

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

www.culturadata.ro

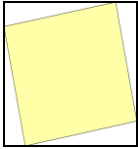
www.media-romania.eu

www.cultura2007.ro

office@culturadata.ro

Barbu Delavrancea 57, Bucuresti
Tel. 0213116313, Fax: 0213116331

STRATEGIA SECTORIALĂ ÎN DOMENIUL CULTURII ȘI PATRIMONIULUI NAȚIONAL PENTRU PERIOADA 2014-2020

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

Colectivul de redactare:

Prof. Univ. Dr. Delia Mucică – coordonator, Dr. Anda Becuț, Bianca Bălșan, Lector univ. Dr. Carmen Croitoru, Dr. Pîrvu Ionică, Dr. Virgil Nițulescu, Alexandru Oprea

Colectivul de cercetare-documentare:

Andrei Crăciun, Ioana Ceobanu, Bogdan Pălici, Ștefania Voicu

"[...] În privința culturii creatoare, societatea românească nu-și dă încă seama de însemnătatea problemei, pentru că nu înțelege eminenta funcție și forța socială a inteligenței [...]"

Principiile ce vor trebui în mod necesar să stea la baza unei politici de stat a culturii și care reies din scurta expunere făcută nu pot fi decât acestea:

- 1. Nu se poate despărți cultura superioară creatoare de cultura poporului.*
- 2. Cultura nu se poate impune de sus; fiind o afacere personală, ea trebuie deci să trăiască într-o atmosferă de libertate, spontaneitate și specificitate națională.*
- 3. Cultura trebuie clădită pe specificul național, care trebuie cercetat prin metoda monografică sociologică.*
- 4. Instituțiile de stat care-și asumă răspunderea organizării culturii naționale vor trebui să aibă o autonomie cât mai mare.*
- 5. Astfel de instituții nu pot avea ca scop crearea culturii, ci numai crearea condițiilor prielnice de dezvoltare a ei, descoperind, stimulând și organizând colaborarea tuturor elementelor culturale ale țării [...]"*

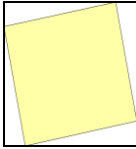
Dimitrie Gusti

Din conferința cu titlul "*Politica culturii și Statul cultural*", ținută la 10 iunie 1928, în ciclul intitulat *Politica culturii*, organizat de Institutul Social Român.

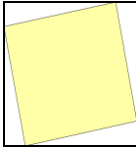

Cuprins

Partea I. - Cadrul strategic general	6
1. Introducere	6
2. Cultura ca instrument pentru atingerea unor obiective de interes public și ca scop al unei strategii sectoriale.....	13
3. Sectorul cultural și creativ – cadru de referință	22
3.1. Sectorul cultural și creativ –domenii, funcțiuni și activități.....	22
3.2. Drepturile culturale și obligațiile Statului	29
3.3. Elemente principale ale cadrului de referință național	36
3.4. Principalele repere ale cadrului de referință european.....	41
Partea II. Obiective strategice sectoriale	46
4. Protejarea patrimoniului cultural național	46
4.1. Patrimoniul Imobil - Monumentele istorice	54
4.2. Patrimoniul cultural național mobil	87
4.3. Patrimoniul cultural imaterial	104
5. Susținerea și promovarea creației culturale și artistice contemporane	121
5.1. Condiția creatorului și artistului.....	127
5.2. Producătorul de bunuri și servicii culturale – mediator al accesului publicului la opere și prestații artistice	143
Partea III. Obiective strategice transversale.....	189
6. Educație și intervenție culturală	189
6.1. Educație și formare profesională	189
6.2. Obiective strategice pentru perioada 2014-2020	208
7. Întărirea capacității instituționale	218
7.1. Situația generală a instituțiilor publice de cultură	218
7.2. Ministerul Culturii.....	224
7.3. Instituții publice de spectacole.....	232
8. Dezvoltarea infrastructurii culturale	289

8.1. Situația existentă.....	292
8.2. Obiective strategice.....	312
9. Ținte strategice transversale.....	317
9.1. Tinerii și politicile culturale.....	317
9.2. Digitizarea resurselor culturale	329
9.3. Creșterea și diversificarea ofertei și a consumului cultural	340
9.4. Exportul produselor culturale și internaționalizarea culturii	354
Partea IV. Finanțarea sectoarelor culturale și creative	372
10. Finanțarea sectoarelor culturale și creative.....	372
10.1. Finanțarea actuală a sectoarelor culturale și creative – caracteristici și probleme specifice.....	373
10.2. Accesarea programelor comunitare de către sectoarele culturale și creative	404
10.3. Absorbția fondurilor structurale (2007-2013) de către sectoarele culturale și creative din România.....	429
11. România creativă 2020.....	444
11.1. Nevoi și așteptări ale sectoarelor culturale și creative	444
11.2. Obiectivele Tematice ale Cadrului Strategic de Referință	450
11.3. Stabilirea priorităților Programelor Operaționale	454
11.4. Evidențierea culturii în PO la nivel național și regional.....	460
11.5. Cultura în programe naționale multianuale	463
Sursa datelor și aspecte metodologice	466
Bibliografie	469

Partea I. - Cadrul strategic general

1. Introducere

Orice strategie care are în vedere dezvoltarea pe termen lung și/sau mediu a unui sector socio-economic trebuie să pornească de la o viziune, care să fie capabilă să coaguleze eforturile tuturor grupurilor interesate, de la decidenții publici la cei care ar urma să achite costurile sociale și economice ale măsurilor preconizate și la beneficiarii acestora, în sens larg.

Viziunea strategică pe care prezentul proiect o propune nu este necesarmente nouă. Ea își propune să filtreze, să concentreze și să ierarhizeze orientări, abordări, propuneri și nemulțumiri ale diverselor categorii de "stakeholders-i" – de grupuri interesate. Exprimată lapidar, această viziune ar putea fi încapsulată în următoarea formulă:

Centralitatea culturii în societatea inclusivă și bazată pe dezvoltare durabilă și inteligentă pe care o construim pentru generațiile de azi și de mâine.

Încercarea de a aduce cultura în centrul preocupărilor decidenților publici nu este nici ea una nouă. Putem considera că ea a pornit pe plan internațional încă de acum mai bine de 4 decenii, când la nivelul UNESCO a fost propusă și adoptată o nouă definiție a culturii, potrivit căreia¹:

„...cultura poate fi considerată acum ca fiind întregul complex de caracteristici distinctive de natură spirituală, materială, intelectuală și emoțională care caracterizează o societate sau un grup social. Ea include nu numai artele și literatura, ci și moduri de viață, drepturile fundamentale ale persoanei, sisteme de valori, tradiții și credințe.”

După cum se poate constata, această definiție, chiar dacă extrem de generoasă, privește cultura mai ales ca o caracteristică a grupului, a colectivității, a societății, înăuntrul căreia se dezvoltă fiecare individ.

Această definiție este reluată și în *Declarația universală privind diversitatea culturală*, adoptată în 2001 tot la UNESCO și reprezintă unul din principalii piloni pe care s-a construit unul din cele mai importante instrumente juridice cu putere obligatorie din

¹ *Report of World Conference on Cultural Policies, 1982, UNESCO, Mexico City.*

domeniu, și anume *Convenția UNESCO privind protejarea și promovarea diversității de expresii culturale*, adoptată în 2005².

O abordare extrem de interesantă se regăsește în *Declarația de la Fribourg*³ din 7 mai 2007, rezultat al muncii unui grup de cercetători, exponenți ai mediului academic și ai societății civile, care încearcă o redefinire a noțiunii de cultură pornind de la individ și de la drepturile acestuia:

"termenul de 'cultură' acoperă valorile, credințele, convingerile, cunoștințele și artele, limbile, tradițiile, instituțiile și modurile de viață prin care o persoană sau un grup își exprimă umanitatea și semnificațiile pe care le dă propriei existențe și dezvoltării sale."

În ultimele decenii, un număr important de contribuții și analize au jalonat evoluțiile teoretice și repererele strategice dezvoltate atât la nivel regional (Uniunea Europeană, Consiliul Europei, etc.) cât și național cu privire la rolul și contribuția culturii în noua arhitectură socio-economică și au influențat în mod decisiv dezbaterile publice în acest domeniu.

Cu toate că astfel au fost formulate argumente solide, susținute prin multiple analize economice, aducerea culturii și, implicit, a politicilor culturale *"de la periferie către centru"*⁴ este, încă, un pas dificil de realizat în mare parte din țările europene precum și în România. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, în mod tradițional, autoritățile publice responsabile pentru acest sector aveau un mandat limitat doar la ceea ce era considerat *"artă și creație"* sau *"patrimoniul cultural"*, rezultând astfel un *"turn de fildeș"* din care nu se putea interveni în formularea orientărilor strategice și a politicilor publice pentru alte sectoare socio-economice cu care sectorul culturii se articula sau ar fi trebuit să intre în legătură.

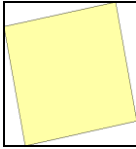
Astfel se poate identifica viziunea potrivit căreia:

Cultura nu este o dimensiune secundară a dezvoltării socio-economice, ea este parte din înșuși țesutul societal pe baza căruia se poate construi orice strategie de dezvoltare.

² De menționat că această Convenție este primul instrument juridic internațional la care Uniunea Europeană devine Parte (în decembrie 2006), iar România a fost primul stat european și al patrulea stat din lume care a depus instrumentul de accesie, la 20 iulie 2006.

³ <http://www.fidh.org/IMG/pdf/fr-declaration.pdf>.

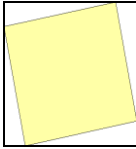
⁴ Acesta este chiar titlul Raportului elaborat de grupul de lucru al Consiliului Europei cu scopul de a contribui la dezbaterile pe marginea raportului *"Diversitatea noastră creatoare"* al Comisiei mondiale privind cultura și dezvoltarea, ce a avut loc cu ocazia Conferinței interguvernamentale privind politicile culturale pentru dezvoltare de la Stockholm din luna martie 1998.

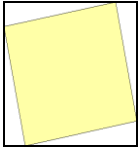
Contextul geopolitic actual, în care România trebuie să țină seama nu numai de evoluțiile de la nivelul Uniunii Europene din care face parte, dar și de la nivel global, aduce din ce în ce mai mult în prim-planul preocupărilor decidenților publici nevoia de a identifica *modele alternative de dezvoltare, de natură să protejeze sentimentul de bună-stare, de incluziune, de apartenență* al cetățenilor.

Se prefigurează astfel noi orientări, care nu se mai bazează exclusiv pe creșterea economică ci oferă un loc important unor *modele de dezvoltare inclusivă și sustenabilă care sunt centrate pe individ, pe dezvoltarea umană*.

În formularea strategiei și a politicilor sale culturale fiecare țară trebuie să găsească răspunsuri la o serie de întrebări esențiale, precum:

- *Care sunt obiectivele principale pentru sectorul culturii, în contextul schimbărilor politice, economice și sociale determinate de globalizare și de integrarea europeană?*
- *Care sunt strategiile pentru participarea culturii autohtone, a creatorilor și artiștilor, la schimbul mondial de bunuri și servicii culturale, la societatea bazată pe cunoaștere?*
- *Care este locul măsurilor pro-active în protejarea și promovarea diversității și a pluralismului cultural?*
- *Cum se poate realiza echilibrul între tendințele generate de mutațiile intervenite la nivel mondial și european și nevoile locale/regionale/naționale?*
- *Care sunt cele mai potrivite abordări pentru evitarea „fracturii digitale”?*
- *Cum se poate realiza deschiderea către influxul (fără precedent) de noi informații, forme de exprimare, tipare de consum, moduri de viață etc. asigurându-se, în același timp, un climat favorabil pentru prezervarea, dezvoltarea și susținerea specificității, a tradițiilor și valorilor culturale, sociale și morale proprii?*
- *Cum poate deveni cultura un factor de coeziune socială, contribuind la soluționarea conflictelor și la lupta împotriva excluziunii sociale?*
- *Cum se poate realiza un climat cultural care să promoveze comunicarea între colectivități, acceptarea și susținerea diferențelor și a diversității de practici și expresii culturale?*
- *Care sunt elementele strategice care re poziționează cultura, aducând-o de la periferie în centrul politicilor publice, ca parte a eforturilor de dezvoltare durabilă și de coeziune socială?*

Pilonul esențial în dezvoltarea unei strategii sau a unor politici culturale este reprezentat, îndubitabil, de obligațiile pozitive ale fiecărui stat de a crea condițiile pentru exercițiul liber și nestânjenit al drepturilor culturale fundamentale: dreptul de acces la cultură și dreptul de participare la viața culturală.

La aceasta trebuie să adăugăm imperativul unei abordări sistemice, în care sectorul culturii este parte și se articulează organic cu celelalte sectoare socio-economice, le influențează și este influențat de ele.

Prezentul proiect de strategie pentru sectorul socio-economic denumit "cultură" pornește de la analiza realității românești și propune principalele jaloane de dezvoltare ale acestui sector ținând seama de nevoile specifice ale grupurilor interesate și de nevoile generale ale societății românești, pe de o parte, precum și de necesitatea armonizării acestora cu tendințele și prioritățile identificate la nivelul Uniunii Europene și cu evoluțiile de la nivel internațional.

Demersul strategic materializat în prezentul proiect poate fi ilustrat grafic prin setul de întrebări prezentate mai jos precum și prin articularea unor obiective strategice sectoriale, pentru cele două sectoare esențiale - patrimoniu cultural și creație contemporană - cu obiectivele strategice intersectoriale, cu adresabilitate și impact asupra celor două obiective sectoriale, la care se adaugă 4 ținte strategice care fac obiectul unor abordări transversale, întrucât se afla la confluența cu alte strategii și politici sectoriale.

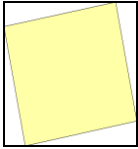
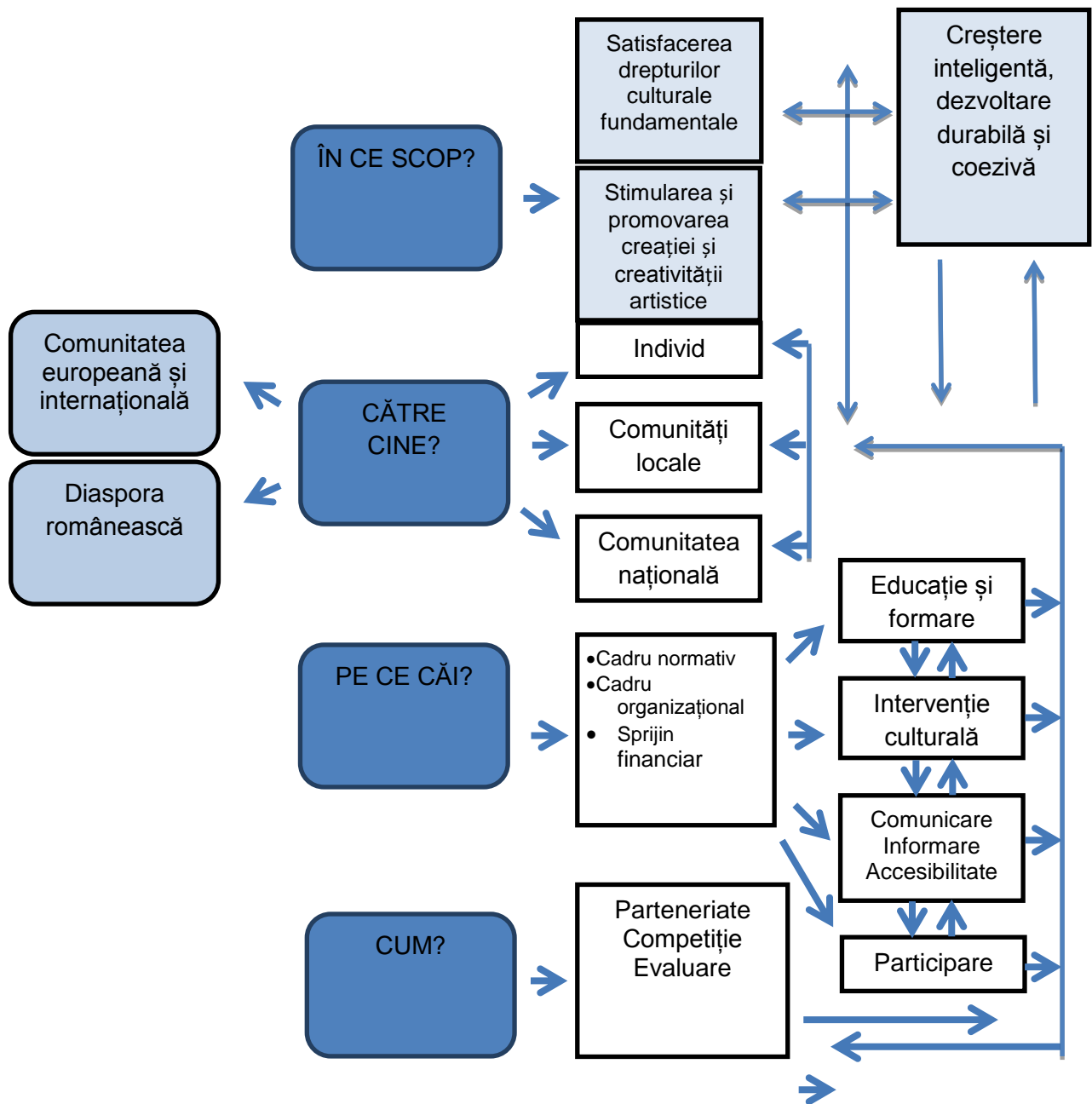
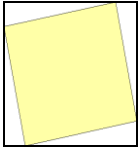
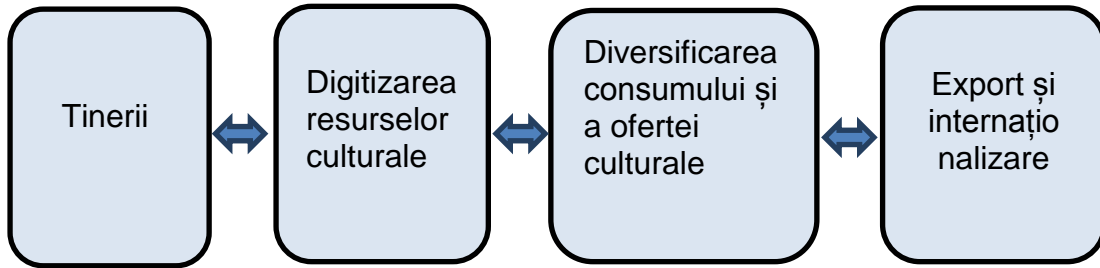

Figura nr. 1. Un set de întrebări strategice

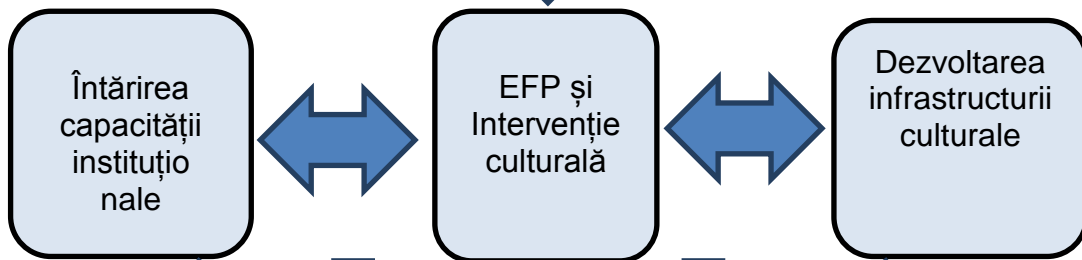
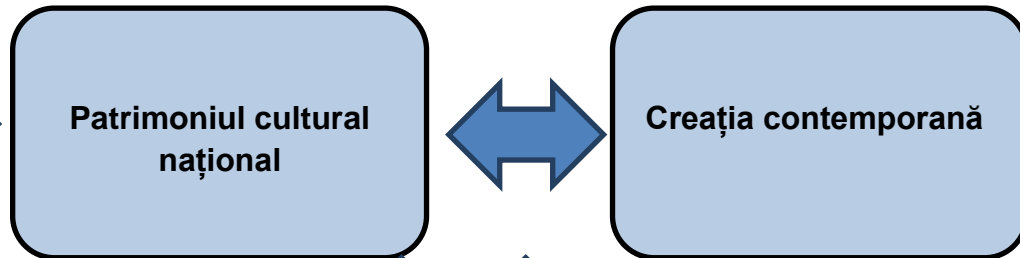

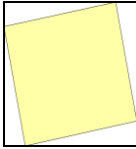
ȚINTE STRATEGICE TRANSVERSALE

OBIECTIVE SECTORIALE

OBIECTIVE STRATEGICE INTERSECTORIALE

2. Cultura ca instrument pentru atingerea unor obiective de interes public și ca scop al unei strategii sectoriale

În arena internațională, dezbaterile cu privire la instrumentalizarea instituțiilor culturale, a programelor culturale și a politicilor culturale sunt, în ultimii ani, din ce în ce mai prezente. Cu toate acestea, nu există încă un consens nici cu privire la valoarea – sau lipsa de valoare – a unei asemenea abordări, nici în legătură cu pericolele ce-i sunt sau i-ar putea fi atașate din perspectiva ofertei culturale și, cu atât mai puțin, în ceea ce privește funcțiunile instrumentale în raport cu cele intrinseci / specifice instituției / programului / subsectorului de activitate culturală avut în vedere.

Discursul politic contemporan, atât la nivel european cât și în multe State membre ale Uniunii, tratează din ce în ce mai mult cultura nu doar ca pe un sector consumator de resurse financiare publice, ca pe un etern asistat ce depinde de subvenții, mecenat sau sponsorizări, ci și ca un producător de valoare adăugată și ca un factor semnificativ de dezvoltare economică și socială. În această abordare, cultura capătă valențe semnificative ca instrument important pentru realizarea unor obiective sociale și economice identificate prin alte strategii sau politici sectoriale (e.g., coeziune socială, dezvoltare durabilă, creștere economică, ocupare, formare și reconversie profesională etc.) și trebuie reconsiderată, întrucât are nu numai valoare proprie ci și valori și dinamici trans-sectoriale.

Așadar, parafrazând o binecunoscută formulare, perspectiva instrumentală pentru construirea unei strategii destinate dezvoltării sectorului culturii este de natură să ofere un răspuns următoarei întrebări:

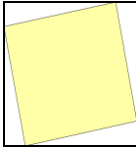
”Ce poate face sectorul culturii pentru societate?”

Aceasta nu însă că poate fi neglijat răspunsul la cealaltă întrebare:

”Ce poate face societatea pentru cultură?”

Acestea sunt de altfel cele două întrebări care, explicit sau implicit, articulează întregul demers strategic cu privire la sectorul culturii. Echilibrarea celor două abordări ar fi de natură, pe de o parte, să întărească legăturile sectorului culturii cu celelalte sectoare socio-economice și, pe de altă parte, să pună în evidență unicitatea și specificul contribuției acestui sector la dezvoltarea societală și deci interesul public, general, pentru susținerea sa prin strategii și politici dedicate.

Instrumentalizarea sectorului culturii, a instituțiilor culturale, a înseși ofertei culturale este de natură să determine astfel o schimbare radicală în ceea ce privește locul și rolul culturii în viața economică și socială și, în egală măsură, raportul ei cu celelalte sectoare socio-economice.

Deși susținută și așteptată de mulți *stakeholders*-i, care consideră că numai în acest fel se va putea ajunge să se recunoască rolul central al sectorului culturii în dezvoltarea armonioasă a societății contemporane, abordarea instrumentalistă riscă să ofere o viziune reduționistă, o viziune în care scopurile și rolul intrinsec al culturii să fie obnubilate de această excesivă căutare de repere și motivații din afara sectorului. O viziune îngust-utilitară asupra sectorului, și o exploatare/punere în valoare a sa din această unică perspectivă ar putea avea consecințe adverse chiar asupra libertății de exprimare, a libertății de creație, întrucât ar putea deschide calea intervenționismului, a dirijismului și, pe cale de consecință, chiar a cenzurii, în ceea ce privește conținutul ofertei culturale.

Pe de altă parte acest pericol nu trebuie exagerat, căci instrumentalizarea culturii nu este o abordare nouă – doar magnitudinea acesteia poate fi considerată ca o evoluție recentă. Într-adevăr, o privire generală asupra ofertelor specifice ale instituțiilor de cultură și ale diverselor activități culturale ne indică existența unei viziuni instrumentaliste încă de la începutul lor. Ne referim aici cu precădere la componenta educativă ce este incorporată în însuși conceptul de muzeu, de bibliotecă, în chiar noțiunea de carte, publicație, concert etc., sau la componenta de incluziune socială, de prezervare identitară ce susține manifestările culturale, moștenirea culturală, patrimoniul etc., și nu poate fi disociată de acestea. Din această perspectivă, abordarea instrumentală pe care prezenta strategie o propune, în consonanță cu cea adoptată atât prin programul de guvernare cât și prin Hotărârea Guvernului nr.90/2010 privind organizarea și funcționarea ministerului culturii, cu modificările și completările ulterioare, are în vedere următoarele jaloane principale:

- *sectorul cultural este un factor important în procesul de dezvoltare durabilă, oferind modele economice bazate pe resursele culturale, tangibile și intangibile.*
- *sectorul culturii este un instrument important de creștere economică într-o economie globală, bazată pe servicii și pe monetizarea drepturilor de proprietate intelectuală.*
- *sectorul culturii este un instrument important pentru coeziunea socială și este un factor de dezvoltare socială și comunitară, contribuind la eliminarea tensiunilor și excluziunii sociale prin dialogul intercultural și promovarea diversității culturale.*
- *cultura este expresia identității (individuale, de grup, regionale, naționale etc.) și, în egală măsură, a diversității și diferenței, valori esențiale și drepturi fundamentale.*
- *resursele culturale reprezintă un instrument important în procesele de regenerare și revitalizare urbană, întrucât ele sunt o parte esențială a modului de viață al individului și al societăților.*
- *cultura este un instrument esențial în furnizarea serviciilor educaționale, prin dezvoltarea creativității și abordării inovatoare la toate categorii de vârstă;*

- *cultura contribuie la structurarea societății și este un factor incontornabil în dezvoltarea umană configurând inter alia capitalul cultural.*
- *cultura este un factor de creștere a calității vieții, astfel încât evaluarea standardelor de calitate a vieții la nivelul individului, colectivității și a societăților trebuie să ia în considerare acest indicator.*
- *cultura, creativitatea și inovarea au un rol central în societatea bazată pe cunoaștere, caracterizată prin accesul și consumul de conținuturi, de cunoștințe.*

Dar această abordare, așa cum am arătat, trebuie temperată prin acordarea unei atenții egale și rolului intrinsec al culturii. Într-adevăr, cultura, mai mult decât orice altceva, se manifestă într-un dublu rol, având valențe aparent antagonice. Pe de o parte, este vorba de aspectele instrumentale ale sectorului culturii, iar pe de altă parte, ne referim la rolul său intrinsec, constitutiv.

Cu alte cuvinte, trebuie avute în vedere atât aspectele legate de "*cultură ca mijloc pentru îndeplinirea altor obiective*", care corespund abordării instrumentale, cât și cele prin care rezultatele activității culturale, exprimarea creativității, sunt *un scop în sine*.

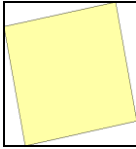
Creativitatea, arta, cultura nu pot și nu trebuie să fie subordonate unor ținte și obiective strategice exogene sectorului.

Rolul instrumental al culturii trebuie înțeles ca fiind o fuziune naturală între obiectivele specifice acestora și obiectivele generale, socio-economice, de care nu se poate și nu trebuie să se despartă și la care concură prin mijloace specifice, prin utilizarea propriilor pârghii.

Perspectiva mai sus enunțată este susținută, inter alia, și prin deja clasica definiție duală a bunurilor și serviciilor culturale, care dintr-o perspectivă strict comercială sunt mărfuri care participă la schimburile comerciale, se vând, se cumpără, iar din altă perspectivă – socio-culturală -, sunt "altceva" și "mai mult" decât o marfă, fiind purtătoare de spiritualitate, de semnificații, de identitate, fiind ele însele semnificanți.

În acest sens, este util să reamintim că și din perspectivă economică, bunurile, inclusiv bunurile materiale, sunt subiectul unor multiple modalități de evaluare, care țin seama atât de valorile lor de utilizare, cât și de valorile de non-utilizare.

Utilizarea, într-un demers strategic coerent, a acestor modalități diferite de abordare a categoriei economice de valoare ar fi de natură să permită o abordare nuanțată și mai completă a problemei valorii culturii, a bunurilor culturale. În general, orice întrebare cu privire la valoare primește, din partea sectorului culturii, un răspuns aproape standard:

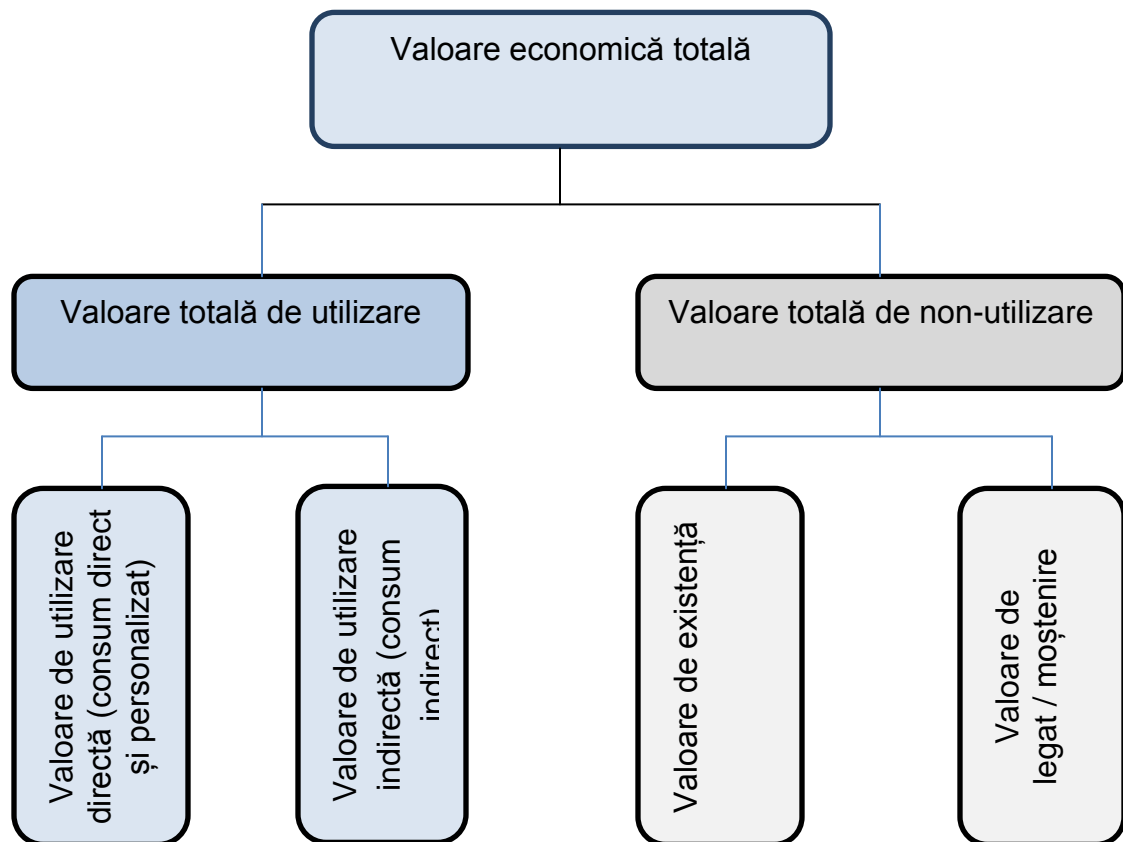

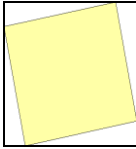
”cultura are o valoare inestimabilă” (cu alte cuvinte, nu poate fi măsurată întrucât nu există instrumente și unități de măsură adaptate). Un alt răspuns generalizat este acela potrivit căruia ”cultura este de ne-estimat /de ne-evaluat” (este atât de mare încât depășește orice scară de măsură). Oricare din aceste două răspunsuri pretinde că bunurile culturale trebuie scoase cu totul în afara evaluării, a măsurării valorii lor.

Din acel moment apare, în mod evident, imposibilitatea construirii oricărui demers care să introducă bunurile culturale într-o ecuație de dezvoltare, cu inputuri și outputuri măsurabile. Aceasta este o modalitate de retranșare a culturii într-un spațiu propriu, cu reguli specifice și neîmpărtășite de celelalte sectoare socio-economice, de natură a izola acest sector și, pe cale de consecință, de a nu-i permite să contribuie la, și să beneficieze de, dezvoltările din celelalte sectoare.

Graficul prezentat mai jos este de natură să ilustreze complexitatea acestor abordări din perspectivă economică.

Figura nr. 2. Valori economice ale bunurilor culturale

Evaluarea culturii, a bunurilor culturale este însă și mai complexă. În realitate, bunurile culturale au, la fel ca alte bunuri, multiple valori:

- *valori economice,*
- *valori sociale și*
- *valori culturale.*

Fiecare din componentele unuia sau altuia din aceste seturi de valori este supus regulii subiectivității, potrivit căreia nu numai că *valorile sunt în continuă schimbare* ci și că *valorile sunt diferite de la un grup de oameni la altul.*

Un alt reper cu privire la problematica economică în raport cu sectorul culturii ne este furnizat de doi economiști americani:

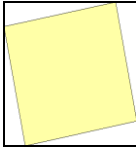
Boala costurilor, una din cele mai cunoscute teorii ale economiei culturii, fundament al politicilor culturale moderne și argument pentru finanțarea publică a sectorului culturii a fost elaborată în 1966 de William J. Baumol și William G. Bower. Termenul, introdus pentru prima dată în cartea *Artele spectacolului: O dilemă economică (Performing Arts: The Economic Dilemma)* scoate în evidență problema finanțării culturii în contextul creșterii constante a costurilor din acest domeniu. *Boala costurilor* sau *Legea lui Baumol* are la bază particularitățile sectorului socio-economic denumit cultură.

Creșterea constantă a costurilor unitare pentru producția spectacolelor artistice este rezultatul unei productivități reduse. Majorarea productivității muncii este mult mai ușor de atins în domeniile care se bazează pe folosirea echipamentelor tehnice, munca angajaților fiind compensată de utilizarea acestor echipamente și a unor tehnologii noi, mai performante, care reduc sau uneori chiar înlocuiesc munca umană. Artele spectacolului se află la celălalt capăt al economiei, fiind influențate într-o măsură foarte mică de dezvoltările tehnologice; în producerea unui spectacol, artistul nu poate fi substituit. În același timp, spectacolele nu pot să facă economii de scară, deoarece fiecare spectacol *live* necesită același număr de artiști și același timp de execuție sau interpretare: *Hamlet* se joacă astăzi cu același număr de actori ca în secolul XVII, o compoziție muzicală de 20 minute pentru un cvartet de coarde nu poate fi interpretată nici de trei instrumentiști și nici în 15 minute.

O creștere a productivității muncii în cultură este așadar imposibilă prin însăși particularitățile acestui sector economic, deoarece așa cum Baumol și Bower au menționat *“Munca artistului este ea însăși o finalitate, nu mijlocul pentru producerea unui bun.”*

Astfel, în condițiile *Legii lui Baumol* păstrarea calității artistice a spectacolelor impune obținerea unor finanțări suplimentare, care să atenueze deficitul dintre costurile de producție și veniturile obținute în urma vânzării билетelor.

Creșterea costurilor de producere a artei duce la creșterea prețurilor билетelor, ceea ce inevitabil va genera o reducere a cererii și implicit a veniturilor rezultate din vânzarea билетelor. Majorarea finanțării externe (subvenții ale statului sau sponsorizări private) este văzută drept soluție pentru păstrarea calității spectacolelor artistice, astfel încât să nu afecteze spectatorii și societatea în ansamblul ei (prin efectele externe).

În final trebuie subliniat că bunurile și serviciile culturale au și o dimensiune aparte, care le face să nu fie "la fel cu alte tipuri de mărfuri"⁵. Aceste bunuri (fie că sunt sau nu bunuri publice sau cvasi-publice) pot fi definite *bunuri sociale* întrucât au o caracteristică deosebită - aceea că valoarea lor crește cu cât numărul de persoane care le consumă este mai mare. Aceste clase de bunuri sunt rezultatul semnificațiilor pe care numai produsele culturale le încorporează sau le reprezintă și care determină, la nivelul comunității/societății, o valoare adăugată importantă.

O asemenea abordare permite luarea în considerare a multiplelor dimensiuni ale culturii și, pe această bază, structurarea unor repere analitice, care să ia în considerare *dubla valență a sectorului culturii*:

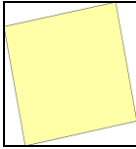
- *orizontală/transversală*, prin care **susține și/sau intervine în alte sectoare și**
- *verticală/sectorială*, proprie, prin care cultura este o prioritate de dezvoltare în sine, un **scop dezirabil final**.

Pornind de la perspectiva duală asupra culturii și a produselor culturale, UNESCO propune următoarele trei axe de analiză⁶:

- *Cultura ca sector de activitate economică*: cultura este în majoritatea Statelor membre ale UE, ca și în România, o forță economică cu o evoluție dinamică, de natură să genereze creștere economică, contribuție semnificativă la PIB, ocupare precum și numeroase efecte pozitive de spill-over etc.
- *Cultura ca set de resurse care adaugă valoare intervențiilor de dezvoltare* și care le maximizează impactul: abordările transversale specifice culturii sunt de natură să crească relevanța, sustenabilitatea, impactul și eficacitatea intervențiilor, legându-le de, și folosind, valorile și tradițiile comunitare.
- *Cultura ca un cadru sustenabil pentru coeziune socială și pace*, esențial pentru a putea "trăi împreună", pentru dezvoltarea umană, participând inclusiv la generarea sentimentului de bunăstare, de înțelegere și respect pentru diversitate, pentru alteritate, de încredere socială și incluziune.

⁵ Recomandarea 3.12 de la *Conferința Interguvernamentală privind Politicile Culturale pentru Dezvoltare*, Stockholm 1998.

⁶ *UNESCO Culture for Development Indicator Suite*, Analytical Framework, 2011.

Se conturează astfel o nouă viziune asupra sectorului culturii, potrivit căreia acesta trebuie analizat iar strategiile și politicile culturale trebuie configurate într-o abordare trans-sectorială: sectorul culturii este o componentă a sistemului social cu care se află în interdependență, influențează celelalte componente ale acestuia (economică, demografică, politică, socială etc.) și este influențat la rândul său de acestea.

În acest sens, strategia de dezvoltare a sectorului cultural și creativ trebuie să ia în considerare cu prioritate nevoile intrinseci ale sectorului și astfel să poată susține dinamica internă a acestuia.

Aceasta înseamnă, *inter alia*, identificarea nevoilor exprimate de fiecare categorie de *stakeholders*-i, armonizarea acestor abordări uneori divergente și prioritizarea lor. În acest sens prezentul document identifică o serie de nevoi presante, care vor fi abordate, explicit sau implicit, în diversele capitole ale strategiei.

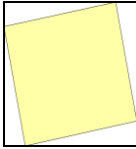
Dezvoltarea sectorului culturii este indisolubil legată de realizarea unei *abordări proporționale și echilibrate* între nevoile specifice ale domeniului patrimoniului cultural și cele la fel de stringente, dar contrastante, privind susținerea creației contemporane, a proceselor creative, și cu precădere a inovării, a experimentului artistic și cultural.

Aceasta înseamnă, *inter alia*, o abordare care să acorde atenție fiecăreia din funcțiunile culturale descrise într-o secțiune precedentă și, în același timp, accentuarea elementelor transversale, trans-sectoriale, precum: educația și intervenția culturală; ocuparea, formarea și reconversia profesională în cultură; identitatea și diversitatea culturală.

În fine, și nu în ultimul rând, strategia de dezvoltare a sectorului culturii trebuie să internalizeze incertitudinea și riscul inerent demersului creativ, construindu-și propriul referențial de evaluare și benchmarking.

O abordare transversală, integrată și intersectorială este necesară, atât în beneficiul culturii *per se*, cât și pentru realizarea sinergiilor care să potențeze valențele specifice sectorului culturii în beneficiul altor sectoare socio-economice. Aici, mai mult ca oriunde, va trebui avut în vedere principiul proporționalității, al echilibrului între *prioritățile endogene*, proprii sectorului culturii, și cele *exogene*, importante și interesante pentru alte sectoare socio-economice. În acest sens trebuie avută în vedere definiția conceptului de dezvoltare cu care Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare operează încă de la începutul anilor '90, și care pune individul în centrul tuturor acțiunilor:

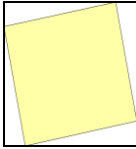
"Avuția adevărată a unei națiuni este poporul său. Obiectivul atotcuprinzător al dezvoltării este de a crea o atmosferă care să permită ființelor umane să se bucure de o viață lungă, sănătoasă și creativă."

Această viziune susține importanța, centralitatea sectorului culturii în arhitectura socio-economică contemporană și recunoaște astfel locul de drept pe care cultura trebuie să îl ocupe alături de educație, sănătate și mediu în orice strategie integrată de dezvoltare.

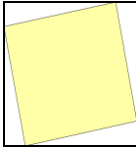
Cadrul teoretic, principiile și orientările strategice generale care fundamentează prezenta strategie pentru sectorul culturii pot fi sintetizate după cum urmează:

- Dezvoltarea economică necesită stabilirea unui echilibru între nevoile de dezvoltare durabilă, cele privind dezvoltarea umană și bunăstarea personală a cetățenilor și prosperitatea socială, economică și culturală.
- Unul din principalele obiective ale agregării valențelor sectorului culturii cu strategiile de dezvoltare este acela de a contribui la bunăstarea colectivă și individuală a cetățenilor și, pe cale de consecință, de a participa la crearea unei societăți coezive și incluzive.
- Cultura, ca toate celelalte sectoare socio-economice, trebuie la rândul său să caute și să stabilească sinergii cu celelalte sectoare în scopul dezvoltării sale durabile și integrate.
- Strategiile și politicile sociale, alături de cele culturale, trebuie să susțină participarea agenților sociali la viața culturală, pentru a se putea asigura pluralismul și diversitatea, elemente esențiale ale unei societăți democratice și care sunt de natură să consolideze sentimentele de bunăstare și apartenență, determinând astfel o dezvoltare coezivă și diminuarea fenomenelor de excluziune.
- Satisfacerea drepturilor culturale este nu numai un drept fundamental al cetățenilor, ci se declină prin asumarea de obligații și responsabilități la fiecare nivel de decizie publică.
- Respectarea drepturilor culturale presupune o acțiune concertată a tuturor actorilor sociali pentru configurarea țințelor și priorităților strategiilor și politicilor publice.
- Strategiile/politicile publice trebuie să dezvolte și să susțină oportunitățile de natură spirituală, creativă și materială pentru a permite democratizarea accesului și participării la cultură și, astfel, îmbunătățirea standardelor și nivelului de trai al cetățenilor.

Se poate astfel conchide că:

- *Sectorul cultural și creativ este un sector socio-economic incontestabil în formularea și implementarea unei strategii complete de dezvoltare, datorită valorilor spirituale și semnificațiilor al căror unic creator și purtător este.*
- *Cultura reprezintă un domeniu strategic de investiții pe termen lung, cu efecte care în timp se generalizează, pătrund și influențează majoritatea subsectoarelor socio-economice.*
- *Sectoarele culturale și creative au un loc special în strategiile de dezvoltare durabilă și de coeziune socială și se constituie astăzi într-un element important pentru atingerea obiectivelor strategiei UE 2020.*
- *Dezvoltarea sinergiilor între sectorul culturii și alte sectoare de activitate, precum cel economic, educațional, al ocupării și protecției sociale, și elaborarea unor politici publice trans-sectoriale reprezintă o necesitate strategică.*

3. Sectorul cultural și creativ – cadru de referință

3.1. Sectorul cultural și creativ – domenii, funcțiuni și activități

Dezbaterile științifice, sociale, antropologice, economice sau de politici publice cu privire la aria de cuprindere a noțiunii de cultură au căpătat o importanță și mai mare în ultimii 10-15 ani, perioadă în care abordarea instrumentalistă cerea cu necesitate pe de o parte identificarea sub-sectoarelor și categoriilor de activități care puteau intra în definirea acestui sector și, pe de altă parte, identificarea unor indicatori sau parametri de măsurare a valențelor instrumentale avute în vedere.

Determinarea sferei de cuprindere a noțiunii de "cultură" și de "sector/sectoare cultural(e) și creativ(e)⁷" este așadar importantă din multiple rațiuni. În primul rând, este necesară pentru stabilirea ariei de acoperire a acestei noțiuni și, pe cale de consecință, a ariei de intervenție a strategiei sectoriale pentru cultură. În al doilea rând, este necesară pentru a permite configurarea domeniilor, subdomeniilor, funcțiunilor și activităților care se pot subsuma acestei definiții precum și a relațiilor care se stabilesc între acestea. În fine, este necesară pentru a permite prioritizarea și operaționalizarea abordării strategice într-un plan de acțiune care să fie realist, eficient și eficace.

La nivelul Uniunii Europene, sintagma de "*sectoare culturale și creative*" a apărut și a început să fie utilizată ca urmare a nevoii de a armoniza două abordări diferite: cea care susținea centralitatea noțiunii de *creativitate* în definirea sectorului și cea care susținea centralitatea noțiunii de *cultură* în același context.

Se poate afirma că definiția adoptată la nivelul Uniunii pentru sectoarele culturale și creative este una dintre cele mai cuprinzătoare și are în vedere impactul economic și social al culturii și creativității.

Sub denumirea de *sectoarele culturale și creative* se regăsesc artele vizuale, artele spectacolului, patrimoniul, film și video, televiziune și radio, software (inclusiv jocuri video), muzică, carte și mass-media, design, arhitectură, publicitate, precum și industriile suport (o categorie foarte largă, care include acele activități care depind de industriile culturale și creative pentru a exista).

⁷ Termenul de "sectoare culturale și creative" este utilizat cu precădere la nivelul Uniunii Europene (e.g. Comunicarea Comisiei COM (2012) 537 final – *Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU*).

În cele ce urmează vom prezenta pe scurt abordarea propusă de grupul de lucru *European Statistical System Network on Culture* (ESSnet-Culture), coordonat de ministerul culturii din Luxembourg în cadrul unui proiect ce a beneficiat de finanțarea Comisiei Europene și Eurostat și care s-a finalizat în luna mai 2012.

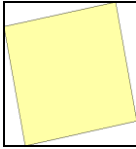
Fără a intra în detaliile dezbaterilor și a diverselor orientări teoretice avute în vedere, trebuie subliniat că abordarea pentru care a optat grupul de lucru se bazează pe munca anterioară în domeniu realizată mai întâi de către UNESCO și ulterior chiar de către Eurostat, prin cadrul statistic propus de grupul LEG-Culture și, mai ales, pe posibilitatea formulării de indicatori statistici comparabili și colectării de date pe baza acestora.

Astfel, cadrul de referință propus de ESSnet-Culture este organizat în 10 domenii culturale și 6 funcțiuni:

Figura nr. 3. Cadrul de referință ESSnet-Culture pentru domeniile și funcțiunile sectorului cultural și creativ

10 Domenii culturale	6 Funcțiuni
1. Patrimoniul cultural (muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil)	1. Creație
2. Arhive	2. Producție/Editare
3. Biblioteci	3. Diseminare/comerț
4. Carte și Presă	4. Prezervare
5. Arte vizuale (Arte plastice, fotografie, design)	5. Educație culturală
6. Arte interpretative (muzica, dans, teatru, arte combinate și alte spectacole "live")	6. Management/reglementare
7. Audiovizual și media (Film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, videograme)	
8. Arhitectura	
9. Publicitate	
10. Artizanat și meșteșuguri	

Această abordare se bazează pe articularea a *trei concepte* și anume:

- *domeniul cultural,*
- *funcțiunea culturală și*
- *activitatea culturală.*

Domeniul cultural este constituit dintr-un set de practici, activități sau produse culturale centrate în jurul unui grup de expresii recunoscute ca fiind de natură artistică.

Funcțiunile culturale sunt cele identificabile atât în clasificările economice cât și în cele statistice și, deși sunt prezentate în succesiune, ele nu își propun să reprezinte întregul ciclu economic. Prin legătura dintre funcțiuni și domenii se pot defini activitățile culturale. Din analiza funcțiilor propuse se poate constata că unele dintre acestea se regăsesc cu precădere în legătură cu anumite domenii și nu sunt practic prezente în alte domenii (astfel, funcția de creație nu se regăsește practic în domeniul moștenirii culturale, căruia îi este caracteristică funcția de rezervare; aceasta, la rândul său, nu se regăsește în domeniul artelor interpretative etc.).

Activitățile culturale - în acest context sunt luate în considerare toate tipurile de activități bazate pe valori culturale și/sau pe expresii artistice, incluzând activități orientate sau nu către piață, cu caracter comercial sau nu și realizate de orice tip de producător sau de structură (de la individ, grup de amatori sau de profesioniști, organizații, societăți comerciale, instituții publice). Astfel, activitățile culturale sunt considerate a reprezenta cadrul conceptual general, întrucât o activitate culturală este realizată în cadrul unui domeniu cultural și potrivit funcționii necesare îndeplinirii sale. Activitățile culturale pot fi puse în corespondență cu clasificările statistico-economice naționale. Astfel, se poate conchide că activitățile culturale reprezintă întregul sector cultural, după cum se poate vedea din figura de mai jos.

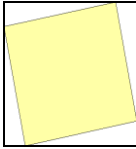
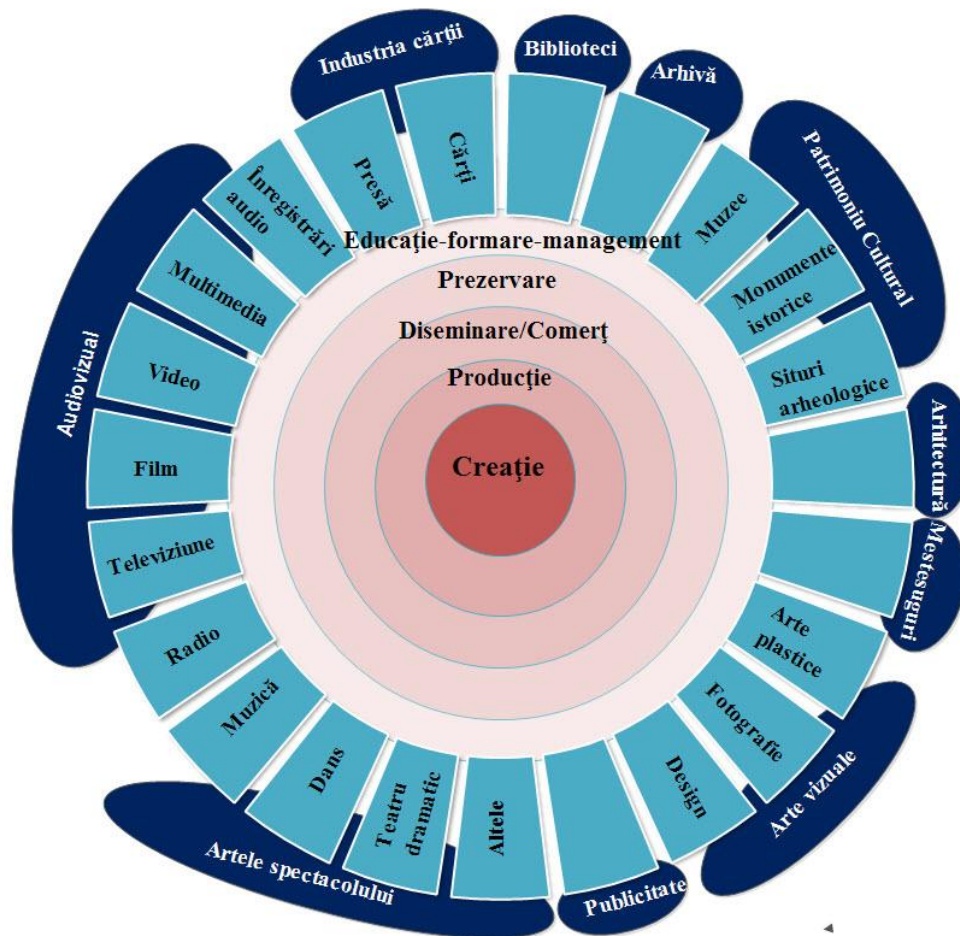
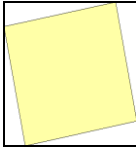

Figura nr. 4. Reprezentarea domeniilor, funcțiilor și activităților culturale în modelul ESSnet-culture.

Această abordare este completată cu una transversală, care identifică anumite dimensiuni generale ale sectorului, importante din perspectiva statistică:

- ocuparea,
- finanțarea,
- consumul și
- participarea.

Aceste dimensiuni, care permit analize specifice atât economice cât și sociale, se suprapun peste dimensiunea de bază, care nu este altceva decât agregarea activităților culturale primare bazate pe cele șase funcțiuni.

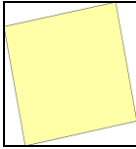
Din punctul de vedere al relației cu piața, în cadrul sectoarelor culturale și creative se disting

- *subsectorul de piață* - în care rezultatul activităților culturale se comercializează la prețuri semnificative din punct de vedere economic - și
- *subsectorul de non-piață* – unde rezultatul activităților culturale este oferit gratuit sau la prețuri ne semnificative economic -.

Delimitarea de mai sus este importantă mai ales pentru configurarea spațiului în care funcționează industriile culturale și creative și pentru evaluarea contribuției lor economice, pe de o parte, dar și pentru a evalua scara/magnitudinea și pentru a analiza dimensiunile sub-sectorului de non-piață (fie el public sau privat). Este de asemenea importantă configurarea cât mai realistă a acestui sector mai ales din perspectiva noilor dezvoltări tehnologice, care permit proliferarea - atât ca ofertă cât și în ceea ce privește consumul – a *conținuturilor generate de utilizatori*, ceea ce ridică o serie de întrebări legate de redefinirea conceptului de participare la cultură, pe de o parte, cât și în ceea ce privește reconfigurarea funcțiunilor "clasice" și dispariția sau transformarea unora dintre actorii specializați în anumite funcțiuni (e.g. reconfigurarea producției, mai ales pentru muzică, presă, carte etc. sau a diseminării/distribuției).

Aceste procese au dus la elaborarea, la nivelul diverselor organisme internaționale (UNESCO, Organizația Mondială de Proprietate Intelectuală – OMPI, Uniunea Europeană) sau uneori chiar naționale (e.g. Marea Britanie în ceea ce privește conceptul de industrii creative sau Franța – industrii culturale) a unor definiții bazate pe seturi apropiate, dar totuși distincte, de criterii. Lunga dezbatere cu privire la adecvarea unei anume abordări a fost rezolvată la nivelul Uniunii, așa cum s-a arătat, prin utilizarea în comun a ambelor sintagme pentru a desemna acest important sector de activitate economică: "industriile culturale și creative". Modelul descris mai sus a fost conceput cu scopul explicit și limitat de a facilita dezvoltarea de indicatori statistici comparabili în interiorul Uniunii Europene și de a facilita astfel nu numai colectarea dar mai ales comparabilitatea datelor.

În ceea ce privește România, modelul propus de ESSnet-Culture ar presupune anumite ajustări și modificări pentru a putea fi utilizat nu doar în ceea ce privește dimensiunea statistică a sectorului culturii, ci și pentru raționalizarea unor abordări de politici publice. În acest sens, trebuie menționat că anumite domenii culturale sunt în competența exclusivă a altor autorități centrale și sunt incorporate în politici publice care au alte ținte strategice. Astfel, spre exemplu, domeniul bibliotecii este separat în "biblioteci publice" ce aparțin sectorului culturii și "biblioteci din sistemul de învățământ", ce aparțin sectorului educației și se subsumează obiectivelor strategice

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

ale acestuia. În același sens trebuie menționat domeniul arhivelor care, cu toate eforturile depuse de ministerul culturii la un moment dat, este în continuare în afara sferei de cuprindere a politicilor culturale. În același timp, domeniul patrimoniului cultural cuprinde atât patrimoniul material (mobil și imobil) cât și patrimoniul imaterial/intangibil, care în realitatea românească poate fi greu disociat de domeniul artizanatului și al meșteșugurilor, așa cum propune modelul analizat.

Prezenta strategie propune o structură de lucru simplificată, care să țină seama de principalele domenii (eliminând cele care nu sunt cuprinse în aria instituțională a culturii), funcțiuni și activități. În acest scop, anumite domenii au fost agregate, fiind subsumate aceluiași concept și devenind astfel sub-domenii. Este vorba de domeniul "creației contemporane", în care se regăsesc ca sub-domenii de sine stătătoare artele vizuale, artele spectacolului, literatura, audiovizualul, arhitectura și designul și publicitatea și domeniul "patrimoniului cultural" care include patrimoniul mobil, patrimoniul imobil și patrimoniul imaterial – inclusiv artizanatul și meșteșugurile tradiționale -. În cadrul acestor domenii se regăsesc industriile culturale și creative, care sunt însă analizate mai ales din perspectiva funcțiilor pe care le îndeplinesc și a dimensiunilor economice și sociale pe care le au.

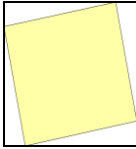

Figura nr. 5. Cadrul de referință privind domeniile și funcțiunile sectorului cultural și creativ avute în vedere în prezenta strategie

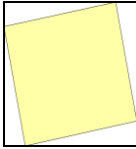
<i>Domenii culturale</i>	<i>Funcțiuni culturale</i>
<p>Patrimoniul cultural:</p> <ul style="list-style-type: none">• Patrimoniul material (inclusiv muzee și instituții de specialitate și biblioteci)<ul style="list-style-type: none">○ Patrimoniu mobil○ Patrimoniu imobil• Patrimoniul imaterial (inclusiv așezăminte culturale)<ul style="list-style-type: none">○ Artizanat și meșteșuguri tradiționale○ Folclor <p>Creație contemporană</p> <ul style="list-style-type: none">• Artele spectacolului, inclusiv instituțiile și organizațiile furnizoare de oferte în acest domeniu• Literatura, inclusiv industriile cărții• Artele vizuale, inclusiv galeriile de artă• Arhitectura și designul• Publicitatea	<p>Creația</p> <p>Producția</p> <p>Diseminarea (distribuție, difuzare, inclusiv prin noile modele de afaceri dezvoltate în mediul on-line)</p> <p>Protejarea (cercetare, conservare/ prezervare, restaurare, punere în valoare)</p> <p>Educație/intervenție culturală</p> <p>Management/reglementare</p>

După cum se poate constata, în modelul propus accentul este pus pe creația artistică, pe baza căreia sunt definite atât domeniile cât și funcțiunile culturale.

Unele dintre funcțiuni, având în vedere transversalitatea lor evidentă (ne referim în special la educația culturală și la managementul cultural) vor face obiectul unor analize distincte.

Abordările transversale / trans-sectoriale pe care prezenta strategie le propune în capitolele următoare vor fi de natură să completeze și să nuanțeze aria de cuprindere a sectoarelor culturale și creative, subliniind și în acest fel complexitatea lor.

Astfel, *dimensiunile economico-financiare* (finanțarea, contribuție economică, modele de afaceri etc.) și *sociale* (ocupare, formare și reconversie profesională, consum, acces și participare) vor fi avute în vedere atât din perspectiva valențelor lor de

outcomes cât și ca *outputs* ale sectorului care, la rândul lor, vor influența inputurile/ intrările din ciclul următor.

3.2. Drepturile culturale și obligațiile Statului

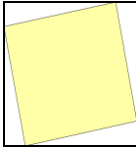
Literatura internațională de specialitate conține relativ puține cercetări privind drepturile culturale, iar analiza instrumentelor juridice internaționale relevă existența unei abordări neunitare în ceea ce le privește - pornind chiar de la existența și recunoașterea acestei categorii de drepturi fundamentale și continuând cu sfera de cuprindere și definirea lor. Se poate astfel constata că în prezent drepturile culturale sunt dispersate într-un mare număr de instrumente juridice, ceea ce se repercutează negativ nu numai în ceea ce privește recunoașterea și vizibilitatea lor, ci și în ceea ce privește coerența și eficacitatea protecției lor juridice.

Printre cele mai importante instrumente juridice internaționale care stipulează în mod explicit drepturile culturale trebuie menționate în primul rând *Declarația universală a drepturilor omului*, *Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale* și *Declarația universală a UNESCO privind diversitatea culturală*. La acestea se adaugă alte instrumente regionale sau universale care abordează anumite aspecte cu incidență asupra drepturilor culturale sau care fac referire directă la acestea în contextul necesității de a asigura o protecție coerentă a drepturilor fundamentale pentru anumite categorii de persoane sau pentru anumite grupuri⁸. Fiecare din aceste instrumente contribuie la configurarea sferei de cuprindere a categoriei drepturilor culturale care, în forma lor cea mai simplă pot fi astfel enunțate:

- dreptul de acces la cultură.
- dreptul de a participa la viața culturală.
- dreptul fiecărei persoane de a beneficia de protecția intereselor morale și materiale ce decurg din orice producție științifică, literară sau artistică al cărei autor este.
- dreptul la libertatea de exprimare, de creație și de cercetare.

Specificitatea drepturilor culturale rezidă în faptul că ele contribuie în mod direct la dezvoltarea umană precum și la dezvoltarea fiecărei persoane prin protejarea referențialului cultural necesar pentru propriul proces de identificare și pentru

⁸ Ne referim, *inter alia*, la Convenția internațională privind eliminarea oricăror forme de discriminare rasială, Convenția pentru eliminarea oricăror forme de discriminare împotriva femeilor, Convenția privind drepturile copilului, Convenția Internațională pentru protecția drepturilor muncitorilor migranți și a membrilor familiilor lor, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Convenția cadru (Consiliul Europei) pentru protecția minorităților naționale, precum și la diverse declarații adoptate la nivel regional sau internațional, precum Declarația ONU privind dreptul la dezvoltare.

explorarea propriilor capacități. Drepturile culturale permit așadar fiecărei persoane de a-și alege și de a-și exprima propria identitate – sau multiplele apartenențe identitare, de a-și proteja capacitățile și referențialul individual sau de grup, de a relaționa astfel cu mediul și cu cei din jur și de a cere să fie recunoscută astfel. Așadar, drepturile culturale sunt esențiale pentru a permite individului să-și exercite și să-și trăiască identitatea culturală (privită ca un proces și nu ca un dat imuabil), ceea ce presupune accesul la resursele culturale ceea ce, la rândul său, îi configurează diversitatea de cunoștințe necesare pentru a-și constitui propriul referențial și a se defini astfel în dialog cu ceilalți. Din această perspectivă, de exemplu, accesul la cultură presupune nu numai accesul la întregul corpus de resurse culturale, ci și accesul la informație, la educația care să-i permită persoanei să dobândească toate cunoștințele necesare pentru a alege și consuma resursele culturale accesibile.

Este evident că, în aplicarea principiilor universalității, interdependenței și indivizibilității drepturilor fundamentale, drepturile culturale se completează cu, și completează la rândul lor, toate celelalte categorii de drepturi.

În Comentariul său general din 2009 cu privire la *dreptul de participare la viața culturală*, Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale⁹ face unele precizări extrem de interesante cu privire la sfera de cuprindere a acestei noțiuni. Astfel, Comitetul consideră că dreptul de a participa (sau de a lua parte) la viața culturală cuprinde trei componente aflate în strânsă legătură :

- *participarea la viața culturală*, care se referă în principal la dreptul fiecăruia – în mod individual sau în asocieră cu alții sau ca o comunitate – ca, acționând liber, să-și aleagă propria identitate, să se identifice sau nu cu una sau mai multe comunități sau să-și modifice această alegere, să își desfășoare propriile practici culturale și să se exprime în limba pe care o alege, precum și să caute și să-și dezvolte cunoștințele culturale și să le împărtășească altora, să acționeze creativ și să ia parte la activități creative
- *accesul la cultură* se traduce prin dreptul fiecăruia – în mod individual sau în asocieră cu alții sau ca o comunitate – de a-și cunoaște și de a-și înțelege propria cultură și cea a altora prin intermediul educației și informării și de a primi o educație/formare profesională de calitate care să aibă în vedere identitatea sa culturală, precum și de a învăța prin orice mediu de informare și comunicare despre

⁹ Trebuie menționat că anul acesta, în luna mai, va intra în vigoare (pentru Statele care sunt parte) Protocolul facultativ cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (protocol la Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale), ceea ce va consacra caracterul "justificabil" al acestor drepturi, astfel încât persoanele ale căror drepturi culturale au fost încălcate și care nu sunt mulțumite de hotărârile instanțelor naționale se pot adresa Comitetului ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale.

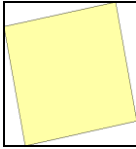
formele de exprimare și diseminare, de a avea un mod de viață asociat cu utilizarea de bunuri și resurse culturale și de a beneficia de patrimoniul cultural și de creațiile altor indivizi și comunități.

- *contribuția la cultură* se referă la dreptul fiecăruia de a fi implicat în crearea de expresii spirituale, materiale, intelectuale și emoționale ale comunității, precum și de a lua parte la dezvoltarea comunității de care aparține și la definirea, elaborarea și implementarea politicilor și deciziilor care au un impact asupra exercițiului drepturilor culturale ale persoanei respective.

Sunt de asemenea formulate *condițiile considerate necesare pentru exercițiul drepturilor culturale* :

- *disponibilitate*, privită în sensul prezenței de bunuri și servicii culturale de care fiecare se poate bucura și poate beneficia (biblioteci, muzee, teatre, cinematografe, literatură, artele sub toate formele lor, spațiile publice destinate interacțiunilor culturale, bunurile culturale intangibile precum și valorile care contribuie la diversitatea culturală a indivizilor și comunităților);
- *accesibilitate*, care constă în oportunitățile efective și concrete pe care indivizii și comunitățile le au pentru a se bucura de o ofertă culturală la care toți pot ajunge atât din punct de vedere fizic cât și financiar, atât în zonele urbane cât și în cele rurale, fără discriminare;
- *acceptabilitate*, considerată în sensul că strategiile, politicile, cadrul normativ și administrativ cu privire la satisfacerea drepturilor culturale trebuie să fie formulate și implementate pe baza consultării cu indivizii și comunitățile în cauză, astfel încât să fie acceptabile pentru aceștia;
- *adaptabilitate*, care se referă la relevanța și flexibilitatea strategiilor, politicilor, cadrului normativ etc., în raport cu diversitatea culturală a indivizilor și comunităților;
- *adecvare*, care se referă la relevanța modalităților de realizare a drepturilor culturale în funcție de contextul specific și cu respectul datorat culturii de care aparține fiecare individ sau comunitate.

În ceea ce privește cel mai puternic și cel mai important instrument juridic european în materie, și anume *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, remarcăm faptul că, la o primă vedere, problematica drepturilor culturale pare să fie absentă. Cu toate acestea, analiza jurisprudenței *Curții europene a drepturilor omului* (CEDO) relevă existența unui număr important de decizii care, în mod evident, susțin universalitatea, indivizibilitatea și interdependența drepturilor fundamentale, permițând astfel ca, prin intermediul drepturilor civile, să fie protejate drepturi de natură culturală.

Astfel, dreptul la libertatea de exprimare (*art. 10 din Convenție*), dreptul la respectul vieții private și familiale (*art. 8 din Convenție*) dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie (*art. 9 din Convenție*) și dreptul la educație (*art. 2 din Protocolul nr. 1*) sunt utilizate din ce în ce mai mult în deciziile CEDO pentru a proteja anumite drepturi materiale sau aspecte ale acestora ce intră în sfera de cuprindere a ceea ce alte foruri internaționale denumesc "drepturi culturale".

Aceasta a permis cercetătorilor¹⁰ să configureze un inventar al drepturilor de natură culturală protejate în acest mod prin *dezvoltările jurisprudenței CEDO*, după cum urmează:

- dreptul la libertatea de exprimare artistică;
- dreptul de acces la cultură;
- dreptul la identitate culturală;
- drepturile lingvistice;
- dreptul la protejarea patrimoniului cultural;
- dreptul la libertatea academică.

Această scurtă trecere în revistă a instrumentelor juridice internaționale în materia drepturilor culturale nu se poate încheia fără o mențiune specială pentru *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*.

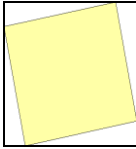
Proclamată la data de 7 decembrie 2000 cu ocazia Consiliului european de la Nisa, Carta a căpătat aceeași valoare juridică cu a tratatelor europene odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, la 1 decembrie 2009, devenind astfel obligatorie. Ea se aplică mai întâi instituțiilor și organelor Uniunii cu respectarea principiului subsidiarității iar statelor membre, atunci când urmează să pună în operă dreptul Uniunii, potrivit art. 51 din Cartă.

Carta consacră în mod direct un număr important de drepturi culturale atât în capitolul II dedicat libertăților cât și în capitolul III privind egalitatea:

- libertatea de gândire, de conștiință și de religie.
- libertatea de exprimare și de informare.
- libertatea artelor și științelor, inclusiv libertatea academică.
- dreptul de proprietate intelectuală.
- diversitatea culturală, religioasă și lingvistică.

Diferitele instrumente politice și juridice adoptate la diverse niveluri precum și dezbaterile teoretice internaționale au dus la conturarea teoretică a unei sfere de

¹⁰ *Les droits culturels dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme*, Division de la Recherche, Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, Janvier 2011, Strasbourg.

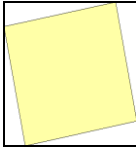

cuprindere a drepturilor culturale care adaugă, nuanțează și completează drepturile sus-menționate, astfel:

- *dreptul de a participa la viața culturală, inclusiv de a participa la formularea politicilor culturale.*
- *dreptul de acces la cultură, inclusiv la patrimoniul cultural.*
- *dreptul la libertatea de expresie artistică.*
- *dreptul la respectul identității culturale.*
- *dreptul fiecărei persoane de a se identifica cu o comunitate culturală.*
- *dreptul la diversitate culturală, religioasă și lingvistică.*
- *dreptul la protecția activităților creatoare.*
- *dreptul de proprietate intelectuală.*
- *dreptul la educație, inclusiv la educația artistică și la educarea pentru artă.*
- *dreptul de a desfășura în mod liber activități culturale, inclusiv dreptul la mobilitate a creatorilor și artiștilor precum și a creațiilor lor.*

Obligațiile legale care revin statelor ca urmare a prevederilor cuprinse în instrumente juridice cu putere obligatorie precum Pactul Internațional privind drepturile economice, sociale și culturale sunt, în afara celor specifice:

- *obligația de a respecta*, care presupune ca Statul să se abțină de la a aplica, de la a cauționa sau de la a tolera orice practici, politici sau măsuri de natură a aduce atingere exercițiului dreptului cultural;
- *obligația de a proteja*, care cere Statului să ia măsuri pentru a împiedica o terță parte de a interfera cu exercițiul dreptului cultural;
- *obligația de a pune în executare*, care are trei dimensiuni și anume:
 - *obligația de a facilita* exercițiul dreptului cultural – prin adoptarea de măsuri pozitive -;
 - *obligația de a promova* și
 - *obligația de a asigura* exercițiul acestui drept – prin furnizarea de servicii directe sau indirecte în cazul în care indivizii sau comunitățile sunt, din motive independente de voința lor, în imposibilitatea de a-și exercita aceste drepturi cu mijloacele de care dispun -.

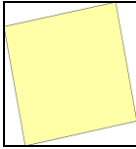
Este evident că în îndeplinirea acestor obligații, trebuie să se aibă în vedere și multiple problematice adiacente, precum eliminarea oricăror forme de discriminare directă sau indirectă bazate pe identitate culturală sau a oricăror forme de excludere ori asimilare forțată.

Se constată astfel că, în majoritatea cazurilor, nu numai aceste obligații legale sunt interconectate, dar și diversele drepturi culturale (singure sau împreună cu alte drepturi fundamentale) se află într-o strânsă legătură¹¹.

Având în vedere multiplele efecte și puternicul impact al globalizării, Statul trebuie să-și îndeplinească obligațiile legale și prin adoptarea de măsuri necesare pentru a evita consecințele adverse ale acestui fenomen asupra exercițiului nestânjenit al drepturilor culturale, mai ales în ceea ce privește indivizii și grupurile dezavantajate, marginalizate sau în pericol de excludere socială.

În România, Constituția recunoaște și garantează în mod expres dreptul la identitate etnică, culturală, lingvistică și religioasă pentru membrii minorităților naționale precum și dreptul de acces la cultură, astfel:

¹¹ Ne referim aici, spre exemplu, la dreptul la identitate culturală care determină obligația de a respecta, de a proteja și de a pune în executare măsuri specifice privind accesul și participarea la viața culturală, la creația contemporană dar și la patrimoniul cultural național, fie sub forma sa tangibilă, materială, fie din perspectiva patrimoniului imaterial. Un alt exemplu îl poate constitui dreptul la diversitate culturală, ceea ce presupune nu numai obligația de a respecta și proteja o varietate de expresii culturale, ci și obligația de a facilita accesul la acestea, inclusiv prin înființarea și susținerea unor instituții publice, unei infrastructuri culturale dedicate precum și a unor programe de sprijin pentru susținerea unei oferte diversificate, inclusiv de către actorii privați, precum și obligația de a asigura o educație de natură să elimine intoleranțele, discriminările, refuzurile culturale etc.

„Articolul 6. Dreptul la identitate

(1) Statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.”

„Articolul 33. Accesul la cultură

(1) Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii.

(2) Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită.

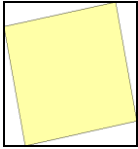
(3) Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.”

Recunoașterea și garantarea constituțională a acestor drepturi este declinată în întregul corpus de acte normative în domeniile culturii prin care, în mod explicit sau implicit, se definesc obiective și măsuri ce privesc dezvoltarea culturii și realizarea drepturilor culturale.

La rândul său, Ministerul Culturii recunoaște și susține în mod explicit legătura dintre drepturile culturale și principiile care-i guvernează întreaga activitate, precizând în însuși actul normativ ce-i stabilește organizarea și funcționarea (*Hotărârea Guvernului nr. 90/2010 cu modificările și completările ulterioare*) următoarele:

”Art. 3. Ministerul Culturii își desfășoară activitatea pe baza următoarelor principii fundamentale:

- a) creația culturală este domeniul privilegiat al libertății de exprimare, fiind o sursă a progresului uman;*
- b) susținerea și promovarea drepturilor culturale fundamentale ale tuturor cetățenilor: acces la cultură și participare la viața culturală, în interdependența și relația acestora cu celelalte drepturi fundamentale;*
- c) susținerea, respectarea și protejarea dreptului la diversitate culturală, religioasă și lingvistică, recunoscut ca atare de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene;*
-*
- h) protejarea și respectul identităților culturale, a tradițiilor și a moștenirii culturale, a patrimoniului material și imaterial;*
- i) protejarea și respectarea dreptului la proprietate intelectuală al creatorilor și artistilor.”*

Exercițiul deplin al drepturilor culturale nu poate fi dissociat de exercițiul celorlalte drepturi ale omului. Aceasta înseamnă nu numai că statul trebuie să-și îndeplinească obligațiile așa cum au fost acestea descrise mai sus dar în același timp și că indivizii și comunitățile trebuie să aibă o atitudine pro-activă. Exercițiul drepturilor culturale presupune, mai întâi, ca indivizii și comunitățile să devină conștienți de existența lor și de conținutul acestora. Programe specifice de educare și formare devin așadar necesare pentru a permite exercițiul nestânjenit și activ al acestor drepturi.

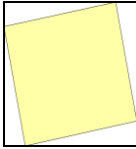
Se constată însă că, deși au fost dezvoltate multiple programe de lobby, educare și formare pentru respectul drepturilor omului în general sau pentru drepturi specifice cu caracter politic, civil sau social, programe dedicate cunoașterii și înțelegerii drepturilor culturale încă nu există.

Conștientizarea importanței drepturilor culturale din cadrul grupului de drepturi economice sociale și culturale va fi de natură să determine recunoașterea generală a statutului lor ca drepturi fundamentale și a importanței lor. Astfel, demersul de aducere "de la periferie către centru" a sectorului culturii va putea fi fundamentat și din perspectiva obligațiilor (pozitive) ce incumbă fiecărui stat pentru respectarea drepturilor fundamentale.

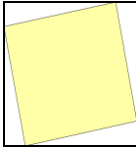
3.3. Elemente principale ale cadrului de referință național

Prioritățile guvernamentale pentru sectorul culturii sunt enunțate în Programul de Guvernare 2013-2016. Obiectivele asumate de Ministerul Culturii, prin acest program, se regăsesc, dezvoltate, în actul normativ care îi stabilește organizarea și funcționarea (*Hotărârea Guvernului nr.90/2010 cu modificările și completările ulterioare*). Acestea sunt următoarele:

- a. dezvoltarea sinergiilor între sectorul culturii și alte sectoare de activitate, precum sectorul educațional, social, economic, și elaborarea unor politici publice transsectoriale;*
- b. protejarea patrimoniului cultural național, precum și a patrimoniului imaterial, prin promovarea unui cadru legislativ specific în vederea promovării eficiente și proactive a patrimoniului național, precum și prin programe și măsuri specifice privind evaluarea, restaurarea și conservarea, respectiv punerea lor în valoare și reinserția în viața comunității, prin dezvoltarea de proiecte integrate și de rețele de cooperare;*
- c. susținerea moștenirii și diversității culturale, conservarea identităților culturale, atât la nivel național, cât și în cadrul comunităților locale, prin implicare proactivă a acestora în viața culturală și recunoașterea valorilor patrimoniale;*
- d. creșterea gradului de acces și de participare a publicului la cultură;*
- e. dezvoltarea economiei culturale prin asigurarea unui cadru juridic, economic și financiar-fiscal eficient și stimulativ care să răspundă nevoilor specifice ale creatorilor, producătorilor și mediatorilor, instituții publice de cultură, organizații*

- neguvernamentale și IMM-uri din cadrul industriilor culturale și creative, și ale consumatorilor/publicului;
- f. dezvoltarea, renovarea și înzestrarea corespunzătoare a infrastructurilor culturale în acord cu nevoile culturale actuale, sprijinirea înființării de noi muzee și spații expoziționale;
 - g. susținerea creației artistice contemporane și stimularea dezvoltării industriilor culturale, a circulației bunurilor culturale, inclusiv prin promovarea dialogului intercultural și a diplomației culturale;
 - h. gestiunea eficientă și eficace a resurselor umane din sectorul culturii, managerii din administrația culturală, specialiștii din rețeaua instituțiilor și așezămintelor publice de cultură, artiștii și creatorii, prin programe specializate;
 - i. susținerea și promovarea de studii și cercetări privind tendințele și evoluțiile actuale ale consumului și ofertei de bunuri și servicii culturale, pentru fundamentarea politicilor culturale;
 - j. promovarea rolului proactiv al instituțiilor și așezămintelor publice de cultură în satisfacerea nevoilor culturale ale consumatorului și asumarea de către acestea a misiunii de centre de acces universal la informație și de educare continuă pentru toate segmentele de public;
 - k. promovarea valorilor culturii române, precum și a celor aparținând minorităților naționale în circuitul cultural internațional și susținerea mobilității creatorilor, artiștilor, specialiștilor din domeniul culturii, prin implementarea unui program de măsuri de sprijin, care să cuprindă acordarea de sprijin financiar și material/logistic pentru călătorii, studii și cercetări, pentru stimularea prezenței și poziționării pe piața culturală internațională;
 - l. susținerea participării comunităților la dezvoltarea cunoașterii, promovarea multiculturalismului și protejarea culturii minorităților;
 - m. reforma și descentralizarea, după caz, a sistemului instituțional al culturii, pentru a răspunde nevoilor culturale exprimate de colectivitate și pentru a diversifica oferta culturală și a o apropia de consumator;
 - n. reforma și diversificarea sistemelor publice și private de finanțare a culturii, cu accent pe transparentă, acces egal și nediscriminatoriu la fondurile publice, eficacitate și evaluare specializată, cu scopul de a promova diversitatea, calitatea, excelența și inovarea, inclusiv prin forme alternative de expresie artistică;
 - o. dezvoltarea unor politici comune între cultură și educație, atât în ceea ce privește educarea publicului tânăr pentru consumul cultural și dezvoltarea abilităților lor creative, cât și în ceea ce privește educația artistică specializată, precum și pentru formarea profesională continuă și reconversia profesională;
 - p. elaborarea și implementarea, într-o primă fază prin proiecte-pilot, a unei politici publice pentru dezvoltarea prioritară a turismului cultural, bază a dezvoltării durabile în plan local;
 - q. utilizarea fondurilor europene în sectorul cultural, în principal pentru: restaurarea monumentelor istorice, reabilitarea centrelor istorice, încurajarea/promovarea

- tradițiilor și meștesugurilor, turismul cultural, industriile culturale și creative, formarea profesională;*
- r. pregătirea unui program operațional dedicat sectorului cultural pentru următoarea perioadă programatică a fondurilor structurale, 2013-2019;*
 - s. susținerea inițiativei private în cultură și a sectorului cultural independent și stimularea cooperării culturale transfrontaliere;*
 - t. susținerea accesului și participării la cultura a publicului din mediul rural și urban mic, precum și din zonele defavorizate, în parteneriat cu autoritățile locale și cu sectorul independent;*
 - u. susținerea ofertei culturale și a accesului publicului prin dezvoltarea programatică a digitizării resurselor culturale, în cooperare și în parteneriat cu autoritățile centrale și locale și cu alți deținători de asemenea resurse, în respectul drepturilor de proprietate intelectuală;*
 - v. susținerea luptei împotriva încălcărilor drepturilor de proprietate intelectuală, prin cooperarea cu celelalte autorități și instituții cu competențe în domeniu, cu accent pe educarea publicului consumator și pe susținerea unor modele comerciale care să respecte drepturile titularilor și să faciliteze, în același timp, accesul la aceste conținuturi;*
 - w. colaborarea cu Ministerul Administrației și Internelor la elaborarea cadrului legal care să asigure accesul liber la fondurile arhivistice;*
 - x. colaborarea cu Ministerul Administrației și Internelor și cu organele abilitate de lege pentru combaterea activității infracționale în domeniul patrimoniului cultural național;*
 - y. formalizarea parteneriatelor interministeriale între Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, Ministerul Economiei, Comerțului și Mediului de Afaceri, în vederea atingerii acestor obiective.*

Prioritățile strategice pe termen mediu stabilite de aceste documente sunt:

- dezvoltarea, renovarea și înzestrarea corespunzătoare a infrastructurilor culturale în acord cu realitățile de pe plan internațional, eficientizarea și perfecționare profesională în actul managerial și de execuție;
- elaborarea și punerea în aplicare a unei strategii naționale de restaurare și valorificare a patrimoniului cultural;
- modificarea legii patrimoniului, elaborarea legii zonelor protejate și a legii mecenatului în cultură și artă;
- promovarea unui parteneriat activ între stat și societatea civilă.

În stabilirea obiectivelor generale adoptate și asumate de Ministerul Culturii în ultimii ani s-a urmărit armonizarea priorităților sectorului cultural din România cu strategiile Uniunii Europene.

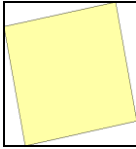
Propunerea de politică publică are în vedere definirea unor obiective specifice cum ar fi: dezvoltarea culturii antreprenoriale în cadrul industriilor culturale și creative; identificarea unor măsuri de relaxare financiar - fiscală pentru IMM-urile din domeniul cultural; facilitarea accesului IMM-urilor culturale la credite, la finanțări nerambursabile și pe piața de capital; asigurarea de facilități și stimulente pentru sponsorizare, mecenat și responsabilitate socială corporativă; ajustarea și îmbunătățirea măsurilor financiar - fiscale (TVA, timbru cultural, impozit pe venit) pentru stimularea sectorului cultural independent; identificarea măsurilor de protecție socială ale artistului independent (Statutul artistului); asigurarea formării profesionale adecvate și în acord cu cerințele pieței, a resurselor umane din sectorul cultural; ajustarea Codului Ocupațiilor din România, în acord cu realitățile sectorului cultural; identificarea măsurilor de promovare în cadrul programelor școlare a orelor /cursurilor de educație prin cultură; facilitarea accesului la cultură pentru un număr cât mai mare de categorii de public, în special pentru tineri și grupuri defavorizate.

Planul Național Unic de Dezvoltare 2007-2013, care urmărește fundamentarea accesului României la fondurile structurale și de coeziune, identifică în **secțiunea Cultură, Culte, Cinematografie**, *necesitatea unor strategii de dezvoltare pentru următoarele domenii: patrimoniu cultural național (patrimoniu cultural imobil, patrimoniu cultural mobil, patrimoniu cultural imaterial), lectura publică și bibliotecă, artele vizuale, artele spectacolului, sistemul așezămintelor culturale, industriile culturale (industria cărții, industria fonogramelor, videogramelor și multimedia, industria filmului, serviciile audiovizuale).*

Prioritățile tematice stabilite în **Cadrul strategic național de referință 2007-2013**, formulate în stânsă legătură cu strategiile Uniunii Europene, nu fac referire explicită la sectorul cultural. Același document conține anumite obiective transsectoriale care au la bază anumite domenii culturale: creșterea competitivității economice în cercetare, dezvoltare tehnologică și inovație; în tehnologia informației și comunicațiilor și în turism.

Conform CNSR, protecția drepturilor de proprietate intelectuală este un element fundamental al priorității tematice *Creșterea pe termen lung a competitivității economiei românești*.

Un alt element fundamental al acestei priorități tematice este *turismul, sector văzut ca interdependent de patrimoniul cultural*. Din acest motiv, investițiile în turism și cultură vor permite regiunilor să folosească avantajele oferite de turism și de patrimoniul cultural pentru a-și spori avantajul competitiv în sectoarele performante, de nivel calitativ și cognitiv ridicat, atât pe piețele tradiționale, cât și pe cele în curs de formare.

Importanța culturii ca fundament al dezvoltării durabile a dus la includerea acestui sector în prioritatea tematică *Promovarea dezvoltării teritoriale echilibrate*. Scopul este reducerea disparităților de dezvoltare între regiunile României, alături de reducerea ratei de creștere a decalajelor dintre acestea și promovarea unei dezvoltări regionale echilibrate. Sprijinul acordat urmărește consolidarea mediului de afaceri local și regional și dezvoltarea patrimoniului natural și cultural, care vor duce la dezvoltarea turismului și a mediului urban.

Obiectivul strategic CNSR include următoarele obiective *specifice*:

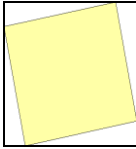
- conectarea la rețeaua europeană și intercontinentală de centre teritoriale și coridoare.
- dezvoltarea rețelei urbane pentru a asigura o dezvoltare regională mai echilibrată.
- promovarea în aceeași măsură în comunitățile urbane și rurale a serviciilor și oportunităților.
- *dezvoltarea patrimoniului natural și cultural.*

3.4. Principalele repere ale cadrului de referință european

Principiile enunțate în articolul 128 din Tratatul de la Maastricht, prin care pentru prima dată cultura a intrat printre competențele Uniunii, au fost apoi preluate în articolul 151 din Tratatul de la Amsterdam pentru a se afla acum în articolul 167 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene.

Articolul 165 stabilește nu numai principiile acțiunii Uniunii în favoarea culturii ci și cadrul politicilor comunitare în domeniu, atât din punctul de vedere al conținutului acestora cât și în ceea ce privește procedurile decizionale aplicabile. În acest sens prevederile sus-menționate se coroborează cu cele cuprinse în articolul 6, potrivit căruia cultura se află la pct. c) printre competențele Uniunii de a realiza acțiuni pentru *a susține, a coordona sau a completa* acțiunea Statelor Membre, acțiuni care au însă o finalitate europeană. Printre obiectivele Tratatului este prevăzut, la art. 3, și că Uniunea respectă bogăția diversității sale culturale și veghează la salvagardarea sa și la dezvoltarea patrimoniului cultural european.

Principiul esențial care guvernează acțiunile Uniunii în ceea ce privește cultura este cel al subsidiarității coroborat cu respectul diversității culturilor din Statele Membre dar și cu recunoașterea existenței unui patrimoniu cultural european, respectiv a unor tradiții și evoluții culturale comune, europene. (Uniunea *"va contribui la înflorirea culturilor Statelor Membre, respectând diversitatea lor națională și regională și în același timp scoțând în evidență patrimoniul cultural comun."*)

Direcțiile în care se manifestă acțiunea Uniunii în domeniul culturii potrivit articolului 167 TFUE sunt:

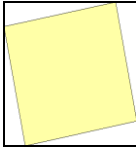
- Ameliorarea cunoașterii și difuzării culturii și istoriei popoarelor europene.
- Conservarea și salvagardarea patrimoniului cultural de importanță europeană.
- Schimburile culturale necomerciale.
- Creația artistică și literară, inclusiv în sectorul audiovizual.
- Cooperarea cu terțe state și cu organizații internaționale competente în domeniu, în special cu Consiliul Europei.

Trebuie subliniat însă că acțiunea Uniunii în materie de cultură este supusă, în afara necesității de a respecta *principiul subsidiarității*, unei duble exigențe: în primul rând este vorba de *excluderea oricărei armonizări* și în al doilea rând este vorba de *adoptarea deciziilor*, care în prezent se iau cu majoritate calificată, cultura fiind unul din cele 40 de domenii la care se aplică această procedură ca urmare a Tratatului de la Lisabona.

Același articol 167 mai conține o prevedere importantă (clauza 4), potrivit căreia *”Uniunea va lua în considerare aspectele culturale în acțiunea sa potrivit altor prevederi ale Tratatului, în special pentru a respecta și promova diversitatea culturilor sale.”* Cu alte cuvinte, cultura ar trebui să fie incorporată în politicile Uniunii în domeniul relațiilor externe, al politicii de coeziune, al politicilor de ocupare etc.

Stabilirea unei relații formale între sectorul culturii și alte segmente ale politicii europene este de natură să recunoască astfel în mod direct nu numai transversalitatea sectorului culturii, dar și interdependența sa cu celelalte sectoare socio-economice.

Astfel, Uniunea trebuie să aibă în vedere potențialele efecte negative asupra sectorului cultural și creativ pe care politicile privind alte sectoare de activitate le-ar putea avea și, pe cale de consecință, să construiască politici de natură a permite și a susține dezvoltarea armonioasă și a acestui sector. În același timp această abordare dă naștere și dreptului actorilor din sectorul culturii de a pretinde un tratament egal în ceea ce privește accesul la resursele disponibile în diversele sectoare.

Agenda Europeană pentru Cultură, lansată în 2007, susține că acest sector este un element indispensabil pentru atingerea obiectivelor strategice ale Uniunii în materie de prosperitate, de solidaritate și de securitate.

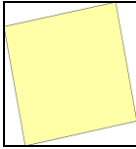
Cele trei mari categorii de obiective avute în vedere de *Agenda Europeană pentru Cultură* sunt:

- Diversitatea culturală și dialogul intercultural, inclusiv mobilitatea transfrontieră a artiștilor și a celor angajați în sectorul culturii precum și difuzarea transfrontieră a operelor.
- Cultura în calitate de catalizator al creativității, în legătură directă cu strategiile de dezvoltare și de ocupare.
- Cultura ca element esențial al relațiilor internaționale.

Cu începere din 2014, acțiunea Uniunii în ceea ce privește sectorul cultural și creativ se va organiza potrivit programului-cadru "*Europa creativă*", în curs de adoptare în prezent. Europa Creativă este concepută ca o continuare, reorganizare și reorientare a programelor Cultura 2007, Media 2007, Media Mundus.

Programul-cadru Europa Creativă pornește de la aserțiunea că Uniunea trebuie să investească mai mult în sectoarele culturale și creative având în vedere contribuția lor semnificativă la creștere economică, ocupare, inovație și coeziune socială.

De asemenea, Europa Creativă își propune să întărească competitivitatea sectoarelor culturale și creative, să le ofere posibilitate de a explora noi piețe, să utilizeze toate oportunitățile "epocii digitale" și, în același timp, să susțină promovarea și salvagardarea diversității culturale și lingvistice. Prezentarea detaliată a Programului Europa Creativă este realizată de Comisie în cadrul documentelor elaborate pe parcursul anilor 2011-2012, și în principal prin Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor COM(2011) 786/2 intitulată "*Europa Creativă – un nou program cadru pentru sectoarele culturale și creative pentru 2014-2020*".

Opțiunea pentru un program-cadru permite organizarea în cadrul său a trei componente distincte, astfel:

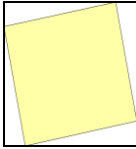
- componentă CULTURA, adresată sectoarelor culturale și creative.
- componentă MEDIA, adresată sectorului audiovizual.
- componentă transversală, prin care se vor acorda garanții și credite pentru toate IMM-urile din industriile culturale și creative.

Bugetul propus de Comisia Europeană pentru întregul program-cadru este de 1,8 miliarde de euro. Într-o perspectivă comparativă, bugetul alocat de UE pentru sectorul cultural nu este diminuat, așa cum reiese din tabelul prezentat în cele ce urmează:

Tabelul nr.1. Analiză comparativă a bugetului alocat Programului Creative Europe în raport cu bugetul programelor Cultura și Media.

Buget UE Programe culturale <u>2007 – 2013</u>	Programul <i>Cultura</i> : 0.4 mld € Programul <i>Media</i> : 0.754 mld € Programul <i>Media Mundus</i> : 0.015 mld €	TOTAL: 1,17 mld €
Buget UE Programe culturale <u>2014 -2020</u>	<i>Europa Creativă</i> (programe fuzionate)	1,6 mld €

Programul ***Europa pentru Cetățeni***, care finanța de asemenea sectorul cultural din perspectiva dialogului intercultural, beneficiază de alocare redusă cu 82 milioane de euro.

Tabloul nr.2. Analiză comparativă a bugetelor alocate Programului Europa pentru Cetățeni în cele două exerciții bugetare

Buget UE <i>Europa pentru Cetățeni</i> <u>2007 – 2013</u>	Suma alocată: 285 milioane €
Buget UE <i>Europa pentru Cetățeni</i> <u>2014 -2020</u>	Suma alocată: 203 milioane €

Strategia Europa 2020, care este strategia de dezvoltare a Uniunii pentru acest deceniu, poate fi descrisă în câteva cuvinte: *creștere inteligentă, dezvoltare durabilă și dezvoltare incluzivă*.

Oportunități pentru finanțarea culturii 2014-2020

Obiectivele tematice ale Politicii de Coeziune 2014-2020, formulate în strânsă legătură cu obiectivele Strategiei Europa 2020, nu fac o referire explicită la sectorul cultural (doar în cadrul FEDR există referința explicită la investiții în direcția protejării, promovării și dezvoltării patrimoniului cultural – prioritatea *protejarea mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor*; de asemenea, există mai multe referințe la cultură în Cadrul Strategic Comun).

Având în vedere această cuprindere parțială a sectorului cultural, pot fi identificate diferite oportunități de investiții în cultură coerente cu obiectivele Europa 2020¹².

¹² Iglesias, Maria , Philippe Kern și Valentina Montalto. 2012. *Use of structural funds for Cultural projects*. KEA European Affairs.

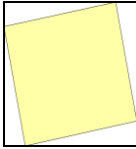
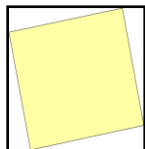

Figura nr. 6. Obiectivele tematice ale Politicii de Coeziune (2014-2020) și obiectivele generale Europa 2020

Partea II. Obiective strategice sectoriale

4. Protejarea patrimoniului cultural național

Sistemele naționale de protejare a patrimoniului cultural, material și imaterial, sunt organizate, prin tradiție, în jurul conceptului de *conservare*, susținut prin prisma valorii exclusiv culturale (estetice, artistice, istorice, documentare etc.) atribuită acestuia.

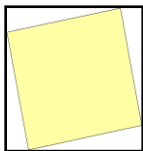
Această perspectivă a început ulterior să fie articulată și completată cu cea potrivit căreia bunurile culturale au *valoare de existență și de legat / moștenire* iar în ultima vreme, acestora li s-au adăugat *valoarea de bunuri sociale* identificată ca fiind intrinsecă diverselor reprezentări ale patrimoniului cultural.

În paralel cu această ultimă perspectivă – și anume cea a valorii de bunuri sociale – a început tot mai mult să se coaguleze o nouă abordare de *dezvoltare economică durabilă*, datorată în bună măsură și diverselor evoluții economice: pe de o parte, o creștere a nivelului de trai, a infrastructurii de transport și o schimbare a tiparelor de petrecere a timpului liber/vacanțelor (dezvoltarea turismului de masă și implicit a turismului cultural) și, pe de altă parte, diversele dificultăți/crize economice care au generat nevoia de a identifica noi surse de venituri și noi modalități de ocupare.

Mai mult decât atât, în ultimul deceniu, protejarea patrimoniului cultural este, tot mai mult pusă în conexiune cu cea a patrimoniului natural. Deși această legătură fusese intuită, deja, în munca de redactare a Convenției UNESCO pentru Protejarea Patrimoniului Mondial, Cultural și Natural, din 1972, abia după anul 2000 se poate spune că a devenit evident faptul că nu se pot face acțiuni de protejare doar a patrimoniului cultural sau doar a patrimoniului natural, atunci când acestea se găsesc într-o relație de interdependență, fără să fie afectată dezvoltarea durabilă a teritoriului în care elementele respective de patrimoniu se regăsesc.

A fost astfel introdusă în discursul public legătura dintre piața turistică și plus-valoarea pe care aceasta o genera, pe de o parte, și posibilitatea de a utiliza aceste nou-create resurse economice pentru a conserva patrimoniul care, în felul acesta, devenea o resursă.

Astfel se puteau completa sau, după caz, chiar înlocui finanțările publice, fie ele locale fie naționale. În afara acestor considerente /imperative de ordin economic, în multe țări patrimoniul a început, așa cum s-a arătat mai sus, să fie valorizat din ce în ce mai mult din *perspectiva identitară*.

Amalgamarea acestor diferite abordări a avut însă un rezultat relativ neașteptat și anume o *redefinire* a sferei de cuprindere a patrimoniului cultural național prin:

- *inclusiunea* de noi obiecte de patrimoniu ca rezultat fie al modificării criteriilor de clasare fie al extinderii cercetărilor și deci a descoperirii de noi bunuri culturale sau a reevaluării lor.
- *diversificarea* tipurilor/subcategoriilor de patrimoniu (introducerea de noi subcategorii precum patrimoniu industrial, patrimoniu vernacular etc.).

România a urmat și ea această evoluție generală, însă a fost și este în continuare tributară efectelor dezastruoase pe care le-a avut o perioadă îndelungată de neglijare crasă a patrimoniului cultural, ba chiar de distrugere sistematică a unor părți însemnate din acesta.

Aceasta a avut pe termen mediu două efecte aparent paradoxale: pe de o parte, o tentativă de supra-protecție din partea specialiștilor, în încercarea de a prezerva tot ceea ce nu fusese distrus de tăvălugul comunist și, pe de altă parte, o lipsă de interes, de apreciere și de înțelegere a patrimoniului cultural național (PCN) din partea unor categorii de public, în prelungirea atitudinii prevalente din perioada comunistă și care a determinat demolări, distrugeri și intervenții cel puțin discutabile mai ales în ceea ce privește patrimoniul construit, cel industrial și cel vernacular, alături de furturi și exporturi ilicite în ceea ce privește bunurile mobile.

Între aceste două extreme politicile publice din România nu au fost încă în măsură să identifice și mai ales să impună o *abordare proporționată și sustenabilă, în interesul public* și care să asigure în primul rând un echilibru între diversele nevoi legitime ale cetățenilor (*de la prezervarea patrimoniului ca valoare culturală și socială, ca simbol identitar etc. sau la utilizarea sa ca resursă economică și ca nucleu de dezvoltare până la, pe de altă parte, dezvoltarea imobiliară, amenajarea urbană și îmbunătățirea condițiilor de locuire și a mediului construit*) și, în egală măsură, să îl facă să devină o dimensiune importantă în ceea ce privește *creșterea calității vieții*.

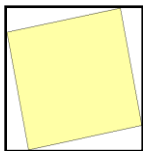

Patrimoniul cultural național trebuie considerat ca un ecosistem, cu multiple intrări și ieșiri și cu o rețea de legături atât în interiorul său cât și cu exteriorul. Această abordare presupune conjugarea unor demersuri de natură:

- *Juridică* - pentru constituirea cadrului general de intervenție și de protejare.
- *Administrativă* – pentru stabilirea autorităților/instituțiilor/organizațiilor responsabile și a competențelor acestora.
- *Financiară* – pentru stabilirea resurselor publice, la nivel central și local, și identificarea parteneriatelor care să permită atragerea de noi surse.
- *Educativă* – pentru coordonarea eforturilor de educație pentru patrimoniu și intervenție / animare culturală.
- *Socială* – pentru relaționarea cu diversitatea segmentelor sociale interesate și pentru satisfacerea nevoilor proprii ale acestora.
- *Economică* – pentru identificarea și susținerea unor modele de utilizare și de consum sustenabile și în beneficiul comunității.

Evident, aceste abordări trebuie cu necesitate articulate, chiar subordonate, perspectivei *culturale*, care are în vedere caracteristicile și nevoile intrinseci de protejare a patrimoniului cultural, indiferent de forma în care acesta se materializează.

Patrimoniul cultural național are un specific care-l deosebește de alte bunuri culturale și de care trebuie să se țină seama în configurarea oricărui demers strategic: *oferta este constituită în principal din suport – bunuri, obiecte – iar cererea este esențialmente o cerere de servicii*, care începe cu amenajarea suportului (conservarea și restaurarea sa, punerea sa în valoare etc.) și continuă cu serviciile de infrastructură de transport, de infrastructură turistică specifică și cu o gamă variată de servicii de acompaniament, adiacente. Iar toate aceste servicii trebuie să satisfacă într-un mod cât mai adecvat trebuințe umane diverse, de la cele cognitive, artistice sau estetice până la cele economice sau sociale.

Conceptele cheie ale strategiei în domeniul patrimoniului cultural național sunt:

- Cercetare și evidență.
- Conservare, restaurare, protecție.
- Formare profesională.
- Educație pentru patrimoniu și intervenție culturală.
- Punere în valoare / revitalizare / reinsertie.

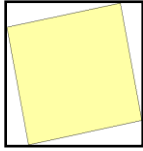
Toate aceste componente ale oricărei strategii privind PCN, fie el imobil sau mobil, material sau imaterial sunt determinante pentru realizarea a ceea ce Simon Thurley, șeful executiv al Comisiei pentru monumente și clădiri istorice din Anglia descrie ca fiind *ciclul patrimoniului*:

- *cunoaștere,*
- *apreciere/valorizare,*
- *grijă (conservare, restaurare, protecție și pază etc.)*
- *consum.*

Prin înțelegerea și cunoașterea patrimoniului, oamenii ajung să îl aprecieze, apreciindu-l, oamenii vor avea grijă de el, îngrijindu-l, oamenii se pot bucura de el și îl consumă, iar la rândul său consumul va genera nevoia de cunoaștere, iar ciclul se va relua ș.a.m.d.

Pârghiile strategiei cu privire la PCN pot fi sintetizate după cum urmează:

- *Protejarea, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a bunurilor din PCN, ceea ce implică:*
 - *Prevenirea degradării ireversibile.*
 - *Catalizarea capacităților informaționale.*
 - *Reactualizarea sistematică a procesului de formare a resurselor umane în meserii legate de PCN.*
 - *Dezvoltarea și diversificarea operatorilor culturali și economici ce pot fi implicați în realizarea obiectivelor strategice.*
- *Asigurarea resurselor financiare care să permită satisfacerea cererii formulate de către cele mai diverse segmente sociale, precum și asigurarea oportunităților necesare protejării PCN.*
- *Crearea și implementarea unui cadru juridic, administrativ și financiar-fiscal care să permită intervenția efectivă în ecosistemul PCN a tuturor entităților ce pot fi cointeresate sau care au inițiative în acest domeniu.*
- *Configurarea unui sistem instituțional flexibil și eficace, care să promoveze parteneriatele central-local și public-privat, inclusiv în ceea ce privește punerea în valoare și reinsertia lor socială.*

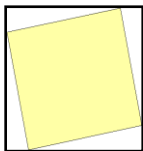
Demersurile strategice în domeniul PCN nu se pot lipsi de analiza economică a proiectelor și a deciziilor, precum analiza de tip cost-beneficiu, cost-eficacitate, analiza de sistem, evaluarea de contingent, metoda costurilor de călătorie și metoda evaluărilor hedonice precum și a analiza în termeni de cerere-ofertă, evaluarea realizării obiectivelor.

Miza strategiei în domeniu este stimularea capacităților inovative a deținătorilor de bunuri din PCN și a altor agenți implicați, precum și a utilizatorilor, inclusiv prin stimularea de parteneriate în elaborarea și susținerea de proiecte specifice.

Din perspectiva unei strategii de dezvoltare a României, patrimoniul cultural național iese în evidență ca fiind poate *cea mai importantă resursă culturală* ce poate genera dezvoltare economică durabilă și care poate participa activ la lupta împotriva excluziunii sociale, prin prisma valențelor sale coezive.

PCN are un *potențial economic* care trebuie conștientizat și exploatat în consecință, în sensul că:

- este producător de venituri, de valoare adăugată.
- creează locuri de muncă atât pentru exploatarea directă a bunului cât și în spațiul socio-economic adiacent.
- este contributor la bugetul de stat și la bugetele speciale, prin plata impozitelor directe și indirecte și a taxelor și contribuțiilor specifice.
- creează piețe pentru artizanii locali.
- determină utilizarea resurselor naturale locale.
- impulsionează crearea de IMM-uri și de micro-întreprinderi, ca entități productive de materiale și componente specifice.
- determină dezvoltarea de IMM-uri - industrii și servicii precum: industria ospitalieră, industria turistică, industria de construcții civile, transporturi de persoane și mărfuri, etc.
- contribuie la dezvoltarea capacității de export atât la nivel național, cât și regional și local.

În acest sens, ecosistemul PCN este un pivot al dezvoltării durabile, în jurul căruia se pot construi politici publice regionale/locale care însă vor trebui cu necesitate să fie articulate cu cele naționale în domeniul PCN.

Din această perspectivă derivă necesitatea *co-responsabilizării puterii publice locale și a comunității* în ansamblul ei, mai ales a unor componente ca: liderii de grupuri (formale sau informale), ONG-urile, agenții economici, tineretul etc., alături de autoritatea centrală - în speță ministerul culturii și serviciile sale deconcentrate- și de sistemul său de instituții specializate și de organisme științifice.

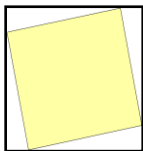
După cum s-a evidențiat deja, perspectiva economică îmbogățește orizontul de soluții necesare salvagărdării PCN cu argumente complementare celor istorice, estetice, artistice, sociale, științifice etc.

Dar aceste perspective trebuie susținute în egală măsură de *cercetarea sociologică* a ecosistemului PCN, pentru clarificarea unor teme esențiale precum:

- *cunoașterea utilizatorilor/consumatorilor reali și potențiali ai bunurilor și ai serviciilor din domeniu.*
- *motivația intereselor lor (de cunoaștere, de instruire, de trăire estetică, de informare, etc.).*
- *intensitatea cu care se manifestă cererea.*
- *cunoașterea factorilor care influențează piața de consum a bunurilor din PCN.*
- *metodele de formare a gusturilor, preferințelor, percepțiilor, așteptărilor populației de la oferta de bunuri și servicii din domeniu.*

Acest tip de cunoaștere este indispensabil procesului decizional privind investițiile și prioritățile în domeniu.

Trebuie remarcat, în ceea ce privește cadrul normativ, că specialiștii au identificat nevoia actualizării acestuia, pe de o parte, și a clarificării sale, pe de altă parte. În același timp, se poate constata că problematica generală a patrimoniului, care o încorporează pe cea a monumentelor istorice, este tratată într-un număr semnificativ de acte normative de sine stătătoare, ceea ce poate fi de natură să creeze dificultăți în interpretarea și aplicarea sa. Cu toate acestea, nu codificarea (i.e. reunirea dispozițiilor legale specifice diverselor subdomenii ale patrimoniului într-un singur act normativ – codul patrimoniului) este prioritatea, deși reprezintă evident un pas important în îndeplinirea cerinței de claritate și accesibilitate juridică, ci dimensiunea substantivă a reglementărilor în acest domeniu, care trebuie revizuite pentru a elimina atât posibilitățile de interpretare, cât și

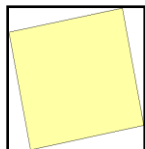
pentru a remodela sistemul, inclusiv din perspectiva competențelor decizionale – științifice și administrative – și a responsabilităților atașate acestora. Ne referim aici în principal la necesitatea *responsabilizării individuale* la nivelul organismelor de decizie științifică și, în același timp, la *co-responsabilizarea* decidentului științific împreună cu cel administrativ.

Aceasta este cu atât mai important cu cât deciziile științifice trebuie integrate într-o abordare complexă care vizează identificarea și etapizarea priorităților de dezvoltare și în cadrul cărora patrimoniul trebuie valorizat cu respectarea caracteristicilor și cerințelor sale dar și în armonie cu nevoile și cu interesul general.

În procesul de stabilire a *priorităților*, criteriile cultural-științifice privind importanța, unicitate etc, trebuie să se conjuge cu criterii precum:

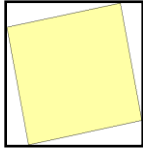
- *Utilizarea/destinația monumentelor restaurate.*
- *viabilitatea utilizării lor.*
- *durabilitatea supraviețuirii lor.*
- *avantajul competitiv față de alte monumente / resurse culturale.*
- *potențialul de infrastructură din vecinătate.*
- *potențialul sinergetic.*
- *serviciile oferite - specifice monumentului și de acompaniament;*
- *capacitatea de autofinanțare.*
- *capacitatea de a genera plus-valoare, și deci creștere economică.*
- *efectele de spill-over etc.*

Analiza *ex ante* și *ex post* în ceea ce privește obiectivele specifice domeniului PCN va trebui să se bazeze pe patru matrice:

1. *Matricea valorilor* presupune o analiză calitativă în termeni de obiective culturale și alte obiective de intervenție publică, precum democratizarea culturii, protecția mediului, conservarea valorii artistice etc.
2. *Matricea economică* care presupune evidențierea efectelor unor decizii în funcție de repere economice ca: prețul terenului, costul locuirii, capacitățile de cazare existente și prețul lor, valoarea restaurării, valoarea investițiilor adiacente, etc.
3. *Matricea grupurilor țintă* care vizează efectele strategiei în raport cu grupurile vizate ca beneficiari direcți și/sau indirecti.
4. *Matricea resurselor financiare* este semnificativă pentru efectele strategiei în raport cu nivelul și starea finanțelor publice, inclusiv celor locale (împrumuturi, impozite, sponsorizări etc.) și a resurselor atrase din fonduri structurale și din programe comunitare.

O mențiune specială trebuie făcută cu privire la valoarea - cel mai adesea neglijată – pe care o are patrimoniul local în ceea ce privește dezvoltarea ofertei turistice și implicit a serviciilor conexe. Din această perspectivă, activitățile specifice de protejare a patrimoniului imobil de valoare locală trebuie concertate cu cele care privesc protejarea și dezvoltarea patrimoniului imaterial, prin demersuri integrate de preservare și activare a memoriei culturale a zonelor. Prezentarea de față utilizează date și informații colectate în analiza socio-economică a grupurilor 2 și 3 de lucru constituite în cadrul Comitetului consultativ interministerial din cadrul Ministerului Culturii.

4.1. Patrimoniul Imobil - Monumentele istorice

4.1.1. Situația prezentă

Patrimoniul cultural național imobil poate include:

- rezervații naturale;
- peisaje culturale (așezări, drumuri, amenajări agricole);
- clădiri (case, conace, castele, edificii de cult, edificii publice precum școli, spitale, hanuri, gări etc);
- centre istorice ale localităților (care încorporează străzi, piețe, fronturi de case);
- cimitire și monumente funerare;
- vestigii arheologice (ruine, urme materiale ale unor culturi și civilizații aflate în sol sau sub apă);
- instalații tehnice (mori, ateliere, fabrici, sonde);
- patrimoniu subacvatic (epave, așezări sau edificii acoperite în prezent de apă).

Pentru a răspunde unor imperative de armonizare terminologică și de facilitare a exprimării, toate bunurile ce pot fi incluse în categoria de patrimoniu imobil sunt definite ca *monumente istorice* și sunt supuse regimului instituit prin Legea nr. 422/2001, cu modificările și completările ulterioare, care dispune că monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universal. Regimul de monument istoric este conferit prin clasarea acestor bunuri imobile conform procedurii prevăzute în aceeași lege.

Din momentul clasării, activitățile și măsurile de protejare a monumentelor istorice sunt considerate ca răspunzând unui interes public, general, căruia i se subsumează interesele private ori de grup sau cele locale, și care astfel fundamentează rolul autorităților publice (centrale) în îndeplinirea acestui interes public.

În același timp, prin efectul actelor normative în vigoare și având în vedere misiunea sa declarată, ministerului culturii îi revin responsabilități specifice în ceea ce privește coordonarea și administrarea întregului sistem de protejare a monumentelor istorice, indiferent de regimul juridic de proprietate sau de calitatea deținătorilor, astfel încât să se poată asigura o abordare strategică coerentă și integrată a acestui domeniu esențial pentru prezervarea moștenirii noastre culturale, a identităților noastre.

Definiția termenului de *protejare* este dată de legiuitor în chiar Legea nr. 422/2001, cu modificările și completările ulterioare:

”prin **protejare** se înțelege ansamblul de *măsuri cu caracter științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic* menite să asigure *identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, evidența, conservarea, inclusiv paza și întreținerea, consolidarea, restaurarea, punerea în valoare a monumentelor istorice și integrarea lor social-economică și culturală* în viața colectivităților locale.”

Toate aceste *activități* sunt încorporate în *funcțiunile* descrise la un capitol anterior al prezentei Strategii, respectiv *funcțiunile de protejare, educație/intervenție culturală, management/reglementare și diseminare*.

Situația actuală în ceea ce privește monumentele istorice poate fi prezentată pe scurt astfel:

Totalitatea monumentelor istorice clasate este evidențiată în Lista monumentelor istorice din România, administrată de o instituție de specialitate din subordinea ministerului culturii (Institutul național al patrimoniului - INP) și care este actualizată periodic. În cadrul listei monumentele istorice sunt grupate în patru categorii, în funcție de natura lor:

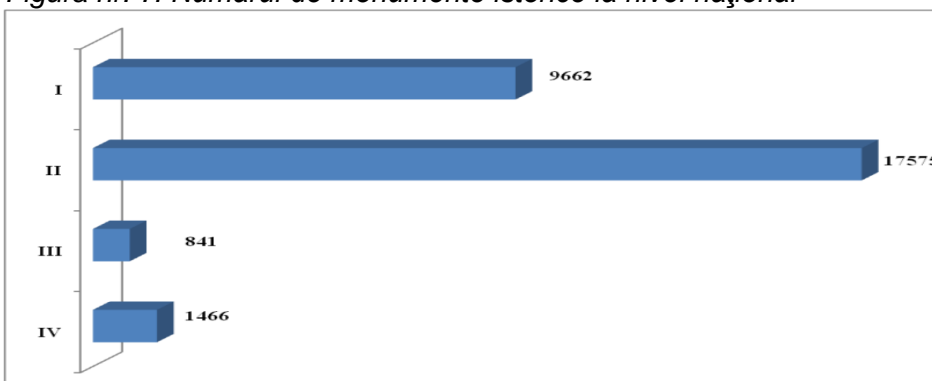
- Monumente de arheologie - categoria I
- Monumente de arhitectură - categoria II
- Monumente de for public - categoria III
- Monumente memoriale și funerare - categoria IV

Din punct de vedere valoric, monumentele istorice sunt clasate în două grupe valorice:

- Categoria A - monumente de interes național
- Categoria B - monumente de interes local

Numărul total al monumentelor istorice înscrise în Lista monumentelor istorice este de 30.108. Potrivit informațiilor furnizate de INP, coroborate cu cele obținute și prelucrate în cadrul grupurilor de lucru constituite pentru elaborarea analizelor socio-economice, monumentele istorice sunt repartizate după cum urmează:

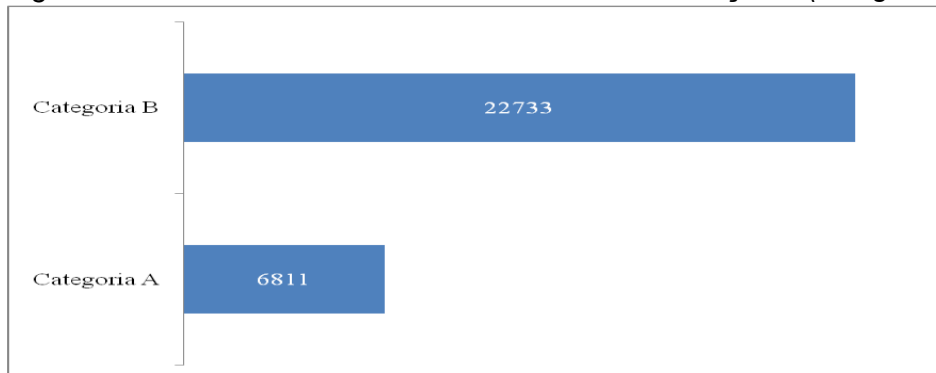
Figura nr. 7. Numărul de monumente istorice la nivel național

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

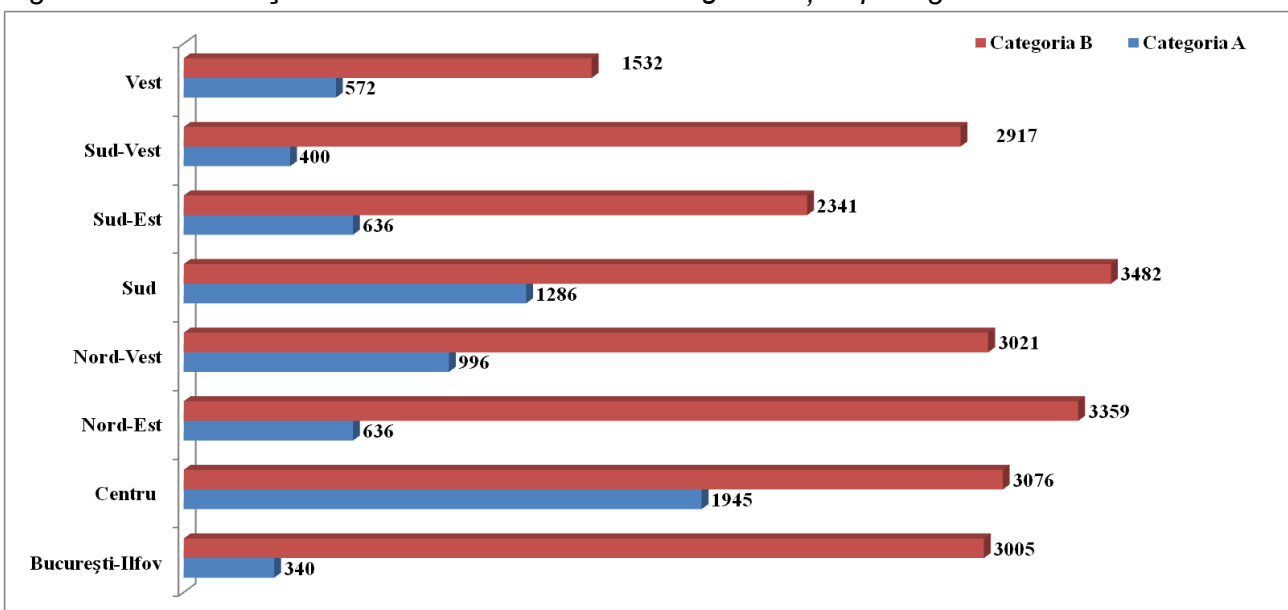

Figura nr. 8. Numărul de monumente istorice la nivel național (categoriile A și B)

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

Figura nr. 9. Distribuția monumentelor istorice de categoria A și B pe regiunile de dezvoltare

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

Tabelul nr.3. Distribuția numărului de monumente istorice de categoria B în funcție de regiunile de dezvoltare

Regiunea	Total categorie B	Monumente categoria B din care.....			
		I	II	III	IV
București-Ilfov	3005	661	2000	116	228
Centru	3076	815	2055	60	146
Nord-Est	3359	1531	1605	96	127

Nord-Vest	3021	1336	1543	53	89
Sud	3482	1051	2226	45	160
Sud-Est	2341	1328	756	88	169
Sud-Vest	2917	600	2076	79	162
Vest	1532	444	966	60	62

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

Tabelul nr. 4. Distribuția monumentelor istorice de categoria A pe regiunile de dezvoltare

Regiunea	Total categorie A	Monumente categoria A din care.....			
		I	II	III	IV
București-Ilfov	340	92	208	15	25
Centru	1945	304	1442	168	31
Nord-Est	636	106	511	3	16
Nord-Vest	996	459	508	15	14
Sud	1286	247	805	19	215
Sud-Est	636	394	222	6	14
Sud-Vest	400	99	288	8	5
Vest	572	195	364	10	3

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

Tabelul nr. 5. Lista monumentelor istorice, categoria A, număr monumente și tip

Lista Monumentele Istorice, categoria A	Număr
Monumente	5.283
Ansambluri	819
Situri	743

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

În tabele de mai jos este prezentată situația monumentelor pe regiuni de dezvoltare și județe așa cum apar în baza cadastrală pentru patrimoniul construit și zonele protejate, starea lor de conservare și regimul de proprietate. Astfel, se poate observa că din totalul de 7030 monumente cele mai multe se află în regiunea București-Ilfov, care deține și cea mai mare bază cadastrală.

Tabelul nr. 6. Baza cadastrală pentru patrimoniul construit și zonele protejate din România, monumente de categorie A și B13

Regiune	Judet	Ansamblu	Monument	Sit	Baza cadastrala	Total procente din totalul LMI	Total monumente din LMI 2004
București-Ilfov	B	41	1718	11	1770	67%	2627
	IF	1	154	42	197	26%	745
TOTAL		42	1872	53	1967	58,33%	3372
Centru	AB	15	108	10	133	20%	670
	BV	2	5	2	9	1%	1031
	CV	18	101	23	142	24%	598
	HR	77	193	63	333	47%	712
	MS	6	89	2	97	9%	1034
	SB	11	181	2	194	21%	931
	TOTAL		129	677	102	908	18,25%
Nord-Est	BC	8	116	14	138	37%	375
	BT	3	100	79	182	35%	526
	IS	19	522	164	705	43%	1658
	NT	1	49	52	102	18%	571
	SV	13	46	6	65	13%	517
	VS	16	103	26	145	32%	457
	TOTAL		60	936	341	1337	32,58%
Nord-Vest	BH	4	115	9	128	27%	469
	BN	9	222	1	232	29%	813
	CJ	18	302	133	453	32%	1397
	MM	38	472	71	581	97%	596
	SJ	9	70	41	120	22%	552
	SM	1	26	8	35	11%	316
	TOTAL		79	1207	263	1549	37,39%
Sud Muntenia	AG	3	16	2	21	2%	1025
	CL	0	0	0	0	0%	292
	DB	25	526	195	746	59%	1258
	GR	8	144	37	189	35%	544
	IL	4	57	41	102	45%	225
	PH	22	212	55	289	24%	1209
	TR	0	0	48	48	11%	452
TOTAL		62	955	378	1395	27,87%	5005
Sud Vest Oltenia	DJ	2	82	4	88	13%	698
	GJ	0	0	0	0	0%	511

¹³ Analiza socio-economică. Grupul Cultura cu impact social și educațional, versiune 14 decembrie 2012, coordonator Raluca Pop, pag. 26-28.

	MH	3	121	12	136	24%	576
	OT	0	0	0	0	0%	784
	VL	22	272	33	327	40%	811
TOTAL		27	475	49	551	16,30%	3380
Sud-Est	BR	7	138	15	160	94%	171
	BZ	0	0	0	0	0%	887
	CT	2	85	34	121	17%	692
	GL	5	37	26	68	25%	268
	TL	1	88	222	311	54%	575
	VN	4	170	69	243	56%	434
TOTAL		19	518	366	903	29,83%	3027
Vest	TM	0	0	6	6	2%	334
	AR	12	30	0	42	10%	414
	CS	7	30	0	37	4%	835
	HD	81	330	54	465	90%	518
TOTAL		100	390	60	550	26,18%	2101
	Total	518	7030	1612	9160	30,42%	30108

Sursa datelor: INP

În ceea ce privește starea de conservare a monumentelor, putem observa că, fără a lua în calcul monumentele aflate în stare necunoscută care sunt și cele mai numeroase, un număr mare de monumete sunt în stare bună și foarte bună (4387).

Tabel nr.7. Starea de conservare a monumentelor de arhitectură, for public și memorial-funerare ¹⁴

Regiune	Judet	Foarte bună	Bună	Mediocră	Precolaps	Colaps	Dispărută	Necunoscută	Total
București-Ilfov	B		33		4	1		2552	2590
	IF		11	8				140	159
TOTAL		0	44	8	4	1	0	2692	2749
Centru	AB	196	202	91	15	9		166	679
	BV	140	117	170	9	1		546	983
	CV	151	224	70	61	5		77	588
	HR	266	210	49	5	5		205	740
	MS	163	242	143	1	1		467	1017
	SB	121	162	309	4	1		417	1014
TOTAL		1037	1157	832	95	22	0	1878	5021
Nord-Est	BC	13	43	59	3	5		122	245
	BT			12		3		245	260
	IS		2			16		780	798
	NT	6	65	4	4	6		282	367
	SV		23	5	12	2		352	394
	VS		36	1		22		227	286
TOTAL		19	169	81	19	54	0	2008	2350

¹⁴ Analiza socio-economică. Grupul Cultura cu impact social și educațional, versiune 14 decembrie 2012, coordonator Raluca Pop, pag. 28-30.

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

Nord-Vest	BH		16		1	6		245	268
	BN	2	2			3		382	389
	CJ		2		2	9		678	691
	MM		4					460	464
	SJ	9	11	8		3		196	227
	SM		6			1		194	201
TOTAL		11	41	8	3	22	0	2155	2240
Sud Muntenia	AG	73	601	225	37	22		65	1023
	CL	1	5	1		11		157	175
	DB	65	574	472	31	23		74	1239
	GR	37	102	145	22	5		72	383
	IL	2	7		2	4	1	119	135
	PH	18	176	61	33	25		497	810
	TR	31	97	128	28	4		107	395
TOTAL		227	1562	1032	153	94	1	1091	4160
Sud Vest Oltenia	DJ		3	6	11			582	602
	GJ		4	8		12		389	413
	MH		9			19		378	406
	OT					14		613	627
	VL	1	2			7		559	569
TOTAL		1	18	14	11	52	0	2521	2617
Sud-Est	BR		2		1		1	126	130
	BZ		6	2	9	10		344	371
	CT		9	7	1		1	199	217
	GL		2					167	169
	TL				1			99	100
	VN		27		2			251	280
TOTAL		0	46	9	14	10	2	1186	1267
Vest	TM		2	5				331	338
	AR		19		1			393	413
	CS		4		3			826	833
	HD		30	16	19	16		439	520
TOTAL		0	55	21	23	16	0	1989	2104
	Total	1295	3092	2005	322	271	3	15520	22508

Sursa datelor: INP

Regimul de proprietate a monumentelor este foarte important din perspectiva intervenției pentru conservare și restaurare. Dacă în cazul monumentelor cu regim de proprietate privată situația este complicată, intervenția din partea statului fiind limitată din perspectiva implementării unei strategii de conservare, restaurare și punere în valoare, monumentele cu regim de proprietate de stat pot deveni principalele beneficiarele principale ale unei astfel de strategii. În acest ultim caz se află aproximativ 4000 de monumente cu regim de proprietate de stat, așa cum se poate observa în tabelul de mai jos.

Tabelul nr. 8. Regimul de proprietate pentru al monumentelor de arhitectură, for public și memorial-funerare)¹⁵

	JUDET	PRIVAT	STAT	MIXT	NECUNOSCUIT	TOTAL
București-Ilfov	B	156	16	1	2417	2590
	IF	114	31	1	13	159
TOTAL		270	47	2	2430	2749
Centru	AB	245	6	15	413	679
	BV	353	45	12	573	983
	CV	318	85	4	181	588
	HR	378	58	0	304	740
	MS	316	43	1	657	1017
	SB	520	159	46	289	1014
TOTAL		2130	396	78	2417	5021
Nord-Est	BC	156	88	2	2	248
	BT	152	101	5	2	260
	IS	465	305	9	19	798
	NT	266	94	5	2	367
	SV	277	109	7	1	394
	VS	190	93	7		290
TOTAL		1506	790	35	26	2357
Nord-Vest	BH	157	85	2	24	268
	BN	156	27		206	389
	CJ	526	123	3	39	691
	MM	229	68	7	160	464
	SJ	152	65		10	227
	SM	122	55	17	7	201
TOTAL		1342	423	29	446	2240
Sud Muntenia	AG	572	99	234	118	1023
	CL	234	58			292
	DB	543	203	11	482	1239
	GR	122	26	11	383	542
	IL	90	134	3		227
	PH	874	277	55		1206
	TR	150	119	1	123	393
TOTAL		2585	916	315	1106	4922
Sud Vest Oltenia	DJ	376	117	7	94	594
	GJ	308	79	3	23	413
	MH	276	81	10	39	406
	OT	298	50	5	274	627
	VL	425	79	3	62	569

¹⁵ Analiza socio-economică. Grupul Cultura cu impact social și educațional, versiune 14 decembrie 2012, coordonator Raluca Pop, pag. 30-31.

TOTAL		1683	406	28	492	2609
Sud-Est	BR	44	71	9	6	130
	BZ	300	62	6	3	371
	CT	90	102	6	19	217
	GL	50	102	4	13	169
	TL	48	32		20	100
	VN	147	118		15	280
TOTAL		679	487	25	76	1267
Vest	TM	78	78	4	178	338
	AR	95	139	1	178	413
	CS	289	180	34	330	833
	HD	183	125	0	212	520
TOTAL		645	522	39	898	2104
	Total	10840	3987	551	7891	23269

Sursa datelor: INP

După cum se poate constata, datele existente la nivel centralizat atât în ceea ce privește regimul de proprietate cât și starea de conservare a monumentelor istorice înscrise pe Listă sunt incomplete și depășite și ca atare, nu permit o apreciere corectă și reală a orientărilor și obiectivelor strategice, și cu atât mai puțin a magnitudinii și intervenției necesare, a direcțiilor prioritare de acțiune. Datele în această privință sunt completate și susținute mai ales de rezultatele empirice colectate de la specialiștii din domeniu care arată inadecvarea profundă a resurselor disponibile la nevoile urgente ale domeniului, chiar dacă le limităm la nevoile de intervenții urgente de natură a asigura existența/supraviețuirea fizică a monumentului¹⁶.

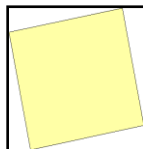
Activitatea de restaurare a monumentelor istorice, componentă esențială a funcțiunii de protejare, este organizată și desfășurată în prezent de către INP prin intermediul Programului Național de Restaurare (PNR), finanțat de Ministerul Culturii.

În tabelul de mai jos sunt prezentate datele cu privire la rezultatele Programului Național de Restaurare.

Tabelul nr. 9. Analiza Programului Național de Restaurare

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nr. monumente intrate în restaurare, categoria A	164	144	151	230	250	219
Nr. recepții finale, categoria A	9	10	17	11	28	11

¹⁶ Nu putem să nu reamintim aici argumentul amar al unui fost ministru al culturii care spunea că, oricât de dificil moralmente ar fi, poți cere unui om să mai strângă cureaua și să aștepte zile mai bune, dar nu poți cere unui monument să nu colapseze în așteptarea unei viitoare intervenții salvatoare.

Suma totală pt PNR	25.541.650	30.285.950	34.049.665	38.950.000	40.542.401	41.155.000
Suma medie alocată pentru restaurarea unui monument recepționat	853.372	1.349.531	1.345.196	1.316.943	1.233.271	1.414.333
Durata medie a restaurării unui monument recepționat	5 ani și 8 luni	3 ani și 7 luni	2 ani și 5 luni	2 ani și 9 luni	3 ani și 2 luni	3 ani și 2 luni

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

În cele ce urmează, vom prezenta date cu privire la destinațiile monumentelor restaurate prin PNR, respectiv monumente laice (private – publice) și monumente de cult, precum și potrivit mediului lor de rezidență.

Tabelul nr. 10. Destinația monumentelor istorice restaurate, recepții finale

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nr. monumente laice, recepții finale	2	-	6	-	-	1
Nr. monumente de cult, recepții finale	6	9	11	11	25	10
Nr. ansambluri monumente laice și monumente de cult, recepții finale	1	1	-	-	3	-
Total, recepții finale	9	10	17	11	28	11

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

Tabelul nr. 11. Clasificarea monumentelor istorice restaurate categoria A, recepții finale, după mediul de rezidență

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nr. monumente restaurate în mediul urban, recepții finale	4	1	10	2	4	5
Nr. monumente restaurate în mediul rural, recepții finale	5	9	7	9	24	5
Total, recepții finale	9	10	17	11	28	11

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

În afara finanțării acordate prin PNR deținătorii de monumente istorice au mai avut posibilitatea de a apela la autoritățile locale precum și de a solicita finanțări prin intermediul fondurilor structurale, ca de exemplu prin POR, Axa prioritară 1 "Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor – poli urbani de creștere" și Axa prioritară nr. 5 "Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului" - Domeniul major de intervenție 5.1 - Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural și crearea/modernizarea infrastructurilor conexe cât și prin PNDR Axa prioritară 3: "Îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale și diversificarea economiei rurale" Măsura 313 - Încurajarea activităților turistice și Măsura 322 - Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale.

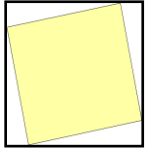
Analiza cantitativă și calitativă a utilizării resurselor potențiale din fondurile structurale este prezentată în Studiul întreprins de CCCDC pe această temă precum și în Analiza socio-economică a grupurilor 2 (coordonator Raluca Pop) și 3 (Dragoș Neamu) de lucru, constituite în cadrul Comitetului consultativ interministerial din cadrul Ministerului Culturii, anexate. Redăm mai jos câteva din constatările importante cuprinse în Analiza socio-economică sus-menționată¹⁷:

"În urma răspunsurilor primite din partea ADRurilor, pot fi făcute o serie de observații cu caracter regional în ceea ce privește implementarea proiectelor care se încadrează la Axa 1 a POR:

- *În Regiunea Nord-Vest – în ceea ce privește fondurile dedicate atât centrelor urbane cât și PIDurilor sau Poliilor de creștere, se remarcă faptul că investițiile au privit în mod covârșitor restaurarea, reabilitarea și/sau consolidarea unor clădiri de patrimoniu, și doar într-un singur caz a fost vorba despre o regenerare urbană (cazul centrului istoric Bistrița). În lipsa unor informații mai detaliate, și bazându-ne doar pe datele furnizate de ADRuri, se remarcă considerarea abordării integrate a obiectivelor de patrimoniu prin raportare la turismul local sau zonal.*
- *[...]*
- *În Regiunea Centru au fost semnate sau se află în fază de evaluare și selecție proiecte pentru Poli de creștere și Centre urbane, care privesc reabilitări ale centrelor istorice (Codlea, Brașov, Săcele, Alba-Iulia) sau ale unor obiective de patrimoniu;*
- *În Regiunea Sud-Est PIDU Constanța și-a propus "valorificarea patrimoniului cultural, istoric și arheologic" prin investiții în restaurări și reamenajări, inclusiv ale complexului muzeal de științe ale naturii."*

Se poate constata din cele prezentate mai sus că la nivel local nu există încă nici o suficientă înțelegere a potențialului de dezvoltare pe care îl reprezintă monumentele

¹⁷ Analiza socio-economică. Grupul Cultura cu impact social și educațional, versiune 14 decembrie 2012, coordonator Raluca Pop, pag. 25

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

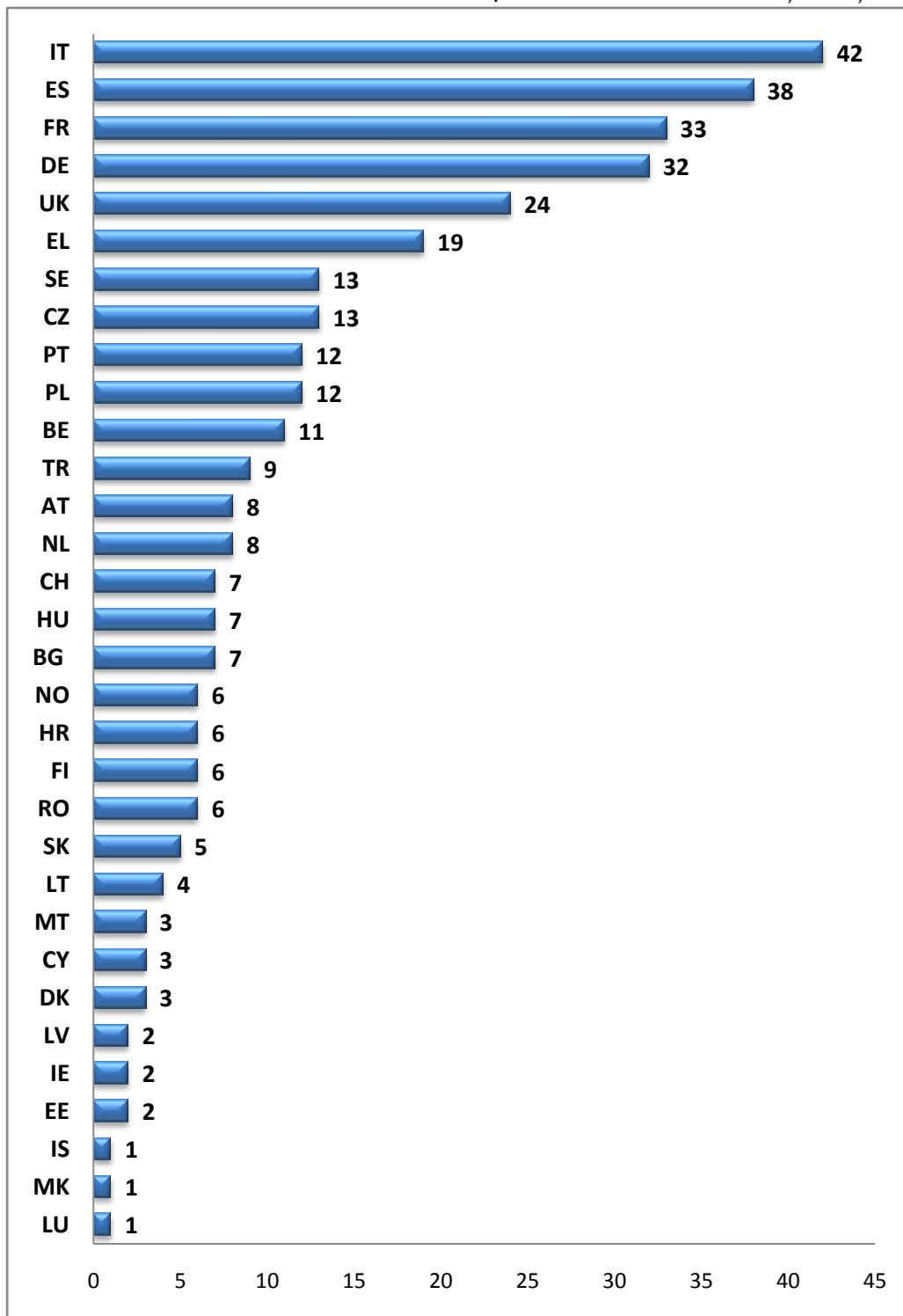
istorice, nici o cunoaștere a posibilităților de finanțare oferite de diversele programe operaționale nededicate sectorului culturii.

Analizele întreprinse evidențiază în același timp și dificultatea realizării de programe/planuri de gestiune integrată a monumentelor istorice. Astfel, deși strategiile sectoriale elaborate de ministerul culturii fac vorbire încă de la finele anilor 90 despre necesitatea adoptării unei asemenea abordări integrate în ceea ce privește monumentele înscrise pe Lista patrimoniului mondial UNESCO, – obligația asumată de România odată cu includerea acestor monumente în Listă - abia în 2011 a fost publicat *Programul de protecție și gestiune pentru monumentele istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial – UNESCO* (aprobat prin efectul Hotărârii Guvernului nr 1268 din 8 decembrie 2010).

În ceea ce privește numărul monumentelor înscrise pe Lista patrimoniului mondial UNESCO în tabelele următoare este prezentată o analiză comparativă la nivel european.

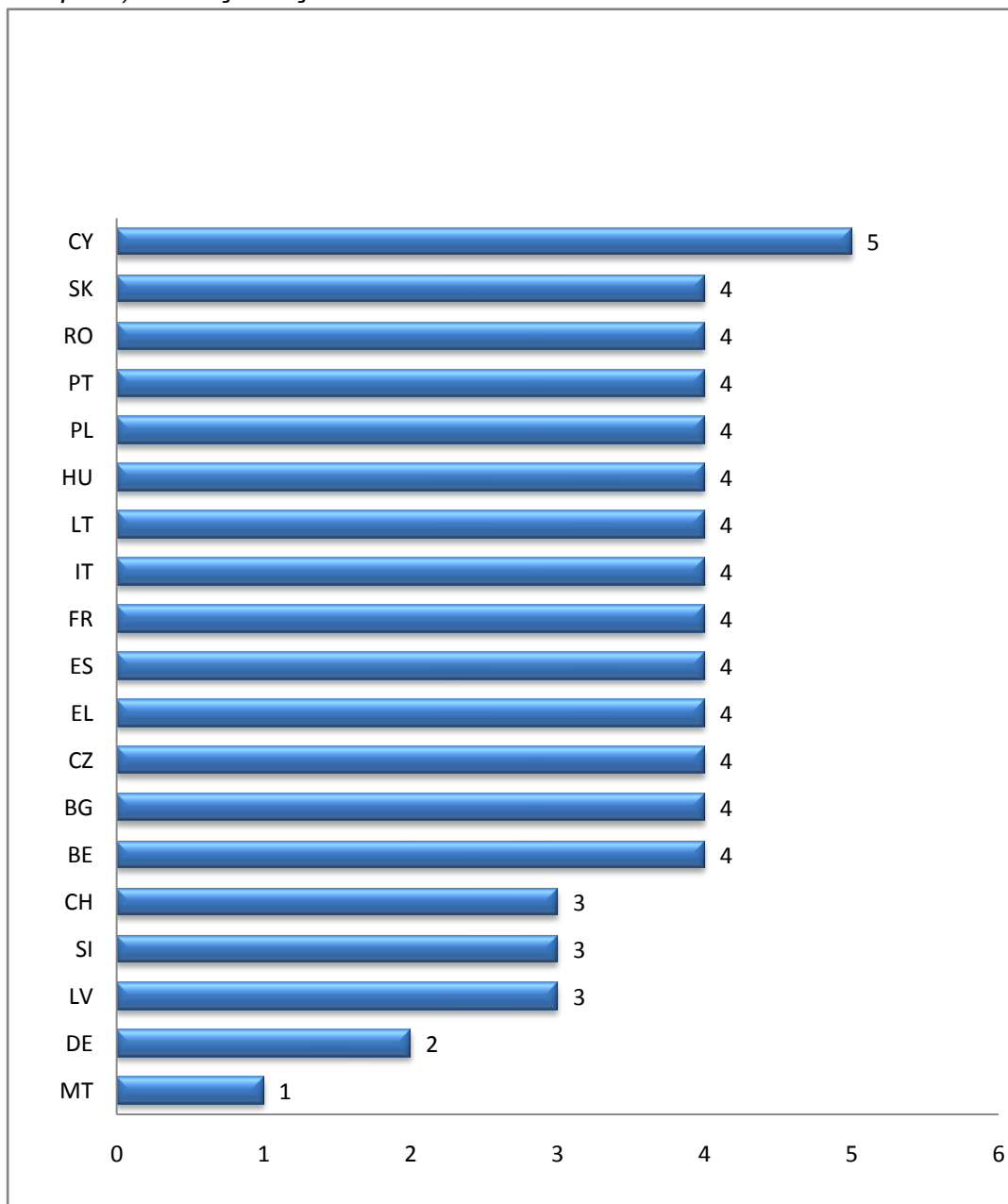
Figura nr. 10. Numărul siturilor culturale înscrise pe Lista UNESCO în funcție de țară

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor Eurostat (2010)

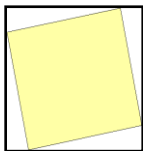

Figura nr. 11. Numărul siturilor ce dețin European Heritage Label (Marca patrimoniului european) în funcție de țară

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor Eurostat (2010)

Chiar dacă evaluarea rezultatelor sus-menționatului *Program de protecție și gestiune pentru monumentele istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial – UNESCO* (aprobat prin efectul Hotărârii Guvernului nr 1268 din 8 decembrie 2010) este prematură, e important să se sublinieze caracterul complex al obiectivelor generale stabilite:

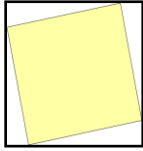

- creșterea participării comunităților locale la păstrarea valorilor universale a monumentelor, prin implementarea planurilor anuale de gestiune și protecție, precum și a acțiunilor prevăzute de acestea la nivel local, național și internațional;
- îmbunătățirea accesului publicului, precum și încurajarea populației și a comunităților, prin implicarea autorităților locale, în vederea conștientizării și înțelegerii importanței și valorii universale a monumentelor;
- responsabilizarea autorităților cu atribuții în domeniu, prin implicarea autorităților județene și locale în administrarea, păstrarea, revitalizarea socială și economică a monumentelor prin promovarea și susținerea unor politici cu efecte durabile și adecvate în plan local.

O mențiune specială trebuie făcută în acest context cu privire la conștientizarea necesității implicării autorităților locale în realizarea complexului de activități descrise. Este evident un prim pas către o responsabilizare reală și cât mai deplină a autorităților locale care, până în prezent au considerat (cu excepții notabile) că toate responsabilitățile, mai ales cele financiare, cu privire la monumentele aflate pe teritoriul lor administrativ, sunt în sarcina ministerului culturii, deci a nivelului central. Nu vom reitiera aici dezbaterile și analizele întreprinse cu privire la complexitatea procesului de descentralizare în ceea ce privește anumite funcțiuni și activități culturale sau anumite categorii de instituții culturale. Încercările anterioare de descentralizare, deci de retragere a Ministerului Culturii din susținerea unor funcțiuni culturale de la nivel local, și cu precădere în ceea ce privește restaurarea monumentelor istorice, au arătat dificultatea implementării unui asemenea demers, ca și necesitatea unui proces lung și susținut de modificare nu numai a cadrului normativ aplicabil, ci și – mai ales – a abordărilor și mentalităților cu privire la valoarea, importanța și beneficiile economice și sociale pe care le pot determina investițiile în protejarea unui monument.

Cercetările empirice întreprinse cu privire la interesul, la implicarea și la cunoașterea de către autoritățile locale a valorilor multiple pe care le poartă și le poate genera un monument istoric arată că acestea sunt extrem de inegale și depind mai mult de individ decât de o cultură organizațională stabilă și o abordare consacrată.

În același timp, cercetările întreprinse de CCCDC demonstrează că în multe comunități, înșiși membrii comunităților respective au un interes marginal, sau chiar o lipsă totală de interes cu privire la monumentele lângă care trăiesc și care îi reprezintă. Astfel,

programele de educație culturală, de educație pentru patrimoniu ar trebui să capete preeminență în viitorul cadru strategic.

În același timp, cercetările întreprinse de CCCDC demonstrează că în multe comunități, înșiși membrii comunităților respective au un interes marginal, sau chiar o lipsă totală de interes cu privire la monumentele lângă care trăiesc și care îi reprezintă. Astfel, programele de educație culturală, de educație pentru patrimoniu ar trebui să capete preeminență în viitorul cadru strategic.

Suportul de specialitate pentru deciziile științifice și administrative în domeniul patrimoniului național este asigurat în prezent de un sistem constituit din Comisia Națională a Monumentelor Istorice și comisiile zonale, Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, Comisia Națională de Arheologie precum și de Institutul Național al Patrimoniului aflat în subordinea MC. Atribuțiile INP, prevăzute în HG 593 din 2011, sunt deosebit de complexe și reclamă personal cu specialități diferite, precum și o specializare permanentă a acestuia. Numărul specialiștilor care asigură protecția monumentelor istorice este insuficient pentru a se ocupa la un nivel satisfăcător de conservarea și punerea în valoare a obiectivelor de patrimoniu cultural național, așa cum se poate observa în cazul celor trei instituții prezentate în tabelul următor. Facem precizarea ca cele trei instituții au fost comasate, mai întâi INMI (Institutul Național al Monumentelor Istorice) și ONMI (Oficiul Național al Monumentelor Istorice) în 2010 sub denumirea de INP (Institutul Național al Patrimoniului), iar în 2012 INP a preluat și CIMEC – Institutul de Memorie Culturală. Comasarea a fost dictată de nevoia reducerii personalului (per total se constată o reducere de 41%) însă efectele în planul eficienței și eficacității activităților proprii nu sunt vizibile.

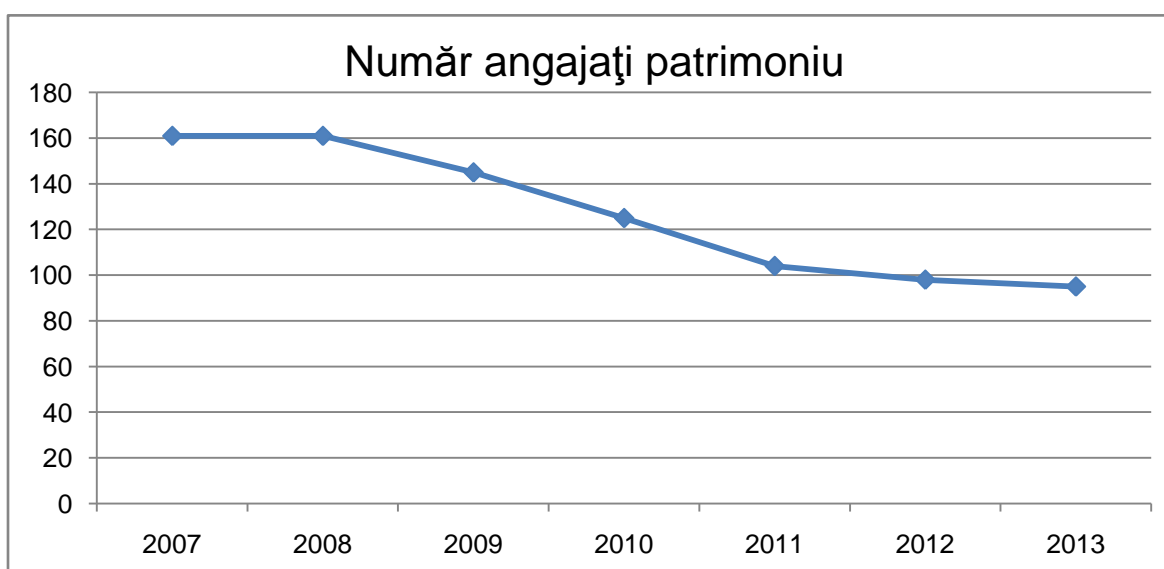

Tabelul nr. 12. Situația personalului angajat în instituții de specialitate pentru patrimoniu 2007-2013

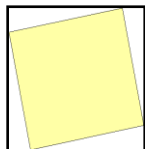
Anul	Instituția	Total personal angajat din care:	Monumente istorice	Arheologie	Restaurare monumente istorice	Patrimoniu mobil, digital, imaterial	Personal auxiliar
2007	INMI	49	28	2	0	0	19
	ONMI	79	0	0	25	0	54
	CIM EC	33	0	0	0	0	3
2008	INMI	48	28	2	0	0	19
	ONMI	81	0	0	26	0	55
	CIM EC	32	0	0	0	29	3
2009	INMI	42	21	2	0	0	19
	ONMI	73	0	0	21	0	52
	CIM EC	30	0	0	0	27	3
2010	INP	97	15	5	29	0	48
	CIM EC	28	0	0	0	25	3
2011	INP	83	13	3	27	0	40
	CIM EC	21	0	0	0	19	2
2012	INP	98	13	3	25	16	41
2013	INP	95	11	3	24	16	41

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

Figura nr. 12. Numărul de angajați în domeniul patrimoniului

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INP

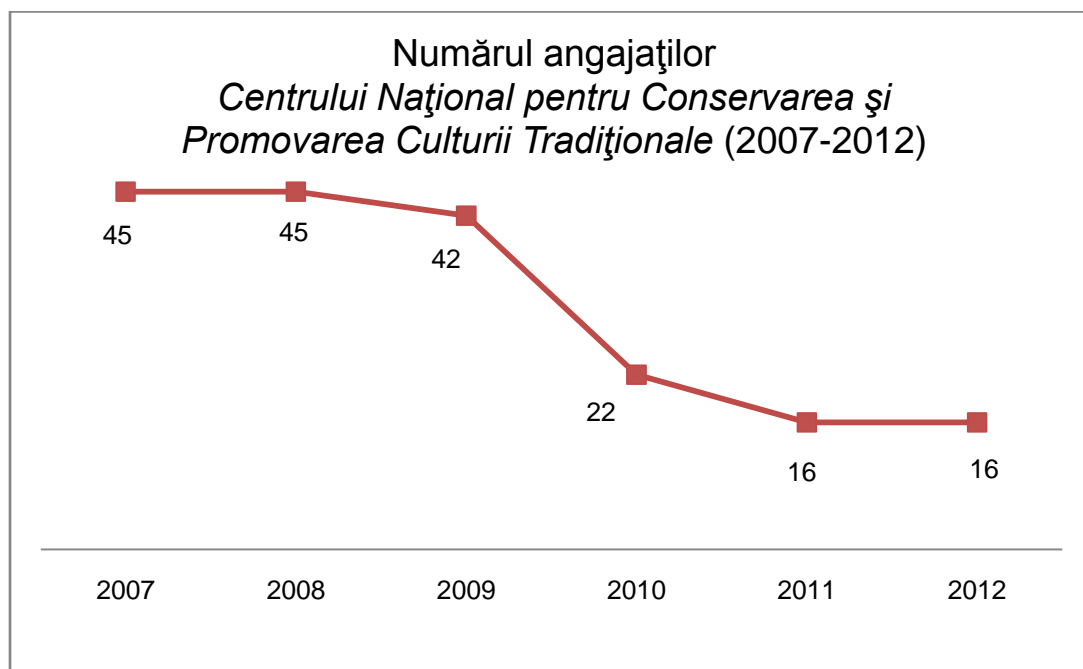

Este important de remarcat scăderea numărului de specialiști de la 161 în anii 2007-2008 la 95 în anul 2013. Această scădere s-a produs pe fondul comasărilor și reorganizărilor instituționale și restructurărilor. Astfel, în anul 2009, *Oficiul Național al Monumentelor Istorice* este comasat cu *Institutul Național al Monumentelor Istorice* și formează *Institutul Național al Patrimoniului* iar în anul 2011, *Institutul de Memorie Culturală - CIMEC* este comasat prin absorbție cu INP.¹⁸

Mai mult, scăderea numărului de specialiști este cea mai accentuată în cazul personalului responsabil de monumentele istorice (de la 28 la 11) și a celui cu atribuții legate de patrimoniu mobil, digital, imaterial (de la 29 la 16), în timp ce personalul auxiliar s-a menținut constant și deține o pondere de aproape 50% din numărul total de angajați în instituțiile mai sus menționate.

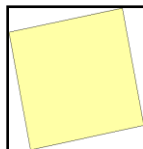
Aceeași tendință de scădere se poate observa și în cazul angajaților din cadrul Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale în perioada analizată, de data aceasta datorată nu comasărilor, ci reducerii numărului de posturi vacante și a ieșirilor normale din sistem (cazul pensionării).

Figura nr. 13. Numărul de angajaților din cadrul CNCPCT în perioada 2007-2012

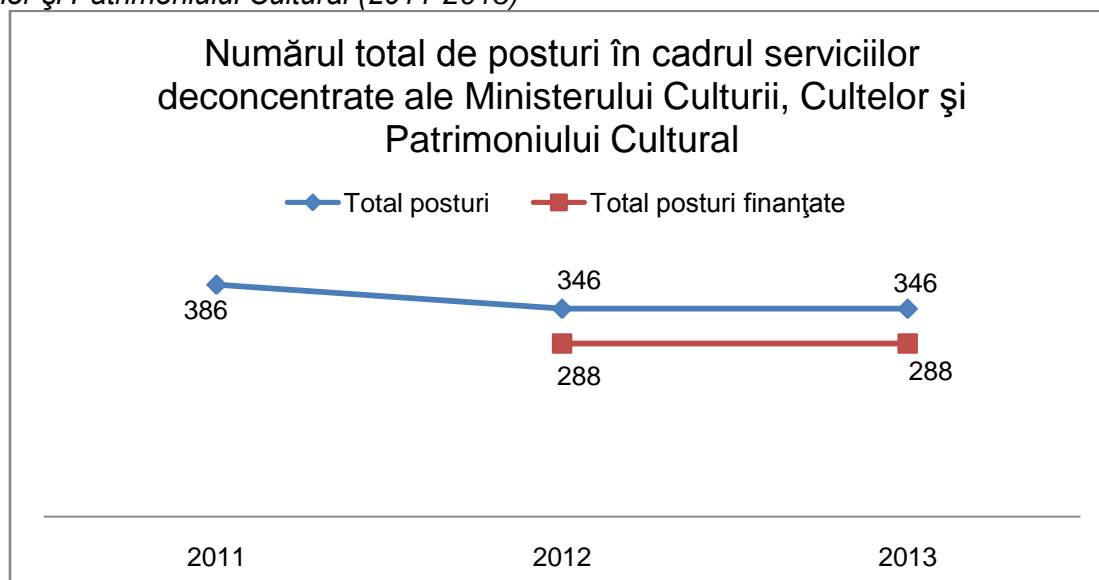
Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor CNCPCT

¹⁸ <http://inp.org.ro/inp/scurt-istoric>.

În ceea ce privește numărul de posturi din cadrul serviciilor deconcentrate ale MCPN în perioada 2011-2013, scăderea se remarcă doar la nivelul anului 2012. Pentru perioada 2007-2010 nu am avut date disponibile.

Figura nr. 14. Numărul total de posturi în cadrul serviciilor deconcentrate ale Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Cultural (2011-2013)

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor MC

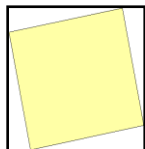
Cu toate că aceste comasări au fost dictate de nevoia reducerii personalului, efectele în planul eficienței și eficacității activităților proprii nu sunt vizibile.

Această scădere a numărului de personal este cu atât mai importantă, cu cât deciziile științifice trebuie integrate într-o abordare complexă care vizează identificarea și etapizarea priorităților de dezvoltare și în cadrul căror patrimoniul trebuie valorizat cu respectarea caracteristicilor și cerințelor sale, dar și în armonie cu nevoile și cu interesul general.

Analiza SWOT pentru sub-domeniul monumentelor istorice

Analiza s-a centrat pe conceptele cheie ale strategiei din domeniu: *cercetare și evidență, conservare, restaurare, protecție /pază, formare profesională, educație pentru patrimoniu și intervenție culturală și punere în valoare/revitalizare/reinserție.*

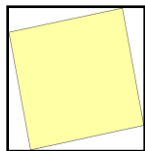
Menționăm că cele prezentate mai jos precum și în subcapitolul privind obiectivele strategice și direcțiile de acțiune pentru 2014-2020 se completează cu analizele socio-

economice realizate de grupurile de lucru 2 – Cultura cu impact social si education și 3 – Cultura ca factor de dezvoltare economică, anexate.

Punctele forte

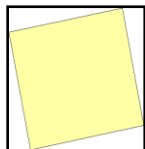
- Existența unui cadru normativ pentru protejarea patrimoniului cultural național imobil.
- Elaborarea reglementărilor secundare și a metodologiilor de aplicare a legislației în domeniu.
- Constituirea rețelei informatice naționale pentru instituțiile de patrimoniu importante și realizarea instrumentelor pentru ca aceste instituții să acceseze bazele de date privind patrimoniul cultural național, în perspectiva structurării unui sistem informatic coerent în domeniu.
- Constituirea arhivei digitale specializate pentru domeniul monumentelor istorice.
- Realizarea unui sistem unitar de atestare/avizare/acreditare și atestarea majorității specialiștilor și experților care realizează lucrări de proiectare, conservare, restaurare la monumentele istorice și avizarea agenților economici din domeniu, cu respectarea acquis-ului european în materia serviciilor.
- Dezvoltarea unei oferte de furnizare de servicii de formare profesională și de reconversie profesională pentru unele din meseriile necesare pentru protejarea monumentelor istorice, inclusiv prin "atelier-școală" în cadrul șantiierelor de restaurare.
- Includerea unui număr semnificativ de monumente istorice pe Lista Patrimoniului Mondial Unesco.
- Adoptarea unui program integrat de protecție și gestiune pentru monumentele istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial – UNESCO.
- Restaurarea și reabilitarea unor monumente istorice prin efectul unor finanțări rambursabile consistente obținute în cadrul Acordului de împrumut cu Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei, cu efect asupra vizibilității generale a monumentelor istorice.
- Restaurarea și reabilitarea unor monumente istorice prin accesarea de fonduri nerambursabile din diversele programe operaționale.
- Participarea la programe europene de protejare a patrimoniului.
- Dezvoltarea colaborărilor bilaterale și internaționale în domeniul cercetării arheologice.

- Lansarea unor programe naționale și zonale pentru promovarea activităților de cercetare, restaurare, conservare a monumentelor istorice.
- Crearea de noi locuri de muncă pentru exploatarea directă a monumentelor istorice cât și pentru spațiul socio-economic adiacent.
- Crearea de noi locuri de muncă în sectorul cercetare, restaurare, conservare.
- Crearea unei piețe pentru meșteșugurile și artele tradiționale necesare pentru restaurarea / conservarea și animarea monumentelor istorice, având consecințe directe în planul păstrării identității culturale și a specificului local.
- Dezvoltarea economică locală ca urmare directă a exploatării unor monumente istorice.

Punctele slabe

- Lipsa de preocupare pentru stabilirea *ex ante* a destinației monumentelor propuse a fi restaurate.
- Competitivitate redusă în sectorul restaurărilor de monumente istorice, ceea ce determină distorsiuni ale pieței și facilitează apariția de poziții de monopol ale agenților economici.
- Scăderea numărului de șantiere de restaurare a monumentelor istorice.
- Insuficiența programelor de formare și specializare a resurselor umane din sectorul cercetare-restaurare-conservare.
- Atractivitate redusă a ocupațiilor specifice domeniului restaurării pentru generația tânără, ceea ce generează discontinuitate în formarea personalului specializat.
- Lipsa competențelor și resurselor pentru implementarea legislației specifice (astfel, numărul total de obligații de folosință transmise la INP din 2004 și până în prezent este de 357, adică ceva mai mult de 1% din numărul total de monumente istorice beneficiază de această încadrare administrativă și științifică obligatorie).
- Lipsa unei concepții integratoare privind animarea, punerea în valoare și reinsertia monumentelor istorice în spațiul comunitar.
- Viziunea limitată asupra modalităților de revitalizare și valorizare a monumentelor istorice, prin reducerea acestora la organizarea de manifestări ocazionale fără rezonanță în rândul publicului și mai ales fără continuitate.
- Insuficienta utilizare a instrumentelor de marketing susceptibile să determine interesul utilizatorilor și promovarea acestei avuții naționale.

- Inexistența unor studii sistematice privind impactul generat de includerea monumentelor istorice în turism asupra spațiului socio-uman circumscris lor și asupra monumentelor.
- Lipsa unei abordări inter-sectoriale în legătură cu valorizarea monumentelor istorice (turism, culte, industrie hotelieră, transporturi, construcții civile, alte servicii).
- Nerespectarea conceptului de cofinanțare a lucrărilor de restaurare/conservare la monumentele istorice în cadrul PNR.
- Dificultăți în accesarea și/sau în actualizarea bazelor de date specifice și în digitizarea acestei resurse pentru a fi inclusă în Biblioteca digitală a României, parte din europeană.eu, cu efecte negative puternice asupra comunicării / promovării / punerii în valoare a monumentelor istorice.
- Lipsa unei oferte accesibile la informații privind locația monumentelor istorice și caracteristicile istorice, artistice, arhitectonice ale acestora (cu unele excepții datorate unor inițiative voluntare sau locale) pentru utilizatorii potențiali.
- Adoptarea tardivă și dificultăți în implementarea programului integrat de protecție și gestiune pentru monumentele istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial – UNESCO.
- Vizibilitate redusă în rândul cetățenilor/contribuabililor a acțiunilor de protejare a monumentelor istorice.
- Accesarea sporadică și extrem de redusă a fondurilor nerambursabile din diversele programe operaționale pentru restaurarea și reabilitarea unor monumente istorice.
- Insuficienta dotare a instituțiilor abilitate să protejeze monumentele istorice (în special a serviciilor deconcentrate ale ministerului culturii), atât ca resurse umane specializate cât și ca echipamente.
- Insuficiența resurselor financiare afectate la nivel instituțional pentru formarea și perfecționarea profesională a specialiștilor din domeniu.
- Reorganizări multiple ale sistemului instituțional de protejare a monumentelor istorice, cu efecte negative puternice asupra coerenței instituționale și asupra eficienței intervențiilor.

Oportunități

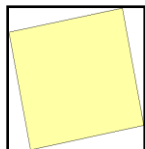
- Interes în creștere al consumatorilor de cultură (cu precădere turiști, și mai puțin membrii comunității pe teritoriul căreia se află monumentul) pentru acest tip de ofertă.

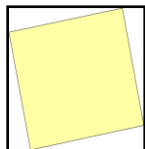
- Dezvoltarea abordărilor integrate și valorizarea monumentelor istorice ca nuclee de dezvoltare durabilă și tratarea acestuia ca o resursă economică, nu ca un consumator de bani publici.
- Creșterea nivelului de înțelegere a rolului identitar și coeziv pe care îl are monumentul istoric.
- Creșterea interesului și a implicării organismelor și organizațiilor europene și internaționale pentru protejarea monumentelor istorice și managementul lor integrat.
- Creșterea implicării sectorului non-profit în protejarea monumentelor istorice și dezvoltarea practicilor participative, de voluntariat.
- Diversificarea posibilităților de acces la resurse financiare (fonduri nerambursabile, granturi, credite etc.) pentru lucrări de restaurare, conservare, punere în valoare.
- Acces la programe internaționale de pregătire și specializare a resurselor umane din domeniu.
- Dezvoltarea, consolidarea și specializarea agenților economici cu activitate în domeniu.
- Stimularea unor industrii și servicii (turism, industria hotelieră, construcții civile etc) și stimularea reabilitării ca urmare a dezvoltării serviciilor turistice.
- Apariția unui interes al investitorilor pentru restaurarea, reabilitarea și animarea de monumente istorice.
- Preocupări de încurajare a deținătorilor de monumente istorice pentru restaurarea și conservarea acestora, prin unele facilități fiscale și de creditare.

Amenințări

- Perpetuarea unor mentalități depășite ale autorităților locale cu privire la rolul și responsabilitățile lor în ce privește protejarea monumentelor istorice, precum și în susținerea materială a restaurării, conservării și revitalizării acestora.
- Neaplicarea de către autoritățile centrale și locale a reglementărilor internaționale privind protecția patrimoniului cultural în caz de conflict armat, prin realizarea de planuri de apărare locală.
- Slaba capacitate de organizare și de punere în aplicare a legislației în domeniu, mai ales în ceea ce privește controlul și sancționarea agresiunilor asupra monumentelor istorice.

- Necorelarea principiilor și prevederilor din legislația de urbanism și de amenajarea teritoriului cu cea specifică monumentelor istorice, rezultând un cadru relativ lax, care poate permite demolarea monumentelor istorice.
- Precaritatea resurselor publice ce pot fi alocate activităților de protejare a monumentelor istorice, în condițiile în care cadrul normativ existent nu încurajează investițiile private în acest domeniu.
- Impactul negativ al poluării mediului asupra rezistenței și fiabilității monumentelor istorice.
- Cooperarea deficitară la nivel inter-sectorial (mediu, industrie și economie, transport, construcții civile, cultură, culte etc) în vederea elaborării de programe și planuri de gestiune integrată a monumentelor istorice.
- Abordare unilaterală a monumentelor istorice, considerate de regulă ca surse de venituri pentru turismul cultural și serviciile adiacente, și nu ca beneficiari ai unei părți a veniturilor pe care le generează.
- Schimbări în regimul de proprietate al terenurilor și al clădirilor, dintre care unele nefinalizate încă, ceea ce generează incertitudini cu privire la responsabilitățile deținătorilor.
- Presiunea imobiliară mai ales în zonele centrale sau rezidențiale, combinată cu lipsa de resurse a foștilor proprietari repuși în drepturi, pe de o parte, și cu tentația înnavușirii rapide, prin utilizarea maximală a terenului sau chiar a clădirii (demolări ale monumentelor, supraetajări, extinderi, modificări ale fațadelor etc.).
- Dezindustrializarea, închiderea unor obiective industriale combinată cu diverse privatizări în care valoarea monumentului este anihilată de valoarea imobiliară a terenului pe care se află acesta.
- Deschiderea granițelor și creșterea traficului ilicit de bunuri culturale, inclusiv de componente ale monumentelor istorice.
- Lipsa de interes, de implicare și de cunoaștere de către autoritățile locale a valorilor multiple pe care le poartă și le poate genera un monument istoric, cu consecințe directe și vizibile asupra stării de întreținere și conservare și chiar asupra existenței fizice a unor monumente istorice, atât în mediul urban cât și în mediul rural.
- Lipsa de educație pentru patrimoniu și de informare a publicului (și a autorităților) care de regulă nu relaționează cu monumentele aflate în zona proprie de rezidență.
- Lipsa de programe de intervenție/ animație culturală care să valorizeze monumentele istorice și să ofere în același timp forme alternative de comunicare artistică.

- Neimplicarea autorităților locale și slaba comunicare între persoanele și organizațiile care ar trebui să colaboreze pentru păstrarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural.

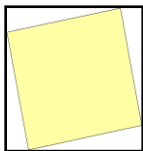
Prezenta analiză SWOT se completează cu cea realizată în cadrul Grupului de lucru 2 – cultura cu impact social și educațional (anexată) care este orientată cu precădere către problematica intersectorială a regenerării urbane.

4.1.2. Obiective strategice pentru 2014-2020

Din analiza prezentată mai sus, rezultă că problemele cu care se confruntă subdomeniul monumentelor istorice pot fi grupate în probleme de sistem/structurale, probleme normative - de reglementare sau de implementare -, probleme de resurse umane sau de resurse financiare.

Prezenta strategie își propune să utilizeze, în identificarea obiectivelor strategice pentru perioada 2014-2020, punctele forte și oportunitățile identificate în cursul analizei SWOT pentru ca astfel să poată minimiza riscurile ce sunt rezultanta punctelor slabe, respectiv amenințărilor.

Astfel, pentru perioada 2014-2020 sunt identificate următoarele *obiective strategice*:

OBIECTIV GENERAL

- Protejarea monumentelor istorice

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Îmbunătățirea și extinderea accesului publicului la monumentele istorice, și promovarea cunoașterii acestora prin intermediul noilor tehnologii.
- Dezvoltarea unor programe integrate de gestiune și utilizare a monumentelor istorice de natură să genereze bunăstare și dezvoltare economică, inclusiv prin promovarea includerii acestora în circuitul turistic
- Susținerea valențelor coezive ale monumentelor istorice, ca factori de incluziune socială, de agregare a diferitelor grupuri sociale în jurul acestora, considerate ca repere culturale și identitare.
- Susținerea cu prioritate la nivel central a reabilitării monumentelor de patrimoniu de categoria A, iar a monumentelor de categoria B de către autoritățile locale.

Având în vedere numărul foarte mare de monumente istorice înscrise pe Listă precum și ritmul lent în care se derulează activitățile complexe de restaurare, așa după cum s-a putut constata din tabelele prezentate în secțiunea anterioară, apare necesară o delimitare a responsabilităților și competențelor cu privire la monumente între nivelul central și nivelul local. Se propune așadar o articulare a competențelor autorităților centrale și locale în materie, astfel încât cercetarea / restaurarea / conservarea monumentelor incluse pe Lista patrimoniului mondial UNESCO, a celor aflate în atenția unor programe interguvernamentale la care România și-a asumat niște obligații exprese, precum și a monumentelor de categoria A să rămână cu prioritate în sarcina Ministerului Culturii iar pentru monumentele de categoria B, aceste competențe să revină autorităților locale, în cadrul unor programe integrate de dezvoltare socio-economică.

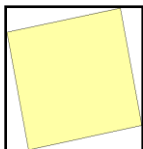
Pentru atingerea obiectivelor strategice precizate sunt necesare o serie de *direcții de acțiune* care au în vedere aspecte specifice identificate în cadrul analizelor efectuate.

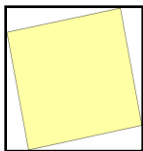
Aceste direcții, care pot fi grupate în funcție de termenul estimat pentru punerea lor în aplicare, vor fi enunțate în cele ce urmează.

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Ameliorarea cadrului normativ (legislație primară și secundară) și stabilizarea acestuia inclusiv prin includerea principiilor de dezvoltare durabilă și coezivă. Stabilirea unui sistem coerent și articulat de competențe, responsabilități, instrumente și resurse pentru punerea în aplicare și implementarea concertată a prevederilor legale și a obiectivelor strategice în materie de monumente istorice, atât la nivel central cât și la nivel local.
- Inițierea de modificări ale cadrului legislativ pentru stimularea responsabilității sociale corporatiste precum și a sponsorizării/mecenatului în domeniul protejării monumentelor.
- Reorganizarea sistemului de servicii deconcentrate ale ministerului culturii.
- Analizarea și reformularea principiilor, obiectivelor și condiționalităților Programului Național de Restaurare, astfel încât acesta:
 - să devină un instrument eficient și eficace pentru restaurarea monumentelor.
 - să aplice cu strictețe principiul potrivit căruia orice monument istoric ce urmează a intra în Program trebuie să aibă prevăzute funcțiunile ex post precum și modalitățile de susținere a cheltuielilor de întreținere și conservare
 - să asigure o abordare proporționată și echilibrată în ceea ce privește selecția monumentelor istorice ce urmează a fi incluse în Program.
 - să asigure în principal (co-)finanțarea activităților de restaurare /conservare urmând ca deținătorul monumentului / autoritatea locală să prevadă și să asigure finanțarea activităților de promovare, punere în valoare, reinsertie.
 - să se limiteze exclusiv la monumentele incluse pe Lista patrimoniului mondial UNESCO și la monumentele de categoria A, urmând ca cele de categoria B să fie restaurate/conservate prin intermediul finanțării locale.
- stabilirea unor priorități în ceea ce privește lucrările de restaurare și punere în valoare prin corelarea acestora cu semnificația monumentului pentru comunitate, posibilitățile de dezvoltare economică pe care le-ar putea genera, relația cu infrastructura de transport și de acompaniament turistic etc.

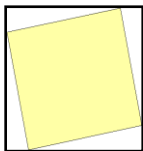

- Stabilirea, prin proiecte pilot, de planuri integrate de amenajare a teritoriului și de management a monumentelor istorice, de natură să le susțină rolul de catalizator și agregator social.
- Dezvoltarea programelor de regenerare urbană prin includerea dimensiunii culturale și a problematicii privind calitatea locuirii.
- Susținerea dezvoltării de parteneriate cu societatea civilă pentru promovarea monumentelor istorice, precum și pentru demararea de programe de educație pentru patrimoniu și /sau de formare profesională.
- Inițierea de proiecte pilot în parteneriat cu sectorul turistic pentru a susține dezvoltarea economică locală/regională.
- Inițierea de parteneriate cu sistemul de educație formală și non-formală pentru formarea/reconversia profesională a resurselor umane în profesii și meserii specifice protejării monumentelor istorice.
- Susținerea prin măsuri pro-active a schimburilor și a circulației pentru specialiștii în restaurare, conservare, punere în valoare etc. din întreg spațiul Uniunii Europene.
- Încurajarea instituțiilor financiare pentru identificarea de soluții adaptate nevoilor de finanțare ale deținătorilor de drept privat precum și ale nevoilor de creditare specifice ale IMM-urilor din domeniu.
- Inițierea unui sistem de incentive fiscale de natură să faciliteze și să susțină ansamblul de activități de protejare a monumentelor de către deținătorii privați, precum și înființarea de IMM-uri cu activitate în acest domeniu (scutiri/reduceri de impozite directe, scheme de ajutor, etc.)
- Inițierea unor abordări integrate în ceea ce privește amenajarea teritoriului, cu luarea în considerare a unor elemente caracteristice pentru habitatul orășenesc și sătesc, a identităților locale.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

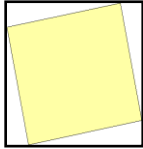
- Întărirea capacității instituționale atât la nivelul componentelor din sistemul culturii cât și la nivelul autorităților locale, pentru a gestiona problematica de natură administrativ/reglementară cu incidență asupra monumentelor istorice – cercetare, evidență, clasare / declasare, avizare intervenții, restaurare / conservare, constituire și avizare de planuri de urbanism general, zonal sau de detaliu, control și supraveghere a intervențiilor, elaborarea obligațiilor de folosință etc.
- Elaborarea obligațiilor de folosință pentru cel puțin 40% din monumentele istorice înscrise pe listă.
- Realizarea în proporție de cel puțin 70% a cadastrului specializat al monumentelor istorice și stabilirea/reactualizarea zonei de protecție a monumentelor istorice.
- Realizarea de parteneriate cu autoritățile din domeniul educației precum și cu furnizorii de servicii educaționale, pentru dezvoltarea de programe de formare profesională prin regândirea sistemului de formare universitară și post-universitară, precum și a celui specific pentru meseriile tradiționale.
- Dezvoltarea și susținerea, după caz, de programe de educație pentru patrimoniu a cetățenilor, cu precădere a tinerilor, și sensibilizarea autorităților publice locale și a comunităților față de problematica monumentelor istorice.
- Digitizarea în proporție de 50% a monumentelor istorice de categoria A.
- Realizarea de parteneriate central-local, respectiv între ministerul culturii și autoritățile locale, pentru a se putea realiza pe termen mediu/lung, transferul unora dintre responsabilitățile cu privire la protejarea monumentelor istorice către autoritățile locale, însoțind însă acest proces de o consolidare efectivă a competențelor specifice, necesare la nivel local și pregătindu-l prin proiecte-pilot.
- Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile care privesc monumentele istorice, mai ales cele de promovare, educare, intervenție și animare.
- Dezvoltarea parteneriatelor cu sectorul turistic pentru a susține dezvoltarea economică locală/regională în cadrul unui program-cadru comun adoptat în acest sens.
- Dezvoltarea de programe de management și marketing dedicate și diferențiate în funcție de categoria de monument, amplasare, destinații.
- Susținerea mobilității cercetătorilor și specialiștilor (restaurare, conservare, evidență) inclusiv prin susținerea organizării de șantiere - școală și de alte forme de schimburi de specialitate și de transfer de know-how.
- Completarea codului ocupațiilor din România, a nomenclatorului calificărilor și a nomenclatorului CAEN de meserii pentru a include și a defini ocupațiile și meseriile specifice patrimoniului imobil.

- Includerea pe Lista UNESCO a patrimoniului mondial a unor noi obiective monumente istorice de pe teritoriul României, pe baza propunerii și documentațiilor elaborate de către specialiștii în domeniu.
- Inițierea de programe și parteneriate cu autoritățile locale pentru a sprijini punerea în valoare a elementelor habitatului rural și ale elementelor construite ce se constituie în repere identitar-culturale ale zonei.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Restaurarea și managementul integrat a cel puțin 10% din monumentele de categoria A înscrise pe Listă.
- Elaborarea obligațiilor de folosință pentru totalitatea monumentelor istorice înscrise pe Listă.
- Realizarea în totalitate a cadastrului specializat al monumentelor istorice și stabilirea / reactualizarea zonei de protecție a monumentelor istorice.
- Realizarea obiectivelor programului de protecție și gestiune integrată a monumentelor înscrise pe Lista patrimoniului mondial UNESCO.
- Digitizarea integrală a monumentelor de categoria A.
- Susținerea în principal prin parteneriate cu autoritățile locale și cu deținătorii, a eforturilor de digitizare a monumentelor de categoria B care vor ajunge la aproximativ 50% din total monumente.
- Dezvoltarea și diversificarea programelor de educație pentru monumente istorice și a celor de intervenție/animație culturală.
- Consolidarea parteneriatului cu sectorul turistic inclusiv prin includerea unui număr majoritar din monumentele restaurate în diversele circuite turistice.
- Consolidarea parteneriatului cu sectorul educațional pentru stabilizarea ofertei de formare profesională specifice.
- Susținerea schimburilor și circulației specialiștilor în domeniu.
- Dezvoltarea programelor locale de regenerare urbană și de reabilitare a centrelor urbane cu valoare istorică.
- Constituirea unui număr de 10 rețele/trasee cultural-turistice care conectează monumentele sau locurile înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, sau, după caz, și a unor monumente de categoria A sau B din vecinătate sau cu relevanță în contextul cultural respectiv.

În procesul de stabilire a *priorităților în cadrul direcțiilor de acțiune*, criteriile cultural-științifice privind importanța, unicitatea etc. trebuie să se conjuge cu criteriile ca:

- *Utilizarea/destinația monumentelor restaurate;*
- *viabilitatea utilizării lor;*
- *durabilitatea supraviețuirii lor;*
- *avantajul competitiv față de alte monumente / resurse culturale;*
- *potențialul de infrastructură din vecinătate;*
- *potențialul sinergetic;*
- *serviciile oferite - specifice monumentului și de acompaniament;*
- *capacitatea de autofinanțare;*
- *capacitatea de a genera plus-valoare, și deci creștere economică;*
- *efectele de spill-over etc.*

Având în vedere complexitatea acțiunilor care susțin funcțiile specifice sub-domeniului monumentelor istorice, este necesar să se identifice o serie de indicatori de eficiență (de proces) și de eficacitate (de rezultat) care să poată fi utilizați, în mod individual sau agregat, atât în stabilirea ex ante a țintelor/efectelor scontate, cât și în evaluarea ex post a rezultatelor reale, în raport cu acestea.

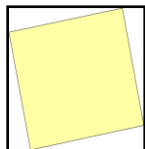

Indicatori de eficacitate

- Număr de obiective de patrimoniu de tip A restaurate și puse în valoare.
- Număr de turiști la nivel național și local.
- Număr de activități artistice organizate.
- Număr de vizitatori pe categorii de public.
- Număr de obiective de patrimoniu cu facilități de tipul noilor tehnologii.
- Calitatea și starea căilor de acces.
- Calitatea și starea infrastructurii locale de primire vizitatori.
- Numărul de persoane ocupate direct și indirect în sectorul serviciilor subiacente monumentului istoric.
- Numărul de vizitatori/turiști în zonele în care se află monumentele istorice.
- Numărul investițiilor finalizate destinate primirii vizitatorilor/turiștilor din zonele vizate.
- Numărul de persoane ocupate direct și indirect în sectorul terțiar.
- Numărul de vizitatori/turiști în zonele vizate.
- Numărul investițiilor finalizate, destinate supravegherii și administrării zonelor vizate.
- Numărul persoanelor instruite pentru activitățile de supraveghere/administrare și de primire a vizitatorilor prin programe de formare sau reconversie profesională.

Indicatori de eficiență

- Suma medie destinată reabilitării.
- Suma medie destinată punerii în valoare a monumentului.
- Suma medie destinată achiziției și implementării de noi tehnologii.
- Durata medie a unui șantier de restaurare (pe m³ de construcție, componente artistice, cercetări arheologice prealabile etc.)
- Suma medie cheltuită pentru un pachet turistic destinat vizitării monumentului sau după caz, a traseului cultural turistic oferit.
- Suma medie destinată organizării de programe sau proiecte (preferabil anuale) pentru reinsertia socială și culturală a monumentului.
- Suma medie cheltuită pentru promovarea monumentului.

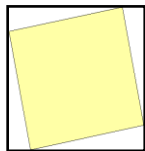
OBIECTIV GENERAL

- Promovarea patrimoniului imobil.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Promovarea restaurării /reabilitării/ reinsertiei monumentelor istorice de categoria A.
- Promovarea includerii monumentelor istorice în circuitul turistic și stimularea turismului cultural.
- Promovarea utilizării monumentelor de patrimoniu pentru alte activitati artistice sau evenimente culturale ori non-culturale.
- Promovarea accesului unor categorii extinse de public și a dimensiunii participative și interactive a consumului acestui tip de ofertă, inclusiv prin promovarea cunoașterii patrimoniului imobil prin intermediul noilor tehnologii.
- Stimularea sentimentului de apropiere a monumentului de către comunitatea locală.
- Sprijinirea angajării comunității în integrarea în trama socială a monumentelor istorice din zonă.
- Promovarea cunoașterii la nivelul fiecărei comunități a efectelor de spill-over ale creșterii economice generate de monumentele istorice.

Efectul indirect al unor astfel de criterii va fi întărirea cooperării dintre cultură și turism, ca și dintre cultură și dezvoltarea economică. În același timp, piața culturală se va dezvolta și va atrage resurse umane specializate pentru produse și servicii. Apare astfel evidentă nevoia de proiecte care să sprijine prioritățile privind monumentele istorice și patrimoniul mobil, *valorizarea lor în cadrul unor rețele, trasee culturale și al cooperării trans-naționale.*

4.2. Patrimoniul cultural național mobil

De la bun început trebuie subliniat caracterul aparte al acestui sub-domeniu al patrimoniului cultural național, și anume acela că cea mai mare parte a bunurilor culturale clasate sau susceptibile de a fi clasate sunt deținute de muzee (și parțial de biblioteci), respectiv de instituții publice al căror rol nu poate fi disociat de funcțiunile și activitățile specifice protejării patrimoniului mobil. Ori, analiza problemelor specifice instituțiilor publice de cultură se va face în capitolul dedicat întăririi capacității instituționale. Ca atare, în prezentul sub-capitol vom trata aspectele generate de însăși calitatea de bun aparținând patrimoniului cultural național și implicațiile acestui subdomeniu asupra ecosistemului patrimoniului cultural național. Astfel, analiza SWOT va fi înlocuită cu o prezentare succintă a principalelor probleme specifice subdomeniului iar întregul subcapitol se va completa cu elementele cuprinse în capitolul 7 mai sus-amintit.

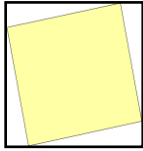
Patrimoniul cultural național mobil este alcătuit din bunuri cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului creator uman și ale contribuției românești, precum și a minorităților naționale la civilizația universală.

Cu alte cuvinte, este vorba de toate acele bunuri care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție; cuprinde toate elementele rezultate din interacțiunea, de-a lungul timpului, între factorii umani și cei naturali.

Potrivit legislației în vigoare, bunurile care alcătuiesc patrimoniul cultural național mobil al României sunt:

1. bunuri arheologice și istorico-documentare, precum:

- descoperirile arheologice terestre și subacvatice, unelte, ceramică, inscripții, monede, sigilii, bijuterii, piese de vestimentație și harnașament, arme, însemne funerare, cu excepția eșantioanelor de materiale de construcție, materiale din situri, care constituie probe arheologice pentru analize de specialitate;
- elemente provenite din dezmembrarea monumentelor istorice;
- mărturii materiale și documentare privind istoria politică, economică, socială, militară, religioasă, științifică, artistică, sportivă sau din alte domenii;
- manuscrise, incunabule, cărți rare și cărți vechi, cărți cu valoare bibliofilă;

- documente și tipărituri de interes social: documente de arhivă, hărți și alte materiale cartografice;
- obiecte cu valoare memorialistică;
- obiecte și documente cu valoare numismatică, filatelică, heraldică: monede, ponduri, decorații, insigne, sigilii, brevete, mărci poștale, drapele și stindarde;
- piese epigrafice;
- fotografii, clișee fotografice, filme, înregistrări audio și video;
- instrumente muzicale;
- uniforme militare și accesorii ale acestora;
- obiecte cu valoare tehnică;

2. bunuri cu semnificație artistică, precum:

- opere de artă plastică: pictură, sculptură, grafică, desen, gravură, fotografie și altele;
- opere de artă decorativă și aplicată din sticlă, ceramică, metal, lemn, textile și alte materiale, podoabe;
- obiecte de cult: icoane, broderii, orfevrărie, mobilier și altele;
- proiecte și prototipuri de design;
- materiale primare ale filmelor artistice, documentare și de animație;
- monumente de for public, componente artistice expuse în aer liber;

3. bunuri cu semnificație etnografică, precum:

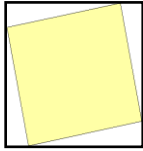
- unelte, obiecte de uz casnic și gospodăresc;
- piese de mobilier;
- ceramică;
- textile, piese de port, pielărie;
- alte obiecte din metal, lemn, os, piatră, sticlă;
- obiecte de cult;
- podoabe;
- ansambluri de obiecte etnografice;
- monumente din muzeele etnografice în aer liber;

4. bunuri de importanță științifică, precum:

- specimene rare și colecții de zoologie, botanică, mineralogie și anatomie;
- trofee de vânat;

5. bunuri de importanță tehnică, precum:

- creații tehnice unicat;
- rarități, indiferent de marcă;
- prototipurile aparatelor, dispozitivelor și mașinilor din creația curentă;
- creații tehnice cu valoare memorială;

- realizări ale tehnicii populare;
- matrițe de compact-discuri, de CD-ROM, de DVD și altele asemenea.

În funcție de *valoarea/importanța* sau de *semnificația* lor istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, de *vechimea, unicitatea sau raritatea* lor, bunurile pot face parte din una din următoarele categorii:

- *tezaurul patrimoniului cultural național mobil*, denumit în continuare tezaur, alcătuit din bunuri culturale de valoare excepțională pentru umanitate;
- *fondul patrimoniului cultural național mobil*, denumit în continuare fond, alcătuit din bunuri culturale cu valoare deosebită pentru România.

Cadrul normativ aplicabil patrimoniului cultural național mobil constituie sistemul de referință în ceea ce privește întregul complex de *funcțiuni și activități* pe care acest sub-domeniu al patrimoniului cultural național le cere cu necesitate, și anume:

- *identificarea;*
- *cercetarea;*
- *inventarierea;*
- *clasarea;*
- *conservarea;*
- *asigurarea securității;*
- *întreținerea;*
- *prepararea;*
- *restaurarea;*
- *punerea în valoare.*

Toate funcțiunile specifice patrimoniului cultural național mobil și activitățile care le compun sunt subsumate obiectivului general asumat în mod expres și care definește întregul sector al culturii, și anume acela de *satisfacere a drepturilor culturale fundamentale ale cetățenilor – accesul și participarea la viața culturală.*

La acestea se adaugă obiectivul general care caracterizează în mod special domeniul patrimoniului, și anume acela de a asigura *transmiterea sa către generațiile viitoare.*

Obiectivele generale enunțate mai sus se conjugă cu cel privind *democratizarea culturii, atât din perspectiva accesului cât și a ofertei.*

4.2.1. Situația prezentă

Ansamblul de activități subsumate funcțiunii de protejare a patrimoniului cultural național mobil se realizează prin intermediul autorităților administrației publice, inclusiv al organelor specializate în urmărirea și sancționarea încălcărilor cadrului normativ general și specific, al sistemului de instituții specializate, cum sunt muzeele, colecțiile publice, casele memoriale, arhivele și bibliotecile, al cultelor religioase și instituțiilor ecleziastice, precum și al organizațiilor neguvernamentale cu activitate în domeniu, fără a prejudicia drepturile și obligațiile deținătorilor de asemenea bunuri (persoane fizice sau juridice, de drept public sau privat).

După cum se poate constata, complexitatea funcțiunii de protejare a determinat implicarea unui număr însemnat de categorii de instituții și organisme a căror activitate specifică nu este întotdeauna direct legată de domeniul patrimoniului cultural. Așadar, pentru ca sistemul să poată funcționa la parametrii de performanță pe care cetățeanul este îndrituit să-l pretindă, este necesară articularea competențelor și responsabilităților, a canalelor de informare și comunicare, între toate aceste instituții și organisme, cu evitarea atât a duplicărilor cât și a zonelor gri, în care atribuirea responsabilităților este neclară.

Potrivit principiilor introduse prin cadrul normativ în vigoare, protecția legală și științifică este acordată unui bun mobil din momentul are loc **clasarea**, această activitate devenind astfel punctul central la care se raportează toate celelalte categorii de activități și posibile intervenții. Clasarea se poate face fie din oficiu fie la cerere, în funcție de criteriile legale stabilite, care au în vedere pe de o parte regimul juridic de proprietate și, pe de altă parte, situația concretă în care se află bunul în cauză (în curs de a fi restituit proprietarului ca urmare a unei acțiuni în revendicare, în situația de a fi restaurat, în situații de export ilicit, în situația declanșării unei cercetări penale etc.)

În România, cel mai important deținător de bunuri culturale mobile clasate sau susceptibile de a fi clasate este sectorul public (Statul, respectiv autoritățile locale), în principal prin muzeele și bibliotecile publice, apoi unitățile de cult și în fine, pe al treilea loc se situează colecționarii și deținătorii privați.

Redăm în cele ce urmează câteva date de natură să ilustreze nu numai cantitatea de bunuri clasate în cele două categorii – Tezaur și Fond ci și repartizarea bunurilor clasate în funcție de categoria de deținător, de regiunea în care aceștia se află sau în funcție de categoria de bunuri.

Tabel nr. 13. Situația bunurilor mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național

Total bunuri mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național până în 2013, din care în	37.296
Tezaur	23.150
Fond	14.146

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor CIMEC

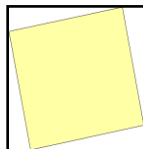
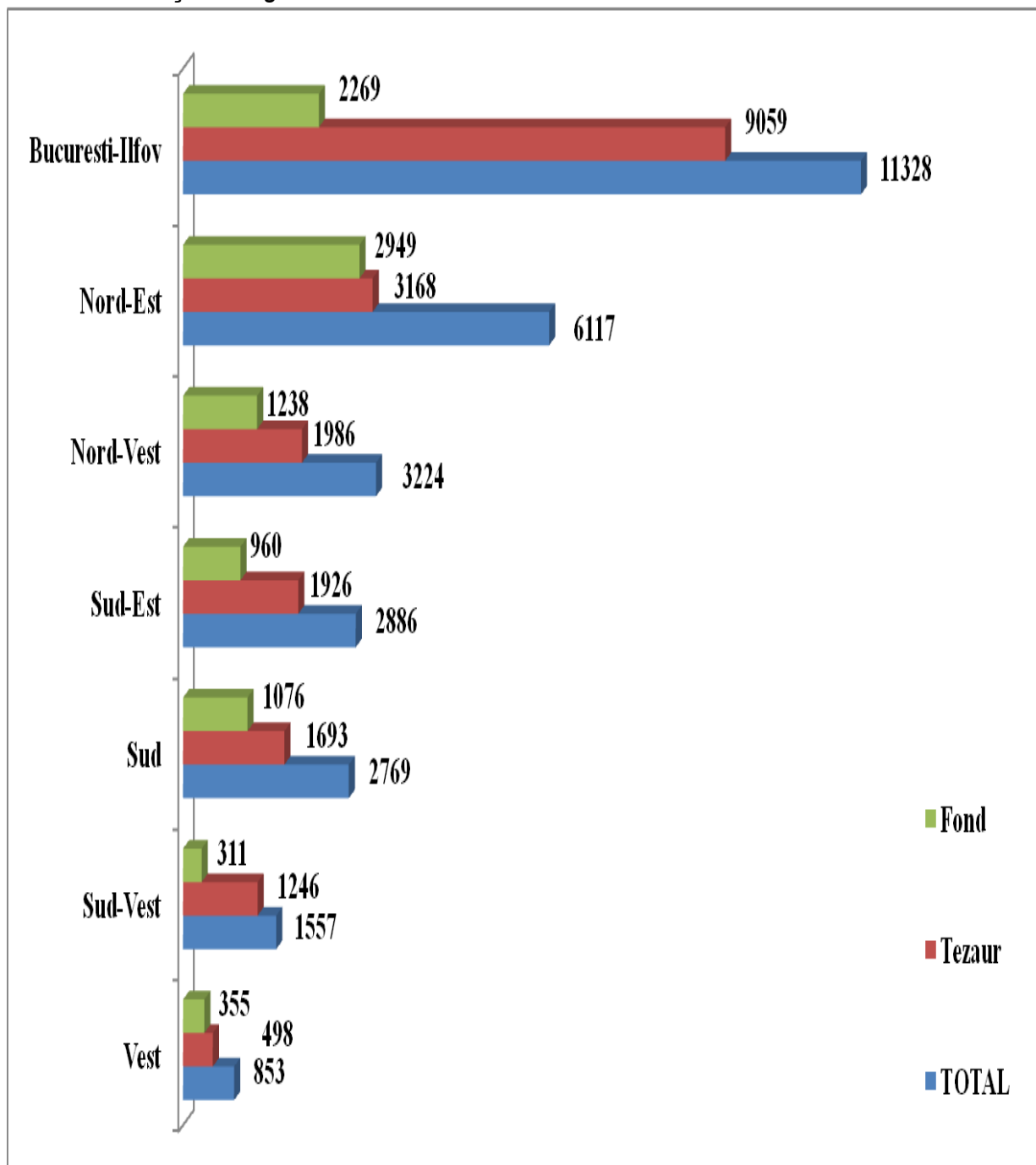

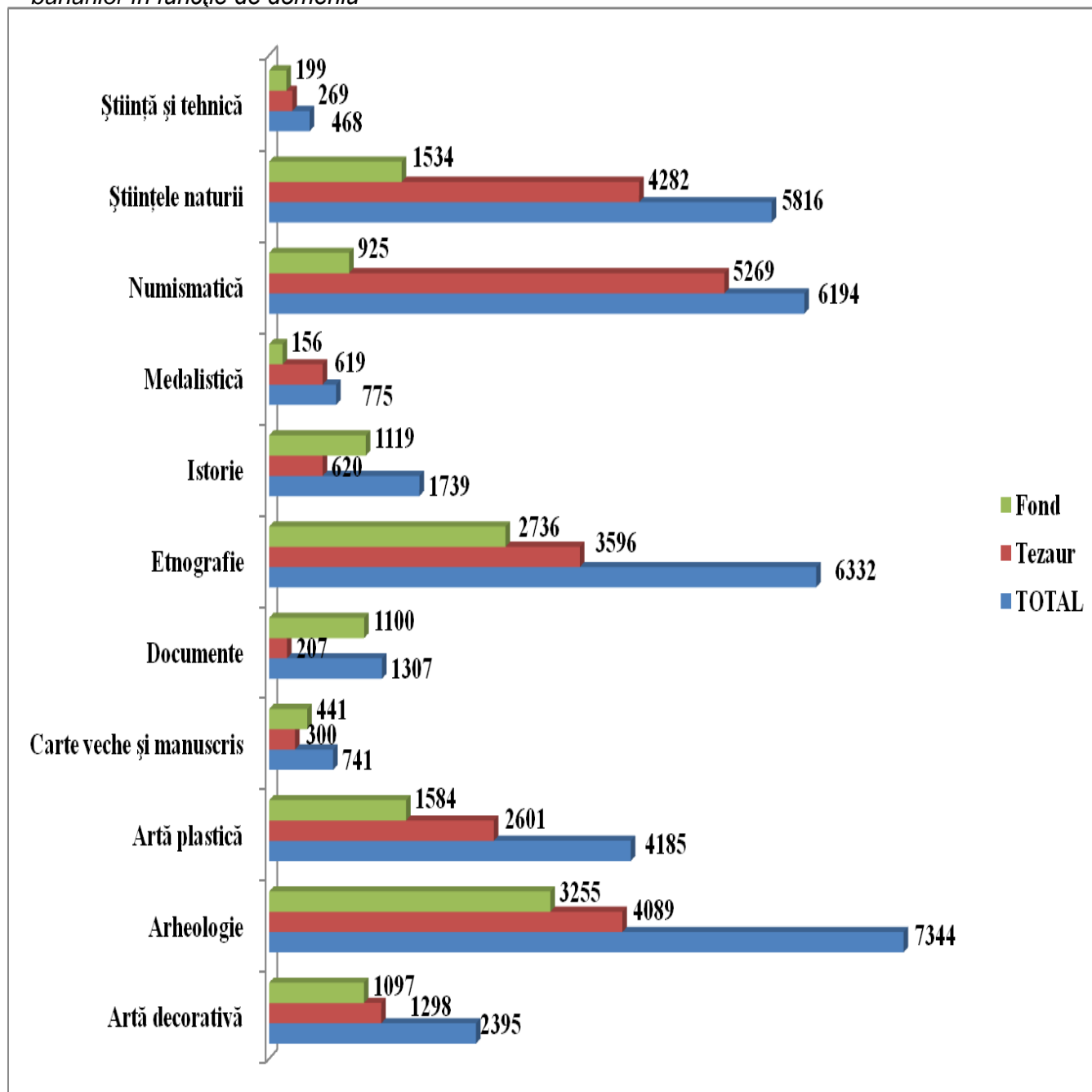
Figura nr. 15. Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național. Distribuția bunurilor în funcție de regiunea de dezvoltare

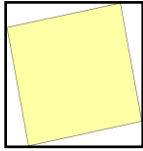
Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor CIMEC

Figura nr. 16. Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural Național. Distribuția bunurilor în funcție de domeniu

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor CIMEC

Analizele întreprinse arată că **volumul redus a clasărilor**, mai ales în Fond, este o chestiune ce ar trebui avută în vedere de decidenții publici în perioada următoare, întrucât ea pare să fie rezultanta a două tipuri de probleme distincte dar congruente:

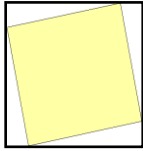
- pe de o parte, lipsa unor sancțiuni legale eficace și/sau neaplicarea lor pentru persoanele juridice de drept public supuse obligației de clasare din oficiu și
- pe de altă parte, lipsa competențelor specifice de identificare și evaluare a bunurilor culturale susceptibile de a fi clasate la nivelul acestor deținători precum și a îndrumărilor de bune practici sau a oricăror alte instrumente de natură să asigure coerența evaluărilor.

La cele de mai sus se adaugă și problematica echipamentelor necesare care fie sunt depășite din punct de vedere tehnic, fie sunt insuficiente. Ne referim aici mai ales la **problema digitizării bunurilor culturale**, ceea ce nu înseamnă doar fotografierea lor și incorporarea într-o bază de date, ci și descrierea și elaborarea fișei documentare pentru fiecare dintre acestea. Toate acestea se constituie în tot atâtea motive pentru care eforturile de digitizare a patrimoniului mobil din România sunt atât de lipsite de rezultat, cu toate că România a fost, așa cum vom arăta în altă secțiune a prezentei Strategii, prima țară din Uniunea Europeană care și-a construit și asumat o politică publică privind digitizarea resurselor culturale.

O altă problemă de mare importanță pentru întregul sub-domeniu al patrimoniului mobil o constituie **restaurarea** acestor bunuri. Se știe că potrivit legii întreaga activitate de restaurare, de la normele specifice aplicabile până la autorizarea laboratoarelor, respectiv acreditarea experților și specialiștilor este reglementată și încadrată prin acte normative specifice. Cu toate acestea, serviciile pe care aceste laboratoare ar trebui să le ofere tuturor deținătorilor, indiferent de calitatea lor juridică, reprezintă încă un deziderat, ceea ce este de natură a îngreuna în mod substanțial uneori demersurile de conservare/restaurare ale proprietarilor, mai ales de drept privat.

Un aspect deloc de neglijat în configurarea peisajului actual cu privire la patrimoniul cultural mobil este **dimensiunea retrocedărilor** de bunuri culturale mobile către foștii proprietari. Măsură minimă de reparație morală și dreptate, retrocedarea bunurilor se realizează uneori cu dificultate, litigiile în instanță putând dura perioade lungi de timp și generând astfel cheltuieli substanțiale atât la nivelul deținătorului – instituție publică – cât și pentru proprietarul solicitant și perpetuând o stare de incertitudine.

În același timp, retrocederea acestor bunuri, uneori a unor întregi colecții de foarte mare valoare preluate în mod abuziv de statul socialist, a fost de natură să **dinamizeze piața de artă** din România și să determine nu numai o **profesionalizare** a acestor activități (prin evaluarea, documentarea și certificarea autenticității bunurilor) ci și o **consolidare a cotei și valorii tranzacționale** a bunurilor respective, cu precădere a operelor de artă aparținând autorilor români antebelici.

Pe de altă parte, unele din colecțiile cele mai valoroase de bunuri culturale care au fost retrocedate (e.g. colecția Brukenthal sau cea de la Peleş) au rămas în circuitul public, generând modele de **parteneriate public-privat** cu efect extraordinar nu numai asupra ofertei specifice dar mai ales în ceea ce privește atitudinile și tiparele de consum ale publicului, întrucât au generat un interes direct de vizitare din partea unor categorii de public ne-tradițional.

Problema cu care se confruntă multe dintre muzee ca urmare a diminuării colecțiilor proprii prin efectul retrocedărilor, și pentru care multe dintre ele nu sunt pregătite, este aceea a **reconfigurării conceptelor expoziționale** și a construirii unei **politici proprii de achiziții** care să permită îmbogățirea colecțiilor muzeale. Evident, acest din urmă aspect este direct dependent de modul în care autoritatea publică - ordonatorul principal de credite - susține acest demers și asigură fondurile necesare.

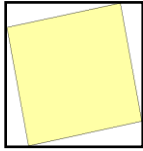
Volumul achizițiilor muzeale este extrem de redus mai ales în ultima perioadă, datorită reducerii substanțiale a alocațiilor bugetare. Nu există date centralizate sau măcar comparabile cu privire la valoarea, tipologia și cantitatea de bunuri culturale achiziționate de muzee, dar cercetările empirice arată că acestea sunt sporadice și că nu reprezintă o sursă importantă de îmbogățire a colecțiilor muzeale.

Un alt aspect important în ceea ce privește politica generală privind patrimoniul mobil este reprezentat de **donății**. Numărul, valoarea și frecvența lor reprezintă un indicator important în ceea ce privește atitudinea persoanelor fizice sau chiar a persoanelor juridice de drept privat cu privire la acest act de liberalitate în raport cu "statul".

Este interesant de remarcat că în ultimii ani frecvența donațiilor către instituții publice, fie ele muzee fie biblioteci – a crescut, astfel încât până în prezent un număr însemnat de asemenea instituții și-au putut îmbogăți colecțiile cu noi bunuri. Este evident că valoarea donațiilor este extrem de inegală dar, mai mult decât valoarea bunurilor în cauză, importantă este schimbarea de atitudine și renașterea interesului de a contribui la îmbogățirea și diversificarea ofertei culturale specifice.

Desigur, în acest sens se poate pune întrebarea dacă, pe de o parte, facilitățile și stimulentele oferite de legiuitor potențialilor donatori sunt suficiente sau au avut vreo influență asupra deciziei de a face o asemenea liberalitate și, pe de altă parte, dacă beneficiarii acestor acte – instituțiile publice – au o viziune coerentă cu privire la promovarea și recunoașterea donatorilor și atragerea altor potențiali donatori.

Reamintim că, potrivit legislației în vigoare, nu numai donațiile sau legatele privind bunuri culturale mobile *clasate*, efectuate în favoarea statului, unităților administrativ-teritoriale sau cultelor religioase, sunt scutite de orice taxe ci și cele având ca obiect bunuri culturale mobile (*neclasate sau nesusceptibile de a fi clasate*) făcute instituțiilor publice specializate ori cultelor religioase sunt, la fel, scutite de orice taxe. Desigur, în această privință, ar trebui făcute studii speciale care să identifice motivațiile donatorilor și tipul de recunoaștere/beneficii de imagine sau materiale pe care le așteaptă.

În același sens, dar pe un registru diferit, trebuie abordată problematica mai largă a strategiilor de *promovare și cunoaștere* a patrimoniului mobil, adresate diferitelor categorii ale populației în calitate de potențial public consumator. Se remarcă astfel lipsa unei abordări coerente în integrative, pe de o parte, și inegalitatea discursului public al deținătorilor instituționali (muzee și parțial biblioteci) al căror rol este tocmai acesta – de educare și de dezvoltare a interesului pentru consumul acestui tip de ofertă.

Spolierea patrimoniului mobil prin furturi, cercetări arheologice neautorizate (e.g. căutătorii de comori, atât de prolificali în zona cetăților dacice), *exporturi ilegale și distrugerii* este una din problemele de mare actualitate în România și dintre cele mai grave.

Este evident că nu se pot prezenta date complete cu privire la dimensiunile reale ale pierderilor suferite de patrimoniul cultural național prin aceste fapte așa încât în cele de mai jos vor fi prezentate doar câteva din datele și informațiile certe, rezultate în urma coroborării declarațiilor făptuitorilor și a indicilor materiale. Astfel, în ceea ce privește *aurul dacic*, respectiv tezaurele de monede dacice și romane și de brățări dacice, estimările specialiștilor indică o greutate totală a aurului de cel puțin 100 kg și o greutate totală a pieselor din argint de peste 500 kg.

Din cel puțin 24 de brățări dacice câte se estimează că au fost descoperite, au putut fi recuperate doar 13, având o greutate totală de 13,600 Kg aur (pentru comparație, întregul Tezaur de la Pietroasa are o greutate de 19 kg!).

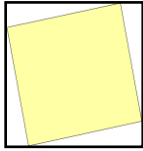
A fost de asemenea recuperată o parte - 1654 de piese - dintr-un tezaur de cel puțin 5.000 de monede romane și de imitații dacice ale denarului roman republican.

Se estimează însă că au fost găsite cel puțin 3 tezaure, fiecare având între 5.000 și 15.000 de monede republicane de argint (dimensiunile acestor tezaure pot fi ilustrate prin raportare la solda anuală a unui soldat, care era de 100 asemenea monede).

Din cei 3.000 kosoni de aur estimați a fi fost descoperiți, au fost recuperați circa 690. Alți 145 se află la British Museum iar pentru alții se poartă încă negocieri.

Din cele peste 3.600 de piese din tezaurele descoperite în Dobrogea, au fost recuperați 29 stateri de aur.

Evident, lista bunurile descoperite este mult mai mare, cuprinzând de la vase și alte obiecte din bronz, unele cu o lucrătură deosebită, cu incrustații de sidex, până la aproximativ 1.000 kg de lingouri și turte de fier care au ajuns... la fier vechi.

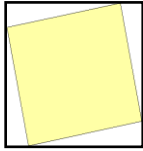
Deși pe cât de spectaculoase pe atât de grave, aceste furturi și exporturi ilegale de piese dacice nu sunt singurele agresiuni asupra patrimoniului cultural mobil. Furtul de bunuri culturale, clasate sau susceptibile de a fi clasate este răspândit în toată țara, fiind concentrat mai ales acolo unde sistemele de protecție și pază lipsesc sau sunt depășite tehnic. Acesta este cazul bisericilor și lăcașurilor de cult, din care au fost furate în repetate rânduri icoane, obiecte vechi de cult, alte bunuri culturale. Eforturile de demantelare a rețelelor de hoți și de traficanți de asemenea bunuri sunt nu numai costisitoare, dar și de lungă durată, iar rezultatele, spectaculoase uneori, nu permit recuperarea în totalitate a bunurilor furate.

În această privință apare necesară o regândire a prevederilor și procedurilor privitoare la fenomenul descris mai sus, în sensul unei mai bune corelări între aspectele punitive și cele de incentivare a potențialilor descoperitori, combinate cu campanii concertate de educare și conștientizare a publicului cu privire la repercusiunile pe termen mediu și lung ale acestei sărăcirii a patrimoniului cultural, ale istoriei României. Reamintim aici că potrivit legislației în vigoare, *autorii descoperirilor întâmplătoare, care au predat bunurile descoperite, au dreptul la o recompensă bănească de 30% din valoarea bunului, calculată în momentul acordării recompensei, iar, în cazul unor descoperiri arheologice de valoare excepțională, se poate acorda și o bonificație suplimentară de până la 15% din valoarea bunului.*

Este important să se afle motivațiile care fac ca această recompensare destul de substanțială să nu fie luată în considerare.

La fel de important este să se identifice motivele pentru care deținătorii de bunuri clasate nu fac diligențele necesare pentru *înscrierea bunurilor ce le-au fost furate în Registrul bunurilor culturale mobile distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal*, aflate în proprietatea și/sau gestionarea unor persoane juridice de drept public și privat.

Consultarea acestui Registru arată, pe de o parte, numărul restrâns de deținători care au apelat la Registru și, pe de altă parte, varietatea foarte mare a categoriilor de deținători: de la persoane fizice și lăcașuri de cult, la muzee și alte instituții publice, din expozițiile permanente ale cărora s-au furat chiar și piese destul de masive, din marmură.

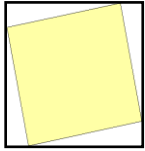

Tabelul nr. 14. Registrul bunurilor culturale mobile distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal

REGISTRUL BUNURILOR CULTURALE MOBILE DISTRUSE, FURATE, DISPĂRUTE SAU EXPORTATE ILEGAL			
Bunuri culturale distruse	Bunuri culturale furate	Bunuri culturale exportate ilegal	Bunuri culturale cu situație incertă
0	219	7	4
Total 0	Total 219	Total 7	Total 4
Total bunuri: 230			

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor CIMEC

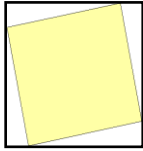
În fine, dar nu în ultimul rând, trebuie abordată problema cadrului normativ aplicabil subdomeniului patrimoniului cultural național mobil. Astfel, la o primă privire, se poate spune că acesta este complet, coerent, și în consonanță cu principalele instrumente juridice internaționale în materie. Pe de altă parte, deficiențele structurale, sistemice, constatate nu pot fi dissociate și tratate independent de cadrul normativ care le face posibilă existența. Apare astfel necesară o revizuire a legislației incidente în materie împreună cu reglementările secundare, astfel încât să poată fi remediate deficiențele fie de formă fie de substanță constatate de către specialiști și să se poată în același timp asigura o coerență totală cu acquis-ul comunitar în materie (ne referim la exportul ilegal și la recuperarea bunurilor culturale furate sau exportate ilegal, la problematica acreditării specialiștilor și a autorizării laboratoarelor în contextul libertății serviciilor în interiorul uniunii, etc.).

4.2.2. Obiective strategice

Obiectivele strategice identificate și prezentate în cele ce urmează se completează cu cele din capitolul 7 privind instituțiile muzeale precum și cu cele cuprinse în Analiza Grupului de Lucru 3 cu privire la cultura ca factor de dezvoltare economică. Evident, întrucât patrimoniul cultural național imobil este un subdomeniu, alături de monumentele istorice și de patrimoniul imaterial, al domeniului patrimoniului cultural, obiectivele strategice și direcțiile de acțiune pentru fiecare subdomeniu se vor completa și articula între ele, în măsura necesară.

Astfel, pornind de la *obiectivul general* care este acela de protejare a patrimoniului cultural național mobil, *obiectivele strategice specifice* pentru acest sub-domeniu sunt:

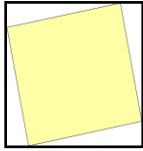

OBIECTIV GENERAL

- Protejarea patrimoniului mobil

OBIECTIVE SPECIFICE:

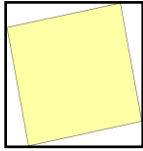
- Îmbogățirea patrimoniului cultural național prin cercetări, achiziții și recuperări de bunuri furate sau exportate ilegal.
- Stoparea spoliilor (furturi, cercetări neautorizate, exporturi ilegale, distrugerii etc.) și instituirea unui sistem de protecție și pază corespunzător, inclusiv prin activarea instrumentelor de cooperare intracomunitare și transfrontieră.
- Promovarea cunoașterii patrimoniului mobil prin intermediul noilor tehnologii și prin susținerea unor campanii concertate de cunoaștere și apreciere, de punere în valoare a bunurilor din patrimoniul cultural național mobil.
- Susținerea diversificării ofertei specifice, a spațiilor și modalităților de expunere a bunurilor culturale și de interacțiune a publicului cu acestea.
- Susținerea și promovarea accesului și participării publicului la patrimoniul mobil.
- Susținerea dezvoltării pieței de artă din România pentru bunurile culturale (clasate sau nu) precum și pentru creația contemporană.
- Susținerea formării profesionale în profesiunile și meseriile specifice și creșterea competitivității specialiștilor pe piața unică.

Pentru realizarea acestor obiective au fost identificate următoarele direcții principale de acțiune.

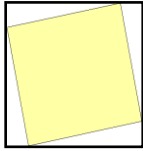
Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Modificarea și actualizarea legislației și a reglementărilor secundare în domeniu
- Întărirea parteneriatului cu Vama, Poliția și Parchetul, inclusiv prin organizarea în comun de cursuri și alte metode de informare și de formare profesională specifică pentru domeniul patrimoniului.
- Dezvoltarea sistemelor de pază și protecție prin parteneriate ale deținătorilor și ale autorităților locale, Jandarmeriei și/sau Poliției, în principal pentru acele obiective vulnerabile – situri arheologice, lăcașuri de cult aflate în zone mai puțin populate sau circulate etc. -
- Activarea instrumentelor de evidență informatizată și crearea de sisteme compatibile și interoperabile între diversele autorități implicate în protejarea patrimoniului, inclusiv în scopul promovării cunoașterii acestuia și a dezvoltării accesului.
- Lansarea de campanii de informare, educare, cunoaștere a patrimoniului
- Reorganizarea sistemului de servicii deconcentrate ale ministerului culturii în scopul stabilirii de competențe și responsabilități coerente cu privire la patrimoniul mobil.
- Susținerea dezvoltării de parteneriate cu societatea civilă pentru promovarea patrimoniului mobil, precum și pentru demararea de programe de educație pentru patrimoniu și /sau de formare profesională.
- Inițierea unui sistem de burse și granturi de studiu și cercetare care să susțină formarea profesională a specialiștilor din domeniu.
- Inițierea de proiecte pilot în parteneriat cu sectorul turistic pentru a susține dezvoltarea în plan local.
- Susținerea prin măsuri pro-active a schimburilor și a mobilității pentru specialiștii în restaurare, conservare, punere în valoare etc. din întreg spațiul Uniunii Europene.
- Susținerea circulației (prin organizarea și itinerarea de expoziții sau participarea la expoziții de valoare internațională) bunurilor culturale clasate și crearea unui cadru care să încurajeze deținătorii privați și să ofere facilități în acest sens.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

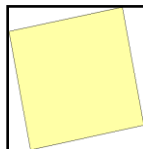
- Întărirea capacității instituționale atât la nivelul componentelor din sistemul culturii cât și la nivelul autorităților locale, pentru a gestiona problematica de natură administrativ /reglementară cu incidență asupra patrimoniului mobil.
- Dezvoltarea parteneriatelor cu Vama, Poliția și Parchetul, inclusiv prin organizarea în comun de cursuri și alte metode de informare și de formare profesională specifică pentru domeniul patrimoniului mobil.
- Realizarea de parteneriate cu autoritățile din domeniul educației precum și cu furnizorii de servicii educaționale, pentru dezvoltarea de programe de formare profesională prin regândirea sistemului de formare universitară și post-universitară, precum și a celui specific pentru meseriile specifice patrimoniului mobil – restaurare, conservare etc. inclusiv cu privire la comerțul de artă.
- Completarea codului ocupațiilor din România, a nomenclatorului calificărilor
- și a nomenclatorului CAEN de meserii pentru a include și a defini ocupațiile și meseriile specifice patrimoniului mobil.
- Dezvoltarea și susținerea, după caz, de programe de educație pentru patrimoniu a cetățenilor, cu precădere a tinerilor, și sensibilizarea autorităților publice locale și a comunităților față de problematica patrimoniului mobil.
- Susținerea parteneriatelor public-privat în vederea realizării de sisteme de protecție și pază performante.
- Configurarea și implementarea unui cadru coerent și proporțional de facilități acordate deținătorilor privați de bunuri culturale clasate, pentru a susține activitățile specifice de protejare ale acestora.
- Dezvoltarea parteneriatelor public-privat și în ceea ce privește configurarea unei noi oferte de expunere, respectiv de consum a bunurilor culturale aflate în proprietate privată.
- Susținerea dezvoltării unei rețele de laboratoare de restaurare.
- Digitizarea în proporție de 50% a bunurilor clasate în categoria Tezaur și a unui număr de aproximativ 20% din cele clasate în categoria Fond.
- Susținerea mobilității specialiștilor inclusiv prin proiecte pilot de colaborare și de transfer de know-how.
- Susținerea și, după caz, dezvoltarea de programe coerente pentru organizarea și itinerarea de expoziții care să pună în valoare patrimoniul cultural național mobil, inclusiv cu participarea deținătorilor privați.
- Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile care privesc patrimoniul mobil, mai ales cele de promovare, educare, intervenție și animare.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societatea civilă și susținerea voluntariatului în activitățile care privesc patrimoniul mobil, mai ales cele de promovare, educare, intervenție și animare.
- Continuarea parteneriatelor cu Vama, Poliția și Parchetul, inclusiv prin organizarea în comun de cursuri și alte metode de informare și de formare profesională specifică pentru domeniul patrimoniului mobil.
- Digitizarea integrală a bunurilor clasate în Tezaur și în proporție de 50 % a celor clasate în categoria Fond.
- Dezvoltarea și diversificarea programelor de educație pentru monumente istorice și a celor de intervenție/animație culturală.
- Consolidarea parteneriatului cu sectorul turistic .
- Consolidarea parteneriatului cu sectorul educațional pentru stabilizarea ofertei de formare profesională specifică.
- Dezvoltarea schimburilor și a mobilității specialiștilor în domeniu.

Pentru evaluarea eficacității și eficienței activităților întreprinse, se pot identifica o serie de indicatori, precum cei propuși în cele ce urmează și care se completează cu cei privind activitățile muzeale:

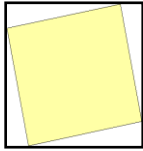

Indicatori de eficacitate

- Numărul de laboratoare înființate.
- Numărul de piese restaurate.
- Numărul de specialiști angajați.
- Numărul de centre regionale pentru digitizarea conținutului cultural înființate și dotate.
- Numărul de salariați specializați și angajați.
- Numărul de transpuneri în format digital realizate.
- Numărul de bunuri culturale cu fișe documentare.
- Numărul de colecții private expuse public prin parteneriate cu deținătorii.
- Numărul de expoziții itinerante cu bunuri culturale clasate.
- Numărul și valoarea (pe categorii) bunurilor culturale exportate ilegal și recuperate (din total estimat).
- Numărul și valoarea (pe categorii) bunurilor culturale descoperite în cercetări neautorizate și recuperate din total estimat.

Indicatori de eficiență

- Suma medie cheltuită pentru digitizarea și documentarea unui bun cultural (pe categorii).
- Valoarea medie a bunurilor exportate ilegal și recuperate.
- Costurile medii pentru recuperarea bunurilor culturale
- Durata medie de digitizarea la 100 de bunuri culturale.
- Costurile medii pentru dotarea unui laborator de restaurare (pe categorii).
- Costurile medii pentru formarea/specializarea unui expert/specialist în restaurare /conservare / evaluare.

4.3. Patrimoniul cultural imaterial

Potrivit legislației în vigoare (Legea nr. 26/2008, care a abrogat Ordonanța Guvernului nr. 19/2007) *patrimoniul cultural imaterial al României cuprinde totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural.*

Pentru a fi mai explicită, Legea stabilește că, pentru ca un bun cultural imaterial să facă parte din patrimoniul cultural imaterial, în înțeles legal, este nevoie ca acesta să fie creat de un anonim, să fie transmis, cu precădere, pe cale informală, să fie păstrat, mai ales, în cadrul familiei sau al comunității locale ori al unui grup al acesteia, să fie delimitat teritorial, etnic, religios și după vârstă și sex și să fie menținut și transmis mai departe, cu respectarea tehnicilor tradiționale.

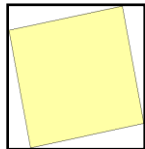
Legea exemplifică, pentru o mai bună înțelegere, menționând câteva categorii de bunuri culturale imateriale:

- *tradiții și expresii verbale, având limbajul ca vector principal al expresiei culturale;*
- *artele spectacolului, având ca mijloace de expresie sunetul muzical și mișcarea corporală;*
- *practici sociale, ritualuri și evenimente festive, jocuri de copii și jocuri sportive tradiționale;*
- *cunoștințe și practici referitoare la natură și la univers;*
- *tehnici legate de meșteșuguri tradiționale.*

4.3.1. Situația prezentă

Există un cadru instituțional clar definit, pentru protejarea patrimoniului cultural imaterial. Cea mai mare răspundere revine *Ministerului Culturii*, care:

- elaborează politici și strategii în domeniu;
- coordonează, la nivel național, activitățile instituțiilor publice cu atribuții în
- domeniul patrimoniului cultural imaterial;

- sprijină financiar instituțiile cu atribuții în activitățile de identificare, conservare,
- protejare și punere în valoare a elementelor ce alcătuiesc patrimoniul cultural imaterial;
- susține promovarea elementelor patrimoniului cultural imaterial românesc în
- comunitățile românești de peste hotare;
- sprijină instituțiile cu atribuții în implementarea strategiilor de salvagardare a
- elementelor patrimoniului cultural imaterial.

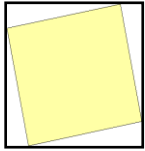
În activitatea sa, Ministerul Culturii se bazează pe expertiza Comisiei Naționale pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, care trebuie să elaboreze **Programul național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial** (deși o atribuție neobișnuită pentru o comisie de experți, elaborarea unui asemenea program trebuind să fie rolul Ministerului Culturii, prevederea legală a fost respectată și Programul a fost aprobat printr-un ordin al ministrului din 8 iulie 2008).

Între instituțiile aflate în subordinea Ministerului Culturii, cele mai precise atribuții în domeniul protejării patrimoniului cultural imaterial le are *Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale*, care:

- inițiază și derulează proiecte și programe privind activități de conservare,
- protejare, punere în valoare și promovare a patrimoniului cultural imaterial de pe teritoriul României;
- susține, inclusiv financiar, proiectele, programele și activitățile de cercetare, conservare, protejare, punere în valoare și promovare a patrimoniului cultural imaterial de pe teritoriul României, inițiate de persoane fizice sau juridice de drept public ori privat, în conformitate cu strategiile și politicile Ministerului Culturii;
- coordonează metodologic activitatea așezămintelor culturale în domeniul patrimoniului cultural imaterial;
- colaborează cu instituții specializate în vederea realizării programelor și activităților de cercetare;
- realizează programe-cadru de educație permanentă în domeniul expresiilor culturale tradiționale;
- editează și difuzează pe orice suport material cărți și alte publicații din domeniul patrimoniului cultural imaterial, cu acordul Ministerului Culturii;
- înființează și administrează *Registrul național al mărcilor tradiționale distinctive*;
- omologhează mărcile tradiționale distinctive.

Trebuie menționat că unele dintre prerogativele Centrului nu au fost exercitate niciodată, practica dovedind că simpla prevedere legală nu este suficientă, în lipsa unor decizii administrative subsecvente.

Este vorba, în primul rând, de Registrul național al mărcilor tradiționale distinctive, care nu a fost înființat, *de facto*, și, în consecință, Centrul nu a omologat, până acum, nici o marcă tradițională distinctivă. O altă prevedere, cea referitoare la necesitatea existenței unui acord al Ministerului pentru editarea și difuzarea de publicații, nu a fost respectată

din rațiuni practice (Ministerul nu își dă, niciodată, acordul pentru publicații ale instituțiilor subordonate) etc.

Pentru ca patrimoniul cultural imaterial al României să fie cunoscut, el trebuie, mai întâi, identificat ca atare. Pentru aceasta, a fost demarat un proces de identificare a elementelor de patrimoniu cultural imaterial (bunuri culturale imateriale), concretizat într-un *Inventar național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial* (corespondentul Listei monumentelor istorice sau al Listei patrimoniului cultural național mobil).

Până în prezent, în *Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial*, au fost incluse, deocamdată, doar patru bunuri:

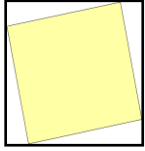
- Tehnici legate de ceramica tradițională de Horezu.
- Procesiunile populare de la Mănăstirea Moisei, cu ocazia sărbătorii „Sfânta Mărie Mare“ (Adormirea Maicii Domnului).
- Ritualul „cucilor“ din Brănești.
- Colindatul de ceată bărbătească.

Potrivit prevederilor legale, acest Inventar nu trebuie aprobat de Minister. În paralel, Comisia lucrează la un *Repertoriu al patrimoniului cultural imaterial din România* care va cuprinde, în final, mai multe volume (cinci sunt proiectate; unul a apărut, altele două sunt în faze diferite de redactare). Spre deosebire de Inventar, Repertoriul este o lucrare științifică, având comentarii dense, pentru fiecare subcategorie patrimonială în parte.

Consecință a lucrului efectuat în Comisie, România a trimis la Comitetul Interguvernamental pentru Patrimoniul Cultural Imaterial – organism specializat al UNESCO, înființat pentru coordonarea activităților în domeniu, între sesiunii Adunării Generale a Statelor Părți la Convenția UNESCO pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial – mai multe dosare pentru ca diferite elemente din patrimoniul cultural imaterial al României să fie incluse în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității.

Până la sfârșitul anului 2012 în *Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității UNESCO*, au fost incluse trei elemente:

- *Ritualul Călușului.*
- *Doina.*
- *Tehnici legate de ceramica tradițională de Horezu.*

Au fost transmise (și se află în analiza Comitetului Interguvernamental) încă trei dosare, pentru următoarele elemente:

- Colindatul de ceată bărbătească (dosar depus în comun cu Republica Moldova),
- Pelerinajul de la Șumuleu Ciuc,
- Procesiunile populare de la Mănăstirea Moisei, cu ocazia sărbătorii „Sfânta Mărie Mare“ (Adormirea Maicii Domnului),

Se află, în diferite stadii de pregătire, și alte dosare privind înscrierea unor elemente din patrimoniul cultural imaterial al României în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității,

- Sărbătoarea primăverii: Hâdârțez / Sângiorz (dosar multinațional, depus alături de Croația, Macedonia, Moldova, Serbia și Turcia),
- Jocul fecioresc,
- Jocul de oină,
- Păstoritul transhumant,
- Jocul ursului,
- Judecata de pace la romi (posibil dosar multinațional),
- Mărțișorul (posibil dosar multinațional).

Raportat la numărul total de elemente înscrise Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității (257), dar și la situația înregistrată de către alte state din Europa, se poate spune că patrimoniul cultural imaterial din România este, încă, prea puțin cunoscut și apreciat.

Iată câteva exemple privind statele cu cele mai multe elemente înscrise în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității:

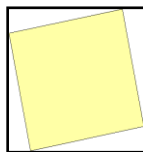
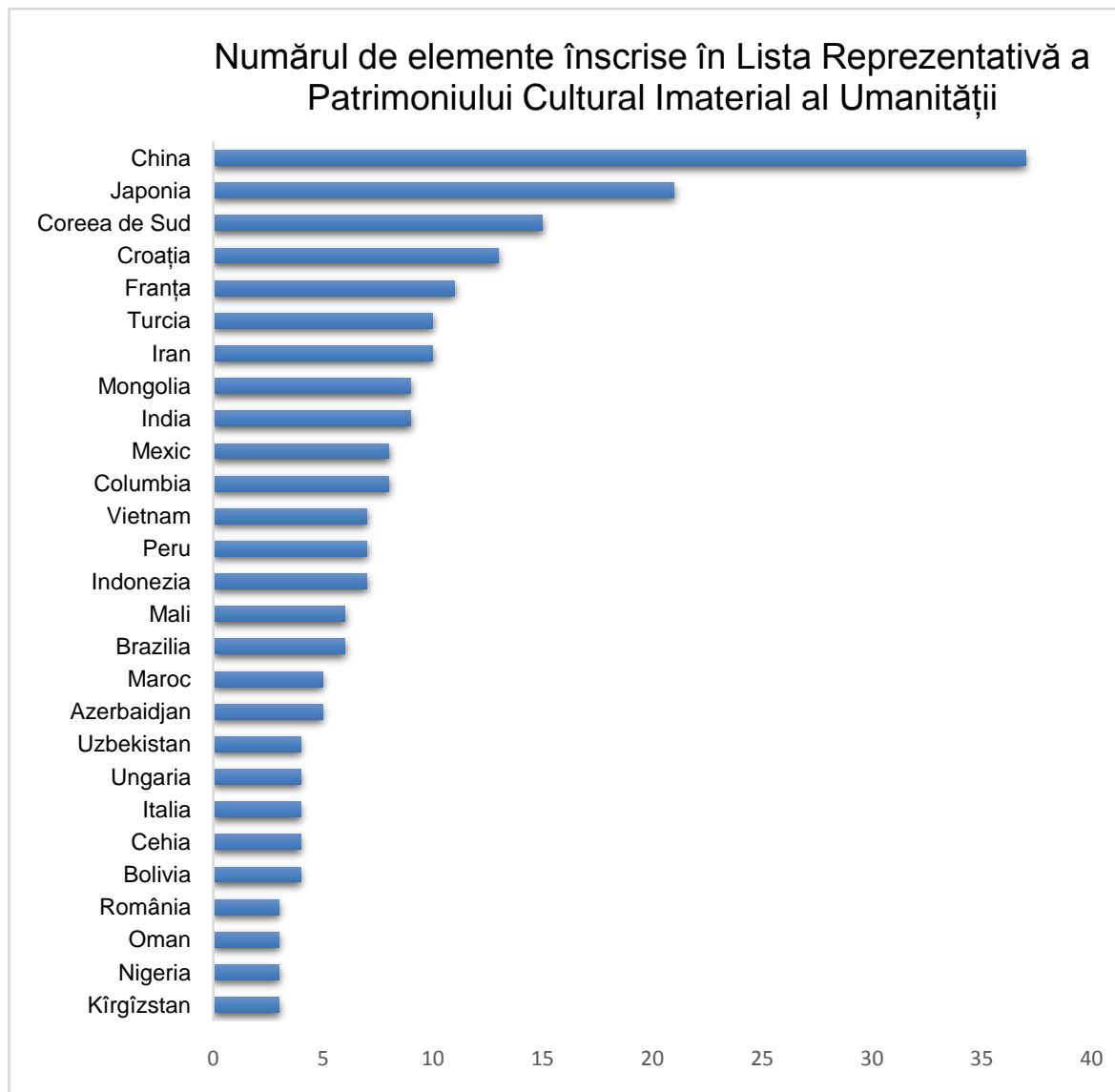
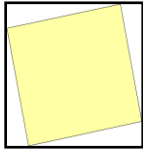

Figura nr. 17. Numărul de elemente de patrimoniu imaterial înscrise de fiecare țară în Lista Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor UNESCO

România nu a înscris nici un element în *Registrul de Bune Practici* în domeniul Salvărdării Patrimoniului Cultural Imaterial și nici în *Lista Patrimoniului Cultural Imaterial* care necesită salvărdarea urgentă.

Un alt program de inventariere specific patrimoniului cultural imaterial este cel referitor la *Tezaurale Umane Vii* și include oameni care, prin ceea ce au făcut, au preluat și au transmis mai departe au perpetuat și îmbogățit patrimoniul cultural imaterial al României.

Până în prezent, titlul de Tezaur Uman Viu a fost acordat unui număr de **14 persoane**.

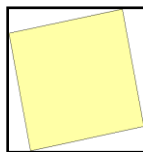
Dacă în cazul altor state patrimoniul imaterial este relevant în special pentru valențele sale culturale, pentru România patrimoniul imaterial este la fel de important pentru rolul activ pe care îl joacă în viața economică și socială a țării. Trebuie menționat, așadar, impactul economic pe care îl au, la nivelul vieții rurale și uneori din mediul urban, meșteșugurile și ocupațiile tradiționale, utilizatoarele ale unor elemente de patrimoniu cultural care continuă să fie consumate de public, nu doar ca elemente de apreciere culturală, ci pentru satisfacerea necesităților de trai.

Astfel, creatorii de valori materiale subsumabile patrimoniului imaterial, respectiv meșteșugarii și artizanii, care își desfășoară activitatea în diferite ipostaze juridice, reprezintă o parte importantă din populația activă și ocupată a României.

Conform datelor statistice disponibile la nivel național se poate observa o stabilitate semnificativă a gradului de ocupare al populației active care desfășoară activități în domeniul meșteșugăresc pe o perioadă destul de mare.

Astfel, cu titlu de exemplu, pentru anul 2011, numărul de companii și persoane ocupate în aceste activități conform clasificării CAEN a fost de 11.488 companii, respectiv de 305.332 persoane. Trebuie menționat însă faptul că în cadrul unei categorii CAEN pot exista organizații care au activitate de tip industrial și organizații tipic meșteșugărești, dintre care doar o parte pot fi clasificate ca fiind purtătoare de elemente de patrimoniu cultural imaterial. Aceste aspecte pot avea influențe importante în valorile statistice, realitatea din teren fiind semnificativ diferită de realitatea care poate fi sugerată de analizele statistice.

Pe de altă parte, mai trebuie avut în vedere că, pe lângă practicanții unor meșteșuguri care întrunesc condițiile legale pentru a fi înregistrați fie în cadrul persoanelor juridice, fie ca persoane fizice autorizate, există numeroși practicanți ai unor meșteșuguri sau purtători de valori ale patrimoniului imaterial care nu pot fi identificați în cadrul grupelor

statistice definite național sau european. Intră în această categorie practicanții unor meșteșuguri tradiționale cum sunt:

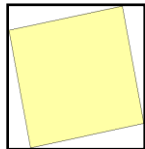
- decoratorii de ouă;
- producătorii de subansamble și unelte pentru țesut sau încondeierea de ouă;
- producătorii de diferite produse alimentare tradiționale, care nu pot fi identificați cu ușurință în interiorul categoriilor statistice mai apropiate referențial.

Nu în ultimul rând, trebuie subliniat că nu există informații statistice disponibile referitoare la:

- numărul artiștilor interpreți și executanți de folclor, reputați în comunitățile lor pentru calitate interpretărilor
- numărul entităților de tip asociativ care administrează drepturile de proprietate intelectuală asupra patrimoniului imaterial al comunităților
- dimensiunea veniturilor directe ale practicanților meșteșugurilor tradiționale și efectele economice ale acestor meșteșuguri în economia locală sau națională.

Relevanța economică și socială a meșteșugurilor și meșteșugarilor constă nu doar în numărul lor, ci în faptul că o parte există în mediul rural sau mic urban, acolo unde există piață și unde pot satisface nevoi specifice de consum. Din această perspectivă, meșteșugurile reprezintă, încă, un domeniu cu un potențial semnificativ de creștere economică durabilă, oferind oportunități pentru producția de serie mică, utilizabilă ca resursă pentru sectorul terțiar, fiind, în egală măsură, un important debușeu pentru forța de muncă existentă în mediul rural și pentru retenția populației. De asemenea, meșteșugurile și meșteșugarii au posibilitatea utilizării resurselor care nu pot fi incluse în procesele economice industriale, contribuind, de asemenea, la creșterea gradului de utilizare a resurselor naturale.

Alături de meșteșuguri, care sunt componenta cu reprezentare materială a patrimoniului imaterial, se află folclorul, sub toate formele de manifestare ale acestuia (cântec, dans, cuvânt, obicei etc.), sub-categorie a patrimoniului imaterial mult mai dificil de cuantificat. Totuși, există dovezi indirecte care ilustrează vitalitatea folclorului și a purtătorilor-practicanți: existența a 4 canale de televiziune cu acoperire națională dedicate folclorului și unor specii interpretative înrudite, existența a numeroase grupuri de interpreți și/sau dansatori de muzică și dansuri folclorice ori populare atât în mediul rural, cât și în cel urban, existența unor producători de recuzită necesară practicării unor

obiceiuri sau altor elemente ale folclorului. Desigur, aprecierea valorii culturale a acestora, din perspectiva criteriilor de specialitate cu privire la protejarea patrimoniului cultural imaterial, nu reprezintă subiectul prezentei.

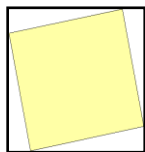
Analiza SWOT pentru sub-domeniul patrimoniului cultural imaterial

Puncte tari

- Existența unui număr mare de comunități purtătoare de elemente de patrimoniu imaterial, de meșteșugari, artizani și de interpreți genuini ai expresiilor de folclor.
- Distribuție teritorială relativ echilibrată care permite abodări la nivel național.
- Existența unei cereri locale constante pentru produse culturale ce încorporează elemente de patrimoniu imaterial.
- Diversitatea foarte mare a formelor de expresie culturală ale diferitelor comunități.
- Existența unui cadru normativ pentru protejarea patrimoniului cultural imaterial.
- Elaborarea reglementărilor secundare și a metodologiilor de aplicare a legislației în domeniu.
- Constituirea rețelei informatice naționale pentru instituțiile de patrimoniu importante și realizarea instrumentelor pentru ca aceste instituții să acceseze bazele de date privind patrimoniul cultural național, în perspectiva structurării unui sistem informatic coerent în domeniul patrimoniului cultural imaterial.
- Includerea unui număr minim de elemente în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității.
- Adoptarea unui program național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial.
- Dezvoltarea colaborărilor bilaterale și internaționale în domeniu.
- Lansarea unor programe sprijinite de autoritățile județene, pentru promovarea activităților de identificare, cercetare și salvagardarea a patrimoniului cultural imaterial.

Puncte slabe

- Greșita înțelegere a definiției patrimoniului cultural imaterial, prin extensia domeniului asupra unor elemente care au aparența patrimoniului imaterial, dar cărora le lipsește valoarea culturală.
- Lipsa de interes a autorităților publice centrale și locale față de patrimoniul cultural imaterial, în raport cu alte categorii de patrimoniu cultural.

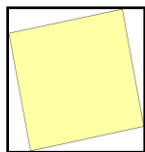
- Insuficienta cunoaștere a cadrului normativ și a programului național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial.
- Abordarea în stil „folclorizant“ a problematicii patrimoniului cultural imaterial.
- Neintegrarea programului național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial cu programele pentru protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural material (mobil și imobil) și a patrimoniului natural, atât la nivel național, cât și în plan local.
- Menținerea, în cadrul normativ, a unor prevederi confuze, cu privire la atribuțiile instituțiilor implicate în protejarea patrimoniului cultural imaterial.
- Slaba pregătire profesională a personalului din centrele de cultură și așezămintele de cultură.
- Nivelul scăzut de salarizare a personalului de specialitate în domeniu care determină slaba atractivitate a acestui domeniu pentru atragerea de tineri specialiști.

Oportunități

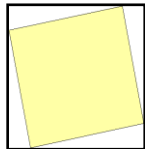
- Creșterea interesului, pe plan internațional, pentru bunurile culturale care fac parte din patrimoniul cultural imaterial al umanității, ca elemente definitorii ale diferitelor identități naționale.
- Existența unei cereri locale constante pentru produse culturale care materializează patrimoniul cultural imaterial.
- Apariția unui interes economic / comercial, în România, legat de exploatarea elementelor care fac parte din patrimoniul cultural imaterial.
- Implicarea unor instituții publice (muzee și centre de cultură, de exemplu) în activități legate de promovarea patrimoniului cultural imaterial.
- Existența unui public potențial extrem de numeros pentru evenimentele legate de punerea în valoare a patrimoniului cultural imaterial.

Amenințări

- Dispariția rapidă a bunurilor culturale imateriale cu valoare de patrimoniu cultural.
- Subfinanțarea cronică a programelor de protejare a elementelor care fac parte din patrimoniul cultural imaterial și a instituțiilor care au asemenea atribuții de protejare și promovare.
- Finanțarea publică locală a unor evenimente care promovează false valori de patrimoniu.

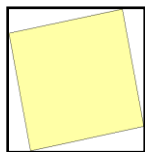

- Procesul de aculturație, care transformă valorile tradiționale.
- Interes scăzut din partea tineretului pentru asigurarea continuității elementelor patrimoniului cultural imaterial.
- Lipsa reală a colaborării la nivel de sistem între cultură (care oferă resursa) și turism (care oferă piața) și între cultură (care oferă piața) și educație (care oferă resursa).
- Infrastructura de acces deficitară către zonele în care se păstrează patrimoniul imaterial în forme puțin alterate.
- Lipsa unei imagini clare a cantității și calității resurselor culturale din patrimoniul imaterial, fapt care împiedică implementarea unor politici coerente în domeniu.
- Dispariția treptată a meșteșugurilor tradiționale, din cauza producției industriale ieftine, care se răspândește în comunitățile locale.
- Deficiențele sistemului normativ actual privind protecția proprietății intelectuale în raport cu specificul patrimoniului imaterial - situat la confluența dintre protecția drepturilor de autor și protecția proprietății industriale – (mărci colective, denumiri de origine controlată, indicații geografice).
- Nesanționarea contrafacerilor (artizanale dar mai ales industriale) care produc prejudicii materiale dar și morale, de imagine comunităților purtătoare de tradiții.
- Transpunerea nediferențiată a unor reglementări cu consecințe negative asupra practicării unor obiceiuri tradiționale ori asupra existenței și disponibilității de materii prime specifice (reglementări din domeniile: protecția consumatorului, siguranța alimentară, regimul juridic al concurenței, fiscalitate, comerț, inclusiv în ceea ce privește formarea profesională și educația pe parcursul întregii vieți).
- Existența unor constrângeri legislative insuficient articulate cu specificul practicantilor tradiționali și, pe cale de consecință, facilitarea activităților și produselor de substituție (cerințe de autorizare similare cu cele aplicabile companiilor medii și mari, cerințe administrative și fiscale similare cu cele aplicabile activităților economice de serie).
- Vârsta înaintată a purtătorilor de tradiții culturale, care ar putea primi titlul de Tezaur Uman Viu.
- Influența negativă a mijloacelor de informare în masă, care propagă false valori, sub eticheta de valori tradiționale, elemente constitutive ale patrimoniului cultural imaterial.

4.3.2. Obiective strategice pentru 2014-2020

Includerea patrimoniului cultural imaterial în strategia culturală a României pentru perioada 2014-2020 este o obligație care rezultă atât din corpusul de legi și abordări programatice naționale, ca și din calitatea de stat semnatar sau parte la mai multe instrumentele juridice internaționale cu putere obligatorie, dintre care cele mai importante pentru domeniu sunt Convenția UNESCO pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, Convenția UNESCO asupra protecției și promovării diversității expresiei culturale și Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate.

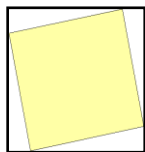
OBIECTIV GENERAL

- Salvagardarea, protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural imaterial.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Monitorizarea atentă a gradului de protejare a bunurilor culturale înscrise în Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial, întocmită de UNESCO și, subsecvent, a celor propuse pentru a fi înscrise pe Listă.
- Încheierea proceselor de repertoriere și de inventariere a patrimoniului cultural imaterial al României.
- Adaptarea programului național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial la realitățile unei societăți în rapidă schimbare, mai ales în ceea ce privește menținerea tradițiilor.
- Realizarea unui program inter-sectorial de creare și dezvoltare a capacităților antreprenoriale, a unor modele de afaceri adaptate în scopul dezvoltării economice a comunităților, de stabilizare a populației ocupate în domeniul meșteșugăresc, pentru scăderea procentului populației din mediul rural aflată în pragul sărăciei sau sub acest prag.

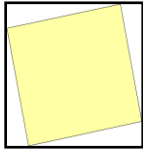
Atingerea acestor obiective va fi de natură să permită articularea obiectivelor culturale în material patrimoniului imaterial, prezentate mai sus, cu imperativul de reducere a dificultăților sistemice de natură economică și financiară cu care se confruntă în special populația din mediul rural. Se are în vedere astfel posibilitatea reducerii numărului de persoane asistate social, prin integrarea activităților economice de tip serie mică sau producție unicat în circuitul economic de piață legală. Pentru ca aceasta să fie posibil va fi necesară crearea unor modalități de sprijin financiar și administrativ pentru micile

afaceri din mediul rural, altele decât cele agricole. Pe de altă parte, atingerea unei astfel de ținte va avea efecte pozitive și asupra sectorului terțiar (în special, serviciile turistice), prin îmbogățirea și diversificarea ofertei de produse cu finalitate în consumul din acest sector.

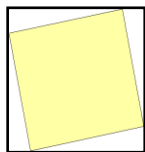
Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Modificarea cadrului normativ, prin includerea legislației existente în Codul patrimoniului cultural național.
- Refuncționalizarea activității Centrului Național pentru Conservarea și Protejarea Culturii Tradiționale, prin creșterea capacității sale administrative, inclusiv prin creșterea gradului de încadrare cu personal de specialitate.
- Constituirea cadrului administrativ pentru realizarea efectivă a Registrului național al mărcilor tradiționale distinctive și omologarea acestora, în paralel cu
- Construirea unui sistem legislativ coerent de protejare a drepturilor asupra comunităților purtătoare a tradițiilor asupra acestora.
- Elaborarea dosarelor pentru înscrierea unora din celor mai valoroase bunuri culturale imateriale în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității.
- Dezvoltarea unui program de finanțare partenerial pentru susținerea activităților de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial, inclusiv prin dezvoltarea unor modele de afaceri care să permită comunităților purtătoare ale acestor elemente obținerea de beneficii materiale directe și/sau indirecte.
- Susținerea și realizarea de parteneriate pentru elaborarea unor programe de dezvoltare locală, cu sprijinul Comisiei Naționale și al Centrului Național, precum și al centrelor de cultură și al unora dintre muzeele județene, care să integreze dimensiunea conservării și transmiterii către generațiile următoare a meșteșugurilor tradiționale și a altor elemente din patrimoniul cultural imaterial național într-o perspectivă de creștere economică durabilă și incluzivă.
- Susținerea proiectelor care vizează implicarea comunităților locale în susținerea programelor locale pentru protejarea patrimoniului cultural imaterial.
- Conceperea în parteneriate inter-sectoriale de proiecte pilot de incubatoare de afaceri pentru meșteșugarii /artizanii din comunitățile purtătoare de elemente de patrimoniul cultural imaterial.
- Conceperea unui sistem financiar-fiscal - scutiri de taxe - pentru persoanelor declarate Tezaure Umane Vii.
- Continuarea procesului de digitizare a arhivelor de patrimoniu imaterial.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

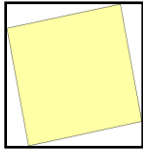
- Inițierea și derularea unor proiecte de dezvoltare durabilă, în care să fie incluse meșteșugurile tradiționale, precum și alte elemente din patrimoniul cultural imaterial.
- Continuarea proceselor de descoperire a personalităților care pot primi titlul de Tezaur Uman Viu.
- Susținerea și dezvoltarea parteneriatelor inter-sectoriale pentru dezvoltarea capacităților antreprenoriale ale artizanilor și meșteșugarilor și pentru sprijinirea dezvoltării de modele de afaceri adaptate specificului comunităților și a realităților socio-economice ale acestora.
- Sprijinirea constituirii de structuri asociative ale membrilor comunităților purtătoare de elemente de patrimoniul imaterial, pentru protejarea drepturilor lor.
- Susținerea și diversificarea parteneriatelor inter-sectoriale pentru realizarea de proiecte-pilot de ucenicie și formare profesională în meșteșugurile și ocupațiile tradiționale și în alte elemente ale patrimoniului cultural național.
- Dezvoltarea de proiecte pilot de incubatoare de afaceri pentru meșteșugarii /artizanii din comunitățile purtătoare de elemente de patrimoniul cultural imaterial.
- Susținerea activităților de educație culturală, de valorizare și de conștientizare adresate publicului, pentru cunoașterea, aprecierea și consumul elementelor de patrimoniu cultural imaterial.
- Menținerea unui interes crescut pentru identificarea unor noi bunuri culturale care să poată fi înscrise în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității
- Identificarea unor exemple de bună practică în protejarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial, care să poată fi înscrise în Lista UNESCO a exemplurilor de bune practici.
- Includerea indicatorilor utilizați în cercetarea etno-folclorică în indicatorii statistici naționali.
- Inventarierea produselor și serviciilor tradiționale care pot beneficia de marca produs tradițional, aplicabilă național și european.
- Continuarea procesului de digitizare a arhivelor de patrimoniu cultural imaterial.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

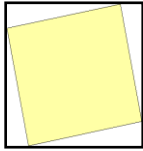
- Actualizarea *Programului național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial*, pe baza experienței acumulate și în concordanță cu realitatea cultural-socială.
- Susținerea și diversificarea proiectelor care se încadrează în programele de dezvoltare locală, care articulează dimensiunea conservării și transmiterii către generațiile următoare a meșteșugurilor tradiționale și a altor elemente din patrimoniul cultural imaterial național cu dimensiunea creșterii economice durabile și incluzive.
- Creșterea numărului de certificări de produse tradiționale la nivel național și european cu 70% față de nivelul existent în anul 2011.
- Creșterea numărului de persoane care beneficiază de recunoașterea competențelor profesionale dobândite pe alte căi decât cele formale cu 50% față de anul 2011.
- Acordarea de sprijin pentru funcționarea asociațiilor comunităților purtătoare de elemente de patrimoniu imaterial în vederea obținerii certificatelor pentru produsele tradiționale și administrarea drepturilor aferente.
- Realizarea de parteneriate cu acestea pentru configurarea și diversificarea serviciilor culturale referitoare la cultura tradițională ale așezămintelor culturale.
- Crearea de parteneriate cu organizații de drept privat în vederea reabilitării și utilizării unor imobile pentru activități dedicate direct patrimoniului imaterial (spații de expunere și de practicare a acestor activități, ateliere, centre de ucenicie și formare profesională, incubatoare de afaceri magazine specializate etc.)
- Continuarea celorlalte direcții de acțiune, prevăzute pe termen mediu.

Impactul așteptat al acțiunilor și măsurilor propuse se vor reflecta direct atât asupra subsectorului cultural de care ne ocupăm, cât și asupra sectorului culturii în general. În același timp aceste direcții de acțiune se vor repercuta transversal și multi-sectorial, astfel:

- Întărirea capacității de decizie și acțiune la nivel local, în context regional. Aceasta înseamnă că eforturile convergente de anvergură națională vor permite comunităților locale să își concentreze propriile eforturi către inițiative care nu pot fi susținute central sau regional.
- Scăderea disparităților între mediul urban și cel rural. Pe măsură ce componentele critice de infrastructură materială și umană sunt sprijinite și dezvoltate în urma măsurilor gestionate național, comunitățile locale din mediul rural pot să-și concentreze eforturile pentru reglarea fină a acelor componente sociale și economice care permit creșterea confortului comunitar.
- Dezvoltarea comunităților multipolare. Sprijinirea și promovarea patrimoniului imaterial, componenta folclorică, va conduce la creșterea vizibilității vieții artistice tradiționale și, pe cale de consecință, la creșterea veniturilor comunităților locale din activități specifice sectorului terțiar
- Maximizarea utilizării resurselor locale, disponibile în cantități mici, care nu pot fi utilizate ca atare în cadrul producției de masă sau industriale. Aceste resurse pot fi naturale (lut - utilizabil pentru ceramica tradițională, lemn - utilizabil pentru meșteșugurile lemnului, plante sau fructe naturale - utilizabile pentru produse alimentare tradiționale, eco sau bio) sau generate în urma activităților agriculturii de subsistență (plante industriale, utilizabile în industria textilă casnică, produse animaliere sau agricole, utilizate pentru produse alimentare tradiționale – eco sau bio)
- Creșterea gradului de coeziune intra-comunitară și preservarea identităților culturale, precum și dezvoltarea dialogului inter-cultural și a multiculturalismului elemente esențiale în lupta împotriva excluziunii.

Pentru evaluarea eficacității și eficienței activităților întreprinse, se pot identifica o serie de indicatori, precum cei propuși în cele ce urmează:

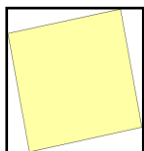

Indicatori de eficacitate

- Numărul bunuri culturale imateriale înscrise în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial a Umanității.
- Numărul activităților de salvagardare, protejarea și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial, realizate ca urmare a acestei strategii.
- Numărul proiectelor pilot de incubatoare de afaceri pentru meșteșugarii/ artizanii din comunitățile purtătoare de elemente de patrimoniu cultural imaterial.
- Numărul meșteșugarilor/ artizanilor care au beneficiat de oportunitățile unui incubator de afaceri.
- Numărul arhivelor de patrimoniu imaterial digitizate.
- Numărul persoanelor care au primit titlu de Tezaur Uman Viu.
- Numărul certificărilor de produse tradiționale.
- Numărul serviciilor culturale referitoare la cultura tradițională realizate de așezămintele culturale.

Indicatori de eficiență

- Costul mediu al realizării unui proiect pilot de incubatoare de afaceri pentru meșteșugarii/ artizanii din comunitățile purtătoare de elemente de patrimoniu cultural imaterial.
- Costul mediu de digitizare a unei arhive de patrimoniu imaterial.
- Costul mediu al activităților referitoare la cultura tradițională desfășurate de așezămintele culturale.
- Costul mediu al activității de salvagare/ protejare și punere în valoare a unui bun cultural imaterial.

5. Susținerea și promovarea creației culturale și artistice contemporane

Decidenții publici din țările membre ale Uniunii devin din ce în ce mai conștienți de rolul central pe care îl joacă în prezent *creativitatea* și "*economia creativă*" în stimularea inovării și creșterii în economia "tradițională". Acest lucru este probabil în legătură și cu faptul că atât la nivelul Comisiei cât și în plan național, s-a derulat un număr semnificativ de cercetări empirice și astfel au fost identificate efectele primare și secundare pe care "*sectorul cultural și creativ*"¹⁹ le are la nivel macro-economic, alături de performanțele sale proprii ce depășesc media Uniunii și de vitalitatea deosebită pe care o conferă întregului ansamblu de activități circumscrise.

Argumentele privind rolul central al creativității în lumea de astăzi sunt discutate și analizate din nenumărate perspective în mai toate forurile internaționale și regionale, precum și în dezbaterile publice²⁰.

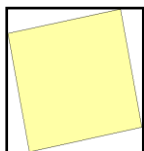
Printre multele formule prin care se caută să se încapsuleze caracteristicile acestui sector destul de eterogen și cu o sferă de cuprindere relativ imprecisă, merită menționată aceea potrivit căruia acest sector **reprezintă motorul economiei moderne**, prin faptul că suține pe de o parte impetusul pentru inovare, pentru utilizarea tehnologiilor de informare și comunicare și a unor noi și noi platforme, dezvoltă nevoia de digitizare a conținuturilor și formelor de exprimare creativă și de noi formate interactive de creare și comunicare a acestora, și pe de altă parte oferă în același timp unor categorii din ce în ce mai largi de public racorduri culturale și identitare precum și forme specifice de cunoaștere, de consum și de apreciere a unei diversități de creații culturale și artistice, incorporate pe o varietate de suporturi și accesibile printr-o varietate de canale de comunicare.

Astfel, abordările la nivel de politică publică sunt considerate necesare în prezent pentru a contrabalansa, pe de o parte, eșecurile de piață cu care unele componente

¹⁹ Denumirea *sectoare culturale și creative* se utilizează în concordanță cu terminologia utilizată, *inter alia*, în următoarele documente europene:

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Comitetul Regiunilor *Europa creativă - Un nou program-cadru pentru sectoarele culturale și creative (2014-2020)*, Concluziile Consiliului din 24 mai 2007 privind contribuția sectoarelor culturii și creației la îndeplinirea obiectivelor de la Lisabona, Concluziile Consiliului din 27 noiembrie 2009 privind promovarea unei generații creative: dezvoltarea creativității și a capacității de inovare a copiilor și a tinerilor prin intermediul formelor de expresie culturală și al accesului la cultură, Comunicarea Comisiei: O agendă europeană pentru cultură într-o lume în curs de globalizare, anodosată de Rezoluția Consiliului din 16 noiembrie 2007 privind Agenda Europeană pentru cultură, Rezoluția Parlamentului European din 10 aprilie 2008 privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în curs de globalizare, Concluziile Consiliului privind contribuția culturii la punerea în aplicare a Strategiei Europa 2020, Concluziile Consiliului din 10 mai 2010 privind contribuția culturii la dezvoltarea regională și locală, *Cartea verde - Eliberarea potențialului industriilor culturale și creative*.

²⁰ O căutare simplă pe Google a evidențiat peste 216.000.000 rezultate pentru "creativity" (față de 1.510.000 pentru "creativitate" în limba română!) și aprox. 93.800.000 pentru "culture and creativity".

ale acestui sector se confruntă și, pe de altă parte, pentru a articula cadrul de reglementare, instituțional și financiar-fiscal cu nevoile și caracteristicile sectorului.

Suștinerea inovării și creativității este acum o prioritate pentru decidenții europeni. Astfel s-au dezvoltat o serie de inițiative prin care se susține legătura intrinsecă între creativitate, cultură, inovare și creștere economică.

Creativitatea, ca trăsătură caracteristică umană, și care este ingredientul de bază al produselor și activităților culturale și artistice este în același timp și ingredientul principal al inovării. Inovarea nu poate exista în absența creativității, iar dezvoltarea creativității este sectorul de acțiune predilect al culturii.

Studiile comandate de Comisia Europeană²¹ în ultimii 10 ani recunosc și susțin importanța abilităților creative ale creatorului, artistului de a gândi liber, de a rupe barierele tradiționale, de a ieși din "cutie", din tipare și de a dezvolta astfel noi abordări, noi moduri de a gândi (și soluționa probleme) noi procese și noi produse. Inovarea nu poate fi separată de creativitate, iar dezvoltarea creativității și a inovării este în prezent una dintre preocupările majore ale Uniunii, fără de care obiectivul strategic de creștere inteligentă (ca și cel de specializare inteligentă) nu va putea fi atins.

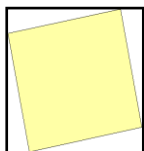
A devenit o evidență, în prezent, că acele state capabile să dezvolte și să susțină un mediu care să facă să înflorească și să prospere *talentul creativ* al propriului popor sunt țările cele mai capabile să-și asigure dezvoltarea economică și socială mizând în acest sens nu numai pe dezvoltarea acestui sector economic, ci și pe efectele de *spill-over* pe care acesta le are asupra altor sectoare, în termeni de valoare adăugată la nivelul sectoarelor cu care se intersectează și cu care se susține în mod reciproc (turism, servicii, manufactură și producție de diverse echipamente și bunuri, comerț intern și internațional etc.) precum și de creștere a calității vieții pentru întreaga populație.

Creativitatea, ca activitate intelectuală și ca o *bogăție inepuizabilă a fiecărei națiuni* reprezintă în același timp liantul politicilor publice pentru cultură cu cele pentru educație, mediu social și mediu economic. Se recunoaște astfel rolul central al creativității pentru viața de zi cu zi, pentru muncă și pentru ocuparea timpului liber.

Creativitatea este libertate de gândire și libertate de exprimare. Astfel, creativitatea este un *drept fundamental al omului*, prevăzut în cele două Pacte internaționale menționate anterior, în Convenția europeană privind drepturile omului și, mai recent, în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii.

Ca atare creatorii, ca orice indivizi, sunt îndreptățiți să beneficieze de protecția drepturilor lor civile, politice, sociale și economice iar expresia creativității lor este protejată, ca parte a proprietății lor imateriale sau intangibile.

²¹ La http://ec.europa.eu/culture/key-documents/studies_en.htm

În absența bunurilor și serviciilor culturale, care încorporează creativitatea indivizilor, întreaga rețea și infrastructură dezvoltată de tehnologiile informaționale, "economia informațională" ar fi golită de conținut. Astfel, creativitatea are un impact asupra dezvoltării economice, a viitoarei prosperități a țărilor, care nu putea fi nici măcar imaginat în urmă cu câteva decenii. Așadar, susținerea, protejarea și promovarea creativității au devenit una din problemele cheie ale politicilor publice din mai toate țările.

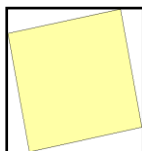
Creativitatea este în egală măsură pivotul pe care se articulează abordările internaționale privind problematica dezvoltării durabile, a dezvoltării umane, a societății bazate pe cunoaștere, a educației sau a schimbului internațional de bunuri și servicii culturale.

Creativitatea este rezultatul diferitelor combinații și interacțiuni dintre abilități și mediu – cu alte cuvinte, dintre predispoziția personală și contextul social. Din această perspectivă devine evidentă importanța rolului pe care strategiile și politicile publice îl au pentru a crea acel cadru care să permită înflorirea și dezvoltarea creativității și inovării.

Deși la nivel internațional, așa cum spuneam, s-a ajuns la un consens cu privire la abordările teoretice și de politică internațională cu privire la rolul și importanța creativității, la nivel național politicile publice din multe țări încă nu îi acordă atenția cuvenită. Lipsește încă abordarea trans-sectorială în această privință, care să permită formularea unui pachet coerent de măsuri menite să susțină și să dezvolte potențialul creativ, în beneficiul artelor, al culturii și în general al întregii societăți, prin dezvoltarea unei economii a creativității, de natură să răspundă obiectivelor Strategiei Uniunii pentru 2020 – creștere inteligentă, durabilă și incluzivă.

Din perspectiva decidentului politic sau a legiuitorului problema care se pune privește cadrul de reglementare cel mai adecvat pentru a proteja și promova creativitatea și, pe cale de consecință, pentru sectorul care ne interesează, *creatorii și artiștii*. Soluțiile sunt diferite întrucât reflectă diferitele abordări și priorități ale politicilor publice naționale.

Cu toate acestea, considerăm că trebuie pornit cel puțin de la principiile de bază expuse în Recomandarea privind statutul artistului adoptată de UNESCO în 1980 și în Declarația finală a Congresului mondial privind statutul artistului din 1997 care ar trebui să fie incorporate nu numai în politicile publice naționale, ci să fie rezolvate inclusiv prin intervenții de natură normativă, fie prin reglementări specifice, fie prin intermediul cadrului general de reglementare.

Orice abordare a problematicii creativității ar trebui să ia în considerare faptul că există cel puțin patru perspective diferite cu privire la aceasta: cele ale decidenților publici, ale creatorilor, ale producătorilor și mediatorilor accesului la creații (instituții publice, organizații neguvernamentale, industriei culturale și creative) și ale publicului.

Provocarea căreia trebuie să îi răspundă decidenții este de a identifica abordarea de natură normativă care să pună în operă principiile convenite și, în același timp, să echilibreze interesele și nevoile legitime ale creatorilor și ale producătorilor, răspunzând în egală măsură nevoilor și intereselor publicului.

De asemenea, nu trebuie uitat că nivelul local, "teritoriile" potrivit lui Richard Florida²² sunt și ele o sursă esențială de creativitate. Regiunile, diversele sub-diviziuni teritoriale, prin înseși identitățile lor culturale, joacă un rol important în promovarea diferenței și susținerea creativității materializate în forme specifice de expresie. Astfel, politicile locale care mizează pe valorizarea culturală în oferta lor de locuire și/sau pe reinsertia unor cartiere/zona în trama socială prin materializarea creativității și prin susținerea de clustere creative și-au dovedit deja impactul și rezultatele, devenind astfel modele de bune practici ce pot fi replicate, ținându-se cont, evident, de specificitățile regionale.

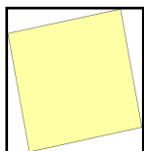
Cercetările empirice arată că la acest nivel local/regional potențialul de inovare și creativitate este nu numai cel mai evident, ci mai ales cel mai ușor de *stimulat* în termeni de:

- creare de parteneriate cu sectorul de afaceri local, cu sectorul educațional ș.a.,
- creare de clustere creative,
- creare de laboratoare de inovare și experimentare, inclusiv pentru noi forme de expresie artistică,
- creare de locuri de muncă, de noi politici de ocupare etc.

Acestea se conjugă cu dezvoltarea unei infrastructuri culturale de natură să determine nu numai o dezvoltare/diversificare a ofertei, dar și o creștere și o diversificare a cererii și a categoriilor de public consumator etc.

În acest context, decidenții publici trebuie să-și pună o serie de întrebări și să identifice răspunsurile și căile de acțiune cele mai eficiente și eficace pentru realizarea lor:

²² Florida, Richard. 2002. *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*, Basic Books.

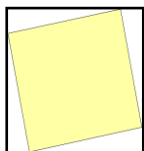
- Cum poate sectorul cultural și creativ să contribuie la dezvoltarea abilităților creative ale cetățenilor, în contextul unei societăți bazate pe cunoaștere și pe educare permanentă?
- Cum poate sectorul cultural și creativ să internalizeze dimensiunea de creștere inteligentă și durabilă?
- Cum poate o dezvoltare bazată pe creativitate și inovare să contribuie la rezolvarea problemelor de incluziune socială, atât pentru creatori și artiști, cât și pentru societate în general?
- Cum poate sectorul cultural și creativ să contribuie la crearea de noi servicii și produse, la satisfacerea nevoilor sociale?
- Cum poate un model de creștere bazat pe creativitate și inovare să contribuie la dezvoltarea capitalului social și a capitalului uman?
- Cum poate sectorul cultural și creativ să contribuie la preservarea identităților culturale, promovând în același timp diversitatea?
- Cum poate sectorul cultural și creativ să contribuie la dezvoltarea vitalității artistice a localităților și regiunilor și la dezvoltarea unei oferte culturale diversificate și viabile economic?

O primă direcție ar putea fi crearea unui cadru de reglementare care să permită nu numai susținerea creatorilor (autori și artiști), ci și dezvoltarea creativității la nivelul fiecărui individ, prin *completarea cadrului specific pentru educație* (educație formală și informală și cu precădere educația permanentă).

La fel de importantă este și *susținerea segmentului de producție și diseminare/difuzare a produselor culturale* (bunuri și servicii care încorporează opere și prestații artistice, deci creativitate artistică și culturală), reprezentat atât de sectorul tradițional, al instituțiilor publice specializate ca muzeele, instituțiile de spectacol, bibliotecile, așezămintele culturale, cât și de sectorul privat, al organismelor neguvernamentale cu activitate culturală și creativă din ce în ce mai evidentă și al industriilor culturale și creative.

Dar cadrul de reglementare va trebui, de asemenea, să răspundă *nevoilor și așteptărilor publicului*, pornind de la satisfacerea drepturilor culturale și identificând obiective și direcții de acțiune specifice, într-o perspectivă trans-sectorială, și mizând în principal pe educație și intervenție culturală.

Nu trebuie uitat și nici subestimat, în acest sens, faptul că *tiparele de consum ale publicului* – cu precădere cel tânăr, s-au schimbat radical și se schimbă permanent, fiind orientate din ce în ce mai mult către un consum participativ, activ, în care rolul tradițional de consumator al conținuturilor create de alții se completează și se dublează cu rolul de creator și agregator de conținuturi ("User generated content").

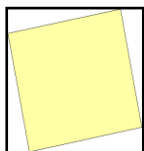
Cu alte cuvinte, granița clară care exista între creator și consumator, între profesionist și amator este în curs de atenuare mergând până la dispariție, astfel încât discuția despre creație, despre creator ca și cea despre producător/mediator capătă noi dimensiuni, uneori mergând până la abolirea reperelor tradiționale.

Această abordare pe multiple nivele va permite nu numai îndeplinirea obiectivelor directe, dar și, prin multiplele efecte de *spill-over*, o reducere substanțială a fracturii digitale, prin **acceptarea și utilizarea de diversele categorii de public a serviciilor și tehnologiilor de** comunicare și informare, o creștere a inovării, nu numai în ceea ce privește sectorul productiv, dar și, mai ales, în sectorul serviciilor, prin noile modele de afaceri care pot fi elaborate și testate și care răspund specificului noii economii a cunoașterii, un "re-branding" al orașelor, zonelor și regiunilor, modernizarea serviciilor publice precum și, nu în ultimul rând, creșterea gradului de bunăstare și de satisfacție în rândul cetățenilor.

Acestea sunt de altfel rațiunile care au determinat Ministerul Culturii ca, încă din 2008, să constituie un grup de lucru care să elaboreze o propunere de politică publică pentru susținerea creativității. Grupul de lucru a fost, din varii motive, când activat când dezactivat, dar în prezent prima variantă a documentului de politică publică este finalizată, urmând a fi supusă dezbaterii publice împreună cu prezentul proiect de strategie, pe care îl completează și susține în ceea ce privește doi piloni importanți: problematica industriilor culturale și creative și aceea a publicului consumator.

Scopul principal al propunerii de politică publică este "Dezvoltarea sectorului cultural și creativ prin asigurarea unui cadru financiar, fiscal și social adecvat actorilor din acest sector, în special IMM-uri și actori culturali/ profesioniști independenți, precum și asigurarea unui cadru propice și de stimulare a accesului publicului la bunuri și servicii culturale, inclusiv a celor născute în format digital, și a participării acestuia la viața culturală".

În cele ce urmează vom prezenta abordările strategice cu privire la actorii cei mai importanți în ceea ce privește promovarea și susținerea creativității culturale și artistice, și anume creatorii și artiștii, producătorii de bunuri și servicii culturale care incorporează operele și prestațiile artistice ale celor dintâi și care sunt reprezentați de sectorul cultural non-profit, sectorul industriilor culturale și creative și sectorul instituțiilor publice de cultură) și evident, publicul. Având în vedere specificitățile sale, sectorul instituțional al culturii va fi tratat distinct, în principal din perspectiva nevoii specifice identificate și anume aceea a întăririi capacității instituționale. Pe de altă parte, problematica specifică publicului va fi abordată din perspectiva educației culturale, ce va include și educația pentru consumul cultural, și a intervenției culturale.

5.1. Condiția creatorului și artistului

5.1.1. Cadrul de referință

Încă din 1980 în recomandarea UNESCO²³ se afirma faptul că *"artistul joacă un rol important în viața și evoluția societății și că el ar trebui să aibă posibilitatea de a contribui la dezvoltarea societății ca orice alt cetățean, care-și exercită responsabilitățile, păstrând în același timp inspirația creatoare și libertatea de exprimare"*.

În același text se mai spune că artele în definiția lor cea mai largă sunt, și ar trebui să fie, o parte integrantă a vieții și că este necesar și adecvat ca guvernele să contribuie la crearea și susținerea unui climat de încurajarea libertății de exprimare artistică. Și tot în acest document se creionează definițiile acceptate cu privire la artist și statut:

Prin "Artist" se înțelege orice persoană care creează sau re-creează opere de artă, care consideră că arta sa este o parte esențială a vieții, iar opera creată contribuie la dezvoltarea artei și culturii. Artistul este cel care cere să fie recunoscut ca un atare, indiferent dacă este asociat sau nu unor relații de muncă în acest domeniu, și își câștigă cea mai mare parte a existenței ca urmare a exercitării acestei profesii.

Această definiție este ușor diferită de cea tradițională acceptată în România, definiție de sorginte comunistă, conform căreia artist era considerat doar cel care deținea o diplomă oficială de la una din formele de învățământ artistic de specialitate și era angajat pe o funcție recunoscută ca făcând parte din sistemul culturii.

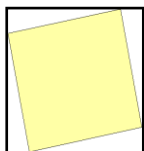
Pe de altă parte prin "statut" se înțelege recunoașterea acordată artiștilor cu toate drepturile corelative care derivă din funcția lui socială, a drepturilor și libertăților oricărui cetățean, a drepturilor morale, inclusiv cele economice, sau de securitate socială.

Sprijinul acordat de stat artistului creator ar trebui să se manifeste de asemenea în crearea unor condiții materiale pentru facilitarea exprimării talentului creativ, și în constituirea cadrului de securitate socială pentru acesta.

Aceste documente oficiale sunt printre primele care recunosc că statutul creatorului, este esențial progresului social iar *"vigoarea și vitalitatea artelor depinde, printre altele, de bunăstarea artiștilor individual și colectiv"*. Libertatea creativă, libertatea de exprimare și comunicare nu ar trebui în nici un fel compromisă. "Recomandarea se aplică tuturor artiștilor, indiferent de disciplina sau de forma de artă practică, incluzând, printre altele, toți artiștii creatori precum și artiștii interpreți sau executanți."²⁴

²³ Conferința generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, Belgrad - 23 - 28 oct. 1980.

²⁴ Idem.

În consecință se recunoaște oficial rolul esențial al artei în viața și dezvoltarea individului și a societății, iar societatea are datoria de a proteja, apăra și asista artiștii și libertatea lor de creație prin adoptarea de măsuri legislative, financiar-fiscale și sociale, inclusiv de protecție socială, corespunzătoare.

Artiștii au libertatea și dreptul de a înființa sindicate și organizații profesionale, au dreptul de a participa la formularea politicilor culturale și a politicilor de formare profesională a artiștilor, precum și de stabilire a condițiilor de muncă. Condițiile lor de muncă și de angajare ar trebui să ofere oportunități tuturor creatorilor care doresc să se dedice pe deplin activităților artistice iar educația trebuie să încurajeze conștientizarea statutului social al creatorului, astfel încât să se creeze un public care să aprecieze munca artistului.

Toate statele europene continuă de treizeci de ani să țină cont în formularea politicilor locale și naționale culturale, de aceste recomandări, subliniind astfel contribuția creatorilor și importanța lor în societate, precum și importanța artiștilor în progresul uman, în general.

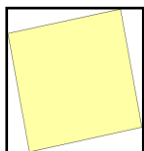
Toate persoanele, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică, origine națională sau socială, statut economic sau naștere, au aceleași oportunități de a dobândi și de a-și dezvolta abilitățile necesare pentru exercitarea talentelor lor artistice, pentru a obține locuri de muncă, precum și pentru a-și exercita această profesie, fără discriminare.

Direcțiile pe care se structurează aplicarea principiilor enunțate mai sus sunt:

- Forme de învățământ care să stimuleze creația și manifestarea talentului creator;
- Facilitarea accesului unui număr cât mai mare de consumatori pentru valorizarea actului creativ;
- Facilitarea mobilității artiștilor prin: acordarea de burse, studii de cercetare sau concedii plătite pentru creație și documentare, pentru îmbunătățirea abilităților specifice, inclusiv tehnice și pentru comunicarea publică a operelor;
- Participarea artiștilor la restaurarea, conservarea și utilizarea patrimoniului cultural în sensul cel mai larg al termenului, de natură să ofere în același timp artiștilor mijloace de transmitere a cunoștințelor și aptitudinilor artistice către generațiile viitoare;
- Sprijinirea, fără a aduce atingere libertății și independenței artiștilor, atât a artiștilor cât și a educatorilor.
- Sprijinirea inițiativelor prin care se poate asigura că artiștii, în timpul pregătirii lor, sunt conștienți de identitatea comunității lor culturale, inclusiv culturile tradiționale și populare, astfel contribuind la afirmarea sau renașterea acestora.

Statele ar trebui să promoveze și să protejeze statutul artiștilor prin luarea în considerare a activității artistice, inclusiv inovarea și cercetarea, ca un serviciu pentru comunitate.

Creatorii trebuie să se bucure de respectul necesar pentru munca lor și să primească garanțiile economice la care artiștii au dreptul ca oameni implicați activ în munca culturală, în scopul dezvoltării societății.

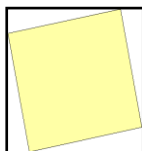

România de după 1990 a recunoscut și afirmat în politicile și strategiile culturale drepturile artistului.

În 1998 uniunile de creatori, mai multe asociații profesionale și Ministerul Culturii, în calitate sa de autoritate a statului român cu competențe în domeniul culturii, au semnat o declarație comună (primul document de acest tip!) în care se afirma adeziunea la ideile prezentate în: Recomandarea privind Condiția Artistului (UNESCO – Belgrad, 1980), Declarația finală a Congresului Mondial asupra aplicării Recomandărilor privind Condiția Artistului (UNESCO – Paris, 1997) și Conferința – Politici pentru dezvoltare în cultură (UNESCO – Stockholm, 1998).

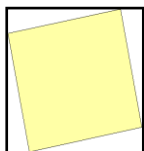
În acea declarație comună semnată de minister și de organizații neguvernamentale în 1998 se afirma că este nevoie de o schimbare a de optică asupra rolului și locului în societate a creatorilor, că dimensiunea culturală întărește identitatea națională și că statul își asumă protejarea și promovarea artiștilor.

Planul de acțiune agreat atunci conținea o serie de direcții de acțiune care se cer amintite sintetic aici, fie doar pentru a putea face un bilanț al reușitelor și a restanțelor față de un moment la care societatea românească pare că discuta mai angajat despre cultură decât o face acum:

- Asigurarea protecției sociale a creatorilor și artiștilor interpreți prin:
 - recunoașterea statutului de liber-profesionist pentru creatorii de artă și artiștii interpreți;
 - realizarea cadrului legislativ în materie de protecție socială al acestui statut.
- Promovarea creativității și participarea artiștilor la viața socială prin:
 - asigurarea liberei circulații a creatorilor și operelor acestora;
 - modificarea contractelor individuale de muncă prin introducerea clauzelor care să le asigure garantarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe;
 - reglementări de natură să accentueze însemnătatea creației naționale contemporane.
- Alocarea resurselor financiare pentru implementarea politicilor culturale în viața socială prin:
 - creșterea alocațiilor pentru dezvoltare culturală;
 - acordarea (conform recomandării UNESCO) a unui procent de cel puțin 1% din totalul fondurilor publice pentru activitățile de creație și diseminare culturală;
 - măsuri fiscale pentru scutirea sau recuperarea de TVA pentru serviciile utilizate în proiectele culturale;
 - completarea legislației privind timbrul cultural, sponsorizarea, direcționarea unei părți a impozitelor și taxelor individuale către sectorul cultural, impozitarea veniturilor creatorilor, precum și direcționarea unei părți de minim 2% din valoarea investiției publice către operele de artă monumentală de for public.
- Dezvoltarea educației artistice și stimularea creativității prin programe educaționale:
 - programe speciale pentru învățământul artistic;
 - programe speciale pentru dezvoltarea mijloacelor de expresie artistică.
- Strategii sectoriale și sisteme de evaluare specifice:
 - programe interdisciplinare cu participarea creatorilor.

O dezbateră activă în spațiul public l-a constituit în perioada 2007-2008 statutul special al muncitorului în domeniul culturii –”*cultural worker*” –. În acest sens se sublinia diferența esențială dintre animatorul/activistul cultural și artistul angajat subliniindu-se diferențele între cadrul normativ aplicabil în diferite țări pentru aceste categorii dar și lipsa de prevederi explicite din țările Europei de Est și Sud-Est cu privire la avantajele și dezavantajele acestora. De asemenea se sublinia diferența de statut între artiștii angajați în sectorul public și cei din sectorul privat.

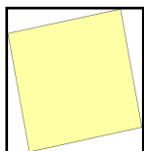

Analiza includea regizori, producători și distribuitori de filme, designeri, artiști vizuali, fotografi, manageri în publicitate, directori și redactori în multimedia, muzică, carte și case de editare electronică, carte și distribuitori și producători de muzică, scriitori, cântăreți, arhitecți, și manageri culturali, iar concluzia era că în toate cazurile artiștii liber profesioniști sunt grupul cel mai vulnerabil.

5.1.2. Situația prezentă

Analiza instrumentelor legale obligatorii cu incidență asupra creatorilor relevă existența a două grupe distincte de acte normative: pe de o parte, corpul de instrumente privind dreptul de autor și drepturile conexe și, pe de altă parte, un corpus de instrumente privind raporturile și condițiile de muncă, protecția socială, fiscalitatea aplicabilă. Deși tratând domenii aparent diferite, aceste două grupe de reglementări își au originea în aceeași preocupare de bază și anume protecția unor drepturi fundamentale în ceea ce-i privește pe creatori – autori sau artiști. Fără îndoială, această abordare este și va rămâne esențială pentru implementarea a oricărei politici publice privind creativitatea.

Întrebarea care se pune este dacă ea este suficientă pentru a pune în operă obiectivul politic de susținere și promovare a creativității. Experiențele de până acum demonstrează că acest obiectiv nu poate să fie realizat decât printr-un complex de măsuri și instrumente extrem de diferite, astfel încât prevederile, deși extrem de importante, privind protecția dreptului de autor, nu pot să fie suficiente. Sunt necesare noi reglementări, în domenii extrem de diferite, precum: facilități de natură fiscală (impunerea directă și indirectă a veniturilor creatorilor și a celor realizate de industriile culturale etc.), aranjamente de finanțare speciale, inclusiv prin asigurarea de resurse financiare dedicate și accesibile, stabilirea unui sistem de premii, fonduri de susținere a producției și diseminării produselor culturale care încorporează creativitatea contemporană, accesul la credite cu posibilitatea susținerii dobânzilor sau a asigurării garanțiilor etc. Lista acestor posibile linii de acțiune este însă foarte lungă și este necesar să se evalueze nevoile specifice din perioada actuală și să se identifice, în consecință, cele mai avantajoase soluții, fără a uita însă că este necesar ca acestea să fie fezabile și relativ ușor de implementat în contextul și momentul prezent și în perspectiva temporală precizată (2014-2020).

Creatorul în România se regăsește în câteva ipostaze:

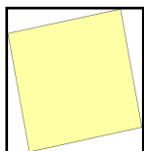
- Angajați – cu un statut oarecum protejat dat de un contract individual de muncă pe perioadă nedeterminată sau determinată dar cu caracteristici de funcționar (public) dăunător performanțelor profesionale individuale.
- Liber-profesioniști – unii acreditați ca persoane fizice autorizate, calitate similară persoanelor juridice de drept privat.
- Amatori – creatori și interpreți care-și exercită talentul ca pe un hobby, sunt uneori plătiți pentru activitatea depusă (pentru comunicarea publică, de regulă), fără ca această activitate să devină însă sursă principală de venit
- Artizani – creatori și meșteșugari cu activitate constantă sau ocazională și care-și valorifică direct sau indirect, prin intermediari, propriile creații de artă populară.
- Ar trebui poate menționați aici și animatorii culturali, din ce în ce mai numeroși, dar care de fapt nu sunt decât agenți care contribuie la promovarea operelor, prestațiilor artistice, bunurilor și serviciilor culturale.

Creatori și artiști angajați - cei mai numeroși dintre creatori și interpreți cu profil profesional care nu se poate manifesta în afara unor condiții special constituite legate de locul, condițiile materiale și natura profesiei – actori, artiști lirici, interpreți, instrumentiști, balerini, dansatori, regizori, coregrafi, scenografi, restauratori, redactori. Artiștii angajați se supun în instituțiile în care sunt angajați rigorilor date de legile care reglementează tot sectorul public, inclusiv în ceea ce privește stabilirea remunerațiilor pe criterii complet străine de aprecierea muncii artistice. Specialiștii din muzee, biblioteci și așezăminte nu sunt considerați creatori, ci "personal de specialitate", de aceea nu se vor regăsi decât în statisticile care conțin personalul angajat. Toți creatorii și artiștii din sistemul instituțiilor publice sunt condiționați de existența unei diplome de de specialitate obținută într-o formă de învățământ artistic, eventual universitar (sau cu derogări oficiale explicite). Din tabelul de mai jos se poate constata reducerea drastică pe care a înregistrat-o în perioada 2008 -2011 numărul total de salariați din sistemul culturii, scădere în urma căreia numărul de salariați a ajuns în 2011 la 69,3 % din numărul total existent în 2008. Acest trend descrescător continuă, iar repercusiunile în planul realizării înseși rațiunii de a exista a multor instituții publice se vor vedea în timp, prin deprofesionalizarea acestora, pierderea culturii organizaționale și, mai ales, dispariția unui know-how greu de înlocuit – (e.g. activitățile de cercetare muzeală, de restaurare sau conservare de bunuri aflate pe diverse suporturi, etc.).

Tabelul nr. 15. Salariați în sectorul cultural

	2008	2009	2010	2011
Sectorul cultural	36.771	34.881	26.851	25.489

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Liber-profesioniști - Creatori sau artiști care își pot desfășura activitatea fără condiționări exprese. "Cota" lor neoficială îi face ceva mai căutați și acesta este și motivul pentru care ei reușesc să supraviețuiască din contracte ca liber-profesioniști, deși o mare parte dintre aceștia au contracte tot cu instituțiile publice. Excepție fac artiștii plastici care reușesc să-și valorifice operele create, dar pe o piață extrem de fragilă în care consumul de artă este un privilegiu costisitor. Majoritatea acestor creatori practică meserii complementare și își exercită profesia ocazional. Un procent incert face parte din asociații profesionale sau alte forme de asociere de breaslă. Din păcate, nu există nicio situație la nivel național care să arate specializarea, nivelul de pregătire, veniturile minime și maxime ale acestora sau frecvența contractelor, situație care ar permite o analiză aplicată asupra măsurilor ce ar trebui luate pentru sprijinirea lor.

Amatori – În mod curent, în practică, amatorii sunt considerați mai ales cei care nu dețin diplome de specialitate artistică sau competențe acreditate. Este rezultatul unor practici comuniste care obligau fiecare individ să dețină obligatoriu un loc de muncă și încercau să plaseze pe fiecare dintre aceștia conform unui algoritm simplist dat de pregătirea de specialitate. Cei mai mulți amatori au de fapt alte meserii și funcții. Nu există situații la nivel național cu privire la numărul, specializările sau activitățile lor.

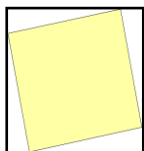
Animatorii culturali sunt categorii care încearcă să-și facă loc pe piața culturală dar nu beneficiază de un sistem de monitorizare sau promovare. Unii migrează tot spre sistemul public de care se folosesc pentru legitimare sau promovare.

În momentul de față situația nu este cu mult diferită față de precedenta perioadă de analiză și abordare strategică (2007 – 2013), respectiv față de anul 2007. Există un număr destul de mare de artiști angajați prin contracte individuale de muncă (cu statut de salariați), alături de care își desfășoară activitatea liber-profesioniști care au contracte temporare, venituri fluctuante, mediu de lucru nesigur și de multe ori nu fac parte din asociațiile profesionale de breaslă, și nici din sindicate care să le protejeze drepturile. Protecția socială și economică a acestui grup vulnerabil reclamă eforturile cumulate ale instituțiilor, sindicatelor și patronatelor din domeniul cultural, precum și politici publice dedicate.

Dealtfel, majoritatea sindicatelor în care se regăsesc artiștii nu sunt sindicate de breaslă, ci de "întreprindere", sindicate cu scopuri confuze din pricina variatelor categorii profesionale incluse, care își exercită prerogativele mai mult pentru a se opune managementului și, uneori, schimbărilor și reformelor manageriale care vizează nu numai eficiența și eficacitatea internă, dar mai ales reconsiderarea activității pentru a răspunde nevoilor și așteptărilor publicului.

Când vorbim despre asociații profesionale de breaslă vorbim mai ales de uniunile de creatori - uneori denumite uniuni de creație -. Acestea sunt persoane juridice de drept privat organizate după 1990, fie prin reorganizarea și înscrierea fostelor uniuni de creatori din regimului comunist, fie ca noi organizații non-guvernamentale.

Principalele uniuni existente în România sunt: USR – Uniunea Scriitorilor din România, UCMR – Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, UNITER – Uniunea Teatrală din România, UAP – Uniunea Artiștilor Plastici, UAR – Uniunea Arhitecților din România, UCIN – Uniunea Cineaștilor din România.

Acestea au format la rândul lor în 1995, o asociație a uniunilor de creatori - ANUC care și-a propus :

- „Apărarea statutului creatorilor de artă și artiștilor interpreți;
- Promovarea unei autentice recunoașteri publice și politice a artiștilor profesioniști și a rolului lor în transformarea societății;
- Promovarea imaginii de organizații reprezentative la nivel național a uniunilor de creatori membre;
- Participarea la procesul de reformă a cadrului juridic și fiscal în domeniul artelor și culturii;
- Reprezentarea și susținerea intereselor artiștilor profesioniști și a formelor lor asociative pe lângă autoritățile centrale și locale – responsabile pentru decizii politice și administrative cu implicații asupra climatului spiritual, politic, economic și social în care se formează, creează artiștii profesioniști și se constituie imaginea lor publică –, mass-media și alți formatori de opinie, reprezentanți ai societății civile în România;
- Reprezentarea și sprijinirea uniunilor membre la nivel internațional, pentru crearea acelei deschideri către dialogul artiștilor profesioniști cu organisme politice, culturale și organizații profesionale ale artiștilor.”²⁵

Obiectivele de mai sus continuă să fie mai curând deziderate și în 2013 întrucât rolul activ al uniunilor și al ANUC s-a redus substanțial de-a lungul timpului, mai ales prin apariția de noi actori neguvernamentali mult mai activ pe scena dezbaterii publice și a participării la formularea politicilor publice pentru sectorul culturii.

În momentul de față statutul lor oficial de asociații care ”întrunesc toți reprezentanții de breaslă”²⁶ poate fi pus sub semnul întrebării, deoarece numărul membrilor lor este mult mai mic decât numărul profesioniștilor care activează în sectoarele culturale declarate. Toate aceste uniuni au ca sursă principală de venit taxele de timbru (cinematografic, teatral, muzical) care suscită discuții aprinse în spațiul public cu privire la legitimitatea acordării acestor fonduri exclusiv către uniunile respective, dar în egală măsură cu privire la natura acestor așa- numite ”supra-taxe” și a modului lor de folosire, destul de netransparent în anumite situații.

Artiștii angajați cu statut de salariați sunt raportați la nivel național pe segmente ocupaționale, așa cum se poate vedea în tabelul de mai jos.

²⁵ Statutul ANUC.

²⁶ Trebuie menționată aici și constituirea altor organizații de breaslă, fie ca alternative ale celor existente, fie pentru a răspunde unor nevoi identificate de anumite grupuri socio-profesionale, precum de exemplu UCIMR (Uniunea de Creație Interpretativă din România) sau ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști din România).

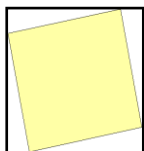
Tabelul nr. 16. Situație Personal angajat în instituții publice de cultură pe categorii:

	2008	2009	2010
Instituții de spectacole sau concerte	19704 persoane din care: 11707 persoane cu funcții de specialitate 3193 personal de profil 4804 personal de administrație și tehnic	18329 persoane din care: 11136 persoane cu funcții artistice de specialitate, 3678 persoane cu funcții tehnice de specialitate și 3515 persoane cu funcții administrative de specialitate	11749 persoane din care: 6997 persoane cu funcții artistice de specialitate, 2239 persoane cu funcții tehnice de specialitate 2513 persoane cu funcții administrative de specialitate
Muzee și colecții	7854 persoane, din care: 4712 personal de specialitate și 3142 personal de administrație și întreținere.	7866 persoane, din care: 4894 personal de specialitate, din care: 225 experți acreditați și 2972 personal de administrație și de întreținere	7094 persoane, din care: 4360 personal de specialitate, din care: 299 experți acreditați și 2734 personal administrativ și de întreținere
Biblioteci	9213 persoane din care: 7868 personal de specialitate, 643 personal administrativ 702 personal de întreținere	8686 persoane din care: 7384 personal de specialitate, 682 personal administrativ 620 personal de întreținere	6867 personal de specialitate, 583 personal administrativ 558 personal de întreținere

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Această evidență nu ia în calcul artiștii liber-profesioniști, și, din păcate, datele statistice existente nu permit realizarea niciunei analize sau măcar situații la nivel național care să arate specializarea, nivelul de pregătire, veniturile minime și maxime ale acestora sau frecvența contractelor, situație care ar permite o analiză aplicată asupra măsurilor ce ar trebui luate pentru sprijinirea lor.

Tot mai mulți tineri absolvenți ai unor forme de învățământ artistic de nivel universitar și post-universitar nu mai găsesc locuri de muncă în specialitatea lor din pricina faptului că posturile în instituții sunt blocate de mai mult de 7 ani și se reduc constant. Mulți dintre aceștia nu se vor îndrepta spre piața liberă pentru că aceasta nu are un cadru coerent și nici facilități pentru tineri și vor alege să-și schimbe profesia în care au investit sau să emigreze. Astfel România va pierde constant tinerele talente care ar putea contribui activ la dezvoltarea socială.

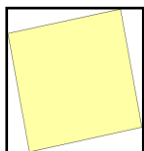
Analiza SWOT

Puncte tari:

- S-au făcut pași importanți în recunoașterea teoretică a statutului/ rolului creatorului.
- Liber-profesioniștii își pot exercita drepturile, care sunt recunoscute și protejate prin prevederile Legii 8/1996 cu modificările și completările ulterioare privind drepturile de autor și drepturile conexe.
- Artiștii liber-profesioniști beneficiază de o minimă protecție socială și de sănătate, prin efectul prevederilor legale care dispun obligativitatea acestor contribuții prin reținere la sursă pentru cei care nu au alte surse de venit decât cele rezultate din drepturile lor de autor și conexe.
- S-au implementat câteva facilități fiscale legate de nivelul de impozitare al veniturilor pe drept de autor, deși cota forfetară de deducere a scăzut în mod constant în ultima perioadă.

Puncte slabe:

- Nu există suficiente mecanisme financiare de susținere a creatorilor independenți (majoritatea programelor de finanțare presupun persoane juridice, nu persoane fizice).
- Creatorul / artistul nu beneficiază încă de un cadru normativ coerent și care să se racordeze pe de o parte la cadrul general și pe de altă parte să aibă în vedere diferențele specifice și esențiale generate de însăși condiția de artist.
- Inexistența structurilor asociative care să asigure negocierile colective și protecția minimală a liber-profesioniștilor.
- Inexistența cadrului de protecție minimală ce ar trebui conferit prin negocierile colective între reprezentanții breslei și reprezentanții producătorilor/utilizatorilor de opere și prestații artistice.
- Incoerențe în aplicarea prevederilor de protecție socială, generate mai ales de impreciziunea statutului de liber profesionist în raport cu cel de autor/artist executant și interpret.
- Condiția de liber-profesionist este percepută ca sursă de risc, nesigură și insuficientă pentru o viață decentă de către majoritatea profesioniștilor.
- Mobilitatea artiștilor este blocată de costurile pe care le antrenează și de inexistența mecanismelor de finanțare (singurul program de mobilitate, care a fost creat în 2005 și administrat de Ministerul Culturii a fost suspendat în 2010).
- Sistemul de învățământ vocațional - de artă -nu oferă suficientă pregătire antreprenorială și managerială pentru cei care urmează să evolueze pe piața liberă.
- Inexistența instituției agentului artistic și a impresarului/managerului individual ca modalitate curentă pentru sprijinirea carierelor liber-profesioniștilor și lipsa de interes a impresarilor existenți pentru a reprezenta artiștii liber-profesioniști.
- Nu există cursuri și programe de reconversie profesională pentru aceste categorii socio-profesionale și nici o ofertă consistentă pentru ocupare și deșeu pe piața muncii în ceea ce s-ar putea nui activități para-artistice.

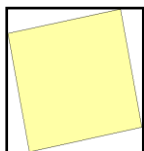

Oportunități:

- Sunt întrunite din punct de vedere teoretic majoritatea condițiilor pentru ca parte din angajați să renunțe la statutul de funcționar și să-și asume statutul de liber-profesioniști.
- Atât la nivelul decidenților cât și a stakehoders-ilor este resimțită și declarată nevoia de o alternativă la variantele existente, de modificare a acestora.
- Numărul crescut de absolvenți ai unor forme univesitare de învățământ artistic va genera o concurență și chiar o piață care să formuleze alternative viabile la oferta instituțională.

Amenințări:

- Confuzia între oferta instituțională și oferta independentă; artiștii creatori și interpreți liber-profesioniști sunt confundați cu cei angajați.
- Lipsa de deschidere a autorităților pentru înțelegerea și încurajarea liber-profesioniștilor.
- Concurența neloială cu artiștii angajați care au și activitate de liber-profesioniști în afara angajamentelor pe perioadă nedeterminată și care beneficiază și de faptul că nu plătesc aceleași taxe și impozite.
- Perioada de depresie economică nu va putea crea un sistem stabil de burse și granturi care să încurajeze activitatea de liber-profesionist.
- Migrația tinerelor talente care nu-și vor găsi loc sau cadru pentru libera manifestare a drepturilor de creație.
- Acces dificil și inegal la instrumente de creditare și la piața de capital.
- Inconsecvența aplicării sancțiunilor pentru încălcarea drepturilor de autor și a legislației.
- Dezinteresul organelor specializate și lipsa de colaborare între acestea în ceea ce privește depistarea și sancționarea practicilor de încălcare a drepturilor de autor și a drepturilor conexe.

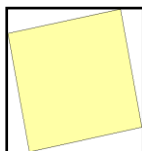
5.1.3. Obiective strategice 2014-2020

OBIECTIV GENERAL

- Realizarea unui cadru unitar de susținere și recunoaștere a rolului creatorului și artistului în societatea contemporană.

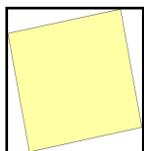
OBIECTIVE SPECIFICE:

- Susținerea educației de specialitate, a formării și reconversiei profesionale, inclusiv în domeniul antreprenoriatului și a managementului de proiecte
- Construirea unui sistem coerent de protecție socială care să aibă în vedere aleatoriul veniturilor acestei categorii socio-profesionale.
- Susținerea și stimularea activității creatoare prin configurarea unui sistem de burse, granturi și rezidențe artistice.
- Susținerea parteneriatelor cu autoritățile locale pentru identificarea și transformarea/ reabilitare de imobile abandonate pentru realizarea de spații artistice dedicate creației, experimentului și inovării artistice.
- Protejarea drepturilor de proprietate intelectuală.
- Dezvoltarea unei piețe de artă și susținerea creșterii "cotei" artiștilor români contemporani prin susținerea circulației operelor și prestațiilor artistice.

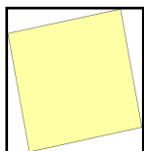
Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Realizarea de studii, cercetări și dezbateri publice pentru identificarea problemelor acestui sector.
- Utilizarea modelelor de bună practică din spațiul comunitar pentru proiectarea unui sistem coerent de protecție.
- Realizarea de parteneriate între artiști și asociațiile lor cu așezămintele culturale și cu instituțiile de învățământ specializat, astfel încât curricula școlară să includă mai multe discipline artistice și să contribuie la educația estetică, la cultivarea talentelor și a creativității, la descoperirea și afirmarea vocației artistice.
- Protejarea drepturilor de proprietate intelectuală prin aplicarea fermă a sancțiunilor legale pentru încălcarea acestor drepturi.
- Susținerea parteneriatelor pentru realizarea de programe de formare antreprenorială și management de proiect independent.
- Configurarea de programe care vizează facilitarea accesului lor la finanțări pentru start-ups.
- Susținerea mobilității artiștilor și a circulației operelor lor și re-crearea fondului de mobilitate sau a unor instrumente similare.
- Realizarea de parteneriate și de proiecte care să vizeze regenerarea urbană cu sprijinul creatorilor.
- Instituirea unui sistem de premii, burse și recompense care să valorizeze creația și să asigure recunoașterea socială a creatorului.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Încurajarea formelor de asociere profesională și a creării unor organizații reprezentative care să participe la dezvoltarea și reglarea pieței culturale.
- Sprijinirea creației independente prin dezvoltarea unui cadru de finanțare accesibil.
- Crearea unui cadru coerent de protecție pentru exercitarea liberei profesii.
- Facilitarea mobilității artiștilor și a profesioniștilor independenți și a creațiilor lor
- Refuncționalizarea unor spații abandonate în folosul creatorilor sau companiilor.
- Facilitarea accesului la instrumente de finanțare a activităților creative.
- Implicarea creatorilor în diversele proiecte sociale care să utilizeze tehnici specifice diverselor forme de expresie culturală în comunicare, intervenție socială, cultură comunitară, educație prin artă.
- Utilizarea formelor instituționale existente în mediul mic urban și rural (cămine culturale, case de cultură, școli populare, cercuri creative din cadrul școlilor) pentru familiarizarea cu diversele forme de expresie culturală pentru încurajarea talentelor și dezvoltarea abilităților creative.
- Reluarea practicilor de rezidențe de creație artistică și diversificarea acestor forme și a parteneriatelor local-central sau public-privat care să le susțină.
- Promovarea schimburilor de experiență între artiști din țară și din spațiul european comunitar.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Dezvoltarea competențelor culturale și creative prin parteneriate cu sistemul de educație, cu furnizorii de servicii educative formale și cu furnizorii de servicii de formare profesională și de educație permanentă. Aceste competențe se pot îmbunătăți printr-un set de măsuri aplicate:
 - studii privind articularea nevoilor de pe piața muncii în domeniul culturii cu dimensiunea ofertei;
 - programe educative formale și configurarea de oferte de educație permanentă;
 - reconversia profesională adaptată nevoilor din sectorul instituțiilor publice de cultură sau din sectorul independent.
- Întărirea parteneriatelor cu sistemul de învățământ și extinderea organizării de ateliere de creație, de tehnici teatrale, de scriere creativă și altele pe lângă formele de învățământ artistic existente.
- Implicarea creatorilor în diversele proiecte sociale care să utilizeze tehnici specifice diverselor forme de expresie culturală în comunicare, intervenție socială, cultură comunitară, educație prin artă.
- Diversificarea și întărirea accesului la instrumente de finanțare a activităților creative.
- Îmbunătățirea infrastructurii culturale cu accent pe clădiri care să poată fi puse la dispoziția temporară a organizațiilor, asociațiilor profesionale, artiștilor independenți.
- Dezvoltarea de politici regionale/locale care să vizeze (re)vitalizarea centrelor urbane prin contribuția creatorilor și artiștilor.

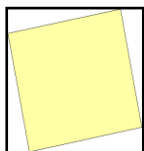

Indicatori de eficacitate

- Numărul bursei/ granturilor/ premii oferite pentru creația contemporană.
- Numărul creatorilor care au obținut burse/ granturi/ premii.
- Numărul operelor artistice realizate ca urmare a obținerii unor burse/ granturi sau premii.
- Numărul artiștilor care au beneficiat de proiecte de mobilitate.
- Numărul operelor artistice realizate în urma proiectelor de mobilitate.
- Numărul artiștilor care au beneficiat de cursuri de formare/ reconversie profesională.
- Numărul vizitelor de studii și schimburile de experiență.
- Numărul de programe de cooperare profesionale între artiști la nivel regional și internațional.

Indicatori de eficiență

- Suma medie acordată pentru bursa / grantul / premiul unui creator.
- Suma medie acordată pentru mobilitatea unui creator sau artiști.
- Suma medie acordată pentru mobilitatea unui creator sau artist.
- Suma medie acordată pentru formarea profesională a unui creator sau artist.
- Suma medie acordată pentru participarea unui artist în programe de cooperare.

5.2. Producătorul de bunuri și servicii culturale – mediator al accesului publicului la opere și prestații artistice

5.2.1. Sectorul privat fără scop lucrativ

Organizațiile neguvernamentale - cele care sub diverse forme organizatorice compun sectorul privat fără scop lucrativ din cultură – sunt un element din ce în ce mai important în configurarea ofertei culturale, pe de o parte, și în democratizarea accesului și participării la viața culturală, inclusiv la formularea politicilor culturale de la nivel central și local, pe de altă parte.

Dacă din punct de vedere juridic acestea sunt fie asociații, fie fundații, în ceea ce privește scopurile principale și obiectul de activitate este aproape imposibil să se realizeze o clasificare riguroasă, întrucât mare parte dintre aceste organizații neguvernamentale își dezvoltă, fie în paralel, fie succesiv, activități din domenii dintre cele mai diferite, evident reunite sub aceeași umbrelă – preocuparea și interesul pentru activitățile din sfera culturii. Dintre toate aceste organizații neguvernamentale, se constată că există un nucleu de asemenea entități care manifestă un interes constant și susținut pentru anumite domenii ale sectorului culturii și care, astfel, au devenit parteneri tradiționali ai Ministerului sau ai autorităților locale, cu care organizează în comun numeroase programe și proiecte, de la consultanță și formare profesională până la susținerea experimentului artistic sau forme de spectacol alternativ în spații neconvenționale sau la activități culturale cu impact social.

5.2.1.1. Situația prezentă

Datele statistice existente nu permit configurarea unui tablou exact cu privire la dimensiunea sectorului non-profit din România, și cu atât mai puțin în ceea ce privește organizațiile neguvernamentale cu activitate în sectorul cultural și creativ. Pe de altă parte, este un fapt cunoscut că, din numărul de organizații înființate și care își declară prin statut și actul constitutiv interesul pentru desfășurarea de activități preponderent sau unic culturale, doar o mică parte reușesc să-și îndeplinească obiectivele.

Mare parte din organizațiile înființate nu au deloc activitate sau au doar activități sporadice, iar un alt segment important își reorientează activitățile către alte domenii adiacente sau se re poziționează radical în raport cu obiectivele inițial enunțate, renunțând explicit sau implicit la cele din domeniul cultural. Ultimele date accesibile care privesc dimensiunea întregului sector non-profit sunt cele colectate și prelucrate de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC) în 2010 (dar cu referire la anul 2008).

Evident, situația s-a schimbat între timp, iar din interacțiunile directe cu sectorul organizațiilor din domeniul cultural și creativ se poate constata coexistența celor două fenomene: pe de o parte, diminuarea numărului de organizații dar, mai grav, diminuarea numărului de programe și proiecte realizate de către acestea (în afara

cadrelui de finanțare oferit în principal de Fondul Cultural Național) și, în același timp, apariția de noi organizații dintre care unele reușesc să-și creeze și să-și susțină fie oferte de nișă, fie chiar oferte mai largi. Din păcate, intrările și ieșirile reale din acest sistem nu au fost monitorizate, astfel încât să existe o imagine coerentă asupra dimensiunilor acestui segment extrem de important pentru democrația culturală și pentru diversitatea ofertei, dar mai ales asupra nevoilor sale specifice. Redăm în cele ce urmează datele colectate de către FDSC.

Tabelul nr. 16. Număr organizații active pe domeniile principale de activitate (anul 2008)

Domeniul de activitate	Număr organizații active
Alte Activități asociative n.c.a.	9254
Sport și Activități recreative	4000
Educație (1)	1592
Social	1543
Activități ale organizațiilor profesionale	1317
Sănătate (2)	989
Activități ale organizațiilor religioase	756
Activități ale organizațiilor economice și patronale	742
Activități financiare nonbancare – creditare	478
Activități veterinare (3)	346
Activități ale sindicatelor salariaților (4)	112
Cultură	91
Activități ale organizațiilor politice (5)	48
Alte servicii de rezervare și asistență turistică	39
Activități ale agențiilor de plasare a forței de muncă	12
Total	21319

Sursa datelor: *Fundația pentru Dezvoltarea Societății civile "România 2010. Sectorul neguvernamental"*²⁷

²⁷ Date de bilanț ale organizațiilor neguvernamentale prelucrate în studiul FDSC. Categoriile includ: (1) societăți științifice; (2) asociații de crescători de animale, animale de companie; (3) asociații

Tabelul Nr. 17. Evoluția numărului de organizații active pe domeniile principale de activitate:
2006-2008

Domeniul de activitate	2006	2007	2008
Activități financiare non-bancare / creditare	404	436	478
Educație	1151	1279	1592
Activități de creșterea animalelor și veterinarie	89	101	346
Sănătate	945	1029	989
Social	1298	1354	1543
Activități ale organizațiilor economice și patronale	901	816	742
Activități ale organizațiilor profesionale	1189	1260	1317
Activități ale organizațiilor salariaților	93	101	112
Activități ale organizațiilor religioase	682	735	756
Cultură	850	942	91
Sport și activități recreative	3163	3463	4000

Sursa datelor: Fundația pentru Dezvoltarea Societății civile "România 2010. Sectorul neguvernamental"

După cum se poate constata din tabelul de mai sus, numărul organizațiilor active din domeniul culturii a scăzut dramatic între 2006 și 2008, de la 850 la doar 91. Aceste cifre trebuie nuanțate însă din perspectiva criteriului utilizat de către FDSC, și anume acela al activității în anul/anii respectiv. Astfel, nu sunt prezentate în tabele acele organizații care, din varii motive, nu au avut activitate în perioada de referință. Chiar și așa, fără a încerca să facem o comparație, nu se poate să nu remarcăm că de la începutul anilor 2000 se constată un trend descrescător în ceea ce privește numărul ONG-urilor culturale. Astfel, cu titlu de exemplu, amintim că la finele anului 2000 numărul total (fără a face referire la activitatea depusă) al organizațiilor non-profit culturale depășea cifra de 2.500.

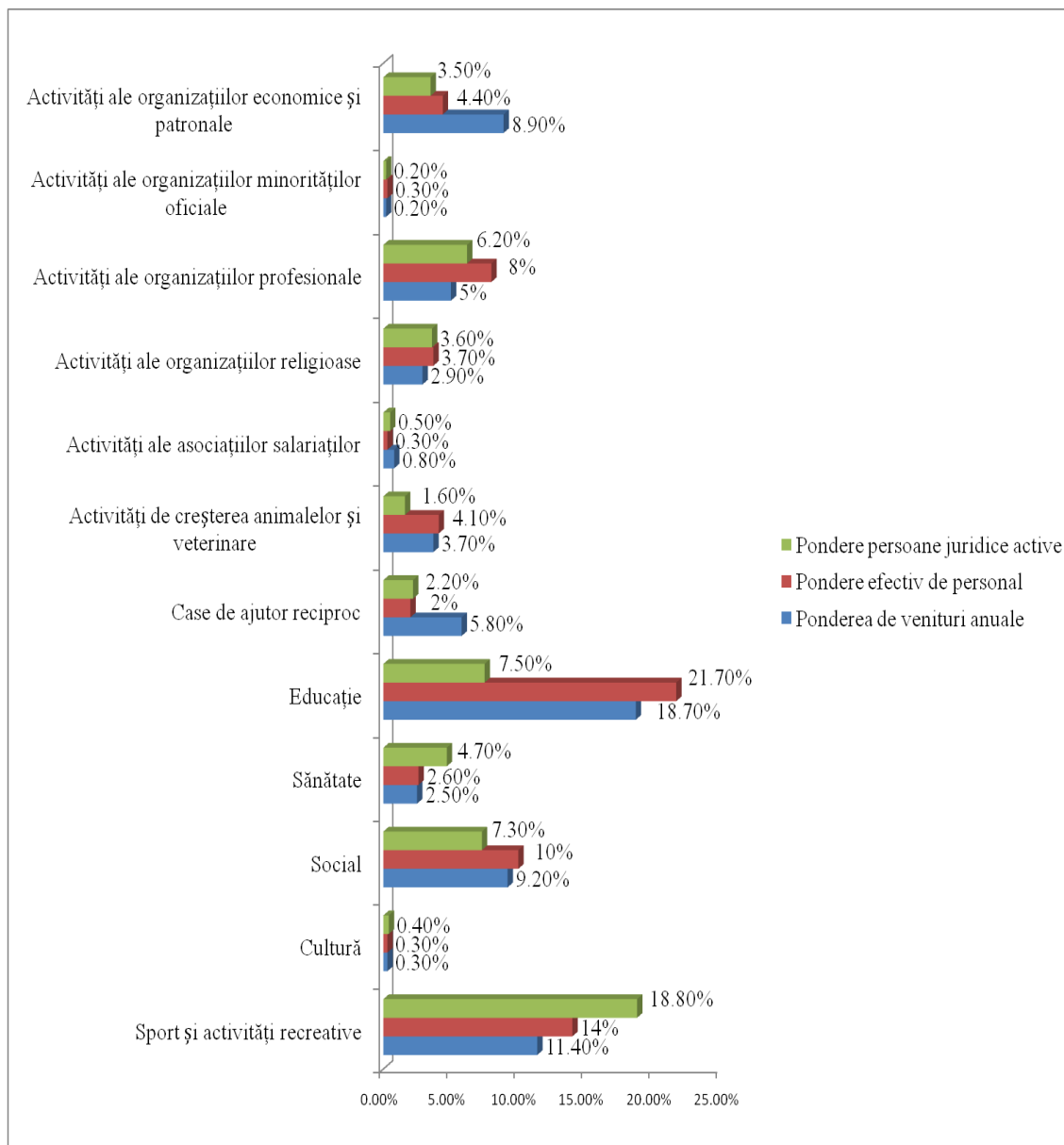
Potrivit aceluiași date se poate estima impactul activităților acestora prin comparație cu organizațiile ce au activitate în alte domenii. Indicatorii utilizați de FDSC privesc numărul de personal propriu al respectivelor organizații, precum și volumul veniturilor anuale. Din această perspectivă, organizațiile culturale se situau, la momentul studiului, pe antepenultimul loc, înaintea asociațiilor salariaților și a organizațiilor minorităților naționale (care aveau și ele o componentă culturală importantă în

salvamont, pentru îngrijire paleativă, organizații științifice și profesionale medicale; (4) programul de acțiuni al salariaților PAS; (5) organizații ale minorităților etnice.

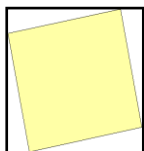
activitățile proprii, ce era finanțată într-o proporție majoritară din bugetul Ministerului Culturii).

Figura nr. 18. Ponderea organizațiilor din domeniul culturii (număr, personal angajat, venituri) în total sector non-profit

Sursa datelor: Fundația pentru Dezvoltarea Societății civile "România 2010. Sectorul neguvernamental"

Deplorând lipsa de date mai recente, care să infirme sau să confirme trendurile identificate mai sus, constatăm totuși că un număr nu foarte mare de organizații neguvernamentale a reușit însă să se afirme în peisajul public din România, fie ca furnizori de oferte culturale cu sau fără componente sociale sau educative (mai ales în ceea ce privește formarea profesională continuă), fie ca furnizori de servicii de consultanță (e.g. pentru realizarea de proiecte susceptibile de a fi finanțate din

diverse surse publice), sau pentru dezvoltarea de proiecte complexe cu componente antreprenoriale solide.²⁸

Printre rarele cercetări întreprinse pentru a identifica problemele cu care se confruntă organizațiile neguvernamentale se numără un studiu al Centrului de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii. Astfel, în cadrul unei cercetări întreprinse de acesta în cursul anului 2009 pentru fundamentarea unei propuneri de politică publică de susținere a creativității²⁹ a fost realizat un chestionar adresat atât ONG-urilor culturale cât și IMM-urilor, ca reprezentanți ai sectorului cultural independent, cu privire la problemele cu care se confruntă, distribuit participanților la consultarea organizată de Ministerul culturii la *The Ark – Bursa mărfurilor creative* în data de 21 februarie 2009, intitulat "*Mitingul breslei creative. Soluții pentru dezvoltarea sectorului cultural independent*".

În urma centralizării rezultatelor consultării sus-menționate au fost identificate *problemele* cu care se confruntă acest sector din perspectiva participanților, precum și următoarele *tematici transversale*, valabile pentru toate cele patru grupuri de lucru:

Probleme ale sectorului cultural independent

- Necesitatea îmbunătățirii sistemului de finanțare în domeniul culturii (fonduri naționale, comunitare, structurale), precum și problemele de natură fiscală (taxe, impozite, TVA, Legea sponsorizării);
- Necesitatea dezvoltării resurselor umane (specializări în domeniul cultural) și a actualizării nomenclatorului meseriilor din România în acord cu segmentele pieței creative și culturale;
- Dezvoltarea publicului și educația pentru artă și creativitate

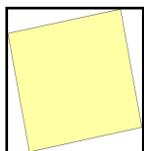
Problematici transversale identificate de sectorul cultural independent

- Necesitatea actualizării legislației de specialitate în domeniul patrimoniului și evidențierea bunelor practici.
- Necesitatea elaborării unui cadru normativ pentru reglementarea statutului creatorului.

În ceea ce privește **măsurile concrete** așteptate de la MCCPN, acestea s-au conturat în felul următor:

²⁸ (The ARK – bursa mărfurilor creative din București, Fabrica de Pensule din Cluj, Clubul Electro Putere din Craiova sunt doar trei exemple care însă prin citare nedreptățesc multe alte asemenea inițiative).

²⁹ *Schița unei politici de stimulare a creativității: propuneri de la creatori, ONG-uri și firme din sectorul cultural* – studiu realizat de Centrul de Studii și Cercetări în Domeniul Culturii.

- *Necesitatea informării* actorilor interesați, de către Ministerul Culturii și Patrimoniului National, în domenii precum accesarea surselor de finanțare, noutăți legislative
- *Necesitatea continuării dialogului* inițiat cu prilejul consultării preliminare, pe problematicile identificate
- *Necesitatea furnizării de formare în management cultural.*

În urma centralizării răspunsurilor la chestionarele completate de participanți, problemele cu care se confruntă întregul sector cultural independent au fost considerate a fi, în ordinea numărului de răspunsuri, următoarele:

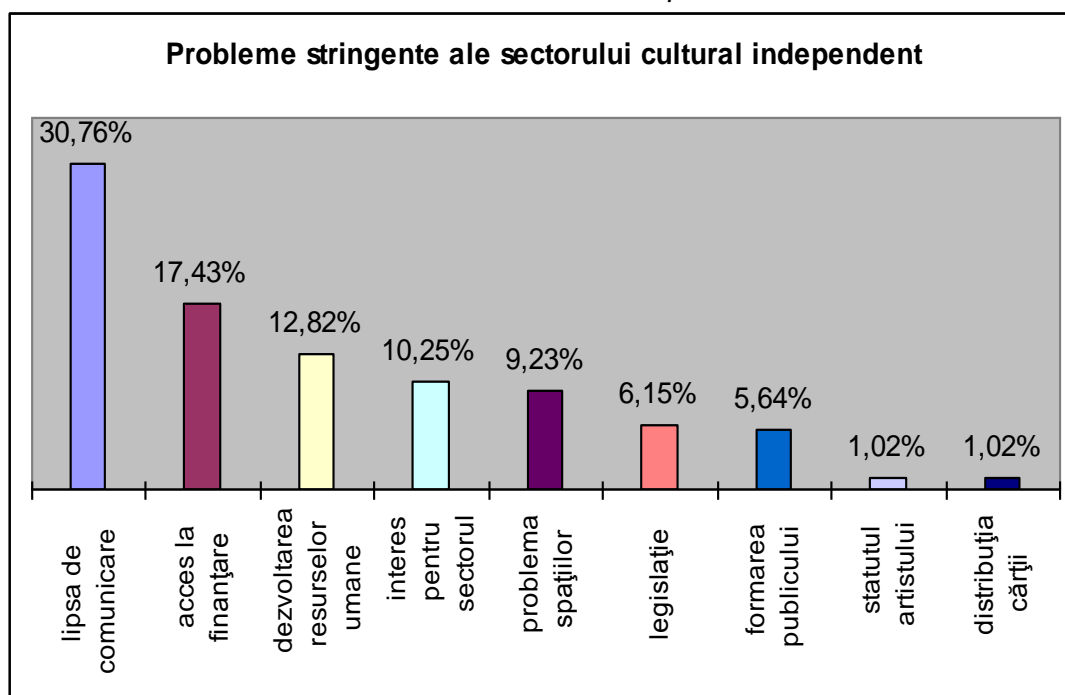
- Lipsa de comunicare cu MCCPN, birocrăția excesivă, lipsa transparenței **30,76%** (60 de referiri).
- Acces la finanțare **17,43%** (34 de referiri).
- Dezvoltarea resurselor umane, crearea unei clase de manageri culturali profesioniști **12,82%** (25 de referiri).
- Cultivarea interesului pentru actorii culturali/profesioniștii independenți și probleme conexe **10,25%** (20 de referiri).
- Problema spațiilor pentru desfășurarea activității actorilor culturali/profesioniștii independenți **9,23%** (18 referiri).
- Legislație **6,15%** (12 referiri).
- Strategii de formare a publicului și alte strategii **5,64%** (11 referiri).
- Statutul artistului **1,02%** (2 referiri).
- Distribuția deficitară a cărții **1,02%** (2 referiri).
- Diverse **5,64%** (11 referiri).

Trebuie menționat că în ceea ce privește datele prezentate aici, chestionarele nu au fost distribuite pe un eșantion reprezentativ pentru sectorul cultural independent și reprezintă doar opinia participanților la consultarea publică. Majoritatea respondenților (36) au provenit din grupul *Arte*, care a fost cel mai bine reprezentat (80 de participanți).

În același timp, este necesar să se menționeze că unii dintre respondenți au răspuns din perspectiva uneia dintre dublele (sau multiplele) calități pe care le aveau: artist independent, reprezentant de organizație neguvernamentală, manager cultural la o entitate publică, antreprenor privat – în zona Industriilor culturale și creative -, iar diferențele dintre aceste poziții, uneori divergente, sunt practic imposibil de identificat.

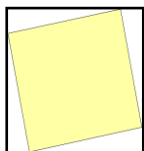

Tabelul nr. 18. Probleme ale sectorului cultural independent

Sursa datelor: CCDCC

Rezultatele acestor discuții nu au avut nici un fel de urmare. Ideea de la care s-a pornit a fost aceea ca, în urma unei consultări cu sectorul cultural independent, să poată fi identificate problemele acestuia care să fie "materializate într-o strategie care va sta la baza acțiunilor și proiectelor ce vor fi promovate de către Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național". Este adevărat că rezultatele acelei prime consultări ca și problemele identificate nu au fost validate prin reprezentativitatea respondenților, dar această inițiativă – meritorie, desigur – nu a avut nici un fel de continuare, nici în ceea ce privește întâlnirile subsecvente, nici în formularea unor politici noi ale ministerului.

Obiective strategice 2014-2020

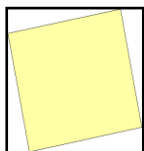
Având în vedere puținătatea informațiilor care să acopere întregul sector al organizațiilor neguvernamentale și să permită identificarea problemelor cu care se confruntă diferitele categorii de organizații, în funcție de specificul activității proprii și de mediul în care își desfășoară activitatea nu putem să exprimăm decât obiective cu un grad ridicat de generalitate.

OBIECTIV GENERAL

- Creșterea rolului și ponderii organizațiilor neguvernamentale atât în configurarea ofertei culturale cât și în formularea politicilor culturale, atât la nivel național, dar mai ales la nivel local.

OBIECTIVE SPECIFICE:

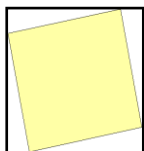
- Facilitarea accesului sectorului cultural privat non-profit la surse de finanțare, prin completarea cadrului legislativ și prin susținerea eforturilor de consultanță în conceperea și realizarea de proiecte.
- Susținerea sectorului cultural privat prin facilitarea parteneriatelor cu autoritățile locale în scopul identificării și utilizării de spații destinate activităților acestui sector.
- Întărirea transparenței instituționale și a dialogului participativ cu reprezentanții sectorului cultural privat non-profit.
- Susținerea parteneriatelor cu furnizorii de formare profesională pentru întărirea capacităților organizaționale ale sectorului cultural non-profit.

În vederea îndeplinirii obiectivelor generale și a celor specifice prezentate mai sus este necesară cooperarea și realizarea de parteneriate nu numai între autoritățile publice cu competențe în domeniul culturii (Ministerul Culturii, ICR etc) și sectorul privat non-profit, ci și între acești doi parteneri și autoritățile și instituțiile din sectorul educativ și, mai ales, cu autoritățile publice locale, întrucât mare parte a problemelor identificate se află la nivel local (problema spațiilor de ex., ca și a finanțării proiectelor locale), tot acolo unde se află și publicul/ beneficiarii activităților desfășurate de majoritatea organizațiilor respective.

Direcțiile principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Dezvoltarea dimensiunii participative și a consultărilor periodice dintre Ministerul Culturii și reprezentanții sectorului cultural non-profit.
- Susținerea parteneriatelor și a consultărilor periodice dintre autoritățile locale și sectorul non-profit.
- Susținerea unor proiecte pilot ale autorităților locale pentru identificarea de spații ce ar putea fi destinate proiectelor și activităților sectorului cultural independent, în vederea realizării de cluster creative.
- Configurarea cadrului de reglementare pentru a se dezvolta accesul sectorului cultural independent la sursele de finanțare publică, în condiții de egalitate de tratament pentru toți solicitanții, indiferent de regimul lor juridic.
- Susținerea majorării și diversificării surselor de finanțare nerambursabile accesibile pentru sectorul cultural independent, în principal prin punerea în aplicare a prevederilor deja existente (OG 2/2008 cu privire la constituirea la nivelul autorităților locale, a unui fond pentru finanțarea nerambursabilă a proiectelor culturale).
- Susținerea diversificării surselor de alimentare a Fondului Cultural Național, în calitate de principal finanțator pentru sectorul culturii.
- Susținerea proiectelor de formare profesională necesare pentru întărirea capacității organizaționale ale entităților din sectorul cultural independent.
- Furnizarea de informații actualizate și consultanță privind sursele de finanțare nerambursabile destinate sectorului cultural.
- Realizarea unui parteneriat între Ministerul Culturii, sectorul cultural independent și principalii sponsori (sectorul privat) din domeniul culturii pentru promovarea accesului asociațiilor culturale la sponsorizări și donații.

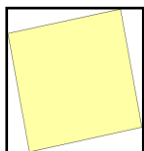

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Susținerea dezvoltării parteneriatelor cu sectorul educativ pentru asigurarea necesarului de formare/reconversie profesională.
- Susținerea și dezvoltarea parteneriatelor cu autoritățile publice locale și cu ceilalți actori comunitari.
- Extinderea proiectelor pilot pe baza modelelor de bune practici în ceea ce privește revitalizarea culturală a orașelor.
- Extinderea proiectelor de clustere creative și facilitarea accesului acestora la surse de finanțare pentru start-ups.
- Susținerea și dezvoltarea formelor de voluntariat în sectorul cultural și creativ.
- Promovarea intervențiilor inter-sectoriale și interdisciplinare (cultură, educație, sănătate, mediu, știință și tehnică).
- Promovarea asocierii profesionale în domeniul culturii.
- Promovarea asocierii și înființarea de organizații culturale non-guvernamentale de către tineri.
- Facilitarea accesului la surse de finanțare nerambursabilă pentru ONG-urile nou-înființate.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Consolidarea dimensiunii participative și a consultărilor dintre ministerul culturii și reprezentanții sectorului cultural non-profit în ceea ce privește elaborarea politicilor culturale.
- Întărirea parteneriatelor și a consultărilor dintre autoritățile locale și sectorul non-profit, în special în ceea ce privește articularea politicilor culturale cu obiectivele de dezvoltare locală/regională.
- Diversificarea ofertei culturale a sectorului independent, în special prin susținerea experimentului, inovării, identificării de noi forme de expresie artistică.
- Dezvoltarea și stabilizarea sectorului cultural non-profit prin asigurarea, la nivel local, de spații pentru realizarea programelor și proiectelor culturale și pentru desfășurarea activităților curente.
- Dezvoltarea custerelor creative.

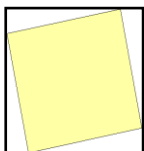

Indicatori de eficacitate

- Numărul proiectelor de formare profesională realizate în vederea întăririi capacității organizaționale a entităților din sectorul cultural independent.
- Numărul proiectelor culturale realizate de sectorul independent.
- Numărul spațiilor asigurate de autoritățile locale pentru dezvoltarea programelor și proiectelor organizațiilor din sectorul cultural independent.
- Numărul proiectelor sau programelor realizate de sectorul cultural independent în parteneriat cu autoritățile publice locale.
- Numărul proiectelor realizate de sectorul cultural independent și finanțate de autoritățile locale din finanțări nerambursabile.
- Numărul voluntarilor din sectorul cultural și creativ .

Indicatori de eficiență

- Costul mediu al realizării unui proiect sau program cultural de către o organizație din sectorul cultural independent.
- Costul mediu suportat de autoritățile locale pentru asigurarea unui spațiu pentru dezvoltarea programelor și proiectelor organizațiilor din sectorul cultural independent.
- Costul mediu suportat de autoritățile locale pentru acordarea unei finanțări nerambursabile unei organizații din sectorul independent.
- Costul mediu suportat de fiecare partener pentru realizarea unui proiect sau program de către sectorul independent și autoritățile publice, sau parteneri privați.

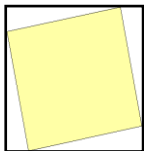

5.2.2. Industriile culturale și creative - Situația prezentă

Fără a încerca să facem o trecere în revistă a evoluțiilor la nivel european cu privire la modul de abordare și de relaționare a decidenților europeni cu sectorul culturii, nu putem să nu identificăm ca un posibil moment de cotitură anul 2007, când rezultatele studiului efectuat de KEA European Affairs cu privire la "*Economia culturii în Europa*" (octombrie 2006) au devenit accesibile și au ajuns pe birourile acestora. Din acel moment sectorul culturii a devenit un subiect major de interes la nivelul Uniunii, fiind în același timp rebotezat "*sectorul cultural și creativ*" sau "*sectoarele culturale și creative*" pentru a reconcilia cele două abordări antagonice – cea considerând produsele culturale din perspectiva naturii lor duale, dar mai ales a valorii lor simbolice și social-identitare, și cea care privea același sector din perspectiva creativității încorporate în respectivele produse fără a o lega de necesitatea unei finalități culturale. De atunci nenumărate documente și luări de poziție ale decidenților europeni au atras atenția asupra potențialului de dezvoltare economică durabilă pe care îl avea acest sector destul de eterogen și cu o geografie variabilă în funcție de criteriile de clasificare folosite. Pe aceeași filieră dar pornindu-se încă din 1998 când Marea Britanie realizează primul studiu privind cartografierea "*industriilor creative*" sfera de cuprindere a termenului de industrie în relație cu cultura s-a modificat substanțial, ajungându-se astăzi la utilizarea în comun a celor doi termeni – cultural și creativ - în sintagma "*industrii culturale și creative - ICC*".

În același timp se constată o tendință de suprapunere aproape perfectă între sfera de cuprindere a noțiunii de "*sector/sectoare cultural/e și creativ/e*" și cea a noțiunii de "*industrii culturale și creative*". Ajungem astfel la unul din cele mai importante documente elaborate de Comisia Europeană, și anume Carta verde cu privire la "*Eliberarea potențialului industriilor culturale și creative*" din 2010.

Carta verde identifică principalele nevoi și probleme în legătură cu crearea unui mediu propice pentru creștere economică, pentru dezvoltarea și succesul importantului sector al industriilor culturale și creative, pornind de la nevoia de a susține și întări principalii facilitatori: spații pentru experimentare, inovare, și antreprenoriat, precum și ușurarea accesului la finanțare, realizarea unui cadru eficient și eficace de reglementare, protejarea drepturilor de proprietate intelectuală.

Carta verde utilizează în cuprinsul său următoarele definiții:

„**Industriile culturale**” sunt acele industrii care produc și distribuie bunuri și servicii care, atunci când sunt create, sunt considerate ca având o caracteristică, utilizare sau scop specific care materializează sau transmite expresii culturale, independent de valoarea comercială pe care o pot avea. În afară de sectorul artelor tradiționale (artele spectacolului, artele vizuale, patrimoniul cultural – inclusiv sectorul public), acestea includ filmele, DVD sau video, televiziunea și radiodifuziunea, jocurile video, noile mijloace de comunicare, muzica, presa și cărțile.

„**Industriile creative**” sunt acele industrii care utilizează cultura ca input și care au o dimensiune culturală, chiar dacă producțiile lor sunt în principal funcționale. Acestea includ arhitectura și designul, care integrează elemente creative în procese mai ample, precum și subsectoare precum grafica, moda sau publicitatea.

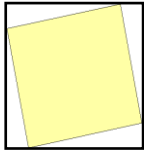
La un nivel mai puțin specific, există alte industrii care se bazează pe producția de conținut pentru propria dezvoltare, fiind, prin urmare, interdependente într-o anumită măsură cu ICC, cum ar fi turismul și sectorul noilor tehnologii. Aceste industrii nu sunt incluse în mod explicit în conceptul de ICC utilizat în cartă verde.

Se constată astfel o amalgamare uneori dificil de transpus într-un concept teoretic unitar a unor sub-sectoare de activitate puternic industrializate, în care este prezent modul de producție caracteristic oricărei industrii (e.g. radiodifuzarea, publicitatea, industria filmului, Internetul, industria muzicală, industria cărții și a tipăriturilor, jocurile video și pe calculator), alături de sub-sectoare puțin sau deloc industrializate (artele vizuale, artele spectacolului, moda, designul, meșteșugurile). Dacă la acestea adăugăm anticariatele și patrimoniul pe care le găsim împreună sau separat în diferite definiții naționale, vom constata că, în fapt, sfera de cuprindere se suprapune peste definiția clasică-extinsă a sectorului culturii (ba uneori chiar o excede).

Se resimte aici o nevoie de armonizare a abordărilor care să permită construirea unor indicatori comuni și a unei metodologii de analiză și de colectare a datelor economice care să asigure comparabilitatea datelor și să permită astfel fundamentarea strategică.

Alte organizații internaționale au optat fie pentru utilizarea unuia dintre cei doi termeni, respectiv *industrii culturale* (UNESCO) sau *industrii creative* (UNCTAD), fie pentru dezvoltarea unui concept nou.

Este cazul OMPI (Organizația Mondială de Proprietate Intelectuală) care a elaborat conceptul de *„industrii bazate pe drepturile de autor/copyright”*, construind în acest sens și o metodologie de calculare a efectelor economice ale acestora pe baza unor standarde și concepții proprii.

Din perspectiva OMPI, industriile bazate pe copyright (IC) includ acele activități economice care depind de drepturile de autor pentru a-și menține exclusivitatea pe piață.

După cum se știe, exercițiul drepturilor de autor presupune existența unui întreg lanț de "intermediari/mediatori" prin care opera / prestația artistică ajunge să fie consumată de public – de la producători, care sunt cei ce transformă opera în produs, la distribuitori, difuzori, exportatori/importatori, exploatanți de săli de spectacol/cinema, organizatori de evenimente etc-. Astfel IC (ca și ICC) au efecte economice directe și indirecte care se repercutează asupra unui număr însemnat de ramuri și subramuri economico-sociale.

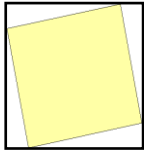
Metodologia OMPI presupune analiza efectelor economice (în termeni de valoare adăugată, forță de muncă și valoare a exporturilor și a importurilor) pentru cele patru categorii avute în vedere și anume:

- IC – "Core" (industrii de bază – "nucleu") – cele ale căror produse finale depind în cel mai mare grad de protecția drepturilor de autor și se bazează integral pe aceasta (presă și literatură, muzică, producții teatrale, operă, filme și video, radio și televiziune, fotografie, software și baze de date, arte vizuale și grafice, servicii de publicitate...)
- IC – Interdependente – producțiile, prelucrările și vânzările de echipamente a căror funcție constă, integral sau în primul rând, în facilitarea creării, producerii sau utilizării lucrărilor ori materialelor protejate prin drepturi de autor cu un factor de copyright diferențiat între 0,02 și 0,89
- IC – Parțiale – activitățile care au legătură cu materiale creative sau pot implica activități de creație, producție și prelucrare, expoziții sau distribuții și vânzări, cu un factor de copyright de aprox. 0,09
- IC - Non-dedicate – 36 de grupe de activități în care o anumită parte este legată de facilitarea emisiunilor, comunicării, distribuției sau vânzării de produse cu copyright, cu un factor de copyright de cca 0,01.

Valoarea adăugată, indicatorii privind forța de muncă și valoarea exporturilor și a importurilor sunt, de altfel, și principalii indicatori utilizați în studiul privind *Economia Culturii în Europa* (KEA European Affairs, 2006) care însă, așa cum am arătat, îi analizează în raport cu sfera de cuprindere a industriilor culturale și creative.

Indiferent de metodologia folosită și de sfera de cuprindere mai largă sau mai restrânsă a noțiunii de industrii culturale și creative sau de industrii bazate pe copyright, analizele întreprinse la nivel european și internațional arată, toate, același lucru:

Acest sector are o contribuție substanțială la PIB, are o creștere care în majoritatea țărilor depășește media de creștere a celorlalte sectoare economice și are un potențial imens pentru generarea de locuri de muncă și pentru expansiunea exporturilor.

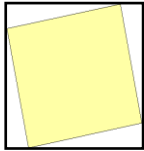
Iată câteva date prezentate în studiul *Economia Culturii în Europa*:

- Contribuție la PIB EU (25) – 2,6%.
- Cifra de afaceri – 654 mld Euro.
- Ocupare – aproape 6 milioane persoane în 2004.

Rata de creștere a sectorului este mult influențată nu numai de nivelul de dezvoltare economico-socială a fiecărei țări, dar și de conjunctura economică și financiară internațională sau regională. Astfel, la nivelul OCDE rata de creștere anuală se situează între 5 și 20%.

Dar în afara contribuției directe la dezvoltarea economică, sectorul industriilor culturale și creative are și o contribuție indirectă, fiind un bun exemplu al efectelor de *spill-over* și, în același timp, contribuie la atingerea altor obiective de interes general / social. Nu putem să nu reamintim câteva dintre acestea, care sunt în prezent necuantificabile și deci neluate în seamă în analiza economică:

- Impactul asupra dezvoltării TIC, unde conexiunile de bandă largă se dezvoltă în paralel și în interdependență cu dezvoltarea conținuturilor culturale și creative;
- Impactul asupra dezvoltării turistice pentru consumul ofertei permanente sau sezoniere a ICC (concerte, evenimente culturale, festivaluri, expoziții etc.);
- Impactul asupra dezvoltării economice locale/regionale, ca factor "soft" de localizare a afacerilor în ceea ce privește creșterea atractivității unei locații;
- Impactul asupra dezvoltării și regenerării urbane, prin reabilitarea și reutilizarea unor zone industriale abandonate și prin creșterea valorii reale a proprietăților imobiliare;
- Impactul social asupra coeziunii sociale și a democratizării raporturilor sociale – prin dezvoltarea centrelor socio-culturale, a altor oferte culturale interactive între grupuri de populație;
- Impactul asupra cunoașterii și a deprinderii abilităților cognitive esențiale în societatea bazată pe cunoaștere, în procesul educației permanente;
- Impactul asupra gradului de ocupare pentru resurse umane înalt specializate (studii universitare și peste), de creare de noi locuri de muncă prin apariția de noi profesii și specializări precum și a gradului de stabilizare a forței de muncă – prin delocalizarea unor segmente ale producției ca și prin utilizarea TIC pentru transmiterea conținuturilor create;
- Impactul asupra inovării atât în ceea ce privește dezvoltarea altor sectoare cât și în privița dezvoltării și diversificării modelelor de afaceri specifice sectorului, mai ales în mediul virtual;
- Impactul asupra finanțării creativității, ca factor de bază și intrinsec în ceea ce privește inovarea și cercetarea, creșterea inteligentă;
- Impactul asupra dezvoltării competitivității locale/regionale, prin întinerirea economiei locale inclusiv prin susținerea de schimbări structurale în multe zone fost industriale și dezindustrializate și deci prin dezvoltarea de strategii de specializare inteligentă;
- Impactul asupra modelării comportamentului economic și social al consumatorului;
- Impactul asupra dezvoltării culturii antrenrenoriale.

Prin absorbția potențialului creativ și valorificarea lui, industriile culturale și creative evită pierderea identității culturale a comunităților umane și implicit transformarea lor doar în consumatori pasivi de cultură exogenă, absente de pe piața mondială a schimburilor de bunuri și servicii culturale și creative.

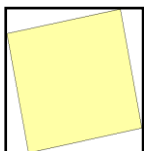
Una din problemele importante identificate din perspectiva adoptării de politici fundamentate pentru dezvoltarea ICC este aceea a aprecierii impactului și valorii măsurilor de susținere a IMM-urilor din cadrul sectorului. În acest sens în prezent se dezvoltă și se analizează diferite seturi de instrumente de evaluare, de *benchmarking*, de natură să crească gradul de cunoaștere și informare cu privire la potențialul indirect economic și social al ICC la nivelul decidenților locali.

Realizat în anul 2009 de KEA European Affairs în parteneriat cu BOP Consulting și la cererea Comisiei Europene, studiul *Impactul culturii asupra creativității* scoate în evidență sinergiile și efectele pozitive produse de cultură, prin creativitatea pe care o generează, asupra dezvoltării procesului de învățare în contextul educației permanente, asupra acceptării și utilizării TIC de către publicul general, a stimulării cercetării, inovării cu privire la oferta de produse și servicii, promovării orașelor, consolidării capitalului social, motivării personalului, modernizării serviciilor publice și asupra altor domenii. Studiul evidențiază astfel impactul creativității: "*Creativitatea bazată pe cultură este direct legată de abilitatea artiștilor de a gândi imaginativ, metaforic, de a trece barierele convenționalului. Aceasta are capacitatea de a sparge convențiile și modul de gândire comun și de a permite dezvoltarea unei noi viziuni, idei sau produs. Cultura este legată de înțeles, cunoștințe, talente, industrii, civilizație și valori*".³⁰

În România s-au realizat două studii cu privire la impactul acestui sector economic și cultural asupra economiei naționale, utilizându-se metodologia OMPI, respectiv formula de industrii bazate pe drepturi de autor – IC -. Cele două studii au fost elaborate în 2007 – *Contribuția economică a industriilor bazate pe copyright în România 2002-2005* - (de către CCCDC) și în 2011 -*Contribuția industriilor bazate pe copyright la economia națională pentru perioada 2006-2009* – (CCDC, în cadrul proiectului "Promovarea antreprenoriatului în domeniul industriilor creative" cofinanțat de FSE, POSDRU 2007 – 2013). Acestea vor fi prezentate în prezenta strategie, fiind singurele date statistico-economice colectate și coerente cu privire la sectorul care ne interesează.

Din rațiuni de claritate a prezentei Strategii s-a optat pentru o departajare a termenilor, utilizându-se de regulă sintagma "sector/sectoare cultural/e și creativ/e" pentru a defini întregul sector al culturii, inclusiv sub-sectorul non-profit și cel al instituțiilor publice de cultură, iar sintagma de "industrii culturale și creative" pentru acel sub-sector care privește de regulă activitățile aducătoare de profit din domeniul culturii. În România, în perioada actuală și în perspectiva următorilor ani, problemele specifice "industriilor culturale și creative" sunt și vor continua să fie diferite în cea mai mare parte de cele cu care se confruntă sub-sectorul organizațiilor neguvernamentale, pe de o parte, și cel al instituțiilor publice pentru cultură, pe de altă parte. Este adevărat că, în același timp, toate aceste sectoare se confruntă și cu unele probleme comune cum ar fi publicul și fidelizarea sa, accesibilitatea ofertei,

³⁰*Impactul culturii asupra creativității*. 2009. KEA European Affairs.

accesul la diverse surse de finanțare sau alte câteva probleme specifice, cum ar fi cele privind digitizarea sau cele privind infrastructura culturală, exportul produselor proprii și internaționalizarea etc. Din acest motiv toate acestea au fost, în măsura posibilului, tratate distinct, din perspectivă transversală/intersectorială.

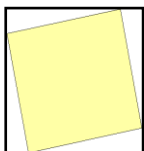
Industria culturale și creative, indiferent care ar fi modelarea acestui sub-sector, au câteva caracteristici comune:

- au ca nucleu creativitatea, materializată în principal în domeniul cultural-artistic;
- sunt bazate pe cunoaștere;
- nu beneficiază de creșteri masive de productivitate în toate componentele ciclului de producție, fiind deseori generatoare de muncă intensivă și deci de ocupare;
- sunt activități de mare risc, întrucât depind în totalitate de gustul publicului și schimbările neașteptate ale acestuia;
- realizează produse de unicat/prototip sau serie mică;
- au un capital social și un patrimoniu compus cu prioritate din portofoliul de drepturi de proprietate intelectuală – drepturi imateriale - ;
- sunt constituite în proporție covârșitoare din micro-întreprinderi și din IMM-uri.

Industria culturale din România au o viață scurtă, întrucât ele au început să funcționeze ca atare abia din 1990, moment în care, cel puțin teoretic, a apărut noțiunea de piață, au fost înființate primele entități private cu activitate în domeniu (primele activități au fost legate de presa scrisă, editarea de carte, radio și televiziune) și au început să fie transformate în societăți comerciale și ulterior privatizate acele segmente ale sectorului instituțional public al culturii care aveau o activitate evident economică și posibil sustenabilă în condiții de competiție liberă. (presă și edituri, producția de fonograme, producția de filme).

Trebuie menționat însă că recunoașterea acestui sector ca fiind al industriilor culturale/creative este încă dificilă, atât la nivelul unor părți ale sectorului propriu-zis care au dificultăți în a accepta eticheta de *industrie* (probabil din cauza confuziei terminologice pe care acest termen o generează), cât și a unor decidenți publici, pentru care sfera de cuprindere a politicilor culturale (naționale sau locale/regionale) trebuie să fie circumscrișă strict sectorului instituțional care necesită intervenții publice/ subvenții pentru a supraviețui și care este creuzetul unei oferte culturale de elită³¹.

³¹ Pe de altă parte, a devenit o realitate care excede spațiul Uniunii faptul că prin efectul democratizării, inclusiv a accesului la cultură, și prin mutațiile intervenite la nivelul obligațiilor ce revin

Piața industriilor culturale depinde și de gradul de dezvoltare a acestor industrii, de calitatea ofertei lor, de apropierea consumatorului de acest tip de ofertă.

Piața din România poate fi caracterizată prin câteva particularități și anume:

- dezvoltare asimetrică și fluctuantă;
- dezechilibre structurale în ceea ce privește exportul –importul produselor culturale și creative;
- dezechilibre între oferta autohtonă de produse culturale și creative și cerere;
- deficiențe structurale ale rețelelor de distribuție/difuzare.

O altă caracteristică, generală, a pieței produselor culturale, este *volatilitatea* generată de faptul că ea depinde în întregime de gust și percepții estetice, care au o accentuată notă subiectivă, cu efecte imprevizibile în planul cererii.

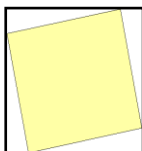
Dimensiunile sub-sectorului industriilor culturale și creative sunt ilustrate prin datele prezentate mai jos, care utilizează metodologia OMPI:

Tabel nr. 19. Contribuția IC (metodologia OMPI) la PIB

	2007	2008	2009
Total IC	6,66%	7,24%	5,93%
Total IC - Core	5,21%	5,76%	4,75%
Software	2,24%	2,58%	2,55%
Industria de carte	1,23%	1,09%	0,80%
Industria de publicitate	1,08%	0,97%	0,69%
Film, TV și Radio	0,38%	0,39%	0,28%
Industria muzicală	0,04%	0,03%	0,03%
Artele spectacolului	0,10%	0,11%	0,08%
Design	0,00%	0,05%	0,05%
altele	0,15%	0,53%	0,28%

Sursa datelor: CCCDC, Contribuția industriilor bazate pe copyright la economia națională 2006-2009

Statelor, autorităților publice naționale și locale în acest domeniu, sfera de cuprindere a strategiilor și politicilor publice trebuie să acopere cu necesitate și sub-sectorul industriilor culturale și creative alături de sub-sectorul privat non-profit și de sistemul instituțiilor publice.

Se constată astfel dependența acestui subsector de mediul economic și financiar, reducerea substanțială a contribuției la PIB în perioada de criză economică putând fi ușor identificată. Pe de altă parte, chiar în aceste condiții de criză și de contractare a sectorului, contribuția la PIB rămâne extrem de importantă depășind contribuțiile altor sectoare economice.

Tabel nr. 20. Proportia angajaților din IC (metodologia OMPI) în totalul angajaților

	2007	2008	2009
Total IC	4,90%	5,22%	4,48%
Total IC – Core, din care	3,19%	3,70%	3,13%
Software	1,09%	1,56%	1,15%
Industria de carte	0,93%	0,84%	0,76%
Industria de publicitate	0,56%	0,44%	0,48%
Film, TV și Radio	0,32%	0,30%	0,27%
Industria muzicală	0,02%	0,02%	0,02%
Artele spectacolului	0,09%	0,08%	0,07%
Design		0,06%	0,05%
Altele	0,17%	0,40%	0,32%

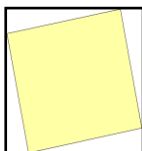
Sursa datelor: CCCDC, Contribuția industriilor bazate pe copyright la economia națională 2006-2009

Aceeași scădere pe ansamblu și pe componentele subsectorului se poate observa și în ceea ce privește numărul de angajați în raport cu numărul total de angajați, ceea ce este de natură să atragă atenția asupra unei fragilități sau vulnerabilități a sectorului.

Prezentăm în cele ce urmează un tablou complet al sectorului cultural și creativ (incluzând și datele pentru sectorul instituțiilor publice) cu privire la numărul angajaților, care confirmă trendul continuu descrescător.

Tabel nr. 21. Numărul întreprinderilor active, pe activități economice, în funcție de numărul angajaților

		2008	2009	2010	2011
Tipărire și reproducerea pe suporturi a înregistrărilor	Total	2.460	2.302	2.071	1.872
	- 0-9 persoane	2.054	1.899	1.704	1.496
	- 10-49 persoane	333	342	310	312
	- 50-249 persoane	66	54	51	60
	- 250 persoane și peste	7	7	6	4
Activități de editare	Total	4.593	3.610	3.245	2.801
	- 0-9 persoane	4.096	3.188	2.874	2.438
	- 10-49 persoane	393	335	296	293
	- 50-249 persoane	95	78	66	62
	- 250 persoane și peste	9	9	9	8
Activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune;	Total	2.215	1.962	1.724	1.528

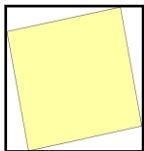

Înregistrări audio și activități de editare muzicală					
-	0-9 persoane	2.103	1.875	1.639	1.445
-	10-49 persoane	94	68	69	67
-	50-249 persoane	12	15	13	13
-	250 persoane si peste	6	4	3	3
Activități de difuzare și transmitere de programe	Total	374	486	527	454
-	0-9 persoane	275	392	438	360
-	10-49 persoane	79	77	72	74
-	50-249 persoane	14	11	11	13
-	250 persoane si peste	6	6	6	7
Activități de creație și interpretare artistică	Total	1.322	1.426	1.253	1.162
-	0-9 persoane	1.305	1.404	1.233	1.134
-	10-49 persoane	14	19	18	26
-	50-249 persoane	3	3	2	2
Activități ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor și alte activități culturale	Total	186	198	184	179
-	0-9 persoane	169	180	167	158
-	10-49 persoane	15	16	16	18
-	50-249 persoane	2	2	1	3
Activități sportive, recreative și distractive	Total	2.411	2.286	2.169	2.095
-	0-9 persoane	2.307	2.183	2.043	1.947
-	10-49 persoane	92	94	114	137
-	50-249 persoane	12	9	12	11
Sectorul cultural și creativ	Total	13.561	12.270	11.173	10.091
	0-9 persoane	12.309	11.121	10.098	8.978
	10-49 persoane	1.020	951	895	927
	50-249 persoane	204	172	156	164
	250 persoane si peste	28	26	24	22

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor INS

Întrucât analiza detaliată a sectorul IC este realizată în studiul CCCDC menționat mai sus, nu vom relua aici prezentarea datelor și a analizelor întreprinse.

Înainte de a încheia această prezentare generală trebuie remarcat faptul că industriile care compun sub-sectorul ICC pot fi analizate și din perspectiva viabilității lor pe piața națională. Astfel, se poate constata de la bun început că industria de software (care în metodologia OMPI nu poate fi separată în componentele sale – industria de jocuri și cea de *business software*, prima având caracteristici pregnante de industrie "culturală" iar cea de-a doua – de industrie "creativă") se situează pe poziția 1, având o contribuție dublă sau chiar mai mare la PIB față de următoarea clasată, industria cărții și publicațiilor. Pe de altă parte, nu trebuie uitat că industria cărții beneficiază de un mecanism specific de susținere, care îi permite să obțină finanțări nerambursabile de la Fondul Cultural Național pentru publicarea de

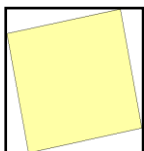
proiecte editoriale. Chiar dacă sumele respective nu sunt foarte mari, ele au fost de natură să permită apariția pe piață a unor cărți deosebit de interesante și, mai ales, a unui număr semnificativ de debuturi ca și de ediții critice, susținându-se astfel nu numai diversitatea ofertei specifice, dar și, mai ales, calitatea acesteia. În același timp, utilizarea acestei surse de finanțare nerambursabilă, alături de mecanismul de achiziții de carte din producția editorială curentă, plătite din bugetul public pentru dotarea bibliotecilor publice, arată o anume precaritate a veniturilor realizate de unele edituri ceea ce rezultă într-o *vulnerabilitate* sporită a acestui segment al ICC.

Situația prezentată mai sus ne duce către concluzia că, în afara marilor grupuri editoriale care pot să-și compenseze pierderile cu anumite titluri prin câștigurile, chiar și reduse, la titlurile de succes, editurile mici ca și start-ups-urile par a avea nevoie de accesul la aceste finanțări pentru a se menține pe piață și incidental pentru a se dezvolta. Este o situație relativ atipică, întrucât un teritoriu lingvistic de aproximativ 20 milioane de locuitori, așa cum este România, ar trebui să fie în măsură să susțină dezvoltarea autonomă a industriei cărții. Ori, în realitate, acest lucru nu este valabil decât pentru o parte din actorii de pe piață, care au reușit să se dezvolte și să se consolideze în perioadele de creștere economică.

Din toate celelalte industrii culturale și creative, singura³² care mai beneficiază de o schemă de ajutor de stat este industria cinematografică, atât pe segmentul de creație / dezvoltare scenarii, cât și pe segmentul de producție și pe cel de difuzare. Si acest sub-sector al ICC beneficiază de propriul cadru normativ, prin O.G. nr. 39/2005, cu modificările și completările ulterioare. Este însă necesar să remarcăm că similitudinile dintre cele două industrii sunt doar de suprafață. Chiar dacă ambele beneficiază de finanțări publice, industria cărții poate supraviețui, pe ansamblu, și fără aceste surse, în timp ce industria cinematografică s-ar prăbuși în absența lor. Este un fenomen răspândit în întreaga Europă, cu magnitudine diferită de la țară la țară dar având același numitor comun: sprijinul din resurse publice pentru ansamblul activităților care presupun producția și difuzarea unui film. La această situație concură mai mulți factori, care de fapt ilustrează dezechilibrele structurale din subsectorul cinematografiei, Costurile totale ale filmului nu pot fi acoperite din exploatarea pe piața internă, datorită cumulului unor factori diferiți: lipsă de apetență a publicului pentru filmul românesc, indiferent de valoarea sa recunoscută pe plan internațional, lipsă de spații de proiecție în foarte multe din aglomerările umane din România, ceea ce face aproape imposibilă exploatarea eficientă prin mijloace tradiționale a filmului precum și prețul scăzut al biletului în raport cu costurile filmului.

Este vorba așadar de o vulnerabilitate accentuată de lipsa de atractivitate fiscală a sectorului pentru investitorii străini, a căror prezență ar putea să dinamizeze tocmai segmentul intrat în colaps – infrastructura de bază, adică sălile de cinematograf.

³² Serviciile publice de radio și de televiziune beneficiază de ajutor de stat, în condițiile legii, dar nu au fost luate în calcul din această perspectivă tocmai datorită caracterului lor de servicii publice, de interes general.

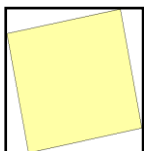
Industria culturală este cea mai bine cotată din perspectiva calității și nivelului ofertei culturale (industria cărții și industria cinematografică) sunt și singurele care depind de finanțări nerambursabile și diverse scheme de ajutor de stat pentru a-și susține activitatea, iar motivul principal pare să fie capacitatea redusă a pieței autohtone de a le asigura viabilitatea: inexistența infrastructurii de difuzare / exploatare a produselor culturale respective (librării, cinematografe), deficiențe structurale în ceea ce privește lanțul de distribuție / difuzare a acestor produse, la care se adaugă interesul redus al publicului pentru consumul produselor respective.

În industria cinematografică există un clivaj între consumul producției autohtone – printre cele mai reduse din Europa – și succesul de festival și de critică al producțiilor respective. Nu este rolul acestei Strategii să identifice toate rațiunile acestei situații, dar este evident că în perioada următoare creșterea consumului publicului trebuie să fie una dintre priorități, trebuind a se identifica în acest sens măsurile potrivite.

Este interesant de remarcat că o altă industrie culturală clasică, și anume industria muzicală (a fonogramelor comerciale) nu beneficiază de nici un mecanism de sprijin pentru producție sau pentru difuzare și nici nu acuză probleme și deficiențe structurale în ceea ce privește producția și distribuția de fonograme. Problemele cu care se confruntă acest subsector al ICC sunt de natură diferită și sunt localizate mai ales în zona protecției drepturilor de autor, întrucât consumul de muzică piratată se menține la cote foarte ridicate în România, în pofida eforturilor pe care asociația patronală din domeniu, inclusiv cu sprijinul IFPI (Federația Internațională a Producătorilor de Fonograme) le face și a cooperării cu poliția și parchetul.

Astfel, multe din IMM-urile constituite pentru a dezvolta diverse modele de producție și difuzare, mai ales on-line, a unei oferte legale și cu plată sunt în situația de a supraviețui cu greu, tocmai datorită consumului redus al acestei oferte, în condițiile în care accesul gratuit la o variată ofertă pirat este foarte facil. Modelul de afacere adoptat în general este acela de agregare a diferite tipuri de activități care să se poată susține reciproc, atât financiar și prin publicitatea atrasă, cât și prin notorietate și prin utilizarea valențelor de creștere a consumului pe care le au comunitățile de socializare. În același timp, producătorii nu își mai configurează planul de afaceri axându-se doar pe veniturile obținute din vânzarea produselor (fonogramelor comerciale), ci și pe veniturile din concerte și din alte exploatare ale muzicii, care nu cu mult timp în urmă erau considerate doar ca mijloace de promovare și creștere a volumului vânzărilor fonogramelor, și nu ca generatoare majore de profit. Acest lucru pare a se datora, pe de o parte, necesității de a schimba oferta reprezentată de muzica fixată (ușor de piratată și de accesat fără bani) cu o ofertă de spectacol *live*, care presupune plată și care în același timp se constituie într-o ofertă calitativ diferită, de natură a satisface publicul pe mai multe planuri.

În afara implementării coerente și continue a măsurilor sancționatorii prevăzute de lege pentru nerespectarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe, este necesară

o abordare diferită a decidenților publici, de natură să susțină și să dezvolte oferta de formare profesională în domeniu, mai ales cea antreprenorială, prin parteneriate între sectorul culturii – ICCuri - și cel al educației, între învățământul artistic și cel economic, între toți actorii instituționali pentru a putea dezvolta incubatoare de afaceri care să răspundă nevoilor industriilor culturale și creative.

În continuare vom prezenta câteva aspecte caracteristice cu privire la acele industrii culturale și creative pentru care în mod tradițional ministerul culturii și-a asumat responsabilitatea și pentru care există date și informații statistice și economice – respectiv industria cărții și industria cinematografică.

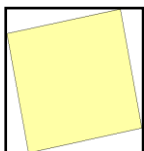
5.2.2.1. Industria cărții - Situația prezentă

Cartea: obiect de lux, obiect de reverență – "*ceva mare și sfânt, ca Ștefan*" (după cum spunea Bogdan Ghiu într-un articol, referindu-se la percepția prevalentă încă în România) –, obiect de mândrie proprietară și de recunoaștere a statusului social (biblioteca de acasă), obiect de consum și de ocupare a câtorva ore petrecute în avion sau în tren, suport pentru informare, dematerializată și transportată pe un e-reader, accesibilă prin telefonul mobil (inteligent!) direct pe Google Books sau contra unei sume modice de la o bibliotecă virtuală ori ascultată în mașină în lectura unor actori cunoscuți (audio-book)... Modurile de raportare la carte, de interacțiune și de consum a conținuturilor scrise s-au schimbat și se schimbă radical, fiind determinate în principal de dezvoltările tehnologice, dintre care multe sunt concepute exclusiv (e-reader) pentru acest produs cultural. Până în urmă cu câteva decenii industria editorială era indiscutabil cea mai puternică industrie culturală din Europa și, respectiv, din România.

Dinamica economică și culturală din ultima perioadă a influențat în mod profund și segmentul industriei editoriale, care în România este în prezent grav afectat de ceea ce breasla numește "criza lecturii" precum și de criza economică, făcând față cu greu concurenței altor oferte culturale alternative sau de substituție, precum televiziunea sau noile servicii de comunicare.

La aceasta se adaugă *slaba putere de cumpărare a publicului, deficiențele structurale ale sistemului de distribuție de carte, și, potrivit aprecierilor formulate de înșiși membrii breslei, slăbirei competențe în domenii specifice sau adiacente dar absolut necesare – de la marketing și promovare la tehnoredactare sau la management editorial și economico-financiar - și a slabei cunoașteri și înțelegeri a evoluțiilor actuale - piața de carte digitală, modele alternative de librării și rolul acestora în comerțul de carte, parteneriatele de merchandising și colaborările cu industria de jocuri video sau de film etc. -*

Toate acestea și multe altele sunt de natură să bulverseze *arhitectura tradițională și consacrată a industriei editoriale precum și a celor aflate în amonte și în aval*: astfel, tipografiilor și fabricilor de hârtie le pot lua locul industria de programe de calculator sau producătorii de DVD-uri ori de alte suporturi pe care este incorporată cartea (în

format scris sau audio ori chiar multimedia) sau, în cazul în care editorul optează pentru publicare on-line, o va putea face el însuși sau un simplu furnizor de servicii de tehnoredactare, în timp ce configurarea lanțului de distribuție/difuzare se va schimba la fel de radical.

De la constituirea de proprii departamente pentru vânzarea on-line până la vânzarea prin intermediul marilor companii internaționalizate, industria editorială are acum vocația de a intra în contact aproape direct și imediat cu cititorii care nu făceau parte din publicul său tradițional, localizat geografic.

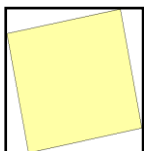
Cele de mai sus sunt doar câteva din posibilele dezvoltări ale sectorului într-un viitor nu prea îndepărtat, chiar dacă majoritatea breslei consideră că publicul român este un public conservator, care va prefera încă multă vreme formatul tradițional al cărții. Chiar dacă datele existente nu permit o proiecție a evoluțiilor viitoare, este evident că anumite modele de afaceri care au fost deja adoptate în alte țări vor fi introduse și aplicate și în România (unele deja există pe piață, deși marginale din punct de vedere al dimensiunilor fenomenului), mai ales având în vedere apetitul publicului pentru consumul ofertelor care se bazează pe tehnologii de ultimă generație.

Cu toate problemele identificate, a căror magnitudine este însă dificil de apreciat în perspectiva perioadei 2007-2020, industria editorială de carte continuă să dețină un loc important în ceea ce privește contribuția sa la PIB, după cum s-a putut constata din datele prezentate mai sus, fiind pe locul secund după industria de software, dar mult înaintea celorlalte industrii culturale clasice, precum industria cinematografică sau industria muzicală. Cu toate acestea, cifrele indică un trend descrescător: 1,23 % din PIB în 2007, 1,09 % în 2008 și 0,80% în 2009, ceea ce o apropie mult de industria de publicitate, clasată pe locul al treilea. În același timp se constată un fenomen constant de concentrare, astfel încât o cotă de aproximativ 62% din piața editorială românească este deținută de un număr de 5 edituri.

Un alt element îngrijorător, remarcat însă de foarte multă vreme și căruia nu i s-a găsit încă nici o rezolvare, este acela al *scăderii continue a tirajelor*. Astfel, dacă la începutul anilor 2000 tirajul mediu era de 2.500 exemplare, în anii care au urmat acesta a scăzut continuu, ajungând în 2009 la un "minim istoric" de 715 exemplare, pentru a crește apoi la 1.246 de exemplare în 2010. Reducerea continuă a tirajelor se datorează unui cumul de factori, printre care pot fi identificate creșterea prețurilor, scăderea puterii de cumpărare precum și lipsa / desființarea librăriilor în unele localități. Acestea se conjugă cu schimbarea tiparelor de consum și a gusturilor publicului precum și a mijloacelor și căilor de accesare a informației, la care multe dintre edituri încă nu s-au adaptat.

Potrivit cifrelor prezentate de asociațiile de editori, tirajele au scăzut în perioada 2007- 2012 cu aproximativ 40% (după unii specialiști chiar cu 45%) pe ansamblu, înregistrându-se însă mențineri ale nivelurilor anterioare pentru cartea de copii/ de colorat și pentru cartea ieftină, sub 10 lei.

Deficiența structurală a pieței de carte din România o constituie lipsa unui sistem articulat de distribuție/difuzare. Astfel se constată lipsa lanțurilor de librării care, ca

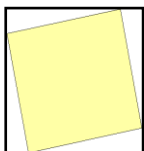

În toate celelalte țări cu tradiție, ar trebui să reprezinte locomotiva vânzărilor, mai ales prin personalul specializat și prin evenimentele de gen pe care le-ar putea găzdui. În momentul de față, cele care vând majoritatea cărților în România sunt de fapt hipermarketurile, în care cartea nu beneficiază de acompaniamentul de specialitate necesar. Excepție făcând rețelele de librării ale unor grupuri editoriale puternice (dar și acelea puține la număr) industria editorială se confruntă cu o situație greu de explicat: existența unui număr consistent de edituri și de facilități de imprimare, existența unei tradiții de lectură la nivelul publicului perpetuarea unui interes pentru carte în rândul unor anumite categorii de public, o producție editorială (atât autohtonă cât și traduceri) interesantă, de calitate și foarte diversificată dar, pe de altă parte, lipsa mecanismelor de difuzare și vânzare a cărții - fie fizic în librării fie prin site-uri specializate în *e-commerce* (care sunt puține, nu foarte cunoscute și încă destul de dificil de utilizat din cauza formulelor de plată și livrare propuse).

Este important de menționat în acest context faptul că legiuitorul, în actul normativ sus-menționat, oferă o facilitate potențialilor librari, în sensul că autoritățile locale sunt ținute să acorde o reducere de 50% a tarifelor reprezentând chiria pe metrul patrat, pentru spațiile comerciale destinate exclusiv difuzării de carte și publicații, precum și pentru spațiile destinate publicității acestora. Este o facilitate care însă nu a produs efectele scontate, numărul de librării continuând să se diminueze.

Ca și pentru alte categorii de servicii comerciale, soluția pare să rezide fie în soluțiile alternative de difuzare (difuzare proprie și distribuție on-line), fie în economia de scară: constituirea unor lanțuri puternice și extinse geografic de librării / vânzare cu amănuntul combinate cu un sistem de difuzare care să lucreze în parteneriat cu editurile, inclusiv prin suportarea în comun a riscurilor, respectiv prin corelarea rabatului la riscul asumat și la momentul plății (anticipate sau după vânzarea efectivă). Desigur, într-un asemenea scenariu, există riscul pierderii tocmai a caracterului specific, de spațiu de consum cultural, ce caracterizează librăriile (puținele care încă mai caută să mențină ridicată ștacheta calității serviciilor oferite) și le diferențiază de spațiile de vânzare de carte din hipermarketuri. O altă variantă ar fi dezvoltarea de către aceste librării individuale, în parteneriat cu editurile, de sisteme alternative de distribuție care să alimenteze librăriile potrivit unor angajamente asumate pe perioade mai lungi, astfel încât să se asigure o anumită stabilitate a sistemului.

Intervenția Ministerului Culturii pentru a susține anumite apariții editoriale, inițiativă care, sub diverse forme, datează încă de la mijlocul anilor '90, a fost concepută inițial ca o soluție "de avarie" pentru a ajuta un sector cultural aflat într-o dificultate considerată atunci pasageră, generată de reconfigurarea întregului lanț industrial, de la fabricile de hârtie și tipografii (care aveau nevoie de o re tehnologizare completă și deci de investiții costisitoare ce trebuiau recuperate și din creșterea costurilor) trecând prin edituri (22 foste edituri "de stat" ce se aflau în curs de reorganizare / privatizare și edituri private în număr de aproximativ 2000) până la rețeaua de difuzare (care s-a atomizat în entități județene dintre care unele au dispărut) și librării, care se împuținau continuu. Astfel, s-a considerat necesară susținerea apariției de carte, ca soluție pentru asigurarea accesului la cultura scrisă în perioada de criză care, pe de o parte, determina creșterea costurilor editoriale și deci a prețului cărții și, pe de altă parte, afecta puterea de cumpărare a publicului. Acest

sistem a fost apoi integrat în legislația specială privind cultura scrisă (legea nr. 186/2003) fiind în competența Ministerului culturii până în 2006 când în urma unor modificări legislative, a fost trecut în competențele Administrației Fondului Cultural Național ca o direcție de finanțare distinctă.

Conceput ca un mijloc de a satisface dreptul de acces la cultură al cetățeanului, sistemul de susținere a culturii scrise avea în vedere acoperirea diferenței dintre prețul real al cărții (prohibitiv pentru buzunarul cumpărătorului) și prețul posibil de plătit de către acesta. Sistemul funcționează și în prezent, fiind una din puținele (aproape singura) sursele stabile de finanțare a apariției unor categorii de cărți considerate importante din punct de vedere cultural și dificile din punct de vedere comercial și pentru care se acordă aceste finanțări nerambursabile ce sunt denumite, impropriu și confuz, "*comandă de stat*".

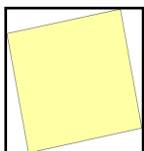
Prioritățile acestei finanțări sunt *realizarea de enciclopedii, tratate, dicționare, atlase, editii critice ale scriitorilor clasici români și straini, editii definitive de autor, debut literar și literatura pentru copii.*

Chiar și cu această susținere, *prețul cărții* este considerat deseori ca fiind "foarte mare", "prea mare", "prohibitiv". Este o apreciere subiectivă care însă influențează puternic atât tiparele de consum – cumpărare ale publicului în general, cât și politica editorială a unor edituri și strategiile de marketing aplicate.

La stabilirea prețului plătit de cumpărător trebuie să se ia în calcul (conform art. 140 din Codul fiscal) și cota redusă de TVA de 9% care se "aplică asupra bazei de impozitare pentru livrarea de manuale școlare, cărți, ziare și reviste, *cu excepția celor destinate exclusiv sau în principal publicității.*" Conform Normelor la codul fiscal, cota redusă de 9% prevăzută de Codul fiscal se aplică *pentru livrarea de manuale școlare, cărți, ziare și reviste, inclusiv pentru cele înregistrate pe suport electromagnetic sau pe alte tipuri de suporturi.* Ea nu se aplică însă *pentru livrarea de cărți, ziare și reviste, în cazul în care acestea sunt furnizate pe cale electronică*, întrucât aceste activități sunt considerate, potrivit interpretării curente, prestări de servicii, pentru care reglementările europene nu prevăd posibilitatea reducerii. Pe de altă parte, constatăm că în alte state membre, cota de TVA pentru carte este redusă la 5- 5,5%, inclusiv pentru cărțile electronice.

Chestiunea cotei de TVA aplicabilă la carte și publicații a suscitat, de-a lungul timpului, multiple luări de poziție. Pentru perioada viitoare se conturează o posibilitate de reducere până la 5 % a cotei de TVA aplicabile acestor produse culturale dar problematica aplicării TVA trebuie abordată în mod coerent și unitar în funcție de prioritățile naționale din momentul respectiv.

Problema complexă a *promovării aparițiilor editoriale*, ca și a publicațiilor culturale, rămâne încă la stadiul de deziderat în multe privințe, inițiativele de succes din domeniu, precum BookLand – Caravana cărții, fiind foarte puține și insuficiente pentru a determina acea așteptată schimbare de atitudine a publicului potențial față de consumul de carte. Editurile (cu excepția unor grupuri foarte puternice) nu dispun de bugete de promovare care să le permită să utilizeze măcar metodele de

marketing aflate în repertoriul tradițional al industriei editoriale, precum lecturi publice ale autorului, itinerarea de lansări și conferințe ale autorului în diverse localități din țară etc. Astfel, promovarea aparițiilor editoriale se realizează mai ales prin participarea la diversele târguri și saloane de carte organizate în diferite orașe din țară.

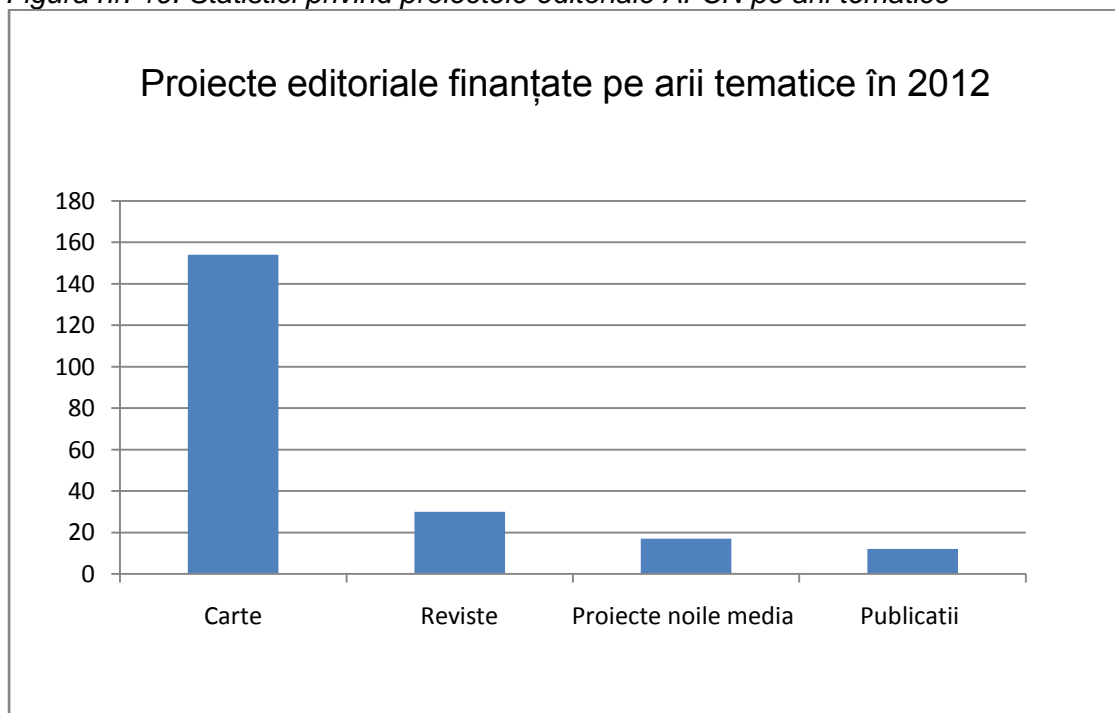
Promovarea cărții în afara granițelor se face, potrivit legii sus-menționate, în mod tradițional prin participarea editurilor la standurile organizate și susținute financiar fie de Ministerul Culturii, fie de Institutul Cultural Român, deseori în colaborare cu asociațiile profesionale ale editorilor, difuzorilor, uniunilor de creatori și astfel, în funcție de bugetul alocat, se reușește construirea unor suite de evenimente culturale la care participă scriitorii români invitați.

Rezultatele participării la aceste târguri, din perspectiva contractelor de editare /traducere încheiate, nu sunt cunoscute, deși prezența României ca invitat de onoare la unele târguri importante este un semnal pozitiv cu privire la cunoașterea și aprecierii culturii scrise din țara noastră.

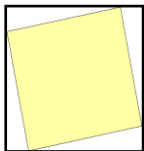
Deși finanțările de la AFCN pentru proiecte editoriale nu reprezintă o parte substanțială în producția de carte și publicații, ele au permis de-a lungul timpului o diversificare a producției editoriale cu accent pe acele categorii de cărți considerate a fi dificile, destinate unor tiraje mici și cu un ritm lent de vânzare.

Așa cum se poate observa în graficele următoare în anul 2012 AFCN a finanțat 154 de cărți și un număr consistent de reviste și publicații, inclusiv proiecte de tip noile media.

Figura nr. 19. Statistici privind proiectele editoriale AFCN pe arii tematice

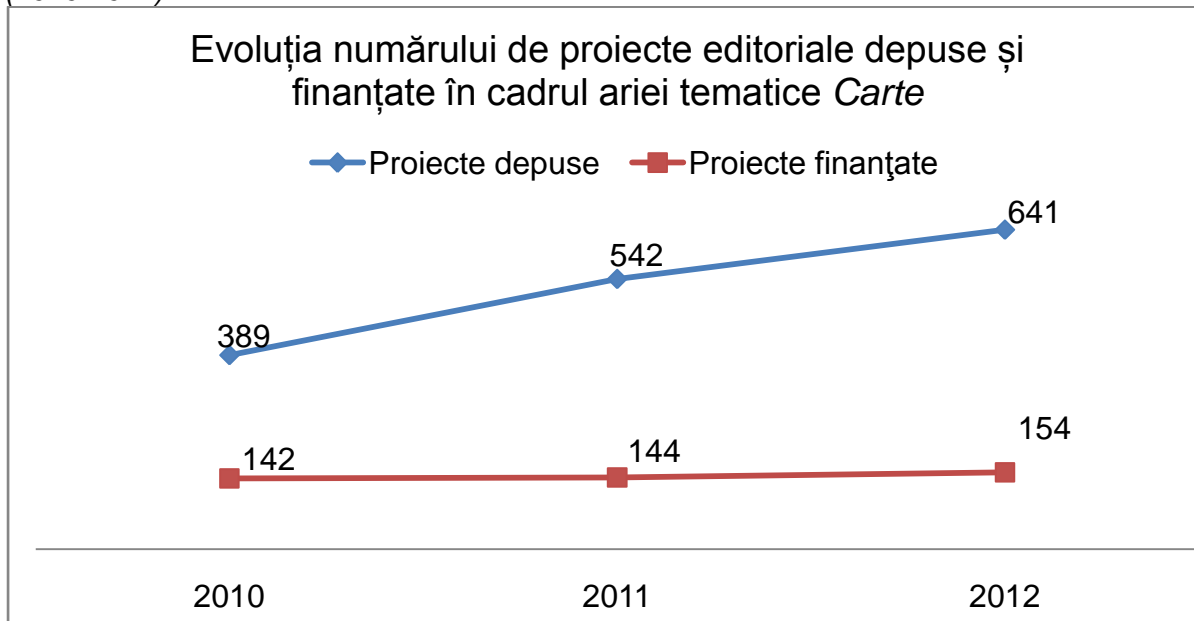

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Numărul de cărți finanțate s-a menținut aproape constant în perioada 2010-2012, deși numărul de cereri de finanțare a crescut constant, ceea ce reliefează nevoile de finanțare ale acestui sector creativ.

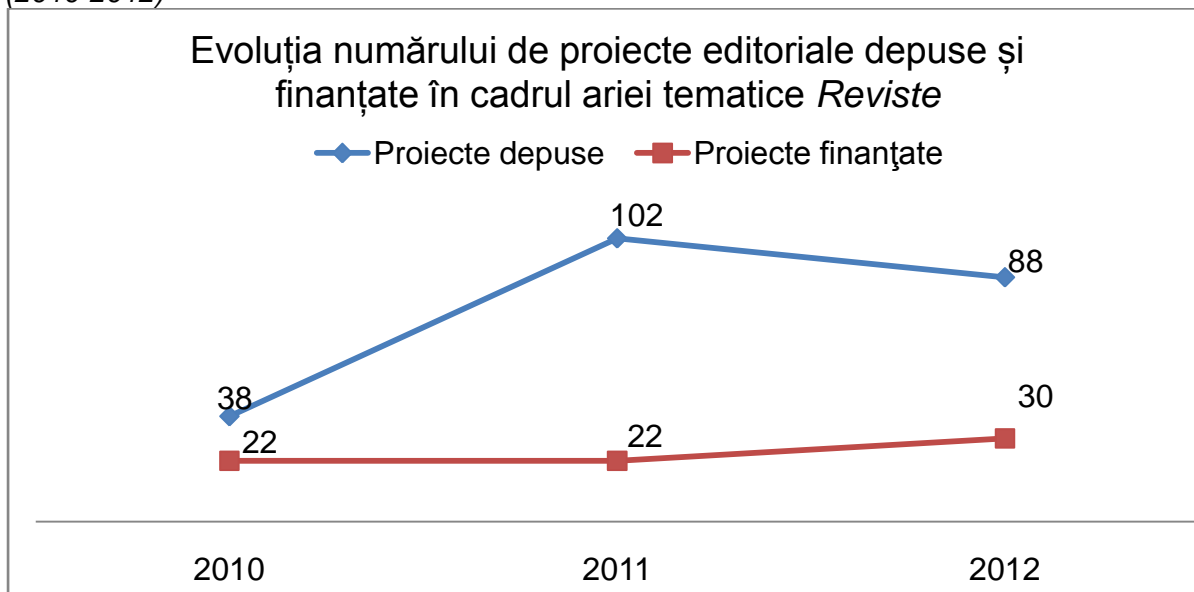
Figura nr. 20. Statistici privind proiectele editoriale AFCN din cadrul ariei tematice Carte (2010-2012)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Situația este asemănătoare pentru evoluția numărului de reviste și publicații culturale finanțate, cu diferența că numărul proiectelor depuse spre finanțare pentru reviste a scăzut în anul 2012, iar în cazul publicațiilor culturale s-a menținut constat, așa cum se poate observa și în graficele de mai jos.

Figura nr. 21. Statistici privind proiectele editoriale AFCN din cadrul ariei tematice Reviste (2010-2012)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

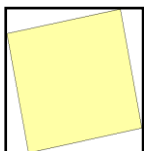
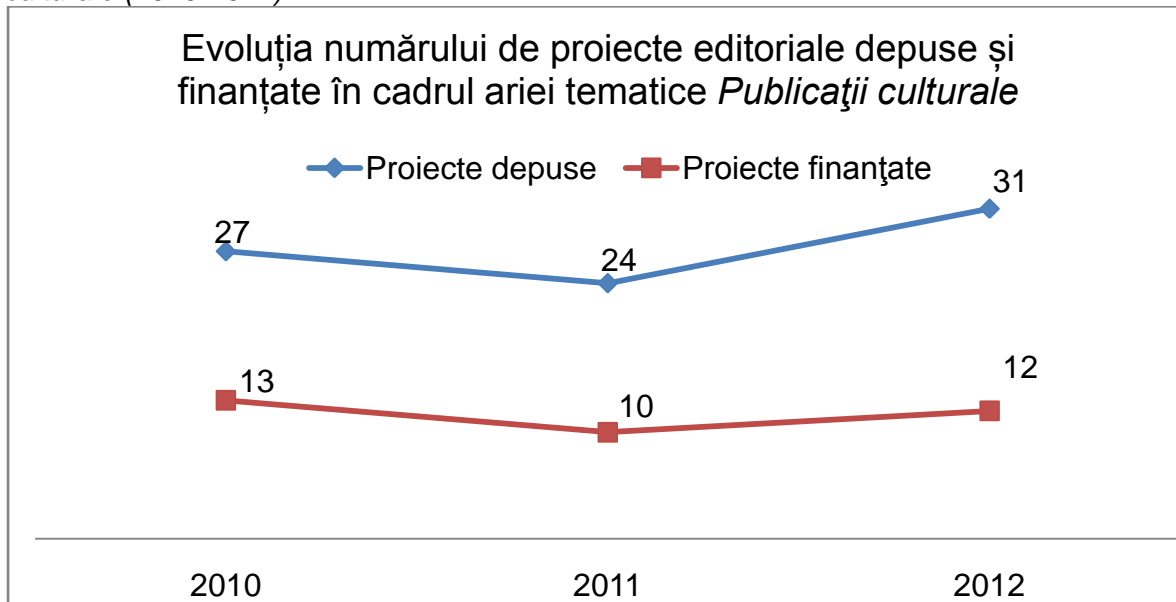

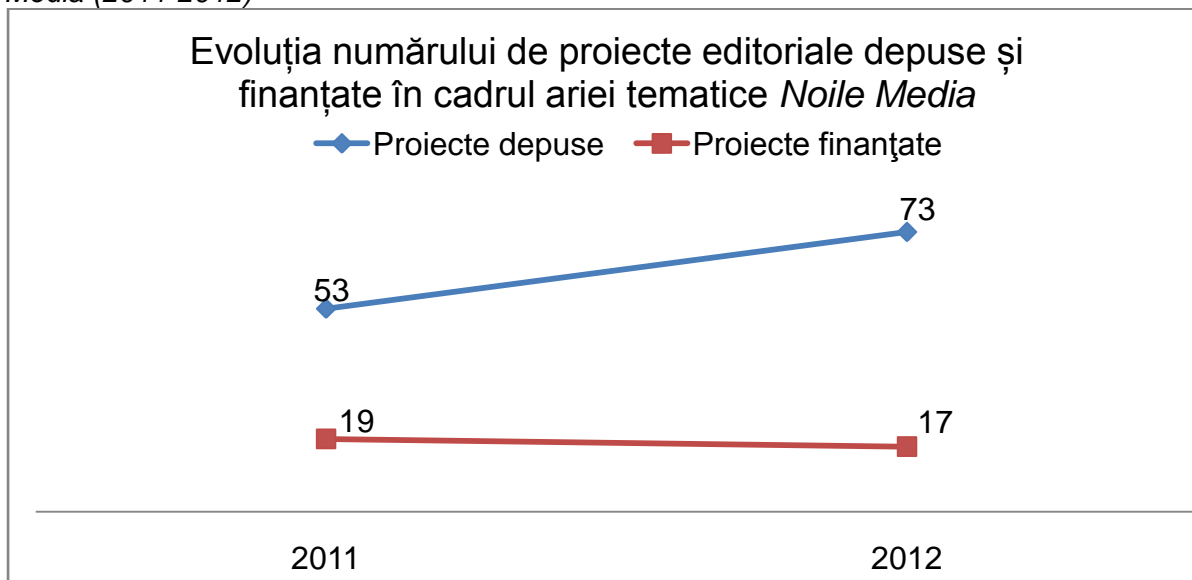
Figura nr. 22. Statistici privind proiectele editoriale AFCN din cadrul ariei tematice Publicații culturale (2010-2012)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

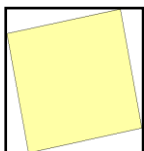
Aria tematică *noile media* a apărut recent iar numărul proiectelor depuse și finanțate s-a menținut aproape constant în cei doi ani de funcționare.

Figura nr. 23. Statistici privind proiectele editoriale AFCN din cadrul ariei tematice Noile Media (2011-2012)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Prezentarea de mai sus este departe de a fi exhaustivă, ea este menită a identifica în principal acele probleme care ar putea face obiectul unei intervenții de politică publică pentru perioada 2014-2020.

5.2.2.2. Industria Cinematografică - Situația prezentă

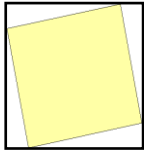
De la bun început trebuie remarcat faptul că în ceea ce privește industria cinematografică, decidentul român, preluând modelele europene de succes, a constituit, prin efectul legislației specifice (OG nr. 39/2005 cu modificările și completările ulterioare), un cadru de intervenție și susținere pentru întregul lanț cinematografic – de la creator și până la consumator -. Susținerea este, evident, direcționată prioritar către producția de film pentru care mecanismul de ajutor de stat pune în aplicare acquis-ul comunitar în materie, respectiv *principiul teritorialității* și *principiul intensității* ajutorului.

La nivel de cadru de reglementare, sistemul instituit se prezintă ca o construcție articulată și logică, care pornește de la constituirea surselor de finanțare ale industriilor cinematografice și independența acestor surse față de bugetul de stat și care prezintă abordări specifice și nuanțate pentru fiecare categorie de intervenție:

- acordarea de credite directe pentru:
 - producția de filme de toate genurile: de ficțiune, documentar, de animație
 - dezvoltarea proiectelor de film pentru filmele de lung metraj de ficțiune, documentare sau de animație
- acordarea de sprijin financiar nerambursabil pentru:
 - încurajarea realizatorilor și producătorilor filmelor cu succes de public,
 - încurajarea realizatorilor și producătorilor filmelor de valoare artistică deosebită, recunoscute ca atare pe plan internațional,
 - distribuirea filmelor românești de toate genurile: de ficțiune, documentar, animație,
 - încurajarea funcționării cinematografelelor de artă și a programării filmelor în acestea,
 - organizarea sau participarea la festivaluri și târguri de filme, interne și internaționale,
 - susținerea unor programe de cultură, educație cinematografică, editare de publicații de specialitate și a altor activități similare.

Trebuie menționat că CNC operează pe baza unei *scheme de minimis*, ceea ce înseamnă că un beneficiar nu poate să primească finanțări ce însumează peste 400.000 euro pe parcursul a 3 ani.

Dimensiunea industriilor cinematografice este prezentată sintetic în tabelele ce urmează, care se completează cu datele colectate și cu analizele cuprinse în Anuarul statistic al Cinematografiei (realizat de Centrul Național al Cinematografiei – CNC) și în Anuarul Observatorului European al Audiovizualului.

Tabelul nr. 22. Producția de film (2007-2011)

Numar Filme	2007	2008	2009	2010	2011
De lung metraj și mediu	14	9	19	19	14
De scurt metraj	15	6	14	6	11
Filme documentare și științifice	5	15	18	15	2

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Producția de filme a înregistrat o creștere de ansamblu în ultima perioadă, care nu este necesarmente reflectată de datele din tabelul de mai sus, ce iau în calcul numai filmele finalizate/comunicate public și nu ponderează aceste date cu numărul de filme aflate în producție sau cu proiectele câștigătoare la sesiunile de finanțare ale CNC, ceea ce ar fi de natură să prezinte o imagine mai corectă a dimensiunii activităților din acest sub-sector.

Tabelul nr. 23. Infrastructură cinematografică (2007-2011)

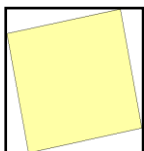
	2007	2008	2009	2010	2011
Număr cinematografe	72	75	74	68	75
Total locuri în cinematografe	43.057	46.782	49.871	50.733	56.728
Nr. mediu de locuri într-un cinematografe	606	632	683	757	756
Număr ecrane	117	136	182	194	241
Număr locuri per ecran	368	344	274	261	235
Numar cinematografe cu 2 sau mai multe ecrane	11	14	19	20	24

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

Tabelul nr. 24. Date generale pentru perioada 2007-2011

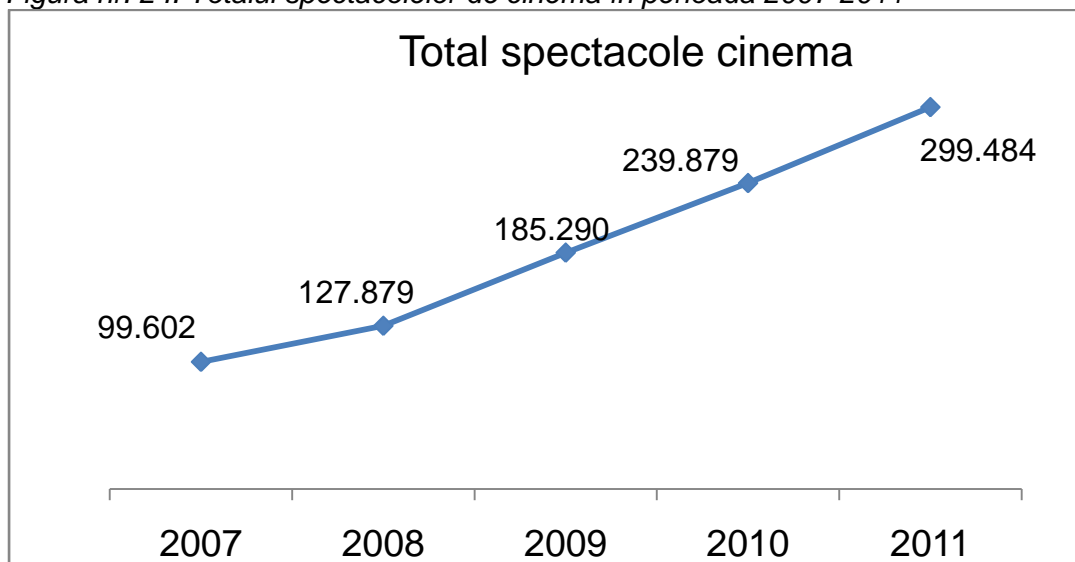
Nr. Crt	Date generale	2007	2008	2009	2010	2011
1.	Cinematografe în funcțiune	72	75	74	68	75
2.	Locuri	43 057	46 782	49 871	50 733	56 728
3.	Spectatori	2 928 050	3 797 586	5 279 932	6 508 747	7 235 382
4.	Încasări totale (RON)/	34 381 413	53 114 230	86 940 607	111 640 783	124 706 985
5.	Frecvența pe locuitor	0,14	0,18	0,24	0,30	0,38
6.	Preț mediu bilet – lei/	11,74	13,99	16,47	17,15	17,24

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

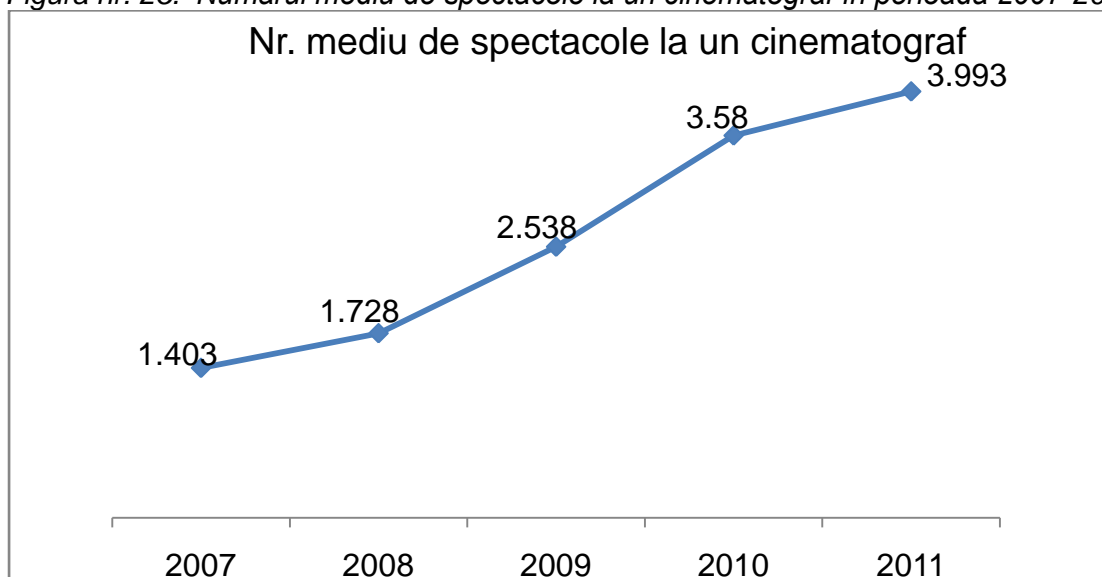
Creșterea numărului de cinematografe s-a realizat în principal prin apariția de noi multiplex-uri, de regulă în cadrul mall-urilor, ceea ce este de natură să mascheze reducerea de săli individuale, mai ales a celor aflate în administrarea RADEF (fie prin închiderea lor, fie prin retrocedări către foștii proprietari).

Figura nr. 24. Totalul spectacolelor de cinema în perioada 2007-2011

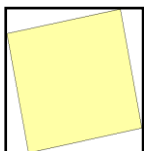
Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

Figura nr. 25. Numărul mediu de spectacole la un cinematograf în perioada 2007-2011

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

Prin comparație, după țara de origine, premierele de filme românești sunt prezentate în tabelul următor, din care rezultă că acestea constituie cca 12,5 % din totalul premierelor cinematografice.

Tabelul nr. 25. Filme în premieră după țara de origine (2007-2011)

Țara de origine	2007	2008	2009	2010	2011
România	9	15	19	20	24
	4,7%	7,5%	9%	10,9%	12,5%
România (cu sprijinul CNC)	8	13	15	18	22
Europene	59	55	57	57	49
	30,5%	27,6%	27%	31%	25,5%
Americane	116	124	131	102	114
	60,1%	62,3%	62%	55,4%	59,4%
Alte țări	9	5	4	5	5
	4,7%	2,5%	1,9%	2,7%	2,6%
TOTAL	193	199	211	184	192

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

Consumul de filme, materializat prin numărul de spectatori în sălile de cinema, a înregistrat o creștere constantă în ultima perioadă, datorată în mare măsură multiplexurilor nou construite.

Un loc aparte îl ocupă în configurarea ofertei cinematografice proiectul de caravană mobilă, inițiativă a unei societăți private finanțată din fonduri structurale și care pornind de la constatarea că în ultimii ani, numărul cinematografele funcționale a scăzut, a adaptat conceptul de caravană mobilă popular deja în alte țări pentru a determina o creștere a numărului de proiecții și de spectatori.

Proiectul își propune:

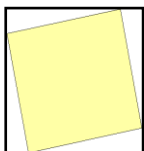
- "Facilitarea accesului la evenimente culturale în zonele unde nu există cinematografe"
- Accesul la tehnologie audiovizuală de ultimă generație
- Extinderea pieței pentru filmele existente și pentru cele noi
- Reabilitarea zonelor defavorizate, potențial de utilizare și dezvoltare a unor spații ce par înghețate la prima vedere"

Prin crearea de noi săli și implicit prin diversificarea ofertei, se ajunge ca, pe segmentul filmelor independente, să se observe o creștere în numărul spectatorilor, cu excepția anului 2011, care înregistrează o scădere majoră în ceea ce privește numărul mediu de spectatori, deși numărul spectacolelor a crescut de aproape 6 ori față de anul precedent.

Tabelul nr. 26. Caravane cinematografice (2007-2011)

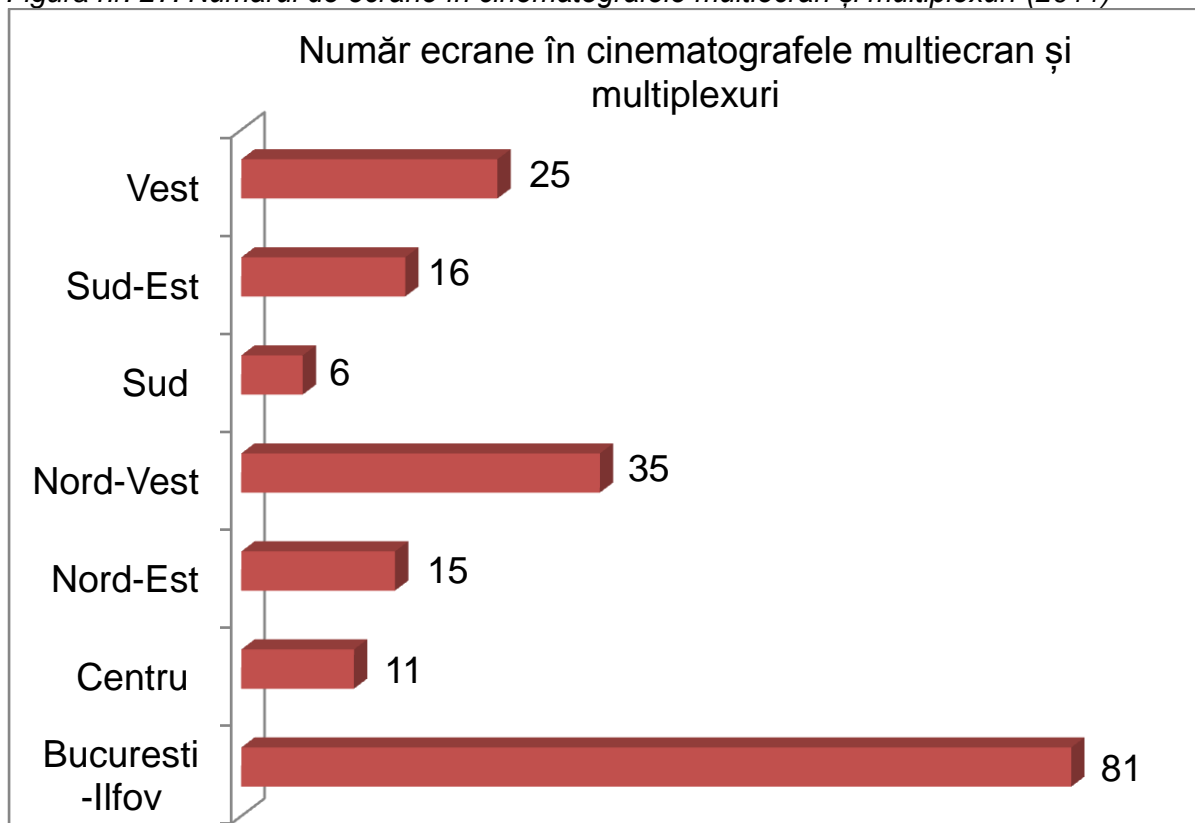
	2007	2008	2009	2010	2011
Nr. caravane cinematografice	1	1	1	1	1
Spectacole în cadrul caravanei cinematografice	56	14	138	86	587
Spectatori	17.000	10.000	22.000	17.000	20.000
Nr. mediu spectatori la un spectacol din cadrul caravanei cinematografice	304	714	159	198	34

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Starea deplorabilă a rețelei de cinematografe din orașele mici și mijlocii, în special, face ca România să se situeze pe ultimul loc din UE în ceea ce privește numărul de locuitori pe sală de cinema – 187, în timp ce media în Uniune este de 17, adică de 10 ori mai mică.

Figura nr. 27. Numărul de ecrane în cinematografele multiecran și multiplexuri (2011)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

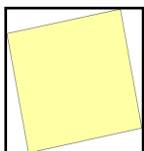
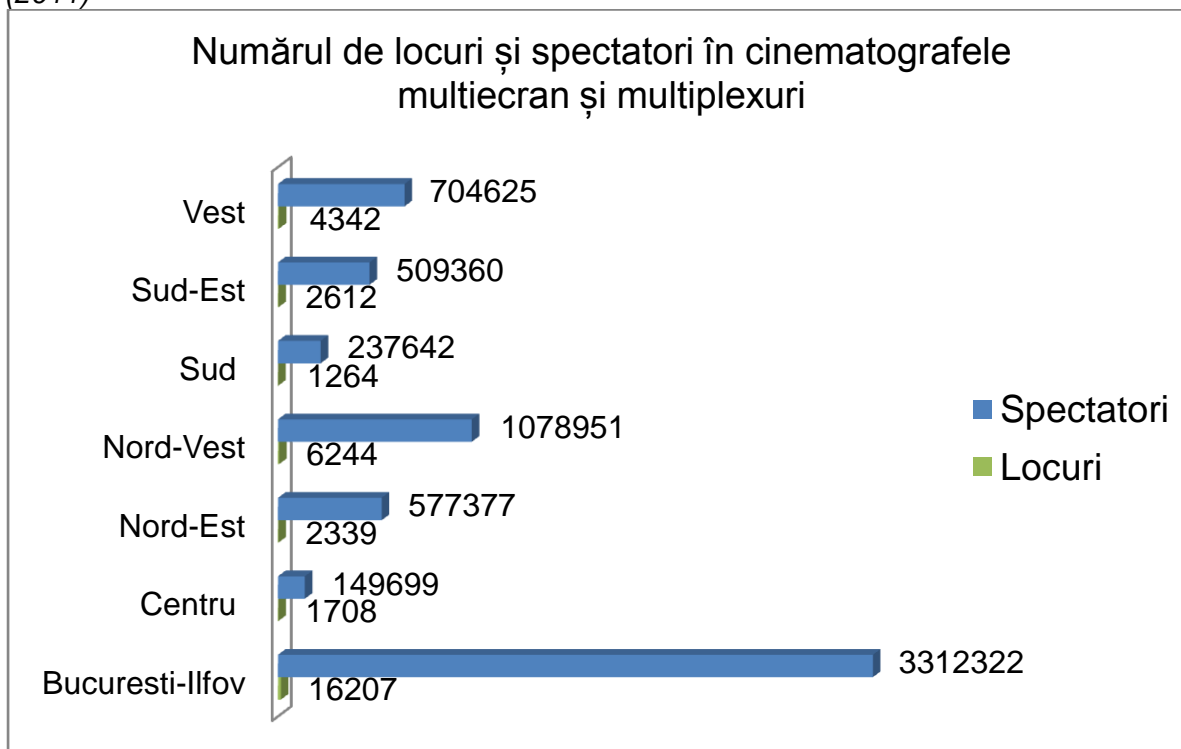

Figura nr. 28. Numărul de locuri și spectatori în cinematografele multiecran și multiplexuri (2011)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

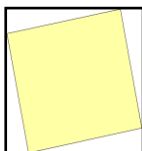
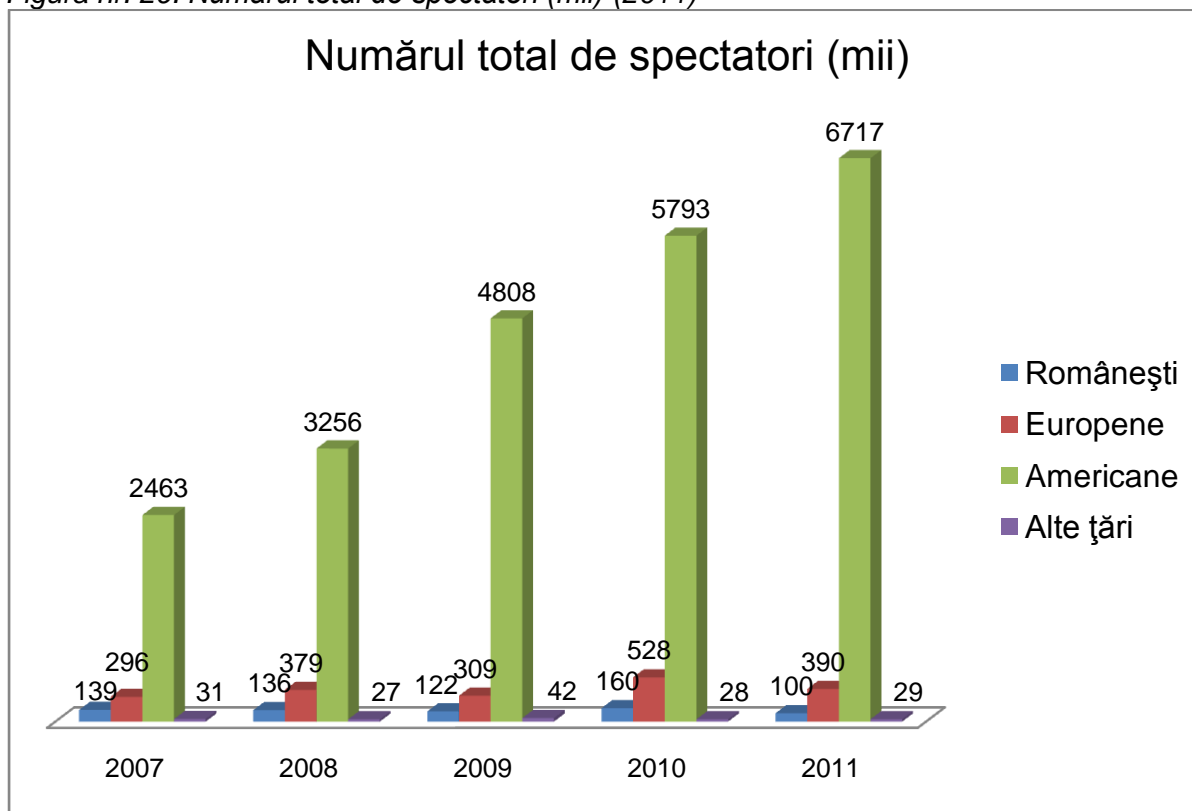

Figura nr. 29. Numărul total de spectatori (mii) (2011)

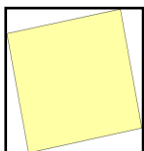

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor CNC

Problemele sub-sectorului industriilor cinematografice sunt în mare măsură rezultatul unei lipse de coerență la nivelul viziunii de ansamblu, respectiv a modului specific în care fiecare segment necesita susținere sau, după caz, intervenții financiar-fiscale. Una din cele mai dificile rezolvări este cea cu privire la asigurarea infrastructurii de comunicare publică a filmelor, problemă determinată în principal de gestiunea deficitară a ansamblului de săli de spectacol cinematografic, materializată prin lipsa de investiții în asigurarea confortului spectatorului și, în egală măsură, prin neasigurarea nevoilor minime de modernizare a echipamentelor de proiecție. Ezitățile legislative și cramponarea de ideea că sălile trebuie să rămână în patrimoniul public al cinematografului, alături de fenomenul firesc dar prost gestionat al retrocedărilor către foștii proprietari, au avut rezultate dezastruoase, prin reducerea la aproape 1/10 a numărului de săli care să îndeplinească condițiile de echipare tehnică și de confort minim necesare.

Modificarea cadrului actual de gestiune și intervenție în ceea ce privește infrastructura de spectacol cinematografic este necesară, inclusiv din perspectiva racordării la inițiative europene precum d-cinema (digital cinema) și deci a re tehnologizării echipării acestor săli.

Inconsistența legislativă se manifestă și în ceea ce privește prezervarea filmelor, prin cele două instrumente posibile, care au însă rațiuni și metodologii diferite. Ne referim, în primul rând la instituția depozitului legal care ar trebui să determine modificarea cadrului legal existent pentru a-l pune de acord cu principiile cuprinse în

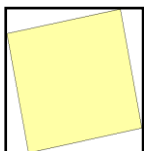
Recomandarea europeană privind patrimoniul cinematografic, și ale cărei principii se regăsesc și în Convenția Consiliului Europei pe care România a semnat-o dar nu a ratificat-o (Convenția Europeană privind protecția patrimoniului cinematografic). Depozitul legal ar trebui completat (și nu înlocuit) cu depozitul voluntar în ceea ce privește diversele categorii de opere audiovizuale, astfel încât funcțiunile operelor audiovizuale, de mărturie ale istoriei, culturii și civilizației, să poată fi susținute.

Cealaltă direcție de acțiune o constituie punerea în operă a politicii publice deja existente cu privire la digitizarea patrimoniului cultural, politică în care o parte semnificativă este dedicată prezervării și punerii în valoare, prin efectul digitizării, a filmelor și documentelor, indiferent de suport, care sunt conservate de Arhiva Națională de Filme. Aceasta nu exclude necesitatea restaurării suporturilor filmice originale, ba chiar o presupune ca o condiție prealabilă oricărui efort de transpunere pe alt tip de suport. Și aici, ca și în alte domenii, problemele de finanțare vor trebui rezolvate într-un mod creativ, alături de problemele generate de necesitatea protecției drepturilor de autor încorporate în filmele respective.

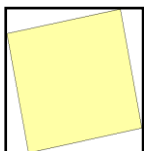
5.2.3. Industriile culturale și creative – Obiective strategice pentru perioada 2014-2020

Formularea obiectivelor strategice de dezvoltare a sub-sectorului industriilor culturale și creative presupune luarea în considerare a specificității acestora, atât din perspectiva dimensiunilor culturale ale ofertei și consumului pe care le generează, cât și din perspectiva dimensiunilor sociale (ocupare, reconversie, formare și specializare a forței de muncă, impact social – categorii de public vizate, calitatea vieții, tipare de consum ș.a.,) și economice (dezvoltare inteligentă și sustenabilă în plan local și la nivel național, piața produselor culturale etc.).

Astfel, orice demers strategic trebuie să pornească de la recunoașterea naturii duale a produselor industriilor culturale (pe de o parte, valori și semnificații socio-culturală, pe de altă parte, marfă cu valoare economică):

- Industriile culturale și creative reprezintă spațiul principal de consum cultural pentru marea majoritate a populației.
- ICC reprezintă un factor important de absorbție a unei forțe de muncă înalt calificate și creative, contribuind la ocuparea dar și la mobilitatea acestora, la formarea așa-numitei *clase creative* (Florida, 2002).
- ICC au o importanță economică și socială din ce în ce mai mare, în contextul creșterii nivelului de educație al consumatorilor potențiali, al creșterii timpului liber și al creșterii cererii de asemenea bunuri și servicii.
- Creșterea consumului cultural nu înseamnă numai creșterea numărului de bunuri culturale achiziționate, ci și noi utilizări ale bunurilor existente, îndeosebi în construirea identității individuale și sociale.
- ICC au valențe neexploatate încă în România în ceea ce privește creșterea și relansarea economică, cu precădere în regiunile mai puțin dezvoltate din punctul de vedere al creării de venituri, al ocupării, al reabilitării infrastructurii, mai ales a celei de comunicare, al ridicării nivelului de cultură și civilizație.
- ICC au un rol deosebit în regenerarea urbană precum și în estetizarea mediului ambiant, cu rol evident în creșterea calității locuirii și implicit, a calității vieții.
- Industriile culturale și creative contribuie substanțial la revitalizarea orașelor iar Infrastructura culturală specifică acestor industrii permite orașelor să răspundă în mod inteligent și sustenabil la schimbările determinate de dezvoltarea urbană.
- ICC sunt un generator constant de inovare și de creativitate și, în același timp, un spațiu predilect pentru manifestarea acestora.
- ICC au un important efect de *spill-over*¹ prin dezvoltarea de noi abordări și de noi modele de afaceri, mai ales în ceea ce privește economia digitală, producția digitală, e-comerțul și dezvoltarea de noi platforme integrate, precum și în ceea ce privește crearea de noi afaceri adiacente ofertei principale culturale - și prin veniturile obținute - în ceea ce privește dezvoltarea economică durabilă, pornind de la nuclee de dezvoltare

Analizele întreprinse asupra firmelor din ICC au evidențiat anumite particularități ale acestora. Se observă o aglomerare mult mai mare a microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici³³. Multe din aceste firme mici abia își încep activitatea, fiind desemnate cu numele generic de *start-ups*. La nivelul întregii economii, foarte puține firme mici reușesc să își continue activitatea după primii trei ani. În cazul ICC, situația este puțin diferită, mai multe *start-ups* decât media generală reușind să își continue activitatea. Iar atunci când piața este dominată de firmele mari, firmele mici reușesc să își continue activitatea prin subcontractări, parteneriate sau externalizări³⁴.

Pe de altă parte, în sectorul ICC este o practică destul de curentă, care ține de specificul activităților, ca diverse firme să apară ca urmare a parteneriatului realizat între diferiți artiști în vederea realizării unui proiect anume, având astfel încă de la început un termen limitat de viață.

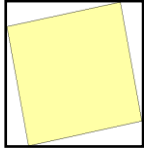
Un model de susținere a *start-ups*-urilor, mai ales în ceea ce privește dimensiunea antreprenorială, îl constituie *incubatoarele de afaceri*. Deși în România rezultatele unor asemenea inițiative au fost inegale, considerăm că acest model ar putea fi aplicat cu succes pentru susținerea *start-ups*-urilor din subsectorul ICC. Utilitatea folosirii *incubatoarelor de afaceri* se bazează pe capacitatea acestor de a crea, dezvolta și crește noi firme. *Incubatorul de afaceri* poate fi definit ca o organizație care oferă o paletă largă de servicii de dezvoltare și networking, precum și acces la spații în termeni acceptabili pentru o firmă ce abia s-a înființat. Serviciile oferite de *incubator* urmăresc creșterea noilor firme, cu scopul maximizării impactului lor economic și social. Cele mai des întâlnite obiective ale creerii *incubatoarelor de afaceri* sunt crearea de locuri de muncă într-o comunitate, întărirea climatului antreprenorial, diversificarea economiei locale și păstrarea afacerilor în localitate.

Incubatoarele de afaceri se bazează pe cinci dimensiuni : dezvoltarea firmei, o rețea de consultanță, sinergie antreprenorială, spații de lucru la o chirie acceptabilă și servicii de administrație a birourilor comune. Cele cinci dimensiuni descriu scopul, beneficiile, designul și managementul acestor sisteme³⁵. Firmele care sunt incluse în *incubator* trebuie să aibă un plan de afaceri fezabil, să dispună de suficient capital pentru a plăti chiria, să fie dispuse să interacționeze cu ceilalți chiriași și să accepte sfaturile venite de la consultanți (care reprezintă una din cele mai importante servicii pe care le oferă *incubatorul*). *Incubatorul de afaceri* protejează inițiativele antreprenoriale, ajutându-le să supraviețuiască perioadei *start-up*, când sunt cel mai vulnerabile. Importanța *incubatoarelor de afaceri* este mult mai mare în ICC, deoarece oferă creatorilor ajutorul necesar pentru a transforma o idee inovativă într-o afacere de succes.

³³ HKU. 2010. *The entrepreneurial dimension of the cultural and creative industries*, Hogenschool voor de Kunsten Utrecht, Utrecht.

³⁴ UNCTAD. 2008. *Creative Economy Report 2008*, United Nations.

³⁵ Duff, A. 1987. *Best practice in business incubator management*, AUSTEP Strategic Partnering Pty Ltd, Booragoon, Western Australia.

Una din modalitățile de succes prin care se poate asigura viabilitatea și dezvoltarea unor ICC este realizarea de *cluster creative*. Aglomerarea firmelor din același domeniu într-un spațiu geografic nu este un fenomen nou în economie. Clusterelor sunt caracterizate printr-un număr mare de IMM-uri, specializate sectorial, printr-o strânsă colaborare între firme, printr-o competiție bazată pe inovație și printr-un suport instituțional, atât la nivel regional cât și local (municipal, orașenesc). *Clusterul creativ* este format din firme din aceeași industrie, sau industrii asemănătoare, ce beneficiază de pe urma reducerii costurilor, a schimburilor de informații și capital și duce la întărirea coeziunii sociale³⁶. Considerate surse de inovație, clusterelor oferă posibilitatea unor parteneriate și duc la dezvoltarea durabilă a sectorului. În același timp, clusterelor creative crează un mediu propice pentru așa numita *clasa creativă* prin oferirea de servicii și facilități ce atrag oamenii cu un nivel ridicat al educației și facilitează dezvoltarea constantă a firmelor din ICC.

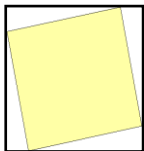
Succesul unui cluster creativ depinde de îndeplinirea unor condiții: existența unei *mase critice* de actori și servicii culturale care trebuie să existe în vederea constituirii clusterului și a generării unor avantaje economice (sau sociale); calitatea organizațiilor care formează clusterul, în principal firmele mari care alimentează noi forme de antreprenariat prin procesul de *spin-off*; interacțiunea dintre membrii clusterului care duce la producții comune și la un transfer de informație și know-how.

Suținerea clusterelor creative este văzută ca o măsură de sprijin a creșterii economice durabile. UNESCO este una din organizațiile care sprijină dezvoltarea clusterelor creative, prin programul *Global Alliance for Cultural Diversity* care a dezvoltat *Rețeaua orașelor creative (Creative Cities Network)*. Orașele membre în aceasta rețea își împărtășesc *know-how-ul* și contribuie la dezvoltarea unui nou mediu economic prin protejarea și promovarea creativității și inovației.³⁷

Pentru susținerea și dezvoltarea industriilor culturale și creative din România, dincolo de problemele specifice fiecăreia dintre ele, și pe care politicile sub-sectoriale vor trebui să le aibă în vedere, se pot identifica problemele comune care reclamă răspunsuri la nivelul întregului sector, chiar dacă acestea vor necesita nuanțări pentru fiecare ICC în parte.

³⁶ Cinti, T. 2008. 'Cultural clusters and districts: the state of the art' în Cooke, P. și Lazzaretti, L., *Creative cities, cultural clusters and local economic development*, Edward Elgar Publishing House, Cheltenham, UK .

³⁷ Towse, R. 2010. *A textbook of cultural economics*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

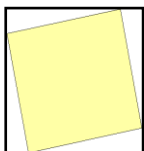

Principiile de la care trebuie să se pornească în elaborarea cadrului strategic cu privire la industriile culturale și creative din România, în special IMM-uri pot fi exprimate astfel:

Acceptarea și recunoașterea importanței culturale și socio-economice a ICC la nivelul decidenților economici, cu precădere locali/regionali, și instrumentalizarea acestui sub-sector cultural pentru atingerea obiectivelor Strategiei 2020.

Recunoașterea valorii adăugate, a importanței precum și a necesității de a crea un cadru reglementar și de dezvoltare adecvat specificității ICC.

Sprijinirea industriilor culturale și creative în linie cu implementarea *Convenției UNESCO cu privire la protecția și promovarea diversității expresiilor culturale* și a cadrului de referință european - Carta verde cu privire la "Eliberare potențialului industriilor culturale și creative" și Programul "Europa creativă".

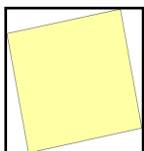

OBIECTIV GENERAL

- Susținerea și stimularea producției de bunuri și servicii culturale și a industriilor culturale și creative - motoare de creștere inteligentă și durabilă, de creare de locuri de muncă și inovație în Europa și instrumente de susținere a identităților culturale și a diversității, factori esențiali ai unei societăți coezive.
- Creșterea contribuției economice a industriilor culturale și creative pentru a poziționa România deasupra mediei europene/ la nivelul locului 7 în UE.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Dezvoltarea și stabilizarea sectorului industriilor culturale și creative prin:
- susținerea creării de noi IMM culturale și creative, de clustere creative și de alte modele de asociere și de parteneriate creative;
- configurarea unui cadru de stimulare / relaxare financiar - fiscală pentru IMM-urile din domeniile cultural și creativ
- facilitarea accesului ICC la un spectru cât mai cuprinzător de surse de finanțare, publice și private deopotrivă;
- facilitarea și stimularea accesului pe piață al operatorilor economici români din domeniu - atât pe piața tradițională a produselor fizice cât și în special în ceea ce privește accesul și exploatarea oportunităților oferite de mediul pieței digitale;
- susținerea diversității ofertei, atât în mediul tradițional fizic cât și, mai ales, în mediul online;
- dezvoltarea culturii antreprenoriale în rândul operatorilor economici activi în domeniul industriilor culturale și creative, inclusiv prin susținerea start-ups-urilor și a incubatoarelor de afaceri;
- Echilibrarea balanței de import/export de bunuri și servicii culturale și adiacente, inclusiv prin promovarea și susținerea activă a exporturilor produselor culturale și a internaționalizării acestora.
- Susținerea dezvoltării locale/regionale prin utilizarea efectelor de *spill-over* ale industriilor culturale și creative.
- Stimularea regenerării și reabilitării urbane, a reconversiei culturale a zonelor fost industriale, dezafectate, și a creșterii calității vieții - inclusiv prin "reinventarea orașelor", și prin re poziționarea lor ca ofertă de locuire și de dezvoltare de afaceri în domeniul ICC.

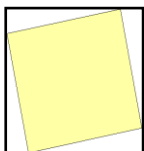

Realizarea obiectivului general și a obiectivelor specifice subsectorului ICC este condiționată de asumarea și îndeplinirea unor *obiective și ținte strategice transversale / inter-sectoriale*:

- Protejarea drepturilor de proprietate intelectuală, condiție *sine qua non* pentru dezvoltarea și viabilitatea economiei bazate pe cunoaștere – o economie bazată pe inovare ca și pe creație culturală și artistică și pe materializările acestora.
- Susținerea și întărirea educației, formării profesionale și a măsurilor de reconversie profesională a artiștilor, specialiștilor și lucrătorilor din sub-sectorul ICC.
- Susținerea și dezvoltarea educației pentru consumul de oferte culturale (cultural literacy), dimensiune incontestabilă pentru dezvoltarea, diversificarea și/sau fidelizarea consumatorilor.

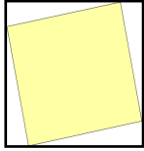
Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Adaptarea și nuanțarea cadrului general de reglementare pentru a ține seama de nevoile specifice ale ICC în ceea ce privește TVA (aceeași cotă redusă pentru produsele culturale fizice ca și pentru bunurile și serviciile culturale oferite on-line sau prin alte oferte de e-commerce, valoarea, colectarea și destinațiile timbrului cultural, cote de deductibilitate, garantarea creditelor, etc.).
- Conceperea unui cadru de finanțare pentru facilitarea accesului ICC la diferite surse de finanțare, publice și private deopotrivă (finanțări nerambursabile din varii surse, fonduri structurale și de coeziune, credite și facilități de creditare, acces la piața de capital, granturi comunitare și fonduri locale/regionale.
- Conceperea unui cadru partenerial pentru susținerea constituirii de incubatoare de afaceri.
- Realizarea de parteneriate cu sistemul educațional pentru formularea unei oferte de formare profesională, inclusiv reconversie, cu precădere pentru profesiunile/meseriile solicitate de ICC și pentru stimularea antreprenoriatului în sub-sectorul ICC.
- Ameliorarea accesului pe piață, inclusiv prin susținerea promovării ICC precum și prin proiecte-pilot dezvoltate în parteneriat .
- Crearea mecanismelor și structurilor de informare și consultanță necesare pentru dezvoltarea ICC și în principal pentru accesul la finanțări și la piețe.
- Conceperea, în parteneriat cu sub-sectorul ICC, a unui sistem adecvat de distribuție-difuzare de bunuri și servicii culturale și susținerea reabilității infrastructurii existente.
- Susținerea, prin mecanisme specifice, a promovării internaționale și a schimburilor.

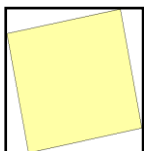
Direcții principale de acțiune pe termen mediu (perioada de orizont 2017-2018)

- Dezvoltarea în parteneriat ICC- autorități locale de noi spații de experimentare, de inovare și de antreprenariat pentru acest sub-sector.
- Susținerea prin facilități concertate a constituirii de clustere creative în marile orașe.
- Dezvoltarea în parteneriat ICC- autorități locale de planuri integrate de dezvoltare urbană, de reconversie culturală a unor zone abandonate ca și de rebranding a localităților și susținerea realizării de proiecte-pilot în acest scop.
- Susținerea dezvoltării de instrumente financiare și de scheme operaționale adaptate nevoilor specifice ale sub-sectorului ICC.
- Ameliorarea cadrului de finanțare publică (AFCN, Fondul Cinematografic, programele locale) pentru a răspunde mai bine nevoilor exprimate de sub-sectorul ICC.
- Susținerea artiștilor independenți și a sectorului non-profit ca generator de talent și creativitate pentru toate sectoarele culturale și creative și având în vedere complementaritatea sa cu oferta dezvoltată de ICC.
- Susținerea mobilității artiștilor și lucrătorilor din ICC, ca vector al transferului de know-how pentru ICC și de dezvoltare de noi abordări, de noi oferte și servicii culturale.
- Continuarea adaptării cadrului de reglementare și financiar-fiscal la nevoile exprimate de sub-sectorul ICC.
- Susținerea dezvoltării și modernizării infrastructurii specifice pentru distribuția-difuzarea și consumul ofertei specifice de bunuri și servicii culturale ale ICC, în parteneriat cu alți actori economici interesați.
- Dezvoltarea unui cadru de reglementare favorabil pentru a permite ICC să maximizeze potențialul de creștere inteligentă durabilă pe care mediul online îl oferă pentru produsele culturale.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Susținerea intervențiilor de natură structurală în sub-sectorul ICC, cu accent pe dezvoltarea de clustere și de IMM-uri stabile, care să genereze efecte de spill-over în plan regional și să permită transpunerea în alte regiuni a unor modele de succes.
- Maximizarea efectelor spin-off pentru susținerea diversității ofertei.
- Dezvoltarea de mecanisme dedicate pentru promovarea sub-sectorului ICC pe piețele internaționale și echilibrarea balanței de import-export a produselor culturale.
- Susținerea și diversificarea parteneriatelor ICC- autorități locale pentru a integra potențialul de dezvoltare al subsectorului în strategiile de dezvoltare durabilă ocale/regionale.
- Dezvoltarea și consolidarea incubatoarelor de afaceri pentru ICC, inclusiv prin facilitarea transferului și schimburilor de know-how.
- Susținerea de parteneriate locale multi-stakeholders pentru dezvoltarea de clustere creative.
- Diversificarea ofertelor de finanțare publică și privată pentru a susține nevoile specifice de acces la resurse ale diferitelor categorii de IMM-uri din cadrul sub-sectorului.
- Dezvoltarea ofertei educaționale specifice pentru susținerea antreprenoriatului și formarea/reconversia profesională, inclusiv educația permanentă, în parteneriat cu sub-sector ICC, ca beneficiar al acestor măsuri.
- Dezvoltarea mecanismelor și structurilor de informare și consultanță necesare pentru dezvoltarea ICC și în principal pentru accesul la finanțări și la piețe.

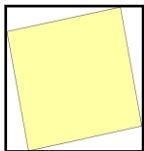

Indicatori de eficacitate

- Numărul de IMM din SCC, si pe domenii.
- Numărul de angajați din IMM din SCC, si pe domenii
- Productivitatea muncii in IMM din SCC, și pe domenii.
- Numărul de start-up-uri din SCC.
- Numărul incubatoarelor ce afaceri create.
- Numărul firmelor ieșite din incubatoarele de afaceri.
- Numărul clusterelor creative constituite .
- Numărul planurilor integrate de dezvoltare urbană, de reconversie culturală a unor zone abandonate.
- Numărul proiectelor de rebranding al localităților prin folosirea ICC.
- Numărul artiștilor/ creatorilor care beneficiază de programe de mobilitate.
- Numărul de produse culturale.
- Numărul cărților tipărite - tiraj și nr, titluri .
- Numărul titluri ziarelor (cotidiene și periodice).
- Numărul de fonograme produse.
- Număr filme produse.

Indicatori de eficiență

- Costul mediu al creării unui incubator de afaceri.
- Costul mediu al dezvoltării unei firme aflate în incubatorul de afaceri.
- Costul mediu al formării profesionale, pentru profesiile solicitate de ICC, pentru un angajat.
- Costul mediu al formării pentru un antreprenor creativ.
- Costul mediu al susținerii unui cluster creativ.
- Costul mediu al unui program de mobilitate pentru un artist/ creator.
- Costul mediu producerii unui produs creativ, pe domenii.

Partea III. Obiective strategice transversale

6. Educație și intervenție culturală

6.1. Educație și formare profesională

Educația și formarea culturală sunt abordate în cadrul prezentului document în conformitate cu viziunea și prioritățile din domeniul educației și formării profesionale (EFP) pentru perioada 2011-2020 formulate de Consiliul Uniunii Europene și reprezentanții guvernelor statelor membre. În cazul de față, prin EFP ne vom referi la educația culturală și formarea profesională din sectoarele culturale și creative.

6.1.1. Educația culturală și artistică - situația prezentă

În 2009, concluziile (citate mai jos) adoptate de Consiliul Uniunii Europene au pus bazele unui cadru strategic pentru cooperare în domeniul educației și formării, ET 2020, cu patru obiective strategice pe termen lung:

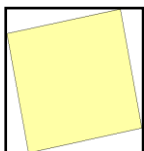
- A face o realitate din învățarea pe tot parcursul vieții și din mobilitate.
- Îmbunătățirea calității și eficienței educației și formării.
- Promovarea echității, coeziunii sociale și cetățeniei active.
- **Dezvoltarea creativității și inovării, inclusiv a antreprenoriatului la toate nivelele de educație și formare.**

”Pe lângă inducerea împlinirii pe plan personal, creativitatea constituie o sursă primordială pentru inovare care, la rândul ei, este recunoscută ca fiind unul dintre vectorii-cheie ai dezvoltării economice durabile. Creativitatea și inovarea sunt esențiale pentru dezvoltarea întreprinderilor și pentru capacitatea Europei de a concura pe plan internațional.

O primă provocare constă în *promovarea dobândirii de către toți cetățenii a unor competențe transversale fundamentale, cum ar fi competențe în mediul digital, „a învăța să înveți”, spiritul de inițiativă și spiritul antreprenorial, precum și cunoștințe culturale.*

O a doua provocare este de a garanta *o bună funcționare a triunghiului cunoașterii: educație-cercetare-inovare.*

Parteneriatele între comunitatea de afaceri și diferitele niveluri și sectoare ale educației, formării și cercetării pot contribui la asigurarea unei mai bune concentrări asupra aptitudinilor și competențelor necesare pe piața muncii și asupra încurajării inovării și spiritului întreprinzător în toate formele de învățământ. Comunitățile mai largi de cursanți, implicând reprezentanți ai societății civile și alte părți interesate, ar trebui să fie promovate în vederea creării unui climat favorabil creativității și a mai buneii reconcilierii a necesităților profesionale și sociale, precum și a bunăstării indivizilor.”

Preocupările la nivelul Uniunii Europene cu privire la educația artistică datează însă de mai multă vreme, unele dintre cele mai notabile inițiative politice fiind amintite pe scurt în cele ce urmează. Astfel, în 2006 în timpul Președinției Austriei a Consiliului Uniunii Europene a fost organizată o conferință internațională pe tema *Promovarea Educației Culturale*. În noiembrie 2007, în rezoluția Consiliului cu privire la Agenda Europeană pentru Cultură (Consiliul Uniunii Europene 2007a) se recomandă “încurajarea educației artistice și participarea activă în activități culturale, cu o perspectivă spre dezvoltarea creativității și inovației”. Rezoluția a fost urmată de un *Plan de Activitate pentru Cultură 2008-10* (Consiliul Uniunii Europene 2008). Prin crearea în 2008 a Anului European al Dialogului Intercultural și în 2009 a Anului Creativității și Inovației, Comisia a recunoscut importanța culturii și creativității. În cadrul Metodei Deschise de Coordonare, constituită în 2007, a fost format un grup de lucru, centrat pe sinergiile dintre cultură și educație, pentru a promova competența cheie “conștientizare și exprimare”. Grupul de lucru a fost însărcinat cu validarea celei mai bune practici și cu elaborarea de recomandări pentru noi inițiative de promovare a cooperării între cultură și educație (inclusiv educația artistică) în Statele Membre. În martie 2009, Parlamentul European a introdus o rezoluție cu privire la *Studiile Artistice în Uniunea Europeană*, printre recomandările importante ale acesteia numărându-se următoarele:

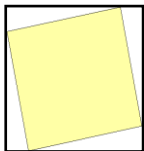
- educația artistică ar trebui să fie obligatorie la toate nivelele școlii;
- predarea artelor ar trebui să folosească cele mai noi tehnologii de informare și comunicare;
- predarea istoriei artei trebuie să implice întâlnirile cu artiștii și vizitele la lăcașurile de cultură;
- mai mare supraveghere și coordonare a educației artistice la nivel european, incluzând monitorizarea impactului predării artelor asupra competențelor elevilor în Uniunea Europeană.

În același timp, trei organisme internaționale, reprezentând educatorii de arte în dramă/teatru, arte vizuale și muzică s-au unit pentru a forma o alianță mondială (Societatea Internațională pentru Educația prin Artă 2006) și au solicitat UNESCO să facă din educația artistică un aspect determinant pentru agenda mondială de dezvoltare umană sustenabilă și transformare socială.

În perioada actuală, atât la nivelul Uniunii³⁸, cât și a statelor membre se dezbate multiplele aspecte privitoare la rostul, scopurile și rezultatele educației artistice și în multe țări acest segment educațional este repus în dezbateri publice atât din perspectiva scopurilor, cât și a metodelor utilizate pentru atingerea celor dintâi. România, ca parte a rețelei Eurydice, participă la aceste dezbateri.

În acest sens ar trebui menționate dezvoltările conceptuale și programatice de la Consiliul Europei și Adunarea Parlamentară, care în 2009 a adoptat o Recomandare

³⁸ *Educația artistică și culturală în școala europeană*, EACEA P9 Eurydice, 2009.

(1884)³⁹ cu privire la Educația culturală: promovarea cunoștințelor culturale, a creativității și a înțelegerii interculturale prin educație”, care exprimă prin chiar titlul său, viziunea interdisciplinară asupra subiectului. Acest document ilustrează preocuparea Consiliului Europei în materie, concretizată prin multiple inițiative, atât la nivel de instrumente juridice cu putere neobligatorie, cât și, mai ales, la nivel de programe și inițiative emblematic, susținute financiar și logistic, prin diverse parteneriate, precum ”*Artiștii în Dialog*”, în scopul dezvoltării unei culturi a participării și implicării diverselor categorii de stakeholders.

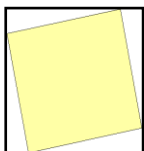
O primă întrebare care se pune și care primește răspunsuri diferite în funcție de țară și de categoria de respondenți este cea cu privire la **scopurile** educației artistice și la **motivațiile** identificate. Potrivit studiului susmenționat, acestea sunt:

- ”Deprinderi, cunoștințe și înțelegere artistică.
- Aprecieri critice (judecată estetică).
- Moștenire culturală (identitate națională).
- Exprimare/identitate/dezvoltare individuală.
- Diversitate culturală (identitate europeană/conștientizare mondială).
- Creativitate (imaginație, rezolvare de probleme, asumarea riscului).
- Deprinderi sociale /lucru în grup/ socializare/ lucru cooperativ.
- Abilități de comunicare.
- Încântare/plăcere/satisfacție/bucurie.
- Varietate și diversitate a artelor.
- Implicarea într-o varietate de forme de artă/ media.
- Interpretare/prezentare (împărtășirea propriei opere artistice a elevilor).
- Conștientizarea ambientală/conservare/sustenabilitate/ecologie.
- Încredere/stimă de sine.
- Artă și învățare/ interes permanent.
- Identificarea potențialului artistic / aptitudine/talent.”

Scopurile sus-prezentate se regăsesc în configurații variabile în diferitele țări studiate. În ceea ce privește România, scopurile care nu se regăsesc în programele de învățământ din cele enumerate mai sus sunt: *Deprinderi sociale /lucru în grup/ socializare/ lucru cooperativ; Încântare/plăcere/satisfacție/bucurie; Varietate și diversitate a artelor; implicarea într-o varietate de forme de artă/ media; Interpretare /prezentare (împărtășirea propriei opere artistice a elevilor); Conștientizarea ambientală/conservare/sustenabilitate/ecologie; Încredere/stimă de sine; Artă și învățare/ interes permanent; Identificarea potențialului artistic / aptitudine/talent.*

Așadar, scopurile explicite ale programelor de învățământ artistic din România – care sunt de altfel și cele care se întâlnesc cu prioritate în toate celelalte țări studiate – sunt:

³⁹ Parliamentary Assembly Recommendation 1884 (2009) on *Cultural education: the promotion of cultural knowledge, creativity and intercultural understanding through education.*

- Deprinderi, cunoștințe și înțelegere artistică.
- Aprecieri critică (judecată estetică).
- Moștenire culturală (identitate națională).
- Exprimare/identitate/dezvoltare individuală.
- Diversitate culturală (identitate europeană/conștientizare mondială).
- Creativitate (imaginație, rezolvare de probleme, asumarea riscului).
- Abilități de comunicare.

Se constată, din analiza datelor furnizate de studiu, existența unor **legături transcurriculare** importante între arte și alte arii ale curriculum-ului. Astfel, multe planuri de învățământ artistic includ scopuri pentru dezvoltarea deprinderilor cheie, cum ar fi “*dezvoltarea de deprinderi sociale /lucru în grup/ socializare/ lucru cooperativ*” în timp ce unele au anumite scopuri specifice, de încurajare a legăturilor dintre disciplinele artistice și cele non-artistice.

Conceptul de plan de învățământ artistic variază mult în țările europene: în aproape jumătate dintre ele, fiecare disciplină artistică e luată în considerare separat în curriculum (ex. arte vizuale, muzică), în vreme ce în cealaltă jumătate ele sunt concepute împreună ca o arie integrată de studiu (ex. “artele”).

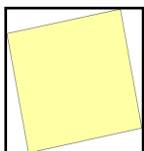
Un aspect important ce ar trebui avut în vedere este acela al lărgirii planurilor de învățământ artistic pentru a include nu numai arte muzicale și vizuale dar și teatru, dans și artizanat, precum și, din ce în ce mai des, artele media.

Instrumentele de predare sunt, poate, cel mai important element ce ar trebui avut în vedere în evaluarea calității și eficacității educației artistice. Astfel, *predarea interactivă, folosirea TIC pentru a apropia elevul de cultură și artă și pentru a-i satisface nevoia de interactivitate* se pot combina cu o multitudine de **activități extracurriculare** în domeniul artistic, de natură să *deplaseze accentul de pe abilitățile de reproducere spre producere = creare de valori și receptare/apreciere a valorilor create de alții*.

Problema educației culturale și artistice este însă mult mai complexă, din perspectiva sectorului culturii. Educația artistică este cea care pregătește copiii și tinerii pentru înțelegerea, aprecierea și consumul ofertei culturale ca și pentru viitoare profesii artistice. De asemenea, ea reprezintă un debușeu de ocupare pentru artiști și creatori, în diferite ipostaze – de la educatori/profesori la artiști invitați pentru rezidențe, ateliere, clase speciale, etc.

Cu alte cuvinte, educația artistică este elementul de bază pentru:

- construirea audienței;
- facilitarea accesului la cultură;
- dezvoltarea participării la viața culturală;
- educația de specialitate/vocațională pentru artiști și pentru profesii și meserii înrudite;
- dezvoltarea unei oferte de ocupare pentru artiști.

În acest sens, sinergiile dintre sectoarele culturii și educației se cer potențate, ele depinzând însă de întărirea statutului educației artistice și culturale în educația formală, non-formală și informală ca și în recunoașterea și susținerea dreptului la educație culturală și artistică pe tot parcursul vieții.

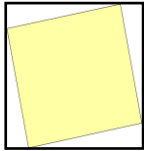
În prezent, în România se constată încă o lipsă de înțelegere, la nivelul sectorului educației formale, a valențelor de dezvoltare pentru societate pe care educația culturală și artistică le are. Acesta face ca în continuare educația culturală și artistică furnizată să nu beneficieze de, și să nu internalizeze, abordările creative și novatoare în ceea ce privește conținutul și metodică predării, lucru ce are repercusiuni imediate și mai ales pe termen mediu și lung în ceea ce privește competențele culturale ale tinerilor, competențele și abilitățile lor creative și inovative, ca și asupra calității, cantității și diversității consumurilor lor culturale.

Radiografia sistemului indică existența unui formalism în ceea ce privește tratarea educației artistice și culturale, atât din perspectiva planurilor de învățământ cât și, mai ales, în ceea ce privește instrumentele utilizate. Sunt prea puține cazurile în care se utilizează metodici participative, se integrează comunitatea artistică din localitate în procesul de "alfabetizare" culturală, de decriptare și de înțelegere a diverselor forme de expresie artistică, care să determine curiozitatea, participarea, aprecierea și pe cale de consecință consumul independent de bunuri și servicii culturale. Diversele proiecte desfășurate în acest sens, unele beneficiind și de un important transfer de know-how din partea partenerilor au demonstrat valoarea-adăugată a unor asemenea abordări integrate. Un alt mijloc utilizat prin parteneriate ad-hoc sau de mai lungă durată între diverse instituții școlare și instituții sau organizații culturale o reprezintă programele de tipul "Școala altfel", în cadrul cărora activitățile au inclus și oferte de "alfabetizare" culturală.

Programul "Școala altfel", actualmente succedat de programul "Să știi mai multe, să fii mai bun!" a constatat în derularea timp de o săptămână, a unui orar special format doar din activități cu caracter non-formal și și-a propus implicarea elevilor și profesorilor, în parteneriat cu alte entități publice sau private, inclusiv din sectoarele culturale și creative, în activități extracurriculare și extrașcolare, interesante, care să valorizeze talentele, preocupările extra-școlare și competențele în domenii cât mai diverse.

6.1.2. Formarea profesională - Situația prezentă

De egal interes pentru sectoarele culturale și creative este și *subsectorul formării profesionale*, în care Ministerul Culturii, prin Centrul său de pregătire profesională în cultură (CPPC), ca și prin finanțarea unor proiecte din această arie prin intermediul AFCN, este puternic implicat. În același timp așezămintele culturale, alături de organizațiile neguvernamentale din sectorul culturii, sunt furnizori semnificativi de servicii de formare profesională, atât pentru artiștii și specialiștii care lucrează, în diverse forme, în cadrul sectoarelor culturale și creative cât și pentru publicul larg căruia i se oferă diferite forme de explorare a propriei creativități artistice și de dobândire de competențe specifice.

Cercetările întreprinse în 2008 și 2012⁴⁰ de CPPC pe baza unor chestionare online pentru evaluarea nevoilor de formare profesională a persoanelor care activează în sectoarele culturale și creative arată care sunt domeniile principale de interes ale acestora. În același timp, cercetarea a vizat evaluarea calității serviciilor oferite în 2011. Chestionarele nu au urmărit doar evaluarea calității serviciilor de formare profesională ale CPPC din 2011, ci au testat și gradul de interes al beneficiarilor referitor la organizarea de cursuri în format *blended-learning* și alte tipuri de servicii pe care CPPC intenționează să le organizeze în intervalul 2012-2013, cum ar fi consultanță, evaluare de competențe profesionale, seminarii și ateliere susținute de către specialiști străini sau alte servicii, la cerere. La finalul perioadei de colectare a răspunsurilor au fost înregistrate 107 răspunsuri din partea angajaților și 53 răspunsuri din partea conducătorilor.

Tipurile de organizații din care au provenit respondenții la chestionarul adresat conducătorilor au fost:

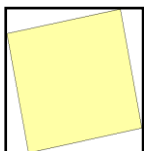
Tabel nr. 27. Tipuri de organizații

muzeu / casă memorială	20
biblioteca	6
instituție de spectacol (teatru, operă, filarmonică)	11
casă de cultură / cămin cultural / școală populară de arte	2
centru cultural	2
direcție județeană de cultură	2
arhivă	3
organizație non profit	3
organizație cu caracter comercial	1
altul, vă rugăm să precizați	1

Sursa datelor: CPPC

În ceea ce privește subordonarea organizațiilor care au răspuns la chestionar acestea intră în categoriile de mai jos:

⁴⁰ Au fost elaborate 2 chestionare, unul adresat conducătorilor de organizații culturale publice și private și al doilea destinat angajaților din cadrul acestora și altor tipuri de beneficiari, participanți în nume propriu la programele organizate de CPPC. Acestea au fost disponibile beneficiarilor pe mai multe canale: websiteul CPPC, email și siteul Survey Monkey. Chestionarele au fost structurate pe 36 de întrebări pentru conducători și respectiv 26 de întrebări pentru angajați, conținând atât întrebări închise cât și întrebări deschise, cu posibilitatea de detaliere a opiniilor și a sugestiilor. Întrebările au urmărit să stabilească datele de identificare ale organizațiilor respondente, structura organizațiilor și categoriile de personal, câți angajați au urmat cursuri în 2011 la CPPC și/sau la alți furnizori, care sunt criteriile pentru alegerea unui program de formare profesională CPPC, care este gradul de aplicabilitate al acestora, care este gradul de satisfacție relativ la modalitatea de organizare și de interacțiune în cadrul unui program de formare CPPC, care este durata optimă a unui program, care ar fi locația optimă de organizare și care ar fi costul optim pe oră.

Tabel nr. 28. Tipuri de subordonare

Ministerul Culturii și Patrimoniului Național	6
Consiliului Județean	13
Consiliului local (municipal, orășenesc sau comunal)	10
Nu este subordonată niciunei alte entități	3
Altei autorități/instituții (vă rugăm precizați)	2
Nu au răspuns	19

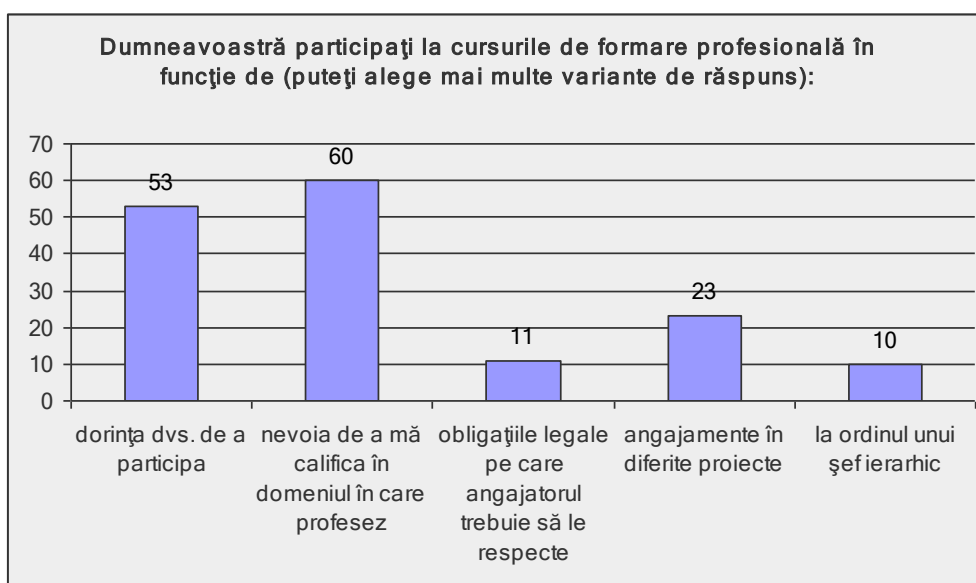
Sursa datelor: CPPC

Întrebarea „Care sunt categoriile de personal care au nevoie de instruire?” a relevat faptul că 93,9% dintre conducătorii de organizații culturale publice și private (31 răspunsuri) consideră că personalul de specialitate din organizații are nevoie de instruire, în comparație cu 60,6% (20 răspunsuri) care cred că personalul administrativ are nevoie de instruire.

La întrebarea „Câți dintre angajații dvs au participat la cursuri de formare în 2011?” 8 din cei 33 de respondenți au afirmat că niciun angajat nu a participat la cursuri de formare, 18 au afirmat că între 1 – 4 angajați au urmat cursuri, iar 7 respondenți au afirmat că între 5 - 52 de angajați au urmat cursuri în 2012. Întrebarea referitoare la criteriile în funcție de care este ales un curs de formare profesională se regăsește în ambele chestionare adresate atât conducătorilor, cât și angajaților.

Angajații au ales drept criteriu principal nevoia de calificare în domeniul profesional 56,6%, urmat foarte de aproape de dorința de participare 50%. Aceleași 2 criterii se regăsesc și în opiniile conducătorilor în proporție de 67,7% - primul criteriu și 61,8% - al doilea. În figurile de mai jos sunt răspunsurile comparative ale celor 2 tipuri de respondenți:

Figura nr. 30. Răspunsuri angajați

Sursa datelor: CPPC

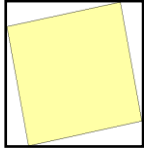
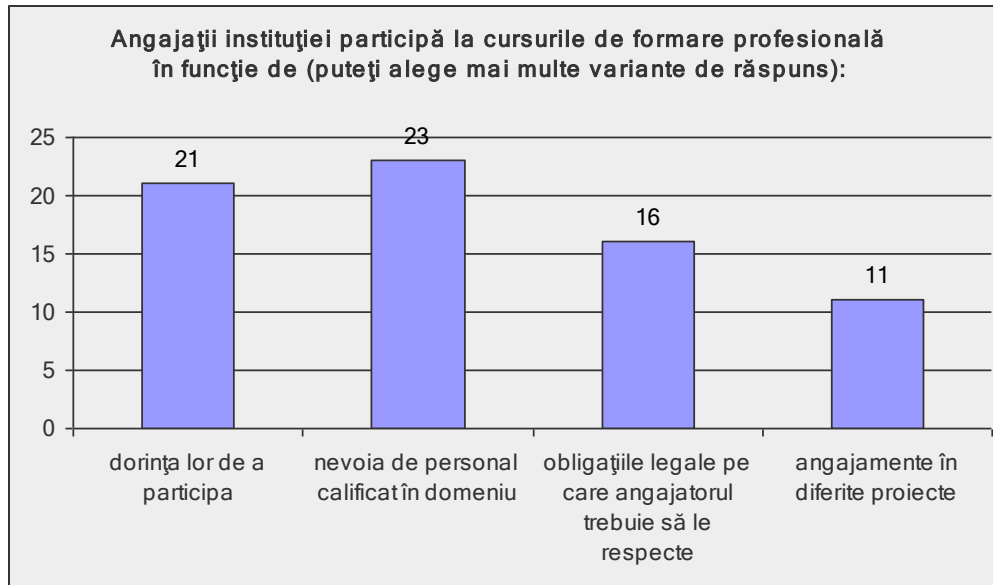

Figura nr. 31. Răspunsuri conducători

Sursa datelor: CPPC

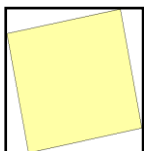
Întrebarea despre participarea la cursurile cursurile CPPC în 2011 se regăsește în ambele chestionare. Doar 30,8% dintre angajați au urmat cursuri la CPPC, iar conducătorii au specificat în proporție de 43,8% că angajații lor au urmat cursuri de formare la CPPC.

Tabelul nr. 29. Cursurile nominalizate de angajați și conducători

Nr. Ctr.	Cursurile nominalizate de angajați	Cursurile nominalizate de conducători
1	Fotograf	Sistem de control intern managerial
2	Educația adulților	Restaurare
3	Instrumente web 2.0	Manager de proiect
4	Evaluarea performanțelor angajaților din instituțiile de cultura	Planificarea unei expoziții muzeale – curs blended learning
5	Impresar artistic	Conservare
6	Manager de proiect	Marketing cultural
7	DTP	Dezvoltarea serviciilor de bibliotecă
8	Web design	Designer web
9	Proiect AFCN – curs blended learning	Managementul activităților economice
10	Proiect AFCN ARHEGIS	Relații publice în organizațiile culturale
11	Proiect AFCN MUZEOFORUM	
12	Relații publice în organizații culturale	
13	Formator	
14	Bazele muzeologiei	
15	Manager cultural	

Sursa datelor: CPPC

La întrebarea referitoare la motivele pentru care angajații sau conducătorii aleg un program de formare CPPC, motivele cele mai relevante, conform firurilor de mai jos, au fost:

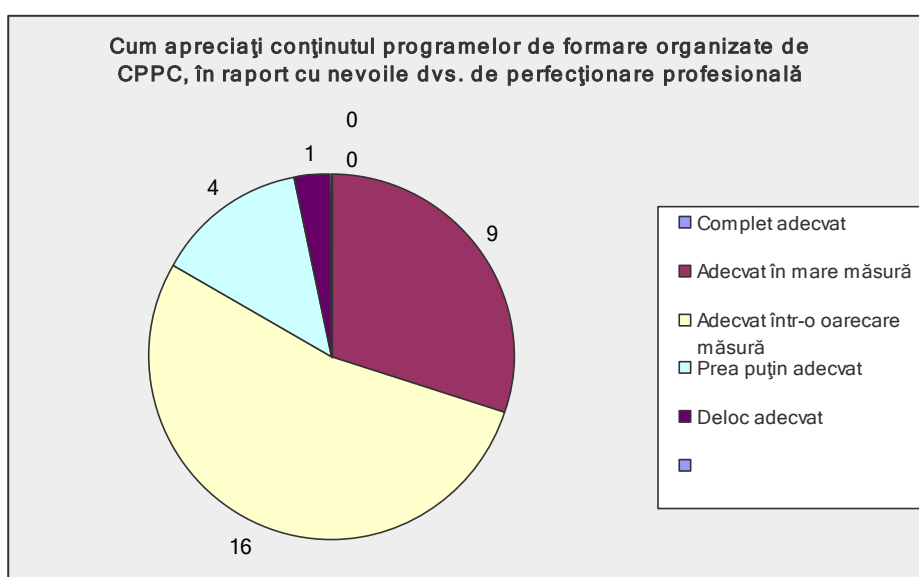

- Din punct de vedere al angajaților: prețul este accesibil, subiectul este de interes, sunt oferite facilități suplimentare, nu există pe piață un program similar
- Din punct de vedere al conducătorilor: prețul este accesibil, subiectul este de interes, posibilitatea de a relaționa cu alți profesioniști

Atât conducătorii , cât și angajații consideră că programa cursurilor organizate de CPPC sunt adecvate într-o mare măsură nevoilor de perfecționare ale angajaților: 53,8% - răspunsuri conducători și 53,3% - răspunsuri angajați, conform figurilor de mai jos:

Atât conducătorii cât și angajații consideră că programa cursurilor organizate de CPPC sunt adecvate într-o mare măsură nevoilor de perfecționare ale angajaților: 53,8% - răspunsuri conducători și 53,3% - răspunsuri angajați, conform figurilor de mai jos:

Figura nr. 32. Răspunsuri angajați

Sursa datelor: CPPC

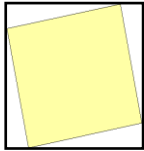
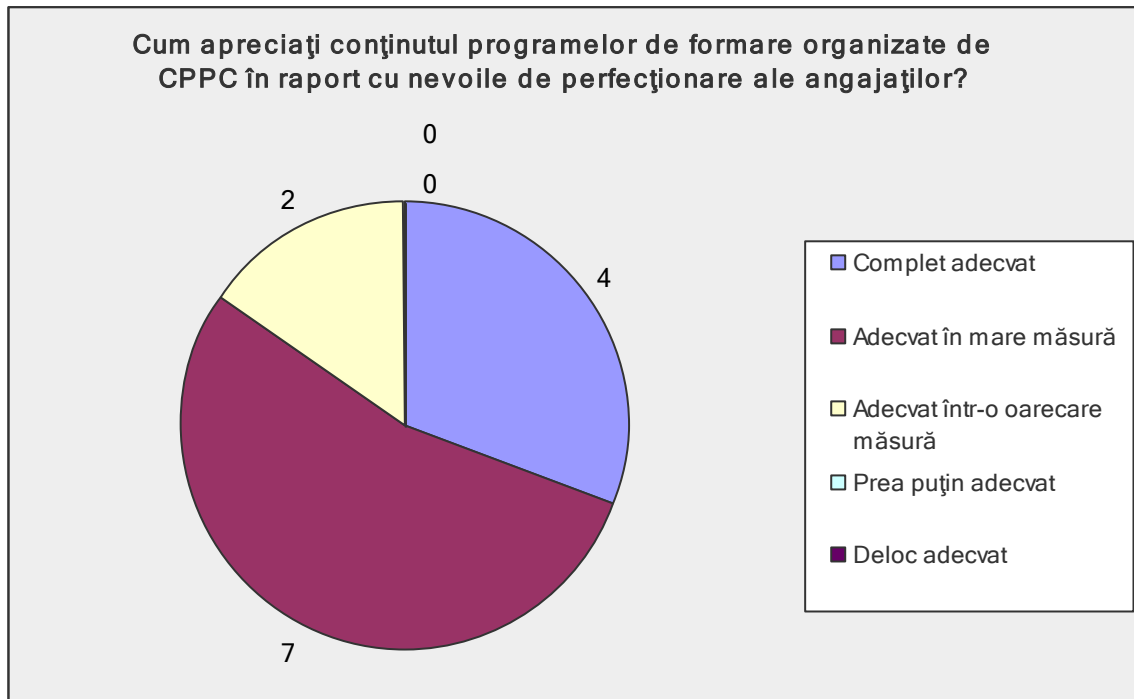

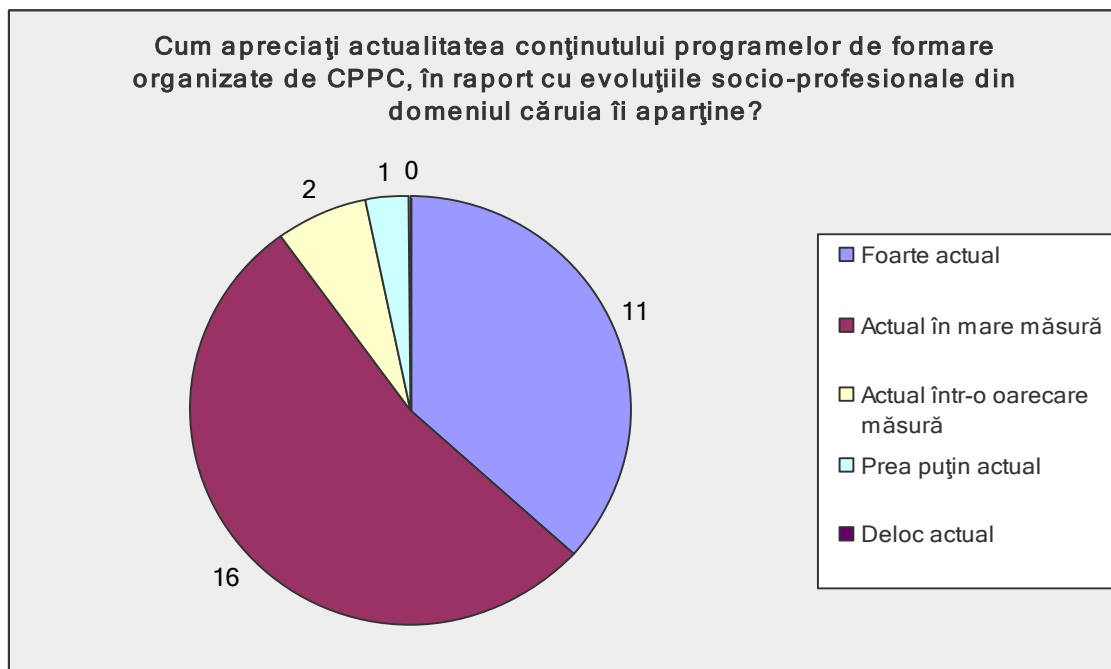
Figura nr. 33. Răspunsuri conducători

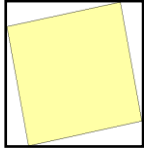
Sursa datelor: CPPC

La întrebarea referitoare la actualitatea conținutului cursurilor relativ la evoluțiile socio-profesionale din domeniu, cele 2 tipuri de respondenți au apreciat că programele CPPC sunt în mare măsură actuale: 53,3% răspunsuri angajați și 53,8% răspunsuri conducători (conform figurilor de mai jos).

Figura nr. 34. Răspunsuri angajați

Sursa datelor: CPPC

Deși cercetarea din care au fost citate cele de mai sus a fost necesarmente limitată prin însăși modalitatea de adresare aleasă - postarea online – ea este importantă nu numai pentru configurarea ofertei specifice a CPPC, ci și pentru identificarea unor tendințe generale în ceea ce privește nevoile de formare ale sectoarelor culturale și creative, care nu se regăsesc în oferta de educație formală.

Nevoia pentru programe, proiecte și diferite tipuri de oferte de educație culturală și artistică, inclusiv de formare profesională, este ilustrată și de evoluția importantă a finanțărilor de asemenea proiecte prin ariile de finanțare "educație culturală" și "Formare profesională și management cultural" Administrației Fondului Cultural Național. Acestea însă vor fi analizate comparativ, împreună cu datele cu privire la aria "Intervenție culturală".

Construirea audienței

Așa cum am arătat în prima parte a prezentului capitol, problematica educației culturale și artistice, ca și cea a formării profesionale, este de un interes major și actual pentru întregul sector cultural și creativ întrucât prin acestea se crează canalele de comunicare biunivocă cu publicul consumator, se construiește audiența generală pentru întreg spectrul de oferte ale sectorului și în același timp se construiește audiența specifică și fidelă unor oferte instituționale specifice.

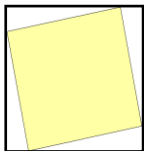
Aceasta cu atât mai mult cu cât datele colectate din țările europene ca și cercetările empirice întreprinse pe această temă arată că în unele părți ale continentului nostru există o tendință de scădere a numărului de spectatori /vizitatori /consumatori ai instituțiilor de cultură, ai ofertei tradiționale (ne referim la "tradițional" nu numai din perspectiva conținutului, ci și prin aceea a formei de comunicare a acestuia). Devine așadar evidentă nevoia, pe de o parte de a identifica motivele acestei scăderi – uneori drastice – de audiență și, pe de altă parte, de a identifica instrumentele și abordările cele mai convenabile pentru a (re)construi audiențele.

Acesta este unul din motivele pentru care Agenția europeană -EACEA a cerut EENC (European Expert Network on Culture) realizarea unui studiu dedicat construirii audienței în contextul viitorului Program Comunitar pentru Cultură *Creative Europe*⁴¹.

Printre factorii care influențează *calitatea construirii audienței* se numără:

- Educația.
- Accesibilitatea și intervenția de proximitate (outreach).
- Parteneriatele intersectoriale (sectorul educațional, sectorul de afaceri, etc).
- Participarea utilizatorilor.
- Segmentarea audienței.
- Politica de prețuri
- Locația și accesibilitatea ei fizică.

⁴¹ *Audience building and the future Creative Europe Programme* by Anne Bamford and Michael Wimmer EENC Short Report, January 2012.

Această acțiune ar trebui să fie corelată pe cele două planuri: pe de o parte, reforma instituțională internă (la nivelul fiecărei instituții) pentru a regândi raporturile sale cu publicul și modalitățile proprii de comunicare cu acesta și de satisfacere a nevoilor sale și, pe de altă parte, abordarea inter-sectorială, prin care factorii decisivi în formarea gusturilor și apetențelor de consum cultural conștientizează și activează concertat în acest sens.

Din această perspectivă trebuie remarcată îngemănarea obiectivelor specifice sectorului cultural și creativ – de creștere a audienței prin educație culturală și artistică, - cu cele proprii sectorului educațional – de promovarea echității, coeziunii sociale și cetățeniei active, de creștere a calității vieții și de formare a unor indivizi care să-și poată dezvolta și aplica capacitățile creative și inovative.

Dezvoltarea audienței presupune în același timp o cooperare cu autoritățile locale, pentru a se putea realiza atât accesibilitatea (în termeni de transport și acces fizic) locațiilor unde se află instituțiile de cultură sau unde au loc evenimentele culturale precum și o delocalizare a acestora, în sensul deconcentrării "centrului" (localității, județului, regiunii) și susținerii atât a itinerării ofertei culturale (spectacole, expoziții, proiecții cinematografice, programe de lectură publică etc.), cât și a creării de noi infrastructuri culturale în locații non-centrale.

Dintre multele aspecte pe care un program concertat și coerent de creștere a audienței va trebui să le ia în seamă (după evaluarea factorilor de risc specifici locali sau sectoriali) unul deosebit de important, care se conjugă cu cel al educației culturale și artistice ce ar trebui furnizate de educația formală, este acela al intervenției culturale.

6.1.3. Intervenția culturală - Situația prezentă

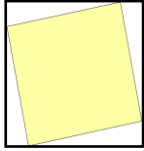
Intervenția culturală reprezintă ansamblul de mecanisme pe care sistemul cultural le pune la dispoziția societății pentru a susține adresabilitatea acestui sector către domenii conexe ale vieții comunităților pe de o parte, dar și pentru a veni în întâmpinarea propriilor provocări create de modificările succesive ale vieții comunitare în ansamblul ei.

Dacă Intervenția culturală se poate adresa în general vorbind oricărui domeniu al activității sociale și economice a individului, poate cel mai evident ea va fi de natură să producă efecte – utilizată corespunzător – următoarelor:

- Dezvoltarea accesului la cultură dar mai ales a dimensiunii participative.
- Îmbunătățirea condiției și calității vieții.
- Diversificarea ofertei formatorii a individului.
- Ameliorarea situației persoanelor aparținând categoriilor dezavantajate.

Grupurile dezavantajate sunt, printre altele

- Persoanele cu dizabilități.
- Populația romă.

- Persoane aflate în detenție.
- Persoanele în prag de sărăcie.

Conform datelor statistice trimestrul II – 2009 ale Autorității Naționale pentru Persoane cu handicap la data de 30 iunie 2009 în România existau 656,000 persoane cu dizabilități, din care 60.722 copii, iar numai 27.222 erau angajate.

Recensământul din 2002 a înregistrat 535.140 persoane de etnie romă, din care 60,1% trăiesc în zonele rurale. Cu toate acestea, raportul de monitorizare al Comisiei Europene din 2004 estimează numărul celor de etnie romă la 1 – 2,5 milioane persoane.

În 2004, după un studiu al Băncii Mondiale, aprox 74,3% din populația romă se confrunta cu un înalt al riscului sărăciei, excluziunii sociale și marginalizării, ca rezultat al decalajelor cronice de dezvoltare, susținute de menținerea unei atitudini discriminatorii.

Legislația privind persoanele cu handicap prevede o serie de drepturi și de măsuri, toate în conformitate cu **Strategia europeană 2010-2020** pentru persoanele cu dizabilități: un angajament reinnoit pentru o Europă fara bariere. Conform acestui document, direcțiile de acțiune sunt:

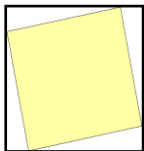
- accesibilitate;
- participare;
- egalitate;
- ocuparea forței de muncă;
- educație și formare profesională;
- protecție socială;
- sănătate;
- acțiuni externe.

În condițiile în care 80 de milioane de europeni se află în pragul sărăciei (din care 20 de milioane de copii și 8% din populația activă), UE a decis să creeze *Platforma europeană de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale*. Aceasta prevede acțiuni vizând atingerea obiectivului Uniunii Europene de reducere a sărăciei și a excluziunii sociale pentru cel puțin 20 de milioane de persoane până în 2020.

Lansată în 2010, platforma face parte din Strategia Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

Printre acțiunile esențiale preconizate se numără:

- Îmbunătățirea accesului la locuri de muncă, protecție socială, servicii de bază (asistență medicală, locuință, etc.) și educație.
- O mai bună utilizare a fondurilor europene pentru sprijinirea incluziunii sociale și combaterea discriminării.
- Inovații cu caracter social care ar putea constitui soluții inteligente pentru Europa post-criză, în special în direcția acordării unui sprijin social real și eficient.

- Încheierea de noi parteneriate public-privat.

Din punctul de vedere al sectoarelor culturale și creative, aceste direcții de acțiune trebuie să se regăsească în câteva direcții majore:

- Garantarea accesului la actul cultural / resursa culturală prin investiții în infrastructură și în dezvoltarea abordării strategice țintite către grupurile vulnerabile;
- Mărirea sferei audienței culturale, inclusiv prin elaborarea de studii și rapoarte la nivel local și regional;
- Educația culturală către o arie variată de beneficiari în sensul sublinierii rolului culturii în viața comunității;

Parteneriate instituționale la nivel regional în domeniul grupurilor vulnerabile

Situația existentă:

Din punctul de vedere al **accesibilității**:

Sectorul privat non-profit este cel mai activ la acest capitol, iar nivelul instituțional este foarte rigid – sunt aici 2 cazuri: specialiștii în cultură care continuă să privească cultura ca un apanaj al intelectualului, și care văd din consumator doar un elitist, sau lipsa de cultură organizatorică și de management a decidenților la nivel instituțional. De la simplul exemplu al rampelor de acces în cazul instituțiilor (deși legislația obligă), până la dezvoltarea de programe și proiecte anuale adresate direct grupurilor vulnerabile, acest tip de intervenție rămâne de nișă la nivel național.

Din punctul de vedere al **participării**:

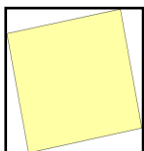
Sectorul cultural la nivelul instituțiilor nu oferă programe dedicate grupurilor vulnerabile.

Sectorul cultural nu angajează **cu precădere** persoane aparținând grupurilor vulnerabile.

Creatorii de resursă culturală din spațiul grupurilor vulnerabile nu găsesc spații de manifestare sau de punere în valoare a resurselor create.

În urma unui **studiu** comandat de către **Administrația Fondului Cultural Național** și elaborat în urma consultării unei arii largi de actori din cadrul sectorului cultural, inclusiv evaluatori, s-a avansat ideea că modul actual de perspectivă asupra ariilor tematice și a priorităților de finanțare nu mai răspunde întru totul cerințelor pieței.

Dintre aspectele semnalate, poate cel mai relevant în cazul acestei secțiuni îl reprezintă lipsa de complementaritate a actualului sistem de finanțare cu inițiativele similare europene. Prin sistemul actual, se încurajează inițiativele locale și regionale, în detrimentul unor proiecte transversale și de anvergură europeană.

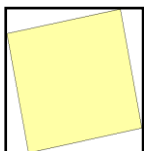
Din punctul de vedere al educației și al intervenției culturale, actuala stare de fapt nu favorizează manifestări culturale către o arie cât mai largă de beneficiari – esențial în cadrul educației, dar și către o nișă culturală distinctă – paradoxal – cea destinată grupurilor vulnerabile.

Corelarea obiectivelor, ariilor tematice și priorităților AFCN cu diversele inițiative transnaționale ar putea fi de natură să canalizeze eforturile către o dezvoltare coerentă a unor programe de intervenție culturală.

Un posibil scenariu de re poziționare a intervenției publice îl constituie redefinirea ariilor tematice, a obiectivelor și a priorităților anuale prin **integrarea dimensiunilor de educație culturală, formare profesională și intervenție culturală într-o singură arie tematică.**

Un alt scenariu (complementar sau alternativ) vizează o re poziționare a obiectivelor în raport cu aceste cerințe identificate:

- orientarea către cetățean și comunitate;
- corelarea inițiativei culturale cu domenii conexe culturii, în sprijinul dezvoltării comunității;
- promovarea interdisciplinarității și a diversității;
- protejarea valorilor culturale și a identităților locale/regionale/naționale.

Analiza situației actuale în ceea ce privește abordările strategice sau instituționale care să valorizeze intervenția instituțională relevă următoarele aspecte:

- Lipsa unei abordări strategice la nivelul sectorului cultural, atât la nivel central, cât și la nivelul fiecărei instituții.
- Sursele de finanțare pentru sectorul cultural și creativ sunt inadecvate problematicii în discuție.
- Lipsa de înțelegere la angajații din sectorul cultural și creativ cu privire la impactul și rolul acțiunilor de acest tip în dezvoltarea socială și în promovarea incluziunii.
- Lipsa parteneriatelor inter instituționale la nivel local și regional între organisme abilitate în domeniul social și cel cultural, pentru dezvoltarea de programe în comun.
- Neadecvarea demersului de intervenție culturală la grupul(urile) țintă identificate.
- lipsa studiilor și rapoartelor privind impactul și consumul de oferte culturale în cadrul grupurilor vulnerabile.
- Precaritatea și aleatoriul intervențiilor culturale, susținute cu prioritate doar de AFCN, resursă publică limitată.
- Legislația în domeniul grupurilor vulnerabile, indiferent din ce categorie anume fac acestea parte, nu face referire directă la cultură. Deși nu un fapt necesar în sine, această lipsă conduce către absența finanțărilor publice adresate culturii din această perspectivă, ca mijloc de incluziune și ameliorare a situației acestor grupuri.

Din prezentarea situației cu privire la aspectele legate de educația culturală și artistică, formarea profesională și intervenția culturală se poate ușor constata că aceste trei abordări, diferite dar complementare au un rol hotărâtor în satisfacerea drepturilor fundamentale culturale ca și în democratizarea societății și în dezvoltarea unei societăți incluzive.

Acesta este de altfel și motivul pentru care în ultimii ani AFCN a susținut aceste domenii, majorând mereu bugetul atribuit finanțării proiectelor din respectivele arii tematice, după cum se poate constata din graficele de mai jos.

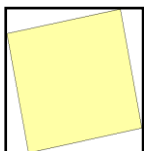
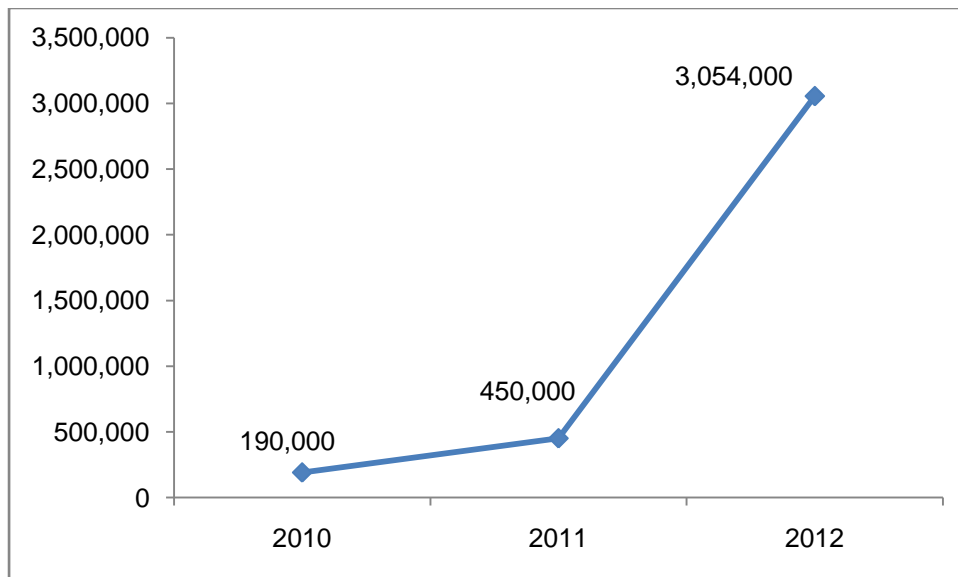
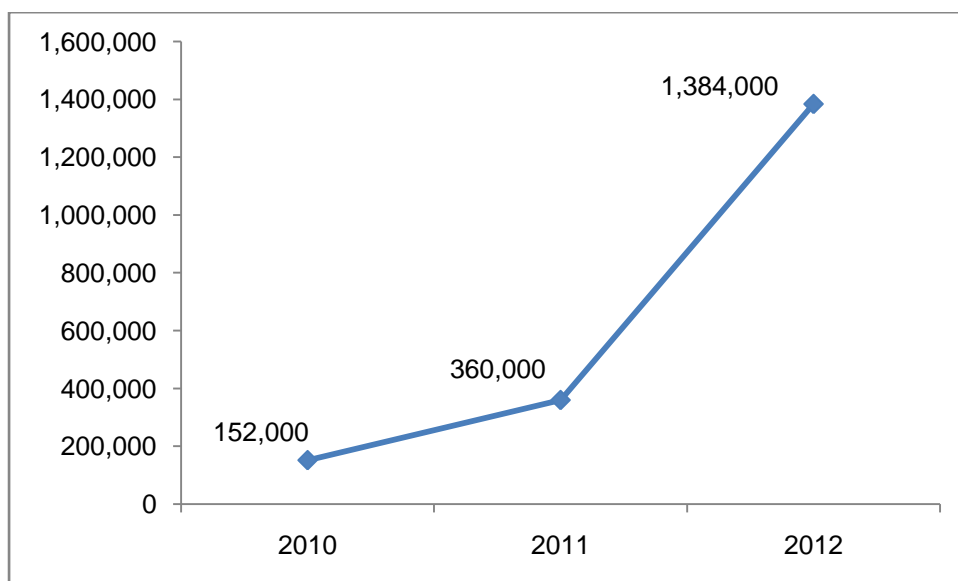

Figura nr. 35. Buget AFCN Educație culturală

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Figura nr. 36. Buget AFCN Formare profesională în domeniul culturii

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

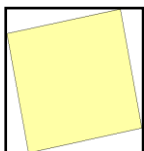
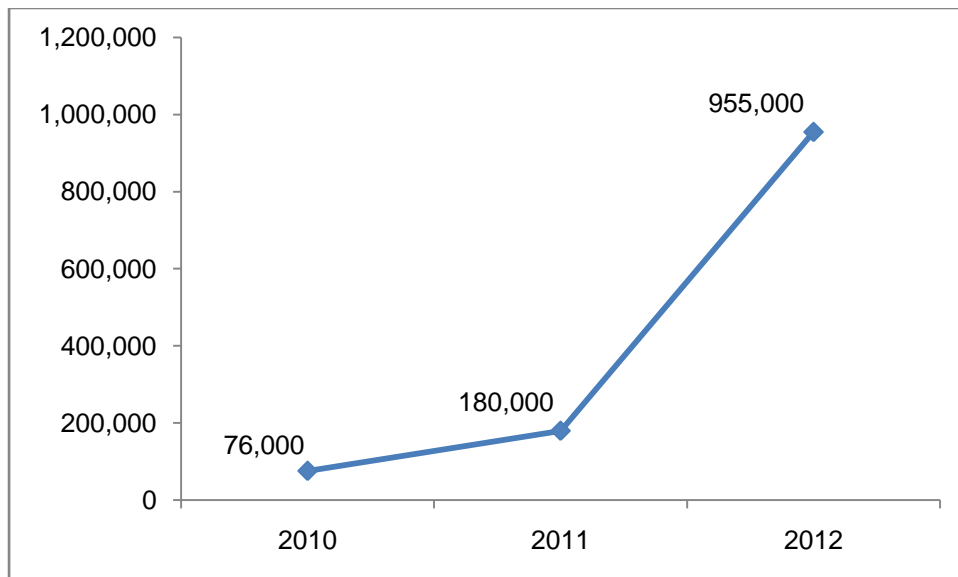

Figura nr. 37. Buget AFCN Intervenție culturală

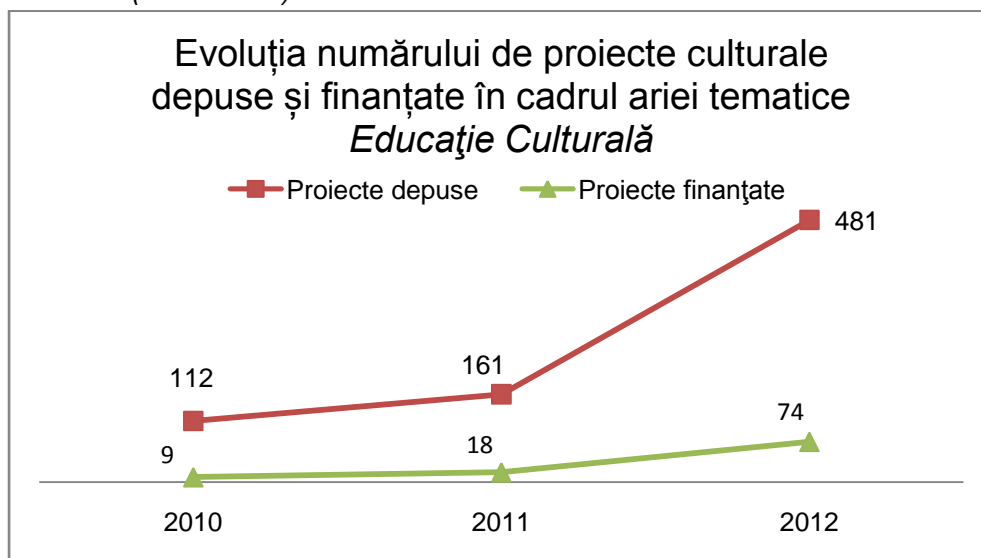

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Datele de mai sus trebuie completate cu cele privind numărul de proiecte, care interesul constant și în creștere al operatorilor culturali pentru acest tip de proiecte, și interesul publicului beneficiar pentru ele.

Astfel, din analizele oferite de AFCN, pentru perioada 2010-2012, numărul proiectelor depuse și a celor selectate a fost următorul:

Figura nr. 38. Statistici privind proiectele culturale AFCN din cadrul ariei tematice Educație Culturală (2010-2012)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

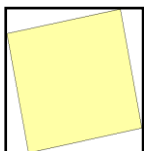
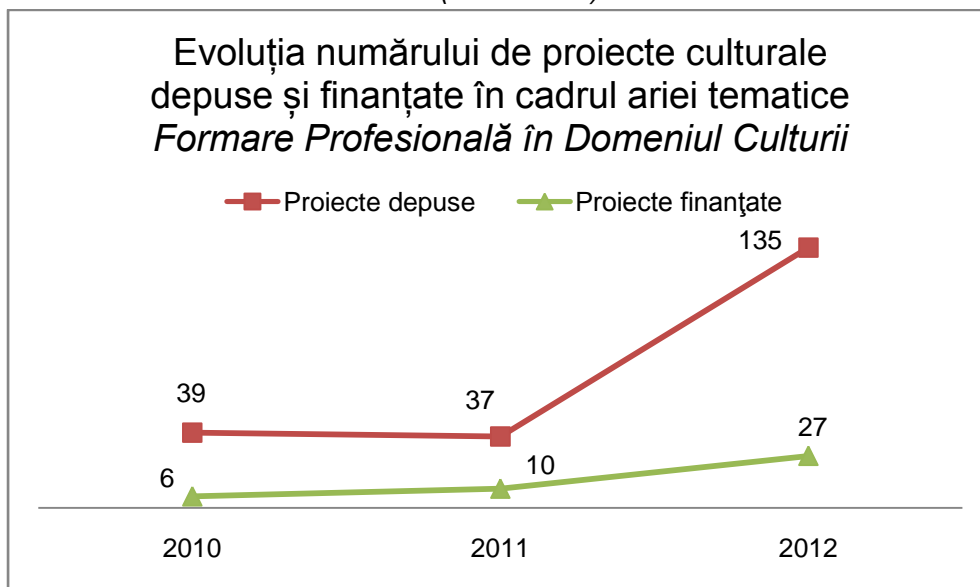
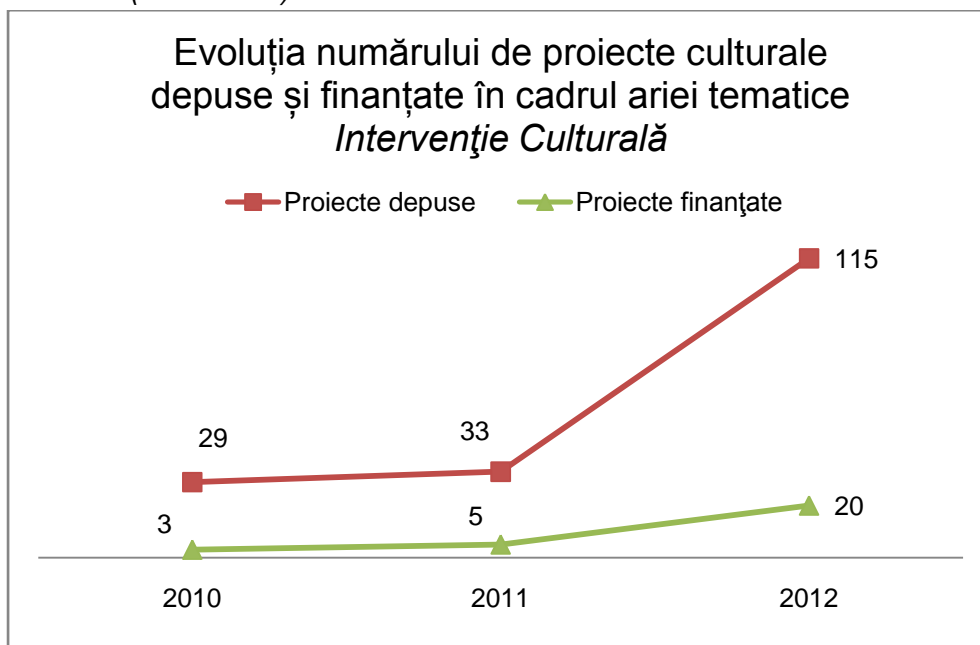

Figura nr. 39. Statistici privind proiectele culturale AFCN din cadrul ariei tematice Formare Profesională în Domeniul Culturii (2010-2012)

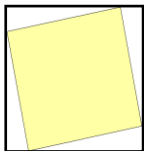

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Figura nr. 40. Statistici privind proiectele culturale AFCN din cadrul ariei tematice Intervenție Culturală (2010-2012)

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

6.2. Obiective strategice pentru perioada 2014-2020

Dimensiunile prezentate anterior - educația culturală și formarea profesională în sectoarele culturale și creative (EFP) și intervenția culturală - se subsumează aceleiași paradigme, care pune cultura în centrul unui proces complex ce s-ar putea exprima prin "**învățarea despre cultură și învățarea prin cultură**", fațete diferite dar convergente în finalitatea lor social-culturală – dezvoltare umană, calitatea vieții, incluziune și dezvoltare inteligentă și durabilă.

În articularea acestor aspecte se constată interferența și complementaritatea între sistemul formal de educație și sistemul non-formal (și informal), care este de natură să permită dezvoltarea capacităților și competențelor individului împreună cu orizontul său de așteptări, cu practicile sale de consum cultural etc. Din această perspectivă subliniem importanța Cadrului European de Competențe (CEC), instrument bazat pe rezultatele **învățării** și nu pe durata studiilor și ai cărui principal descriptori sunt:

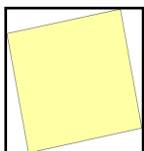
- abilitățile;
- competențele;
- cunoștințele.

Este important de subliniat că cele 8 niveluri de referință prevăzute de CEC au în vedere:

- ceea ce știe persoana care învață;
- ceea ce înțelege persoana care învață;
- ceea ce este capabilă să facă persoana care învață, indiferent de sistemul în care a fost acordată o anumită calificare.

Or, tocmai această perspectivă este cea care se află, explicit sau implicit, în centrul abordărilor strategice și programatice cu privire la educație și intervenție culturală, inclusiv în ceea ce privește construirea de audiențe.

Fără a încerca să intervenim în domeniul de competență al sistemului educațional și de formare profesională, trebuie să subliniem importanța aspectelor culturale atât în ceea ce privește configurarea cadrului de furnizare și a conținutului serviciilor de educație și formare profesională cât și, mai ales, în ceea ce privește rezultatele acestuia, în termeni de *outputs* dar mai ales de *outcomes*, pentru că diferența esențială, de calitate, o va face tocmai aspectul cultural integrat educației și formării profesionale.

6.2.1 Obiective strategice pentru EFP

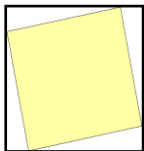
Obiective generale și specifice: educație culturală și formare profesională în sectoarele culturale și creative (EFP)

OBIECTIV GENERAL

- Promovarea unei abordări integrate a EFP cu accent pe dezvoltarea creativității și inovării și coerentă cu politicile culturale, sociale și nevoile pieței muncii.

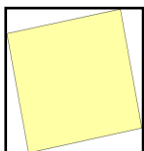
OBIECTIVE SPECIFICE:

- Dezvoltarea sinergiilor între cultură și educație.
- Dezvoltarea și diversificarea participării sectorului cultural la realizarea unei societăți coezive, inclusiv prin susținerea accesului și participării la cultură pentru grupurile vulnerabile.
- Construirea de audiențe, dezvoltarea interactivității și dimensiunii participative a acestora la viața culturală.
- Dezvoltarea abilităților creative în întregul sistem EFP și parteneriate intersectoriale.
- Realizarea de programe de educație culturală /educație prin cultură ca ofertă în cadrul sistemului de învățământ și corelativ a sistemului de formare profesională.
- Facilitarea dobândirea competențelor creative pentru reducerea ratei de abandon școlar timpuriu.
- Stimularea parteneriatelor între furnizorii de servicii de EFP și instituțiile culturale.

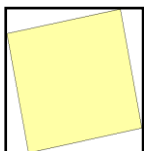
Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Crearea unui cadru partenerial inter-sectorial pentru a susține crearea de rețele naționale sau regionale înființate special pentru a promova educația artistică și culturală.
- Inițierea unui program comun cu sectorul educațional pentru identificarea nevoilor de educație culturală și artistică și a posibilităților de angrenare a operatorilor culturali, cu prioritate a celor de proximitate, în furnizarea unei oferte încorporată în curricula sau extra-curriculare.
- Inițierea unui parteneriat cu sistemul educațional pentru configurarea ofertei educaționale cu privire la educația culturală și artistică și la formarea profesională.
- Facilitarea accesului la informații privind cursurile și programele de formare profesională (în special cele de management cultural) pentru angajații din SCC.
- Inițierea de parteneriate cu autoritățile din domeniul protejării monumentelor istorice pentru formarea/reconversia profesională a resurselor umane în profesii și meserii specifice protejării monumentelor istorice.
- Realizarea unei consultări naționale, cu toate categoriile de stakeholders, pentru a defini viitorul cadru de referință pentru educația culturală și artistică și pentru formarea profesională.
- Inițierea de studii și cercetări pentru configurarea unui Program multidisciplinar de construire de audiențe și diversificarea formelor specifice, de la desemnarea de ambasadori culturali comunitari până la realizarea de evenimente cu și prin diverse categorii de public, de la elevi la persoanele de vârstă a treia.
- Identificarea nevoilor urgente de formare profesională pentru sectoarele culturale și creative și susținerea ofertelor de furnizare de asemenea servicii.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

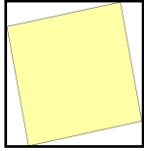
- Susținerea unor programe și proiecte care vizează reconsiderarea relaționării sectoarelor culturale și creative cu publicul și comunitatea și susținerea participării la viața culturală.
- Susținerea programelor și proiectelor care vizează utilizarea mass-media și TIC pentru dezvoltarea audiențelor și pentru susținerea interactivității și a materializării competențelor și abilităților creative ale publicului, în special a categoriilor vulnerabile.
- Realizarea unei dezbateri naționale cu privire la locul, rolul și instrumentelor instituțiilor publice de cultură în relația cu cetățeanul.
- Dezvoltarea cadrului partenerial pentru susținerea programelor de construire de audiențe, inclusiv prin implicarea mediului de afaceri și a autorităților locale.
- Dezvoltarea colaborărilor între școală și lumea artistică în susținerea programelor de educație culturală și artistică, inclusiv prin proiecte-pilot de organizare de tabere artistice, rezidențe pentru artiști-în-școală, etc.
- Dezvoltarea ofertei de formare profesională pentru artiștii, specialiștii și personalul din sectoarele culturale și creative, și diversificarea competențelor acestora.
- Susținerea și promovarea cursurilor și programelor de formare profesională (în special cele de management cultural) pentru angajații din SCC.
- Susținerea și promovarea creării de organizații sau centre de pregătire profesională care să ofere expertiză și acreditare profesională, pe diferite domenii ale SCC.
- Realizarea de parteneriate cu sistemul învățământ vocațional pentru adaptarea ofertei educaționale astfel încât aceasta să răspundă nevoilor pieței muncii din SCC (în special în ceea ce privește pregătirea antreprenorială și managerială).
- Stimularea parteneriatelor cu instituțiilor de învățământ superior în vederea adaptării ofertei educaționale a acestora la nevoile pieței muncii din SCC, în special în vederea creării unor specializări ce lipsesc (precum cele de manager, impresar sau agent al artiștilor).
- Susținerea și dezvoltarea parteneriatelor inter-sectoriale pentru realizarea de proiecte pilot de ucenicie și formare profesională în meșteșugurile și ocupațiile tradiționale și în alte elemente ale patrimoniului cultural național
- Favorizarea unei abordări teritoriale și parteneriale în ceea ce privește educația, formarea și intervenția culturală.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Dezvoltarea de programe trans-sectoriale care să permită generalizarea și diversificarea practicilor artistice la nivelul tuturor categoriilor de tineri.
- Diversificarea formelor de rezidențe artistice în raport cu școala și integrarea beneficiilor acestora în programele de educație artistică.
- Diversificarea locațiilor în care are loc inserția ofertei culturale în spațiul public, în special printr-o abordare policentrică sau chiar prin direcționarea către zonele/cartierele ce prezintă o ofertă culturală limitată.
- Diversificarea practicilor artistice la nivelul sistemului de educație formală și a utilizării TIC în acest scop.
- Dezvoltarea colaborării cu operatorii culturali de proximitate, pentru a configura o ofertă culturală adresată comunității cu participarea sectorului educațional și a celui cultural.
- Dezvoltarea unui cadru de reglementare ce favorizează maximizarea efectelor formării profesionale continue în SCC, în special în domeniul managementului cultural.
- Susținerea și promovarea creării de organizații sau centre de pregătire profesională care să ofere expertiză și acreditare profesională, pe diferite domenii ale SCC.
- Dezvoltarea ofertei educaționale specifice pentru susținerea antreprenoriatului și formarea/reconversia profesională în parteneriat cu SCC ca beneficiar al acestor măsuri.
- Continuarea direcțiilor de acțiune avute în vedere pe termen scurt/mediu.

Trebuie subliniat că și în cadrul acestor direcții de acțiune, ar trebui să existe o corelare anuală cu inițiative similare europene sau ale altor programe de finanțare ca de ex.: Anul Diversității Culturale, Anul Voluntariatului, Anul Capitalei Culturale Naționale, pentru a asigura o complementaritate nu numai a finanțării, ci mai ales o maximizare a efectelor acțiunilor, programelor sau proiectelor derulate etc.

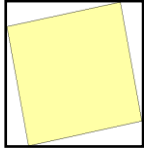
Indicatori: educație culturală și formare profesională în sectoarele culturale și creative (EFP)

Indicatori de eficacitate

- Număr de programe școlare sau extracurriculare dar oferite în cadrul școlii de educație culturală .
- Număr de ore de educație prin cultură în curricula.
- Număr de evenimente culturale organizate în parteneriat între instituții de educație și instituții culturale.
- Număr de parteneriate între furnizorii de servicii de EFP și instituții culturale.
- Număr de beneficiari al parteneriatelor între instituții de educație și instituții culturale.

Indicatori de eficiență

- Suma medie pe program școlar de educație prin cultură.
- Suma medie pe ora educație prin cultură pe profesor în sistemul EFP.
- Suma medie pe evenimente culturale organizate în parteneriat între instituții din sistemul EFP și instituții culturale.

6.2.2 Obiective strategice pentru intervenție culturală

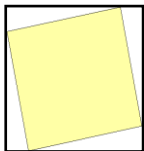
Obiective generale și specifice: **intervenție culturală**

OBIECTIV GENERAL

- Promovarea intervenției culturale pentru categoriile vulnerabile.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Integrarea dimensiunii culturale în strategiile de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale.
- Promovarea incluziunii sociale prin intermediul dialogului intercultural.
- Mobilizarea potențialului culturii pentru combaterea stereotipurilor și a prejudecăților la adresa anumitor grupuri sociale și culturale care se confruntă cu situații de sărăcie sau de excluziune socială.
- Promovarea unor cursuri de formare/reconversie ocupațională către activități economice creative, în special în mediul rural și în zonele defavorizate.

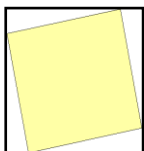

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Crearea unui cadru partenerial pentru construirea unui Program național de susținere și utilizare a intervențiilor culturale în relația cu grupurile vulnerabile.
- Inițierea unui parteneriat cu sistemul educațional pentru configurarea ofertei educaționale cu privire posibilitățile de creare a unor cursuri de formare/reconversie ocupațională către activități economice creative, în special în mediul rural și în zonele defavorizate.
- Facilitarea unui acces flexibil la formare și calificări în domeniul activităților creative.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

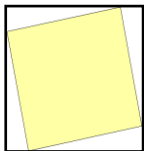
- Susținerea programelor și proiectelor care vizează utilizarea mass-media și TIC pentru dezvoltarea audiențelor și pentru susținerea interactivității și a materializării competențelor și abilităților creative ale publicului, în special a categoriilor vulnerabile.
- Susținerea de proiecte pilot, cu adresabilitate către publicul larg și în special către grupurile vulnerabile, în scopul dobândirii de abilități, competențe și cunoștințe în domeniile culturale și artistice.
- Susținerea și dezvoltarea de programe de formare a formatorilor, cu prioritate în ceea ce privește intervenția culturală.
- Dezvoltarea unei oferte de educație și formare non-formală pentru domeniile culturale și artistice, cu adresabilitate către publicul larg și în special către grupurile vulnerabile, în scopul dobândirii de abilități, competențe și cunoștințe în aceste domenii.
- Favorizarea unei abordări teritoriale și parteneriale în ceea ce privește educația, formarea și intervenția culturală.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Dezvoltarea de programe trans-sectoriale care să permită generalizarea și diversificarea practicilor artistice la nivelul tuturor categoriilor de tineri, în special în cazul grupurilor vulnerabile.
- Diversificarea locațiilor în care are loc inserția ofertei culturale în spațiul public, în special printr-o abordare policentrică sau chiar prin direcționarea către zonele/cartierele ce prezintă o ofertă culturală limitată.
- Realizarea de programe regionale/locale pentru extinderea utilizării bunelor practici identificate în materie de intervenție culturală și susținerea colaborărilor și parteneriatelor în acest scop.
- Dezvoltarea colaborării cu operatorii culturali de proximitate, pentru a configura o ofertă culturală adresată comunității cu participarea sectorului educațional și a celui cultural.
- Continuarea direcțiilor de acțiune avute în vedere pe termen scurt/ mediu.

Trebuie subliniat că și în cadrul acestor direcții de acțiune, ar trebui să existe o corelare anuală cu inițiative similare europene sau ale altor programe de finanțare ca de ex.: Anul Diversității Culturale, Anul Voluntariatului, Anul Capitalei Culturale Naționale, pentru a asigura o complementaritate nu numai a finanțării, ci mai ales o maximizare a efectelor acțiunilor, programelor sau proiectelor derulate etc.

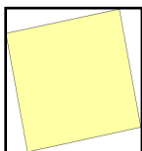
Indicatori: intervenție culturală

Indicatori de eficacitate

- Numărul de inițiative de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale cu componentă culturală.
- Numărul de beneficiari inițiative de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale cu componentă culturală.
- Numărul de inițiative de incluziune socială prin intermediul dialogului intercultural.
- Numărul de beneficiari inițiative de incluziune socială prin intermediul dialogului intercultural.
- Numărul de inițiative de combaterea stereotipurilor și a prejudecăților la adresa anumitor grupuri vulnerabile prin intermediul culturii.
- Numărul de beneficiari inițiative de combaterea stereotipurilor și a prejudecăților la adresa anumitor grupuri vulnerabile prin intermediul culturii.
- Numărul de cursuri de formare/reconversie ocupațională către activități economice creative, în special în mediul rural și în zonele defavorizate.
- Numărul de beneficiari de cursuri de formare/reconversie ocupațională către activități economice creative, în special în mediul rural și în zonele defavorizate.

Indicatori de eficiență

- Suma medie pe inițiativa de combatere a sărăciei și a excluziunii sociale cu componentă culturală.
- Suma medie pe inițiativa de incluziune socială prin intermediul dialogului intercultural.
- Suma medie pe inițiativa de combaterea stereotipurilor și a prejudecăților la adresa anumitor grupuri vulnerabile prin intermediul culturii.
- Suma medie pe curs de formare/reconversie ocupațională către activități economice creative.

7. Întărirea capacității instituționale

7.1. Situația generală a instituțiilor publice de cultură

Cea mai importantă ofertă culturală din România este oferită prin sistemul public al culturii, adică prin intermediul specializat al instituțiilor publice de cultură finanțate direct de Ministerul Culturii sau de autoritățile locale. Constatăm astfel că și după douăzeci de ani de la apariția posibilității legale de a construi o ofertă privată, instituțiile publice de cultură dețin în continuare poziția principală (și în unele cazuri, singura) în producerea și oferta de bunuri și servicii culturale.

Această rețea de instituții, moștenită în mare parte din regimul comunist, împărțită aproximativ egal în județele țării își desfășoară activitatea între performanță și supraviețuire, în funcție de nivelul de conștiință profesională și de gradul de implicare a managerilor. Tentativa societății civile de a cristaliza în ultimii douăzeci de ani o alternativă la cultura instituțională nu s-a manifestat decât accidental, din pricina lipsei unor formule coerente și constante de susținere a creației contemporane independente.

În ceea ce privește sistemul instituțional, deși el a suferit numeroase modificări, acestea sunt încă nesemnificative în raport cu dinamica societății contemporane. Cu excepția câtorva, instituțiile s-au "adaptat" în loc să se transforme și s-au "descurcat" în loc să se reformeze. Datorită subordonării instituțiilor fie la Ministerul Culturii, fie la Autoritățile Publice Locale s-a creat mediul propice pentru o evoluție cu două viteze. Majoritatea instituțiilor din subordinea autorităților locale (cu excepția celor din Municipiul București) au bugete considerabil mai mici decât celelalte instituții și o autonomie afectată de unele decizii ale autorităților locale, care cu toate bunele intenții iuneori nu fac încă diferența între instituții subordonate și dirijism.

O "reformă" instituțională coerentă în instituțiile publice de cultură își așteaptă încă punerea în practică. Explicația stă și în rezistența din interior, a angajaților din domeniu, care s-au simțit amenințați și vizați direct de posibilele transformări.

Formula organizatorică a acestor instituții este stabilită prin cadrul normativ specific în vigoare și urmează încă modul piramidal de organizare al întregului sistem public dinainte de 1989. Structura a devenit mai suplă și nu se mai poate vorbi despre conceptul "omul și operațiunea" în modul de organizare, dar obligația de a respecta cu strictețe prevederi ale sistemului public bugetar a avut un efect paradoxal în instituțiile de cultură, s-au creat posturi pentru auditări, control managerial intern, achiziții publice etc. În plus, Legea 284/2010 a despărțit funcțiile de execuție de cele de conducere, ceea ce în instituțiile de cultură va duce la multiplicarea personalului și nu la folosirea lui eficientă.

Ponderea și importanța activităților specifice, care dau sensul existenței acestor organizații este încă majoritară, dar personalul real activ, de specialitate este tot mai suprasolicitat. Majoritatea structurilor organizaționale au încă un puternic accent

personalizat dat de priceperea și spiritul activ al anumitor specialiști, ceea ce face ca organigramele să sufere modificări importante.

Prin efortul conjugat al ministerului și cadrului impus prin actele normative legate de managementul obligatoriu pentru instituțiile publice de cultură (O.U.G. nr 189/2008 cu modificările și completările ulterioare) s-a reușit punerea în practică a principiului managerial conform căruia *tipul de structură este dat de natura activității și nu de modelele existente în sistemul de administrație publică*. A demarat astfel aplicarea unui sistem care presupune cunoștințe manageriale și management cultural aplicat. Anii 2010, 2011 și 2012 au fost anii în care au început de fapt să se vadă efectele acestor acte normative aprobate în 2008-2009.

Se constată în prezent că, deși timid, instituțiile publice de cultură se găsesc în situația de a se concura – atât între ele, cât și cu alte organizații – pentru:

- atragerea și menținerea interesului publicului;
- recunoașterea valorii și a importanței serviciilor oferite, în special a celor cu valoare socială;
- crearea unei imagini particulare și a unui statut explicit diferit.

Pentru că, datorită perpetuării unui sistem de subvenționare dimensionat în funcție de nevoile interne instituțiile publice de cultură nu s-au confruntat cu eșecul de piață ce ar fi trebuit să urmeze lipsei de competitivitate, și nu au observat că profilul consumatorului uzual de cultură s-a modificat, ele nu și-au regândit oferta funcție de acești parametri ci de intuițiile și dorințele managementului sau a colectivului artistic/de specialitate. S-a creat astfel un decalaj, uneori major, între ofertă și orizontul de așteptare sau pretențiile estetice ale publicului.

Foarte puține instituții au început să realizeze că publicul relativ omogen de acum douăzeci de ani, cu motivații clare de consum, s-a diversificat în "publicuri" diferite, stratificate, cu așteptări și pretenții diferite. Aceste dinamici de consum trebuie cu prioritate studiate și înțelese, înainte de a formula viziuni și misiuni instituționale.

Pentru a-și recuceri locul de frunte în preocupările de consum, instituțiile sunt obligate să-și fidelizeze publicul existent și să încerce o diversificare a audienței.

Toate acestea presupun regândirea funcțiilor și a percepției tradiționale asupra lor, regândirea relațiilor dintre personal și dintre diversele compartimente din cadrul instituției, conștientizarea obiectivelor și identificarea punctelor slabe ale instituției în raport cu aceste obiective.

Transformările și evoluțiile economice și sociale din toate țările europene au evidențiat ca principale coordonate ale reformei structurilor instituționale ale sectorului culturii: întărirea capacității instituționale, descentralizarea și privatizarea, dar în România, acest proces de reformă nu s-a petrecut decât parțial și cu sincope.

Nu tradiția a fost mai puternică decât dorința de a face aceste instituții viabile, în perspectiva modificărilor estimate încă din 1990, ci nu s-a reușit constituirea acelei mase critice necesare pentru a determina schimbarea. Cultura prin reprezentanții ei profesionali a optat pentru o atitudine defensivă față de modificările sociale.

Întărirea capacității instituționale necesită, în primul rând, acceptarea de către membrii colectivului a necesității unor schimbări, asumarea obiectivelor strategice ale instituției și deschiderea pentru noi soluții de organizare a activității și a relațiilor între instituții. Este o abordare de durată, care necesită elaborarea unor programe de perspectivă, etapizate, dar pentru că au trecut deja mai mult de douăzeci de ani de la schimbarea regimului comunist, timpul pentru aceste transformări s-a concentrat.

Succesul proceselor de întărire a capacității instituționale rezidă într-o multitudine de factori: identificarea corectă a obiectivelor și a etapelor, identificarea și asumarea direcțiilor de acțiune, participarea și motivarea personalului, alocarea de resurse suficiente.

În egală măsură, este necesar un management performant axat pe managementul schimbării, și dezvoltarea de abilități manageriale nu numai la nivelul conducerii dar și la nivelul întregului colectiv.

Procesul de dezvoltare a capacității instituționale trebuie să abordeze mai multe perspective, astfel:

- sistemul de management;
- cunoștințele și capacitățile profesionale ale personalului;
- obiectivele generale și specifice asumate de management.

Astfel, pentru realizarea acestui proces complex, sunt necesare cu prioritate programe de formare și specializare managerială și antreprenorială nu numai a managementului, ci și a întregului personal. Este de asemenea nevoie ca toți acești oameni angrenați în instituțiile de cultură, artiștii dar și celelalte categorii de personal de specialitate, să dobândească mijloace noi de expresie, de creștere a capacității de comunicare, care să le permită o implicare socială diferită de cea de până acum.

Din chestionarele analizate reies ca fiind cruciale mai multe categorii de probleme care țin mai ales de competențele manageriale, întrucât și implementarea strategiilor de marketing și elaborarea strategiilor generale, a studiilor de consum și configurarea organizațiilor reprezintă tot atâtea modalități de analize manageriale premergătoare elaborării programelor și proiectelor proprii. Faptul că respondenții nu semnalează printre nevoi imperative managementul și cunoașterea tehnicilor de conducere organizațională este de fapt un semnal pentru autorități că mare parte dintre aceștia nu conștientizează sursa problemelor cotidiene. Tabelul de mai jos ilustrează percepția conducătorilor de instituții publice de cultură cu privire la nevoile/problemele lor.

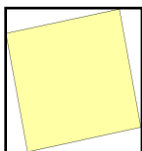
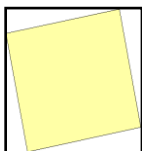

Figura nr. 41. Principalele nevoi/probleme din sectorul de activitate, organizații culturale

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC, 2012

Abia dobândirea acestor noi cunoștințe și abilități va putea permite elaborarea de planuri strategice de dezvoltare integrate pentru instituții, identificarea misiunilor și stabilirea direcțiilor de acțiune și a etapelor de reorganizare adaptate condițiilor specifice ale instituției, principala sarcină fiind aceea de a le pune în practică, de a se transforma în principii operaționale.

Instituțiile publice ar trebui să promoveze o politică orientată către satisfacerea cererii și să justifice solicitările de finanțare în termeni de **beneficii aduse consumatorilor/utilizatorilor, fără ca prin aceste orientări să abdice de la rolul lor esențial de a face act de cultură.**

Chiar dacă în momentul de față finanțarea din fonduri publice a acestor instituții se face mai curând în funcție de nevoile de funcționare, decât în funcție de beneficiile sociale ale activității lor, situația aceasta nu va putea fi perpetuată la infinit întrucât, pe de o parte, resursele publice alocate sunt inferioare cererii iar pe de altă parte, modificările administrativ teritoriale vor pune presiune și asupra unor structuri care se vor găsi în situația de a-și demonstra necesitatea și viabilitatea în raport cu alte structuri similare aflate în același perimetru geografic.

Regionalizarea ar putea avea ca și consecință benefică, o gândire concurențială pentru oferta culturală care beneficia până acum de statutul confortabil al unicității.

Evaluarea detaliată a stării de fapt, care să ducă la identificarea celor mai eficiente soluții de reorganizare și restructurare instituțională, trebuie să se bazeze însă pe cercetare directă – studii de caz, anchete sociologice, focus-grupuri ș.a.- analize care să pună accent nu numai pe valoarea culturală a ofertelor, dar și pe gradul de implicare în comunitate, a instituțiilor de cultură.

Obiectivul strategic referitor la susținerea instituțiilor culturale și a infrastructurilor aferente este o problemă recurentă care nu și-a găsit, și nici nu-și va găsi în viitorul apropiat, o rezolvare mulțumitoare. Este evident, mai mult ca oricând, că finanțarea tuturor formelor instituționale existente devine din ce în ce mai complicată. Instituțiile au refuzat constant să-și pună problema unor comparații pe criterii de valoare și utilitate, în interiorul sistemului. Rămâne de văzut cum se va rezolva această problemă la nivel național, în care Ministerul Culturii își asumă un rol necesar și deosebit de important.

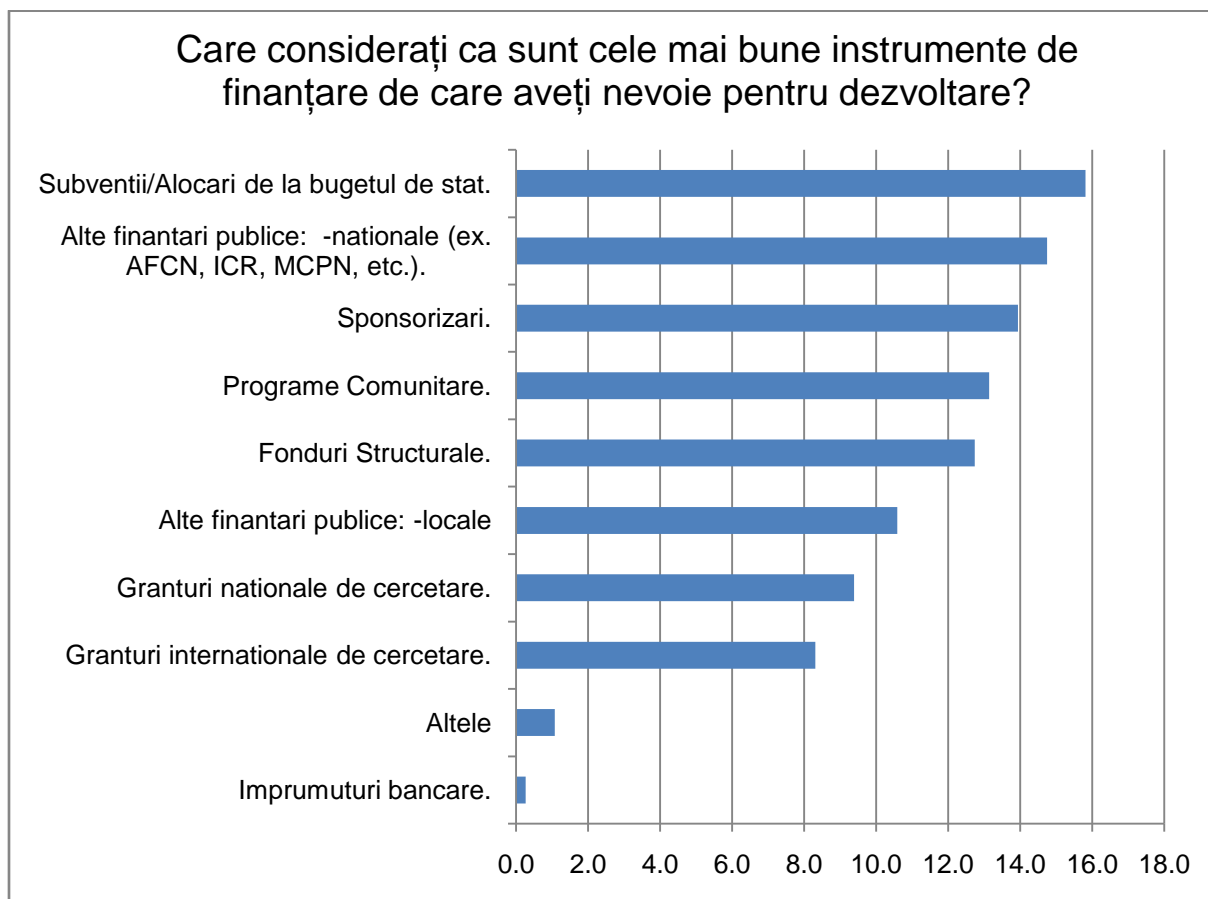
Deși, așa cum aminteam mai sus, prin măsurile reglementative adoptate în ultimii ani s-au făcut pași importanți în îmbunătățirea managementului instituțiilor, ritmicitatea finanțărilor a rămas o problemă restantă. Niciuna din instituțiile de cultură - așezăminte, teatre, muzee, filarmonici, biblioteci etc. nu beneficiază încă de o stabilitate și o predictibilitate a bugetului. Programele minimale ca efect al OUG. 189/2008 nu au reușit să angreneze decât formal angajamentele autorităților.

Din păcate toate aceste structuri sunt într-o proporție covârșitoare dependente de subvenție și deși apelează și la alte surse de finanțare și la sponsorizări, acestea au un caracter discontinuu și accidental. Redăm în cele ce urmează răspunsurile la

chestionarul transmis instituțiilor publice de cultură cu privire la instrumentele de finanțare necesare.

Figura nr.42. Cele mai bune instrumente de finanțare pentru dezvoltare, organizații culturale

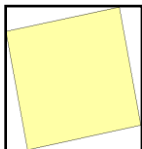

Sursa Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC, 2012

Lipsa bugetelor dedicate și necunoașterea modalităților manageriale de dezvoltare întârzie aplicarea unui Marketing specializat care ar putea îmbunătăți semnificativ comunicarea și promovarea activităților.

Deși există prevederi legale clare și modalități oficiale de a rezolva problemele apărute pe parcursul activității, totuși mulți manageri în exercițiu preferă improvizația în locul managementului, iar cea mai mare parte a instituțiilor nu reușesc să instituie proceduri manageriale corespunzătoare pentru operațiunile repetabile.

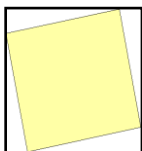
Toate instituțiile sunt mult prea dependente de personalitatea managerului; se generează astfel defecțiuni majore de ritm și chiar de identitate la schimbările de mandat. Viziunile asupra identității instituțiilor publice nu sunt rezultatul unor analize manageriale, ci exprimarea unor deziderate personale ale managerilor, ceea ce le determină instabilitatea.

7.2. Ministerul Culturii

Pentru că deține rolul principal în orientarea transformărilor de natură normativă, administrativă, instituțională, economică și socială din sectorul culturii, Ministerul culturii are la rândul lui câteva obligații sociale și culturale intrinseci. Existența acestui organ de specialitate al administrației publice centrale care a preluat sarcina de a reglementa și structura întreg domeniul culturii este unul din avantajele sistemului.

O scurtă analiză a acestui organism pune în lumină și palierele pe care el poate și trebuie să acționeze:

- Coordonarea activităților de elaborare și de implementare de strategii sectoriale precum și de politici publice pentru diferitele subsectoare sau activități cu relevanță pentru propriile domenii;
- Inițierea și, după caz, coordonarea întregii activități de reglementare specifică a sectorului culturii, în toate componentele sale;
- Participarea la configurarea cadrului normativ general cu incidență asupra sectorului;
- Coordonarea unor sectoare extrem de importante din punct de vedere economic și social, alături de rațiunile culturale, precum drepturile de autor și drepturile conexe;
- Coordonarea întregii activități de negociere de specialitate și de participare la construirea cadrului normativ european și internațional în domeniile sale de responsabilitate;
- Realizarea, alături de ICR și de MAE, a ansamblului de acțiuni din domeniul diplomației culturale;
- Coordonarea strategică a formării profesionale a personalului din sectorul culturii – fără a avea însă competențe în ceea ce privește configurarea programelor de educație artistică și vocațională din sistemul formal de învățământ;
- Elaborarea cadrului de referință, prin consultare cu autoritățile sectoriale competente, în ceea ce privește salarizarea, respectiv condiția socială a artistului și specialistului angajat și a celui liber-profesionist;
- Stabilirea parteneriatului cu sectorul non-profit, sub multiplele sale forme de organizare, pentru a asigura accesul și participarea acestuia la dezbaterile de inițiative, strategice, programatice și de reformă sistemică;
- Organizarea, reformarea, finanțarea și controlul administrativ asupra sistemului instituțional al culturii compus din instituțiile publice aflate în subordinea sa;
- Susținerea intereselor și obiectivelor esențiale ale culturii, cu precădere în ceea ce privește protejarea, din toate perspectivele, a patrimoniului cultural național sub multiplele sale ipostaze, atât prin sistemul de instituții de specialitate de la nivel național și prin organismele consultative de specialitate, cât și, mai ales, prin serviciile sale deconcentrate, care au această principală menire;
- Susținerea (într-o măsură variabilă în funcție de perioada de referință) a ofertei culturale a tuturor operatorilor culturali (atât instituții publice cât și sector privat) direct, și prin finanțările acordate de instituțiile sale specializate (CNC, AFCN, CNDC);
- Crearea unui cadru favorabil dezvoltării libere a talentului și creativității, a unei oferte diversificate de bunuri și servicii culturale, indiferent de natura juridică a producătorului acestora.

Fără a face o analiză de tip SWOT asupra ministerului culturii, este necesar să subliniem că acesta deține acele competențe care au o semnificație aparte în contextul unei reorganizări a întregului sistem. Ne referim în principal la competențele administrative, la cele care privesc resursele umane ale sectorului precum și la finanțare.

În ceea ce privește **finanțarea sectorului culturii**, Ministerul culturii a făcut câțiva pași importanți pentru construirea unui sistem care să se elibereze de perspectiva birocratică, de ingerințele externe asupra procesului de evaluare a programelor, proiectelor ori acțiunilor culturale ce se doreau finanțate, prin stabilirea unui sistem de echitabil și transparent de "peer - review" pentru acestea, precum și prin crearea unor instituții specializate de tip "arm's length" (cu o autonomie decizională sporită) precum Administrația Fondului Cultural Național sau specializate pe un domeniu – Centrul Național al Dansului, Centrul Național al Cinematografiei.

În același timp, Ministerul Culturii a avut o serie de inițiative marcante, precum constituirea unui **Fond de mobilitate**, ca instrument suplu și nebirocratic pentru acordarea de granturi și burse de călătorie și studiu pentru artiștii și specialiștii din sectorul culturii, dar care, din păcate, a fost primul desființat în momentul începerii crizei economice în 2009.

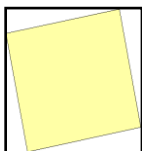
Capitolul cu privire la finanțarea culturii va relua această dimensiune a activității Ministerului culturii.

Problematika **resurselor umane din sectorul culturii** este abordată în prezenta strategie în alte două capitole atât din perspectiva creatorului și artistului independent, cât și din aceea a educației, formării profesionale și intervenției culturale.

Așa cum s-a mai spus, cea mai importantă problemă pentru sectorul instituțional al culturii o constituie uniformizarea de tratament care duce către negarea valorii și susținerea "vechimei în muncă".

România a trecut prin faze ciclice de deschidere și opacizare a viziunii asupra sistemului instituțional al culturii. Unul din cele mai clare exemple îl reprezintă atitudinea față de statutul de creator/artist salariat cu contract individual de muncă într-o instituție publică de cultură. Începând cu 1996 s-au creat condițiile necesare pentru punerea în practică a primelor măsuri de *de-funcționarizare* a artiștilor.

Puternic solicitat de breaslă la mijlocul anilor 90, conceptul de **de-funcționarizare** avea în vedere scoaterea creatorului și artistului angajat din instituțiile publice de sub logica constrângătoare și înăbușitoare din punctul de vedere al performanței creative – și anume aceea a remunerării activității artistice în funcție de... vechimea în muncă (la fel ca pentru orice funcționar public), și nu de calitatea și impactul acesteia asupra ofertei culturale specifice a instituției angajatoare.

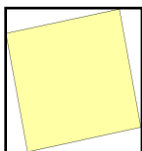
Din lipsă de metodă și de decizie, acestea nu au apucat să se materializeze. A urmat o perioadă de regres prin schimbarea produsă de o viziune care a insistat în prezervarea cu orice preț a unei forme de protejare și de păstrare a resursei umane în interiorul sistemului, prin susținerea ideii potrivit căreia în cultură nu trebuie să existe șomaj. O nouă deschidere s-a produs din 2004 până în 2008, perioadă care a fost cea mai propice și mai efervescentă în materie de construire a unui sistem coerent care a culminat în 2007 cu o modalitate novatoare de remunerare a angajaților din instituțiile de spectacole sau concerte după calitatea și cantitatea muncii. Deciziile și actele normative ale aceluși moment – acceptate după îndelungi negocieri cu sindicatele constituite la nivelul instituțiilor publice de cultură - au fost însă abrogate și s-a produs din nou o regresie care a atins, și a depășit momentele anterioare, prin apariția și aplicarea nediferențiată a Legii 284/2010 – Legea Salarizării unitare care coroborată cu noul Cod al muncii nu numai că re-funcționarizează artiștii dar îi clasează în spațiul ”funcționarilor de ghișeu”.

Se constată că în urma modificărilor legislative din ultimii 3 ani s-a produs un masiv fenomen de **(re)-funcționarizare**, în sensul aplicării la stabilirea salariilor pentru artiștii și specialiștii din instituțiile publice de cultură a acelorași grile și mai ales a acelorași criterii ca pentru activitățile de rutină din sfera funcțiilor publice. Efectele în planul satisfacției resursei umane specializate care își dorește recunoașterea valorii și importanței sociale a propriei activități se repercutează asupra calității ofertei culturale a instituției și, pe cale de consecință, asupra gradului de satisfacere a nevoilor culturale ale publicului.

În materia **reformei administrative** Ministerul Culturii s-a orientat, cu precădere, către menținerea unui număr însemnat de instituții publice de cultură în directa sa subordonare (uneori transferând către sine instituții ce funcționaseră la nivel local). Astfel, numărul de instituții aflate în subordinea sa a crescut în raport cu începutul anilor '90 datorită faptului că, deși de-a lungul timpului s-au produs transferuri de instituții publice de cultură către autoritățile locale, în același timp au fost transferate către minister unele instituții aflate în situații dificile și au fost înființate apoi reorganizate unele instituții, precum AFCN, CCDC, INP, Muzeul Holocaustului, Muzeul Hărților și Cărților , etc.

Descentralizarea instituțiilor publice de cultură a avut un ritm greoi, cu sincope majore datorate lipsei de pregătire *ex ante* a procesului. Experiențele eșuate de descentralizare a unor instituții mari prin trecerea lor din subordinea Ministerului Culturii în subordinea unor autorități locale, instituții care au trebuit urgent ”re-centralizate” pentru a nu fi închise, au indus un puternic scepticism față de descentralizare atât din partea decidenților cât și din partea actorilor culturali implicați.

Cu toate acestea, din punct de vedere al politicilor publice, descentralizarea este un răspuns la nevoia de reconfigurare structurală și instituțională cerută de aplicarea

principiului subsidiarității. Dar descentralizarea nu este un scop în sine, și nu poate fi ridicată la rangul de principiu imperativ.

Din punctul de vedere al ofertei culturale, descentralizarea este o modalitate eficace de a apropia instituțiile culturale de comunitate și de a le permite astfel să răspundă mai bine nevoilor specifice ale consumatorilor.

Pe de altă parte, succesul oricărui proces de descentralizare rezidă în asumarea conștientă de către instituții a rolului lor în cadrul comunității, în paralel cu asumarea de către autoritățile locale a responsabilităților specifice față de instituție și față de comunitatea consumatoare a respectivelor servicii culturale.

Descentralizarea administrativă trebuie dublată de o descentralizare a resurselor financiare; e nevoie și de o analiză și o echilibrată repartizare a resurselor pentru a nu forța un proces de asimilare imposibil la nivel local. Pregătirea insuficientă a acestui aspect poate duce la blocaje financiare de natură să închidă porțile unor spații publice de cultură, determinând fenomene de injustiție socială și de excludere.

Cu toate acestea, metoda descentralizării, ca soluție pentru o administrare modernă și eficientă a culturii rămâne valabilă și ar trebui reconsiderată.

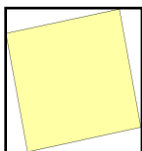
O descentralizare coerentă ar trebui să aibă la bază câteva principii și reguli însoțite de soluții viabile de finanțare. De asemenea, ea trebuie gândită ca o rezultată a implementării unor politici de parteneriat între autoritatea centrală și autoritățile locale, însoțită de o „descentralizare” a resurselor financiare, care poate îmbrăca multiple forme:

- *asumarea integrală a responsabilităților de către autoritatea locală;*
- *parteneriatul central-local și cofinanțarea cu delimitarea sferei de competență a fiecărui partener;*
- *transferul gradual al responsabilităților de finanțare către autoritatea locală cu stabilirea unui sistem interimar „mixt” de finanțare - de la bugetul central și de la bugetele locale.*

Soluțiile ce urmează a fi adoptate trebuie însă bazate pe analize și studii de caz individualizate, întrucât o soluție viabilă într-un anumit context, se poate dovedi nerealistă în altul.

O altă posibilitate de eficientizare a activității poate fi concesionarea unor servicii culturale, sau externalizarea unora dintre serviciile care ar putea fi privatizate, sub condiția respectării unor obligații culturale, expres stipulate.

Toate aceste variante însă trebuie analizate din perspectiva satisfacerii drepturilor culturale fundamentale ale consumatorilor și a impactului pe care le-ar putea produce asupra calității, diversității și accesibilității ofertei culturale, iar soluțiile trebuie să țină seama de condițiile specifice din fiecare comunitate.

Având în vedere cele câteva considerații expuse mai sus, opinăm că în perioada imediat următoare este necesară pregătirea unui plan etapizat pentru descentralizarea unor instituții publice de cultură, care să reia și să îmbunătățească proiectul dezvoltat în perioada 2005-2007, respectiv realizarea de **proiecte pilot de descentralizare** pentru verificarea viabilității abordării și mai ales pentru identificarea problemelor de implementare.

În cadrul acestui proces o importanță crucială o are conștientizarea cetățenilor, alături de diferitele categorii de stakeholders-i cu privire la importanța apropierei deciziei și ofertei culturale de nivelul la care are loc consumul acesteia – nivelul local.

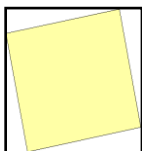
Folosind constructiv experiențele anterioare, Ministerul culturii se va responsabiliza în ideea formulării unor prevederi legale explicite, care să evite, pe cât posibil, dispariția sau metamorfozarea necorespunzătoare a instituțiilor performante.

În egală măsură, soluții alternative trebuie avute în vedere, precum cofinanțarea unor instituții din bugetul central (prin ministerul culturii) din bugetul regional/județean și din bugetul local, în funcție de țintele strategice ale activității instituției și de relevanța acestora pentru obiectivele de politici publice ale fiecăruia dintre posibii finanțatori sus-menționați.

Astfel, procesul descentralizării trebuie să aibă soluții adaptate pentru fiecare instituție precum și modalități de redresare a situației, dacă acest lucru apare necesar.

Ministerul Culturii a instituit un **sistem de consultare și de participare a stakeholders-ilor la elaborarea cadrului de referință normativ și administrativ-decisional**. Ne referim la atribuțiile și competențele (uneori puțin dezechilibrate) conferite diverselor organisme de specialitate pe domenii constituite prin efectul legilor speciale ale domeniului (e.g. Comisia Națională a Monumentelor Istorice, Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, Comisia Națională de Arheologie, Comisia Națională a Bibliotecilor etc). Existența și competențele acestor organisme colegiale consultative și/sau deliberative au adus un plus de transparență în și de profesionalism în luarea deciziilor de specialitate.

În fine, cea de-a treia mare direcție de acțiune în plan administrativ-decisional a fost aceea cu privire la **configurarea unui sistem de management cultural specializat**, de natură să permită instituțiilor publice de cultură să răspundă provocărilor etapei actuale și viitoare de dezvoltare economico-socială. Astfel, prin stabilirea unor criterii explicite în modul de desfășurare a concursurilor de management de proiecte și a modului de raportare anuală s-a făcut un salt important de la aprecierea subiectivă a activității instituțiilor publice de cultură, la un mod cuantificabil de monitorizare și evaluare. Rapoartele obligatorii ale managerilor pot releva aspectele care trebuie

îmbunătățite privind o echilibrare a activităților cu posibilitățile reale ale instituțiilor și comunităților cărora li se adresează iar întrucât unul din criteriile de raportare se referă la cunoașterea publicului, tot mai multe instituții au reușit să efectueze studii primare și cercetări cantitative pe comunitățile în care-și desfășoară activitatea. În același timp, statuarea existenței și rolului organismelor colegiale cu rol consultativ și/sau deliberativ de la nivelul instituțiilor publice de cultură (Consilii de administrație/administrative și consilii artistice/științifice) a creat premisele unei analize mai atente a ofertei și a unei modalități mai nuanțate de luare a deciziilor.

Cu toate acestea sistemul instituțional al culturii continuă să favorizeze, în relația cu mediul extern, cu deținătorii de interes, și mai ales, cu publicul său, modalități vetuste de comunicare și dialog, care se pot exprima sintetic prin ”**muzeificarea**” instituțiilor și a ofertelor lor specifice. Dimensiunea creativității, inclusiv în relația cu patrimoniul cultural, vitalitatea culturală conjugată cu diversitatea și cu deschiderea, atenția și preocuparea pentru public sunt ingredientele esențiale ale unei oferte care să răspundă așteptărilor și nevoilor de consum din acest secol.

Dezvoltarea, renovarea și înzestrarea corespunzătoare a infrastructurii culturale în acord cu realitățile pe plan internațional este un obiectiv care nu a putut fi atins din motive obiective legate de raportul invers dintre nevoi și resurse financiare.

Astfel, una din **provocările majore** căreia Ministerul Culturii va trebui să-i facă față, alături de fiecare din instituțiile publice de cultură, va fi aceea a schimbării de paradigmă în ceea ce privește relaționarea cu mediul extern, cu publicul, dar mai ales cu cetățeanul – contribuabil. Acest lucru va însemna a regândire substanțială a funcțiilor ministerului culturii - în principal a rolului său de ”păstor” al unui număr impresionant de instituții publice de cultură. Aflate fizic în diferite teritorii, furnizând servicii exclusiv comunității locale, unele instituții se află totuși, în subordinea administrativă și decizională a ministerului. Situația este anormală deoarece ministerul este obligat să le evalueze performanțele în raport cu nevoile unui public local pe care nu îl cunoaște, iar acesta din urmă nu are niciun cuvânt de spus în demonstrarea, sau nu, a eficienței ofertelor.

Un alt rol tradițional în sistemul centralizat moștenit de România este acela de finanțator public principal (și deseori discreționar) nu numai pentru instituțiile publice al căror ordonator principal de credite este (din motivele explicate mai sus). Și acest rol va trebui regândit, mai ales în formula trecerii de la calitatea de finanțator unic la o formulă cu multipli finanțatori publici.

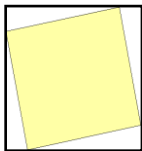
Perioada de criză economică obligă la o reconsiderare majoră a modului de existență a ministerului și a rolurilor sale și va avea de stabilit mixul optim între funcția de *facilitator*, de creator al unui mediu propice pentru dezvoltarea unei diversități de oferte concurențiale, sau de *furnizor* a unei oferte culturale mai curând instituționale.

Dinamica societății, dezvoltarea ei în direcția liberalizării va readuce în discuție o reformă în cultură, reformă care nu a avut încă loc, și ale cărei dimensiuni vor determina o re poziționare de substanță a diverșilor actori culturali, publici sau privați.

Perioada de "dezgheț" managerial va reaseza instituțiile pe baze mai realiste, adaptate societății contemporane.

Adâncirea clivajului între populație și instituțiile publice de cultură va trebui remediată prin reconfigurarea nu numai a ofertei, dar și a întregului sistem de relaționare cu publicul pentru a "**demuzeifica**" oferta de toate genurile a instituțiilor publice. .

Apropiata regionalizare va determina la rândul său acțiuni de analiză și elaborarea unor criterii de performanță specifice pe tipuri de instituții iar relația cu cetățeanul-contribuabil-consumator va căpăta o nouă consistență, prin creșterea dimensiunii participative a consumului cultural al acestuia.

7.3. Instituții publice de spectacole

7.3.1 Instituțiile de spectacole sau concerte⁴²

7.3.1.1. Situația prezentă

Prin efectul legii speciale (O.G. nr. 21/2007 cu modificările și completările ulterioare), în România există mai multe tipuri de instituții de spectacole:

- Teatre (clasice, de copii, de păpuși și marionete, de revistă),
- Opere și operete,
- Ansambluri de dans,
- Ansambluri folclorice,
- Filarmonici,
- Orchestre de cameră/ orchestre folclorice.

Conform legii, instituțiile de spectacole pot fi:

- de repertoriu,
- sau de proiecte.

diferența esențială constând în existența/sau nu, a unui compartiment artistic profesionist angajat și de rularea unor producții aflate în portofoliul instituției. Din practica de până acum se poate observa că această împărțire operată de textul legii nu a putut fi respectată întrucât teatrele de proiecte (care ar fi trebuit să-și prezinte producțiile în serii), s-au lovit de obiceiul de consum al publicului de teatru din România.

O altă clasificare teoretică se face funcție de autoritatea finanțatoare; pe acest criteriu teatrele sunt naționale și locale. Instituțiile de spectacol de rang "național" (care dețin titlatura în denumirea instituției) se află sub autoritatea și sub finanțarea Ministerului Culturii – cu excepția Teatrului Național "Radu Stanca" din Sibiu. Toate celelalte instituții de spectacole se află în subordinea Consiliilor Județene sau a Consiliilor Locale. Titlatura de "național" nu a creat și nu creează nici în prezent, vreo obligație deosebită. În afara acestor clasificări, teatrele din România, nu se mai deosebesc prin nimic altceva. Identitatea lor este limitată la enunțul din legea specială și dezorientată geografic, indiferent de spațiul sau comunitățile în care-și desfășoară activitatea.

Legea clarifică o serie de sintagme folosite în practica administrativă până în 2007 și readuce pentru prima oară din 1948 companiile teatrale, ca persoane juridice de drept privat, pentru care specifică scutirea de impozite pentru clădirile și terenurile aferente.

O altă noutate a legii o reprezintă posibilitatea concesiunii activității instituțiilor de spectacole, deși legea prevedea ca normele de reglementare ale concesiunii să fie

⁴² În această analiză s-au utilizat peste 50 de rapoarte anuale și finale de management elaborate în 2009, 2010 și 2011 de managerii instituțiilor publice de spectacole sau concerte conform modelelor publicate în HG 1301/2009. O listă a acestor instituții se regăsește în ANEXA.

elaborate în termen de 90 de zile de la apariția legii, acestea nu au mai fost finalizate. Este la fel de adevărat că nu a existat niciodată vreo cerere explicită de concesiune nici din partea vreunei autorități, nici din partea vreunei persoane juridice de drept privat. Într-o perspectivă pe termen lung, o reconsiderare a concesiunii și elaborarea unor criterii corelative ar fi probabil, salutară.

La momentul actual, majoritatea instituțiilor de spectacole sau concerte din subordinea autorității centrale și locale respectă în principiu modul de organizare promovat de lege. Mai există încă dificultăți în delegarea de autoritate, atât din partea autorității cât și din partea managerului în interiorul instituțiilor, dar tendințele generale se păstrează în limitele acceptate de lege. Consiliile colegiale deliberative și cele consultative funcționează în cea mai mare parte a acestor instituții, cu câteva excepții.

Personalul din instituțiile de spectacole sau concerte

Instituțiile de spectacole și concerte sunt încă populate de personal slab remunerat și demotivat. Profesioniștii și anumite specializări sunt pe cale de dispariție și nu se prefigurează multe șanse să fie înlocuiți. Nu se fac studii specializate pentru a identifica funcțiile cheie și meseriile care trebuie salvate sau modernizate.

În teatre, munca personalului de specialitate artistică este "ne-normată" - în sensul în care nu se poate stabili o corelație logică între timpul, cantitatea muncii și remunerația cuvenită. Consecința este că volumul de muncă nu se poate corobora cu nivelul calitativ iar instrumentele legale pentru impunerea unor reguli sunt limitate la nivelul individual al managerului. Efectul contractelor pe perioadă nedeterminată este nociv performanțelor așteptate și produce o acumulare constantă care ține în afara sistemului profesioniștii buni, pe cei foarte tineri, dar face protecție socială pentru cei care au reușit să obțină un astfel de contract.

Funcțiile tehnice de specialitate nu au încă un corespondent de pregătire teoretică minimal și nici cerințe de nivel ocupațional; specializare lor se face "la fața locului". Prin urmare aceste funcții sunt ocupate de persoane care se specializează doar în practică și se demotivează ușor pentru că se confruntă cu specificitatea domeniului (program special de muncă, sarcini multiple, salariu foarte scăzut). Introducerea unui sistem de profesionalizare cu nivel de salarizare proporțional s-a făcut printr-un act normativ (HG 1672/2007), care impunea o remunerație în funcție de cantitatea și de calitatea muncii dar a cărui aplicare a fost blocată în justiție, pentru ca ulterior, actul normativ să fie abrogat, și să se revină la salarizarea anonimantă și uniformizatoare pe criteriul unic, al vechimii.

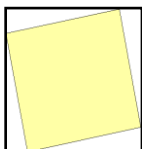
Funcțiile comune (aparatură administrativă, contabilitate, juridică și toate celelalte funcții obligatorii din sistemul public) sunt ocupate în general de persoane cu competențe medii. În mod paradoxal, aceștia constituie filtrul prin care trebuie aplicat un management eficient, iar rezistența lor face exercițiul deosebit de dificil pentru managerii instituțiilor.

Situația personalului din instituțiile de spectacole sau concerte este sintetic prezentată în tabelele de mai jos. Se pot face comparații pe trei ani de raportare: 2008, 2009 și 2010.

Tabelul nr. 30. Evoluția numărului angajaților în cadrul instituțiilor și companiilor de spectacole sau concerte, în funcție de categoria de personal, în anii 2008 și 2009

Categoriile de personal	2008		2009	
	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:
Total	19704	8468	18329	7736
Cu normă întreagă	2973	1357	2794	1317
Cu normă parțială	10886	4838	10958	4837
Colaboratori externi	5845	2273	4577	1582
Nivel de instruire				
Studii superioare	10682	4780	10429	4498
Studii medii	7370	3054	6750	2818
Alt nivel	1652	634	1150	420
Personal de specialitate, din care cu:	11707	4978	11136	4751
Cu normă întreagă	2050	924	1824	820
Cu normă parțială	6646	2886	6691	2897
Colaboratori externi	3011	1168	2621	1034
Nivel de instruire				
Studii superioare	7780	3409	7754	3348
Studii medii	3548	1413	3079	1292
Alt nivel	379	156	303	111
Alt personal de profil, din care:	3193	1308	3678	1190
Cu normă întreagă	313	162	439	225
Cu normă parțială	562	265	1400	480
Colaboratori externi	2318	881	1839	485
Nivel de instruire				
Studii superioare	1765	736	1775	590
Studii medii	1177	464	1569	512
Alt nivel	251	108	334	88
Personal de administrație și tehnic, din care:	4804	2182	3515	1795
Cu normă întreagă	610	271	531	272
Cu normă parțială	3678	1687	2867	1460
Colaboratori externi	516	224	117	63
Nivel de instruire				

Studii superioare	1137	635	900	560
Studii medii	2645	1177	2102	1014
Alt nivel	1022	370	513	221

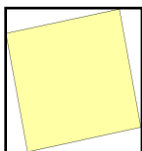
Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

În 2010, modul de raportare al personalului din instituțiile și companiile de spectacol sau concerte, în funcție de tipul contractului de muncă s-a schimbat, de aceea nu putem face o comparație pe sub-categorii între ultimii trei ani.

Tabel nr. 31. Numărul angajaților în cadrul instituțiilor și companiilor de spectacole sau concerte, în funcție de categoria de personal, în anul 2010

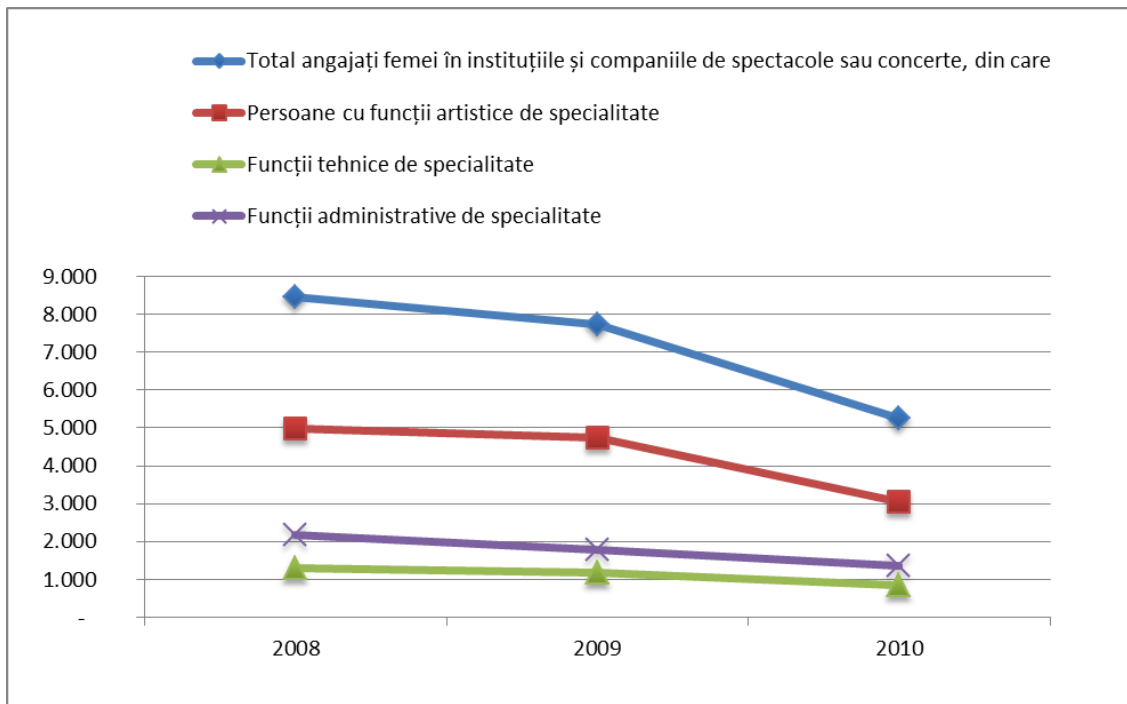
Categoriile de personal	Total	Din care, feminin:
Total	11749	5252
Contract pe durată determinată	1829	776
Contract pe durată nedeterminată	9920	4476
Nivel de instruire		
Studii superioare	6059	2882
Studii medii	4274	1793
Alt nivel	1416	577
Personal cu funcții artistice specialitate, din care cu:	6997	3051
Contract pe durată determinată	1208	506
Contract pe durată nedeterminată	5789	2545
Nivel de instruire		
Studii superioare	4914	2200
Studii medii	1811	750
Alt nivel	272	101
Personal cu funcții tehnice de specialitate, din care:	2239	852
Contract pe durată determinată	316	140
Contract pe durată nedeterminată	1923	712
Nivel de instruire		
Studii superioare	360	169
Studii medii	1200	399
Alt nivel	679	284
Personal cu funcții administrative, din care:	2513	1349
Contract pe durată determinată	305	130
Contract pe durată nedeterminată	2208	1219
Nivel de instruire		
Studii superioare	785	513
Studii medii	1263	644
Alt nivel	465	192

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Evoluția numărului de salariați este prezentată sintetic în graficul de mai jos.

Figura nr. 43. Evoluția numărului de salariați

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Infrastructura

În cele mai multe cazuri instituțiile "locuiesc" în clădiri importante sau monumente, situate central. În ultimii 20 de ani nu s-au construit clădiri noi pentru teatre. Prin privatizarea discutabilă a Caselor de Cultură ale Sindicatelor s-au pierdut cele mai multe săli în care până în 1990 se juca teatru.

În orașele mari, clădirile actuale adăpostesc mai multe instituții (opere și teatre) cu personalități juridice distincte care sunt în dificultate atunci când e vorba de împărțirea sarcinilor administrative. Dotările tehnice ale acestor clădiri sunt vechi, condiționate de spațiul nemodernizabil, din motive aparent legate de statutul lor de monument. Unele săli sunt prea mari pentru reprezentațiile teatrale și prea mici pentru operă. Arhitectura și lipsa de flexibilitate a acestor săli influențează calitatea estetică și acustică a spectacolelor. Spațiile de socializare sunt neglijate din lipsă de management și marketing adecvat.

Publicul instituțiilor de spectacole sau concerte

Numărul spectatorilor este extrem de variabil de la o instituție la alta, depinzând de mărimea orașelor, oferta pe artele spectaculare, mărimea și numărul sălilor pe care instituția le are în administrare. Numărul total de spectatori pentru spectacole și concerte prezintă salturi importante cantitativ (de la 4.385.789 - în 2007, la 8.125.780 în 2010), dar aceste valori trebuie nuanțate cu observația că numărul

raportat include un mare număr de concerte în aer liber și că modul de raportare la nivel național s-a îmbunătățit abia după punerea în aplicare a obligațiilor managerilor de a raporta acești coeficienți (în 2010 – primul an în care s-au pus în practică formatele rapoartelor de management). De fapt numărul spectatorilor de teatru a urmat o curbă ascendentă mai puțin spectaculoasă cu scăderi în 2009 și 2010.

Tabel nr. 32. Număr spectatori, în funcție de instituție – valori absolute și medii

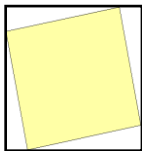
	2007	2008	2009	2010	2011
Valori absolute					
Nr. total al spectatorilor instituțiilor de spectacol și concerte, din care :	4.385.789	5.388.751	6.489.082	6.303.660	8.125.780
Nr. total al spectatorilor teatrelor dramatice (inclusiv secțiile de teatru)	1.177.045	1.955.344	1.623.366	1.381.164	1.566.540
Nr. total al spectatorilor teatrelor de păpuși și marionete (inclusiv secțiile de teatru)	503.097	593.681	615.542	498.216	493.066
Nr. total al spectatorilor de operă	331.706	345.115	410.104	283.869	343.676
Nr. total al spectatorilor teatrelor muzicale, de estradă și de operetă	198.591	241.846	227.510	270.356	266.606
Nr. total al spectatorilor de filarmonică și orchestre simfonice	413.423	498.676	560.938	417.646	456.485
Nr. total al spectatorilor orchestrelor populare	230.920	231.471	210.412	115.073	126.032
Nr. total al spectatorilor asambluri artistice	1.386.588	1.373.299	2.671.681	3.148.746	4.741.816
Nr. total al spectatorilor spectacolelor de circ	144.419	149.319	169.529	188.590	131.559
Valori medii					
Nr. mediu al spectatorilor unei instituții de spectacol sau concerte	28.114	34.543	40.305	39.897	50.159
Nr. mediu al spectatorilor unui teatru dramatic (inclusiv secțiile de teatru)	18.985	31.037	26.183	21.923	24.477
Nr. mediu al spectatorilor unui teatru de păpuși și marionete (inclusiv secțiile de teatru)	20.124	23.747	24.622	21.662	23.479
Nr. mediu al spectatorilor unei opere	41.463	43.139	51.263	35.484	42.960

Nr. mediu al spectatorilor unui teatru muzical, de estradă și de operetă	24.824	30.231	28.439	33.795	33.326
Nr. mediu al spectatorilor unei filarmonici și orchestre simfonice	24.319	27.704	32.996	24.567	26.852
Nr. mediu al spectatorilor unei orchestre populare	32.989	38.579	35.069	23.015	25.206
Nr. mediu al spectatorilor unui ansamblu artistic	49.521	50.863	78.579	95.417	124.785
Nr. mediu al spectatorilor unui circ	144.419	149.319	169.529	188.590	131.559
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol – total	237	295	356	353	440
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol al unui teatru dramatic (inclusiv secțiunile de teatru)	161	248	207	169	184
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol al unui teatru de păpuși și marionete (inclusiv secțiunile de teatru)	125	152	161	150	146
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol de operă	383	425	484	350	376
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol al unui teatru muzical, de estradă și de operetă	272	279	262	336	306
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol de filarmonică și orchestră simfonice	179	315	397	298	312
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol al unei orchestre populare	654	708	681	450	488
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol al unui ansamblu artistic	513	508	944	1064	1644
Nr. mediu al spectatorilor la un spectacol de circ	708	711	593	1274	572

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

În ceea ce privește numărul spectatorilor de operă și operetă, cifrele relevă o oarecare constanță explicabilă prin natura specială a tipului de reprezentare și condiționat, în mod obiectiv, de numărul de locuri din sălile dedicate acestui gen. În mod similar se păstrează și numărul spectatorilor pentru muzică simfonică.

O scădere vizibilă apare la consumatorii de spectacole folclorice și muzică populară. O posibilă explicație este dată de migrarea populației rurale către orașe, ceea ce a generat o modificare a obiceiurilor de consum tradiționale.

Tendențele de menținere aproximativ constantă de consum, chiar pe momentele de regres economic se pot explica nu numai printr-o ușoară inerție a consumatorilor obișnuiți ci și printr-o ofertă prea mică în raport cu cererea, dar aceste presupuneri se vor putea verifica numai în urma unor studii și cercetări specializate.

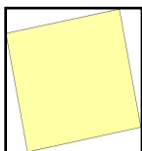
ANALIZA SWOT

Puncte tari:

- Cadrul legal constituit s-a îmbunătățit prin includerea unor facilități speciale legate de modul în care se structurează activitatea acestora, modul în care se pot face angajările pentru personalul de specialitate și timpul de lucru diferit;
- Prin prevederile explicite din legea specială s-a întărit autonomia instituțională și s-a relevat într-o măsură semnificativă specificitatea acestui tip de activitate;
- Prin coroborarea cu actele normative care reglementează activitatea managementului acestor instituții s-au făcut pași importanți în obiectivarea actului de conducere, organizare și control în aceste structuri;
- O altă achiziție majoră în instituțiile de spectacole sau concerte facilitată prin actualul cadru normativ a fost precizarea și clasificarea funcțiilor specifice din acest tip de instituții. Astfel s-a impus ideea că structura organizațională urmărește funcționalitatea și nu invers, așa cum se obișnuia;
- Activitatea curentă are un ritm susținut și se depășește în mod constant numărul producțiilor obligatorii anuale (obligația teatrelor de repertoriu este de a adăuga în fiecare an 2 producții noi la cel puțin 3 existente în repertoriul curent, dar teatrele din orașele mari prezintă în mod constant un repertoriu care conține între 10 și 20 de titluri anual, din care cel puțin 5 sunt premiere);
- Conform raportărilor de până acum, numărul reprezentațiilor într-o stagiune (10 luni consecutive de activitate pe an) se situează aproximativ în jurul cifrei de 120 de reprezentații pe an la o sală. Acest număr variază însă funcție de zona geografică; în București această cifră este constant depășită;

Puncte slabe:

- Din pricina modului neunitar în care este interpretată legea, aplicarea ei la nivelul instituțiilor de spectacole sau concerte din subordinea autorităților locale suferă distorsionări și uneori abuzuri;
- Lipsa de sancțiuni din textele care reglementează acest sector de activitate, relaxează nepermis aplicarea unor reguli atât de către autorități cât și de către executanți;
- Sălile de teatru sunt vechi și lipsite de dotări tehnice adecvate, ceea ce afectează calitatea actului artistic. De asemenea mărimea lor nu este de cele

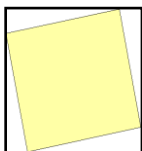

mai multe ori în acord cu specificul acestui gen de artă (sălile tradiționale în care teatrele sunt forțate să funcționeze alături de opere, nu sunt adecvate decât pentru producțiile mari);

- Din păcate prima încercare operată de legea specială a instituțiilor de spectacole sau concerte, de *de-funcționarizare* a artiștilor creatori și interpreți, a fost inițial blocată iar în momentul de față, prin efectul legislației privind salarizarea unitară, s-a revenit la un sistem care ia în calcul exclusiv vechimea în funcțiile respective, o modalitate care coroborată cu contractele de muncă pe perioadă nedeterminată duce la scăderea performanței și la blocarea sistemului;
- Lipsa de pregătire managerială corespunzătoare face dificilă identificarea și rezolvarea problemelor recurente de planificare a programelor și producțiilor; din același motiv inițiativele de intervenție în organizarea și funcționalizarea compartimentelor este mult diminuată, făcând posibil fenomenul organigramelor paralele și apariției structurilor informale paralele;
- Nu se folosesc și nu se exploatează toate facilitățile deschise de lege;
- Din dorința de a avea o activitate cât mai bogată, unele instituții exced în producția de spectacole sau concerte, istovind resursele și depășindu-și capacitatea instituțională reală, în detrimentul exploatării investițiilor făcute în producțiile prezentate;
- Există încă o detașare față de funcția de comunicare publică; nu avem criterii legate de amortizarea elementară a cheltuielilor efectuate pentru producții și nici o corelare directă cu un număr minim de reprezentații;
- Nu se acordă suficientă importanță programelor educaționale și celor de ridicarea nivelului de receptare estetică a publicului de teatru;
- Deși există un Registru al Instituțiilor de Spectacole sau Concerte, el nu a reușit să adune toată informația preconizată prin decizia înființării acestui instrument;
- Nu avem încă conștientizată la nivelul managerilor și la nivelul autorităților importanța managerială a funcției de cercetare-dezvoltare a acestor organizații, de aceea ele nu pot încă rezolva foarte bine probleme legate de formularea unor viziuni și strategii pe termen lung;
- Schimburile profesionale sunt rare, accidentale și puternic condiționate de lipsa finanțărilor dedicate;
- Nu există o situație la nivel național care să redea nivelul, starea și nevoile de îmbunătățire a dotărilor tehnice specifice activităților de spectacole sau concerte; majoritatea managerilor reclamă starea depășită a tehnologiei utilizate;
- Toate teatrele dispun de ateliere de producție decoruri și costume cu dotări învechite și personal din ce în ce mai puțin, fără calificare specializată; managerii apelează frecvent la mediul privat pentru producția decorurilor și a costumelor, dar deocamdată declară că nu pot renunța la compartimentele de producție; o evaluare a acestei probleme ar genera și soluțiile aferente.

Oportunități:

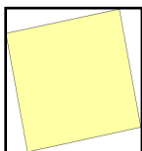
- Există o preocupare la nivel decizional central pentru rezolvarea problemelor pe care le ridică contractele pe perioadă determinată, de care sistemul culturii ar trebui să profite cu prioritate;

- Criza economică generalizată și prelungită va determina adoptarea unor măsuri generale de liberalizare în modalitatea de finanțare și de organizare a instituțiilor; o mai mare libertate acordată managerilor în direcția eficientizării formelor organizatorice cunoscute ar fi o oportunitate de exploatat;
- Un accent pe studierea modelelor de consum și comportament al publicului spectator de teatru și muzică, precum și a reacțiile publicului consumator la oferta și efortul instituțional și financiar susținut;
- Datorită nepotrivirii din ce în ce mai accentuate dintre sistemul public de reglementare a modului de organizare și funcționare a instituțiilor publice și instituțiile de cultură, este creat mediul propice pentru determinarea unor reglementări-cadru speciale pentru domeniul artelor spectacolului;
- Există un interes pentru continuarea intențiilor de modernizare și de îmbunătățire a infrastructurilor existente, intenții existente în strategiile pentru dezvoltare culturală dar care nu s-au putut materializa din motive legate de evoluțiile economice;
- Parteneriatele practicate între instituții și universitățile de învățământ artistic de specialitate din țară au relevat soluții și avantaje pentru ambele părți.

Amenințări:

- Reducerile consecutive de personal artistic, tehnic și administrativ de specialitate pun în pericol însăși existența coerentă a acestor instituții și scopul pentru care ele sunt finanțate;
- Aplicarea uniformizatoare a prevederilor restrictive ale domeniului bugetar (în materie de finanțare, resurse umane și chiar, în unele cazuri, achiziții și dezvoltare);
- Lipsa de finanțări pentru proiecte de cercetare-dezvoltare specifice;
- Insuficienta comunicare pentru programele de finanțare accesibile la nivel european (precum și a specialiștilor care să opereze corect procedurile corespunzătoare);
- Lipsa fondurilor pentru dotări tehnice, reabilitări și modernizări ale infrastructurii, precum și deteriorarea constantă a clădirilor;
- Lipsa – sau dimensiunea redusă a formelor concurențiale independente în țară;
- Lipsa fondurilor dedicate participării la evenimente profesionale internaționale va scoate treptat România din poziția privilegiată de pe piața artelor spectaculare, poziție câștigată în perioada 1990-2006.

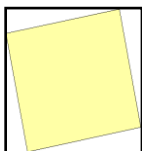
7.3.1.2. Obiective strategice

OBIECTIV GENERAL

- Susținerea și diversificarea ofertei specifice cu accent pe experiment, explorare și excelență, în paralel cu întărirea capacității instituționale.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Introducerea unor criterii de evaluare a instituțiilor de spectacole sau concertate - nu a managerilor .
- Crearea unui program de modernizare a sălilor de spectacole și demararea unor demersuri concrete pentru amenajarea și/sau construirea de noi spații pentru spectacole de teatru.
- Îmbunătățirea cadrului legislativ în sprijinul creării unui sistem de organizare și funcționare care să țină cont de specificitatea domeniului culturii.
- Sprijinirea profesionalizării managementului în instituțiile de spectacole sau concertate.
- Proiect pilot pentru realizarea unor studii de public pentru domeniul artelor spectacolului.
- Îmbunătățirea sistemului legislativ și de finanțare pentru domeniul culturii.
- Dezvoltarea capacităților organizaționale.

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Elaborarea unor acte normative restante (normele pentru concesiunea activității instituțiilor de spectacole sau concerte); proiect pilot pentru concesiunea atelierelor.
- Reluarea proiectului pentru un sistem particular de acordarea remunerațiilor pe criterii de performanță pentru instituțiile de spectacole sau concerte.
- Deblocarea sistemului de angajare și facilitarea angajării tinerilor absolvenți în instituțiile de cultură.
- Acordarea de competențe lărgite managerilor și accentuarea autonomiei instituționale (accent pe activitățile de planificare).
- Sprijinirea activităților de cercetare-dezvoltare.
- Acordarea de finanțări pentru proiecte de cercetare profesională.
- Colaborarea cu învățământul artistic de specialitate.
- Încurajarea și susținerea studiilor de consum la nivelul comunităților de beneficiari.
- Finanțarea multianuală și bugete flexibile pentru toate tipurile de instituții de spectacole sau concerte.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Îmbunătățirea și diversificarea pregătirii pe domeniul Management și Marketing cultural.
- Re-profesionalizarea personalului de specialitate (identificarea nevoilor de formare profesională).
- Redimensionarea efortului instituțional funcție de mărimea comunităților și de capacitatea resurselor.
- Încurajarea creării unui profil identitar distinct funcție de publicurile de beneficiari;
- Set de reglementări care să reliefeze caracterul și specificitatea activității și diferențele față de sistemul public general.
- Elaborarea unor criterii de diferențiere și clasificare pe genuri de instituții (se va avea în vedere și reorganizarea Registrului Instituțiilor de Spectacole sau Concerte – ca instrument eficient de monitorizare).
- Îmbunătățirea legăturilor între instituțiile de spectacole sau concerte și comunitățile beneficiare prin proiecte cu accent social.
- Acordarea de finanțări pentru realizarea studii cantitative și calitative de consum;
- Încurajarea cercetărilor în vederea dezvoltării formelor spectaculare.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Renunțarea la contractele pe perioadă nedeterminată în toate instituțiile de spectacol și înlocuirea lor cu contracte individuale pe perioade dictate de specificul activităților.
- Crearea posibilității finanțării atât pentru susținerea ofertei minimale, de bază cât și a celorlalte programe și proiecte culturale în parteneriat local-central sau prin alte formule intersectoriale
- Evaluarea potențialului infrastructurii existente la nivel național și elaborarea unor strategii în vederea modernizării și/sau construirii unor săli de spectacole și concerte adecvate cu cererea la nivelul comunității;
- Continuarea programelor de formare și de reconversie profesională;
- Coordonare din partea organismelor de decizie din domeniul culturii cu oferta de învățământ de specialitate pe segmentul artelor spectaculare
- Dezvoltarea unui sistem particular de referință și evaluare pe criterii de performanță a instituțiilor și a personalului de specialitate;
- Diversificarea ofertelor instituțiilor de spectacole și concerte prin programe cu multiple valențe culturale cu impact social.

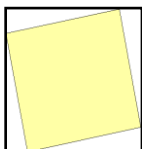
7.3.2. Muzeu

7.3.2.1. Situația prezentă

Alături de tot segmentul patrimoniului, muzeele și colecțiile beneficiază de cel mai complet cadru legislativ dintre toate tipurile de instituții publice de cultură. Legea 311/2003, legea muzeelor și a colecțiilor publice, cu modificările și completările ulterioare conține nu numai prevederi explicite cu privire la modul de organizare și funcționare dar și o clasificare a acestor instituții.

Conform acestei legi funcțiile principale ale muzeului sunt: constituirea, conservarea, restaurarea, evidența, protejarea, cercetarea și dezvoltarea patrimoniului muzeal, dar și punerea în valoare a acestui patrimoniu în scopul cunoașterii, educării și recreerii. O parte importantă a legii se ocupă mai ales de regimul patrimoniului deținut de aceste muzeu (asigurarea, clasarea, conservarea, cercetarea etc.). Atunci când vorbim însă de organizații, clasificarea lor are la bază un reper strict cantitativ teritorial-administrativ și unul legat de mărimea și de importanța patrimoniului:

- muzeu și colecții publice de importanță națională;
- muzeu și colecții publice de importanță regională;
- muzeu și colecții publice de importanță județeană;
- muzeu și colecții publice de importanță locală.

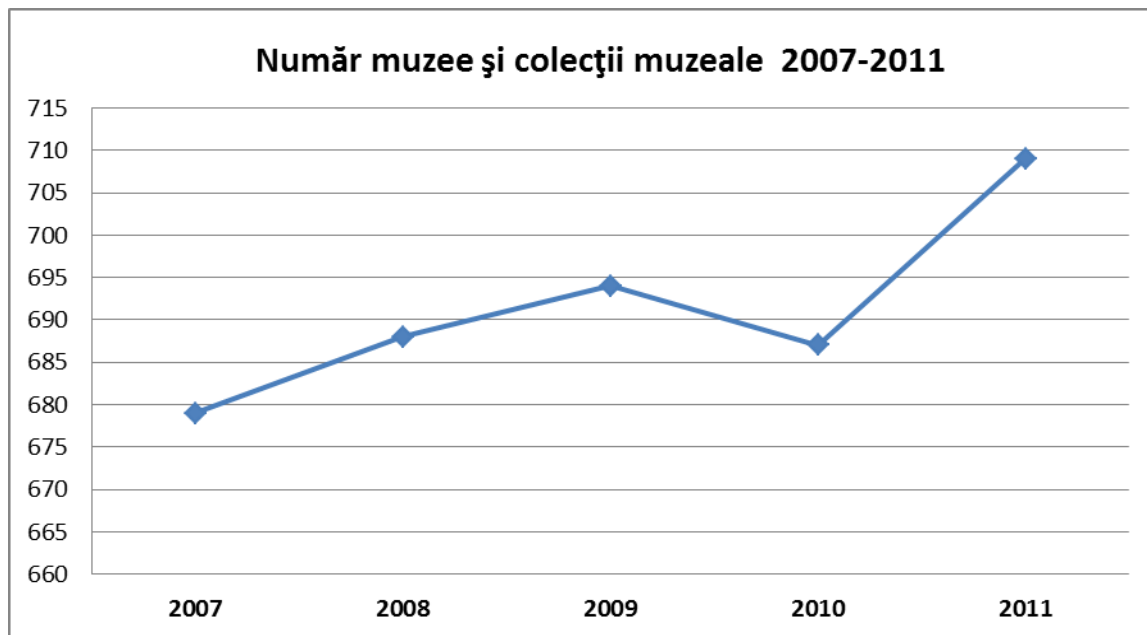

Tabelul nr. 33. Muzeu și colecții muzeale

	2007	2008	2009	2010	2011
Număr muzeu	679	688	694	687	709

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Figura nr. 44. Număr muzeu și colecții muzeale în perioada 2007-2011

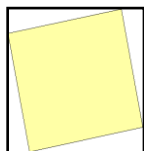

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Așa cum se poate vedea, numărul muzeelor este relativ constant, cu o creștere mai notabilă în 2011. Din informațiile deținute acest trend este paradoxal întrucât prin efectul retrocedărilor din perioada 2007 – 2009, prin efectul ordonanței care a redus personalul din sistemul bugetar și al desființării unor instituții publice la nivel local în 2010-2011, numărul raportat la nivel național ar trebui să fie în scădere, cele câteva exemple de muzeu nou înființate neputând concura măsurile care au afectat întregul sistem al muzeelor și colecțiilor. O posibilă explicație ar putea fi însă aceea a unui mod ceva mai exact de raportare ca urmare a raportărilor manageriale obligatorii sau a diverselor programe de monitorizare la nivel național care au ajutat la recenzarea numărului acestor organizații.⁴³

Clasificarea și modalitățile de acreditare revin Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor care stabilește și condițiile pentru persoanele juridice de drept privat care doresc să înființeze muzeu sau colecții publice. Comisia deține și o serie de atribuții

⁴³ Rețeaua Națională a Muzeelor și Rețeaua Colecțiilor și Muzeelor Etnografice Sătești Particulare din România (RECOMESPAR) semnalau lipsa înregistrării a mai multor colecții și muzeu din țară.

de monitorizare și control substituind profesional și parțial administrativ intervenția directă a autorității Ministerului Culturii.

Legea nu face precizări în privința modului de organizare și funcționare, majoritatea articolelor fiind concentrate asupra unei delegări de autoritate de la minister către Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor. Organismele colegiale de conducere la nivelul instituției sunt un consiliu administrativ deliberativ și unul științific consultativ.

Nici această lege specială, (după cum nici celelalte legi speciale pe tipuri de instituții) nu vorbește despre o legătură directă în raport cu publicul beneficiar, cu un tip de organizare specific, număr maxim sau minim de specialiști corelativ cu mărirea colecției sau cu numărul și întinderea spațiilor destinate vizitatorilor.

Cadrul general de reglementare pentru acest tip de instituții mai cuprinde Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil și, parțial, Legea 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial.

În 2012 în țară existau mai multe categorii de instituții integrate ca instituții publice cu profilul: muzeu/complex muzeal, colecție, expoziție, galerie, casă memorială.

Tabelul nr. 34. Numărul de muzee în 2012

Tip instituție/ Domeniu	Muzee	Colecții	Complex muzeal	Expoziții	Galerii	Casă memorială	Total
Arheologie	39	2	5	2			48
Artă	55	10	2		10	1	78
Artă plastică	1						1
Artă religioasă	13	71	1	2			87
Carte veche	1	1				1	3
Etnografie	101	24	5	38	1		169
Etnografie și Istorie locală	55	37	1	2			95
Istorie	67	6	3	3			79
Istorie militară	7	1		1			9
Obiective Memoriale	69	5	1	7		82	164
Numismatică	1	1					2
Știință și tehnică	22	1		4			27

Științele naturii	33	2	3				38
Total	464	161	21	59	11	84	800

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor Cimec

Cu excepția muzeelor și colecțiilor publice din subordinea Ministerului Culturii, celelalte instituții de acest tip nu depun rapoarte anuale de management deci, în consecință, nu se cunosc detalii privind structurile, modul de organizare sau de funcționare ale acestora.

Pentru dinamizarea activității muzeale Ministerul Culturii își propunea, încă din perioada 2004 – 2007, "înființarea a cinci departamente – pilot de **marketing cultural** pe lângă muzeele naționale". Din păcate proiectul nu a fost pus în practică dar ar merita reluat ca intenție, întrucât competențele la care se face referire nu sunt nici acum internalizate în activitățile tuturor acestor instituții.

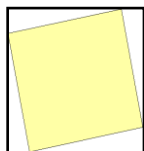
Din 2007 până în prezent numărul muzeelor și colecțiilor a cunoscut o creștere semnificativă la nivel național.

Pentru muzee, expunerea bunurilor culturale colecționate constituie una dintre trăsăturile definitorii ale activității specifice instituționale. Muzeele trebuie să își mențină rolul de instituții accesibile unui număr din ce în ce mai mare de cetățeni, indiferent de poziția socială sau de apartenența etnică a acestora.

În plus, autoritatea responsabilă va trebui să se asigure că se respectă accesul nemediat la valorile din patrimoniul cultural național, în vederea consolidării identității culturale naționale și a conștientizării apartenenței la un spațiu cultural comun pentru fiecare comunitate locală în parte.

Este, totodată, evident că muzeele trebuie să își schimbe radical modul de abordare a relațiilor cu publicul, astfel încât acesta să perceapă instituția muzeală drept una complementară unui centru cultural – atunci când nu este posibilă diversificarea activității muzeului astfel încât să preia din sarcinile unui centru cultural.

Deocamdată, marile expoziții cu circuit internațional (*block – buster –e*) încă ocolesc România, din mai multe motive. Primul dintre ele este legat de faptul că asemenea expoziții pretind costuri de organizare foarte mari (în primul rând, cheltuielile de asigurare) pe care muzeele românești nu le pot suporta; în al doilea rând, se consideră că veniturile realizabile din vizitarea unor asemenea expoziții nu ar fi la înălțimea așteptărilor, pentru că publicul românesc nu ar fi suficient de interesat de evenimente muzeale (deși expoziția franceză *Umbre și lumini*, vernisată la Muzeul Național de Artă al României, în 2005, a fost un real succes, din toate punctele de vedere); în al treilea rând, itinerariul unei asemenea expoziții este planificat cu cel puțin doi ani înainte de primul vernisaj, iar muzeele românești nu își pot asuma cheltuieli foarte mari, pentru un an bugetar altul decât cel următor (și chiar și pentru anul imediat următor există riscuri); în fine, România este considerată, încă, un spațiu nu suficient de sigur din perspectiva protejării operelor, iar spațiile de expunere sunt reduse ca număr și posibilități tehnice adecvate.

Câteva dintre marile muzee românești, așa cum sunt, de exemplu, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Național al Țăranului Român, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, Muzeul Național Brukenthal, Muzeul Național Peleş și Muzeul Național de Artă Contemporană al României, polarizează atenția publicului local și a turiștilor prin programele și prin concurența efectivă pe care o stimulează prin oferta diversificată. Cu toate acestea, la nivel național, numărul de vizitatori suferă fluctuații importante, iar preocupările pentru aspectele economice ale vieții cotidiene reduce consumul pe acest segment. Așa cum se poate vedea și în tabelul de mai jos, din 2007 până în prezent trendul de consum pe muzee și colecții a fost descendent cu o ușoară revenire spre finalul lui 2011. Din păcate cifrele pentru 2012 nu au fost prelucrate pentru a putea fi folosite ca date certe.

Tabelul nr. 35. Număr de vizitatori

	2007	2008	2009	2010	2011
Vizitatori muzee	12.255.182	10.687.056	10.169.087	8.900.425	9.527.938
Nr. mediu de vizitatori la un muzeu într-un an	18.049	15.534	14.653	12.955	13.439
Nr. mediu de vizitatori la un muzeu într-o lună	1.504	1.294	1.221	1.080	1.120

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Personalul angajat

Personalul de specialitate al muzeelor și al colecțiilor publice cuprinde funcțiile de muzeograf, cercetător, conservator, restaurator și tehnician de muzeu, respectiv arhitect, acolo unde este cazul. Aceste specializări au corespondent de funcții de specialitate destul de slab remunerate (mai puțin cele de cercetător) care, de altfel, sunt și funcții sensibile cheie în aceste instituții.

Programele de formare continuă sunt încă nesatisfăcătoare, ținând cont și de faptul că pregătirea universitară în domeniu nu este suficient legată de activitatea practică a instituțiilor muzeale, indiferent de tipul de muzeu care angajează absolvenții de studii universitare (de științe ale naturii, de tehnică, de antropologie culturală, de istorie și arheologie, de artă). În pofida eforturilor unor universități, absolvenții acestora care ajung să lucreze în muzee nu dețin suficiente cunoștințe pentru a putea face față cu succes cerințelor activității din muzeu, fiind necesară urmarea imediată a unor cursuri de formare profesională. Îmbunătățirea cadrului formării profesionale pentru personalul din instituțiile muzeale publice, prin modernizarea *curriculei* și adaptarea

ei la cerințele unei economii de piață, prin includerea unor noi discipline și modernizarea cursurilor de management și de marketing cultural, constituie o direcție de acțiune care va fi urmată prin intermediul mai multor instituții specializate, astfel încât să fie garantată calitatea actului educațional.

Situația personalului angajat din instituțiile muzeale se poate compara din tabelele de mai jos care conțin sinteze pe anul 2008, 2009 și 2010.

Tabelul nr. 36. Evoluția numărului angajaților din cadrul muzeelor și colecțiilor publice, în funcție de categoria de personal, în anii 2008 - 2010

Categoriile de personal	2008		2009		2010	
	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:
Total	7854	4603	7866	4626	7094	4153
Cu normă întreagă	7625	4481	7657	4502	6962	4074
Cu normă parțială	156	89	136	85	132	79
Colaboratori externi	73	33	73	39		
Nivel de instruire						
Studii superioare	3251	1816	3062	1781	2944	1706
Studii medii	3808	2417	3871	2400	3352	2076
Alt nivel	795	370	933	445	798	371
Personal de specialitate, total, din care:						
Total	4712	3111	4894	3283	4360	2886
Cu normă întreagă	4566	3036	4758	3206	4297	2843
Cu normă parțială	91	47	74	43	63	43
Colaboratori externi	55	28	62	34		
Nivel de instruire						
Studii superioare	2582	1451	2680	1544	2472	1459
Studii medii	1906	1488	1947	1559	1701	1298
Alt nivel	224	172	267	180	187	129
Personal de specialitate, din care:						
Total	4712	3111	4894	3283		

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

Categoriile de personal	2008		2009		2010	
	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:
Muzeograf	1433	799	1453	826	1322	723
Cu normă întreagă	1399	783	1423	811	1308	716
Cu normă parțială	28	13	18	8	14	7
Colaboratori externi	6	3	12	7		
Nivel de instruire						
Studii superioare	1394	774	1423	807	1254	694
Studii medii	37	24	30	19	64	29
Alt nivel	2	1	-	-	4	-
Conservator	532	427	557	453	510	416
Cu normă întreagă	527	427	553	453	506	414
Cu normă parțială	4	-	3	-	4	2
Colaboratori externi	1	-	1	-		
Nivel de instruire						
Studii superioare	218	166	256	206	244	191
Studii medii	309	257	299	245	262	223
Alt nivel	5	4	2	2	4	2
Restaurator	491	278	477	270	455	261
Cu normă întreagă	479	275	466	267	453	259
Cu normă parțială	5	2	5	3	2	2
Colaboratori externi	7	1	6	-		
Nivel de instruire						
Studii superioare	215	115	229	132	232	144
Studii medii	273	161	243	136	220	114
Alt nivel	3	2	5	2	3	3
Cercetător	379	159	379	160	294	122

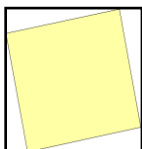
Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

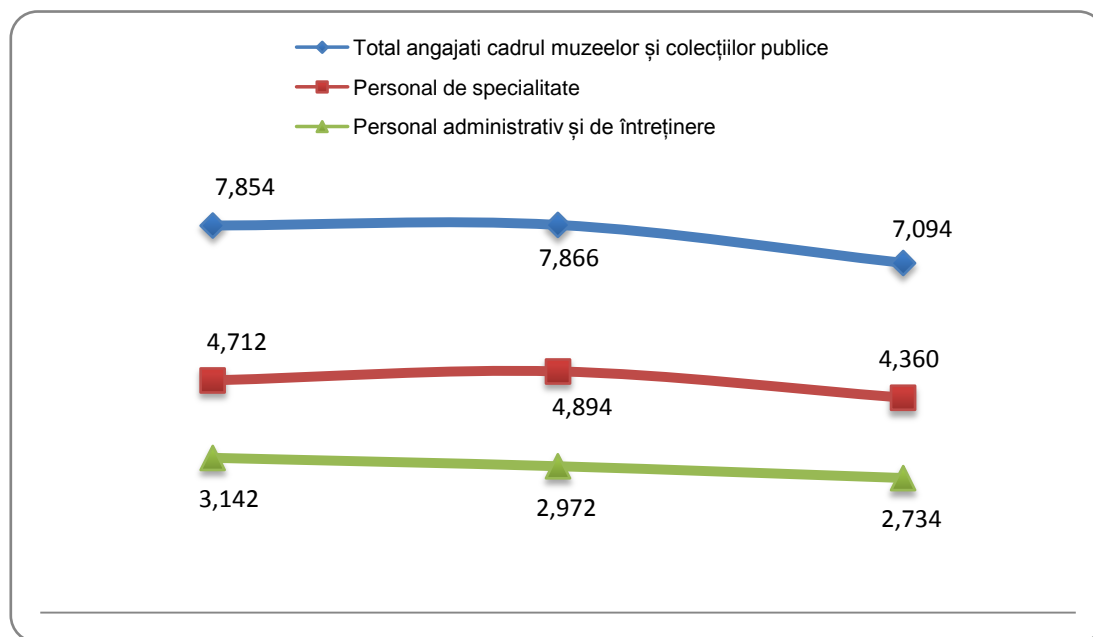
	2008		2009		2010	
Categoriile de personal	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:
Cu normă întreagă	346	146	351	143	288	120
Cu normă parțială	12	-	5	1	6	2
Colaboratori externi	21	13	23	16		
Nivel de instruire						
Studii superioare	371	155	377	159	284	119
Studii medii	3	-	1	-	9	3
Alt nivel	5	4	1	1	1	-
Alt personal de profil	1877	1448	2028	1574	1779	1364
Cu normă întreagă	1815	1405	1965	1532	1742	1334
Cu normă parțială	42	32	43	31	37	30
Colaboratori externi	20	11	20	11		
Nivel de instruire						
Studii superioare	384	241	395	240	458	311
Studii medii	1284	1046	1374	1159	1146	929
Alt nivel	209	161	259	175	175	124
Din total personal de specialitate:						
Experți acreditați			225	120	299	172
Cu normă întreagă			223	120	292	169
Cu normă parțială			1	-	7	3
Colaboratori externi			1	-		
Nivel de instruire						
Studii superioare			220	115	276	157
Studii medii			5	5	22	15
Alt nivel			-	-		
Personal de administrație și întreținere, din care:	3142	1492	2972	1343	2734	1267

Categoriile de personal	2008		2009		2010	
	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:
Cu normă întreagă	3059	1445	2899	1296	2665	1231
Cu normă parțială	65	42	62	42	69	36
Colaboratori externi	18	5	11	5		
Nivel de instruire						
Studii superioare	669	365	382	237	472	247
Studii medii	1902	929	1924	841	1651	778
Alt nivel	571	198	666	265	611	242

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Figura nr. 45. Evoluția numărului angajaților din cadrul muzeelor și colecțiilor publice, în funcție de categoria de personal

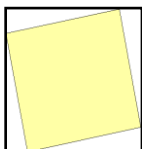

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Analiza SWOT

Analiza s-a făcut pe baza proiectelor de management și a rapoartelor anuale și finale elaborate conform HG 1301/2009 de la:

Muzeul Național de Artă al României din București, Muzeul Național de Istorie a României din București, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, Muzeul Național

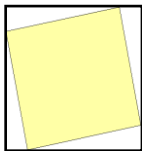

al Țăranului Român din București, Muzeul Național de Artă Contemporană al României, Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București, Muzeul Național Peleş din Sinaia, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca, Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, Complexul Muzeal Național „Moldova” din Iași, Muzeul Național Bran din Bran, Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântu Gheorghe, Muzeul Național „George Enescu” – București – din subordinea Ministerului Culturii; Muzeul Național al Literaturii Romane - București, - din subordinea Consiliul General al Municipiului București; Complexul Național Muzeal "ASTRA" - Sibiu, din subordinea Consiliul Județean Sibiu⁴⁴.

Puncte tari:

- Sistemul instituțiilor muzeale beneficiază de o lege care ia în calcul specificitatea activității și de un întreg sistem coerent de instrumente pentru evidența monumentelor, bunurilor mobile și imobile din patrimoniul cultural național, monitorizare, acreditare, clasare/declasare de bunuri sau monumente (Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor, respectiv, Comisia Națională a Monumentelor Istorice, precum și Direcțiile Județene pentru Cultură – serviciile deconcentrate ale Ministerului Culturii cu atribuții preponderent pentru acest domeniu; Institutul Național al Patrimoniului, de liste de experți acreditați specializați pe domeniu);
- Există o clasificare care are la bază două criterii: apartenența față de unitatea teritorial-administrativă și importanța patrimoniului;
- A fost demarată acțiunea de revizuire a sistemelor nefuncționale sau neperformante prin evaluarea activității managerilor muzeali, deși acest lucru a produs nemulțumiri manifeste în rândul managerilor;
- Ministerul are pentru perioada 2010-2012 rapoarte coerente cu indicatori de performanță și analize manageriale aplicate;
- Parte din aceste muzee (mai ales cele aflate în subordinea Ministerului Culturii), s-au dinamizat și reorganizat în ultimii ani ca urmare a managementului activ practicat de conducători;
- Existența unui patrimoniu și a unor colecții importante, unele de mare valoare, cu un mare potențial de valorificare;
- Existența unei rețele de muzee, colecții, case memoriale și alte tipuri de instituții muzeale echilibrat repartizate în teritoriu;
- O bună deschidere și expertiză acumulată de o parte însemnată din muzeele mai ales în metode și tehnici de interpretare a obiectelor, de ghidaj axat pe poveste și construit în jurul relației obiectelor din colecția muzeelor, fapt care modifică tipul de relație cu vizitatorul și deschide perspective și oportunități nelimitate de exprimare prin proiecte și servicii;

⁴⁴ Proiectele de management, rapoartele de activitate anuale sau finale ale restului de muzee importante (68 de instituții - de importanță regională), județeană, sau aflate în subordinea altor autorități, nu se regăsesc nici pe site-urile proprii, nici pe site-urile autorităților, deși acest lucru contravine prevederilor L 269/2009.

- Resurse umane înalt calificate și cu potențial științific recunoscut, în marea majoritate a muzeelor din teritoriu.

Puncte slabe:

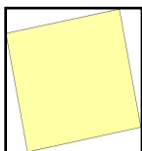
- Neîndeplinirea obiectivelor propuse pentru 2012 – elaborarea unui Cod al Patrimoniului pentru integrarea prevederilor conținute în legile și actele normative în vigoare, precum și pentru regândirea sistemului instituțional ;
- Există o mare diferență de dinamică între muzeele și colecțiile din subordinea Ministerului Culturii și cele aflate în subordinea autorităților locale, acestea din urmă manifestând un retard de adaptare managerială și structurală;
- Urmare a unui management pasiv, muzeele și colecțiile din subordinea autorităților locale sunt, adeseori, într-o stare îngrijorătoare de imobilism și "prăfuire" care este inactivă pentru tot publicul vizitator (local sau turistic), și mai ales pentru tineri;
- Insuficient interes pentru cunoașterea structurii și nevoilor utilizatorilor potențiali;
- Legile speciale nu au secțiuni explicite în care să se stipuleze obligațiile față de comunitățile de beneficiari sau publicul consumator, toate afirmațiile rămân la nivelul „facilitării accesului“, menționat în Art. 33 din Constituția României.
- Nu s-a făcut o coroborare și sincronizare cu Ordonanței Guvernului nr. 189/2008 aprobată cu modificări prin Legea 269/2009, ceea ce poate induce o confuzie cu privire la conducerea acestor structuri, iar parte din sarcinile care revin în mod firesc managerului specializat sunt transportate la nivelul autorităților tutelare;
- Se menține o atitudine vetustă a modului de relaționare cu comunitățile beneficiare de consumatori;
- Marketingul este complet necunoscut și ignorat în foarte multe dintre aceste instituții.
- Lipsa unor instrumente și norme privind evaluarea patrimoniului cultural;
- Slaba pregătire a resurselor umane în curatoriat muzeal, marketing, PR și dezvoltarea de proiecte culturale și educative, planificare muzeală și expozițională;
- Lipsa de strategii proprii ale muzeelor, cu direcții de acțiune conform cu o misiune, cu o viziune și valori proiectate pe termen lung;
- Management deficitar, mai ales în împărtășirea strategiei instituționale către angajați și responsabilizarea pe competențe;
- Nu s-au concretizat parteneriate central-local pentru modernizarea ofertei muzeale și pentru susținerea activității științifice, inclusiv a cercetării arheologice;
- Pregătirea deficientă a top managementului în probleme de administrare mai ales antreprenorială a muzeelor;
- Viziunea retrogradă cu privire la interacțiunea muzeelor cu publicul și la adaptarea acestuia la strategiile și politicile culturale și muzeale privind dezvoltarea sustenabilă, participarea, economia creativă, educație non-formală etc.
- Reticența personalului muzeal și a managementului cu privire la refuncționalizarea unor spații industriale dezafectate și reinsertia lor culturală în spațiul urban, indiferent de poziționarea geografică, ca soluții alternative la problema dramatică a retrocedărilor;

- Producția deficitară de literatură de specialitate pentru sectorul muzeal și absența dramatică a elitelor muzeale, a formatorilor de viziune și de politici muzeale;
- Oferta aproape inexistentă de mari expoziții itinerante în România din lipsa resurselor financiare pentru împrumut și a unor spații potrivite de depozitare, micro-climat și de prezentare a acestor capodopere ale patrimoniului mondial aflate în colecția unor mari muzee din lume,
- Gradul de vizitare extrem de scăzut al muzeelor scoase în afara ofertelor de turism cultural dintre cele preferate mai ales de publicul tânăr;
- Calitatea scăzută a seminariilor și a dezbaterilor tematice organizate și slaba reprezentare anuală a acestora;
- Utilizarea aleatorie a sistemului informațional și a tehnicilor moderne atât în dezvoltarea patrimoniului cât și în comunicare;
- Infrastructură învechită și dotare de specialitate inegală și neperformantă precum și inadecvarea sistemelor de climatizare și de protecție antiefracție și antiincendiu;
- Insuficientă explorare a valențelor instituției muzeale ca spațiu predilect pentru dialogul intercultural și promovarea multiculturalității;

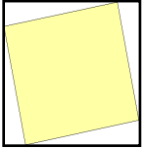
Oportunități:

- Existența unei Legi a Muzeelor și Colecțiilor care reglementează funcțiile și statutul muzeelor și care are puține corespondențe în spațiul european;
- Dinamica și inovația pieței muzeale europene care oferă indicii și modele ușor de important și de aplicat în sectorul muzeal românesc.
- Există o preocupare din ce în ce mai clară față de implementarea tehnicilor de management și marketing care va disciplina și obiectiva activitatea de management;
- Disponibilitatea de a schimba normele, legile și standardele de performanță care afectează fundamental comunitatea muzeală;
- Afilierea instituțiilor la rețele și circuite internaționale;
- Programe europene pentru patrimoniu;
- Înființarea de asociații și rețele profesionale; înființarea unei rețele muzeale care reprezintă interesele colecțiilor și a muzeelor private din spațiul rural, cu un potențial considerabil în zona transformării acestor muzee în atracții turistice;
- Apariția unor proiecte concrete, de înființare a unor muzee dorite de societatea civilă – ex. Muzeul Comunismului, Muzeul Tehnicii, care pot oferi exemple de bună practică întregului sector;
- Oportunitățile de finanțare importante, naționale și internaționale, care dau șansa muzeelor să își rezolve problemele care țin de dezvoltarea resurselor, mobilitate și proiecte de valorificare sustenabilă a patrimoniului și a colecțiilor deținute;
- Circulația liberă a bunurilor și a specialiștilor este afectată de schimbările de atitudine a restului țărilor Europei față de România, având efecte pozitive în planul cooperării internaționale culturale, a promovării identității culturale pe de o parte, și a specializării muzeografilor, de de altă parte

Amenințări:

- O intervenție politică prin relaxarea modului de evaluare managerială ar putea pune în pericol încercările reușite de sistematizare, obiectivare și transparentizare a conducerii instituțiilor;
- Subfinanțarea constantă va reduce și mai mult vizibilitatea, și așa precară, a instituțiilor de la nivelul autorităților locale;
- Reducerea anuală a numărului de posturi – de către toate autoritățile - va duce la imposibilitate de funcționare a unui număr important de astfel de instituții;
- Câteva categorii profesionale dispar constant din aceste instituții din lipsa atractivității remunerațiilor (muzeografi, restauratori, ș.a.);
- Lipsa de fonduri pentru reabilitarea clădirilor și/sau deschiderea și recuperarea de noi spații de expunere pun aceste instituții în situația de a nu-și valorifica corespunzător patrimoniul pe care au obligația să-l dezvolte; la aceasta se adaugă preocuparea redusă a unor autorități locale pentru asigurarea spațiilor necesare organizării și etalării colecțiilor muzeale, fie prin lucrări de consolidare – reamenajare - restaurare, fie prin construcție de noi sedii, adecvate funcțiilor unui muzeu modern;
- Relație problematică cu ordonatorii de credite la nivelul înțelegerii de către aceștia a misiunii și a funcțiilor unui muzeu; intervențiile acestora în planurile de activități și în serviciile oferite de muzeele aflate în subordine;
- Presiuni exercitate de decidenți locali pentru modificarea destinației unor spații muzeale;
- Pierderea prin deteriorare, nerestaurare sau folosire inadecvată a unei părți din patrimoniul muzeelor și colecțiilor;
- Inexistența normelor de evaluare a patrimoniului deținut de muzee;
- Cadrul legislativ restrictiv al domeniului public cu privire la atragerea resurselor extra-bugetare (acțiunile de tip antreprenorial ale muzeelor) și posibilitățile de distribuție a produselor branduite și puse spre comercializare de către muzee; cu privire la posibilitățile de angajare, cu privire la legea salarizării unitare;
- Tăierile bugetare dramatice intervenite în sectorul muzeal cu repercusiuni mai ales la nivelul achizițiilor, a mobilității colecțiilor și a dezvoltării infrastructurii și a logisticii;
- Inexistența unor reglementări privind standardele ocupaționale specifice muzeelor (ex: meseria de curator care intră în spectrul larg și nociv al meseriei de muzeograf);
- Nivelul demotivant de salarizare al specialiștilor din muzee, în raport cu competențele specifice, având drept consecință migrația către alte domenii, îmbătrânirea personalului și diminuarea performanțelor;
- Retrocedările sediilor muzeelor, revendicate de proprietarii sau moștenitorii de drept și pasivitatea autorităților în ceea ce privește identificarea de soluții alternative pentru funcționarea acestora;
- Insuficiența ofertei de expertiză formare și acreditare profesională, adaptată și competentă pentru resursele umane antrenate în comunitatea muzeală, mai ales în management organizațional, management de proiect și educație muzeală;

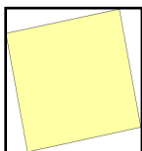
**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

- Vulnerabilitatea managerilor în fața schimbărilor ce intervin în mediul politic și înlocuirea acestora pe criterii politice și nu pe criterii de competență;
- Vitalitatea pieței culturale și dinamica acesteia care țin muzeele în afara sferei de interes conform sondajelor/statisticilor;
- Parteneriat defectuos cu structurile din turism, ceea ce determină neinclusiunea multor muzee în traseele turistice recomandate;
- Criza economică a afectat și sectorul muzeal, limitat în exprimare și în poziționare economic (segment neprioritar).

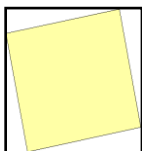
7.3.2.2. Obiective strategice

OBIECTIV GENERAL

- Dezvoltarea și diversificarea ofertei specifice a muzeelor, în special prin integrarea dimensiunii participative și prin accentuarea rolului educațional și de protejare a identităților culturale pe care îl are acest tip de instituție.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Întărirea rolului major pe care îl pot juca muzeele, ca factor de coeziune socială, atât în mediul rural, prin promovarea tradițiilor locale, cât și în mediul urban, prin afirmarea identității culturale a locuitorilor orașelor.
- Transformarea muzeului în mediator cultural și în beneficiar și creator de servicii pe piața culturală prin potențarea valențelor culturale pe care acest tip de instituție le are o activitate culturală care nu sunt întotdeauna direct legate de patrimoniul deținut.
- Descentralizarea unor muzee pe bază de proiecte pilot și de analize ex-ante care să ia în considerare alternativele.
- Afirmarea muzeelor ca adevărate centre culturale pentru comunitățile pe care le servesc.

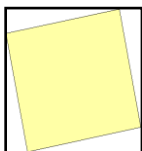

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Deblocarea concursurilor pentru ocuparea unor posturilor libere, astfel încât să crească ponderea personalului tânăr din instituțiile muzeale;
- Asumarea concepției **marketing** în activitatea instituțiilor din sistem, atât la nivelul structurilor manageriale, cât și al celorlalte resurse umane implicate în diverse proiecte;
- Alocarea unor resurse adecvate pentru cheltuielile de investiții, care să permită reluarea achizițiilor de bunuri culturale;
- Stoparea diminuării colecțiilor prin pierderea, înstrăinarea sau neglijarea recondiționării;
- Măsuri pentru corectarea veniturilor construite pe criterii adecvate specificului activității luându-se în calcul în mod cumulativ performanța instituției și competențele individuale;
- Sporirea rolului /funcțiilor instituției școlare în promovarea rolului muzeelor în activitatea de învățare.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Continuarea formării profesionale și specializării pentru personalul de specialitate;
- Cursuri cu specializare în domeniul relațiilor publice, comunicării și animației culturale, pentru personalul din muzee;
- Modernizarea dotărilor tehnice, a laboratoarelor și atelierelor de restaurare;
- Dezvoltarea spațiilor destinate expunerii și stocării în condiții corespunzătoare a colecțiilor și a patrimoniului existent;
- Includerea muzeelor și colecțiilor publice în ansambluri culturale vaste, care, sub aspectul unor centre culturale, să permită constituirea unor poli de atracție pentru vizitatori localnici și pentru turiști, care să beneficieze nu doar de serviciile culturale oferite în sensul punerii în valoare a patrimoniului cultural, ci și de creația culturală curentă;
- Continuarea procesului de descentralizare administrativă a instituțiilor muzeale, în paralel cu ridicarea gradului de conștientizare a autorităților locale și a comunităților locale asupra semnificațiilor pe care le au muzeele în societatea contemporană.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Crearea unui sistem informațional complex și coerent, care să asigure evidența bunurilor clasate, gestiunea și monitorizarea lor;
- Diversificarea tipologiei ocupaționale în domeniul cercetării, conservării, restaurării;
- Încurajarea prin intermediul programelor muzeale a utilizării și reutilizării monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice ca spații pentru proiecte culturale interdisciplinare – modalitate de a atrage categorii de tineri care nu frecventează în mod obișnuit muzeele;
- Asigurarea funcționării instituției muzeale după descentralizare, fără degradarea activității curente a instituției.

7.3.3. Așezăminte culturale

În peisajul instituțiilor publice de cultură un loc aparte îl ocupă așezămintele culturale, ele au câștigat atenția autorităților și din pricina impactului imediat la nivelul comunităților dar și din pricina modului direct de comunicare și intervenție în micile comunități. S-a văzut astfel că activitatea lor culturală, puternic socială poate fi de mare ajutor în structurarea și modernizarea comunităților rurale.

Alături de celelalte instituții de cultură, așezămintele se articulează la un nivel de implicare și comunicare foarte aproape de cetățeni, ceea ce sporește rolul lor de cultură activă.

Așezămintele culturale, instituții publice, își desfășoară activitatea, în principal, pe bază de programe și proiecte elaborate de conducerea acestora, în concordanță cu strategiile culturale și educativ-formative stabilite de autoritățile sau de instituțiile în subordinea cărora funcționează.

Impunerea ca la nivelul fiecărui județ să se organizeze și să funcționeze, cel puțin un așezământ cultural, instituție publică, în subordinea consiliului județean a fost salutară în perioada 2007 – 2010 întrucât a echilibrat și oficializat locul acestui tip de instituții de cultură în conștiința publică. Unele din aceste așezăminte depășesc însă zona de interes local, datorită atribuțiilor în cunoașterea și afirmarea valorilor culturii și civilizației românești, îmbogățirea patrimoniului din domeniu, prin achiziții, stimularea donațiilor și a altor forme de liberalități cu privire la elemente ale patrimoniului imaterial – expresii ale folclorului.

Societatea bazată pe cunoaștere are nevoie de cetățeni informați, care să primească în timp real cunoștințele și materialele informaționale utile, fie că acestea sunt legate de domenii specifice, fie că este vorba de cultură generală și informații cotidiene.

Instituțiile publice de cultură, în mod special așezămintele de cultură din mediul rural și mic urban, au rolul de a fi *puncte de acces* pentru comunitățile locale.

Ele pot deveni *centre comunitare culturale*, care să asigure accesul la informație, cultură și educație a cetățenilor.

Principiile de bază care guvernează activitățile specifice așezămintelor culturale sunt:

- a) principiul protejării patrimoniului cultural tradițional, a valorilor care aparțin moștenirii culturale;
- b) principiul accesului liber la instruire și educație permanentă;
- c) principiul identității culturale, potrivit căruia se asigură protejarea și punerea în valoare a moștenirii culturale și promovarea în circuitul național a valorilor spiritualității comunității pe care o reprezintă;
- d) principiul libertății de creație;
- e) principiul primordialității valorii, asigurându-se condițiile morale și materiale în vederea afirmării creativității și susținerii talentului;
- f) principiul autonomiei culturii și artei;
- g) principiul nediscriminării, care asigură accesul și participarea egală a tuturor cetățenilor comunității la cultură și educație permanentă, indiferent de rasă, naționalitate, vârstă, sex, etnie sau religie, precum și dezvoltarea vieții spirituale a comunităților pe care le reprezintă, în toată diversitatea lor.

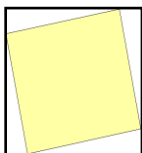
7.3.3.1. Situația prezentă

Așezămintele culturale sunt instituții publice de cultură cu mai multe tipuri de profil și organizare: cămine culturale, case de cultură, universități populare, școli populare de arte și meserii, centre culturale, formații sau ansambluri profesioniste pentru promovarea culturii tradiționale, centre zonale pentru educația adulților, centrele pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale, reprezentând servicii culturale de utilitate publică, cu rol în asigurarea coeziunii sociale și accesului comunitar la cultură și informație.

Cadrul de reglementare pentru așezămintele culturale cuprinde următoarele acte normative:

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale aprobată și modificată prin Legea nr. 143/2007,
- de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 65/2007 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale, aprobată cu modificări prin Legea nr. 357/2007,
- și de Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 110/2010 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 118/2006 privind înființarea, organizarea și desfășurarea activității așezămintelor culturale, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 143/2007 abrogând actul normativ inițial - Legea nr. 292/2003.

Așezămintele culturale își concentrează de regulă activitățile pentru realizarea în principal a următoarelor obiective:

- Oferirea de produse și servicii culturale diverse pentru satisfacerea nevoilor culturale comunitare, în scopul creșterii gradului de acces și participare a cetățenilor la viața culturală;
- Conservarea, protejarea, transmiterea, promovarea și punerea în valoare a culturii tradiționale și a patrimoniului cultural imaterial;
- Educația permanentă și formarea profesională continuă în interes comunitar în afara sistemelor formale de educație.

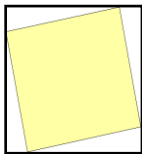
În scopul realizării acestor obiective generale așezămintele culturale - cu autonomie instituțională distinctă indiferent de modul de subordonare - pot organiza și desfășura activități de tipul:

- evenimentelor culturale cu rol educativ și/sau de divertisment: festivaluri, concursuri, târguri, seminarii și altele asemenea;
- susținerii expozițiilor temporare sau permanente, elaborării de monografii, susținerii editării de cărți și publicații de interes local, cu caracter cultural sau tehnico-științific;
- promovării turismului cultural de interes local;
- conservării și punerii în valoare a meșteșugurilor, obiceiurilor și tradițiilor;
- organizării de cursuri de educație civică, de educație permanentă și formare profesională continuă.

Școlile populare de arte și meserii, universitățile populare, sau centrele de formare profesională continuă pentru adulți, se autorizează conform legii.

Ca și toate celelalte instituții publice de cultură din România, așezămintele se înființează și funcționează în subordinea autorităților administrației publice centrale sau locale. La nivelul fiecărui județ se organizează și funcționează, cel puțin un așezământ cultural, instituție publică, în subordinea fiecărui consiliu județean.

După transferări succesive începute încă din anii 90, ministerul culturii mai are la ora actuală în subordine doar câteva așezăminte culturale importante situate în teritoriu: Centrul de Cultură „George Apostu” din Bacău, Centrul Cultural Toplița și Centrul de Cultură „Arcuș” din Covasna, acesta din urmă aflându-se în situația, încă nesoluționată, de solicitare de retrocedare. Alte trei centre culturale se regăsesc tot în subordinea Ministerului Culturii din pricina caracterului lor special; este vorba de Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Centrului Național de Cultură a Romilor „Romanô Kher” și Centrul Național de Artă „Tinerimea Română”.

O situație generală a așezămintelor sau un organism care să centralizeze, nu activitatea, ci informația, nu există. Probabil că o trecere în revistă a tuturor acestor entități ar putea fi operată prin Direcțiile județene pentru cultură și patrimoniu național, servicii publice deconcentrate.

Ca și în toate cazurile instituțiilor publice de cultură, conducerea așezămintelor culturale este asigurată de un manager, cu mandat pe o perioadă determinată de 3-5 ani, în baza unui concurs de proiecte de management. Programele minimale sunt impuse și așezămintelor, deși această prevedere expresă în textul Legii așezămintelor este practic, o dublare a prevederilor OUG 189/2008.

Pentru finanțarea așezămintelor culturale, în afara surselor de la buget, legea prevede și posibilitatea ca, autoritățile locale să apeleze la eventuale taxe locale suplimentare.

Cultivarea specificului zonal și revitalizarea unor meserii tradiționale este o pârghie pentru promovarea diversității, pentru dezvoltarea ofertei și pentru extinderea consumului acestor produse de la comunitate la un public mai larg, ce poate fi atras prin turism și prin forme complexe de comercializare.

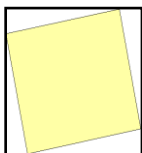
Turismul cultural trebuie să valorizeze în mai mare măsură această resursă.

7.3.3.2. Obiective strategice

Principala misiune a Legii a fost în 2006 crearea cadrului legal pentru dezvoltarea și finanțarea, în regim de urgență, a unui Program Național de reabilitare a așezămintelor culturale și a instituțiilor culturale din mediul rural, program complementar Programului național de dezvoltare rurală (PNDR), cu măsuri pentru "Conservarea patrimoniului natural, cultural și arhitectural" și "Renovarea satelor", finanțarea urmând a fi asigurată și din alte resurse atrase și disponibile la data aderării României la Uniunea Europeană. Programul prioritar național a debutat în anul 2007, fiind preconizat să se desfășoare pe parcursul a trei ani (2007 – 2009).

Obiectivul principal al Programului a avut în vedere extinderea și susținerea infrastructurii culturale existente prin diversificarea ofertei culturale, cu scopul creșterii accesului populației din mediul rural la informație, educație, cultură și coeziune socială.

Indiferent de modul cum sunt partajate funcțiile și competențele diverselor așezăminte culturale, problema esențială este de a articula toate aceste structuri și activități într-un sistem coerent și eficace.

Programul prioritar național pentru așezăminte de cultură din mediul rural și mic urban a avut trei componente de intervenție, cu operatori distincți și reguli de operare distincte, astfel:

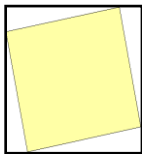
1. Ministerul Culturii a implementat componenta pentru finalizarea lucrărilor de construcție a așezămintelor culturale, de drept public, din mediul rural și mic urban, pentru care Guvernul României a alocat fonduri din *Fondul Național de Dezvoltare*.
2. Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor a fost responsabil de implementarea componentelor pentru construirea și reabilitarea de sedii pentru așezăminte culturale, de drept public din mediul mic urban, lucrări finanțate de către Guvernul României din *Fondul Național de Dezvoltare*; gestionarea realizării acestor obiective se află în responsabilitatea Companiei Naționale de Investiții (CNI).
3. Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, prin *Programul Național de Dezvoltare Rurală*, a derulat activitățile pentru reabilitarea și modernizarea infrastructurii culturale din mediul rural, finanțarea acestora se realizează prin accesarea fondurilor europene din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR).

Activitățile Programului prioritar național au fost finanțate din două surse distincte:

- Fonduri alocate de Guvernul României din Fondul Național de Dezvoltare;
- Fonduri europene complementare fondurilor structurale prin Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR), *Măsura nr. 3.2.2. „Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale”*.

Rezultate:

- implementarea lucrărilor în valoare totală de 43.332.047 lei (aproximativ 12 milioane de Euro), în perioada 2007-2009;
- Evaluarea și selecția din 120 de aplicații pentru finalizarea lucrărilor de construire a celor 85 de dosare pentru faza de implementare;
- 85 de așezăminte de cultură, din aproximativ 30 de județe, (autoritățile publice locale s-au dovedit parteneri de încredere în efortul finalizării acestor infrastructuri).
- Evaluare și selecția a 500 de aplicații pentru programul de construire a așezămintelor culturale (preluate ulterior pentru implementare de CNI);
- Evaluarea și selecția a 72 de aplicații pentru componenta de reabilitare (preluate ulterior pentru implementare de CNI)

În 2012 au fost recepționate 9 obiective înscrise în acest program. În execuție aflându-se un număr de 22 de obiective. Bugetul alocat în 2012 a fost de 13.900.000 lei de la bugetul de stat⁴⁴.

Pentru asigurarea unui acces cât mai larg la informarea privind modalitățile de solicitare a finanțărilor pentru așezămintele de cultură din mediul rural și mic urban, Ministerul Culturii și Cultelor a utilizat variate mijloace de promovare.

Ca o continuare firească a Programului instituit prin OUG 118/2006, Ministerul Culturii a devenit partener de proiect cu Centrul de Asistență Rurală Timișoara, Institutul Național Norvegian pentru Administrarea Patrimoniului Național – NIKU, Căminul Cultural – Actor principal al promovării patrimoniului cultural local în vederea dezvoltării rurale 2009-2011, RO036, finanțat de Mecanismul Financiar SEE.

Rezultatele proiectului:

- formarea a 200 de angajați ai caselor și căminelor culturale din mediul rural, aferente unui număr de 20 de județe – mai puțin sudul României;
- înființarea a 7 centre regionale de resurse care să asigure formarea continuă a personalului de specialitate (directori și referenți din cadrul infrastructurii culturale comunitare locale);
- elaborarea materialelor de formare și a formatelor publicitare pentru proiect;
- organizarea unui forum național destinat diseminării rezultatelor proiectului.

Ministerul Culturii a avut rolul de a organiza sesiunile de formare și a evenimentelor de promovare și publicitate a rezultatelor proiectului, de a oferi expertiză în legislație în domeniul culturii, diseminarea rezultatelor la nivel național prin infrastructura specifică și de a organiza și participa la forumul național.

Valoarea finanțării prin Mecanismul SEE a fost de 236.000 euro contribuția părții române fiind val totală 44.383 Euro⁴⁵ (aprox. 15% din valoarea totală a finanțării).

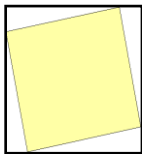
7.3.3.3. Personalul așezămintelor culturale

Funcționarea așezămintelor culturale este asigurată prin personalul de specialitate, prin personalul administrativ, și, după caz, prin personalul tehnic.

Personalul de specialitate nu are însă un profil profesional și nu se fac precizări cu privire la aria de competențe necesară; în grila anexată Legii Salarizării Unitare personalul caselor de cultură și al căminelor culturale se numește *referent* (cu diferite nivele de studii), dar fără o specializare distinctă.

⁴⁴ Sursa: CNI – site-ul oficial (date pe 2012).

⁴⁵ Sursa: Ministerul Culturii.

Datorită răspândirii geografice în zonele mic urbane și rurale, a caracterului particular al acestor instituții și a remunerațiilor extrem de scăzute personalul așezămintelor nu se ridică întotdeauna la nivelul așteptărilor generate de misiunea asumată.

Cu toate acestea, profilul personalului de specialitate este extrem de important în contextul sarcinilor care îi revin, iar de activitatea și de cunoștințele acestui personal depinde îndeplinirea cu succes a misiunii așezămintelor. Ținând cont de caracterul heteroclit al activităților așezămintelor, personalul de specialitate ar avea nevoie de pregătire generală care să includă competențe în: arta și cultura tradițională, patrimoniu material și imaterial, artele spectacolului, proiecte de intervenție culturală, abilități de a lucra cu indivizi și grupuri din categorii defavorizate etc.

Animatorul cultural ("cultural worker") ar putea fi agentul principal de diseminare a rolului culturii în zonele mic urbane și rurale. Pregătirea unor astfel de agenți devine esențială în perspectiva regionalizării.

Analiza SWOT

Puncte tari:

- Răspândirea echilibrată geografic a mai multor tipuri de așezăminte în toate localitățile urbane și rurale din România;
- Existența și efectele de până acum a Programului prioritar național pentru așezăminte culturale din mediul rural și mic urban;
- Existența manifestărilor de creație populară precum și a meșteșugurilor tradiționale este certificată de prezența acestor actori sociali în număr tot mai mare la târguri și expoziții;
- Existența unor bogate și diverse tradiții și forme de exprimare artistică, a unor practici sociale, ritualuri și tipuri de evenimente, precum și a numeroase practici și cunoștințe tradiționale, care se manifestă în viața cotidiană a grupurilor și indivizilor, pe care aceștia le utilizează și le recreează în permanență;
- Existența unor programe și proiecte pentru educația complexă (civică, economică, artistică ș.a.) a diverselor categorii de populație;

Puncte slabe:

- Cadrul normativ minimal din care lipsesc precizări cu privire la specificul acestor instituții, dar mai ales lipsesc instrumentele necesare flexibilizării structurilor;
- Abandonarea Programului național de reabilitare și construire a așezămintelor culturale în mediul rural și mic urban și lipsa unor analize post-program.
- Dotare inegală și insuficientă cu echipamente de bază pentru practica culturală;
- Lipsa de profil profesional pentru personalul așezămintelor culturale

- Resurse financiare insuficiente și alocații bugetare aleatorii, îndeosebi la nivelul comunităților rurale, unde se și înregistrează numărul cel mai mare de așezăminte cu activitate intermitentă sau cu schimbarea destinației unor spații;
- Resurse umane insuficiente pentru o activitate coerentă raportată la nivelul comunității;
- Lipsa de cunoștințe adecvate despre importanța și metodele de preservare a patrimoniului imaterial
- Cadru fiscal nestimulativ pentru investiții private și pentru parteneriate public-privat care să contribuie la dezvoltarea așezămintelor;
- Capacitate redusă de satisfacere a nevoilor culturale, informaționale, de comunicare etc., specifice categoriilor de vârstă și ocupaționale existente în fiecare comunitate;

Oportunități:

- Utilizarea infrastructurilor proaspăt câștigate;
- Programe naționale și europene de dezvoltare care implică și participarea directă a acestor așezăminte
- Apropiata regionalizare va crea noi posibilități de intervenție culturală la nivelul micro-comunităților și o mai mare responsabilitate din partea animatorilor culturali;
- Preocuparea crescută a locuitorilor și comunităților (inclusiv cele minoritare) pentru protejarea originii, a originalității, a autenticului, precum și a drepturilor culturale ale comunităților;
- Stimularea interesului operatorilor economici locali pentru activități culturale legate de tradiția și identitatea comunitară.

Amenințări:

- Amânarea formulării unui nou cadru normativ;
- Păstrarea sistemului actual de remunerare și noi măsuri de reducere a personalului din instituțiile publice de cultură;
- Locul modest al așezămintelor în preocupările decidenților la nivel local și național datorită lipsei vizibilității și a efectului imediat;
- Lipsa de interes în spațiul public pentru problemele culturii din zonele rurale și mic urbane;
- Crearea unor suprastructuri prin regionalizare care să creeze o și mai mare distanță între intervenția culturală și factorii care decid finanțările;
- Lipsa de personal adecvat și de pregătire specială;
- Pierderea / înstrăinarea patrimoniului și a clădirilor prin retrocedări;

7.3.3.5. Obiective strategice:

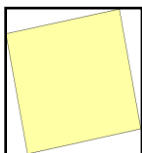
- I. Îmbunătățirea participării comunităților locale la cultură în mediul rural și mic-urban prin așezămintele culturale;
- II. Valorificarea infrastructurilor câștigate și continuarea reabilitărilor prin identificarea programelor regionale de dezvoltare.

OBIECTIV GENERAL

- Creșterea calității serviciilor culturale în mediul rural și mic urban și îmbunătățirea accesului cetățenilor la informația culturală.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Creșterea calității serviciilor culturale în mediul rural și mic urban și îmbunătățirea accesului cetățenilor la informația culturală..
- Aplicarea managementului și marketingului cultural în așezămintele culturale .
- Protejarea și valorificarea patrimoniului cultural imaterial ca sursă identitară și resursă pentru o dezvoltare.
- Diversificarea activităților și a strategiilor așezămintelor culturale.
- Diversificarea funcțiilor actuale ale așezămintelor culturale, încurajarea activităților care să se articuleze în jurul conceptului european de „puncte de acces universal comunitar”.
- Ridicarea nivelului de competență a personalului implicat în activitatea așezămintelor culturale.
- Asigurarea coerenței sistemului la nivelul fiecărei comunități prin fructificarea sinergiilor între actorii locali.

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Dotarea noilor sedii cu echipamente de practică profesională.
- Utilizarea unor exemple de bună practică din spațiul comunitar.
- Flexibilizarea administrativă a structurilor de furnizare a serviciilor culturale în plan local.
- Programe de formare în management și marketing cultural pentru conducători și personalul angajat.
- Creșterea gradului de profesionalizare și specializare a personalului angajat în așezămintele culturale din mediul rural și mic urban.
- Programe pentru conștientizarea importanței patrimoniului imaterial.
- Proiecte de cercetare-dezvoltare pentru identificarea patrimoniului nevalorificat.
- Dezvoltarea resurselor de turism cultural.
- Schimbarea ponderii între serbările populare și programele educative și cele de formare continuă.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Diversificarea ofertei culturale a așezămintelor în raport cu nevoile actuale ale comunităților locale.
- Crearea unei rețele de instituții de învățământ formal pentru arte și meserii tradiționale.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Diversificarea ofertei culturale a așezămintelor în raport cu nevoile actuale ale comunităților locale.
- Crearea unei rețele de instituții de învățământ formal pentru arte și meserii tradiționale.
- Proiecte care urmăresc conservarea, stimularea și punerea în valoare a patrimoniului imaterial al minorităților naționale.
- Parteneriate între autorități locale și încurajarea mobilității proiectelor și a artiștilor.
- Programe și inițiative pentru stimularea și revitalizarea meșteșugurilor tradiționale și a unor ocupații specifice.
- Stimularea practicilor din turismul cultural.

7.3.4. Biblioteci

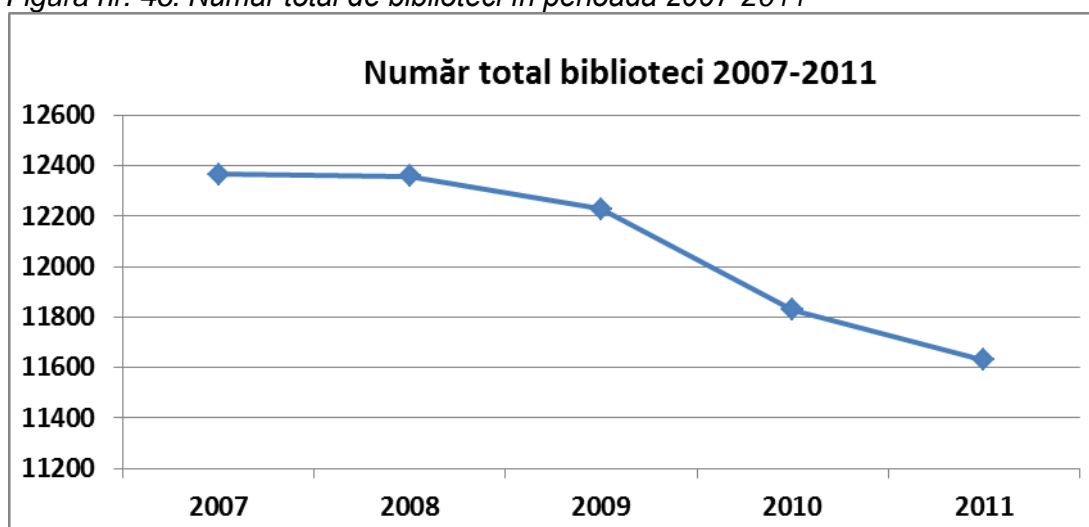
7.3.4.1. Situația prezentă

Metaforic, lumea s-a construit pe pilonii bibliotecilor ca spații ale cunoașterii și studiului. Bibliotecile sunt primele forme cunoscute de cultură organizată și printre cele mai vechi lăcașuri de preservare a civilizației și memoriei culturale.

Marea majoritate a bibliotecilor au fost înființate de regimul comunist, perioadă în care erau extrem de numeroase și cu toate restricțiile ideologice, nu erau "nefrecventabile". Mulți oameni de cultură s-au format în acele biblioteci vetuste, neatrăgătoare dar destul de bine aprovizionate. Parte din acele colecții se păstrează încă pe rafturile acestor biblioteci.

Din păcate numărul bibliotecilor (de toate categoriile) a scăzut notabil în ultimii doi ani; scăderea se datorează pe de o parte, accesării, de către toate categoriile de populație, a surselor electronice, pe de altă parte din pricina reducerii numărului efectiv de clădiri care adăpostesc biblioteci publice.

Figura nr. 46. Număr total de biblioteci în perioada 2007-2011

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Ca și în cazul tuturor instituțiilor publice de cultură este evidentă necesitatea introducerii metodelor și tehnicilor manageriale, aproape pe toate palierele pe care-și desfășoară activitatea bibliotecile pentru: sistemele de bibliotecă, pentru resursele documentare, pentru programe și proiecte cu impact în comunități, pentru resursele umane și cele financiare, și mai ales pentru activități de cercetare a publicului. Marketingul de bibliotecă este încă un teren necunoscut pentru cei mai mulți dintre managerii acestor organisme.

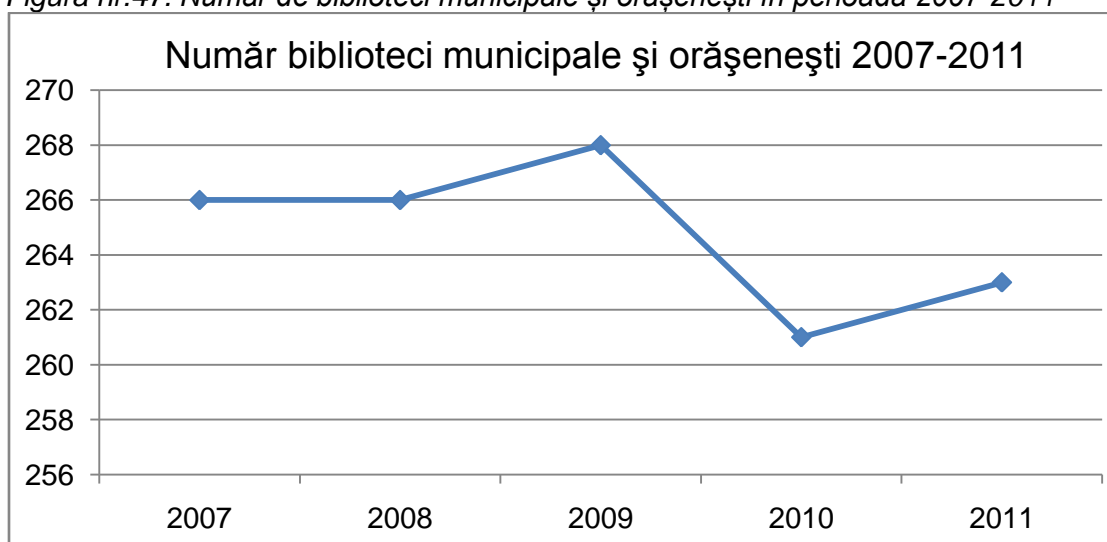

La începutul mileniului trei bibliotecile se află în situația unei reconsiderări substanțiale. Situația nu este caracteristică doar țării noastre. Tehnologia informației a produs schimbări istorice în biblioteci, de la modul de lucru, abilitățile și cunoștințele bibliotecarilor și până la re poziționarea și redefinirea rolului pe care trebuie să și-l asume în noua societate informațională. "Bibliotecarul" la rândul lui, este obligat să își exercite competența în două culturi: în cea tradițională și în cea informațională.

Dezvoltarea tehnologiilor informaționale deschide perspective dincolo de limitele cunoscute; internetul, rețelele de servere, portalurile și tehnologiile de digitizare, bazele de date interconectate susțin un întreg sistem informațional deschis de care bibliotecile nu pot ține cont în calitatea lor de nod informațional convențional.

Bibliotecile au un rol major în oferta națională de informații, la care au acces, fără discriminare, toți cetățenii României, întrucât informația este factor determinant în dezvoltarea științei, economiei și culturii, precum și în păstrarea identității naționale.

Figura nr.47. Număr de biblioteci municipale și orășenești în perioada 2007-2011

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

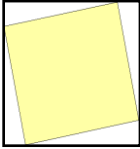
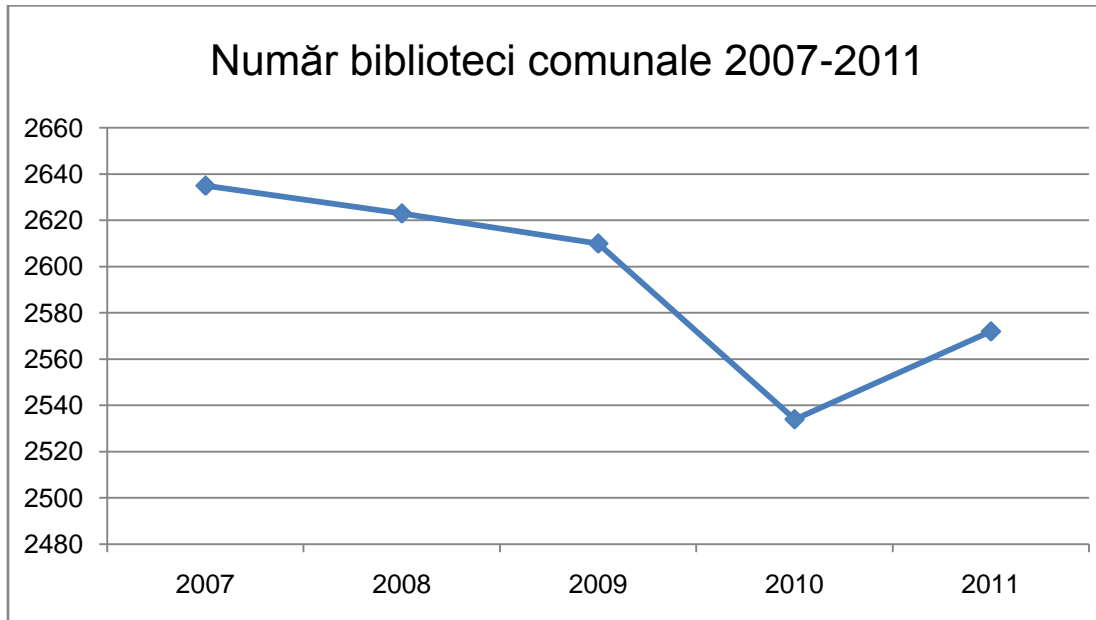
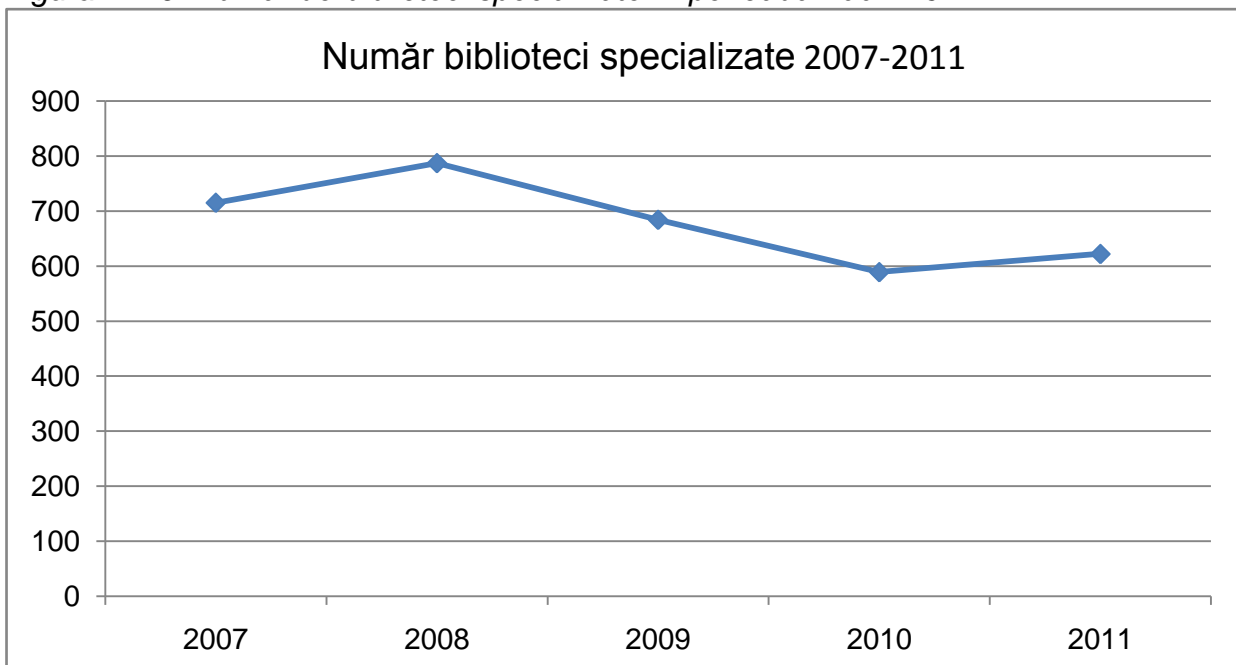

Figura nr. 48. Număr de biblioteci comunale în perioada 2007-2011

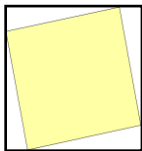

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Figura nr.49. Număr de biblioteci specializate în perioada 2007-2011

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Biblioteca Națională

Biblioteca Națională (numită Biblioteca Centrala de Stat până în 1989) a reprezentat la momentul înființării ei în 1955, o concurență pentru Biblioteca Academiei - institutie burgheza care deținea până atunci poziția de cea mai importanta bibliotecă a țării și depozitara întregii culturi române. Pentru BCS s-au făcut achiziții valoroase, iar concurența a fost bun motor de dezvoltare pentru ambele instituții. În deceniul al optulea, i s-a recunoscut și Bibliotecii Academiei statutul de bibliotecă națională. Astfel s-a ajuns în situația de a avea două biblioteci naționale, fapt reconfirmat și de actuala lege a bibliotecilor; deși teoretic, sarcinile naționale sunt împărțite între cele două entități, practic, toate atribuțiile naționale importante revin în mod justificat Bibliotecii Naționale.

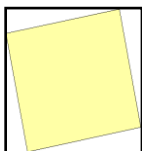
În 2011 s-a finalizat după îndelungi prelungiri, noul sediu al Bibliotecii Naționale ceea ce deschide perspective interesante acestei structuri dar și dificultăți manageriale sporite, întrucât este evident că nici numărul angajaților nici logica de funcționare nu corespund noului sediu.

Cadrul de reglementare

Legea bibliotecilor nr. 334/2002, actualizată în 2012, precizează că în cadrul societății informației biblioteca are rol de importanță strategică. Conform acestei legi speciale rolul bibliotecilor este dat de constituirea, organizarea, prelucrarea, dezvoltarea și conservarea colecțiilor de cărți, publicațiilor seriale, a altor documente de bibliotecă și a bazelor de date, pentru a facilita utilizarea acestora în scop de informare, cercetare, educație sau recreere. Bibliotecile pot desfășura proiecte și programe culturale, inclusiv în parteneriat cu autorități și instituții publice, cu alte instituții de profil sau prin parteneriat public-privat.

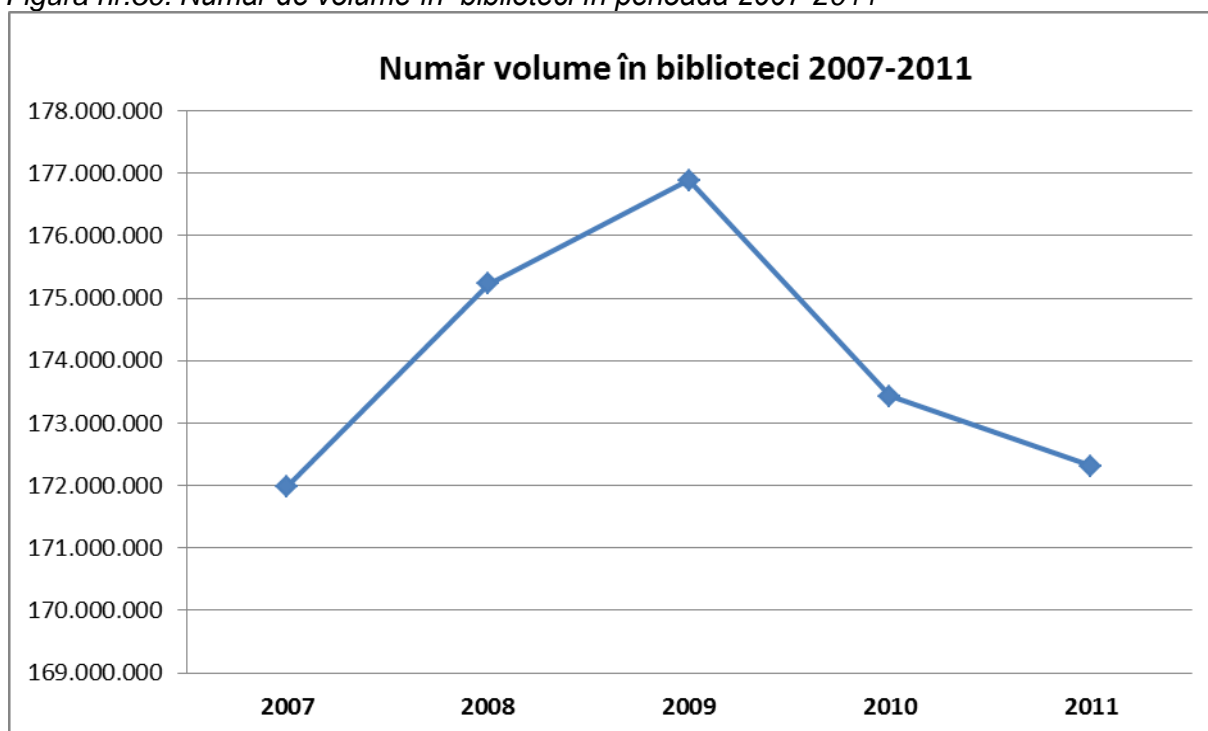
După forma de constituire bibliotecile pot fi de drept public sau de drept privat, iar după forma de organizare ele pot fi cu sau fără personalitate juridică. Potrivit standardelor internaționale, și conform legii speciale, identificăm cinci tipuri de biblioteci incluse în aceste standarde: biblioteci naționale, biblioteci universitare, biblioteci specializate, biblioteci publice și biblioteci școlare, ele formează teoretic, un sistem național de biblioteci unitar și coerent. Principalele probleme identificate sunt date mai ales de lipsa fondurilor (aproape pe toate palierele se declară dificultăți: achiziția de carte nouă, modernizarea spațiilor, dotarea cu computere pentru utilizatori).

Instituțiile aflate în subordinea autorităților locale (cu excepția Bibliotecii Naționale care se află în subordinea Ministerului Culturii) pot desfășura diverse activități printre

care cele mai importante sunt: realizarea și participarea la proiecte de cercetare și dezvoltare, studii, proiecte, cercetări editări și tipăriri de cărți, broșuri, publicații periodice, formare și perfecționare profesională specifică reproduceri, prin sisteme foto digitale, fotocopiere, și toate activitățile de promovare și valorificare a culturii scrise. În cadrul bibliotecilor de drept public cu personalitate juridică funcționează consilii de administrație, cu rol consultativ. În bibliotecile de drept public accesul și consultarea colecțiilor și a bazelor de date proprii este gratuită.

Figura nr.50. Număr de volume în biblioteci în perioada 2007-2011

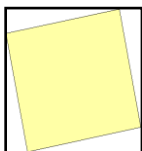

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

O clasificare enunțată în textul legii face diferențele între biblioteca publică, (biblioteca de tip enciclopedic pusă în slujba unei comunități locale sau județene), bibliotecă universitară (biblioteca aflată prioritar în serviciul studenților), bibliotecă școlară (biblioteca organizată în cadrul unei instituții de învățământ preuniversitar), bibliotecile specializate și bibliotecile de incintă. La acestea se adaugă Biblioteca Națională investită cu sarcina de a achiziționa, de a prelucra și de a conserva la nivel național documente speciale unicate sau de importanță deosebită și care este și organizatoarea Depozitului legal de documente.

Toate bibliotecile publice sunt constituite într-un sistem național de biblioteci Sistemul național de biblioteci structurat astfel:

a) Biblioteca Națională a României;

- b) Biblioteca Academiei Romane;
- c) biblioteci universitare;
- d) biblioteci specializate;
- e) biblioteci publice;
- f) biblioteci școlare.

În cadrul Bibliotecii Naționale a României funcționează Oficiul Național Bibliografic și de Informatizare a Bibliotecilor.

Rolul de coordonare profesională și de elaborare a strategiilor pentru biblioteci îl deține, ca și în cazul muzeelor și colecțiilor o entitate fără personalitate juridică, o Comisie aflată în dubla coordonare a Ministerului Educației și a Ministerului Culturii. Această Comisie elaborează standarde, criteriile de evaluare profesională și normele-cadru de organizare și funcționare a bibliotecilor finanțate de autoritățile administrației publice locale.

Bibliotecile universitare se afla în trei situații diferite, în funcție de sursa lor de finanțare:

- biblioteci centrale universitare - finanțate de Ministerul Educației și Cercetării,
- biblioteci universitare de stat finanțate de universitățile proprii, din bani publici și venituri proprii,
- biblioteci universitare private finanțate din venituri proprii.

Cu toate că bibliotecile centrale universitare din Cluj-Napoca, Iași și Timisoara, parte integrantă din procesul de învățământ - sunt cele mai importante biblioteci din regiunile Transilvania, Banat, Moldova, fiind instituțiile care polarizează elita academică regională, dar starea lor este destul de precară și nu corespunde procesului modern de învățare preconizat. Impresia generală este accentuată de mobilierul învechit, de spațiile reduse și de lipsa facilităților (aer condiționat și lumină corespunzătoare).

Bibliotecile publice sunt probabil categoria de biblioteci cea mai cunoscută din România, întrucât, practic, de la nivelul comunelor în sus, există pretutindeni biblioteci publice. După descentralizarea din ultimii ani, aceste biblioteci se afla în subordinea autorităților locale.

Bibliotecile comunale și cele școlare din comune își dublează oarecum misiunea deoarece în fiecare comună există, teoretic și o bibliotecă comună.

Serviciile pe care le oferă bibliotecile publice sunt corelate direct cu atribuțiile principale ale fiecărui tip de bibliotecă. Standardele comune de evaluare a activității acestora sunt evidențiate în „Raportul statistic anual”, raport identic pentru toate categoriile de biblioteci publice.

În lipsa unei metodologii comune, fiecare bibliotecă își stabilește propria viziune asupra surselor de informare, iar selecția acestora depinde, inevitabil, de bugetul alocat și de profesionalismul colectivului fiecărei biblioteci.

Tabel nr. 38. Date statistice biblioteci în perioada 2007-2011

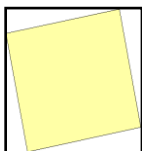
	2007	2008	2009	2010	2011
Volume în biblioteci	171.990.244	175.230.028	176.887.603	173.428.596	172.306.882
Cititori activi	4.697.160	4.644.224	4.580.463	4.433.218	4.261.725
Volume eliberate	65.795.037	65.610.906	62.543.303	58.324.100	54.683.835
Propoția volumelor eliberate din totalul volumelor din biblioteci	38%	37,4%	35,4%	33,6%	31,7%
Numarul mediu de volume eliberate unui cititor într-un an	14	14	13	13	13

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Modul de organizare și funcționare este dat de specificul activității dar se poate constata o inerție în modul de acțiune și în performanța managerială.

Spațiile destinate publicului bibliotecilor necesită în foarte multe cazuri modernizări și cosmetizări care să le permită atragerea unor noi categorii de beneficiari, dar lipsa fondurilor blochează eventualele inițiative ale conducerii acestor instituții.

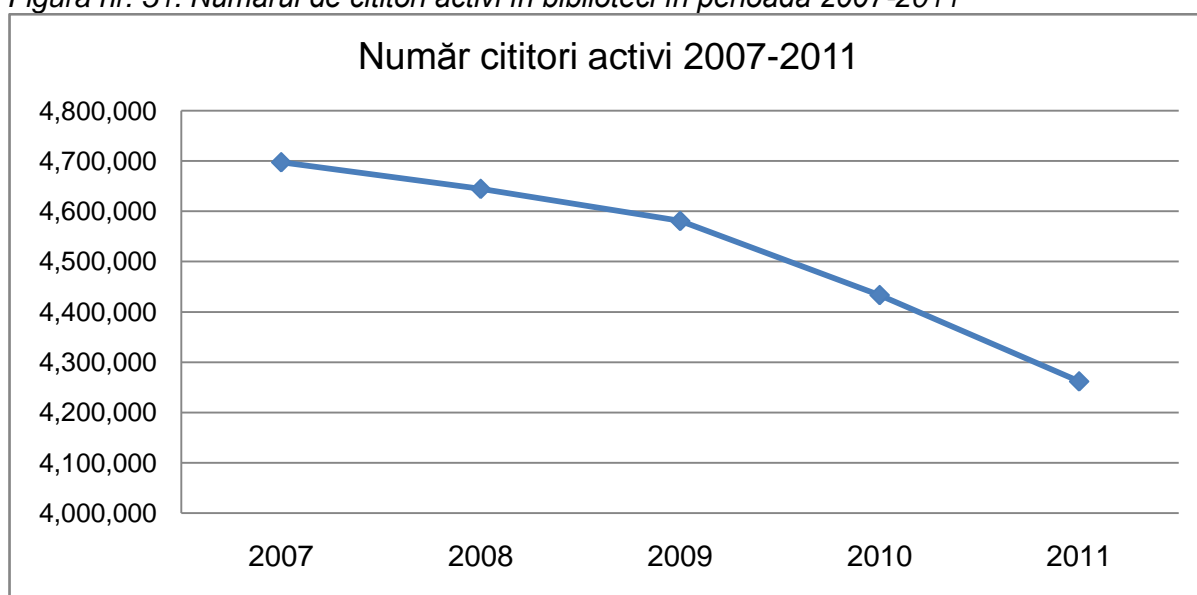
Deși la nivel național există o tradiție de consum de carte și publicații, consumul de carte și accesarea serviciilor bibliotecilor publice înregistrează un regres constant. Interesul pentru lectură și pentru utilizarea serviciilor de bibliotecă se menține în continuare doar în rândul unor segmente de populație. Profilul celor care doresc să citească dar nu pot achiziționa cărți apelând la serviciile oferite de biblioteci, se concentrează în jurul studenților sau celor care au un interes profesional explicit.

Numărul de volume achiziționate este în ușoară creștere într-o proporție inversă cu numărul de abonați, de cititori activi și de împrumuturi de carte.

Numărul de vizitatori în descreștere este explicat de creșterea exponențială a numărului de utilizatori de internet și de accesul extrem de facil al acestei surse dar și de lipsa de atractivitate a bibliotecilor ca spații de socializare, informație și culturalizare. Cu toate acestea, bibliotecile rămân instituțiile publice de cultură cele mai frecventate de către public datorită răspândirii lor și datorită sistemului de învățământ în continuă dezvoltare.

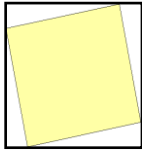
Figura nr. 51. Numărul de cititori activi în biblioteci în perioada 2007-2011

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Biblioteca publică trebuie să se redefiniească în raport cu noile tehnologii și să le reflecte în organizarea, tipul și conținutul colecțiilor și serviciilor puse la dispoziția utilizatorilor.

În aceste condiții, strategiile pentru dezvoltarea serviciilor de bibliotecă capătă o importanță deosebită.

Personalul de specialitate

Personalul bibliotecilor cuprinde trei categorii distincte, și anume: personalul de specialitate (bibliotecari, bibliografi, cercetători, redactori, documentariști, conservatori, restauratori, ingineri de sistem, informaticieni, operatori, analiști), personal administrativ și personal de întreținere. Pot fi angajate în bibliotecile de drept public și persoane cu studii medii sau superioare de alt profil, cu obligația de a urma, într-o perioadă de până la maximum 2 ani, una dintre formele de pregătire profesională prevăzute de lege.

Bibliotecarii asigură asistență de specialitate oricărei persoane / organizații care dorește să facă o cercetare în scop personal, profesional, științific sau comercial. Tot ei sunt cei care facilitează accesul la colecțiile bibliotecilor din România și oferă expertiză prin servicii integrate, accesând surse de informare interne și externe.

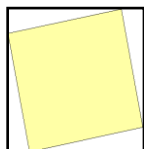
Timp de patru decenii, România nu a avut nici un fel de învățământ biblioteconomic, fiind singura țară din Europa în această situație. Abia după 1990, el a fost reînființat, mai întâi la București, apoi și în alte orașe, Cluj-Napoca, Timișoara, Oradea, Sibiu, Brașov, Târgoviște. Un prim pas spre stoparea intrării în biblioteci a persoanelor necalificate a fost făcut în 1995, o dată cu apariția Legii Statutului personalului didactic, prin care bibliotecarii din bibliotecile din învățământ, școlare și universitare, au devenit cadre didactice, dar cu statut auxiliar.

La momentul actual, în toate bibliotecile publice din România găsim următoarele categorii de bibliotecari: bibliotecari cu studii superioare de biblioteconomie, bibliotecari cu studii superioare de alte specialități, dar cu un curs de formare în Biblioteconomie și Știința Informării (organizat de Ministerul Culturii și Cultelor prin Centrul de Pregătire Profesională în Cultură), și bibliotecari cu studii medii care, de asemenea au urmat acest curs.

Legea face precizări distincte cu privire la numărul specialiștilor obligatoriu necesar, funcție de mărimea comunităților precum și a mărimii colecției de carte, dar de acest număr stabilit la nivel național prin lege, nu s-a ținut cont atunci când s-au făcut reduceri de personal.

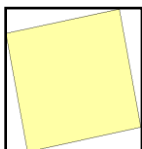
În acest moment mai toate bibliotecile de la nivel local funcționează sub normativele stabilite și nu au perspective în recuperarea personalului pierdut.

Nu există încă date prelucrate la nivelul anilor 2011 și 2012 dar situația anilor 2008, 2009 și 2010 se prezintă astfel:

Tabel nr. 39. Numărul angajaților în biblioteci pe categorii

	2008		2009		2010	
Categoriile de personal	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:	Total	Din care, feminin:
Total	9213	7807	8686	7285	8008	6763
Cu normă întreagă	8642	7372	8164	6901	7521	6387
Cu normă parțială	571	435	522	384	487	376
Nivel de instruire						
Studii superioare	4156	3525	4243	3590	4353	3668
Studii medii	4616	3940	3977	3340	3242	2777
Alt nivel	441	342	466	355	413	318
Personal de specialitate, din care:						
Total	7868	6859	7384	6394	6867	5964
Cu normă întreagă	7476	6562	7056	6138	6562	5720
Cu normă parțială	392	297	328	256	305	244
Nivel de instruire						
Studii superioare	3961	3382	4017	3432	4094	3483
Studii medii	3711	3301	3234	2838	2637	2361
Alt nivel	196	176	133	124	136	120
Personal administrativ, din care:						
Total	643	477	682	466	583	424
Cu normă întreagă	526	390	554	386	454	334
Cu normă parțială	117	87	128	80	129	90
Nivel de instruire						
Studii superioare	181	134	211	151	231	173
Studii medii	436	327	426	288	331	240
Alt nivel	26	16	45	27	21	11
Personal de întreținere, din care:						
Total	702	471	620	425	558	375
Cu normă întreagă	640	420	554	377	505	333

Cu normă parțială	62	51	66	48	53	42
Nivel de instruire						
Studii superioare	14	9	15	7	28	12
Studii medii	469	312	317	214	274	176
Alt nivel	219	150	288	204	256	187

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS

Scăderea numărului acestor specialiști este foarte mare cu tendințe de scădere și în viitorul apropiat ceea ce va pune probabil o problemă de funcționare eficientă.

Programul Biblionet

"Biblionet" este un program structurat pe cinci ani cu scopul de a facilita accesul gratuit al cetățenilor la informație, prin dezvoltarea unui sistem de biblioteci publice moderne în România. Programul și-a propus să doteze 1.500 de biblioteci din România cu calculatoare, printr-un proces competitiv de selecție.

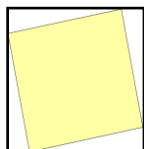
Prin cursurile de formare și tehnologia furnizată, Biblionet a dat bibliotecilor posibilitatea să asigure servicii în comunitățile locale. Cele patru componente principale ale programului se concentrează asupra:

1. Facilitării accesului public la informație

Acest obiectiv vizează înființarea unei rețele de biblioteci dotate cu calculatoare, cu acces public (CAP). Biblionet a sprijinit cu precădere acele biblioteci care puteau demonstra disponibilitatea de a-și asuma o parte din costurile implicate în amenajarea centrelor cu calculatoare publice și internet.

2. Pregătirea bibliotecarilor din bibliotecile publice

S-a concretizat în furnizarea de servicii de formare pentru bibliotecari, partenerii Biblionet elaborând materiale de formare și un sistem de pregătire profesională care să îi ajute pe bibliotecari să introducă noi servicii și să dezvolte inovația în sistemul de biblioteci publice. Cursurile de formare urmăreau specializarea bibliotecarilor în 41 de centre de formare din cadrul bibliotecilor județene pentru ca aceștia să poată adapta noile tehnologii la nevoile comunităților. La încheierea programului național,

ANBPR⁴⁴, ca organizație profesională, și-a asumat sarcina de a administra cursurile de dezvoltare a serviciilor de bibliotecă.

3. Promovarea valorii bibliotecilor pentru comunități

Parteneriat cu Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice (ANBPR) – crearea unor structuri administrative durabile care să poată răspunde nevoilor în continuă schimbare ale bibliotecilor moderne și care să ofere în viitor servicii relevante bibliotecarilor din întreaga țară. În urma unei evaluări a situației de fapt, IREX și partenerii săi au identificat nevoi specifice de informație în domeniul educației, pieței muncii, sănătății, dezvoltării economice și rurale și culturii.

4. Asigurarea sprijinului guvernamental

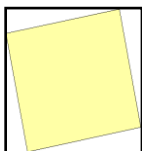
Implicarea administrației în vederea adaptării politicilor publice, pentru a spori impactul investiției în tehnologie pentru bibliotecile publice. În calitate de partener principal guvernamental, Ministerul Culturii și-a asumat rolul de a sprijini Programul Biblionet în perioada desfășurării acestuia și de a asigura durabilitatea acestei inițiative la finalul programului.

Tabelul nr. 40. Informații despre programul Biblionet

	Investiții realizate de Fundația Bill and Melinda Gates (USD)	Investiții realizate de primăriile din România pentru modernizarea bibliotecilor care sunt incluse în Biblionet (USD)	Computere donate de Fundația Bill and Melinda Gates
2007	250.000 USD		860
2009	1.750.000 USD		2350
2010	4.700.000 USD		1800
2011	2.800.000 USD		2200
2012	2.500.000 USD		1400
Total	12.000.000	9.000.000	6461

Sursa datelor: Biblionet România, 2012 preluat din Analiza socio-economică a Grupului "Cultura cu impact social și educațional"

⁴⁴ Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România.

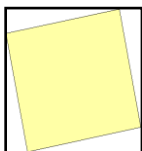
Analiza SWOT

Puncte tari:

- existența unui sistem național de biblioteci publice și specializate – premiză a furnizării de servicii informaționale și de lectură în comunitățile urbane și rurale;
- existența unui sistem bine structurat de ajutor de stat pentru editarea de carte, cu efecte benefice în asigurarea accesului populației la informație și cultură;
- diversificarea ofertei de carte prin creșterea numărului de titluri și prin intensificarea importurilor;
- sunt cele mai frecventate instituții de cultură.
- diversificarea unor servicii de lectură prin programe de tipul Biblionet
 - o utilizarea noilor tehnologii în activitățile de evidență, prelucrare, precum și în accesarea informațiilor;
- construirea, în unele zone, a unor sedii moderne și funcționale care răspund cererii de informație și cultură;
- realizarea bibliotecii digitale naționale, ca parte a bibliotecii digitale europene;
- asigurarea și dezvoltarea infrastructurii informatice, la nivelul Sistemului Național de Biblioteci;

Puncte slabe:

- clădiri vechi și nemodernizate și tehnologii depășite,
- lipsa de atractivitate a sălilor de lectură;
- scăderea constantă a numărului de utilizatori la nivelul sistemului național de biblioteci publice;
- infrastructură necorespunzătoare pentru serviciile de bibliotecă din majoritatea; regiunilor și localităților;
- dependența accentuată a unor biblioteci publice municipale, orășenești și comunale de sistemul de ajutor de stat pentru achiziția de carte și publicații;
- migrația sistematică a absolvenților învățământului biblioteconomic către alte domenii de activitate, în contextul unei atractivități reduse a instituției bibliotecare și a remunerațiilor mici;
- lipsa managementului specializat;
- efectuarea sporadică și utilizarea insuficientă a studiilor de piață în proiectarea ofertei bibliotecare.
- nerespectarea normelor și standardelor în unele activități de bibliotecă;
- colecții îmbătrânite;
- nivel scăzut de informatizare a serviciilor;
- lipsa accesului la Internet în majoritatea bibliotecilor;
- documente electronice și audiovizuale insuficiente;
- inexistența unei activități de cercetare coerente, în cadrul sistemului;
- resurse umane insuficiente;

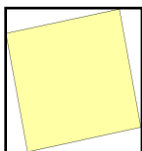

Oportunități:

- o re poziționare a funcțiilor bibliotecii, ca centre de informare comunitară;
- diversificarea activităților culturale în spațiile bibliotecilor;
- poziționarea clădirilor, de obicei centrală, în orașe ar putea fi speculată în scopul măririi atractivității acestor clădiri;
- piață largă de utilizatori ce are exigențe din ce în ce mai mari;
- necesitatea de integrare în structuri informaționale europene;
- existența asociațiilor profesionale și posibilități de afiliere la structuri profesionale europene și internaționale;
- dezvoltarea învățământului și a cercetării științifice la toate nivelurile.

Amenințări:

- cadru reglementativ depășit în raport cu informatizarea surselor și modului de lucru din biblioteci;
- retrocedarea unor clădiri în care funcționează biblioteci publice;
- creșterea continuă a cheltuielilor de funcționare și întreținere;
- lipsa fondurilor pentru modernizarea spațiilor bibliotecilor și lipsa fondurilor pentru achiziționarea de echipament specific;
- instituțiile și resursele nu vor ține pasul cu dezvoltarea societății informaționale sau cu dezvoltarea sistemelor de comunicație;
- diminuarea numărului personalului de specialitate prin efectul reducerilor la nivel național din sectorul bugetar.

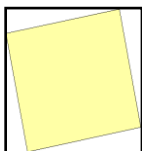
7.3.4.2. Obiective strategice

OBIECTIV GENERAL

- Transformarea bibliotecilor în centre comunitare de informație și îmbunătățirea accesului către toate categoriile de populație.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Satisfacerea intereselor de studiu, lectură, informare, documentare, educare și recreere ale populației prin promovarea cunoașterii.
- Identificarea priorităților naționale și locale de finanțare a activităților de bibliotecă.
- Creșterea calității serviciilor de bibliotecă prin aplicarea unui management activ.
- Modernizarea infrastructurilor bibliotecilor publice și a metodelor de interacțiune cu publicul.
- Specializarea și formarea profesională continuă a personalului existent”.
- Extinderea accesului la serviciile bibliotecii, prin utilizarea Internetului.
- Creșterea calității serviciilor oferite în spațiile de lectură și de informare audiovizuală.
- Îmbunătățirea accesului la materialele de bibliotecă a tuturor utilizatorilor potențiali.
- Transformarea bibliotecilor în centre culturale și educative.
- Dezvoltarea, diversificarea și conservarea colecțiilor de bibliotecă prin asigurarea condițiilor necesare prezervării, conservării și restaurării documentelor de bibliotecă.
- Dezvoltarea bibliotecii on-line - realizarea unui mediu informațional competitiv pentru utilizatori.
- Dezvoltarea unei culturi instituționale care să susțină strategia de dezvoltare a bibliotecilor.

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Programe targetate pentru publicul din toate mediile.
- Programe speciale pentru categoriile defavorizate, care să le faciliteze comunicarea în spațiul bibliotecii, să le formeze și să le dezvolte interesul pentru acest tip de consum cultural.
- Flexibilizarea relațiilor între bibliotecă și utilizatori, în special prin adaptarea programelor de lucru la nevoile exprese ale cititorilor și la timpul disponibil al acestora.
- Inițierea de parteneriate cu școlile, instituțiile publice și organizațiile culturale din zonă pentru configurarea unei oferte complexe, care să includă pe lângă carte și alte bunuri culturale.
- Identificarea unor criterii de evaluare a performanțelor instituționale funcție de capacitatea fiecărei structuri.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Modernizarea infrastructurilor bibliotecilor publice și a metodelor de Direcții de acțiune.
- Promovarea noilor tehnologii.
- Crearea de noi specializări profesionale, în vederea asigurării unor resurse umane competente, capabile să dezvolte noi servicii în bibliotecă;
- Determinarea autorităților în a-și asuma un rol activ și în a integra bibliotecile în planurile lor strategice generale.
- Încurajarea bibliotecilor de a furniza resurse educaționale complementare și de a comunica cu tinerele generații prin practici digitale.
- Facilități pentru utilizatorii cu dizabilități locomotorii, echipamente adecvate pentru alte tipuri de disfuncții.
- Îmbunătățirea competențelor utilizatorilor; cursuri pentru utilizarea noilor tehnologii.
- Implementarea, pe plan național, a unor sisteme automatizate de bibliotecă, care să permită partajarea resurselor, lucrul în rețea și dezvoltarea de noi servicii.
- Adoptarea unui sistem de salarizare pentru bibliotecari corespunzător statutului lor social și cultural.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Implementarea cercetării în domeniul biblioteconomic.
- Implementarea Managementului și Marketingului de bibliotecă.
- Facilitarea utilizării creative a mijloacelor de comunicare media.
- servicii de bibliotecă ușor de utilizat, confortabile și atractive.
- Înființare de filiale ale bibliotecilor publice.
- Completarea colecțiilor cu documente digitale și digitizate, în scopul extinderii accesului la informații, al conservării și valorificării colecțiilor tradiționale de bibliotecă.
- Informatizarea completă a activităților și a serviciilor de bibliotecă.
- Conversia cataloagelor în format electronic și realizarea de biblioteci digitale on-line.
- Programe de informare, educare și recreere pentru întreaga comunitate.

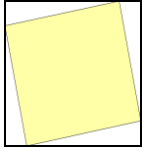
Indicatori instituții culturale indiferent de tipul lor

Indicatori de eficacitate

- Numar de instituții culturale cu infrastructura dezvoltata.
- Numar de spatii culturale nou infiintate.
- Numar de spatii culturale reabilite.
- Numar de echipamente de practica culturala specifica achizitionate.
- Numarul de persoane calificate angajate in domeniul culturii.
- Numarul posturilor vacante ocupate in domeniul culturii.
- Numar de angajati calificati continuu.
- Numar de angajati formati profesional.
- Numar de colaboratori in institutiile culturale.
- Numar de organizatii cu strategii de marketing implementate.
- Numar de criterii de evaluare si performanta adaptate la specificul activitatii folosite de institutiile culturale.
- Numar de institutiile culturale beneficiare ale studiilor de cunoastere si diversificarea si/sau fidelizarea audientei.
- Numar de studii de de cunoastere si diversificarea si/sau fidelizarea audientei realizate.
- Numar de compartimente specifice pentru sustinerea actului managerial (echipa manageriala, compartimente cercetare-dezvoltare, consultanta, etc.) din cadrul institutiilor culturale.
- Numar de rezidente artistice.
- Numar de workshopuri pe teme culturale.
- Numar de evenimente culturale organizate la cererea comunitatii.

Indicatori de eficiență

- Suma medie pe instituție culturala alocata dezvoltarii infrastructurii.
- Suma medie alocata pentru infiintarea unui nou spatiu cultural.
- Suma medie alocata pentru reabilitarea unui spatiu cultural.
- Suma medie alocata achizitionarii de echipamente de practica culturala specifica .
- Suma medie pe strategie de marketing implementata de o organizatie.
- Suma medie pe studiu de cunoastere si diversificarea si/sau fidelizarea audientei realizat.
- Suma medie pe rezidenta artistica.
- Suma medie pe workshop cultural.
- Suma medie pe medie pe eveniment cultural.

8. Dezvoltarea infrastructurii culturale

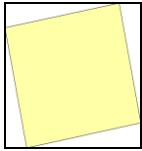
În discutarea problematicii legate de infrastructura culturală trebuie pornit de la concepția de amenajare a teritoriului și de stabilire a infrastructurii minimale necesare pentru diferitele tipuri de aglomerări umane. În acest sens trebuie precizată de la început dificultatea activității de amenajare a teritoriului, care trebuie să aibă în vedere și să armonizeze cerințe și tendințe uneori divergente, altele chiar contrastante. Astfel, în consonanță cu principiile europene în materie, obiectivele amenajării teritoriului sunt:

- dezvoltarea economică și socială echilibrată a regiunilor și zonelor, cu respectarea specificului acestora,
- **îmbunătățirea calității vieții oamenilor și a colectivităților umane,**
- gestionarea responsabilă a resurselor naturale și protecția mediului,
- utilizarea rațională a teritoriului.

Activitățile de amenajare a teritoriului se realizează pe baza principiului ierarhizării, coeziunii și integrării spațiale la nivel național, regional, județean, orașenesc și comunal, pentru a se crea astfel cadrul adecvat pentru dezvoltarea echilibrată și utilizarea rațională a teritoriului, precum și pentru gestionarea responsabilă a resurselor naturale, umane și materiale și protecția mediului.

Unul din conceptele cheie în jurul căruia se articulează întreaga abordare în ceea ce privește amenajarea teritoriului este *locuirea*. Acest concept, care are la bază locuința, presupune însă mult mai mult decât atât, i.e. un ansamblu de necesități și activități socio-economico-culturale legate direct sau indirect de locuință, în care alături de caracteristicile și calitatea locuinței în sine se află infrastructura de acces, mediul precum și *dotările și serviciile social-culturale oferite (învățământ, sănătate, cultură, comerț, transport, agrement)*.

Potrivit *Planului de Amenajare a Teritoriului Național – Secțiunea a IV-a – Rețeaua de localități*, aprobat prin Legea nr 351 din 2001, cu modificările și completările ulterioare sunt stabiliți o serie de indicatori și de criterii care să permită calificarea unei aglomerări umane într-una din formele administrative: comună / sat, oraș sau municipiu.

Printre indicatorii cantitativi și calitativi minimali de definire a localității urbane se numără și cei privind infrastructura culturală.

Astfel, pentru obținerea statutului de oraș, este necesară o infrastructura culturală minimală compusă din

”săli de spectacol, biblioteci publice, spații pentru activități sportive”

iar pentru municipiu sunt necesare

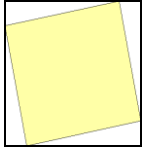
”săli de spectacol, eventual teatre, instituții muzicale, biblioteci publice, stadion, săli de sport” .

Pentru localitățile rurale, respectiv pentru comună /sat **nu** sunt prevăzute nici un fel de facilități culturale ca indicatori minimali de atins și de respectat.

În afara puternicului minimalism al echipării/dotării culturale ”de bază” pe care legea o are în vedere, constatăm absența surprinzătoare a instituțiilor muzeale din această listă.

Pe de altă parte, este un fapt recunoscut în majoritatea statelor Uniunii că **obiectivul de îmbunătățire a calității vieții oamenilor și a colectivităților umane nu poate fi atins fără a i se integra și dimensiunea ofertei și consumului de cultură**, care se materializează în infrastructura ce permite exercițiul acestor drepturi fundamentale - de la biblioteci, muzee, instituții de spectacole, așezăminte culturale, la librării, magazine de închiriere videograme, cluburi cu diverse activități culturale, discoteci, internet-cafe-uri sau alte centre comunitare de acces universal, spații în aer liber amenajate pentru târguri populare, talciocuri festivaluri, evenimente tradiționale, festivaluri și altele asemenea, pe o plajă foarte largă, care exprimă tiparele și preferințele de consum ale membrilor unei comunități, rezidenților temporari sau chiar turiștilor.

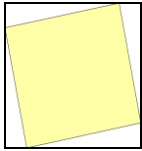
Dezvoltarea infrastructurii culturale nu poate fi gândită decât într-un mod integrat, ținându-se cont de infrastructura conexasă care facilitează accesul publicului la instituțiile de cultură: sistemul de drumuri, rețeaua de transport public urbană, parcuri, restaurante, etc. De aceea, dezvoltarea infrastructurii culturale și facilitarea accesului comunității trebuie să țină seama, pe de o parte de percepția membrilor comunității privind nevoile și preferințele lor, iar pe de altă parte de deschiderea autorităților locale și a mediului de afaceri local pentru rezolvarea problemelor de infrastructură identificate. Astfel, dezvoltarea infrastructurii culturale ar trebui să pună accent mai degrabă pe conservarea și punerea în valoare a clădirilor din perspectiva accesului membrilor comunității, decât din perspectiva unei valori în sine a construcției respective. De asemenea, ar trebui să existe un echilibru între tendințele de centralizare și de descentralizare. Centralizarea infrastructurii culturale se referă la crearea de aglomerări culturale, de tipul clusterelor creative, într-o anumită zonă a spațiului urban (de obicei

zona centrală, dar sunt și cazuri de clustere în zone periferice) și presupune accentul fie pe producția culturală, fie pe consumul cultural.⁴⁵ Descentralizarea infrastructurii culturale presupune existența mai multor zone de aglomerări de infrastructură culturală orientată în același timp pe producția, dar și pe consumul cultural.⁴⁶ Echilibrul între cele două tendințe nu se poate realiza fără a afla care sunt nevoile membrilor comunității și în ce măsură infrastructura culturală existentă, construită inițial pentru un anumit tip de societate și economie, mai este funcțională și corespunde așteptărilor utilizatorilor principali, în condițiile transformărilor infrastructurii urbane din ultimii ani (creșterea numărului de locuitori din orașele mari și scăderea în orașele medii și mici, apariția marilor centre comerciale, intensificare fluxului circulației urbane, schimbările din domeniul imobiliar, dezvoltarea suburbiilor).

⁴⁵ Steven R. Dang and Nancy Duxbury, Planning for Cultural Infrastructure on a Municipal or Regional Scale: Key Frameworks and Issues from the Literature, *Creative City of Canada*, 2007, p. 5.

⁴⁶ *Idem*.

8.1. Situația prezentă

Prezenta secțiune prezintă studiul realizat de CSCDC în anul 2008 cu privire la infrastructura culturală pentru ediția din acel an a Barometrului de Consum Cultural, respectiv cu privire la distribuția tipului și cantității de resurse culturale sub forma spațiilor construite sau în aer liber amenajate pentru activități culturale, disponibile la nivelul regiunilor de dezvoltare. Cercetarea sociologică s-a bazat pe răspunsurile participanților la studiu, răspunsuri care reprezintă percepția subiectivă a acestora ceea ce este de natură să inducă un grad de subiectivism ce ar putea distorsiona realitatea obiectivă. Cu toate acestea, existența obiectivă a unor resurse de infrastructură care nu intră în consumul și percepția de consum a locuitorilor este prin ea însăși un semnal de alarmă cu privire la adecvarea ofertei ei la realitatea socială și culturală specifică.

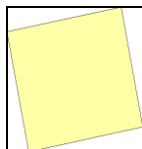
Prezentarea situației infrastructurii culturale din România în funcție de regiunile de dezvoltare are ca particularitate faptul că orașul București a fost analizat separat de județul Ilfov, în vederea obținerii unui set de informații detaliate despre cele două zone, care diferă prin prisma mai multor aspecte.

Prin infrastructură culturală se înțelege, în acest context, ansamblul de instituții care oferă servicii și produse cu caracter cultural, cum ar fi muzeele, teatrele, cinematografele, dar și chioșcurile de ziare sau discotecile. În analiză au fost introduse și alte tipuri de resurse, a căror legătură cu domeniul cultural este minimă, dar care contribuie la conturarea unei perspective de ansamblu asupra gradului de dezvoltare a zonei vizate: stadioane, centre xerox, săli de sport, etc.

Participanții la studiu au fost întrebați dacă în localitatea lor există sau se organizează anumite instituții sau evenimente, putând să aleagă una din cele patru variante de răspuns conforme situației în care se află: *Nu, nu am avut niciodată; Am avut înainte de '89, dar nu mai avem; Am avut după '89, dar nu mai este; Da, acum avem*, sau să bifeze opțiunea „*Nu știu/Nu răspund*”. Respondenților li s-a cerut să precizeze și dacă instituția respectivă le este sau nu necesară, obținându-se astfel informații despre orizontul nevoilor lor. Plecând de la aceste date, am construit un clasament al regiunilor de dezvoltare în funcție de distribuția tipurilor de infrastructură.

Distribuția infrastructurii culturale pe regiuni de dezvoltare

În cele ce urmează vom prezenta modul în care se distribuie infrastructura culturală în funcție de regiunea de dezvoltare. Orașul București este perceput de respondenți ca zona cu cele mai multe resurse culturale, fiind urmat la o distanță relativ mică de regiunea Nord-Est. La polul opus se poziționează județul Ilfov, considerat de locuitorii săi ca fiind zona cea mai puțin bogată în acest tip de resurse. Tabelul de mai jos prezintă clasamentul distribuției infrastructurii culturale pe regiuni de dezvoltare, procente reprezentând ponderea celor care au menționat că dispun în prezent de aceste resurse culturale.

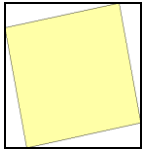
Tabelul nr. 41. Ierarhia regiunilor de dezvoltare în funcție de resursele culturale existente identificate de respondenți

Regiunea de dezvoltare	Regiunea de dezvoltare	Procentul celor care susțin existența celor 22 de resurse în localitatea lor
București	București	68%
Nord-Est	Vest	25%
Sud-Est	Nord-Vest	20%
Nord-Vest	Sud-Est	20%
Centru	Sud	13%
Sud	Nord-Est	12%
Sud-Vest	Centru	10%
Vest	Sud-Vest	10%
Ilfov	Ilfov	0%

Sursa CSCDC, 2008

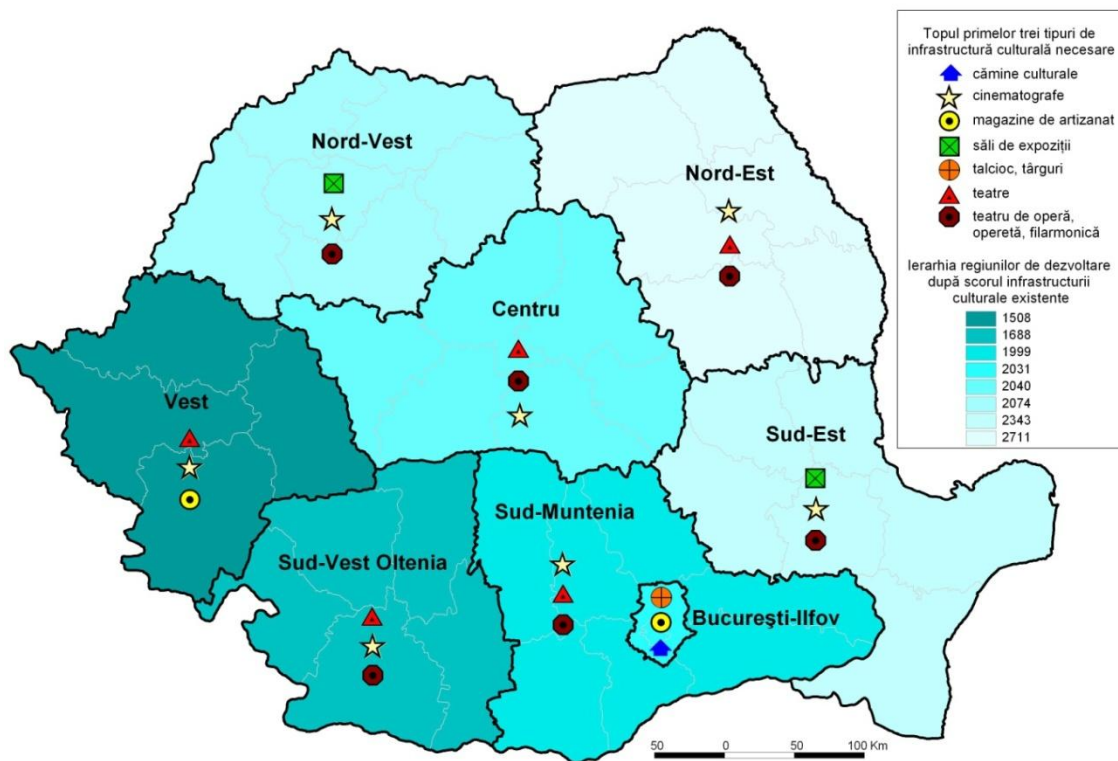
Orașul București se află în fruntea ierarhiei atât din perspectiva scorului de infrastructură culturală, cât și din perspectiva răspunsurilor la întrebarea privind existența diferitelor tipuri de infrastructură. Dintre participanții la studiu cu domiciliul în Capitală 68% sunt de părere că în orașul lor se află disponibile toate cele 22 de categorii de infrastructură. În regiunea Vest, aflată pe poziția secundă, procentul scade la doar 25%, în timp ce în regiunile Nord-Vest și Sud-Est se înregistrează răspunsuri afirmative în proporție de 20%. În schimb, în Ilfov nici una dintre persoanele intervievate nu a putut identifica în localitatea sa toate categoriile de resurse.

În România, cel mai răspândit tip de infrastructură este reprezentat de căminele culturale/casele de cultură, acestea fiind urmate de biblioteci și de discoteci. Teatrele de operă, cinematografele și teatrele sunt așezămintele culturale cel mai rar menționate.

În concluzie, regiunile de dezvoltare se aseamănă în mare măsură în ceea ce privește resursele culturale identificate cel mai frecvent și cel mai rar, cu excepția orașului București și a județului Ilfov. Harta 1 ilustrează sugestiv rezultatele deja prezentate, grupând de această dată Capitala cu zona județului Ilfov, conform clasificărilor oficiale. Acesta este principalul motiv pentru care regiunea de dezvoltare București-Ilfov este surclasată în clasamentul zonelor de regiunile Nord-Est, Sud-Est, Nord-Vest și Centru, deoarece, deși în Capitală se găsesc cele mai multe resurse, în împrejurimile acesteia infrastructura culturală lipsește.

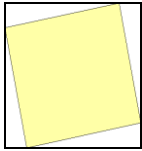
Harta nr. 1. Infrastructura culturală existentă și tipurile de infrastructura necesare fiecărei regiuni

Sursa CSCDC, 2008

Distribuția tipurilor de infrastructură culturală pe regiuni de dezvoltare

Următoarea analiză evidențiază distribuția fiecărui tip de infrastructură culturală la nivelul regiunilor de dezvoltare. Astfel, chioșcurile de *distribuție a presei* reprezintă acea resursă răspândită relativ uniform la nivelul regiunilor de dezvoltare. După cum se preconiza, toți respondenții din orașul București au confirmat existența chioșcurilor de

ziare. La polul opus se află județul Ilfov (42%), urmat de zonele Nord-Vest și Nord-Est (49%, respectiv 50%). Demn de remarcat este faptul că doar 1% dintre persoanele intervievate au menționat prezența chioșcurilor înainte de anul 1989 și dispariția acestora în prezent. Această constatare poate fi explicată prin faptul că, în general, rețelele de distribuție a presei s-au dezvoltat, chioșcurile înmulțindu-se odată cu creșterea numărului de publicații și a consumului de presă scrisă. Înainte de 1989, numărul titlurilor de presă era mai redus, răspândirea ziarelor era limitată, cererea de puncte de distribuție fiind, în consecință, scăzută.

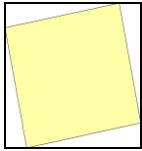
O situație diferită apare în cazul *bibliotecilor* care sunt, la nivel național, mai răspândite decât chioșcurile de ziare, 82% din totalul respondenților afirmând că există astfel de resurse în localitatea lor, față de 70% în cazul chioșcurilor. Un caz aparte îl reprezintă și de această dată județul Ilfov, unde doar 22% dintre participanții la studiu au confirmat existența acestui tip de infrastructură, în comparație cu regiunea Sud-Est (82%) sau cu orașul București (99%). Mai mult, 25% dintre persoanele intervievate au menționat prezența unor astfel de instituții înainte de 1989 și dispariția lor în prezent, în regiunea Centru procentul acestor respondenți atingând valoarea de 10%.

În ceea ce privește *librăriile*, orașul București se află din nou pe primul loc, cu un procent de 100%, urmat de regiunea Centru, cu 64%. Cele mai puține librării se află în Ilfov, la mare distanță de toate celelalte regiuni. Aici, 23% dintre respondenți au afirmat că după anul 1989 au fost deschise librării, care nu au rezistat totuși până în prezent. Privind în ansamblu situația regiunilor, putem concluziona că procentul persoanelor care identifică existența librăriilor în localitatea lor (58%) este mai mic decât al celor care indică existența bibliotecilor (77%).

La nivel regional, situația *papetărilor* este asemănătoare cu cea a librăriilor, procentul celor care menționează existența acestui tip de resursă în localitatea lor fiind de aproximativ 50% la nivel național. Singura diferență este întâlnită la nivelul județului Ilfov, unde 42% dintre participanți susțin că au în prezent papetării, în timp ce în cazul librăriilor procentul este de doar 24%.

Răspândirea *centrelor de închiriere audio/video* atinge nivelul cel mai ridicat în orașul București, unde 99% dintre respondenți au confirmat existența acestui tip de resursă. Cel mai scăzut nivel se înregistrează în județul Ilfov (27%), urmat îndeaproape de regiunea Sud (29%). Acest tip de infrastructură este mai rar întâlnită în general, lipsind din multe localități. În regiunile Sud și Vest aceste centre au fost înființate după anul 1989, dar nu mai funcționează în prezent.

Un caz aparte îl reprezintă situația *cinematografelor*. În capitală, 99% dintre participanți confirmă existența cinematografelor, în timp ce majoritatea respondenților din Ilfov (96%) afirmă lipsa acestei resurse culturale din localitatea lor. În afară de orașul București, restul țării dispune într-o măsură relativ mică de acest tip de infrastructură (între 21% și 38% dintre respondenți menționează existența unui cinematograf). De asemenea, anumite localități din regiunile Centru, Vest și Sud-Vest au găzduit la un moment dat cinematografe, însă acestea au fost desființate între timp.

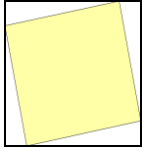
Situația *teatrelor* este diferită de cea a cinematografeilor. În timp ce în orașul București toți respondenții au indicat existența teatrelor, în zone precum Nord-Est, Sud sau Nord-Est, procentul scade la 28%, 21% respectiv 4%. La nivel național, cu excepția capitalei, prezența acestui tip de instituție este scăzută – 39%. Asemănător, este semnalată și lipsa teatrelor de operă, capitala constituind singura excepție, 100% dintre respondenți semnalând existența acestora, în timp ce la nivel național prezența acestor instituții este de doar 30%. Răspândirea teatrelor de operetă este mai mică decât cea a teatrelor în toate regiunile de dezvoltare.

La nivel național, *sălile de spectacole* sunt prezente într-o mai mare măsură (52% dintre respondenți le confirmă existența în localitate) decât teatrele (39%) sau teatrele de operă (30%). În regiunea Centru procentul celor care beneficiază de săli de spectacole atinge un nivel de 72%, în timp ce în Ilfov acesta se menține scăzut, atingând un nivel de doar 15%.

În ceea ce privește *muzeele și expozițiile*, se observă faptul că existența primelor este mai frecvent menționată decât a celor din urmă. Diferențele între procente sunt însă relativ mici, spre exemplu, în regiunea Centru 55% dintre cei intervievați afirmă că există muzee, în timp ce 47% susțin existența expozițiilor. Se poate sesiza însă o legătură între cele două tipuri de resurse culturale, deoarece ierarhia regiunilor pe baza răspunsurilor participanților la întrebarea privind existența muzeelor este aproape identică cu cea formată pornind de la afirmațiile despre expoziții. Se poate astfel înainta ipoteza potrivit căreia, conceptele de „muzeu” și cel de „expoziție” se află într-o strânsă legătură, oamenii nefăcând o distincție clară între ele. Procentele mai mari în cazul muzeelor indică însă faptul că acestea au un grad mai mare de prototipicalitate, fiind astfel ușor de reținut. O descriere detaliată a conduitei de vizitare a muzeelor și expozițiilor se regăsește în secțiunea Infrastructura Muzeală și Comportamentul de Consum.

În ceea ce privește *căminele culturale/casele de cultură*, acestea sunt foarte răspândite în toate zonele țării, cu o frecvență mai ridicată în regiunile Vest și Nord-Vest (89%) și cel mai rar în Ilfov (34%). Deși în orașul București numărul caselor de cultură este relativ mic (cele mai cunoscute fiind Casa de Cultură a Studenților sau Casa de Cultură Nicolae Bălcescu), 86% dintre cei intervievați au identificat existența acestor resurse, fapt ce poate fi explicat de notorietatea instituțiilor menționate anterior, dar și de percepția că, în general, în capitală sunt disponibile cele mai multe resurse culturale. Situația județului Ilfov este una interesantă, 37% dintre respondenți afirmând că, deși înainte de 1989 au existat astfel de instituții în localitatea lor, acestea au dispărut în prezent. O posibilă explicație ar fi faptul că după 1989 activitățile organizate de căminele culturale au fost din ce în ce mai rare, ceea ce a condus la scăderea interesului oamenilor pentru acest tip de instituție.

O altă resursă culturală foarte răspândită în România este reprezentată de *talciocurile/târgurile regionale și județene*. Procentul cel mai mare de respondenți care remarcă acest tip de infrastructură se află în orașul București (96%), urmat de regiunea

Sud-Est (79%). În schimb, în Ilfov și în regiunea de Sud doar 45% dintre respondenții indică existența talciocurilor în localitățile lor.

Festivalurile/sărbătorile specifice sunt des întâlnite, orașul București aflându-se în fruntea ierarhiei (99%), urmat de regiunile Vest (85%) și Sud-Est (73%). Din nou, cea mai mică valoare se înregistrează în județul Ilfov (37%).

Distribuția *obiectivelor de patrimoniu* (monumente, mănăstiri istorice, situri arheologice, cetăți etc.) este relativ uniformă pe întreg teritoriul țării. În timp ce în capitală acest tip de infrastructură este identificat de toți respondenții, în alte regiuni se înregistrează procente care nu depășesc 70%, iar în Ilfov proporția răspunsurilor afirmative este de 29%. Această situație se datorează faptului că respondenții s-au referit strict la localitatea din care provin și nu toate localitățile găzduiesc obiective de patrimoniu.

În concluzie, în România resursele de infrastructură culturală sunt distribuite inegal pe teritoriul țării, fiind concentrate mai degrabă în capitală.

Recunoașterea prezenței sau absenței anumitor resurse culturale la nivel local este corelată cu nevoia percepută fata de aceste tipuri de infrastructură publică.

Nevoia de infrastructură publică

Aspecte metodologice

În urma analizei factoriale⁴⁷ infrastructura culturală publică a fost grupată pe 4 categorii: infrastructură culturală clasică, infrastructură modernă-divertisment, infrastructură de informare și infrastructură culturală locală. Tipurile de instituții/ofertați de cultură/accesorii din fiecare categorie de infrastructură s-au grupat în felul următor:

⁴⁷ Analiză factorială PCA cu rotație Varimax, obținându-se un KMO=0,94 și 4 factori care explică împreună 62,8% din variația celor 22 de indicatori.

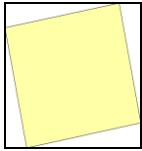
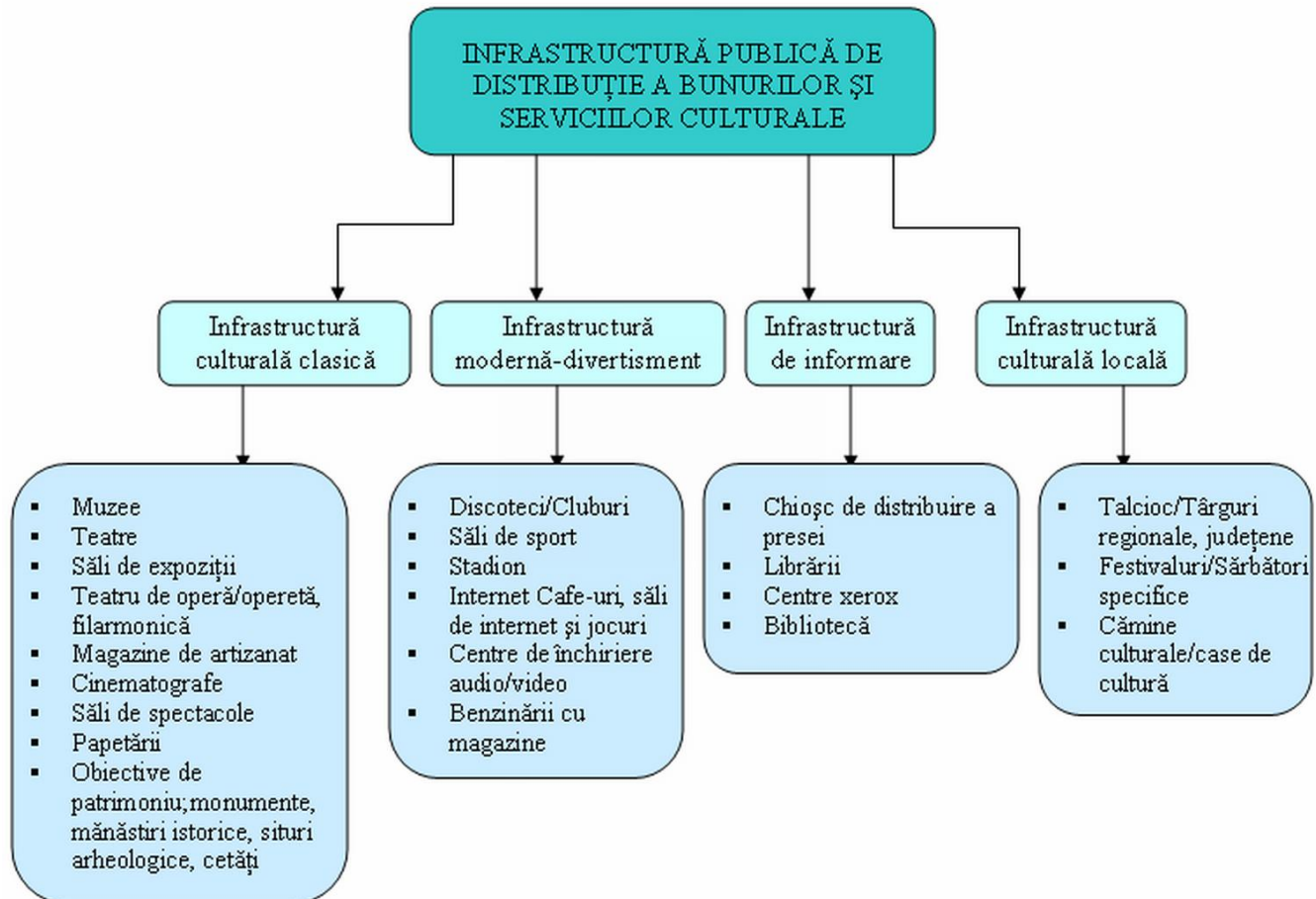

Figura nr. 52. Tipologia infrastructurii publice de distribuție a bunurilor și serviciilor culturale

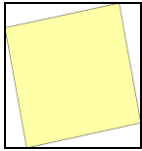

Sursa CSCDC, 2008

Din analiza nevoilor generale de infrastructură culturală publică ale populației, a reieșit faptul că nu tipurile de infrastructura care lipsesc sunt și cele percepute ca fiind necesare.

Indiferent de nivelul accesibilității la diferite tipuri de infrastructură, persoanele intervievate consideră unele categorii de resurse culturale ca fiind mai necesare.

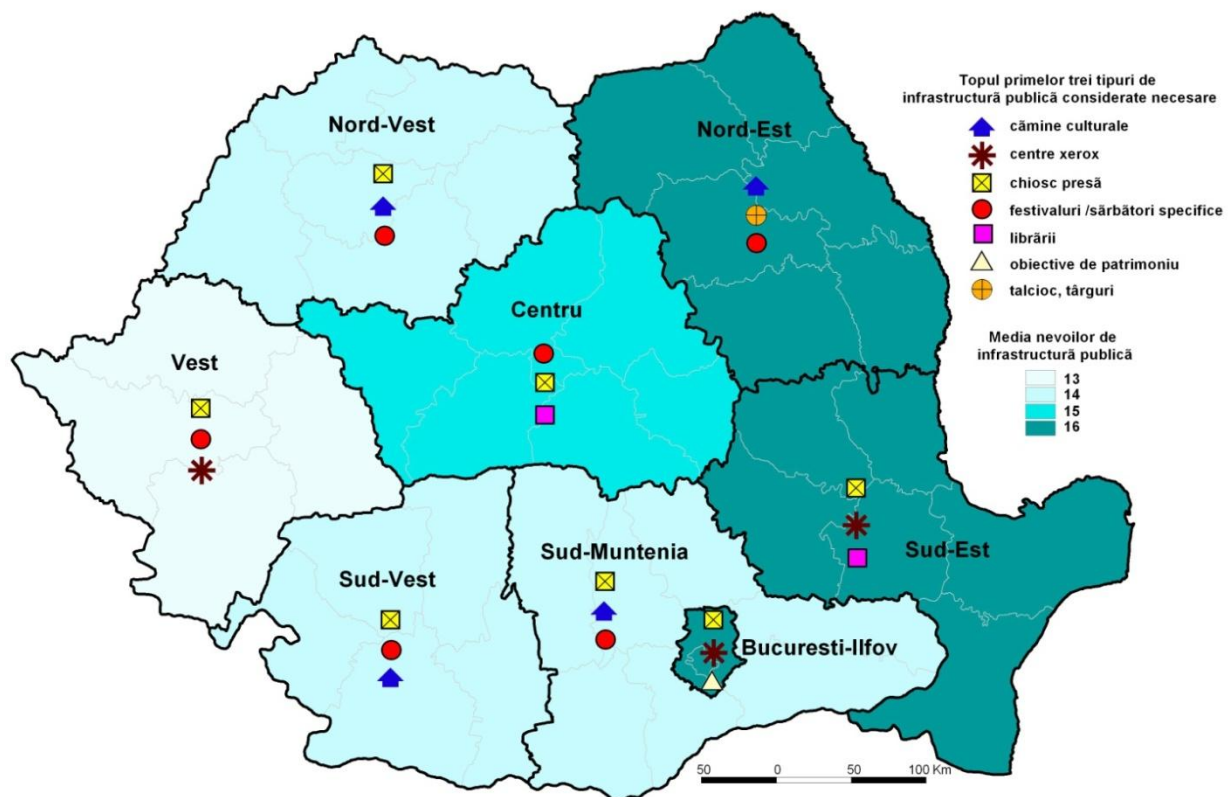
În continuare a fost analizat modul în care se distribuie tipurile de infrastructură publică necesare în funcție de regiunile de dezvoltare și de vârsta populației.

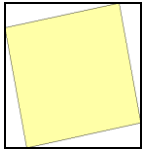

Nevoia de infrastructură culturală publică pe regiunile de dezvoltare

Descrierea modului în care sunt distribuite tipurile de infrastructură publică necesare în fiecare regiune de dezvoltare este prezentată în harta numărul 2, în care am reprezentat prin gradația culorilor media numărului tipurilor de infrastructură necesare unei persoane. Astfel, culoarea cea mai intensă corespunde valorii celei mai mari: spre exemplu, în regiunea Sud-Muntenia, media tipurilor de infrastructură publică considerate necesare este 14, aceasta reprezentând numărul de tipuri de infrastructură pe care le consideră necesare în medie o persoană din această regiune a țării. Se observă că mediile tipurilor de infrastructură publică sunt aceleași pentru mai multe regiuni și că valorile mediilor sunt foarte apropiate, ceea ce înseamnă că la nivel național nevoia de infrastructură publică are un caracter mai degrabă uniform. Regiunile cu cea mai mare medie sunt: Nord-Est, Sud-Est și București-Ilfov cu o medie de 16 tipuri de instituții necesare/ persoană, fiind urmate de regiunea Centru cu o medie de 15 și de regiunile Nord-Vest, Sud-Vest Oltenia și Sud-Muntenia cu o medie de 14 tipuri de instituții necesare/persoană, regiunea Vest înregistrând cea mai mică medie (13).

Harta nr. 2. Media și topul primelor trei tipuri de infrastructură publică necesare pe regiuni de dezvoltare

Am inclus în aceeași hartă primele trei poziții ale clasamentului celor mai necesare trei tipuri de infrastructură publică pe fiecare regiune de dezvoltare. Se observă o similaritate între regiuni din acest punct de vedere, din cele 22 de tipuri de infrastructură publică, cele mai necesare fiind considerate aceleași: chioșcurile de presă, festivalurile și căminele culturale. Acest aspect indică nevoia de structuri care să sprijine activitățile de informare, precum și cele recreative.

Nevoia de infrastructură culturală publică pe grupe de vârstă

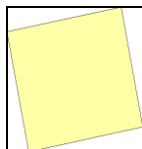
În ceea ce privește nevoia de infrastructură culturală publică în funcție de vârstă, am realizat două clasamente: al celor mai necesare și al celor mai puțin necesare tipuri de infrastructură (Tabelul numărul 42). Se poate observa că, indiferent de grupa de vârstă, în fruntea clasamentului celor mai necesare tipuri de infrastructură culturală se situează infrastructura de informare (chioșc de distribuție a presei, librării, centre xerox) și infrastructura culturală locală (talcioc/târguri regionale, județene, festivaluri/sărbători specifice, cămine culturale/case de cultură).

În ceea ce privește clasamentul celor mai necesare tipuri de infrastructură, se observă anumite diferențe: pentru grupa de vârstă 15-24 ani, pe poziția a doua se găsesc sălile de sport. Un alt tip de infrastructură care apare doar în cazul acestei grupe este reprezentat de discotecii/cluburi. Librăriile apar ca tip de infrastructură publică necesară grupelor de vârstă de la 15 la 54 de ani, în timp ce talciocurile și/sau târgurile regionale/județene apar ca fiind necesare grupelor de vârstă 45-54 ani, 55-64 ani, 65 ani și peste.

Pentru grupa de vârstă 15-24 de ani, în clasamentul celor mai puțin necesare tipuri de infrastructură publică se regăsesc doar tipuri de infrastructură culturală clasică (magazine de artizanat, teatru de operă, operetă, filarmonică, săli de expoziții, săli de spectacole). Aceeași situație se definește și pentru restul grupelor de vârstă, cu observația că pe măsură ce se înaintează în vârstă, în lista tipurilor de infrastructură mai puțin necesare apar și categorii care fac parte din infrastructura modernă-divertisment (discotecii/cluburi, Internet Cafe-uri, săli de internet, jocuri).

Caracterul pragmatic al nevoilor, în funcție de care populația clasifică tipurile de infrastructură constituie o posibilă explicație a ordonării prezentate în cadrul celor două clasamente. Respondenții tind să clasifice infrastructura culturală publică în funcție de nevoile cu un grad ridicat de proximitate (nevoi zilnice), considerând necesare tipurile de infrastructură publică pe care le utilizează cel mai frecvent și care răspund unor nevoi ce pot fi încadrate, după clasificarea nevoilor realizată de Maslow, în tipologia unor nevoi „de bază”⁴⁸. Acestea primează și, o dată satisfăcute, se poate trece la împlinirea celorlalte tipuri de nevoi, cum ar fi cele cognitive (de a cunoaște, de a

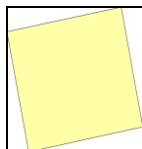
⁴⁸ Nevoile pe care le numim aici „de bază” nu trebuie confundate cu nevoile de bază din Teoria Ierarhiei Nevoilor Umane a lui Abraham Maslow, intenția fiind de a compara caracterul nevoilor de infrastructură publică cu tipologia propusă de psihologul umanist.

înțelege și de a explora) sau cele estetice (pentru frumusețe, ordine, simetrie). Toate tipurile de infrastructură publică culturală răspund unor nevoi cu caracter cognitiv. Totuși, dintre acestea se evidențiază unele nevoi cu un nivel de pragmatism mai ridicat, pe care le putem numi nevoi cognitiv-pragmatice și pe care le putem integra în categoria nevoilor de bază/primare. Nevoile cu un slab caracter pragmatic intră în categoria celor secundare, numite și nevoie cognitiv-estetice. Datorită componentei cognitive mai puternice aceste nevoie sunt satisfăcute după cele primare.

Tabelul nr. 42. Topul celor mai necesare și celor mai puțin necesare tipuri de infrastructură culturală pe grupe de vârstă

Grupa de vârstă	Topul celor mai necesare tipuri de infrastructură culturală publică		Topul celor mai puțin necesare tipuri de infrastructură culturală publică	
	Tipul de infrastructură culturală publică	Rang	Tipul de infrastructură culturală publică	Rang
15-24 ani	Centre xerox, Chioșc de distribuire a presei	1	Teatre	5
	Săli de sport	2	Muzee	4
	Festivaluri/Sărbători specifice	3	Săli de expoziții	3
	Discoteci/Cluburi	4	Magazine de artizanat	2
	Librării	5	Teatru de operă, operetă, filarmonică	1
25-34 ani	Chioșc de distribuire a presei	1	Internet Cafe-uri, săli de internet, jocuri	5
	Centre xerox	2	Săli de expoziții	4
	Festivaluri/Sărbători specifice	3	Magazine de artizanat	3
	Librării	4	Centre de închiriere audio/video	2
	Cămine culturale/Case de cultură	5	Teatru de operă, operetă, filarmonică	1
35-44 ani	Chioșc de distribuire a presei	1	Săli de expoziții	5
	Festivaluri/Sărbători specifice	2	Discoteci/ Cluburi	4
	Centre xerox	3	Internet Cafe-uri, săli de internet, jocuri	3
	Cămine culturale/Case de cultură, Librării	4	Centre de închiriere audio/video	2
	Săli de spectacole	5	Teatru de operă, operetă, filarmonică	1
45-54	Chioșc de distribuire a presei	1	Magazine de artizanat	5

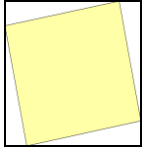
ani	Festivaluri/Sărbători specifice	2	Discoteci/ Cluburi	4
	Librării, Centre xerox	3	Centre de închiriere audio/video	3
	Talcioc/Târguri regionale, județene	4	Internet Cafe-uri, săli de internet, jocuri	2
	Cămine culturale/Case de cultură	5	Teatru de operă, operetă, filarmonică	1
55-64 ani	Chioșc de distribuire a presei	1	Cinematografe	5
	Talcioc/Târguri regionale, județene	2	Săli de spectacole	4
	Centre xerox	3	Internet Cafe-uri, Teatru de operetă	3
	Cămine culturale/Case de cultură	4	Centre de închiriere audio/video	2
	Papetării	5	Discoteci/Cluburi	1
65 de ani și peste	Chioșc de distribuire a presei	1	Săli de expoziții	5
	Talcioc/Târguri regionale, județene	2	Discoteci/Cluburi	4
	Festivaluri/Sărbători specifice	3	Centre de închiriere audio/video	3
	Cămine culturale/Case de cultură	4	Teatru de operă, operetă, filarmonică	2
	Centre xerox	5	Internet Cafe-uri, săli de internet, jocuri	1

Sursa CSCDC, 2008

Nevoia de infrastructură culturală: diferențe între tipuri de orașe

Aspecte metodologice

Nevoia de infrastructură pentru distribuția bunurilor culturale a fost măsurată în cadrul cercetării prin întrebarea „Vă este (sunt) necesar(e)...?” însoțită de o listă de tipuri de infrastructură, având ca variante de răspuns „da” și „nu”. În continuare, prezentăm o comparație a nevoilor privind infrastructura culturală în funcție de mediul de rezidență „urban”, realizând distincția între "orașe foarte mari" (cu peste 200 000 de locuitori), "orașe mari" (100 - 200 000 de locuitori), "orașe mici" (30 - 100 000 de locuitori) și "orașe foarte mici" (sub 30 000 de locuitori). Axarea analizei pe zona urbană se justifică prin aceea că în mediul urban consumul cultural este mai intens și există mecanismele necesare dezvoltării de noi nevoi culturale la nivelul populației.

Necesitatatea percepută pentru tipuri de infrastructură

O trăsătură comună orașelor analizate este faptul că tipurile de infrastructură considerate cele mai necesare sunt chioșcurile de distribuție a presei, centrele xerox, librăriile și festivalurile sau sărbătorile specifice.

Orașele foarte mari și mari

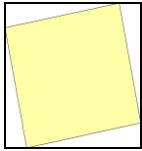
Dincolo de tipurile de infrastructură menționate anterior, sălile de spectacol (75%), obiectivele de patrimoniu (73%), teatrele (72%), talciocurile (71%), muzeele (71%) și papetăriile (70%) sunt cel mai frecvent menționate ca fiind necesare în cazul orașelor cu peste 200 000 de locuitori. La polul opus se află centrele de închiriere audio-video (57%), teatrele de operă sau operetă (56%), discotecile, cluburile (55%) și internet café-urile (52%).

În ceea ce privește orașele cu 100-200 000 de locuitori, cel mai des menționate tipuri de infrastructură necesare sunt obiectivele de patrimoniu (88%), sălile de spectacole (84%), papetăriile (82%), talciocurile (80%), magazinele de artizanat (80%), teatrele (79%) și muzeele (78%). La fel ca în cazul orașelor foarte mari, cele mai mici procente sunt obținute de internet café-uri (61%), teatrele de operă și operetă (61%), discoteci, cluburi (55%) și centrele de închiriere audio-video (49%).

Orașele mici și foarte mici

O diferență importantă în cazul orașelor mici se referă la faptul că cele mai necesare tipuri de infrastructură culturală sunt: casele de cultură (76%), urmate de talciocuri (72%), săli de spectacole (71%), obiective de patrimoniu (67%), biblioteci (66%) și de magazine de artizanat (66%). Ultimele poziții sunt ocupate de aceleași mijloace de distribuție a bunurilor culturale ca și în cazul orașelor foarte mari și mari, însă într-o ordine modificată, cel mai mic procent obținându-l de data aceasta teatrele de operă și operetă (42%).

Asemănător, cea mai mare parte a locuitorilor orașelor foarte mici (84%) menționează că le sunt necesare casele de cultură. Pentru aceste localități, celelalte tipuri de infrastructură a căror necesitate este percepută într-o măsură considerabilă sunt: bibliotecile (79%), sălile de spectacol (76%), papetăriile (76%), stadioanele (76%) și talciocurile (74%). Și în acest caz, cel mai puțin necesare tipuri de infrastructura sunt teatrele de operă și operetă (39%), precedate de centrele de închiriere (50%), *discotecile, internet cafe-urile și magazinele de artizanat (fiecare cu câte 58%)*.

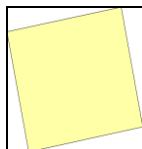
Tabelul nr. 43. Nevoia de infrastructură de distribuție a bunurilor culturale în mediul urban, procentele celor ce au răspuns "da"

Vă este (sunt) necesar (e)....?	Orașe mari (peste 200000)	Orașe mari (100-200000)	Orașe mici (30-100000)	Orașe mici (sub 30000)
Chioșc de distribuție a presei	85%	96%	80%	92%
Biblioteca	67%	73%	66%	79%
Librării	77%	88%	78%	86%
Talcioc/Târguri regionale,	71%	80%	72%	74%
Festivaluri/Sărbători specifice	75%	88%	77%	85%
Papetării	70%	82%	64%	76%
Centre de închiriere	57%	49%	46%	50%
Benzinării cu magazine	66%	72%	62%	72%
Muzee	71%	78%	64%	61%
Teatre	72%	79%	65%	66%
Cinematografe	68%	67%	56%	67%
Săli de expoziții	65%	74%	58%	62%
Săli de spectacole	75%	84%	71%	76%
Cămine culturale/ case de	63%	75%	76%	84%
Magazine de artizanat	64%	80%	66%	58%
Teatru de operă/operetă,	56%	61%	42%	39%
Discoteci/Cluburi	55%	55%	49%	58%
Internet Café-uri, săli de	52%	61%	45%	58%
Centre Xerox	80%	94%	78%	91%
Obiective de patrimoniu	73%	88%	67%	64%
Săli de sport	67%	62%	60%	72%
Stadion	64%	66%	57%	76%

Sursa CSCDC, 2008

Ce factori influențează percepția necesității de infrastructură?

În urma analizei descriptive a răspunsurilor la întrebarea "Vă este (sunt) necesar(e)...?" se remarcă, în unele cazuri, o variație a necesității declarate pentru anumite tipuri de infrastructură în funcție de mărimea orașului de rezidență (ex.: în orașele mari sunt mai degrabă necesare teatrele sau muzeele, iar în cele mici și foarte mici căminele culturale). Pentru a verifica în ce măsură variabila „mediu de rezidență” determină necesitatea percepută de infrastructură, am realizat o analiză în care am introdus factori precum nivelul de educație, vârsta, experienței de vizitare/locuire în străinătate în familie și tipurile de infrastructură în localitate (Tabelul 43). Se observă că, într-adevăr, tipul de oraș influențează în unele cazuri percepția asupra necesității unor categorii de infrastructură.

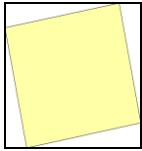

Tabelul nr. 44. Relația dintre infrastructura necesară, mărimea orașului, trăsături individuale

Vă este (sunt) necesar (e)?	Mărimea orașului			Educație				Experiența de locuire (vizitare)	Existența infrastructurii în localitate	Vârsta
	Foarte mare	Mare	Mic	Fără școală	Școală Primară	Gimnaziu	Post-liceală			
Chioșc de distribuție a presei	0	0	0	0	0	0	0	0	+	0
Biblioteci	0	0	0	0	-	0	0	0	+	-
Librării	0	0	0	0	0	0	0	-	+	
Talcioc	0	0	0	0	0	0	0	0	+	0
Festivaluri/Sărbători specifice	0	0	0	0	0	0	+	0	+	-
Papetării	0	0	0	0	0	0	0	0	+	-
Centre de închiriere	0	0	0	0	0	0	0	-	+	-
Benzinării cu magazine	0	0	-	0	0	0	0	0	0	0
Muzee	+	0	0	0	-	-	0	-	+	0
Teatre	+	+	+	-	0	-	0	0	+	0
Cinematografe	0	0	0	0	0	0	0	-	0	-
Săli de expoziții	0	0	0	0	0	0	0	0	+	0
Săli de spectacole	0	0	+	0	0	0	0	0	+	-
Cămine culturale	-	-	0	0	0	0	0	0	+	-
Magazine de artizanat	0	0	+	0	0	0	0	0	+	0
Teatre de operă/operetă	+	+	+	0	0	0	0	-	+	0
Discoteci	0	0	-	0	0	0	0	0	+	-
Internet café-uri	-	-	-	0	0	0	0	0	+	-
Centre xerox	0	0	0	0	0	0	0	0	+	-
Obiective de patrimoniu	0	0	0	0	0	0	0	0	+	0
Săli de sport	0	-	0	0	0	0	0	0	0	-
Stadion	0	-	0	0	0	0	0	0	+	-

Sursa CSCDC, 2008

Locuitorii orașelor foarte mari consideră necesară existența muzeelor, teatrelor și teatrelor de operă și operetă și mai puțin necesară existența sălilor de internet și a căminelor/caselor de cultură. La rândul lor, locuitorii din orașele mari (100-200 de mii de locuitori), menționează mai frecvent necesitatea teatrelor (dramatice și de operă/operetă) decât a instituțiilor precum casele de cultură, sălile de internet, sălile de sport și stadioanele. Locuitorii din mediile urbane mici tind să considere că le sunt mai necesare teatrele, sălile de spectacole, magazinele de artizanat, teatrele de operă și mai puțin tipuri de infrastructură precum benzinăriile cu magazine, discotecile sau sălile de internet.

Accesul la diferitele tipuri de infrastructură culturală și vârsta sunt alți doi factori care influențează într-o măsură considerabilă percepția asupra infrastructurii. Interesant este faptul că, deși percep lipsa anumitor tipuri de infrastructură, respondenții nu subliniază și necesitatea acestora. Spre exemplu, dacă în localitate nu există biblioteci acestea nu vor fi neapărat considerate necesare, în schimb prezența acestora le determină percepția de a fi necesare.

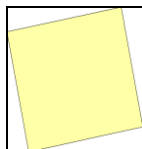
O explicație pentru această situație poate fi aceea că, dincolo de factorii socio-demografici (precum vârsta sau nivelul de educație), cererea de bunuri culturale (și implicit perceperea necesității acestora) este influențată de „expunerea anterioară” la astfel de produse⁴⁹. Cu alte cuvinte, „cultivarea gustului” influențează cererea și nevoia de bunuri culturale. În acest sens, se poate vorbi de „formarea obiceiurilor” și „învățarea prin utilizare”⁵⁰. În primul caz, consumul anterior de bunuri culturale determină conturarea unor atitudini viitoare previzibile față de consum prin formarea de obiceiuri. Învățarea prin utilizare (*learning by consuming*) se referă la faptul că publicul consumator se află într-o stare de incertitudine cu privire la funcțiile anumitor bunuri culturale, însă, prin experiențe de consum își formează preferințe. În cazul mediului urban românesc, prezența sau absența diferitelor tipuri de infrastructură culturală din localitate influențează direct procesul de „expunere” la bunuri culturale și formare a gustului și, prin aceasta, determină modul în care este percepută necesitatea infrastructurii de distribuție a bunurilor culturale.

Tabelul 43 prezintă rezultatele a 13 modele de regresie binomială logistică. Variabilele dependente (de explicat) sunt tipurile de infrastructură percepute ca necesare și sunt trecute pe liniile tabelului (biblioteci, festivaluri etc). Variabilele independente (ce explică necesitatea sau lipsa acesteia) se regăsesc pe coloane: mărimea orașului, nivelul de educație, existența experienței de migrație în cadrul gospodăriei, existența tipurilor de infrastructură în localitate și vârsta respondentului. În cazul educației, am introdus în tabel numai acele niveluri pentru care s-a obținut o relație semnificativă (fără școală, școală primară, gimnaziu, școala postliceală). Am notat cu „+” relațiile semnificative de proporționalitate directă, cu „-“ pe cele semnificative de proporționalitate indirectă și cu „0” relațiile nesemnificative pentru un nivel de semnificație $p=0.05$. Tipurile de oraș au drept categorie de referință "orașe foarte mici", iar nivelul de educație, categoria "studii postuniversitare".

Modele de citire a tabelului: 1) prezența bibliotecii în localitatea de rezidență este urmată, în medie, de perceperea acestui tip de infrastructură ca fiind necesar; 2) locuirea într-un oraș foarte mare, *prin comparație cu locuirea într-un oraș foarte mic*, este urmată în medie de perceperea muzeelor ca fiind necesare; 3) nivelul gimnazial,

⁴⁹ Bruce A. Seaman (2006, pp.441-443). Empirical Studies of Demand for the Performing Arts în *Handbook of the Economics of Art and Culture: Volume 1*, Victor Ginsburgh și David Throsby (coord.). (s.l.): Elsevier, pp 415-472

⁵⁰ *Idem*.

prin comparație cu nivelul post-universitar, este urmat în medie de lipsa percepției teatrelor ca fiind necesare.

În ceea ce privește influența vârstei asupra percepției despre necesitatea tipurilor de infrastructură, odată cu creșterea mediei de vârstă, scade numărul de tipuri de infrastructură considerate necesare. Acest lucru ar putea fi explicat prin faptul că nivelul de școlarizare al populației scade odată cu creșterea mediei de vârstă (Tabelul 45).

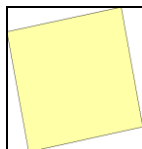
Tabelul nr. 45. Nivelul de educație în funcție de vârsta respondenților

	18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	Peste 66
Fără școală	1%	1%	0%	1%	1%	2%
Școală primară	5%	2%	1%	3%	9%	35%
Gimnaziu	24%	8%	8%	8%	24%	18%
Școala profesională	17%	20%	32%	28%	24%	21%
Liceu	38%	27%	37%	38%	20%	9%
Post-liceală	5%	7%	7%	9%	14%	6%
Studii superioare	11%	30%	10%	12%	7%	8%
Studii post-universitare	1%	5%	5%	2%	1%	0%

Sursa CSCDC, 2008

Analizând modul în care nivelul de educație influențează percepția asupra necesității de infrastructură culturală, se observă că un nivel scăzut de educație (fără școală, școală primară sau gimnaziu) determină o percepție conform căreia bibliotecile, muzeele sau teatrele sunt puțin necesare.

Existența în familie a unei experiențe de locuire sau vizitare a altor țări influențează negativ percepția necesității în cazul librăriilor, centrelor de închiriere audio/video,

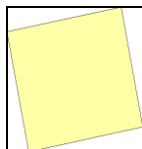
muzeelor, cinematografelelor și teatrelor de operă, adică aceste tipuri de infrastructură sunt mai degrabă considerate a nu fi necesare. Situația ar putea fi explicată prin faptul că respondenții aparținând acestei categorii sociale dispun de diferite tipuri de infrastructură domestică de consum cultural (calculator, conexiune rapidă la internet, sistem home cinema, antenă satelit etc.).

Infrastructura culturală publică

Tabelul nr. 46. Spațiile de desfășurare a activităților culturale, în funcție de frecvența de participare și atractivitate

	Unde se desfășoară activitățile culturale la care respondenții participă cel mai des	În ce loc ați prefera să se desfășoare activitățile culturale la care participați
Instituții culturale	11,6%	15,9%
Cămine culturale	19,2%	19,1%
Piața (centrul localității)	16,2%	15,6%
Parcuri	10,2%	18,6%
Spații neconvenționale	2,1%	1,4%
Spații de divertisment	0,3%	0,1%
Lăcașuri de cult	0,1%	0,2%
Spații deschise/ în aer liber	0,0%	0,4%
Altundeva	0,2%	0,5%
Nu particip / Nu știu	39,4%	25,7%

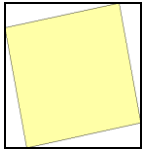
Sursa CSCDC, 2008

Tabelul nr. 47. Infrastructura din localitate înainte și după 1989

Există sau au existat în localitate....?	Da, există acum și a existat și înainte de 1989	Da, există acum, dar nu a existat înainte de 1989	Nu mai există, dar exista înainte de 1989	Nu a existat nici înainte și nici după 1989
1. Chioșc de distribuire a presei	59	3	2	36
2. Bibliotecă	82	2		16
3. Librării	59	2	9	30
4. Papetării	60	4	4	32
5. Centre xerox	21	51		28
6. Centre de închiriere audio/ video	15	31	4	49
7. Benzinării cu magazine	19	40		41
8. Muzee	50	2	1	46
9. Teatre	40	1	2	56
10. Cinematografe	45	1	19	35
11. Săli de expoziții	47	3	2	49
12. Săli de spectacole	56	1	2	40
13. Cămine culturale/ case de cultură	86	1	5	7
14. Magazine de artizanat	47	2	7	44
15. Teatru de operă/operetă	14	2	1	83
16. Filarmonică	17	3	0	80
17. Discotecii/ Cluburi	53	24	1	21
18. Internet Café-uri, săli de internet și jocuri	14	52	1	33
19. Obiective de patrimoniu	64	3		33
20. Săli de sport	54	15		31
21. Stadion	65	5	1	28
22. Talcioc/ Târguri regionale, județene	58	7	2	33
23. Festivaluri/ Sărbători specifice	71	11	4	15

Sursa CSCDC, 2008

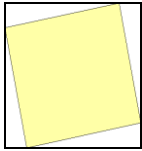

Analiza răspunsurilor furnizate de respondenți la chestionarele elaborate ne permite să constatăm, pe de o parte, existența unei influențe clare, pe anumite criterii socio-demografice, asupra percepției cu privire la acele necesități “de bază” în ceea ce privește infrastructura culturală și pe cale de consecință oferta instituțională de bază și, pe de altă parte, volatilitatea unora dintre aceste necesități, care nu mai sunt conștientizate dacă oferta în sine (e.g. căminul cultural cu funcțiunile sale) a încetat să existe pentru o perioadă mai lungă de timp.

O concluzie generală este aceea că populația urbană percepe o anumită necesitate de infrastructură de distribuție a bunurilor culturale, care variază în funcție de mărimea localității urbane.

Lipsa accesului la anumite tipuri de infrastructură privează locuitorii orașelor de expunerea la unele bunuri culturale, influențând astfel în mod negativ necesitatea percepută pentru o varietate mare de categorii de infrastructură.

Vârsta și existența unei experiențe indirecte (printr-un membru al familiei) de vizitare sau locuire în străinătate sunt factori care influențează la rândul lor formarea percepției despre necesitatea unor tipuri de infrastructură.

8.2. Obiective strategice

Este unanim acceptat faptul că politicile de amenajare a teritoriului rezultă din necesitatea utilizării teritoriului pe următoarele coordonate:

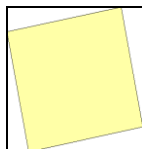
- în favoarea omului, a societății umane;
- astfel încât să fie satisfăcute nevoile umane pe termen lung, răspunzând, în același timp, nevoilor umane pe termen scurt;
- prin prisma dezvoltării durabile, respectiv a conservării resurselor naturale și a evitării proceselor care declanșează degradarea acestora.

În acest context și în cadrul planurilor de amenajare a teritoriului – atât pentru zonele protejate, cât și pentru rețeaua de localități – trebuie să intervină cu necesitate, pe de o parte, obiectivele de creștere inteligentă și de dezvoltare coezivă și, pe de altă parte, multiplele dimensiuni ale sectorului cultural și creativ, esențiale din perspectiva contribuției lor la îndeplinirea obiectivelor asumate, prezentate în prima parte a prezentului capitol.

Cultura, considerată prin prisma diverselor abordări prezentate în capitolele precedente, nu poate fi disociată nici de obiectivele amenajării teritoriului și nici de rezultatele acestor politici. În termeni de amenajare a teritoriului este așadar necesar să se asigure accesibilitatea culturii pentru toți locuitorii și, în egală măsură, satisfacerea trebuințelor lor culturale diverse, inclusiv prin susținerea, la nivel de infrastructură și echipamente de practică culturală, a dimensiunii participative.

Mijloacele de intervenție reglementară sau financiară (obligativitatea existenței unei anume structuri și finanțarea investițiilor pentru constituirea acesteia) nu sunt însă suficiente și experiența a demonstrat că nivelul de utilizare a infrastructurii culturale din fiecare localitate (urbană sau rurală) depinde de un complex de factori, între care se numără și tradițiile locale, cerințele exprimate ale populației și gradul lor de satisfacere prin oferta existentă, factorii de proximitate și multe altele.

Așadar, la fel de importante ca infrastructura și nivelul de echipare sunt și calitatea organizării acestora și a ofertei culturale și relaționarea cu locuitorii - beneficiari.

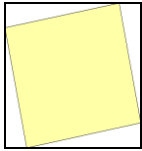

OBIECTIV GENERAL

- Dezvoltarea infrastructurii culturale prin reabilitarea celei existente și prin construirea de noi facilități.

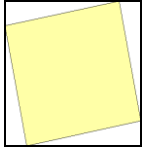
OBIECTIVE SPECIFICE:

- Creșterea și diversificarea nivelului de echipare cu infrastructură culturală/polivalentă în mediul urban, inclusiv prin recuperarea și reconversia culturală a unor spații/clădiri industriale sau altele, dezafectate sau abandonate.
- Susținerea reabilitării infrastructurii culturale de bază din mediul rural și urban orașe mici, prin continuarea și adaptarea fostului Program Național de reabilitare a căminelor culturale.
- Susținerea de parteneriate între autoritățile regionale, județene și locale pentru realizarea în comun de investiții în reabilitarea, modernizarea și/sau construirea unei infrastructuri adecvate nevoilor și tiparelor de consum cultural ale perioadei actuale, cu adresabilitate la nivelul întregii regiuni.
- Susținerea de programe și parteneriate inclusiv cu mediul privat, pentru modernizarea și diversificarea echipamentelor de practică culturală în paralel cu formarea profesională adecvată a animatorilor culturali și a tuturor operatorilor care le utilizează în activitatea proprie și/sau în relația cu consumatorul.

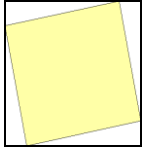
Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Evaluarea (prin realizarea de studii) cu privire la situația reală a stării infrastructurii culturale din mediul urban, orașe mici și din mediul rural și a utilizărilor actuale a acestora, în raport cu cerințele/nevoile membrilor comunităților.
- Realizarea de studii de fezabilitate cu privire la posibilitatea și oportunitatea reabilitării în scopuri culturale a unor spații sau clădiri industriale ori de altă natură dezafectate.
- Inițierea unui Program național de reabilitare a infrastructurii culturale din mediul rural și urban orașe mici, cu accent pe reconfigurarea simultană a ofertei de activități culturale specifice din acele așezăminte.
- Susținerea inițierii de parteneriate între autoritățile publice regionale/județene/locale pentru cartografierea nevoilor de infrastructură culturală.
- Inițierea unor grupuri de dialog între reprezentanții autorităților centrale și locale și reprezentanții societății civile pentru identificarea celor mai bune soluții de rezolvarea a problemelor de infrastructură culturală.
- Promovarea parteneriatului public-privat de gestionare a spațiului aferent obiectivelor culturale, cu accent pe multiplicarea și creșterea spațiilor de loisir din incinta sau proximitatea acestora.
- Realizarea de campanii de informare și promovare la nivelul comunităților beneficiare a inițiativelor și proiectelor de reabilitare/construire de infrastructură.
- Inițierea unui parteneriat cu furnizorii de transport public pentru adaptarea traseelor sau orarului în funcție de poziționarea și orarul obiectivelor de infrastructură culturală.

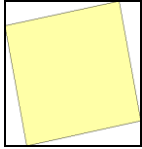
Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Operaționalizarea Programului național de reabilitare a infrastructurii culturale din mediul rural și urban, orașe mici.
- Realizarea de studii și de proiecte – pilot pentru reconsiderarea - "reinventarea" funcțiilor instituțiilor culturale și a adresabilității ofertei lor specifice și reabilitarea acestora în consecință.
- Susținerea realizării de parteneriate intersectoriale, inclusiv cu mediul privat pentru reabilitarea unor obiective de infrastructură culturale și pentru refuncționalizarea acestora.
- Realizarea de proiecte-pilot la nivel regional pentru dezvoltarea unei infrastructuri adecvate nevoilor și tiparelor de consum cultural ale perioadei actuale, cu adresabilitate la nivelul întregii regiuni, inclusiv prin dotarea cu echipamente de practică culturală novatoare.
- Inițierea de parteneriate intersectoriale, inclusiv cu sectorul cultural independent și cu mediul privat de afaceri, pentru gestionarea culturală integrată a spațiilor/clădirilor dezafectate care sunt reabilite ca spații alternative de practică culturală.
- Dezvoltarea de parteneriate cu sectorul educațional și sectorul cultural privat pentru a asigura formarea și după caz reconversia profesională de natură să asigure calificarea resursei umane din așezămintele culturale reabilite sau nou construite.
- Susținerea utilizării de spații alternative (clădiri dezafectate) pentru dezvoltarea de clustere creative precum și pentru incubatoare de afaceri pentru sectoarele culturale și creative.
- Dezvoltarea unor obiective culturale în noile zone imobiliare.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Dezvoltarea Programului național de reabilitare a infrastructurii culturale din mediul rural și urban orașe mici la parametrii maximi stabiliți (40% din comune și orașe mici).
- Dezvoltarea de campusuri și clustere creative prin facilitarea accesului artiștilor la rezidențe temporare în spații de producție și consum cultural.
- Dezvoltarea infrastructurii culturale prin utilizarea noilor tehnologii, a materialelor de construcție inovatoare și ecologice și printr-o arhitectură originală.
- Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile specifice ale grupurilor vulnerabile (persoane cu dizabilități, persoane de vârstă a treia, copii, etc.)
- Continuarea și dezvoltarea direcțiilor de acțiune pe termen mediu.
- Continuarea campaniilor de promovare a inițiativelor, Programelor și proiectelor-pilot.

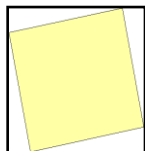

Indicatori de eficacitate

- Număr de așezăminte culturale reabilite sau construite.
- Număr de instituții culturale reabilite sau construite
- Număr de instituții culturale ale căror funcțiuni și ofertă au fost reinventate în cadrul Programelor
- Număr de echipamente de practică culturală achiziționate și aflate în uz/instituție din cadrul Programelor

Indicatori de eficiență

- Suma medie utilizată pentru reabilitare (pe criterii comparabile)
- Suma medie destinată achiziționării de echipamente de practică culturală
- Durata medie a unui proiect de execuție a reabilitării/construcției

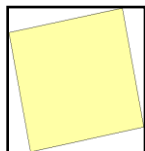

9. Ținte strategice transversale

9.1. Tinerii și politicile culturale

Tinerii sunt un grup țintă important pentru politicile și strategiile sectoriale în calitate de utilizatori ai infrastructurii culturale, cumpărători și consumatori de bunuri și servicii culturale. De asemenea, tinerii sunt și o categorie importantă de participanți activi și creatori de artă. Multă vreme ignorați de decidenții politici dar și de mediul privat, tinerii au intrat pe agenda politicilor publice după cel de-al doilea război mondial, când modificarea stilului de viață, independența financiară și detașarea de familie și de valorile tradiționale au crescut conștiința apartenenței la un grup socio-economic distinct și i-au transformat într-un segment de piață atractiv pentru mediul de afaceri. Problematika tinerilor este legată de dezvoltarea sectorului creativ, fiind actori importanți în industrii creative precum muzica, filmul sau televiziunea. Caracteristicile comune ale acestei categorii au fost des conceptualizate și dezbătute în cadrul științelor sociale, ceea ce este însă relevant pentru politicile sociale sunt o serie de abordări pe care le vom prezenta pe scurt.

Definirea categoriei sociale de tineri a ținut cont de diferențele culturale de percepție a copilăriei, adolescenței și maturității. Din punct de vedere legal, tinerii sunt definiți ca persoanele cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani, însă literatura de specialitate nuanțază această categorie și o împarte în două sub-categorii, diferențiate de practici și stiluri de viață distincte: tineri adulți cu vârsta cuprinsă într 14 și 25 de ani (*young adults*) și tineri de vârstă mijlocie între 26-35 de ani (*middle youth*). Dacă prima categorie se confruntă cu probleme ce țin de tranziția de la școală la viața activă, desprinderea de familie, independența financiară, încadrarea pe piața muncii, fiind considerată o categorie vulnerabilă din acest punct de vedere, în ceea ce privește consumul cultural tinerii adulți sunt mult mai activi tocmai datorită timpului liber pe care îl au și mediului educațional care îi stimulează să mențină contactul mai mult cu sfera culturală. În schimb, cea de a doua categorie se confruntă cu probleme specifice perioadei de “post-adolescență”, întârzierea tranziției spre maturitate și o amânare a rolului de adult, suprapunându-se uneori cu categoria de tineri profesioniști care au independență financiară, sunt amatori de divertisment și consum cultural, dar le lipsește sau au un nivel scăzut de timp liber.

Din punct de vedere al caracteristicilor comune, literatura de specialitate din științele sociale vorbește despre o identitate de grup ce se traduce într-o *cultură* sau chiar *sub-cultură* a tinerilor, fiind folosiți, de asemenea, termeni precum *cohortă* sau *trib* pentru a desemna acele caracteristici, practici și modele de compartament comune categoriei la care ne referim. Dezbaterile referitoare la tineri au vizat probleme precum omogenizarea gustului cultural grație nivelului de școlarizare, practicile culturale determinate de modelele familiale, de accesul la infrastructura culturală, de resursele materiale și de timp liber, de efectele de socializare și tendințele de individualizare.⁴⁹

Astfel, preferințele comune ale tinerilor și gustul pentru anumite expresii artistice pot fi explicate prin ceea ce Bourdieu numea “recepția” operelor de artă, datorate unei *culturi “școlare”*.⁵⁰ De asemenea, *familia* are un rol foarte important în formarea și transmiterea gustului și practicilor culturale, cu atât mai mult cu cât tânărul de azi este adultul de mâine, consumator avizat și selectiv în alegerea ofertei culturale care se potrivește cu statutul social și valorile la care aderă.

Cu toate acestea, tinerii manifestă și tendințe de rupere de modelele clasice și se revoltă uneori împotriva influențelor generațiilor anterioare în materie de gust, fiind mai deschiși la inovație și creativitate și la noile modalități de expresie artistică, de la utilizarea noilor tehnologii ca mijloace de producție și consum cultural, la noi forme și medii artistice (muzica underground, spațiile ne-convenționale, creațiile interdisciplinare, arta urbană, arta cu mesaj social, etc.).

Resursele lor financiare fie îi eliberează de mediul familial și le permite manifestarea originală în spațiul cultural, fie îi limitează în termeni de acces la infrastructura culturală (și aici intervine rolul politicilor culturale de facilitare a accesului la cultură) sau în termeni de timp liber pe care pot să-l dedice producției și consumului cultural.

În ceea ce privește tendințele de individualizare și de convivialitate, tinerii fluctuează între consumul cultural individual și cel de grup, studiile arătând un balans între tendințele de izolare în spațiul domestic datorate utilizării noilor tehnologii și tendințele de împărtășire în spațiul public a valorilor și preferințelor culturale.

Situația culturală actuală în Europa a tinerilor vizează mecanisme precum: juvenilizarea (extinderea stilurilor de viață ale tinerilor de-a lungul întregului ciclu de viață), aculturația

⁴⁹ « Les modes de vie et les pratiques culturelles des jeunes : homogénéisation de la culture et individualisation des pratiques ? » Madeleine Gauthier, Claire Boily et Luce Duval
Santé mentale au Québec, vol. 13, n°1, 1988, p.57-68. *Loisir et Société / Society and Leisure*, vol. 24, n° 2, 2001, p. 431-451.

⁵⁰ *Idem.*

(deschiderea tinerilor spre diversitatea expresiilor culturale mult mai mare decât la adulți), comercializarea (dezvoltarea bunurilor și produselor culturale în piața globală), produconsumerismul (simultaneitatea calității de producător și consumator cultural), individualizarea (extinderea categoriei sociale a tinerilor în termeni identitari), fragmentarea (diversificare tendințelor din cultura tinerilor în grupuri eterogene), globalizare versus localizare (interdependența și reducerea distanțelor combinate cu accentul pe interacțiunile imediate cu mediul), transculturalismul (producția identităților de la periferie și hibridizarea culturală), activism social (folosirea culturii împotriva formelor de discriminare), tehnologizare (dezvoltarea practicilor digitale ca practici cotidiene).⁵¹

Potrivit studiului *Access of Young People to Culture* realizat de Fundația Interarts în anul 2008 problematica tinerilor în documentele de politici și programe culturale din țările europene analizate se referă în principal la tineri din *perspectiva participării culturale cu obiectivul de a facilita accesul tinerilor la oferta de calitate a anumitor organizații culturale (muzee, operă, galerii naționale) la care participarea lor este scăzută.*⁵²

Un alt aspect prezent în politicile culturale este legat de *coerența programelor culturale și educaționale pentru stimularea formelor amatoriile de artă, învățământului vocațional și a educației culturale.*

9.1.1 Situația prezentă

Analiza situației actuale a tinerilor în România din perspectiva culturii ține cont de tendințele generale la nivel european menționate anterior.

Potrivit datelor Barometrului de Consum Cultural realizat de Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii în anul 2012 *tinerii au cea mai mare frecvență de participare la cinematograful, la spectacole de divertisment și muzică și operă comparativ cu restul categoriilor de vârstă.*

Printre activitățile culturale preferate de tineri se numără participarea la sărbători și evenimente locale, vizionarea unui film la cinematograful și participarea la spectacole de divertisment și muzică, ceea ce confirmă tendința menționată anterior de consum cultural în spațiul public comparativ cu alte categorii de vârstă. În ceea ce privește utilizarea noilor tehnologii și a internetului, se constată folosirea acestuia cu scopul descărcării de obicei gratuită a filmelor și muzicii. În țările europene, aproximativ 34% dintre tinerii cu vârsta 15-24 de ani folosesc internetul pentru a-și procura și asculta muzică. În cazul României procentele sunt asemănătoare, 35,1% dintre respondenții tineri au declarat că folosesc internetul ca principală sursă pentru a obține muzică, iar 31,9% dintre aceștia apelează la serviciul de internet pentru a descărca filme.

⁵¹ *Access of Young People to Culture*, Final Report EACEA/2008/01.

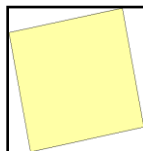
⁵² *Idem.*

Tablul nr.48. Consumul cultural al populației generale in funcție de grupa de vârstă

De obicei, cât de des ...?	Frecvență	Categoriile de vârstă (ani)					
		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Peste 65
Mergeți la cinematograful	Deloc	47,30%	60,50%	72,80%	80,90%	89,20%	91,90%
	Mai rar	33,00%	26,80%	23,60%	17,50%	10,00%	7,80%
	Lunar	18,00%	10,50%	3,60%	1,60%	0,30%	0,20%
	Săptămânal	1,70%	2,20%	0,10%	0,00%	0,40%	0,10%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Mergeți la spectacole de divertisment/muzică	Deloc	40,50%	50,20%	63,60%	69,30%	83,40%	89,10%
	Mai rar	44,70%	42,60%	33,40%	26,10%	14,90%	10,30%
	Lunar	11,40%	6,90%	2,30%	3,90%	1,70%	0,50%
	Săptămânal	3,40%	0,20%	0,70%	0,70%	0,00%	0,00%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Mergeți la filarmonică	Deloc	89,70%	92,10%	91,30%	93,40%	93,30%	95,00%
	Mai rar	10,00%	7,80%	8,30%	6,60%	5,10%	4,50%
	Lunar	0,30%	0,00%	0,40%	0,00%	1,60%	0,50%
	Săptămânal	0,00%	0,10%	0,00%	0,00%	0,10%	0,10%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Mergeți la operă/operetă	Deloc	86,30%	91,40%	91,40%	92,10%	94,80%	94,00%
	Mai rar	11,60%	8,20%	8,20%	7,80%	4,60%	5,00%
	Lunar	2,10%	0,20%	0,40%	0,00%	0,50%	1,00%
	Săptămânal	0,00%	0,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Mergeți la teatru	Deloc	62,40%	72,80%	74,60%	79,90%	82,30%	89,60%
	Mai rar	32,30%	23,50%	21,20%	16,80%	14,10%	8,10%
	Lunar	5,00%	2,70%	2,60%	3,30%	3,20%	2,20%
	Săptămânal	0,30%	1,00%	1,60%	0,00%	0,40%	0,10%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Mergeți să vizitați muzee/expoziții	Deloc	47,80%	54,10%	61,50%	68,30%	75,60%	83,00%
	Mai rar	46,90%	39,50%	31,40%	26,50%	21,00%	13,40%
	Lunar	4,30%	5,50%	6,50%	4,40%	3,30%	2,20%
	Săptămânal	0,90%	0,90%	0,50%	0,80%	0,10%	1,40%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Participați la sărbători/ evenimente locale	Deloc	18,80%	28,00%	32,80%	35,50%	46,30%	62,90%
	Mai rar	56,80%	60,60%	51,40%	53,50%	45,90%	33,40%
	Lunar	20,10%	9,40%	12,40%	10,00%	6,70%	2,50%
	Săptămânal	4,30%	2,00%	3,40%	1,00%	1,00%	1,10%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Participați la festivaluri (muzică, filme etc.)	Deloc	46,30%	49,60%	61,20%	63,60%	76,50%	83,70%
	Mai rar	42,80%	42,50%	30,20%	29,50%	20,10%	14,30%
	Lunar	9,80%	6,40%	7,50%	5,90%	3,00%	1,70%
	Săptămânal	1,10%	1,40%	1,10%	1,00%	0,30%	0,30%
	TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Sursa datelor: CCCDC, Barometrul de Consum cultural 2012

O analiză a consumului cultural din România din anul 2010 (date CCCDC) și Franța din anul 2009⁵³, cu limitele diferențelor metodologice, reliefează un procent aproape dublu al tinerilor români care se uită la televizor peste 3 ore pe zi (între 75% și 88% în funcție de mediul din care provin), comparativ cu tinerii din Franța (34%). În ceea ce privește vizitarea unui muzeu între 79% și 100% dintre tinerii români nu au fost deloc în ultimul an la un muzeu, comparativ cu 53% dintre tinerii francezi. Între 44% și 66% dintre tinerii din România au declarat că nu au citit nicio carte în ultimul an, în timp ce 37% dintre tinerii din Franța citesc 1-2 ore pe săptămână. La teatru nu au mers deloc 89-98 de procente dintre tinerii români, comparativ cu 63% dintre tinerii francezi. La cinematograful aproximativ 50% dintre tinerii români merg mai rar sau deloc, în timp ce doar 6% dintre tinerii francezi au declarat că nu merg niciodată la cinema în cursul unui an. Așa cum se poate observa în tabelul de mai jos, există diferențe între practicile culturale ale tinerilor în funcție de mediul rural/urban și dimensiunea orașelor din care provin respondenții.

Tabelul nr. 49. Activități culturale ale tinerilor în funcție de mediul din care provin

ACTIVITĂȚI CULTURALE	RURAL	ORAȘE MARI	ORAȘE MEDII	ORAȘE MICI	URBAN TOTAL
Va uitați la televizor?	1-3 ore/peste 3 ore -88%	1-3 ore/peste 3 ore -75%	1-3 ore/peste 3 ore -87%	1-3 ore/peste 3 ore -83%	1-3 ore/peste 3 ore -79%
Ascultați muzică?	1-3 ore/peste 3 ore -66%	1-3 ore/peste 3 ore -69%	1-3 ore/peste 3 ore -58%	1-3 ore/peste 3 ore -74%	1-3 ore/peste 3 ore -71%
Vizionați filme?	1-3 ore/peste 3 ore -65%	1-3 ore/peste 3 ore -54%	1-3 ore/peste 3 ore -49%	1-3 ore/peste 3 ore -47%	1-3 ore/peste 3 ore -55%
Citiți cărți?	Odată/ două ori pe an sau niciodată -66%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -38%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -62%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -56%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -42%
Pictați, scrieți, cântați?	1-4 ore/peste 3 ore -88%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -83%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -87%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -77%	Odată/ două ori pe an sau niciodată -81%

⁵³ Les pratiques culturelles et les loisirs des jeunes, *Enquete de la Jeunesse Ouvriere Chrétienne*, Pascal Verbeke.

Cumprați muzică?	Deloc în ultimul an -67%	Deloc în ultimul an -65%	Deloc în ultimul an -77%	Deloc în ultimul an -71%	Deloc în ultimul an -65%
Cumprați filme?	Deloc în ultimul an -86%	Deloc în ultimul an -76%	Deloc în ultimul an -92%	Deloc în ultimul an -88%	Deloc în ultimul an -82%

Sursa datelor: CCCDC, Barometrul de Consum cultural 2010

Tipuri de consum cultural înregistrate în rândul tinerilor din mediul urban din România⁵⁴

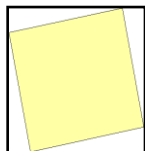
Plecând de la elemente ce țin de stiluri de viață (modalitățile de petrecere a timpului liber), valori individuale sau caracteristici socio-demografice, măsurate în cadrul Barometrului de Consum Cultural – CCCDC 2010, am clasificat tinerii din mediul urban în mai multe tipologii de consumatori culturali.

1. Tineri activi profesional, din orașe foarte mari, înclinați către un consum cultural de tip omnivor și valori mari ale participării la activități culturale

43% dintre respondenți

- Au în medie 27 de ani și fac parte din categoria de tineri de vârstă mijlocie (*middle youths* de 25-34 de ani);
- Locuiesc în orașele foarte mari (de peste 200 mii locuitori, inclusiv București), cu o bun nivel al infrastructurii culturale;
- Sunt persoane ocupate care muncesc mult, dar care rezervă ore și pentru activități de divertisment și consumul bunurilor culturale etc;
- „Cultura”, „prietenii” și „timpul liber” sunt cele mai importante valori, chiar dacă lucru nu se regăsește și în bugetul de timp liber;
- Cea mai educată categorie de tineri (44% au absolvit studii superioare, 28% liceul, 16% studii postuniversitare);
- Dintre tineri, sunt cei care citesc cel mai mult cărți sau presă scrisă;
- Prezintă cel mai ridicat consum cultural public;
- Merg des la cinema (38%), asistă la competiții sportive (27%), la spectacole de divertisment (16%) sau la evenimente locale (14%);
- Sunt cei care consumă cu frecvență cea mai mare evenimente de cultură „înaltă”: merg des la operă/operetă (10%) sau la teatru (10%), vizitează muzee (9%);
- Au cele mai mari venituri (în medie, 1592 lei/lună);

⁵⁴ Barometru de Consum Cultural 2010, autor Andrei Crăciun.

2. Tineri angajați cu preferințe mai accentuate spre evenimentele „de masă”

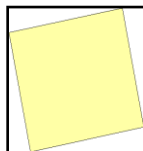
34% dintre respondenți

- Sunt mai degrabă persoane ocupate, cu studiile terminate, în jurul vârstei de 28 de ani;
- În bugetul de timp predomină orele dedicate unor activități remunerate;
- „Munca” și „familia” sunt cele mai importante valori, însă alte aspecte precum „cultura”, „prietenii” sau „timpul liber” sunt, de asemenea, importante;
- Sunt educați (38% au absolvit studii universitare, 22% liceu,);
- Consumul cultural domestic este ridicat și variază pentru cea mai mare parte a acestei categorii de tineri (60%);
- În spațiul public, sunt preferate evenimentele „de masă”;
- Participă rar la evenimente locale (68%) și festivaluri de muzică sau film (48%), iar 19% dintre ei merg mai des la cinema;
- În privința formelor de cultură „înaltă”, 44% vizitează rar muzee și 31% merg rar la teatru;
- Își fac mai mult timp pentru alte activități de recreere precum plimbatul prin parcuri (57% des), mersul în mall (30% des) sau în excursii (12% des);
- Sunt de regăsit în toate tipurile de localități urbane, în proporții asemănătoare, dar numai în cele înzestrate mediu sau ridicat, din punct de vedere al infrastructurii culturale;
- Au venituri ridicate (câștigă în medie 1129 lei/lună);

3. Tineri non-consumatori culturali

14% dintre respondenți

- Au în medie 27 de ani;
- Pot fi identificați în toate tipurile de orașe, indiferent de dimensiune sau nivelul de infrastructură culturală locală;
- Sunt persoane care muncesc mult, dar munca este fie slab remunerată, fie constituie obligații gospodărești de îngrijire a altor persoane;
- „Familia” este cea mai importantă valoare;
- Este categoria de tineri cu cel mai scăzut stoc de capital educațional;
- Consumul cultural domestic cuprinde aproape exclusiv media audio-video;
- Sunt aproape absenți din peisajul consumului cultural public;
- Rareori asistă la evenimente locale (27%), merg la cinema (21%) sau la spectacole de divertisment (11%);
- Prezintă frecvențe scăzute și în ceea ce privește activitățile din aer liber precum plimbatul prin parcuri sau mersul în excursii;
- Înregistrează printre cele mai mici venituri (o medie 688 lei/lună);

4. Elevi și studenți cu potențial pentru un consum cultural variat

9% dintre respondenți

- Sunt în principal elevi și studenți, având în medie 18 ani (în principal *tineri adulți cu vârsta cuprinsă între 15 și 25 de ani*);
- O parte importantă din bugetul de timp se distribuie între orele de studiu și orele de „timp liber”;
- Acordă importanță mai degrabă timpului liber, prietenilor și aspectelor ce țin de cultură;
- Consum cultural este ridicat, atât în spațiul domestic cât și în cel public;
- Deseori merg în cluburi sau discoteci (47%), în mall-uri (41%), asistă la competiții sportive (32%), vizionează filme la cinema (24%) sau merg la spectacole de divertisment (23%);
- Au mai degrabă un stil de viață sănătos, 73% plimbându-se des prin parcuri sau alte spații verzi, iar 41% practicând des un sport de întreținere;
- În privința elementelor de cultură „înaltă”, merg mai rar la teatru (79%) sau muzee (58%);
- Sunt de regăsit în toate tipurile de orașe, însă mai degrabă în cele cu infrastructură dezvoltată;
- Individual, înregistrează cele mai mici venituri.

Tinerii pe piața muncii din SCC

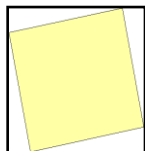
O analiză a atractivității profesiilor creative realizată la nivelul studenților Universității București (în cadrul proiectului “Promovarea antreprenoriatului în domeniul industriilor creative” cofinanțat de FSE, POSDRU 2007 – 2013) a evidențiat că acestea nu se bucură de o foarte mare apreciere la nivelul tinerilor. Nivelul redus al atractivității acestor profesii creative poate fi explicat prin nesiguranța financiară asociată⁵⁵.

Tabelul nr. 50. Percepția asupra notorietății profesiilor creative în societate

Cea mai apreciată profesie în societate este	Arhitect	Jurnalist	Scriitor
În primul rând	11,5%	9%	1,5%
În al doilea rând	16,75%	6%	2%
În al treilea rând	4%	5%	0,5%

Dintre tinerii care și-au manifestat interesul pentru o profesie creativă, 57% declară că și-ar deschide o afacere dacă ar dispune de o sumă de bani.

⁵⁵ UB (2011), *Atractivitatea profesiilor creative*, Universitatea din București în cadrul proiectului “Promovarea antreprenoriatului în domeniul industriilor creative” cofinanțat de FSE, POSDRU 2007 – 2013.

9.1.2 Obiective strategice

OBIECTIVE GENERALE

- Creșterea accesului și participării tinerilor la viața culturală.
- Promovarea unui acces mai bun al tinerilor la locurile de muncă din domeniul cultural.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Creșterea și diversificarea consumului cultural al tinerilor.
- Reducerea șomajului în rândul tinerilor absolvenți ai unei instituții educaționale din domeniul cultural sau artistic.
- Asigurarea unor oportunități egale pentru tineri pe piața muncii din domeniul cultural.
- Facilitarea accesului la infrastructura culturală.
- Promovarea abilităților culturale și a creativității.
- Promovarea educației culturale și a formării profesionale pe termen lung în domeniul culturii.
- Promovarea vizibilității și cunoașterii expresiilor culturale ale tinerilor.
- Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural în rândul tinerilor.

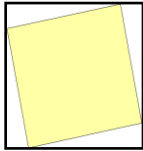

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Realizarea de studii privind nevoile tinerilor în ceea ce privește accesul la bunurile, serviciile și infrastructura culturală.
- Inițierea unui dialog cu administrațiile publice locale pentru promovarea accesului la spații (convenționale și ne-convenționale) în care tinerii să-și poată exprima creativitatea și inovația.
- Promovarea asocierii tinerilor în organizații culturale non-profit.
- Facilitarea accesului tinerilor la finanțări destinate sectorului cultural și creativ.
- Inițierea unui dialog cu mediul privat pentru facilitarea accesului tinerilor pe piața muncii și promovarea antreprenoriatului în industriile culturale și creative.
- Inițierea unui parteneriat cu Ministerul Educației pentru promovarea educației în domeniul culturii în rândul tinerilor.
- Stimularea activităților antreprenoriale în rândul tinerilor creatori prin facilitarea accesului la finanțări adresate start-up-urilor.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Realizarea de studii privind principalele obstacole în calea accesului cultural al tinerilor.
- Elaborarea unor strategii organizaționale de creștere a accesului tinerilor în instituțiile culturale cu slabă participare în rândul tinerilor.
- Inițierea unui parteneriat cu Ministerul Educației pentru promovarea voluntariatului în domeniul culturii în rândul tinerilor.
- Inițierea unor grupuri de dialog între reprezentanții tinerilor și autoritățile locale și centrale în privința măsurilor promovării accesului tinerilor la cultură.
- Promovarea mobilității tinerilor artiști și a schimbului de experiență cu alte țări din spațiul european.
- Promovarea finanțării prioritare a debuturilor artistice.
- Promovarea creșterii vizibilității tinerilor, a nevoilor culturale specifice în mass-media.
- Promovarea cunoașterii identității și patrimoniului local și național, material și imaterial.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

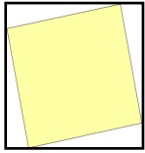
- Facilitarea accesului tinerilor la noile tehnologii pentru utilizarea lor în scopul producției și consumului de cultural.
- Inițierea de campanii de promovare a respectării dreptului de proprietate intelectuală.
- Identificarea metodelor de stimulare a creativității și inovației în rândul tinerilor.
- Promovarea informării despre cultura tinerilor, stilurile de viață și expresiile artistice specifice tinerilor.
- Promovarea informării tinerilor despre oportunitățile de finanțare, angajare, deschidere a unei afaceri în sectoarele culturale și creative prin crearea unor rețele și platforme on-line.

Indicatori de eficacitate

- Numărul studiilor privind nevoile tinerilor în ceea ce privește accesul la bunurile, serviciile și infrastructura culturală.
- Numărul tinerilor angajați în domeniile culturale.
- Numărul spectatorilor tineri pentru diferitele spectacole pe domenii.
- Numărul creatorilor/ artiștilor tineri la diferitele spectacole.
- Numărul tinerilor anteprenori în SCC, pe domenii.
- Număr spectacole de debut.
- Număr de ONG-uri înființate de tineri.
- Număr de start-up-uri înființate de tineri.
- Numărul tinerilor beneficiari ai programelor de mobilitate.
- Numărul artiștilor care au beneficiat de finanțărilor acordate pentru debutul artistic.
- Numărul inițiativelor realizate de administrațiile locale cu scopul promovării participării tinerilor la activitățile culturale .

Indicatori de eficiență

- Costul mediu al unui studiu privind nevoile tinerilor în ceea ce privește accesul la bunurile, serviciilor și infrastructura culturală.
- Costul mediu suportat de autoritățile publice pentru susținerea înființării unui start-up de către un tânăr.
- Costul mediu al finanțării unui debut artistic al unui tânăr.
- Costul mediu suportat de autoritățile publice pentru o inițiativă de promovare a participării tinerilor la activitățile culturale..
- Costul mediu asociat unui program de mobilitate pentru un artist tânăr.

**Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii**

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

9.2. Digitizarea resurselor culturale

Ultimele decenii ale secolului trecut au fost marcate de schimbări majore în domeniul tehnicii informaționale, conducând la crearea și dezvoltarea societății informaționale, a cărei esență constă în folosirea integrată, masivă și generalizată a tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor în toate domeniile vieții economice, sociale și culturale, inclusiv în administrația publică, producția materială și artistică, servicii etc. În plus, dezvoltarea noilor tehnologii și a comunicațiilor integrează obiectivele dezvoltării durabile, bazată pe dreptate socială și egalitate de șanse, protecție ecologică, libertate, diversitate culturală și dezvoltare inovativă, restructurarea industriei și a mediului de afaceri⁵⁶.

Văzută în acest context, digitizarea resurselor culturale este considerată – la nivelul Uniunii Europene – un factor cheie ce va contribui la îmbunătățirea accesibilității și a fluxului nefragmentat de informații într-o economie a cunoașterii. Odată transpus în format electronic, patrimoniul cultural, științific sau educațional poate deveni resursă pentru un spectru larg de produse și servicii informaționale, în sectoare precum educația sau turismul. De aceea, pe termen lung, se consideră că digitizarea resurselor culturale și oferirea unei platforme unice de acces în cadrul unei biblioteci digitale reprezintă un demers cu un considerabil potențial economic, care poate conduce la creșterea competitivității în toată Europa, respectând astfel prevederile Strategiei de la Lisabona⁵⁷.

Informatizarea societății și utilizarea pe scară largă a tehnologiilor digitale pentru facilitarea accesului la serviciile publice și la conținutul cultural, parte integrantă a Agendei Strategice Europene pentru 2020⁵⁸, poate fi realizată cu succes numai în condițiile unei infrastructuri informaționale bine organizate și eficient dirijate la nivelul tuturor instituțiilor publice aflate în slujba cetățenilor. În prezent, activitățile administrației publice din domeniul culturii sunt modest susținute de aplicații informatice, cele existente fiind punctuale și lipsite de interoperabilitate. Pe de altă parte, **interacțiunea** operatorilor culturali, administrațiilor locale, mediului de afaceri, organizațiilor neguvernamentale cu administrația centrală din sectorul cultural se realizează, aproape în întregime, pe căi tradiționale. Interacțiunea pe internet și tehnicile de stocare, arhivare și inventariere digitală n-au fost încă asimilate la nivelul aparatului administrativ din domeniul culturii, deși aceasta ar facilita atât desfășurarea activităților personalului

⁵⁶ Descriere proiect *Acces la cultură – Biblioteca digitală a României, PODCA*.

⁵⁷ *Politica publică privind digitizarea resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României*.

⁵⁸ *O agendă digitală pentru Europa*, COM (2010) 245/ 19.05.2010, Comunicare din partea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor.

administrativ și specialiștilor, cât și îmbunătățirea calității și rapidității serviciilor pe care aceștia le oferă publicului⁵⁹.

Pentru ca societatea informațională să aducă beneficii tuturor, ea trebuie să se dezvolte într-un cadru unitar la nivel național, armonizat cu standardele și prevederile europene și internaționale din domeniu, facilitând totodată funcționarea descentralizată a aparatului administrativ. Acest cadru va permite nu numai un grad mai ridicat de interoperabilitate și eficiență la nivelul administrației publice, dar și creșterea calitativă a conținutului bazelor de date necesară într-un sistem de management cultural modern, deja implementat la nivelul multor țări din Uniunea Europeană.

„Digitizarea presupune captura digitală, transformarea din formă analogă în formă digitală, descrierea și reprezentarea obiectelor de patrimoniu și a documentației referitoare la acestea, procesarea, asigurarea accesului la conținutul digitizat și prezervarea pe termen lung.” (cf. Calimera Guidelines, <http://www.calimera.org/lists/guidelines/digitisation>)

Digitizarea constă în:

- transpunerea unui document din format tradițional în format digital, prin diverse mijloace;
- organizarea documentelor digitizate în baze de date sau sisteme.⁶⁰

*„O bibliotecă digitală este un sistem informatic care administrează o colecție (ce poate fi distribuită) de resurse informaționale digitale (relativ) autonome, pentru a le prezerva pe termen lung și a le pune la dispoziția utilizatorilor săi prin intermediul unor mecanisme specifice care facilitează regăsirea, navigarea și accesul.”*⁶¹

La nivel european, Biblioteca Digitală Europeană (European Digital Library - EDL) este considerată a fi mijlocul cel mai adecvat de a pune la dispoziția utilizatorilor, în sistem on-line, într-un mod cât mai facil cu putință, la un nivel tehnic corespunzător, un volum cât mai mare de informație.⁶²

⁵⁹ Descriere proiect Acces la cultură – Biblioteca digitală a României, PODCA.

⁶⁰ Biblioteca Națională a României. 2006. *Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor*, BNR.

⁶¹ Matei, D. 2009. *Spre Europa.eu : o introducere în bibliotecile digitale*, CIMEC, București.

⁶² Biblioteca Națională a României. 2006., *Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor*, BNR.

În conformitate cu recomandările Comisiei Europene (2006/585/EC) și concluziile Consiliului European (2006/C 297/01), în fiecare stat membru al UE sunt necesare:

- a) parcurgerea unor etape organizatorice și tehnice,
- b) susținerea financiară a inițiativelor de digitizare a materialelor culturale (resurse documentare scrise, audio-vizuale, patrimoniu mobil și imobil, patrimoniul arhivistic),
- c) crearea unei biblioteci digitale, drept cadru unitar și platformă unică de acces public la materialul digital, pe Internet.

9.2.1 Situația prezentă

În analiza situației României trebuie luată în considerare diversitatea serviciilor și bunurilor culturale gestionate de instituțiile publice, în raport cu slaba informatizare și tehnologizare a acestora la nivel regional și local. Astfel, numărul muzeelor și colecțiilor depășește 700, iar numărul bibliotecilor din țară se ridică la 11.630, dintre care 2.876 biblioteci publice⁶³. Totodată, Arhivele Naționale ale României au 42 de servicii județene, iar serviciile deconcentrate ale Ministerului Culturii funcționează la nivelul fiecărui județ.

În România, circuitele informaționale nu sunt încă bine definite, iar gradul de interoperabilitate este redus, astfel că mai multe instituții din domeniul culturii dețin și gestionează separat diferite baze de date (Institutul Național al Patrimoniului, Arhivele Naționale, bibliotecile naționale și universitare). Bazele de date existente au un pronunțat grad de redundanță, conținutul lor se suprapune parțial și sunt actualizate din surse de informații diferite și cu frecvență diferită din cauza lipsei unor documente de formalizare a fluxurilor informaționale. Un alt aspect problematic al bazelor de date publice din domeniul culturii este legat de prezentarea semantică a datelor. De multe ori, aceeași informație este redată în mod diferit în diverse baze de date. Aceste distorsiuni apar ca urmare a lipsei unor canale adecvate de transmitere a informațiilor și din cauza absenței unui set de norme și reglementări unitare, precum și din cauza comunicării reduse dintre instituții.⁶⁴

O mare parte a resurselor culturale digitale sunt înregistrate la nivelul bibliotecilor, dar mărimea colecțiilor deținute de acestea variază în funcție de tipul bibliotecii, iar la nivel

⁶³ Potrivit date obținute de la INS pe anul 2011.

⁶⁴ Descriere proiect *Acces la cultură – Biblioteca digitală a României, PODCA*.

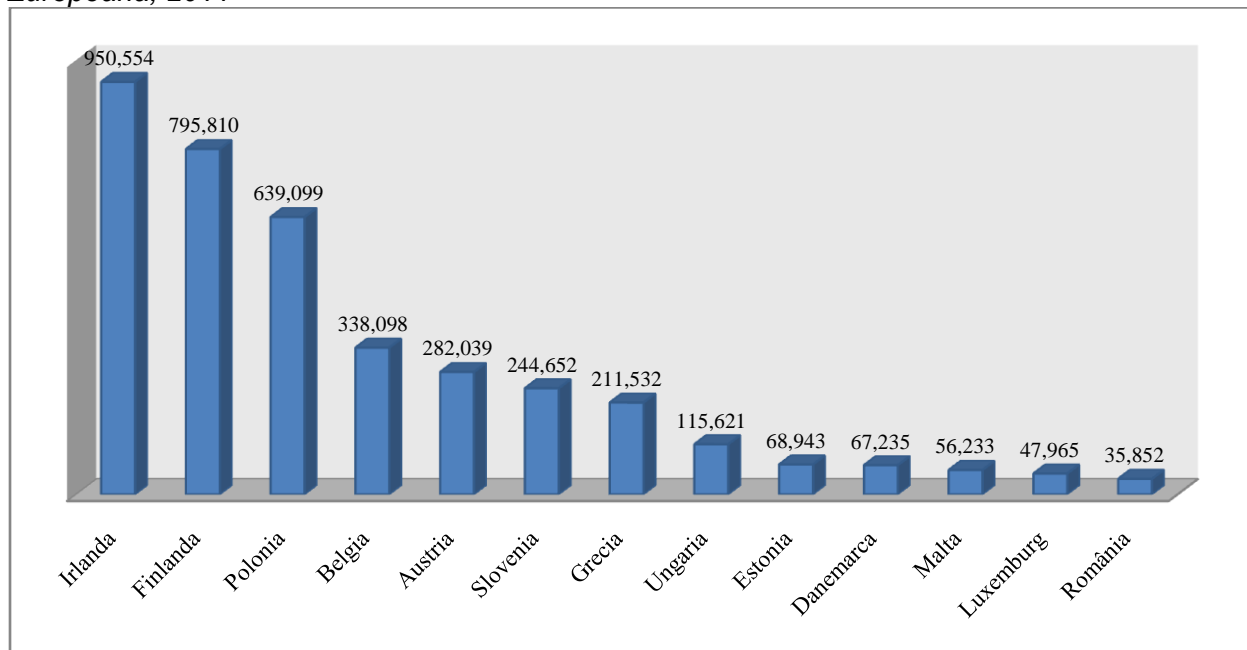

local de bugetul aprobat. Infrastructura informatică și proiectele de digitizare la nivelul bibliotecilor diferă în funcție de bugetul fiecărei biblioteci. În același timp, resursele electronice achiziționate la nivelul bibliotecilor sunt reduse (baza de date de legislație românească, baza de date Oxford Journals, EBSCO etc.)⁶⁵. În lipsa unei inițiative unitare, la nivel național, procesul de digitizare se bazează pe inițiative de mică amploare, realizate de câteva instituții publice sau de *amatori*. Exemple ale contribuției voluntarilor la procesul de digitizare sunt:

- Wikisource (<http://ro.wikisource.org>);
- Wiki Loves Monuments (<http://wikilovesmonuments.ro>);
- Enciclopedia Maghiară din România (www.encyclopediavirtuala.ro);
- Monumente uitate (<http://monumenteuitate.ro>).

Un bun indicator al gradului de digitizare a resurselor culturale ale României este contribuția țării noastre la Biblioteca Digitală Europeană (europeana.eu). În prezent România contribuie cu 35.852 obiecte digitale expuse. Prin comparație cu România, alte state membre ale UE au expus un număr mult mai mare de obiecte digitale, așa cum se poate observa din graficul de mai jos.

Figura nr. 53. Contribuția resurselor culturale digitizate a țărilor europene la Biblioteca Digitală Europeană, 2011

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor CIMEC

⁶⁵ Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor.

Pentru îndeplinirea obligațiilor față de Uniunea Europeană și în contextul importanței recunoscute a procesului de digitizare a resurselor culturale, Ministerul Culturii a elaborat *Politica Publică din Domeniul Digitizării*. Implementată prin *Hotărârea 1676 din 10/12/2008 privind crearea Programului național pentru digitizarea resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României*, această politică are drept scop conservarea și promovarea resurselor culturale naționale în format digital, precum și lărgirea și facilitarea accesului național, european și internațional la un corpus comun de resurse culturale naționale reprezentative.

Un element esențial al politicii publice în domeniul digitizării este crearea Bibliotecii Digitale a României, componenta românească a Bibliotecii Digitale Europene, care să faciliteze coordonarea și stimularea activităților de digitizare deja demarate la nivel național.

Procesul de digitizare și de constituire a bibliotecii digitale va trebui să aibă în vedere crearea unor sinergii între inițiativele de digitizare a resurselor culturale, pe cinci axe prioritare sau piloni tematici, respectiv:

- Patrimoniul documentar scris (biblioteci),
- Patrimoniul mobil (muzee, colecții),
- Patrimoniul audio-vizual (arhive audio-vizuale),
- Patrimoniul imobil (monumente, arheologie),
- Patrimoniul arhivistic (arhive)⁶⁶.

Crearea Bibliotecii Digitale a României reprezintă un demers care va duce la asigurarea prezervării în format digital a resurselor culturale ale țării, la facilitarea accesului public pe internet la un corpus de resurse culturale naționale reprezentative precum și la racordarea diverselor inițiative de digitizare a resurselor culturale deja inițiate, atât în cadrul proiectelor mai sus menționate, cât și în cadrul instituțiilor deținătoare de resurse culturale, ca parte a activității lor specifice.

Biblioteca Digitală a României va reprezenta unul dintre cele 27 de noduri naționale, componente ale Bibliotecii Digitale Europene, ce urmează să fie create sau au fost create deja, în cele 27 de state membre ale Uniunii Europene. Constituirea bibliotecii digitale naționale, parte componentă a bibliotecii digitale europene, are ca principal scop conservarea și protecția patrimoniului cultural național existent în bibliotecile din sistemul național de biblioteci precum și promovarea colecțiilor și lărgirea accesului la informație.

⁶⁶ *Politica publică privind digitizarea resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României.*

9.2.2. Obiective strategice

Modernizarea serviciilor oferite de operatorii culturali nu se poate realiza fără a ține seama de necesitatea îmbunătățirii sistemului informațional și de asigurarea unui acces facil al publicului larg la resursele culturale. Soluția pentru îmbunătățirea relației dintre publicul larg și deținătorii resurselor culturale digitizate este crearea unei platforme unitare de acces public la resursele culturale reprezentative la nivel național, în format digital, și interfațarea acesteia cu bibliotecile digitale internaționale (Europeana.ro, World Digital Library, Open Library), sub coordonarea Ministerului Culturii.

Conceptele cheie ale strategiei în domeniu digitizării sunt:

- Colectarea, procesarea și fișarea materialului digital.
- Formare profesională.
- Facilitarea accesului prin expunerea publică în Europeana și Biblioteca Digitală a României.

Digitizarea contribuie la asigurarea conservării și prezervării resurselor culturale, dar și la creșterea accesului publicului. Digitizarea și prezentarea resurselor culturale în mediul on-line va facilita la o mai bună informare a publicului în legătură cu organizațiile culturale și cu oferta acestora.

OBIECTIV GENERAL

- Promovarea digitizării și accesibilitatea online a resursele culturale naționale.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Creșterea contribuției României la resursele expuse de Biblioteca Digitală Europeană (în prezent România contribuie cu 35.852).
- Utilizarea digitizării pentru creșterea accesului la resurselor culturale naționale.
- Utilizarea digitizării pentru protejarea și promovarea patrimoniului cultural național.
- Utilizarea digitizării pentru transformarea modului în care artele și cultura sunt produse și experimentate.
- Utilizarea digitizării pentru crearea unei noi forme artistice sau culturale și creșterea și diversificarea categoriilor de consumatori.

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

Identificarea și prelucrarea resurselor culturale deja digitizate.

Identificarea unui set unitar de criterii, specific fiecărui pilon tematic în parte, pentru selectarea corpusului reprezentativ de resurse culturale:

- Valoare/ importanța resurselor culturale.
- Reprezentativitatea pentru un anumit domeniu, o anumită perioadă de timp sau o anumită regiune geografică, atât la nivel național, cât și la nivel internațional.
- Gradul de interes în rândul utilizatorilor (reali sau potențiali).
- Necesitatea prezervării resurselor culturale originale.
- Regimul juridic (dreptul de autor și dreptul de difuzare).
- Criteriul financiar.
- Soluția de scanare și tehnologia implicată.

Dezvoltarea (de urgență) a unei platforme informatice care să permită:

- colectarea materialului digital.
- procesarea acestuia conform standardelor cerute de *Europeana*.
- fișarea acestuia (pe cât posibil și într-o limbă de circulație).
- livrarea către Uniunea Europeană.
- expunerea publică în Biblioteca Digitală a României.

Asigurarea accesului tuturor instituțiilor culturale și științifice din țară la această platformă informatică, permițând și evitarea duplicării eforturilor prin digitizarea repetată a aceleiași resurse culturale.

Identificarea unor surse de finanțare complementare pentru susținerea procesului de digitizare prin dezvoltarea unor parteneriate public – private.

Expunerea de către România în 2014 a unui volum de 50.000 resurse culturale.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

Dezvoltarea unei baze de date digitale pentru fiecare instituție aflată în subordinea MC, care va putea fi accesată prin intermediul Bibliotecii Digitale a României:

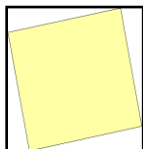
- Muzeele pot să propună pentru a fi incluse:
 - materialele (imagini + texte) pregătite pentru expozițiile trecute.
 - piesele fotografiate și fișate, în procesul curent de catalogare.
 - variantele digitale ale articolelor publicate în revistele proprii, în ultimii ani, de când pregătirea pentru tipar se face digital.
 - fotografiile digitizate din arhivele lor fotografice.
- Instituțiile de spectacole pot să propună pentru a fi incluse afișele și programele de sală (digitizate) precum și alte documente deținute, inclusiv imagini și/sau secvențe din propriile oferte culturale, fără a prejudicia drepturile de proprietate intelectuală aferente acestora.
- Instituțiile muzicale pot să propună pentru a fi incluse afișele și programele de sală (digitizate) precum și alte documente deținute, înregistrările (digitizate) ale concertelor lor fără a prejudicia drepturile de proprietate intelectuală aferente acestora.
- Editura Video poate să-și propună pentru a fi incluse întreaga producție;
- Arhiva de Filme ar putea să propună pentru a fi incluse toate materialele fără „semnificație comercială”.

Realizarea unor parteneriate între MC și instituțiile culturale care nu se află în subordinea sa (biblioteci, muzee, arhive, Radiodifuziunea Publică, Televiziunea Publică, revistele culturale) în vederea realizării unor programe intensive de digitizare și expunere în *Europeana*.

Formarea profesională a experților în digitizare și diseminarea bunelor practici.

Susținerea dezvoltării și modernizării infrastructurii informatice a instituțiilor culturale.

Expunerea de către România a unui volum mediu anual de 100.000 resurse culturale digitale în Biblioteca Digitală Europeană.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Expunerea de către România, până în 2020, a unui volum mediu anual de 100.000 resurse culturale digitale în Biblioteca Digitală Europeană.
- Dezvoltarea și promovarea Bibliotecii Digitale a României, cu interfață în limbile română și engleză, care să permită accesul atât la resursele din repozitul național, cât și la alte resurse “de interes românesc” din repozitele străine (Google Books, Open Library, World Digital Library) sau resurse care nu sunt accesibile prin *Europeana.eu*;
- Dezvoltarea unui cadru de reglementare favorabil pentru a permite maximizarea potențialului de creștere inteligentă durabilă deținut de produsele digitale;
- Dezvoltarea mecanismelor și structurilor de informare și consultanță necesare pentru dezvoltarea platformelor digitale, în principal pentru accesul la finanțări;
- Susținerea schimburilor și circulației specialiștilor din domeniu;
- Dezvoltarea unui cadru de reglementare care să asigure echilibrul dintre accesul la produsele digitale și *drepturile de autor*, permițând și crearea unor noi modele de afaceri;
- Promovarea utilizării resurselor culturale digitizate în procesul educațional.

Pentru evaluarea eficacității și eficienței activităților întreprinse, se pot identifica o serie de indicatori, precum cei propuși în cele ce urmează:

Indicatori de eficacitate

- Numărul resurselor culturale digitizate în perioada desfășurării strategiei.
- Numărul resurselor digitale expuse în Biblioteca Digitală Europeană.
- Numărul resurselor digitale expuse în Biblioteca Digitală a României.
- Numărul bibliotecilor care au o colecție digitală.
- Numărul muzeelor care au o colecție digitală.
- Numărul instituțiilor de spectacol care contribuie cu resurse digitale la Biblioteca Digitală.
- Numărul instituțiilor muzicale care contribuie cu resurse digitale la Biblioteca Digitală.
- Numărul obiectivelor de patrimoniu digitizate.
- Numărul filmelor digitizate din Arhiva de Filme.
- Numărul accesări bazelor de date ce conțin resurse digitale.
- Numar noilor produse culturale digitale realizate.
- Numărul resurselor digitizate din Editura Video.

Indicatori de eficiență

- Suma medie cheltuită de o bibliotecă pentru digitizarea colecției sale.
- Suma medie cheltuită de un muzeu pentru digitizarea colecției sale.
- Suma medie cheltuită de o instituție de spectacole sau concerte pentru digitizarea resurselor sale.
- Suma medie cheltuită de Arhiva de Filme pentru digitizarea unui film.
- Suma medie cheltuită de Editura Video pentru digitizarea unei resurse.
- Suma medie cheltuită pentru digitizarea unui obiectiv de patrimoniu cultural.
- Costul mediu al digitizării unei arhive de patrimoniu cultural imaterial.

9.3. Creșterea și diversificarea ofertei și a consumului cultural

Creșterea și diversificarea ofertei și consumului cultural sunt obiective strategice din perspectiva politicilor și strategiilor în domeniul culturii. Pentru realizarea acestor obiective este necesară o abordare integrată, în care infrastructura culturală, producția de bunuri și servicii culturale, educația și formarea profesională și politicile de susținere financiară a culturii să fie centrate pe destinatarul final, publicul sau consumatorul individual sau comunitatea locală. În acest sens, este nevoie de o prezentare pe scurt a diferitelor abordări privind rolul și funcția culturii și artei în general, pentru a se evidenția dinamica tendințelor de definire a acestora și felul în care au afectat modul de raportare la public/consumatorul cultural.

Schimbările structurale din sfera publică, trecerea de la o societate tradițională la una bazată pe producție și consum au transformat modul de raportare la operele artistice, la condiția artistului și la definirea culturii și a misiunii sale.⁶⁷ Cu toate acestea, includerea artei în cotidian, deși uneori este percepută în sens de “poluare simbolică” prin asocierea cu practici “de-sacralizate”, nu este un indicator al pierderii semnificației simbolice sau a autorității culturale, ci dimpotrivă, este un mijloc de exprimare a acestei autorități prin faptul că întărește autoritatea simbolică a locului cu care se asociază.⁶⁸

Din această perspectivă, accentul se mută de la creator și producător (inclusiv instituții culturale, în sens de infrastructură culturală) la public/consumator și la modul de relaționare dintre artist și destinatarul creațiilor sale.

Infrastructura culturală își pierde din importanță ca valoare în sine și devine din ce în ce mai mult un spațiu de convivialitate, nu numai la nivelul publicului/consumatorului, ci și la nivelul artiștilor, micșorându-se astfel distanța cognitivă dintre furnizorul și receptorul de mesaj artistic. De asemenea, oferta culturală nu mai este văzută disociată de consum, ci interconectată cu acesta, fiind vorba despre o perspectivă integrată în care

⁶⁷ Scott Lash caracterizează cultura post-modernă prin ceea ce numește “eclipse of the aura”, argumentând că “dacă modernitatea culturală ar trebui înțeleasă prin separarea și chiar prin transcenderea sau “aura” unui realism estetic, atunci post-modernismul ar fi subiectul unei depășiri a granițelor ce separă esteticul de alte practici culturale și de socialul însuși.” Russel Berman vorbește despre o “desublimare” a artei, care se opune viziunii artei de dragul artei, prin accentul mai mare pe publicul căruia îi este destinată. (L. Negrin, *Art and gastronomy: An analysis of the significance of new cultural spaces that blur the boundary between art and the food and wine experience*)

⁶⁸ *Idem.*

consumul este influențat deopotrivă de oferta culturală (în sens de conținut artistic) și de serviciile conexe (ce țin deopotrivă de infrastructura culturală și de cea conexasă). Spre deosebire de infrastructura culturală clasică, unde statutul artistului și relația cu publicul erau bine definite ca distanță și ca timp de relaționare (distanța dintre artist și public este delimitată de scenă și proximitatea fizică este redusă la minim, iar durata de timp de relaționare este limitată la timpul performării), în noile spații de prezentare a ofertei culturale distanța fizică și cognitivă între artist și public este mult redusă, iar timpul relaționării este prelungit uneori peste timpul de performare.

Asistăm în acest context la o reconsiderare a definiției culturii și funcțiilor sale. De exemplu, în raportul Eurostat Cultural Statistics din anul 2011 ce prezintă rezultatul studiului realizat în cele 27 de țări ale Uniunii Europene cu privire la conceptul și înțelegerea culturii, cei mai mulți respondenți consideră cultura ca referindu-se la artele spectacolului și artele vizuale, tradiții, limbă, obiceiuri și comunități sociale și culturale, literatură și educație.⁶⁹ Din această perspectivă se schimbă și abordarea privind misiunea culturii, de la accentul pe funcțiile estetice și educative ale artei, la accentul pe dimensiunea ludică, de divertisment și petrecere a timpului liber.

Această schimbare este legată de un fenomen social mai larg ce ține de mecanizarea sistemelor de producție și diviziunea muncii și apariția a două categorii de timp: timpul de muncă și timpul liber.

În acest context, asistăm la schimbarea și diversificarea mijloacelor de producție și canalelor de distribuție a operelor artistice, la democratizarea culturii și apariția distincției între cultura elitistă (high-brow culture, specifică unei anumite categorii sociale) și cultura de masă (efect al industrializării producției culturale și a apariției industriilor culturale și creative).⁷⁰ De asemenea, se reconsideră și definirea destinatarului operelor culturale, astfel încât literatura de specialitate începe să folosească termeni distincți pentru desemnarea beneficiarului de servicii culturale: public atunci când vorbește despre instituțiilor culturale, consumator când este vorba despre produsele culturale și audiență atunci când se referă preponderent la artele spectacolului și mass-media.

În acest sens, **consumul cultural** este definit prin ansamblul de comportamente prin care o persoană utilizează infrastructura culturală (spre exemplu: vizitează muzee, vizionează emisiuni culturale etc.), precum și prin care își exprimă interesul pentru

⁶⁹ *Cultural statistics, European Union, 2011*, Coordinator: Marta Beck-Domzalska: Eurostat, Unit F-4 — Education, Science and Culture Statistics, Eurostat, Statistical Office of the European Union.

⁷⁰ Paul Jones, *Beyond the Semantic 'Big Bang': Cultural Sociology and an Aesthetic Public Sphere* *Cultural Sociology* 2007 1: 73.

diferite tipuri de resurse culturale (spre exemplu: colecționează cărți, cunoaște numelor unor autori, pictori români/străini etc.). O abordare importantă în definirea și conceptualizarea consumului cultural este adusă în discuție de sociologia culturii începând cu Bourdieu care a identificat procesul de formare a gustului și a practicilor de consum ca având rădăcini în ceea ce el numește *habitus*, pus în relație cu mediul familial și diferențele de clasă socială. Astfel, se consideră că există o altă serie de factori care influențează puternic conduita de consum cultural. Aceștia fac parte din categoria variabilelor „stil de viață” și ajută la conturarea unui profil rafinat al consumatorului cultural și sunt diferite în funcție de societatea și perioada la care ne referim.

Departate de a fi un grup omogen, consumatorii produselor culturale au diferite caracteristici, comportamente, motivații și atitudini. Pentru dezvoltarea consumului cultural, organizațiile trebuie să își cunoască consumatorii și comportamentul acestora. Teoria cererii explică comportamentul consumatorului în funcție de diferiți factori economici care afectează procesul decizional de cumpărare, în special prețul produsului cultural și venitul consumatorului. În același timp, teoria cererii se bazează pe interacțiunea dintre gusturile consumatorilor și variabilele economice.

Creșterea și diversificarea consumului cultural este un obiectiv complex, ce se bazează activități de marketing, de educație precum și participarea activă. Orientarea de marketing se bazează pe maximizarea satisfacției consumatorului, cea ce uneori intră în contradicție cu misiunea artistică a creatorului. Educația culturală și artistică urmărește crearea unui gust pentru arte, vizând formarea *publicului de mâine*, nu creșterea numărului spectatorilor actuali. Participarea activă urmărește oferirea unei experiențe care va sta la baza schimbării atitudinii publicului față de activitățile culturale, generând creșterea participării pasive.

9.3.1 Situația prezentă

În prezentarea situație prezente a consumului cultural vom diferenția între spațiile de consum, domestic și public, între diferite tipuri de spații de consum cultural și diferite tipologii de publi/consumator. De asemenea, vor fi prezentate și variabilele care determină consumul cultural și practicile și preferințele de consum.

A. Consumul cultural domestic

În ceea ce privește consumul domestic, protrivit rezultatelor Barometrului de Consum Cultural realizat de Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii în anul 2012 cei mai mulți respondendenți au declarat că petrec cea mai mare perioadă de timp într-o zi uitându-se la televizor, vizionând filme și ascultând muzică.

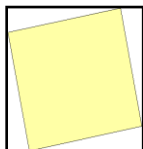
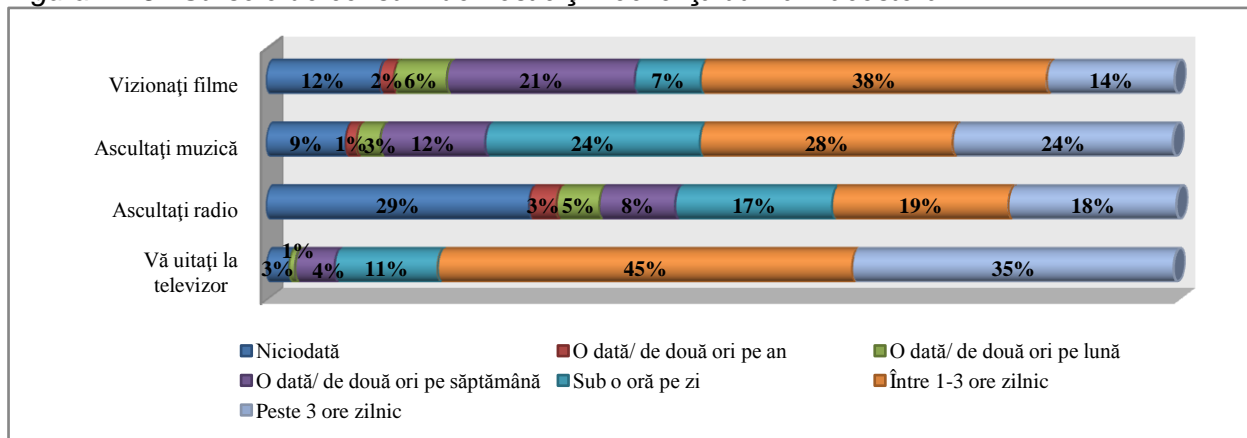

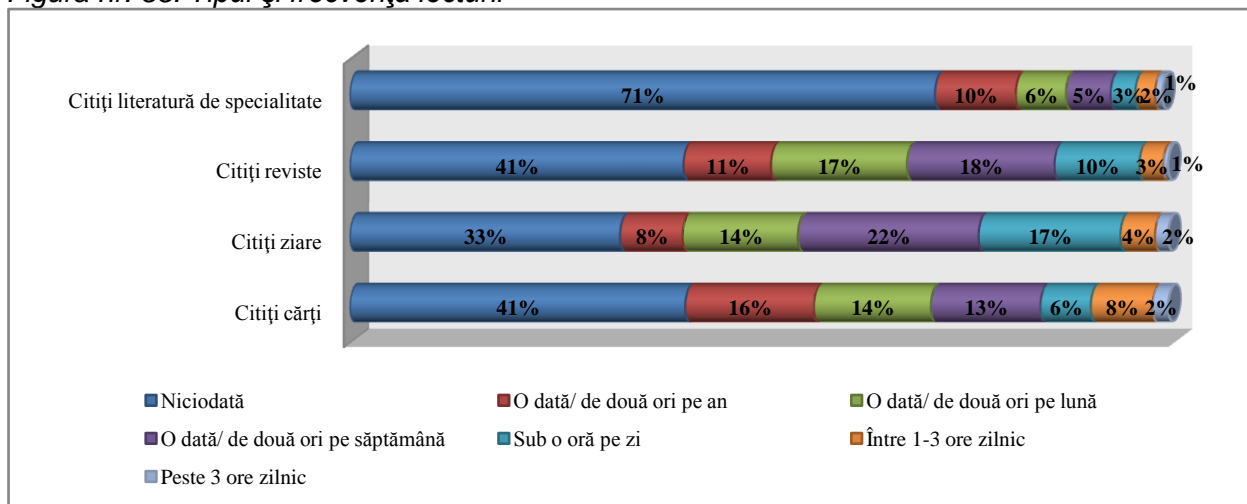
Figura nr. 54 Sursele de consum domestic și frecvența utilizării acestora

Sursa datelor: CCCDC

Lectura este mai degrabă o practică culturală destul de rară, ce se realizează anual, doar 16% dintre respondenți declarând că citesc o carte o dată/de două ori pe lună, în schimb ziarele și revistele sunt citite lunar de mai mulți respondenți (14%, respectiv 17%).

Figura nr. 55. Tipul și frecvența lecturii

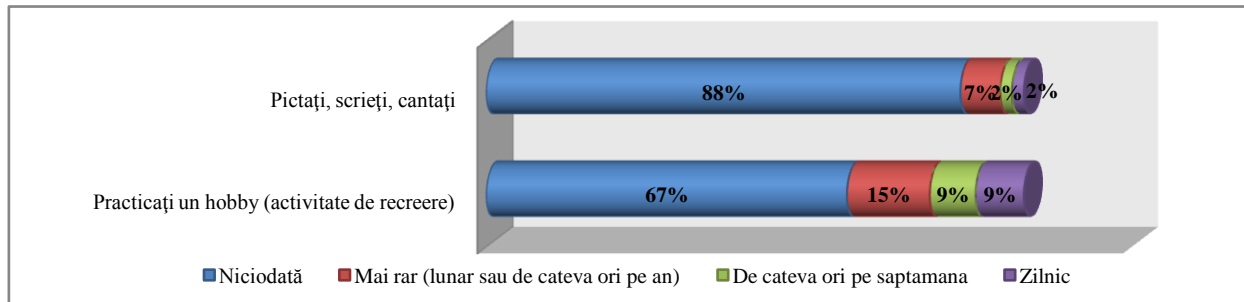

Sursa datelor: CCCDC

În ceea ce privește participarea activă la activitățile culturale și creative doar 15% dintre respondenți practică un hobby și doar 7% își exprimă abilitățile artistice lunar sau de câteva ori pe an.

Figura nr.56. Participarea activă la activități culturale și recreative și frecvența acestora

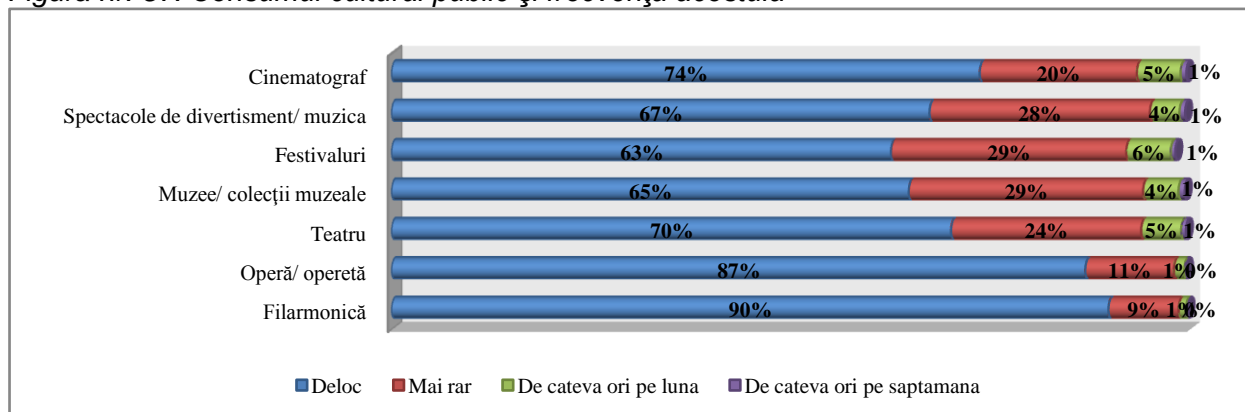

Sursa datelor: CCCDC

B. Consumul cultural în spațiul public

În ceea ce privește consumul în spațiul public, cei mai mulți respondenți preferă să participe la festivaluri și să viziteze muzee și colecții muzeale (29%), să participe mai rar la spectacole de divertisment/muzică, la teatru (24%) și cinematograful (20%). Asistăm, așadar, la un nivel scăzut al consumului cultural în spațiul public, o posibilă explicație fiind orientarea preponderentă spre consumul cultural în spațiul domestic, consecință a apariției noilor tehnologii și medii de diseminare a creațiilor culturale și a orientării spre alte modalități de petrecere a timpului liber (cumpărături în hipermarketuri 32% și mall-uri 14%, plimbări în parcuri 21%, excursii în afara localității 12% care se realizează lunar), așa cum se poate observa în graficele de mai jos.

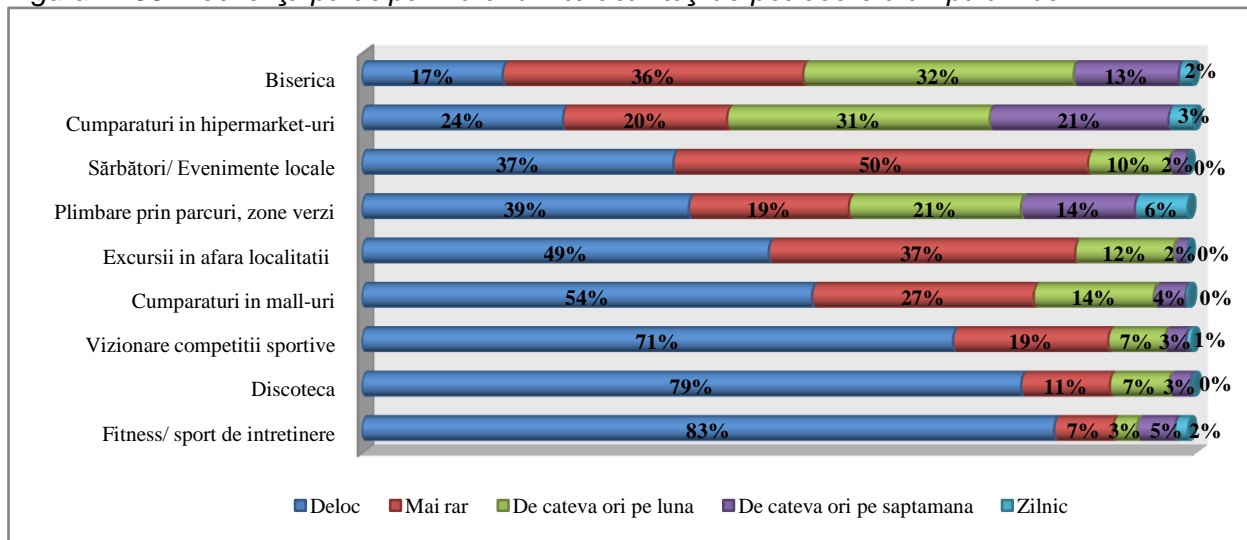
Figura nr. 57. Consumul cultural public și frecvența acestuia

Sursa datelor: CCCDC

Figura nr.58 Frecvența participării la anumite activități de petrecere a timpului liber

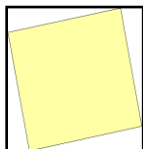

Sursa datelor: CCCDC

În ceea ce privește **dinamica consumul cultural** în perioada 2007-2011, așa cum reiese din datele înregistrate la Institutul Național de Statistică, se observă o evoluție a numărului total de spectatori în instituții de spectacole și concerte, o menținere aproximativ constantă a tendințelor în cazul cititorilor activi înscriși la o bibliotecă publică, o creștere dublă a numărului de spectatori de cinema de la aproximativ 3 milioane în anul 2007 la aproximativ 7 milioane în anul 2011 și o scădere a numărului de vizitatori la muzee de la aproximativ 12 milioane în anul 2007 comparativ cu aproximativ 9 milioane jumătate în anul 2011.⁷¹

În privința variabilelor care influențează consumul cultural, vârsta este importantă în rata de participare la activitățile culturale, la fel și diferența de gen, așa cum se poate observa din tabele următoare, dar și mediul de proveniență al respondenților (cu rate mai mari de participare în mediul urban) și nivelul de educație (un consum cultural mai mare al respondenților cu studii liceale, universitare și post-universitare).

⁷¹ Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor INS.

Tabelul nr. 51. Consumul cultural al populației generale în funcție de grupa de vârstă

De obicei, cât de des ...?	Frecvență	Categoriile de vârstă (ani)					
		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	Peste 65
Mergeți la cinematograful	Lunar	18,00%	10,50%	3,60%	1,60%	0,30%	0,20%
Mergeți la spectacole de divertisment/ muzică	Lunar	11,40%	6,90%	2,30%	3,90%	1,70%	0,50%
Mergeți la filarmonică	Lunar	0,30%	0,00%	0,40%	0,00%	1,60%	0,50%
Mergeți la operă/ operetă	Lunar	2,10%	0,20%	0,40%	0,00%	0,50%	1,00%
Mergeți la teatru	Lunar	5,00%	2,70%	2,60%	3,30%	3,20%	2,20%
Mergeți să vizitați muzee/ expoziții	Lunar	4,30%	5,50%	6,50%	4,40%	3,30%	2,20%
Participați la sărbători/ evenimente locale	Lunar	20,10%	9,40%	12,40%	10,00%	6,70%	2,50%
Participați la festivaluri (muzică, filme etc.)	Lunar	9,80%	6,40%	7,50%	5,90%	3,00%	1,70%

Sursa datelor: Barometrul de Consum cultural 2012

Tabelul nr. 52. Consumul cultural al populației generale în funcție de gen

De obicei, cât de des ...?	Frecvență	Genul	
		Bărbați	Femei
Mergeți la cinematograful	Lunar	6,60%	4,50%
Mergeți la spectacole de divertisment/ muzică	Lunar	0,20%	0,60%
Mergeți la filarmonică	Lunar	0,30%	1,00%
Mergeți la operă/ operetă	Lunar	5,80%	2,90%
Mergeți la teatru	Lunar	2,80%	3,30%
Mergeți să vizitați muzee/ expoziții	Lunar	4,60%	4,30%
Participați la sărbători/ evenimente locale	Lunar	9,90%	9,90%

Participați la festivaluri (muzică, filme etc.)	Lunar	5,70%	5,60%
---	-------	-------	-------

Sursa datelor: Barometrul de Consum cultural 2012

În ceea ce privește procentul cheltuielilor unei gospodării alocat pentru recreere și cultură acesta este mai mic decât cel alocat cheltuielilor de comunicații și a avut o tendință de scădere în perioada 2007-2011, potrivit datelor furnizate de INS.

Tabelul nr. 53. Procentul cheltuielilor pentru comunicații, recreere și cultură și educație în cheltuielile totale de consum pe o gospodărie

		2007	2008	2009	2010	2011
Comunicatii	Total	5,1	5	5,1	5	4,7
-	Urban	6	5,7	5,8	5,7	5,3
-	Rural	3,4	3,5	3,8	3,7	3,6
Recreere si cultura	Total	4,6	4,5	4,4	4	4,1
-	Urban	5,4	5,3	5,2	4,6	4,6
-	Rural	3,1	3	2,9	2,9	3,1
Educatie	Total	0,8	0,8	0,9	0,7	0,6
-	Urban	1	1,1	1,2	0,9	0,9
-	Rural	0,3	0,4	0,4	0,4	0,2

Sursa datelor: INS

C. Practici de consum și tipologii de public/consumatori

Practicile de consum cultural sunt o componentă importantă a stilurilor de viață pe care oamenii le adoptă. Diferite stiluri de viață înseamnă diferite forme și intensități ale consumului cultural. Potrivit datelor din Barometrul de Consum Cultural 2008 -CSCDC, deși mediul de rezidență nu s-a dovedit a fi un factor important în predicția consumului cultural, a locui în București conduce la o creștere a frecvenței de utilizare a resurselor culturale. Astfel, se poate înainta ipoteza potrivit căreia o ofertă bogată de resurse culturale determină un nivel ridicat al scorului de consum cultural. Frecvența cu care respondenții vizitează obiectivele de patrimoniu din zona în care locuiesc și procentul din venit alocat activităților culturale sunt doi indicatori din categoria celor legați de stilul de viață care influențează pozitiv nivelul scorului de consum cultural, adică persoanele care vizitează des obiectivele de patrimoniu aflate în împrejurimile localității de reședință și care cheltuiesc un procent mare din venituri pe activități culturale înregistrează scoruri ridicate ale consumului cultural. A avea un calculator personal este un alt factor ce ține de stilul de viață care influențează consumul cultural, cei care dețin o astfel de resursă înregistrând scoruri ridicate de consum cultural. O posibilă explicație a acestei relații este faptul că persoanele care posedă un calculator practică mai

adesea anumite activități culturale cuprinse în calculul scorului (vizionează de filme, ascultă muzică etc.). În concluzie, nivelul consumului cultural derivă mai degrabă din stilul de viață al respondentului, descris cu ajutorul unor indicatori precum preferințele muzicale sau artistice, gradul de vizitare al obiectivelor de patrimoniu, procentul de venit destinat activităților culturale, deținerea unui computer și este condiționat de educație.

Analizând elemente ce țin de stiluri de viață, valori individuale sau caracteristici socio-demografice, pot fi identificate patru tipuri actuale și potențiale de consumatori culturali (sursa: CCCDC, Barometrul de Consum Cultural 2010, ediția 2).

Consumatorii urbani cu potențial ridicat pentru evenimentele „de masă” (31% dintre respondenți):

Cu un acces la o infrastructură culturală mai degrabă precară (locuiesc preponderent în orașe mici, de până în 100000 de locuitori, celor mai multe lipsindu-le cinematograful sau instituții precum teatru, săli de spectacole etc), dar prezentând și anumite particularități socio-demografice (de exemplu nivel de educație mai degrabă mediu, venituri mai mici), această categorie are un consum cultural scăzut.

Cu toate acestea, practicarea unor activități (precum cititul, frecventarea ocazională de evenimente din sfera artelor spectacolului, preferința pentru plimbările prin parcuri sau spații verzi) și atribuirea unei oarecare importanțe timpului liber și educației sugerează un potențial pentru participarea la evenimente „de masă”. Practic, chiar dacă nu au acces la o ofertă foarte bogată de petrecere a timpului liber (sau de consum cultural) și nici nu au importante resurse individuale (materiale sau de educație), această categorie a dezvoltat o formă de consum mai puțin intensă decât cea a categoriei precedentă și care combină selectiv elemente de consum domestic (cititul, vizionarea de filme) și public (ocazional vizionarea unei piese de teatru, participarea la un eveniment local etc).

Non-consumatorii din mediul rural, cu potențial pentru evenimente „de masă” (27% dintre respondenți):

Această categorie cuprinde o parte importantă a non-consumatorilor culturali, care nu au nici acces la o infrastructură sau ofertă culturală, dar care au și puține resurse pentru a accesa eventuale evenimente sau bunuri culturale (stoc de educație relativ scăzut, venituri mici - pondere mare a persoanelor neocupate, acordă importanță deosebită familiei, religiei, dar și muncii și banilor). O parte însă a acestora poate prezenta un oarecare potențial pentru a accesa evenimente culturale de „masă”. Este vorba de un segment al tinerilor, cu o educație medie și care ocazional își petrec timpul liber în discotecii, asistând la spectacole de divertisment sau mergând în excursii.

Consumatorii urbani cu potențial ridicat pentru activități diversificate (25% dintre respondenți):

Acest tip de consumator dispune de resurse care favorizează accesarea produselor culturale. Este vorba în primul rând de proximitatea unei infrastructuri culturale (locuiește în mediul urban, cu precădere în orașele foarte mari, de peste 200 000 de locuitori) și, implicit, a unei oferte culturale și de petrecere a timpului liber. Totodată, are un nivel educațional ridicat (studii superioare) și posedă de resurse materiale (venituri mai mari, mai ales). Se diferențiază puternic prin categoriile de valori cărora le acordă cea mai mare importanță (timpul liber, prietenii, cultura) și prin stilul de viață mai sănătos pe care îl duce (este mai probabil să practice un sport, să se plimbe, să facă excursii). Consumul cultural este ridicat, atât pe partea activităților domestice (citit spre exemplu), cât și pe cea a activităților culturale „publice” (mersul la teatru, cinematograful etc). Astfel, această categorie prezintă un potențial ridicat de accesare și consum a unei game variate de bunuri culturale, începând de la cele „de masă” și până la cele „înalte” (operă/operetă, teatru etc).

Non-consumatorii din mediul rural, cu potențial scăzut (dintre respondenți):

Stocul scăzut de educație, veniturile foarte scăzute și vârsta înaintată sunt principalele caracteristici ale acestei categorii de populație care trăiește în mediul rural. Își petrec cea mai mare parte a timpului liber ocupându-se de treburile gospodăriei, merg des la biserică (sau alt lăcaș de cult) și foarte rar la o sărbătoare locală. Având în vedere caracteristicile acestui tip de non-consumatori, este foarte dificil de identificat un oarecare potențial de consum cultural.

9.3.2 Obiective strategice

OBIECTIVE GENERALE

- Creșterea și diversificarea ofertei și consumului cultural cu accent pe diversitatea culturală și efectele sale asupra dezvoltării economice și incluziunii sociale.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Creșterea și diversificarea categoriile de public/consumator cultural cu accent pe categorii vulnerabile.
- Asigurarea oferte culturale diversificate în ceea ce privește conținutul artistic, genurile culturale, spațiile de consum cultural, canalele de distribuție și mijloacele tehnice folosite pentru consum cultural.
- Facilitarea accesului la oferta culturală.
- Promovarea mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile.
- Promovarea vizibilității și cunoașterii expresiilor culturale ale grupurilor etnice și categoriilor vulnerabile.
- Promovarea utilizării noilor tehnologii și noilor medii de comunicare în producția și consumul cultural.

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Cartografierea trebuințelor culturale și a tipologiilor de consum.
- Sinergiile cu sistemul EFP pentru construirea de audiențe.
- Targetarea unor grupuri țintă care nu fac parte din categoriile de public tradiționale.
- Stabilirea profilului categoriilor de consumatori/public pentru a adapta/nuanța/diversifica oferta și promovarea acesteia.
- Susținerea inovării, experimentului căutării de forme alternative de exprimare artistică.
- Susținerea delocalizării și apropierea ofertei de comunități, chiar intrarea în comunitate.
- Utilizarea formelor instituționale existente pentru familiarizarea cu diversele forme de expresie culturală pentru dezvoltarea gustului pentru activitățile culturale.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

- Facilitarea accesului la bunuri și servicii culturale pentru categoriile vulnerabile.
- Promovarea unor conținuri artistice originale, a unor genurile culturale cât mai diverse.
- Promovarea consumului cultural în spațiile convenționale și neconvenționale.
- Promovarea unor canale de distribuție complementare.
- Încurajarea utilizării TIC pentru consum cultural.
- Promovarea cunoașterii expresiilor culturale ale grupurilor etnice și categoriilor vulnerabile.
- Dezvoltarea și extinderea parteneriatelor cu societate civilă și susținerea voluntariatului în activitățile organizațiilor culturale, mai ales în cele de promovare, educare, intervenție și animare.
- Stimularea realizării unor proiecte de educație culturală și artistică menite să întărească legătura dintre creatori și public
- Susținerea și promovarea cursurilor și programelor de management și marketing cultural pentru formarea continuă a angajaților din instituțiile culturale, cu scopul conștientizării importanței satisfacției consumatorului.
- Stimularea participării active la activitățile culturale prin realizarea unor proiecte pilot ale instituțiilor culturale, urmărind creșterea atașamentului față de domeniul cultura.
- Facilitarea și stimularea accesului grupurilor vulnerabile la consumul cultural.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Combinarea ofertelor culturale cu unele de petrecere a timpului liber, de convivialitate care astfel se vor completa reciproc și vor atrage noi categorii de public.
- Promovarea interactivității între ofertanți (staff / actori culturali/ artiști) și consumatori.
- Promovarea utilizării mijloacelor de producție și distribuție creative, inovatoare și durabile.
- Susținerea și dezvoltarea educației pentru consumul de oferte culturale (cultural literacy), dimensiune incontestabilă pentru dezvoltarea, diversificarea și/sau fidelizarea consumatorilor.
- Diversificarea consumului produselor culturale prin maximizarea potențialului oferit de mediul digital.
- Adaptarea infrastructurii culturale la nevoile grupurilor vulnerabile.

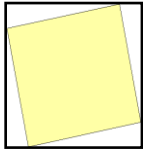

Indicatori de eficacitate

- Numărul de studii realizate pentru stabilirea nevoilor publicului/consumatorului.
- Numărul de consumatori culturali locali.
- Numărul de persoane din categorii vulnerabile care au avut acces la oferta culturală.
- Numărul de evenimente culturale în spații convenționale și neconvenționale.
- Numărul de participanți evenimente culturale pe fiecare domeniu cultural.
- Numărul proiectelor pilot ce urmăresc stimularea participării active la activitățile culturale.
- Numărul interacțiunilor dintre creatori și consumatori.
- Numărul produselor culturale create/distribuite în spații neconvenționale.
- Numărul produselor culturale create/distribuite în mediul digital.

Indicatori de eficiență

- Costul mediu al realizării unui studiu pentru stabilirea nevoilor publicului/consumatorului.
- Costul mediu al implementării unui proiect pilot ce urmărește stimularea participării active la activitățile culturale.
- Costul mediu al creării/ distribuirii unui produs cultural într-un spațiu neconvențional.
- Costul mediu al creării/ distribuirii unui produs cultural în mediul digital.

9.4. Exportul produselor culturale și internaționalizarea culturii

În ultimii ani, *creativitatea* și *economia creativă* au început să ocupe un rol tot mai important în stimularea inovării și în creșterea economică. Una din modalitățile prin care se demonstrează importanța SCC este impactul produselor culturale asupra comerțului internațional. Comerțul internațional al produselor culturale se bazează pe interacțiuni complexe între cultură, economie și tehnologie și contribuie la întărirea identității unei țări. Piața bunurilor și serviciilor culturale este una din cele mai internaționalizate, *creativitatea* nefiind izolată la nivelul unei singure țări. Comerțul internațional al produselor culturale devine din ce în ce mai complex, din cauza globalizării și liberalizării comerțului, dar și din cauza particularităților SCC.

Comerțul internațional și finanțarea comerțului își revin încet în urma crizei financiare, dar impactul asupra exportatorilor la nivel mondial și implicațiile economice încă nu sunt complet evidente. Reguli și regulamente noi pentru un comportament mai prudent al băncilor și instituțiilor financiare vor avea cu siguranță un impact asupra exporturilor precum și a relațiilor precaute ale băncilor în special cu IMM-urile. Contextul actual cere schimbări radicale în modul de implicare în comerțul internațional cât și în export, atât la nivelul companiilor, al grupurilor de firme, precum și în maniera în care instituții de sprijin susțin firmele pentru a aplica cele mai bune soluții de creare și menținere a unor avantaje competitive durabile.⁷³

Produsele culturale includ o masă eterogenă de bunuri și servicii, anumite particularități care îngreunează schimburile comerciale internaționale. Comparativ cu produsele obișnuite, cele asociate industriilor culturale și creative sunt supuse unui număr mult mai mare de reglementări. Pe lângă reglementările OMC (Organizației Mondiale a Comerțului), comerțul produselor culturale și creative este supus Convenției Unesco privind diversitatea culturală, precum și acordurilor existente între state cu privire la domeniul cultural și la drepturile de autor.

Inovațiile tehnologice au avut un puternic efect asupra producerii și distribuției produselor culturale, atât pe piața domestică, cât și pe cea internațională. Schimburile comerciale ale bunurilor culturale încă sunt caracterizate prin asimetrii profunde, și perpetuează sau chiar potențiază riscuri majore în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale, în special a drepturilor culturale și a diversității culturale.

⁷³ Lianu, C. (2010), *Strategia Națională de export a României 2010-2014*, MECMA.

Aceasta, întrucât globalizarea reprezintă atât o oportunitate de dezvoltare, îmbogățire și diversificare a consumului de bunuri și servicii culturale, cât și o amenințare la adresa diversității culturale. Dintr-o anumită perspectivă, globalizarea determină o omogenizare a consumului cultural precum și a ofertei culturale, în special a celei de masă. Pe de altă parte, globalizarea are ca efect apariția unor forme „hibride” de practici creative și de expresii culturale. În același timp, globalizarea poate să creeze un interes sporit pentru eterogenitate, pentru diversitate culturală, pentru specificitate sau pentru unicitate (ca ofertă de nișă, de natură să acorde consumatorului un statut aparte)⁷⁴.

Comerțul internațional este condus de piață și reprezintă motorul ce stă la baza globalizării bunurilor și serviciilor, inclusiv a celor culturale. Asimetriile dintre diferitele produse culturale au efect direct asupra modului în care acestea concurează pe piețele internaționale. Unele din sectoarele culturale și creative (industria cinematografică sau cea de publicitate) au avut în centrul obiectivelor lor promovarea și distribuția produselor lor, în timp ce altele (industria de carte) s-au concentrat în principal pe piețele interne.

Provocarea de care se lovesc decidenții în crearea unor politici publice capabile să stimuleze exportul produselor culturale este creșterea veniturilor obținute din comerțul internațional, dar și crearea imaginii unei țări atractive și creative, deschisă culturilor și talentelor din toată lumea.

9.4.1 Situația prezentă

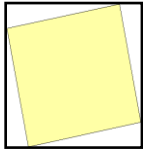
Studiile⁷⁵ realizate în ultimii ani demonstrează că sectoarele culturale și creative sunt unele din cele mai dinamice sectoare economice, contribuind în mod decisiv la dezvoltarea durabilă și coeziunea socială. Analiza schimburilor comerciale ale produselor culturale românești trebuie să ia în considerare trendurile internaționale.

Trenduri la nivel global:

Concluziile raportului UNCTAD/UNDP din 2010, *Creative Economy (2002-2008)*, accentuează următoarele tendințe la nivelul economiei mondiale:

⁷⁴ CCCDC, *Contribuția industriilor bazate pe copyright la economia României 2006-2009*, CCCDC, București.

⁷⁵ UNCTAD (2010), *Creative Economy Report 2010*, United Nations.

- În 2008, în ciuda crizei economice mondiale ce a cauzat o scădere cu 12% a schimburilor internaționale, exporturile de bunuri și servicii creative au continuat să crească (valoarea acestora dublându-se în perioada 2002-2008, o rată anuală de creștere de 14% pentru șase ani consecutivi);
- ICC au generat creșteri de venituri prin producție, comerț și distribuție de bunuri și servicii, precum și din colectarea drepturilor de autor;
- Exportul de bunuri creative a avut ponderea cea mai mare în comerțul internațional al ICC (69% în 2008, o rată anuală de creștere de 11.5% pentru 2002-2008). Exportul de servicii creative reprezintă 31% din comerțul internațional al ICC;
- ICC reprezintă oportunități majore pentru economiile în curs de dezvoltare de a se integra în schimbul internațional;

Trenduri la nivel european:

Datele UNCTADstat arată că, în ceea ce privește U.E., exportul de bunuri creative reprezenta în 2010 36% din valoarea totală a exporturilor mondiale de bunuri creative. Rata de creștere a exporturilor din U.E. a scăzut de la 6.69 (2002-2006) la 0.39 (2006-2010).

Un alt studiu realizat de Judith Staines și Colin Mercer, plasează comerțul internațional cu bunuri și servicii ICC la intersecția mai multor domenii de interes pentru Europa (*economia creativă* ce leagă activitatea organizațiilor non-profit din sectorul artistic sau cultural, a agenților economici din domeniul creativ, a producătorilor și distribuitorilor de conținut creativ sau bazat pe drepturi de proprietate intelectuală). Pe baza acestei metodologii, cei doi realizează o cartografiere a în rândul statelor membre U.E.⁷⁶

Au fost avute în vedere:

- comerțul internațional cu bunuri ICC;
- comerțul internațional cu servicii ICC;
- măsurile care pot fi luate pentru a dezvolta capacitatea internațională a firmelor din sectorul ICC;

Domeniile ICC analizate au fost: arhitectura, sectorul audiovizual (inclusiv film, radio, televiziuni, jocuri video și multimedia), serviciile asociate patrimoniului cultural, designul, muzica, artele spectacolului, activitatea editorială și artele vizuale.

⁷⁶ Staines, Judith și Colin Mercer. 2012. "Mapping of CCI Export and Internationalisation. Strategies in EU Member States". European Expert Network on Culture.

Tabelul nr. 54. Rata anuală de creștere a exporturilor și importurilor de bunuri creative a Uniunii Europene

Sectoare	Perioada			
	2002 - 2006		2006 - 2010	
	Export	Import	Export	Import
Bunuri creative TOTAL	6.69	7.71	0.39	1.16
Activitate editorial	3.95	3.84	-2.01	-3.08
Cărți	3.79	5.70	-1.81	-0.72
Ziare	3.22	2.12	-2.54	-5.64

Sursa datelor: Staines și Mercer (2012) pe baza datelor UNCTAD și UNCTADstat

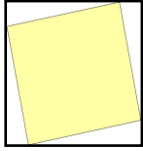
Tabelul nr. 55. Valoarea anuală a exporturilor de bunuri creative a Uniunii Europene (milioane dolari USD)

Sectoare	ANUL								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bunuri creative TOTAL	86,139	97,862	110,457	117,509	128,155	151,389	163,725	132,587	139,606
Activitate editorial	16,041	18,867	21,113	21,687	22,617	25,135	26,645	22,379	21,652
Cărți	6,218	7,252	8,005	8,481	8,624	9,614	9,983	8,494	8,374
Ziare	5,594	6,420	7,317	7,155	7,593	8,295	8,899	7,381	7,079

Sursa datelor: Staines și Mercer (2012) pe baza datelor UNCTAD și UNCTADstat

Date dezagregate la nivel național sunt disponibile prin Eurostat – a doua ediție a publicației *Cultural statistics pocketbook* (2011). Concluziile raportului Eurostat indică:

- În 2009, exportul U.E. de bunuri culturale a fost mai mare decât importul (un surplus de 1.9 miliarde euro). Principalele produse exportate au fost cărțile și operele de artă (picturi). Cel mai mare raport exporturi/importuri a fost înregistrat în cazul ziarelor, jurnalelor și altor tipuri de periodice - un raport de 3.7; cele mai importante destinații sunt: Elveția (35%), Norvegia (5%) și Rusia (18%);
- Mai mult de jumătate din țările U.E. au raportat valori pozitive în ceea ce privește raportul export-import. Cele mai mari valori (între 2.8 și 1.8) au avut Polonia,

- Estonia, Lituania și Germania. Cele mai mici (sub 0.5) au fost în cazul Ciprului, Greciei, Luxemburgului, Portugaliei și României;
- Între 2004 și 2009, statele din estul U.E. au raportat creșteri ale exportului de bunuri culturale, excepție făcând România în cazul căreia exportul a scăzut în paralel cu o creștere rapidă a importurilor;
 - În majoritatea statelor, pricipalele bunuri exportate sunt cărțile;
 - 54% din exportul european de instrumente musicale se îndreaptă spre S.U.A. (27%), Japonia (18%) și Elveția (9%);

Analiza comparativă a datelor la nivelul a 27 de state din Uniunea Europeană în anul 2009 evidențiază poziționarea României pe locul 24 în topul exportului de bunuri culturale.

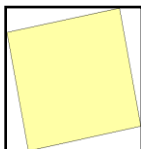
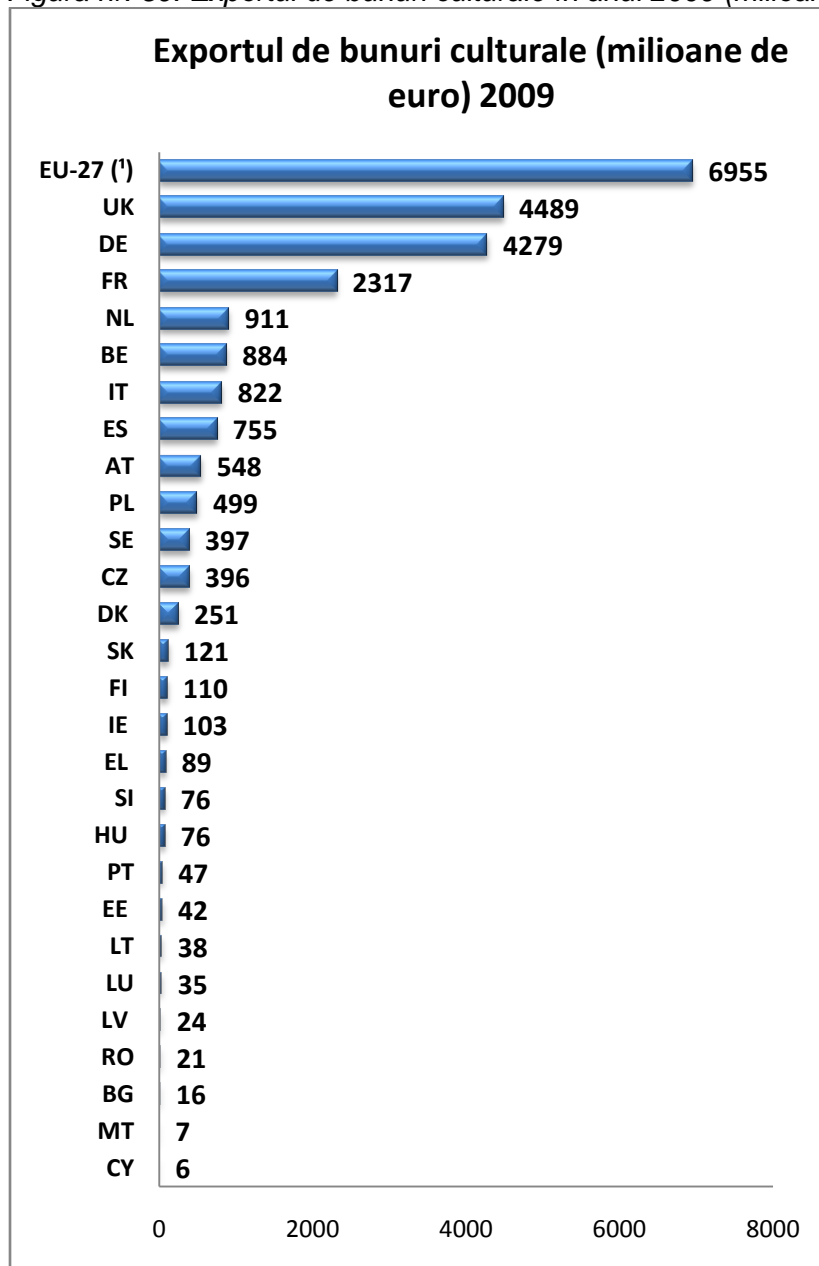

Figura nr. 59. Exportul de bunuri culturale în anul 2009 (milioane de euro)

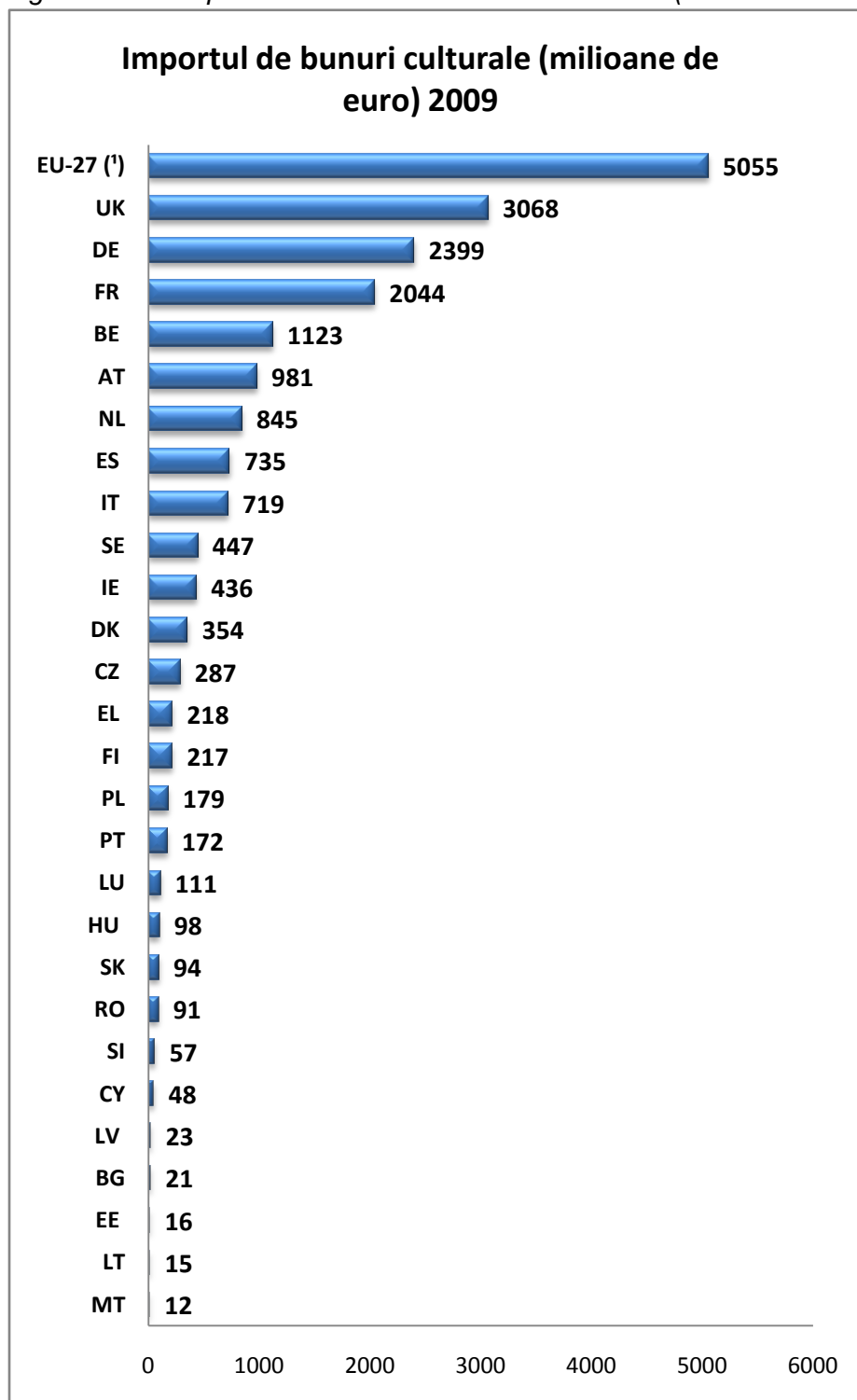

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor Eurostat (2010)

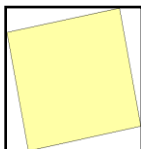
În ceea ce privește importul de bunuri culturale România ocupă poziția 20 din cele 27 de state ale Uniunii Europene analizate.

Figura nr. 60. Importul de bunuri culturale în anul 2009 (milioane de euro)

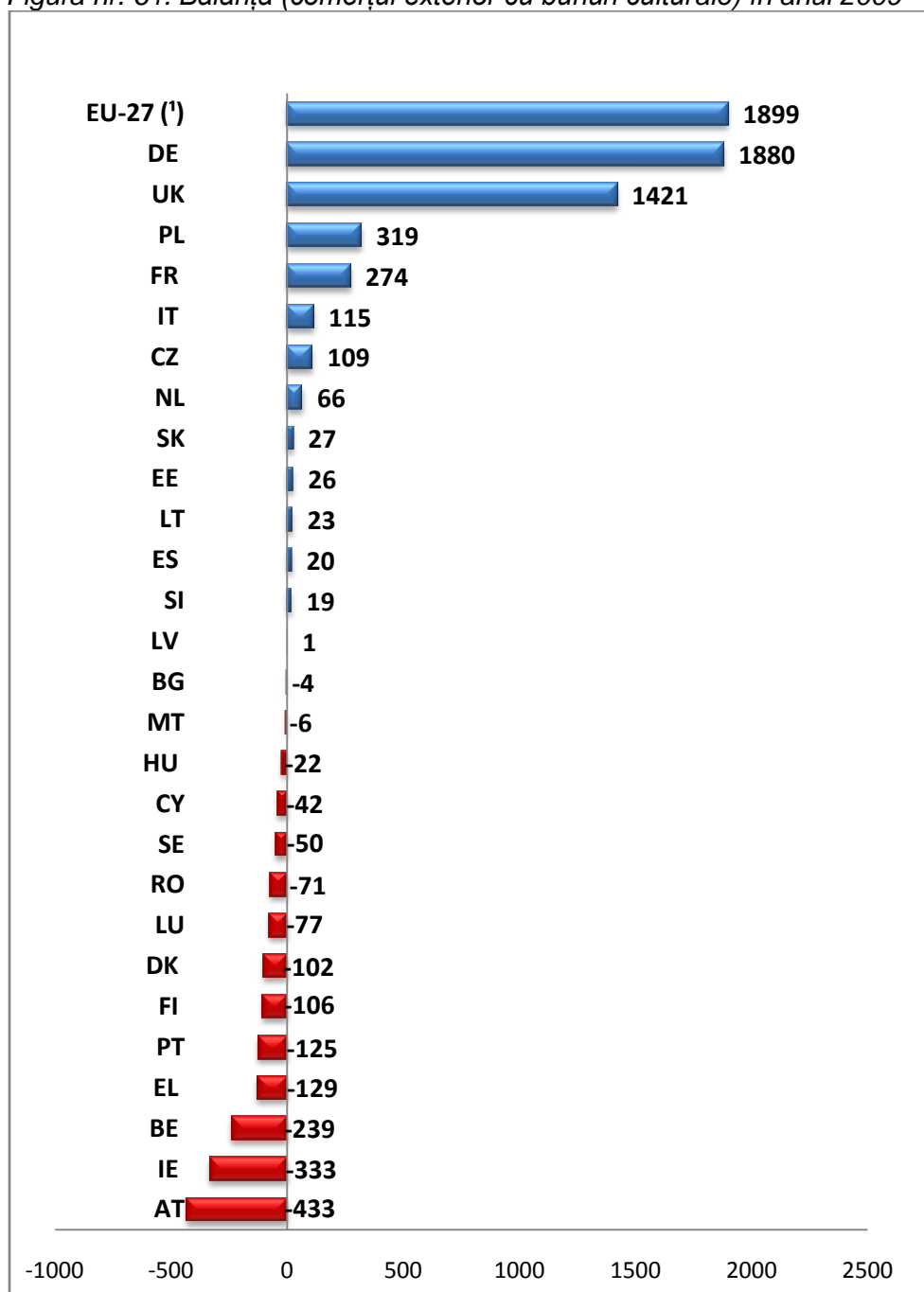

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor Eurostat (2010)

Balanța comerțului cu bunuri culturale este negativă în cazul României, fiind a șasea țară din cele 14 țări cu un nivel al importurilor mai mare decât exportul de bunuri culturale.

Figura nr. 61. Balanța (comerțul exterior cu bunuri culturale) în anul 2009

Sursa datelor: Calcule CCCDC, pe baza datelor Eurostat (2010)

În privința exportului de carte România se clasează pe poziția 24 în timp ce la importuri ne ocupă poziția 16 din topul celor 27 de state analizate, fiind a noua din cele 14 țări cu balanță negativă.

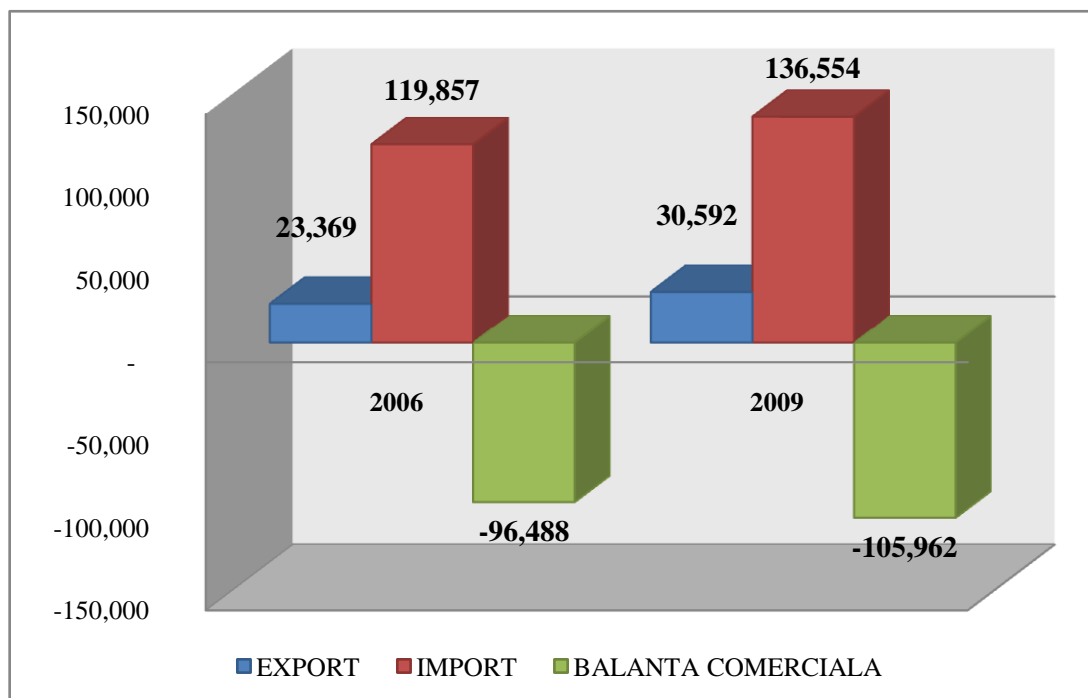
La exportul de instrumente muzicale țara noastră se poziționează cel mai bine, ocupând locul 13 în topul exporturilor, în timp ce la importuri se clasează pe poziția 18, ocupând locul patru între țările care au avut o balanță pozitivă.

În ceea ce privește ziarele, revistele și periodicele România se clasează penultima la export și pe locul 22 la import, fiind a șasea țară din cele 15 țări cu balanță negativă.

Trenduri la nivel național:

Volumul total al comerțului exterior de tipărituri al României, în anul 2009, a crescut cu 16,7 %, față de anul 2006. În această perioadă, exportul de tipărituri a înregistrat o creștere de 30,9%, iar importul o creștere de 13,9%. Comerțul exterior de tipărituri al României este în creștere anuală, existând o probabilitate foarte ridicată ca evoluția pozitivă să continue chiar și în perioada de criză. Balanța comercială a tipăriturilor este deficitară pe toată perioada analizată.

Figura nr. 62. Comerțul exterior al tipăriturilor (mii euro), în 2006 și 2009

Sursa datelor: CCCDC, *Unde și ce exportăm și de unde importăm cultură. O analiză a balanței comerciale a României în domeniul culturii*

Pentru o mai bună înțelegere a contribuției industriei de carte la comerțul exterior, tipăriturile au fost împărțite în mai multe categorii: cărți, ziare și alte publicații, cărți poștale, imagini, gravuri și fotografii, albume, planuri și desene de arhitectură, hărți, partituri muzicale. După cum se poate observa din tabelul de mai jos, balanța comercială a acestor categorii este deficitară, cu excepția categoriei formate din cărți poștale și calendare, unde se observa o balanță excedentară.

Tabel nr. 55. Comerțul exterior al tipăriturilor (mii euro), pe componente în anul 2009

	EXPORT	IMPORT	BALANȚĂ COMERCIALĂ
TIPĂRITURI, din care:	30.592,23	136.553,79	- 105.961,56
Cărți	6.274,01	52.155,08	- 45.881,08
Ziare și alte publicații	2.956,32	25.509,64	- 22.553,32
Imagini, gravuri, fotografii	8.730,01	19.043,11	-10.313,10
Albume	817,86	18.566,75	- 17.748,89
Planuri și desene de arhitectură	543,45	12.452,95	- 11.909,50
Hărți	12,43	3.992,08	-3.979,66
Cărți poștale și calendare	11.023,79	3.756,51	7.267,28
Timbre și bacnote	234,37	1.072,73	-838,36
Partituri muzicale	-	4,94	-4,94

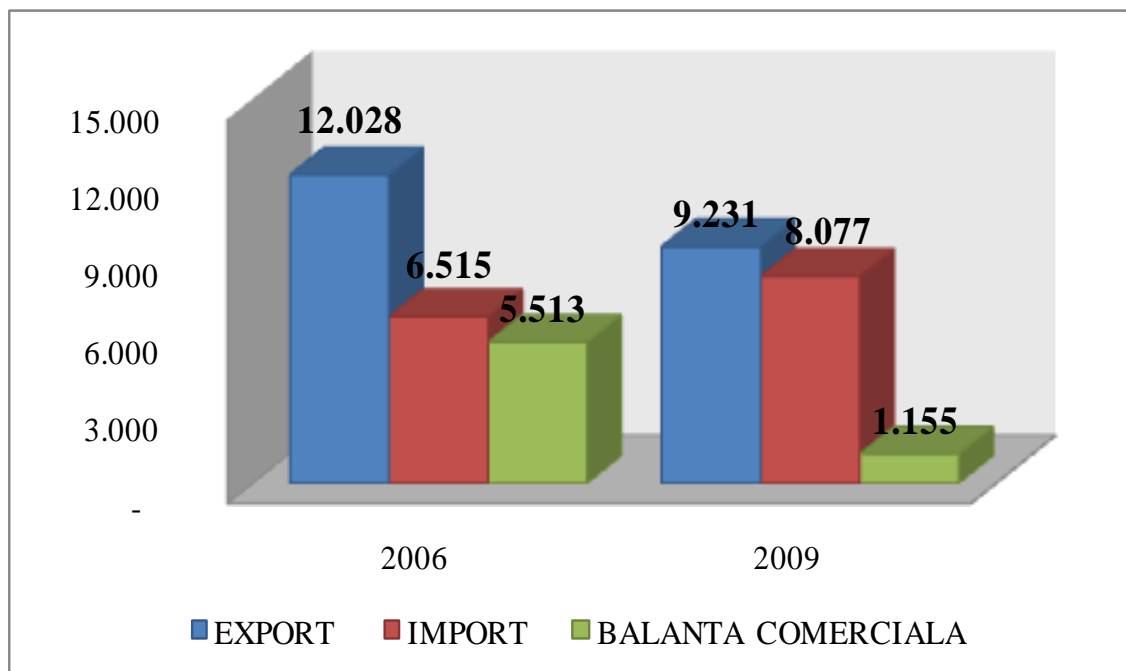
Sursa datelor: CCCDC, Unde și ce exportăm și de unde importăm cultură. O analiză a balanței comerciale a României în domeniul culturii

Instrumente muzicale

În 2009, volumul total al comerțului exterior al instrumentelor muzicale al României a scăzut cu 6,6%, față de anul 2006. În această perioadă, exportul a înregistrat o scădere de 23,3%, în timp ce importul a crescut cu 24%. Balanța comercială a acestei categorii este pozitivă. În ciuda acestui lucru, valoarea exportului pentru aceste produse este relativ redusă.

Figura nr. 63. Comerțul exterior al instrumentelor muzicale (mii euro), în 2006 și 2009

Sursa datelor: CCCDC, Unde și ce exportăm și de unde importăm cultură. O analiză a balanței comerciale a României în domeniul culturii

CD-uri, DVD-uri și a alte suporturi optice

În 2009, volumul total al comerțului exterior al României în cazul CD-urilor, DVD-urilor și altor suporturi optice a scăzut cu 48% față de anul 2006. În această perioadă, exportul înregistrat o scădere de 44%, în timp ce importul a înregistrat o scădere de 48%.

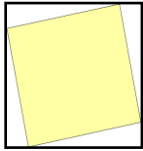
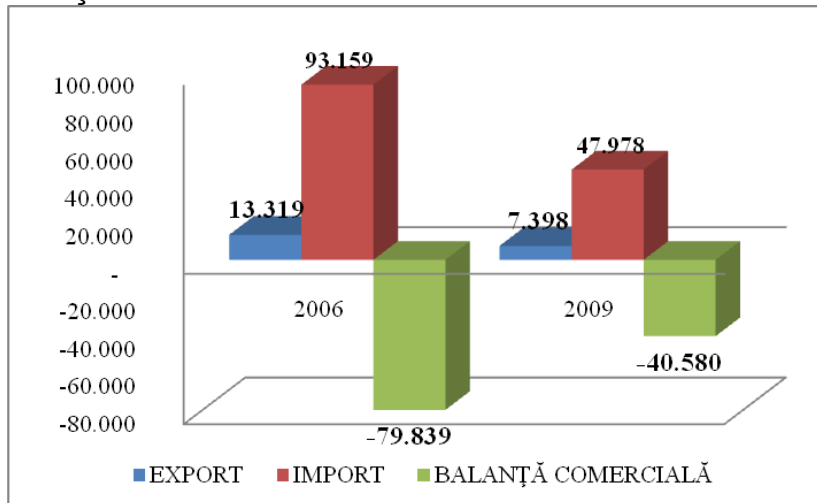

Figura nr. 64. Comerțul exterior al cd-urilor, dvd-urilor și a altor suporturi optice (mii euro), în 2006 și 2009

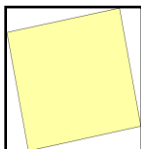
Sursa datelor: CCCDC, Unde și ce exportăm și de unde importăm cultură. O analiză a balanței comerciale a României în domeniul culturii

Din păcate lipsa datelor a făcut imposibilă analiza comerțului cultural al serviciilor culturale.

Industria cinematografică:

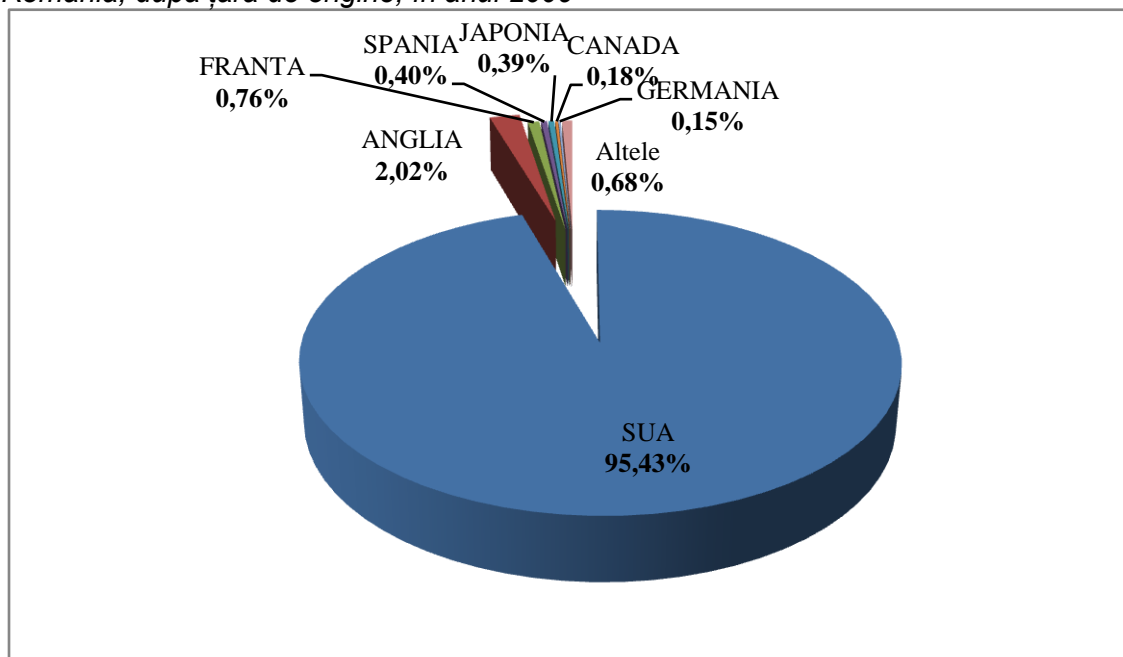
Industria cinematografică este una din cele mai globale ICC. Piața cinematografică este dominată de filmele americane. Impactul economic al industriei de film este reflectat de vânzările DVD-urilor cu filme, de comerțul online, de vânzările билетelor de cinema (în țara de origine și în afara ei), de valoarea copyright pentru reproducerea acestor filme. Modul în care importul filmelor străine influențează piața autohtonă este prezentat mai jos:

- În 2009, în cinematografele din România au fost distribuite 442 filme, 47 dintre ele fiind produse în România (10,6% din total). Cinematografele din România au realizat încasări de aproximativ 20,51 mil Euro. 98,2% din aceste încasări au fost realizate de filmele străine (20,15 mil Euro).
- În 2006, cele 315 filme străine proiectate în România au totalizat 7,76 mil euro. În 2009, numărul filmelor distribuite crește cu 40%, în timp ce valoarea încasărilor crește cu 160%.

- Această piață este dominată de producțiile Hollywood-ului; încasărilor filmelor ce au drept țară de origine S.U.A au reprezentat în 2009 peste 95% din totalul încasărilor filmelor străine.

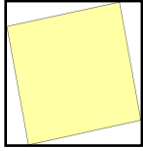
Figura nr. 65. Structura procentuală a încasărilor pentru filmele difuzate în cinematografele din România, după țara de origine, în anul 2009

Sursa datelor: CCCDC, Unde și ce exportăm și de unde importăm cultură. O analiză a balanței comerciale a României în domeniul culturii

În perioada analizată, numărul filmelor europene (în special produse în Anglia și Franța) a crescut cu 60%, de la 86 filme europene în 2006 la 138 în 2009. În această perioadă, numărul filmelor provenite din S.U.A a crescut cu 16 procente, de la 212 în 2006 la 248 în ultimul an analizat. Numărul filmele provenite din alte țări – cu precădere Canada, Japonia și China – a scăzut de la 17 la 9.

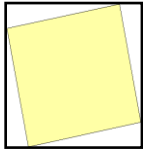
Analiza numărului filmelor distribuite de cinematografele din România arată supremația producțiilor americane. În același timp se poate observa creșterea proporției filmelor europene în totalul filmelor distribuite în România.

9.4.2 Obiective strategice

Obiectivele acestei strategii, în domeniul exportului produselor culturale și internaționalizarea culturii se înscriu în cadrul obiectivelor *Europei Creative*. În *Comunicarea către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Promovarea sectoarelor culturale și creative la creștere și creare de locuri de muncă în UE*, se amintește că:

Internaționalizarea inteligentă și politicile de promovare a exportului sunt necesare pentru a permite organizațiilor și companiilor mici să concureze într-un mediu global și să atingă noi consumatori și noi piețe la nivel mondial.

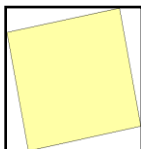

OBIECTIV GENERAL

- Facilitarea și stimularea accesului pe piață internațională a operatorilor români din domeniul cultural, atât în privința exportului clasic de bunuri și servicii culturale, cât și în privința accesului și exploatarea oportunităților oferite de mediul pieței digitale.

OBIECTIVE SPECIFICE:

- Stimularea și facilitarea parteneriatelor dintre instituțiile culturale românești și cele din străinătate în vederea promovării bunurilor și serviciilor culturale românești pe plan internațional.
- Sprijinirea prezenței produselor culturale naționale la târgurile internaționale.
- Stimularea exportului produselor culturale românești
- Exploatarea oportunităților oferite de mediul pieței digitale în vederea creșterii prezenței României pe piețele internaționale
- Echilibrarea balanței comerciale a produselor culturale a României

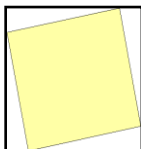

Direcții principale de acțiune pe termen scurt (orizont de timp 2014-2015)

- Dezvoltarea unor programe de promovare externă a produselor sectorului cultural și creativ.
- Realizarea unor studii de analiza a piețelor externe vizate în vederea realizării unor strategii diferențiate de pătrundere pe aceste piețe.
- Desfășurarea de sesiuni și de campanii de informare menite să promoveze exportul bunurilor și serviciilor culturale.
- Stimularea creării de firme specializate în exportul produselor culturale și creative românești.
- Includerea produselor culturale și creative în strategia de export a României, cu scopul maximizării potențialului lor ca grup, dar și ținând cont de particularitățile lor.
- Facilitarea accesul la informații privind regulile și reglementările ce stau la baza schimburilor comerciale internaționale.

Direcții principale de acțiune pe termen mediu (orizont de timp 2017-2018)

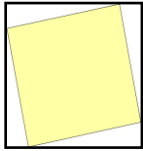
- Dezvoltarea mecanismelor și structurilor de informare și consultanță necesare pentru stimularea exportului produselor culturale și creative.
- Promovarea externă a produselor culturale și creative prin participarea la congrese internaționale, târguri, festivaluri.
- Realizarea unor parteneriate între MC și alte organisme guvernamentale (Consiliu de Export, Ministerul Economiei, Ministerul Afacerilor Externe) în vederea stimulării exportului produselor culturale și creative.
- Dezvoltarea unui cadru de reglementare favorabil pentru a întări capacitatea de negociere a IMM-urilor în schimburile comerciale internaționale.
- Dezvoltarea unui cadru de reglementare ce susține maximizarea potențialului de creștere durabilă inteligentă pe care mediului online îl oferă exportului produselor culturale.

Direcții principale de acțiune pe termen lung (orizont de timp 2020)

- Dezvoltarea de mecanisme pentru echilibrarea balanței comerțului exterior a produselor culturale și creative.
- Exploatarea potențialului ridicat al produselor culturale și creative românești în vederea creșterii exportului din acest sector.
- Întărirea poziției României în piața internațională a ICC, prin construirea unor parteneriate internaționale durabile.
- Diversificarea ofertelor de finanțare publică și privată pentru susținere inițiativele de pătrundere pe piețele internaționale a IMM din ICC.
- Susținerea mobilității artiștilor în vederea stimulării schimburilor comerciale.
- Utilizarea cooperării culturale dintre țări în scopul stimulării exporturilor produselor culturale.
- Stimularea constituirii unor rețele la nivelul diferitelor ICC, în vederea promovării acestora pe plan internațional.
- Dezvoltarea și susținerea după caz a unor programe educaționale și de formare profesională în vederea formării competențelor necesare pentru antreprenorii creativi în schimburilor comerciale internaționale.

Având în vedere complexitatea acțiunilor care susțin funcțiile specifice exportului produselor culturale este necesar să se identifice o serie de indicatori de eficiență (de proces) și de eficacitate (de rezultat) care să poată fi utilizați, în mod individual sau agregat, atât în stabilirea ex ante a țintelor/efectelor scontate, cât și în evaluarea ex post a rezultatelor reale, în raport cu acestea:

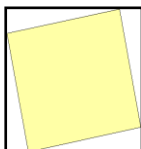

Indicatori de eficacitate

- Numarul teatrelor care realizează turnee in strainatate.
- Numarul turneelor realizate de teatrele romanesti in strainate.
- Numărul editurilor care au un magazin online.
- Numarul filmelor romanesti distribuite in strainatate.
- Numărul concertelor susținute de artiști români în străinătate.
- numărul cărților românești traduse în limbi străine.
- Numarul cartilor exportate in strainate.
- Numarul ziarelor, revistelor si periodicelor exportate in strainate.
- Numarul fonogramelor exportate in străinătate.
- Numarul instrumentelor muzicale exportate de Romania in strainatate.

Indicatori de eficiență

- Suma medie cheltuita pentru realizarea unui turneu in strainătate.
- Sumă medie cheltuită pentru traducerea unei cărți românești.
- Suma medie necesara producției instrumentelor muzicale exportate.

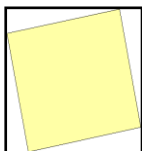
Partea IV Finanțarea sectoarelor culturale și creative

10. Finanțarea sectoarelor culturale și creative

De la Programul Sibiu – capitală culturală europeană în 2007, care a poziționat orașul pe harta destinațiilor culturale și turistice din Europa, până la rebrandingul Berlinului ca oraș al creativității, de la Fabrica de Pensule din Cluj la Cartierul Creației (Quartier de la Création) de la Nantes sau Cartierul Temple Bar din Dublin, de la "reinventarea" muzeului Antipa până la poziționarea pe hartă a orașului Bilbao prin muzeul Guggenheim, de la dezvoltarea economică din Portugalia generată de investițiile în cultură și până la revitalizarea unor zone defavorizate prin (re)crearea de spații culturale, **argumentele pentru finanțarea culturii ca instrument de dezvoltare inteligentă, durabilă și în același timp incluzivă, sunt multiple.**

În egală măsură este însă importantă **păstrarea sensului principal al culturii, care este nu numai un instrument ci și o resursă și care, la fel ca mediul, trebuie îngrijită, susținută și finanțată în afara oricăror considerații pragmatic-economice imediate, căci ea este un scop dezirabil și legitim în sine și ne definește, pe fiecare dintre noi.**

În capitolul de față vor fi prezentate cele mai importante dintre modalitățile și canalele de finanțare accesibile pentru cultură, condiționalitățile atașate acestora precum și oportunitățile de articulare ale lor pentru configurarea unui cadru de finanțare care să asigure coerența demersurilor și mai ales a rezultatelor (atât ca *outputs* cât și ca *outcomes*) pentru atingerea obiectivului general de dezvoltare și diversificare a culturii, inclusiv prin poziționarea sa instrumentală în zona centrală a politicilor ce vor fi dezvoltate pentru atingerea obiectivelor generale ale României și ale Europei pentru orizontul 2020.

10.1. Finanțarea actuală a sectoarelor culturale și creative – caracteristici și probleme specifice

Analiza finanțărilor pentru sectoarele culturale și creative din România prezentată în continuare are în vedere principalele repere reglementar-administrative și valorice ale cadrului de finanțare actual și nu este o analiză exhaustivă – sarcină imposibilă din mai multe motive.

În primul rând, finanțările publice se completează cu cele private (nu prea multe, este adevărat), iar cuantumul și destinația acestora din urmă nu pot fi identificate cu precizie din datele statistice și financiar-fiscale existente.

În al doilea rând, finanțările publice trebuie clasificate în funcție de proveniența lor: finanțări naționale – fie realizate la nivel central, fie locale (iar datele privind utilizarea bugetelor locale în acest sens nu sunt colectate centralizat) - și finanțări europene (prin fonduri structurale sau prin programe comunitare dedicate ori prin alte inițiative și programe cu impact cultural).

În al treilea rând, finanțările pentru sectorul culturii pot fi clasificate în funcție de natura lor în finanțări rambursabile și nerambursabile. Astfel, în afara finanțărilor nerambursabile (fie publice fie private), sectoarele culturale și creative mai pot accesa diferite fonduri și finanțări rambursabile, constituite atât la nivel național (e.g. creditele rambursabile pentru producția de film, creditele de producție sau dezvoltare acordate de instituții financiare cu sau fără garantare guvernamentală) cât și la nivel european sau internațional (e.g. creditul acordat de Banca Mondială pentru restaurarea, *inter alia*, a ansamblului Brâncuși de la TG Jiu, acordurile de împrumut cu Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei aflate în derulare pentru reabilitarea unor obiective de infrastructură culturală etc.).

În al patrulea rând, înseși autoritățile finanțatoare pot fi, la rândul lor, solicitanți/beneficiari de finanțări nerambursabile din anumite surse publice de finanțare, fie singure fie în parteneriate diverse.

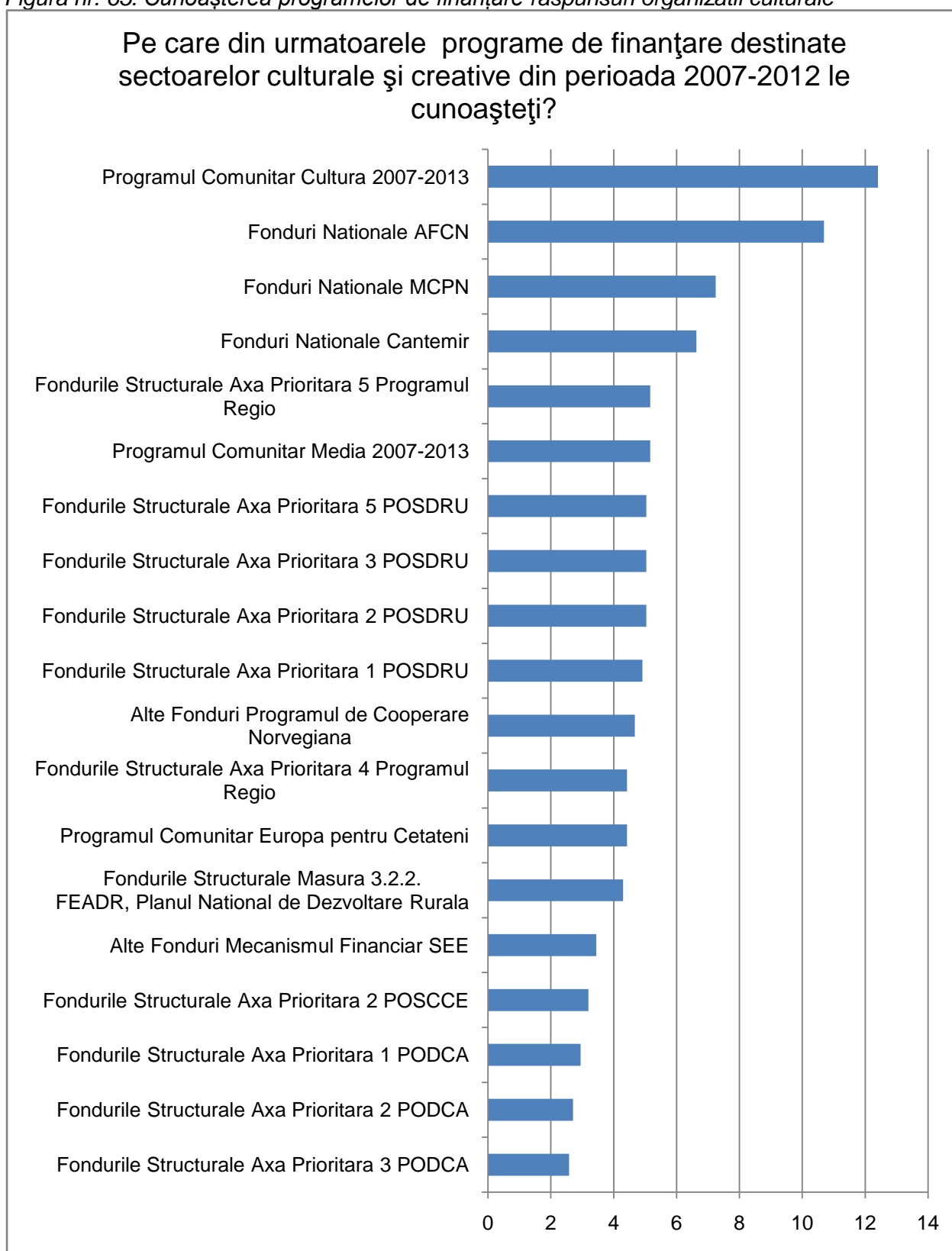
La toate acestea se adaugă fragmentarea finanțărilor în funcție de obiectivul principal care, de multe ori, nu este cel cultural, precum și în funcție de criteriile de eligibilitate, respectiv de regimul juridic al destinatarului – persoană juridică de drept public sau privat, persoane fizice.

Pentru a obține informații cu privire la percepția operatorilor culturali față de importanța și accesibilitatea diferitelor surse de finanțare, CCCDC a inițiat o cercetare pe baza unui chestionar transmis atât instituțiilor publice de cultură cât și organizațiilor neguvernamentale, cât și prin postarea lui online pe site-ul Centrului și pe diferite liste de discuții.

Răspunsurile la chestionar sunt prezentate în cele ce urmează, atât din perspectiva organizațiilor culturale, inclusiv a instituțiilor publice de cultură, cât și din perspectiva autorităților locale, în ipostaza lor de solicitanți/potențiali beneficiari ai acestora finanțări.

Figura nr. 65. Cunoașterea programelor de finanțare raspunsuri organizatii culturale

Sursa Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

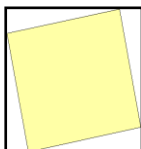
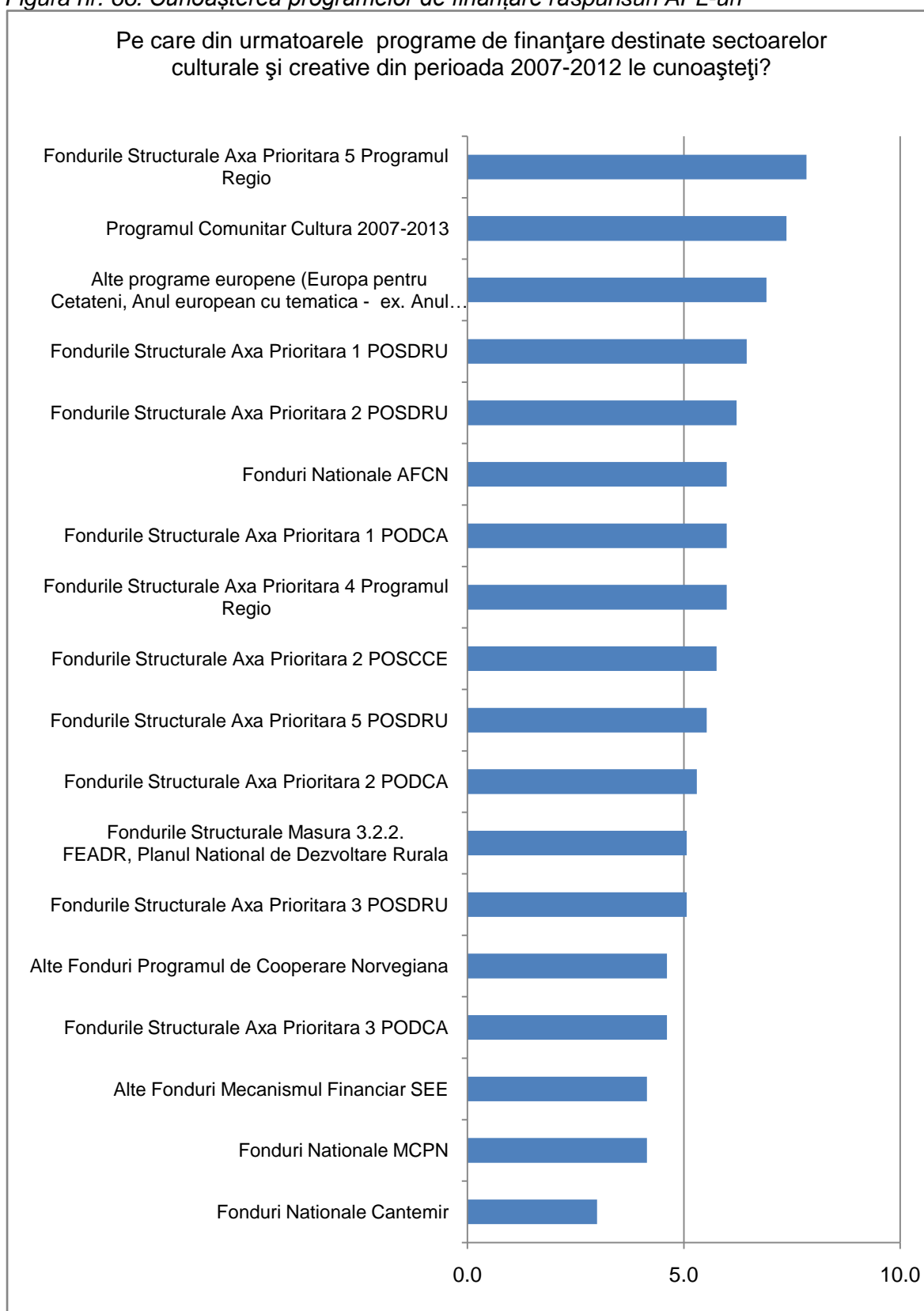
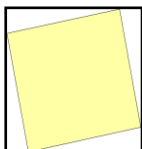

Figura nr. 66. Cunoașterea programelor de finanțare răspunsuri APL-uri

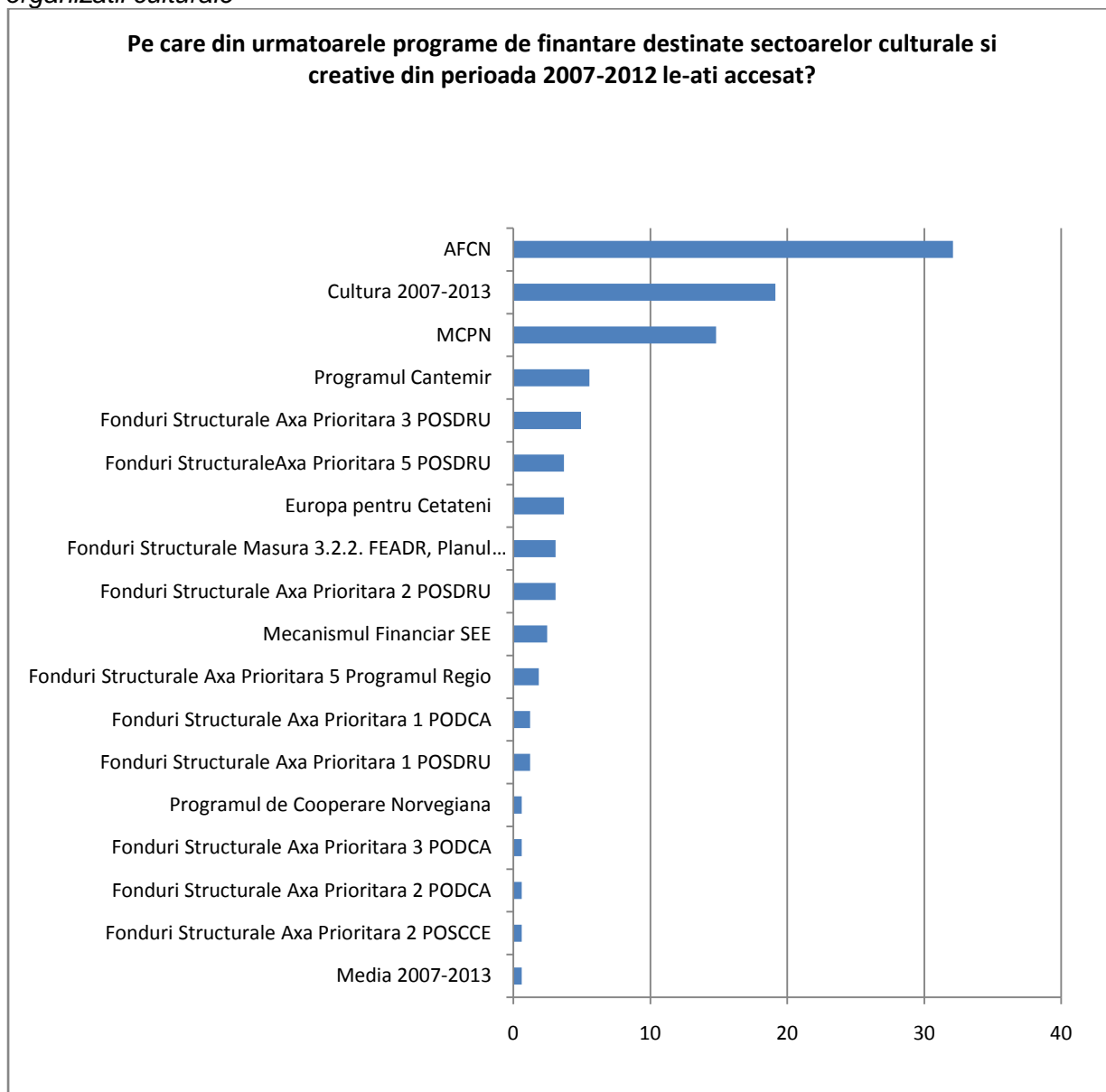

Sursa Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Pe de altă parte, ponderea acestor fonduri din perspectiva accesării lor este diferită, după cum se poate constata din datele prezentate mai jos în care organizațiile culturale situează AFCN pe primul loc în opțiunile respondenților în ceea ce privește depunerea de proiecte:

Figura nr. 67. Accesarea programelor/fondurilor de finanțare nerambursabilă raspunsuri organizatii culturale

Sursa: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Din perspectiva autorităților publice locale, și având în vedere statutul acestora, răspunsurile la aceeași întrebare au fost diferite după cum se poate constata din graficele de mai jos.

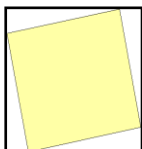
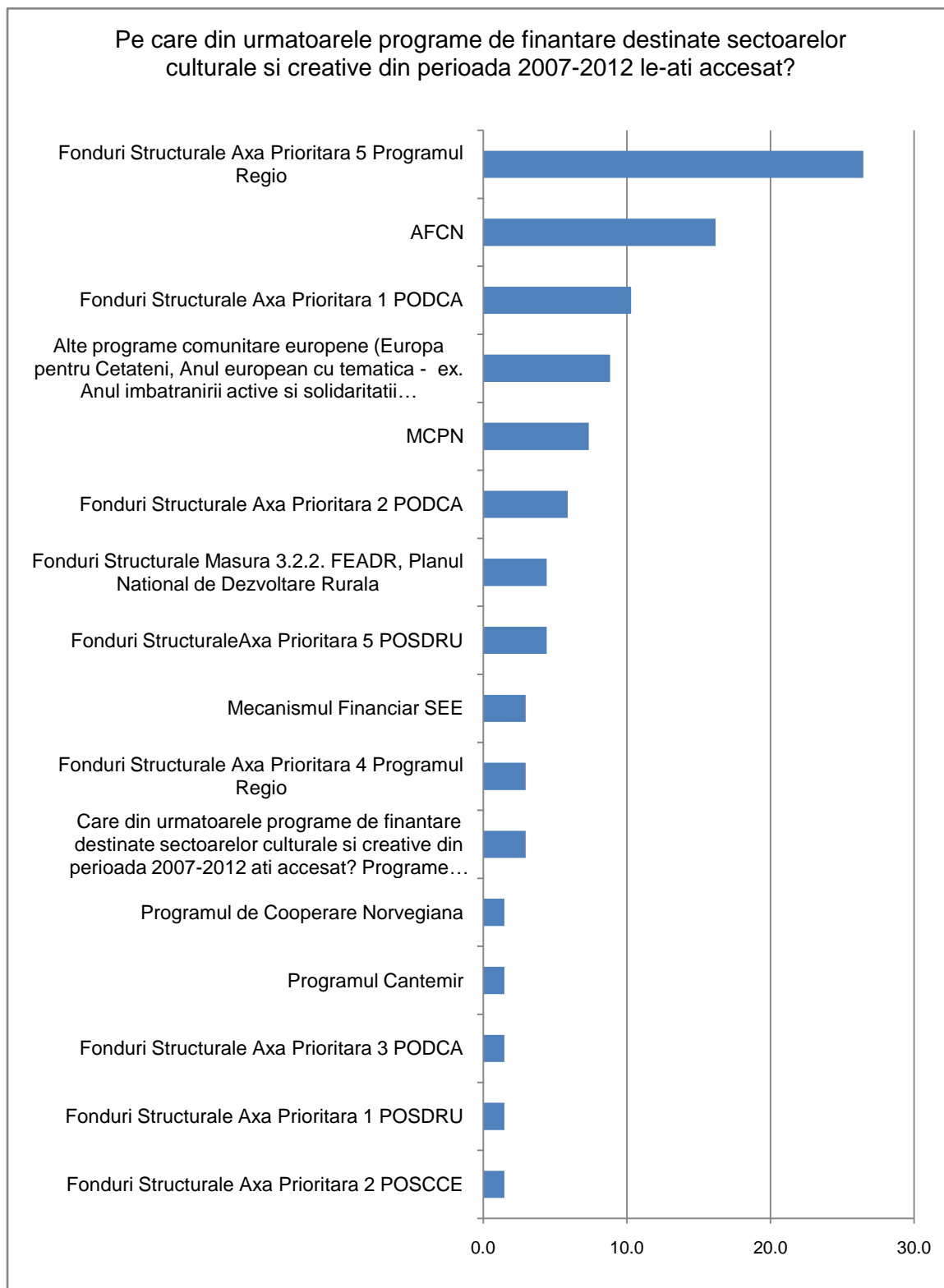
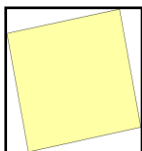

Figura nr. 68. Accesarea programelor/fondurilor de finanțare nerambursabilă raspunsuri organizatii culturale

Sursa: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Având în vedere cele de mai sus, analiza de față se va concentra pe finanțările publice nerambursabile asigurate din fonduri dedicate aflate la nivel central și care au o dimensiune substanțială (Ministerul Culturii și Administrația Fondului Cultural) și din bugetele locale precum și pe finanțările asigurate din fondurile structurale și din programele comunitare.

10.1.1. Finanțarea sectoarelor culturale și creative din resurse publice naționale

Centralizarea administrativă din România și-a pus amprenta și pe sistemul de finanțare a programelor și proiectelor culturale, care s-a dezvoltat în principal la nivel central. La acest nivel există practic trei finanțatori publici – Ministerul Culturii, Administrația Fondului Cultural Național și Institutul Cultural Român -. Aceștia li se adaugă Centrul Național al Cinematografiei cu al său Fond Cinematografic, dedicat însă exclusiv proiectelor cinematografice și care nu este subiectul prezentei analize.

Destinațiile celor mai importante două surse de finanțare nerambursabile (Ministerul Culturii și AFCN) precum și evoluția acestor fonduri vor fi prezentate în secțiunile următoare.

În cele ce urmează vom prezenta percepția asupra nevoilor/problemelor pe care respondenții la chestionarul CCCDC le-au identificat cu privire la accesarea acestor fonduri.

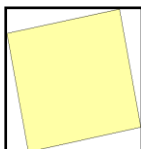
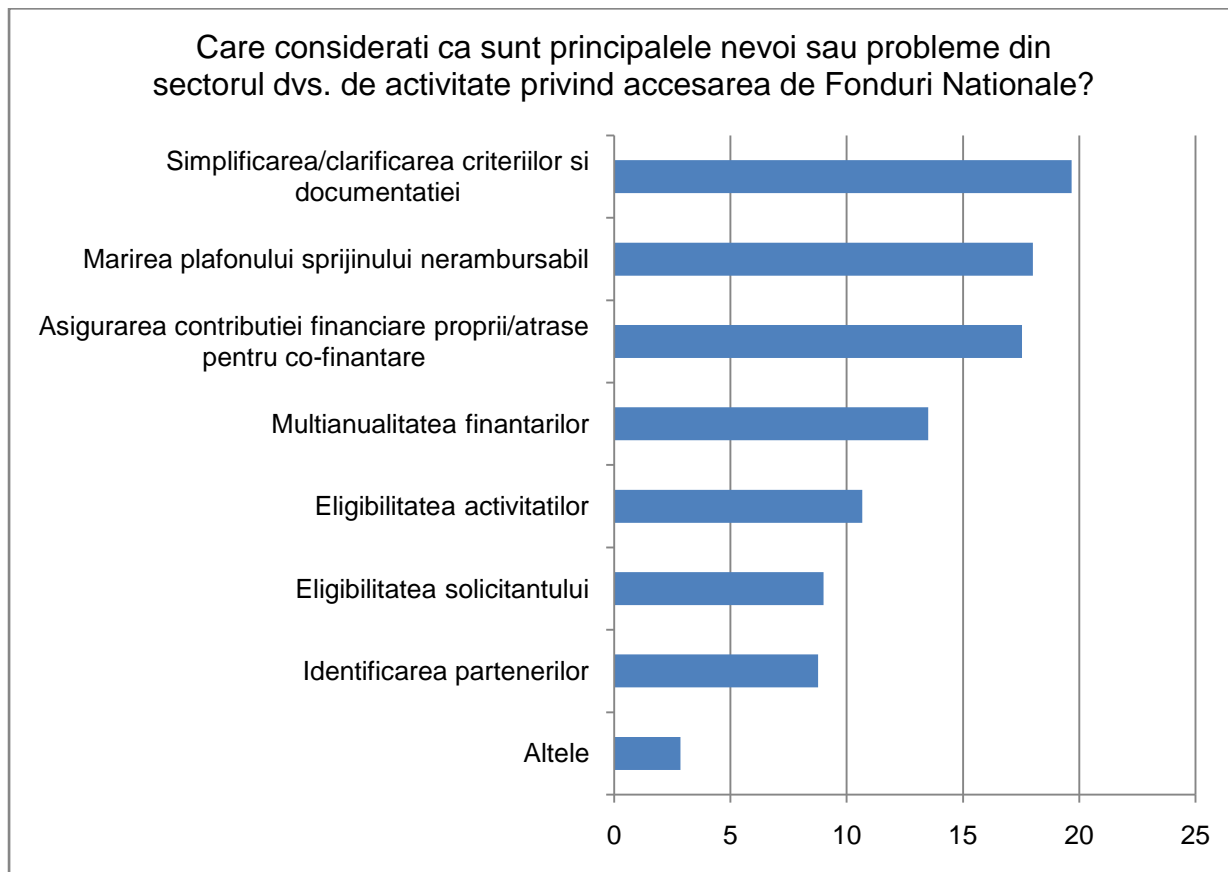

Figura nr. 69. Principalele nevoi sau probleme din sectorul de activitate privind accesarea fondurilor naționale

Sursa: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

La răspunsul "alte nevoi sau probleme" respondenții au indicat următoarele :

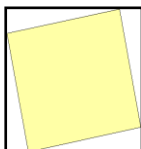
Îmbunătățirea condițiilor - ex. tipuri de cheltuieli eligibile, simplificarea procedurilor de decont (de f multe ori documentatia solicitata la decont este exagerata) iar programul Cantemir a generat probleme grave operatorilor prin modul foarte restrictiv de interpretare a documentelor (regulament, proiect, contract).

Instituțiile superioare în domeniu nu informează totdeauna la timp instituțiile subordonate!

licitatii pentru sume mici, decontarea stufoasa.

Lipsa mediatizarii fondurilor MCPN, ICR, lipsa transparenței metodologiilor de evaluare

Pentru sectorul nostru acest tip de fonduri e mult mai potrivit decat celelalte din chestionar inasa aici banii sunt ridicol de putini, nu neaparat per finantare ci per sectiune astfel incat daca concurezi cinstit, fara pile - caci trebuie sa spunem lucrurilor pe nume - pilele exista si fac legea in Romania, poti pierde o finantare cu un punctaj mare de 85-90 de puncte, pentru ca se califica doar primii 2-10 clasati cu punctaj 95-100 ceea ce

*face lucrurile foarte dificile si frustrante. Mai ales ca la final de an, proiectele castigatoare sunt aproape invizibile si doar foarte putini operatori chiar fac ceea ce au promis cu banii. De obicei fondurile sunt luate fie de cele 2-3 ONG-uri mai vechi cu experienta mai multa si cu manageri mai experimentati in scrierea proiectelor *(caz fericit) fie de ONG-urile care se bucura de protectia unor personalitati culturale prezente prin jurii *(caz mai putin fericit). Ideea e ca o simpla sporire a bugetelor ar permite si patrunderea unor ONG-uri mai noi sau a unor proiecte mai curajoase, mai experimentale si strecurarea unor proiecte real valoroase artistic.*

Prioritatile stabilite la sesiunile de proiecte rareori se pliaza pe specificul activităților bibliotecilor publice.

transparența procesului de selecție a beneficiarilor finanțărilor, evaluatori profesioniști și responsabili de calitatea actului evaluării pe care o realizează, monitorizarea proiectelor și a rezultatelor acestora, criteriile de performanță reale, nu partipris-uri politice, consultări anuale cu beneficiarii pentru îmbunătățirea condițiilor de accesare a fondurilor, finanțări oferite pe baza unor strategii și rapoarte anuale de implementare a planurilor de acțiune bazate pe respectiva strategie de finanțare.

Simplificarea documentațiilor și a criteriilor să fie însoțită de mutarea accentului pe obținerea rezultatelor și pe obiective.

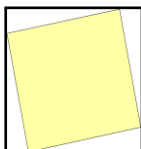
Este necesar ca aceste observații să se coreleze cu informațiile obținute din alte studii și cercetări pentru a se putea identifica măsurile necesare și a se realiza un sistem de finanțare care să vină în întâmpinarea nevoilor operatorilor culturali și ai autorităților.

10.1.1.1. Ministerul Culturii - finanțator direct pentru programe prioritare

Vom prezenta în cele ce urmează câteva date esențiale cu privire la finanțările acordate direct de Ministerul Culturii pe baza programelor prioritare constituite în acest scop.

Tabelul nr. 55. Situație programe prioritare 2007 – 2012 (lei)

Domenii	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Artele spectacolului, creație contemporană	5.643.000	10.290.000	4.625.000	6.000.000	7.850.000	9.630.000
Diversitate culturală	757.000	640.000	146.000	200.000	500.000	1.400.000

Centrul de Cercetare și Consultanță în
Domeniul Culturii

office@culturadata.ro

Tel: +40 21 311 63 13

Fax: +40 21 311 63 31

Arte vizuale	40.000	590.000	0	0	240.000	700.000
Patrimoniu imaterial	13.500	50.000	7.000	0	70.000	0
Cultura scrisă	77.000	600.000	308.000	371.000	473.000	605.000
Bienala de artă/ arhitectura de la Veneția	280.500	600.000	600.000	600.000	700.000	650.000
Târguri internaționale de carte	600.000	485.000	554.000	328.000	520.000	560.000
Cercetări arheologice	1.300.000	1.700.000	725.000	830.000	795.000	900.000
Patrimoniu în pericol	3.770.000	5.800.000	1.200.000	0	0	0
Promocult	4.694.000	4.870.000	0	0	0	0
Sibiu - Capitală Culturală Europeană	14.370.000	0	0	0	0	0
TOTAL	31.545.000	25.625.000	8.165.000	8.329.000	11.148.000	14.445.000

Sursa: Ministerul Culturii

În raport cu anul 2004 se manifestă o reducere masivă a numărului de programe/proiecte prioritare cu finanțare nerambursabilă ale Ministerului, ajungându-se la aproximativ 60% din cele existente în acel moment, concomitent cu o creștere valorică a celor rămase.

După cum se poate constata, perioada de criză a afectat puternic programele prioritare multianuale ale Ministerului, unele dintre ele fiind stopate definitiv ca "Promocult" și "Patrimoniul în pericol", altele doar temporar (Programele pentru Patrimoniu Imaterial și Arte vizuale. Programul Sibiu- Capitală culturală europeană s-a încheiat după cum se știe în 2007, anul în care orașul a beneficiat de acest titlu, împreună cu Luxembourg. Din motive de clasificare bugetară, programul "Fondul de Mobilitate", constituit în 2005 și care a funcționat până în 2009, fiind primul desființat, nu figurează în aceste raportări. Un alt program care a fost stopat din lipsa fondurilor este cel intitulat "Proetnicultura". De altfel, începând cu anul 2009, unele dintre programele de finanțare nerambursabilă lansate de minister au dispărut în chiar anul lansării, din motive evidente de reducere masivă a bugetului. Graficele de mai jos ilustrează evoluția uneori sinuoasă a finanțărilor anuale pentru programele menționate în tabel.

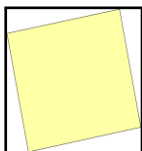
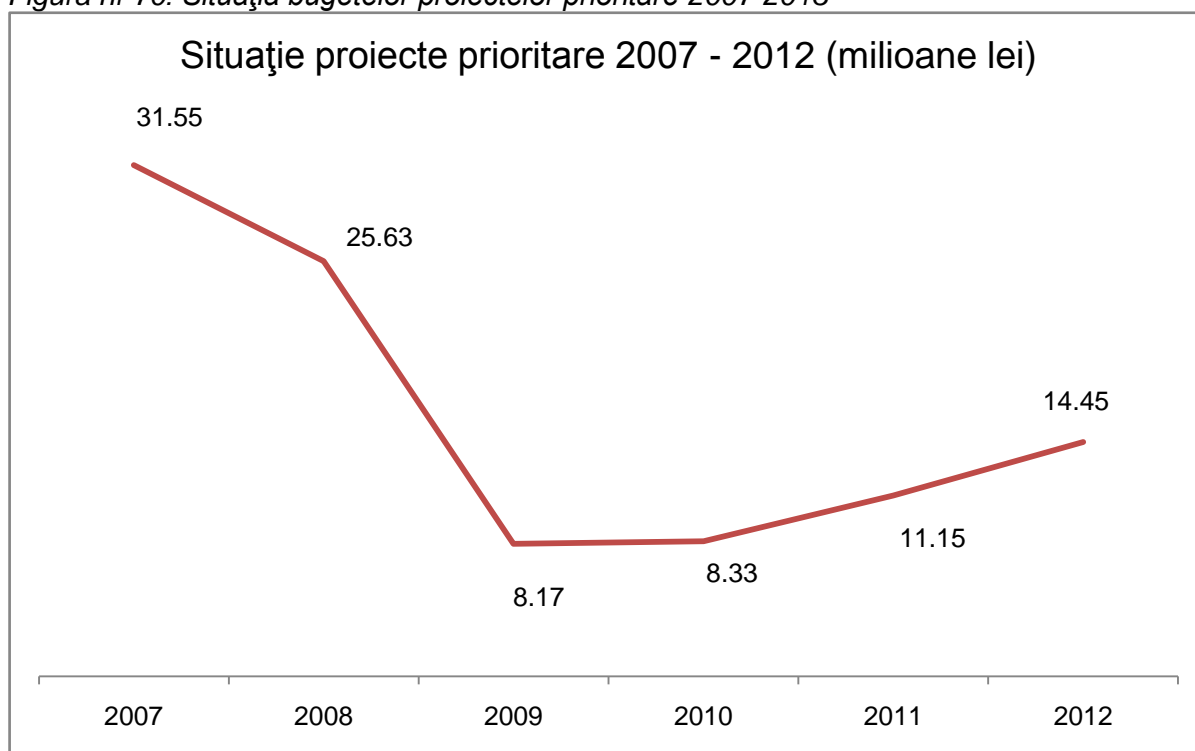

Figura nr 70: Situația bugetelor proiectelor prioritare 2007-2013

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

În mod paradoxal se constată creșterea la aproape dublu a finanțării nerambursabile pentru artele spectacolului în anul 2009, pe fondul unei scăderi la aproximativ 1/3 a bugetului total alocat de minister pentru finanțarea nerambursabilă de proiecte culturale prioritare.

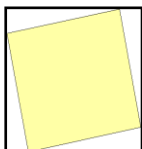
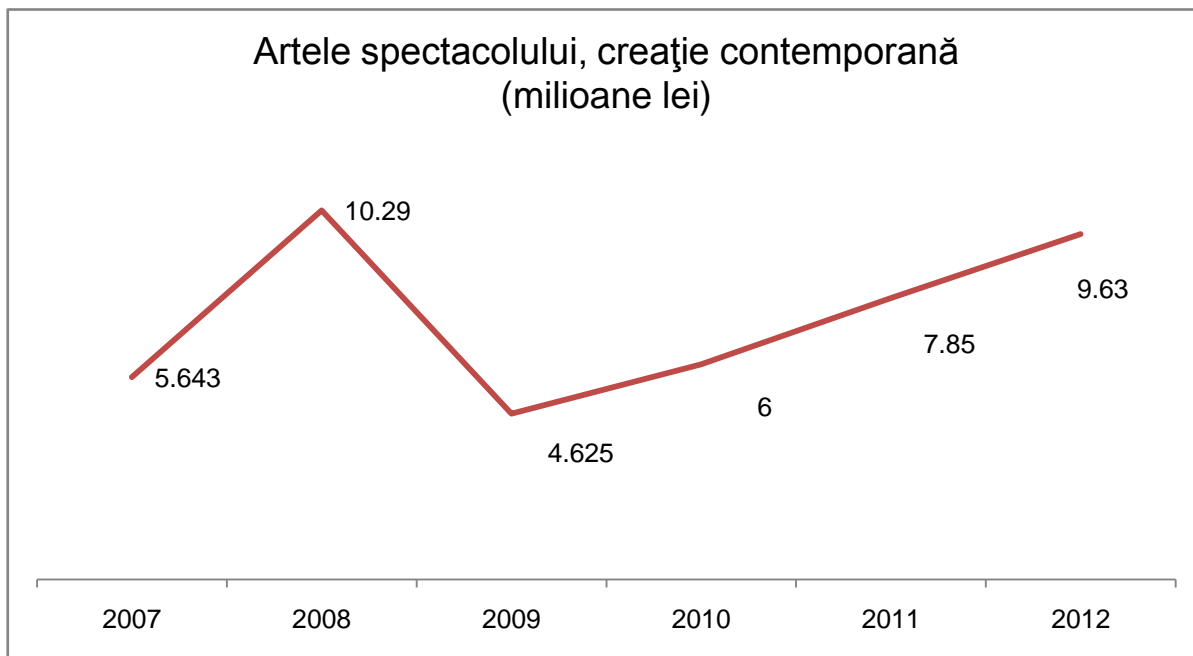

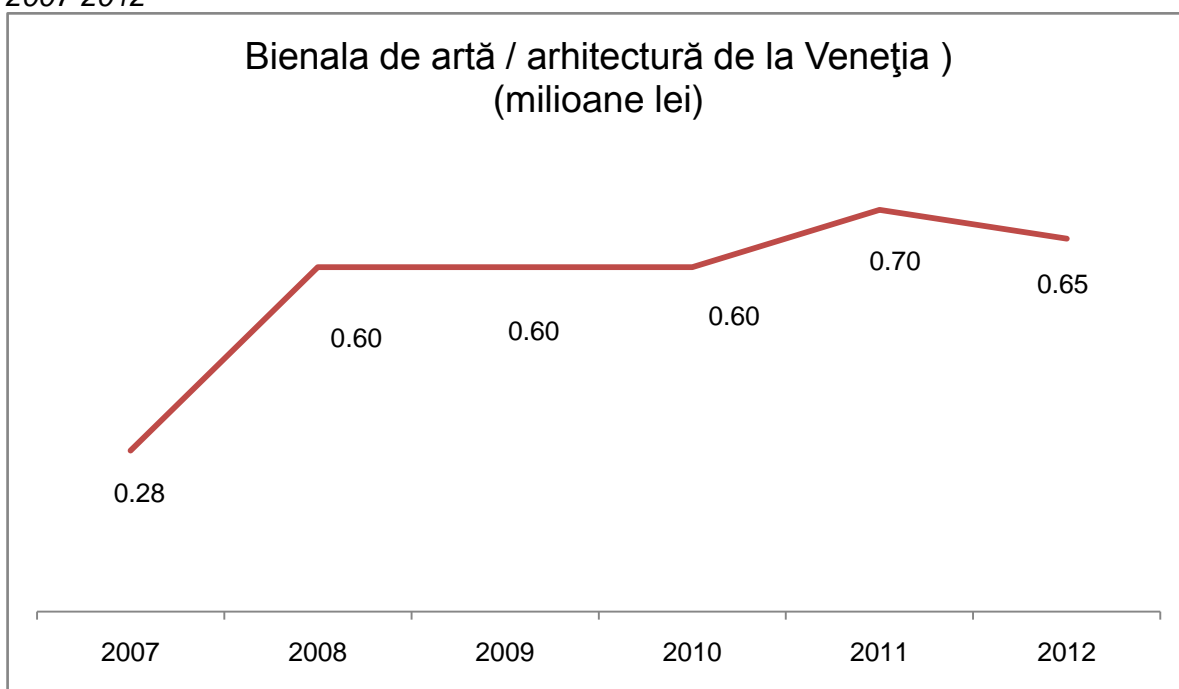
Figura nr. 71. Evoluția bugetului alocat artelor spectacolului și creației contemporane în perioada 2007-2012

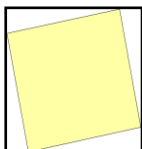
Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

Și în ceea ce privește Bienala de artă și Bienala de arhitectură de la Veneția se constată o dublare a sumelor alocate, cu o creștere chiar și mai mare în anul 2011.

Figura nr. 72. Evoluția bugetului alocat Bienalei de artă/arhitectură de la Veneția în perioada 2007-2012

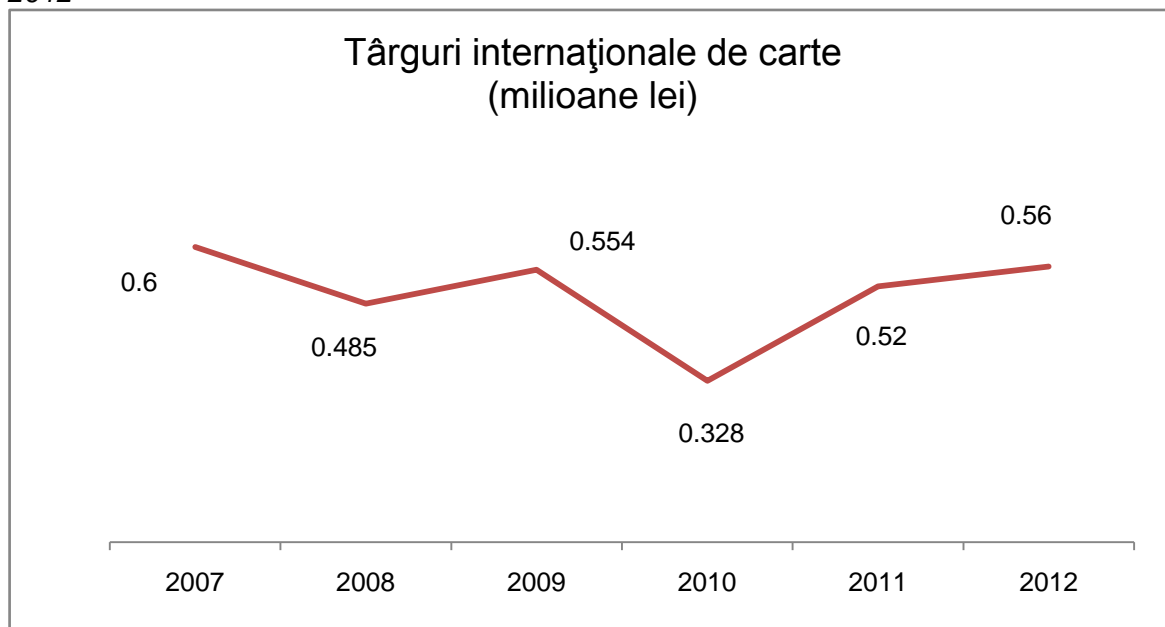

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

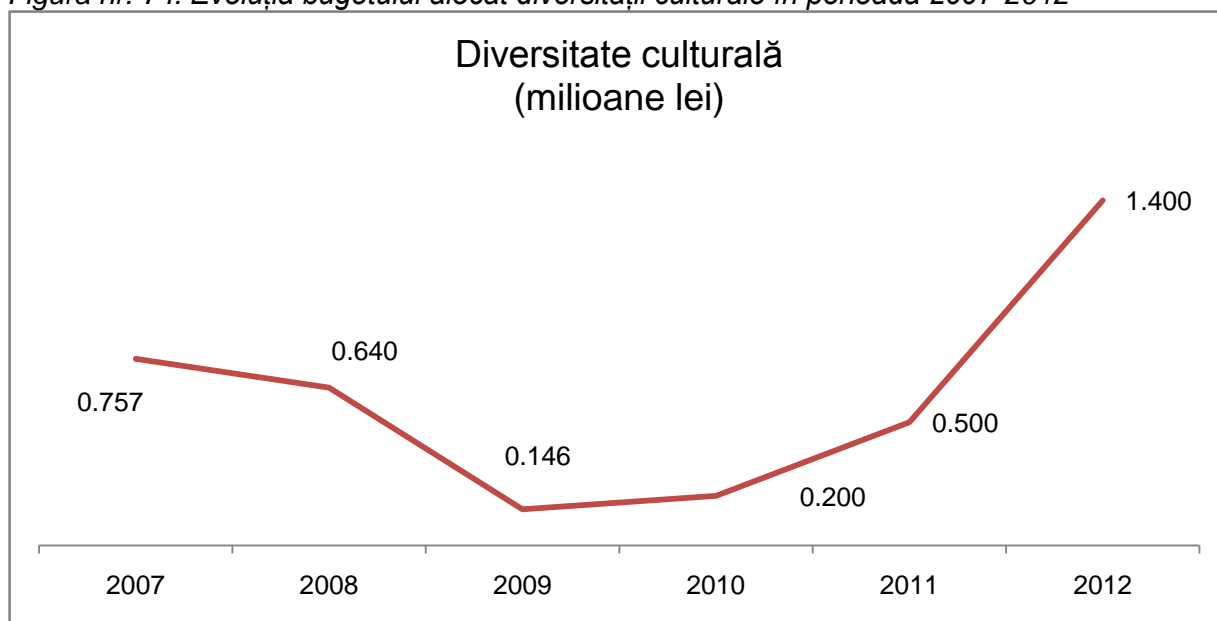
În ceea ce privește târgurile de carte, se constată menținerea valorilor de finanțare la cote aproape constante, cu excepția anului 2010, când acestea s-au redus la aproape jumătate.

Figura nr. 73. Evoluția bugetului alocate târgurilor internaționale de carte în perioada 2007-2012

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

Figura nr. 74. Evoluția bugetului alocat diversității culturale în perioada 2007-2012

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

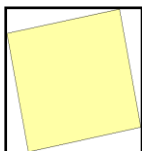
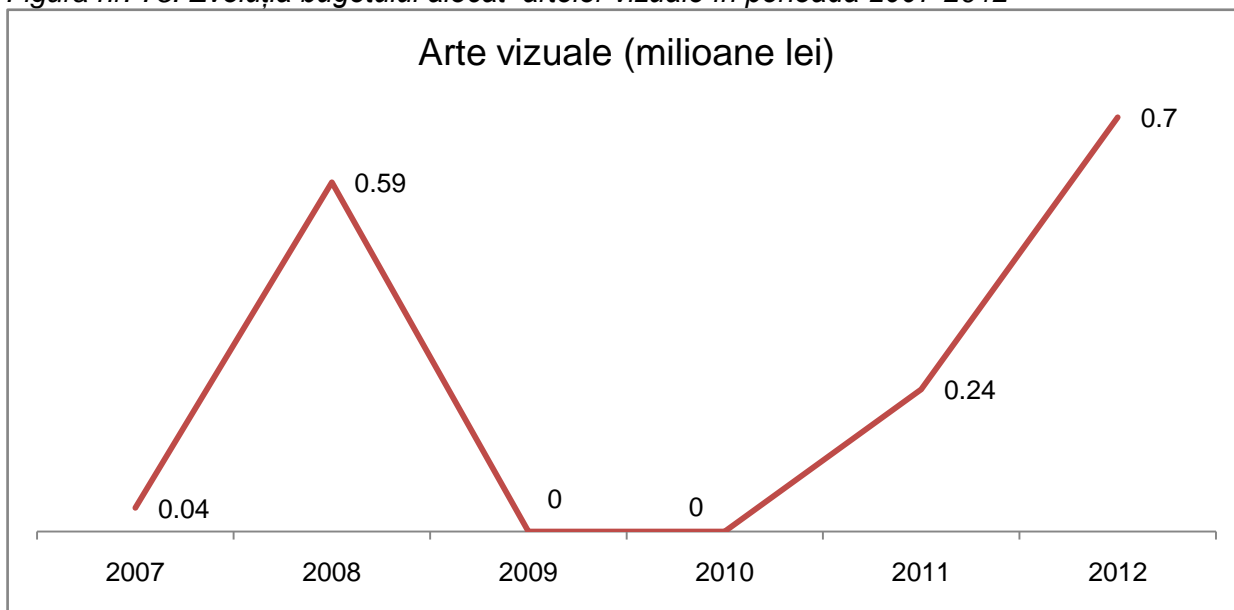
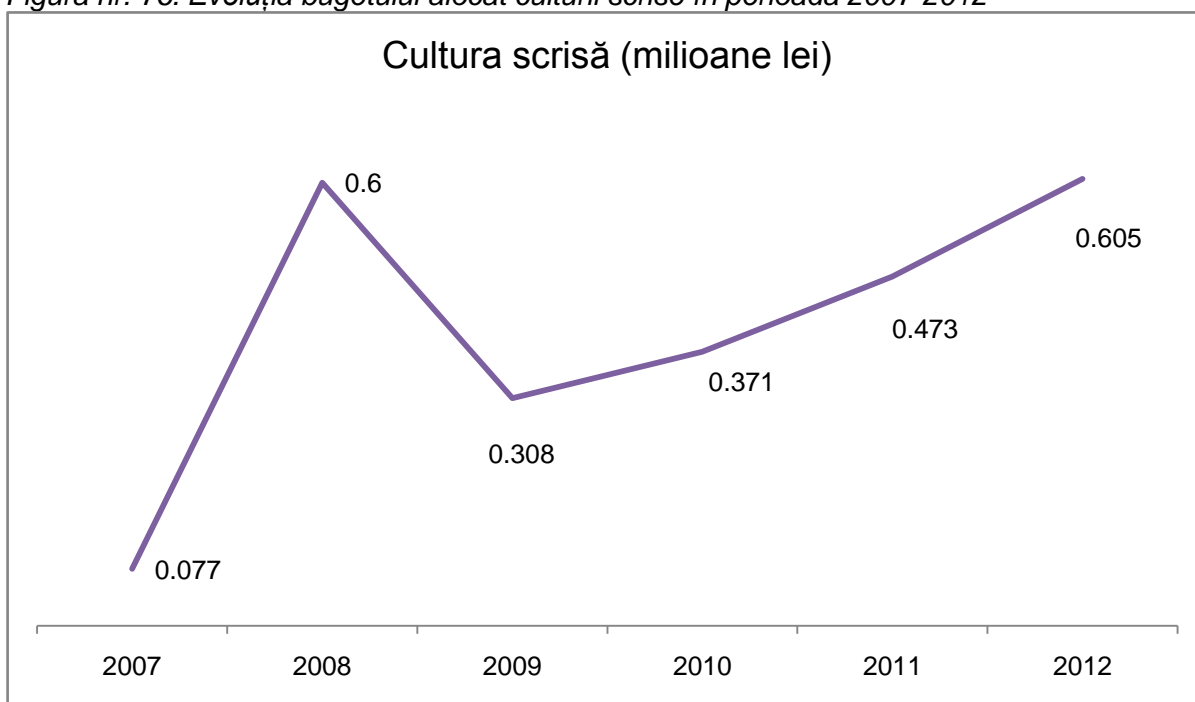

Figura nr. 75. Evoluția bugetului alocat artelor vizuale în perioada 2007-2012

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

Figura nr. 76. Evoluția bugetului alocat culturii scrise în perioada 2007-2012

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

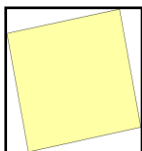
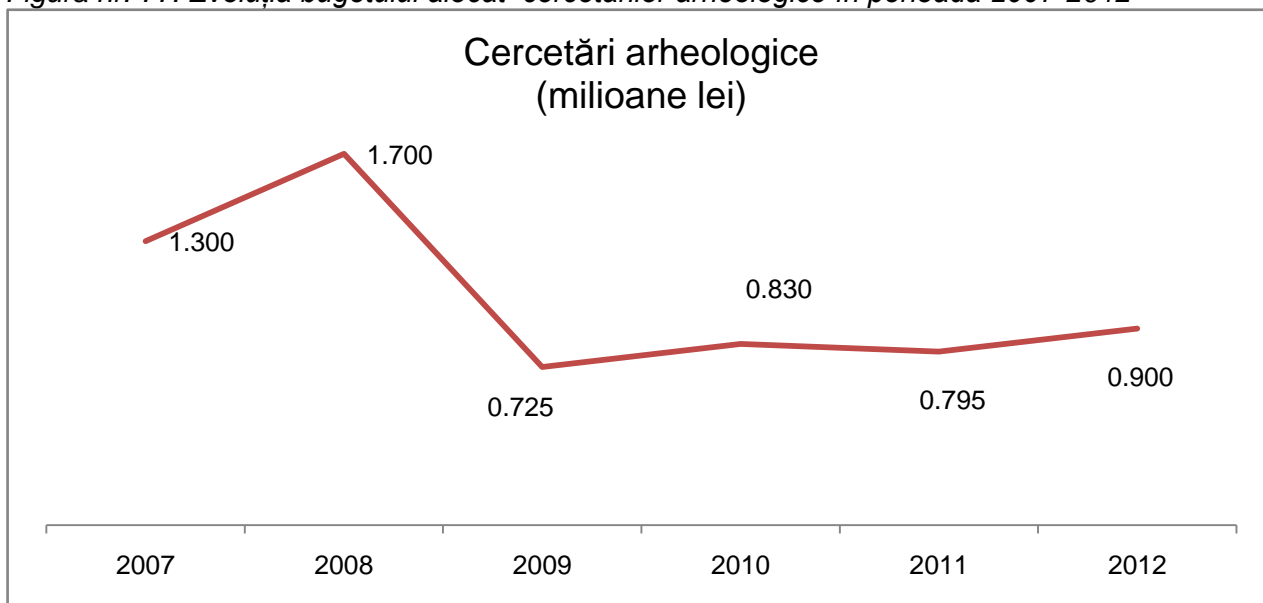
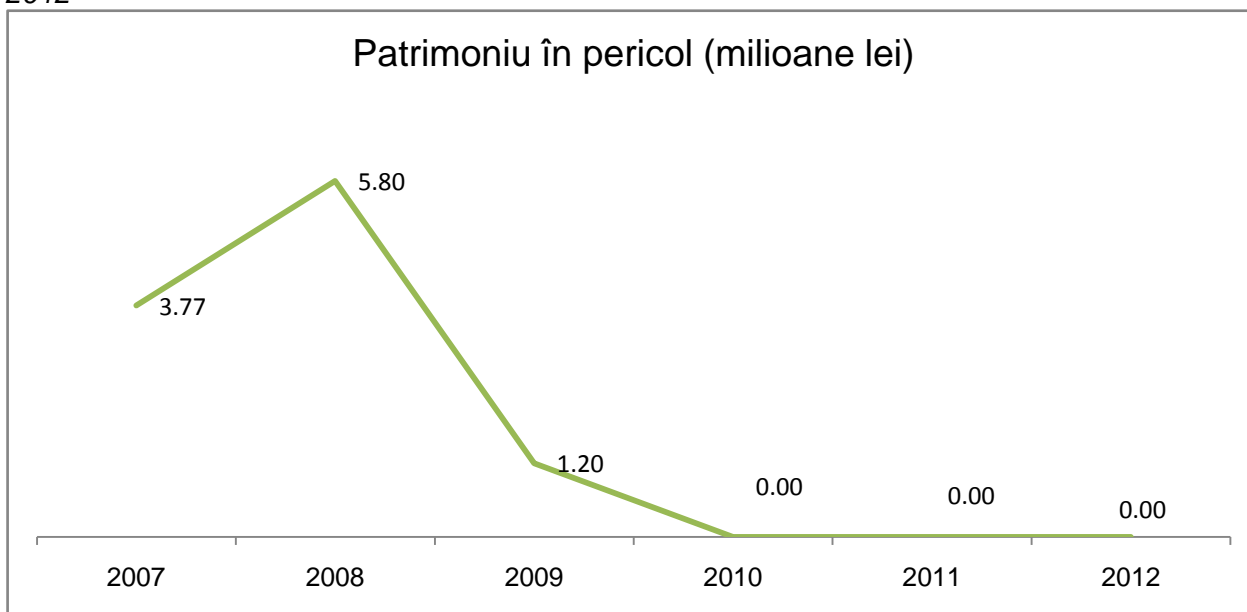

Figura nr. 77. Evoluția bugetului alocat cercetarilor arheologice în perioada 2007-2012

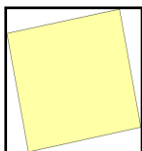
Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

Figura nr. 78. Evoluția bugetului alocat programului Patrimoniul în pericol în perioada 2007-2012

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor MC

Analiza evoluțiilor destul de divergente a finanțării pentru programele prioritare, evidențiate în graficele de mai sus, este de natură să ridice unele semne de întrebare în ceea ce privește consecvența priorităților identificate de minister precum

și asupra impactului în timp a acestor fluctuații sau chiar stopări abrupte de programe asupra sustenabilității proiectelor finanțate.

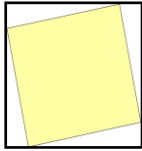
Pe de altă parte, poate fi pusă în discuție însăși rațiunea prezervării acestui instrument de finanțare directă și necompetitivă, în condițiile în care cu începerea din 2005 Ministerul și-a construit un sistem de finanțare modern prin înființarea Administrației Fondului Cultural Național. Această problemă, legată de reconfigurarea rolului și misiunii Ministerului culturii în secolul XXI, nu poate fi tranșată în cadrul prezent, ea necesitând o dezbatere amplă, cu toți stakeholders-ii.

10.1.1.2. AFCN – finanțator de tip "arm's length" pentru întreg sectorul cultural

Încă din 1998 Ministerul Culturii a început demersurile normative și administrative pentru a stabili conceptul de finanțare nerambursabilă pentru proiecte, indiferent de calitatea solicitantului, de a autonomiza finanțările prin constituirea de surse nebugetare de alimentare a acestora și de a debirocratiza finanțările respective prin constituirea Fondului Cultural Național, ca fond extrabugetar al ministerului cu destinații stabilite prin lege. Cu începerea din 2005, Fondul Cultural Național a fost reorganizat, constituindu-se o instituție distinctă care să-l administreze – Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) cu autonomie decizională în ceea ce privește stabilirea priorităților și a strategiei de finanțare precum și, evident în organizarea și derularea sesiunilor de finanțare. Sistemul de finanțare introdus prin constituirea AFCN este transparent, competitiv prin însăși deschiderea sa pentru toți actorii culturali, indiferent de statutul juridic, și în același timp bazat pe evaluări obiective, realizate în sistem "peer review". Pe de altă parte se constată existența, mai ales la nivelul evaluatorilor independenți care trebuie să funcționeze în sistemul de "peer review" anumite inconsistențe în ceea ce privește competențele și capacitatea de evaluare de specialitate, situație de natură să vicieze și să reducă impactul proiectelor finanțate asupra grupurilor de beneficiari.

Potrivit cadrului normativ în vigoare, principiile care stau la baza activității de finanțare nerambursabilă a AFCN sunt următoarele:

- libera concurență - asigurarea condițiilor pentru ca oricare solicitant să aibă dreptul de a deveni beneficiar;
- transparența - punerea la dispoziția tuturor celor interesați a informațiilor referitoare la aplicarea procedurii de finanțare nerambursabilă a ofertelor culturale;
- diversitatea culturală și pluridisciplinaritatea - tratamentul nediscriminatoriu al solicitanților reprezentanți ai diferitelor comunități sau domenii culturale;
- neretroactivitatea - excluderea posibilității destinării fondurilor nerambursabile unei activități a cărei executare a fost deja începută sau finalizată la data încheierii contractului de finanțare;
- susținerea debutului - încurajarea inițiativelor persoanelor fizice sau ale persoanelor juridice de drept privat recent autorizate, respectiv înființate, pentru a desfășura activități culturale.

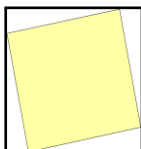
Pe parcursul evoluției sale instituționale, AFCN a beneficiat atât de majorări substanțiale ale veniturilor sale extrabugetare – prin alocarea unei cote de 2% din veniturile Loteriei Române – cât și de reduceri drastice – prin retragerea bruscă în 2012 a acestei surse de finanțare, ceea ce va avea **un puternic impact asupra cuantumului finanțării dar mai ales asupra predictibilității surselor de finanțare care vor depinde în proporție de 95% de alocațiile bugetare anuale, precum și asupra posibilității practice de acordare a unor finanțări multianuale**⁷⁷.

În cele ce urmează vom prezenta evoluția finanțării nerambursabile acordate de AFCN pentru perioada 2010-2012, cu mențiunea că sumele datorate potrivit legii de către Loteria Română au început să fie vărsate regulat abia din 2010.

Tabelul nr. 56. Bugetul alocat de AFCN pentru proiecte editoriale și culturale în perioada 2010-2012

Domeniu/An	2010	2011	2012	Total
Proiecte editoriale				
Carte	1.134.000	1.941.990	2.155.170	5.231.160
Reviste	415.800	647.330	718.390	1.781.520
Publicatii culturale	245.700	323.665	359.195	928.560
Noile media		323.665	359.195	682.860
Contestatii	94.500	170.350	189.050	453.900
Total	1.890.000	3.407.000	3.781.000	9.078.000
Proiecte culturale				
Arte vizuale și Noile media	256.500	607.500	2.339.000	3.203.000
Arhitectură și Design		360.000	775.000	1.135.000
Activități muzeale	133.000	315.000	1.121.000	1.569.000
Artele spectacolului	456.000	1.080.000	3.882.000	5.418.000
Intervenție culturală	76.000	180.000	955.000	1.211.000

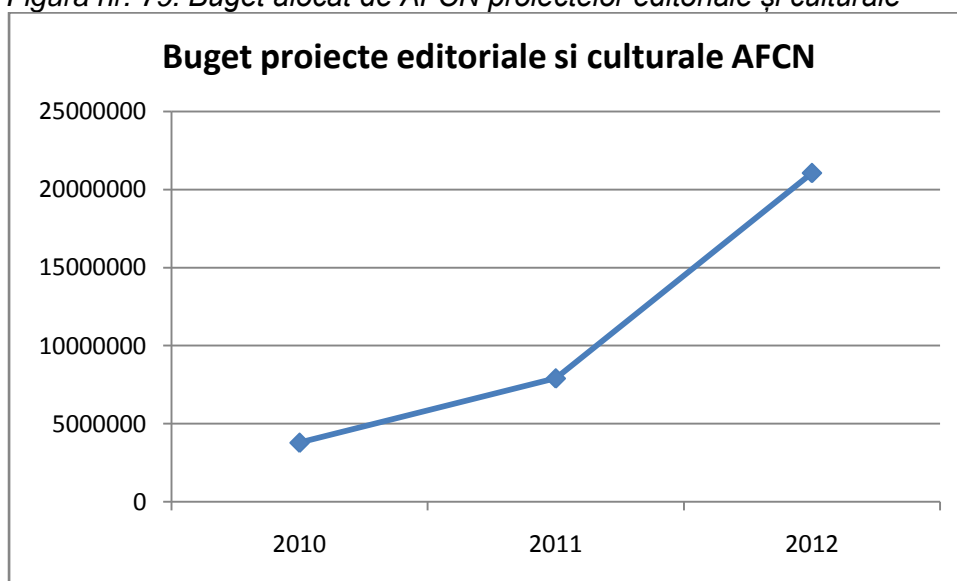
⁷⁷ Este nevoie să se precizeze că deși cadrul normativ în vigoare prevede posibilitatea acordării de finanțări multianuale de către toate autoritățile finanțatoare, în practică aceste prevederi nu sunt și nu pot fi aplicate din motive care țin de interpretări restrictive ale autorităților ierarhice, de teama lipsei de predictibilitate a bugetului pentru anii următori, de plafonarea nerealistă a creditelor de angajament sau pur și simplu din comoditate.

Patrimoniu cultural național	266.000	630.000	1.854.500	2.750.500
Patrimoniu imaterial	171.000	405.000	1.467.000	2.043.000
Formare profesională în domeniul culturii	152.000	360.000	1.384.000	1.896.000
Educație culturală	190.000	450.000	3.054.000	3.694.000
Contestații	47.500	112.500	447.500	607.500
diversitate culturala	152.000			152.000
Total proiecte culturale	1.900.000	4.500.000	17.279.000	23.679.000
Total	3.790.000	7.907.000	21.060.000	32.757.000

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

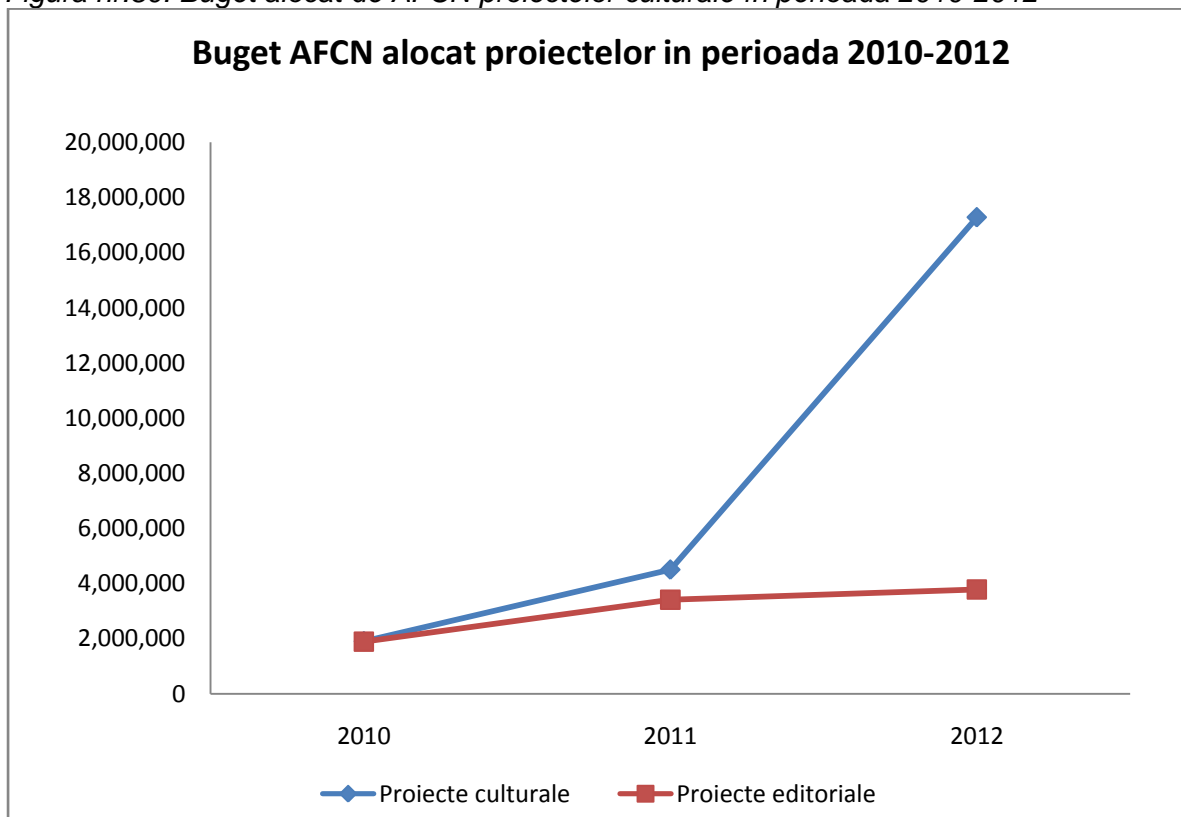
Figura nr. 79. Buget alocat de AFCN proiectelor editoriale și culturale

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

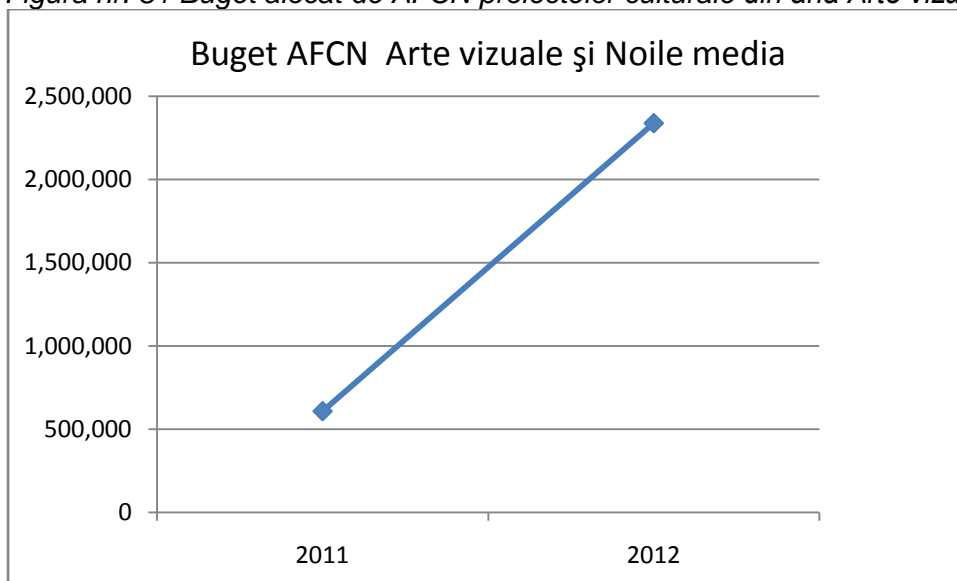

Figura nr.80. Buget alocat de AFCN proiectelor culturale în perioada 2010-2012

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Figura nr. 81 Buget alocat de AFCN proiectelor culturale din aria Arte vizuala și noile media

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

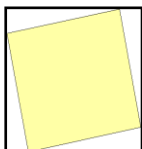
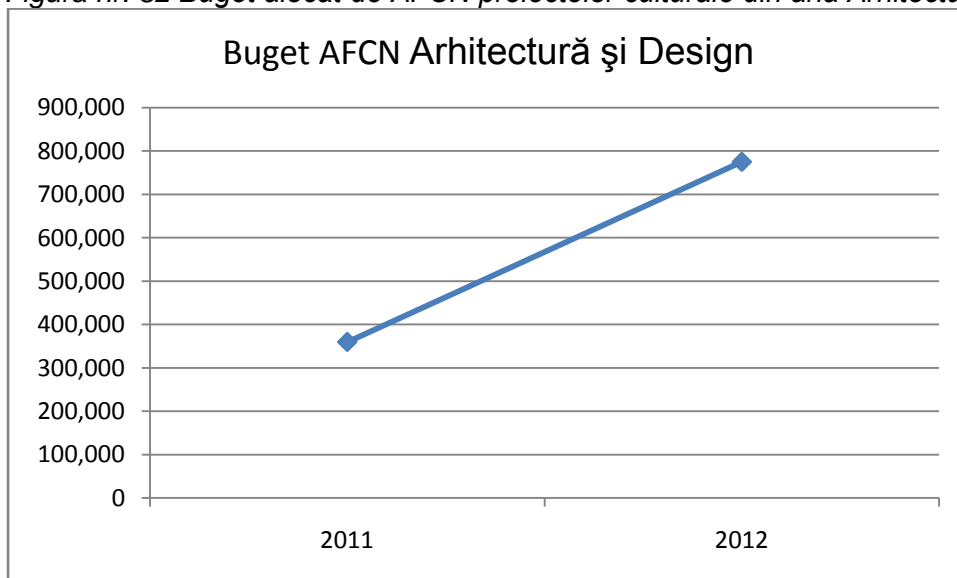
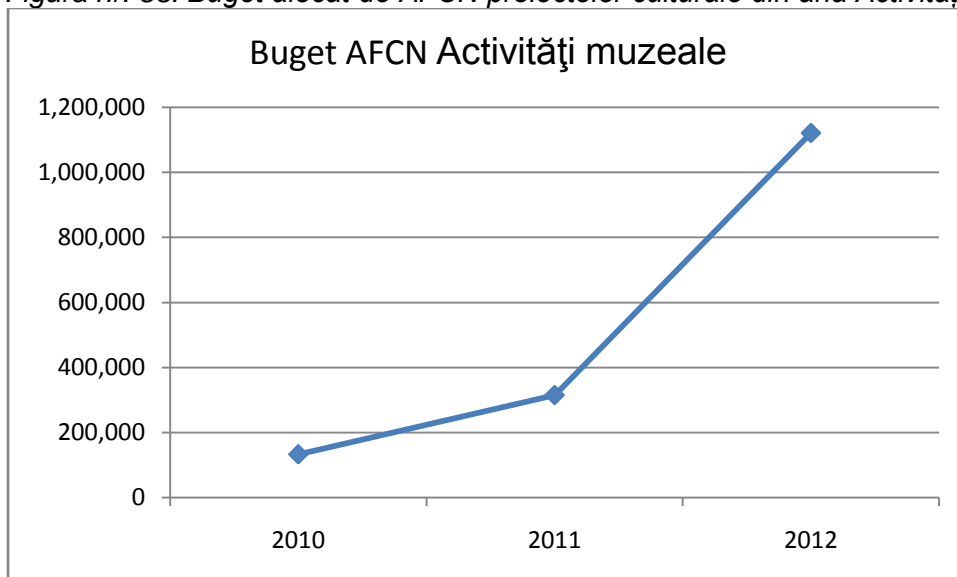

Figura nr. 82 Buget alocat de AFCN proiectelor culturale din aria Arhitectură și Design

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Figura nr. 83. Buget alocat de AFCN proiectelor culturale din aria Activități muzeale

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

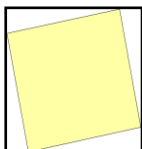
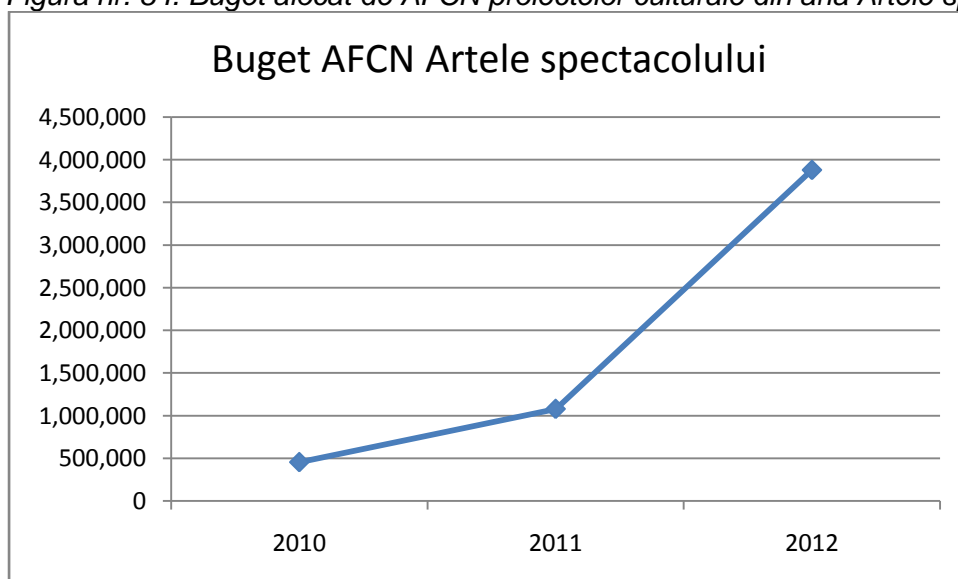
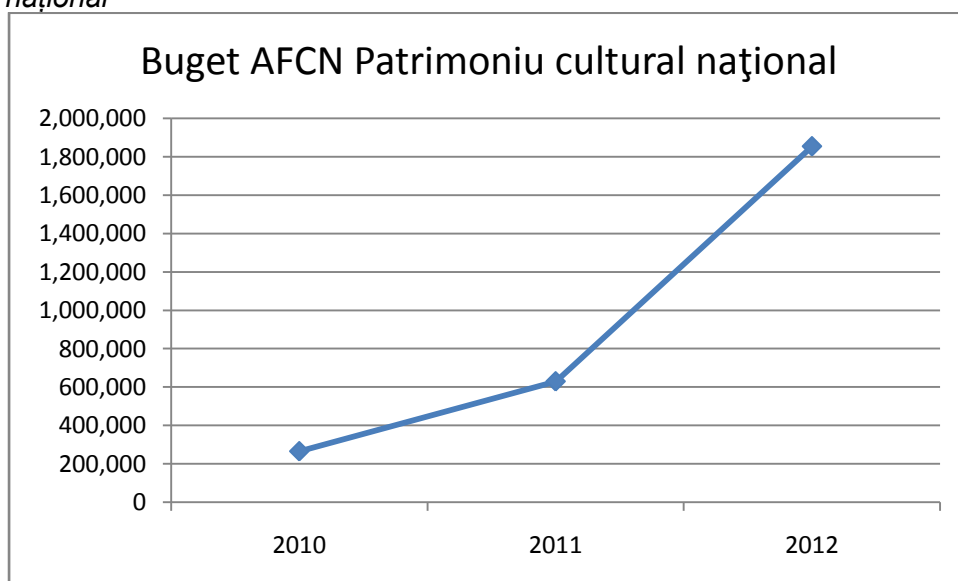

Figura nr. 84. Buget alocat de AFCN proiectelor culturale din aria Artele spectacolului

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Figura nr. 85. Buget alocat de AFCN proiectelor culturale din aria Patrimoniul cultural național

Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

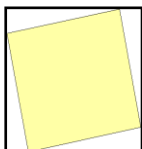
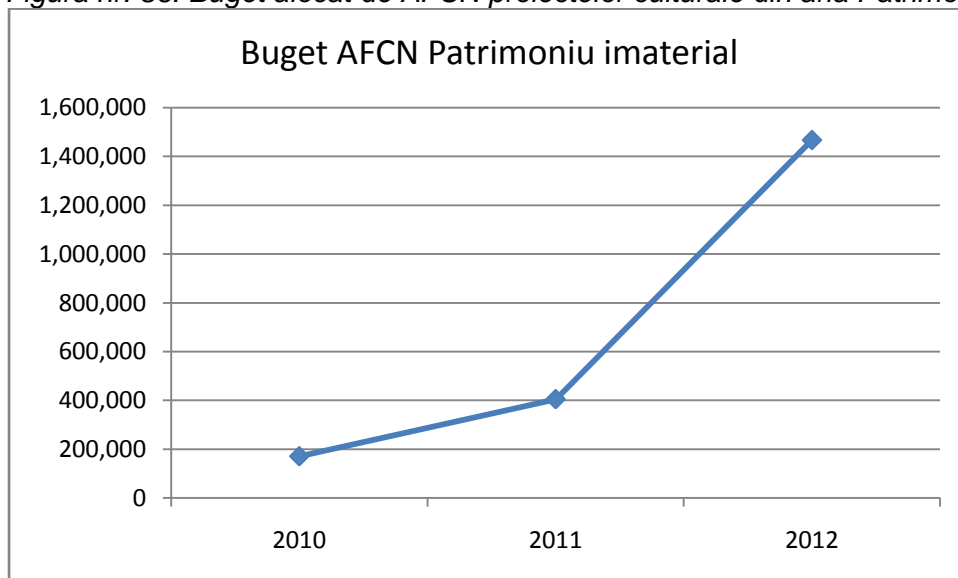

Figura nr. 86. Buget alocat de AFCN proiectelor culturale din aria Patrimoniul imaterial

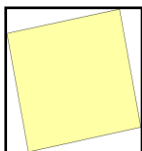
Sursa datelor: Calcule CCCDC pe baza datelor AFCN, rapoarte de activitate pentru anii 2010-2011 și 2012

Din această prezentare au fost omise graficele cu privire la finanțările pentru ariile tematice *Educație culturală*, *Intervenție culturală* și *Formare profesională inclusiv management*, care sunt prezentate în capitolul dedicat acestor obiective transversale.

10.1.2. Finanțările publice din resurse locale pentru sectoarele culturale și creative

În ceea ce privește finanțări similare (pe bază de transparentă, competiție și "peer-review") la nivelul autorităților locale, informațiile obținute sunt contradictorii și insuficiente pentru a permite o extrapolare la nivelul întregii țări. Județe precum Timiș, Cluj, Mureș (enumerare ne-exhaustivă) au adoptat și utilizează un sistem de finanțare nerambursabilă transparent, în aplicarea prevederilor din legislația generală și specifică cu incidență în materie. În ceea ce privește finanțările nerambursabile pentru programe, proiecte sau activități culturale, baza legală este constituită, pe de o parte, din Legea nr. 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fondurile publice alocate pentru activități nonprofit de interes general, cu modificările și completările ulterioare și pe de altă parte din cadrul specific, respectiv Ordonanța Guvernului nr. 51/1998 privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor și proiectelor culturale, aprobată prin Legea nr. 246/2001, modificată și completată prin O.G. nr. 2/2008, cu modificările și completările ulterioare.

Dacă OG nr. 51/1998 introducea pentru prima dată un sistem de finanțare deschis operatorilor culturali din sectorul nonprofit pentru programe și proiecte culturale, evoluțiile legislative ulterioare au configurat un cadru convergent - din punct de vedere al principiilor și modalităților de finanțare - cu cel instituit deja pentru Fondul

Cultural Național, și în același timp un cadru extins la nivelul autorităților locale. Astfel, operatorii culturali pot beneficia, din perspectiva legiuitorului, de finanțări nerambursabile nu numai de la nivelul național/central descris mai sus, dar și, în funcție de obiectivele și anvergura proiectelor lor, de o finanțare nerambursabilă locală. Aceasta este concepută cu prioritate pentru a susține și a promova identitățile culturale locale, specificul zonei, susținerea artiștilor și inițiativelor culturale locale, care se adresează cu prioritate comunităților locale. Astfel, autoritățile locale, devenind și autorități finanțatoare pentru programe, proiecte și activități culturale destinate propriilor comunități, își pot îndeplini rolul lor primordial, acela de a reprezenta și de a satisface nevoile comunităților proprii.

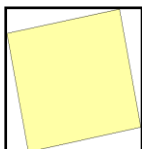
Sumele cu care autoritățile finanțatoare trebuie să constituie fondurile dedicate finanțărilor nerambursabile pentru programe, proiecte și activități culturale sunt prevăzute procentual și minimal, de legiuitor. Astfel, fără a stabili un prag minimal pentru valoarea bugetului cu această destinație, legiuitorul stipulează doar obligativitatea autorităților locale, în calitate de autorități finanțatoare de a constitui un asemenea buget. În continuare, se precizează că în cadrul acestui buget, autoritatea finanțatoare va constitui un fond pentru finanțarea nerambursabilă a nevoilor culturale de urgență, reprezentând un procent de până la 8%, dar nu mai puțin de 2%, urmând ca sumele din fondul de urgență să se acorde prin atribuire directă, în baza criteriilor specifice elaborate de fiecare autoritate finanțatoare. Se poate astfel estima că un buget minimal de 2 % din bugetul autorității locale trebuie constituit pentru finanțarea culturii, chiar dacă numai a "nevoilor culturale de urgență".

Este important de remarcat că principiile instituite de legiuitor pentru acordarea la nivel local a finanțărilor nerambursabile pentru proiecte culturale sunt aceleași ca și cele instituite pentru autoritatea finanțatoare națională - AFCN, de exemplu – și care au fost prezentate în secțiunea dedicată acestei instituții.

Este important de asemenea de subliniat că în anumite județe, mai ales acolo unde strategia de dezvoltare locală a incorporat sectorul culturii mai mult și mai aplicat decât ca pe o simplă obligație, finanțările nerambursabile locale urmăresc, prin înseși condițiile și criteriile de eligibilitate ale proiectelor, satisfacerea obiectivelor și direcțiilor strategice identificate pentru dezvoltarea sectoarelor culturale și creative. Astfel, spre exemplu, la nivelul județului Timiș, finanțările nerambursabile pentru anul 2013 (ce urmează a se acorda pe baza unei licitații de proiecte culturale și sportive) și care vor fi incluse pe „Agenda principalelor manifestări cultural-artistice și sportive finanțate din bugetul Consiliului Județean Timiș” în anul în curs, sunt articulate în jurul direcțiilor strategice de adoptate pentru perioada 2009 – 2013 în Strategia Culturală a Județului Timiș. Din păcate această situație, chiar dacă nu este singulară, ne se regăsește încă la nivelul tuturor autorităților finanțatoare.

În general, domeniile pentru care se organizează licitații /selecții de programe, proiecte și acțiuni culturale sunt orientate către:

- Arte vizuale: expoziții, tabere de creație cu participare națională sau internațională.

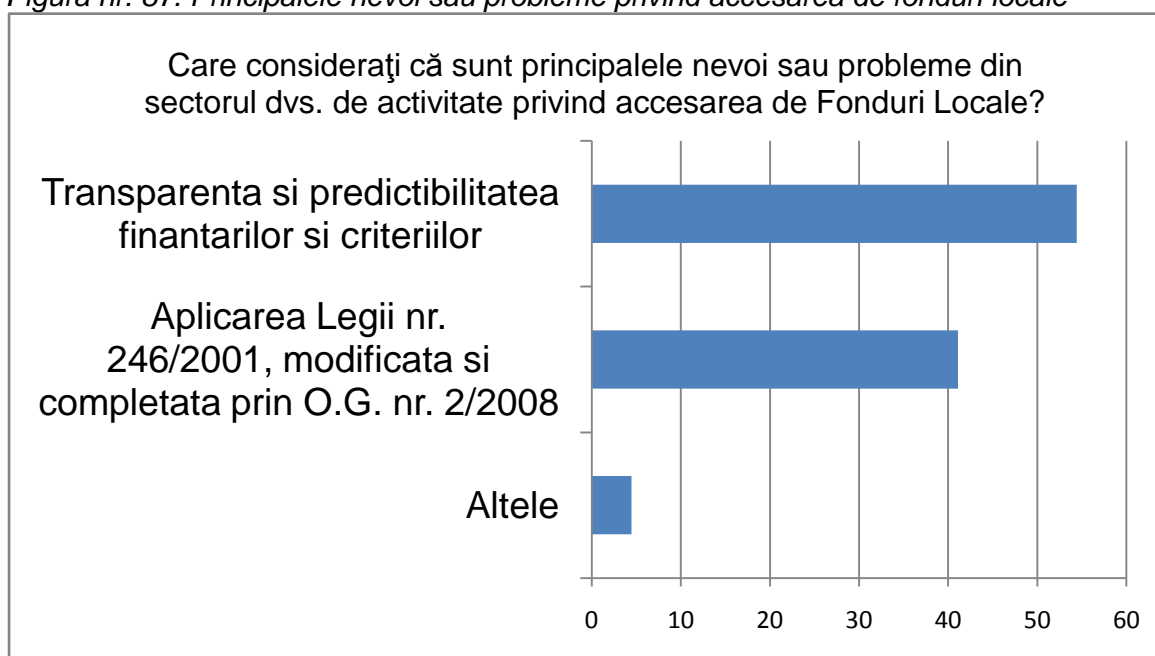

- Artele spectacolului, dar cu precădere în zona folclorului: "festivaluri, serbări câmpenești, datini și obiceiuri, promovarea moștenirii culturale locale".
- Punerea în circulație a unor lucrări, pe diferite suporturi care promovează patrimoniul cultural județean în circuitul cultural național și internațional.

Din păcate, evaluarea impactului acestor finanțări nu a putut fi realizată, deși ea ar trebui să se constituie într-o obligație pentru fiecare autoritate finanțatoare, la încheierea fiecărui exercițiu bugetar.

Potrivit chestionarului CCDC menționat, percepția respondenților cu privire la principalele probleme pe care le identifică în ceea ce privește accesarea fondurilor locale este prezentată în continuare.

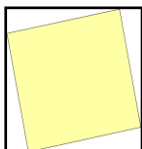
Figura nr. 87. Principalele nevoi sau probleme privind accesarea de fonduri locale

Sursa Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

În continuare, detalierea răspunsurilor cu privire la răspunsul "alte problem/nevoi" au identificat următoarele:

- *Autoritățile publice locale nu organizează licitații de proiecte culturale în condițiile acestei legi.*
- *lipsa de expertiza culturala si manageriala a celor care iau deciziile, politizarea extrema a deciziilor de alocare a fondurilor, in unele cazuri nerespectarea conditiilor legale cu privire la anuntarea concursurilor.*
- *transparența procesului de selecție a beneficiarilor finanțărilor, evaluatori profesioniști și responsabili de calitatea actului evaluării pe care o realizează, monitorizarea proiectelor și a rezultatelor acestora, criterii de performanță reale, nu partipris-uri politice, consultări anuale cu beneficiarii pentru îmbunătățirea condițiilor de accesare a fondurilor, finanțări oferite pe baza*

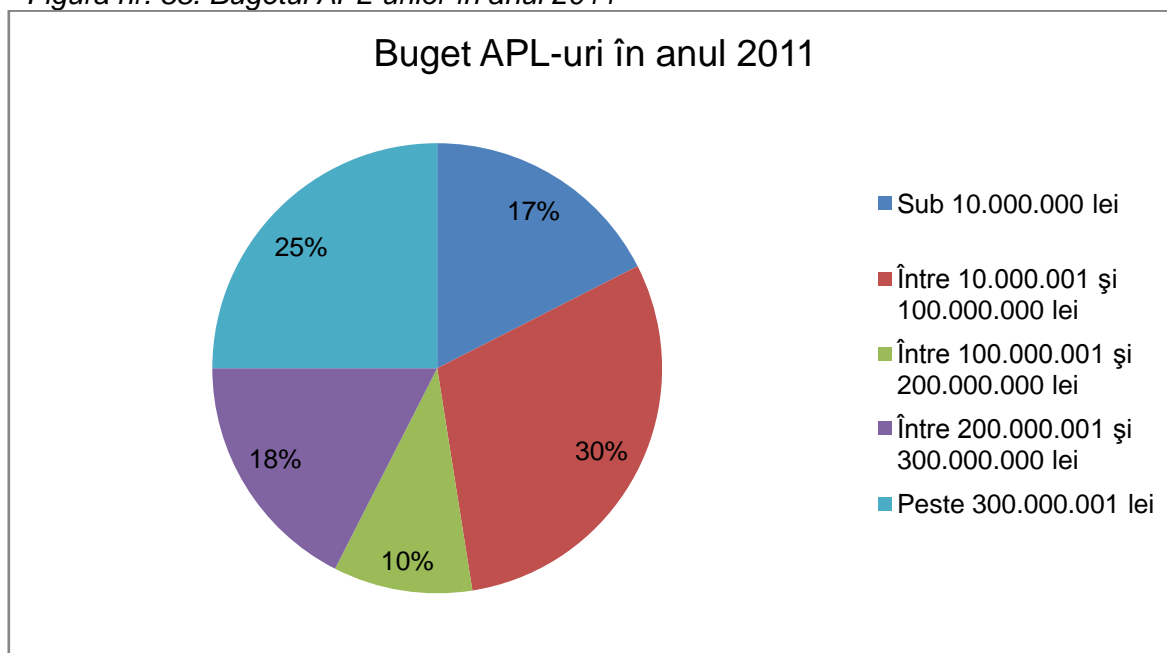
unor strategii și rapoarte anuale de implementare a planurilor de acțiune bazate pe respectiva strategie de finanțare.

Din perspectiva autorităților locale finanțatoare, respondenții la chestionarul întocmit de CCCDC în cadrul prezentei Strategii au transmis informații cu privire la nivelul finanțărilor acordate inclusiv în ceea ce privește instituțiile aflate în subordine. Aceasta indică valoarea totală a efortului bugetar la nivel local pentru satisfacerea drepturilor culturale și îndeplinirea obligațiilor autorităților locale în ceea ce privește susținerea și diversificarea ofertei culturale locale.

Un prim set de răspunsuri privește dimensiunea și configurarea bugetului alocat pentru finanțarea sectoarelor culturale și creative, inclusiv în ceea ce privește alocările pe subsectoare.

Graficele de mai jos prezintă datele pentru anii 2011-2012 și indică faptul că, indiferent de dimensiunea bugetului autorității respective, și de domeniile de activitate care au beneficiat de finanțare, valoarea totală a acestora s-a situat sub 1.000.000 lei în 45% din situații în 2011 și în 42% din situații în 2012.

Figura nr. 88. Bugetul APL-urilor în anul 2011

Sursa: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

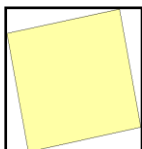
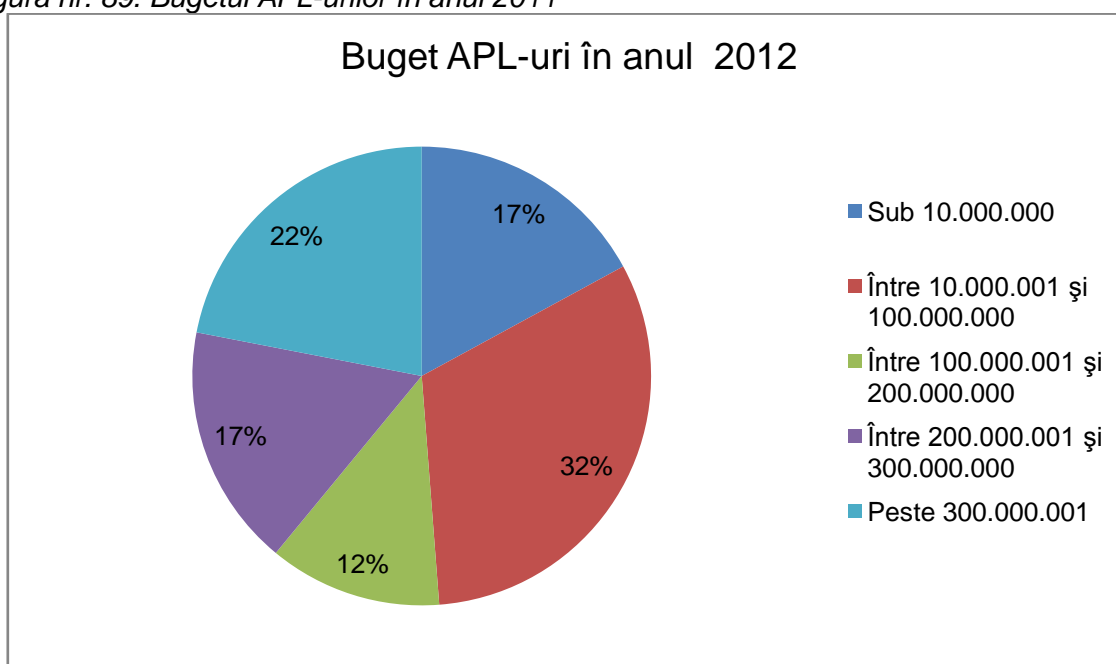
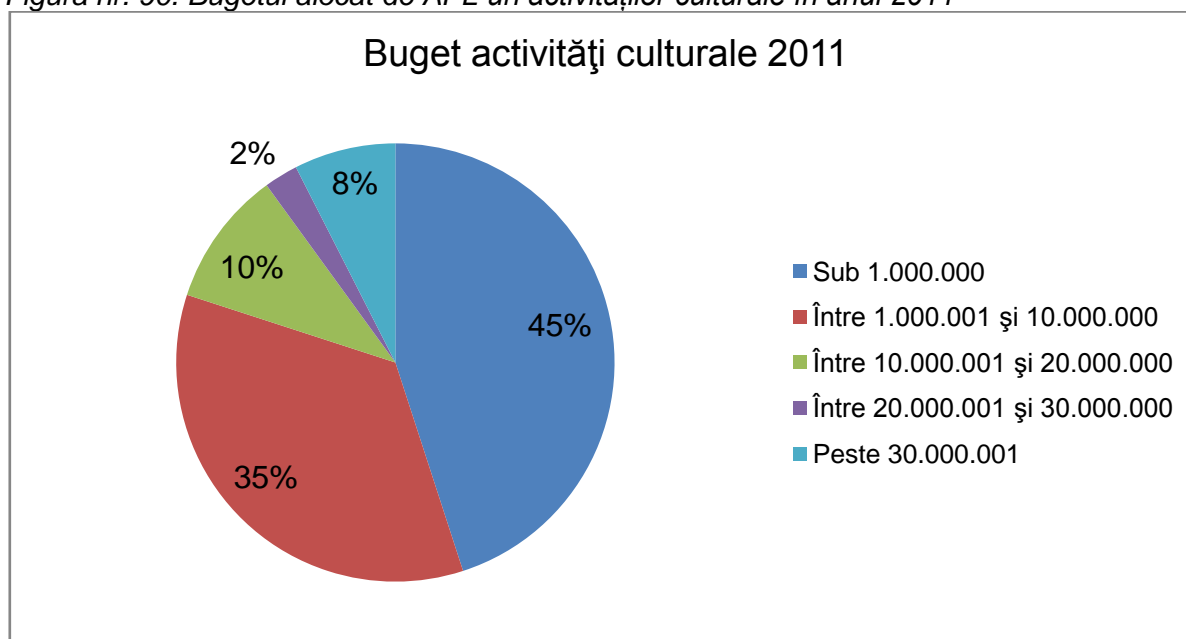

Figura nr. 89. Bugetul APL-urilor în anul 2011

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Figura nr. 90. Bugetul alocat de APL-uri activităților culturale în anul 2011

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

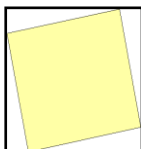
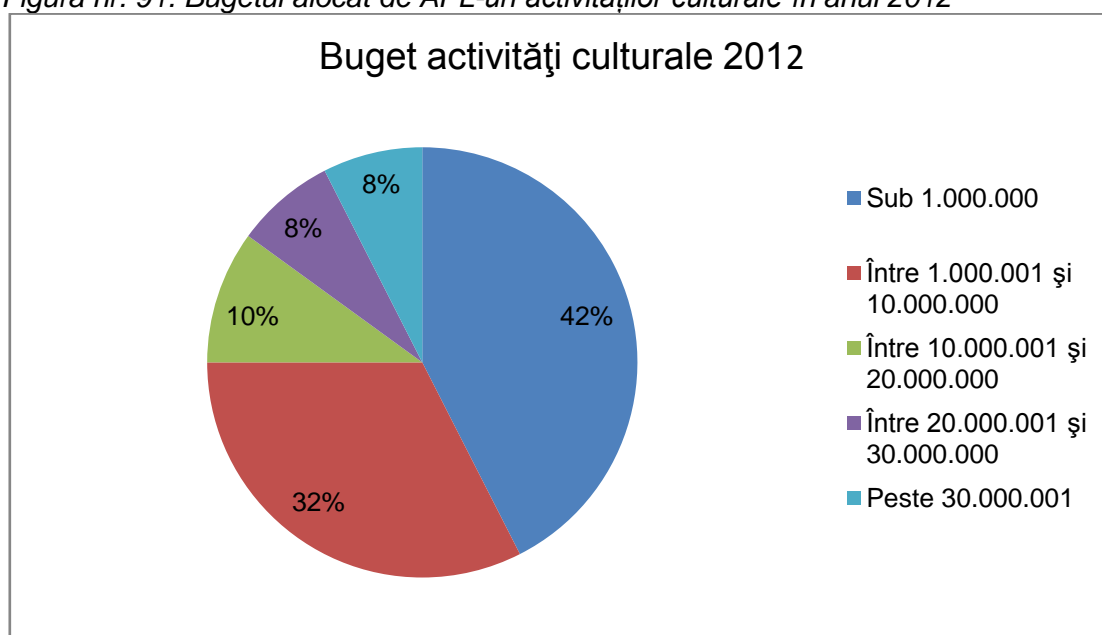

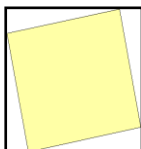
Figura nr. 91. Bugetul alocat de APL-uri activităților culturale în anul 2012

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Tabel nr. 57. Bugetul alocat de APL-uri activităților culturale pe domenii

Buget alocat de APL-uri activităților culturale						
	0-100000 lei	100001-200000 lei	200001-500000 lei	500001-1000000 lei	1000001-2000000 lei	Peste 2000000 lei
Artele spectacolului						
2011	3	12	3	5	6	0
2012	5	10	4	3	8	0
Artele vizuale						
2011	9	2	1	0	2	0
2012	10	2	0	0	3	0
Arhitectura și Design						
2011	6	0	0	0	0	0
2012	6	0	0	0	0	0
Industria cartii						
2011	12	3	3	1	0	0
2012	13	5	1	1	0	0
Industria muzicală						
2011	8	1	0	0	0	0
2012	6	2	0	0	0	0
Industria Cinematografică						
2011	6	0	0	0	0	0
2012	5	0	0	0	0	0
Protejarea patrimoniului cultural național						
2011	7	4	1	1	4	0

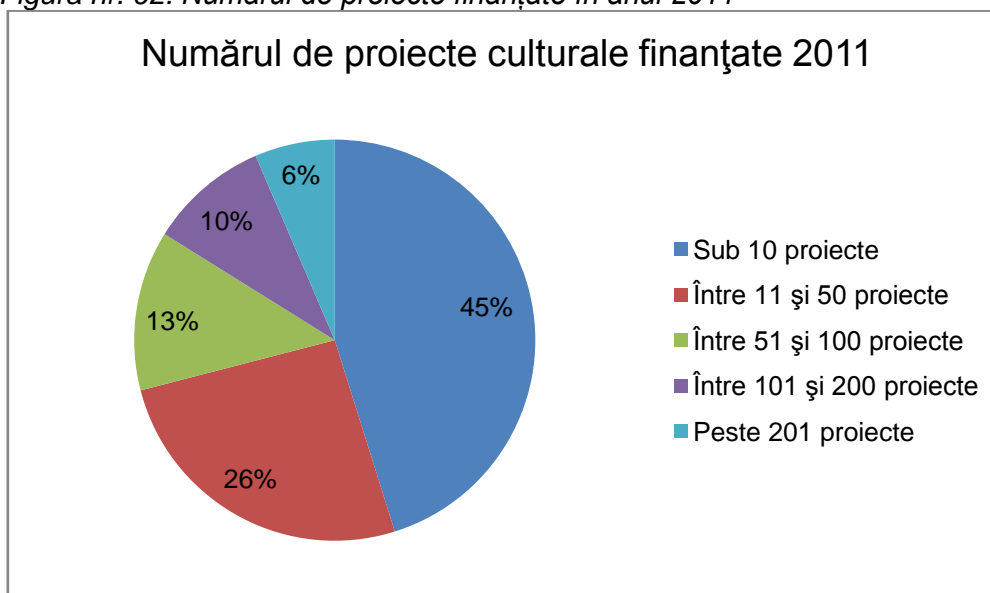

2012	9	2	0	0	5	0
Protejarea patrimoniului cultural imaterial și a cunostintelor traditionale						
2011	10	3	2	2	1	0
2012	9	4	3	2	1	0
Altele						
2011	8	4	3	0	8	0
2012	8	4	3	0	8	0

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

În continuare prezentăm datele cu privire la numărul de proiecte culturale finanțate de autoritățile publice locale. Din aceste date se constată numărul mic de proiecte (sub 10) finanțat de o proporție foarte mare de autorități (45 % dintre respondenți în 2011 și 44 % în 2012). La polul opus, numărul de autorități care au finanțat mai mult de 200 proiecte este de 6% atât în 2011 cât și în 2012.

Figura nr. 92. Numărul de proiecte finanțate în anul 2011

Sursa datelor : Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

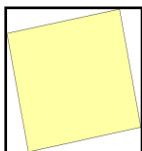
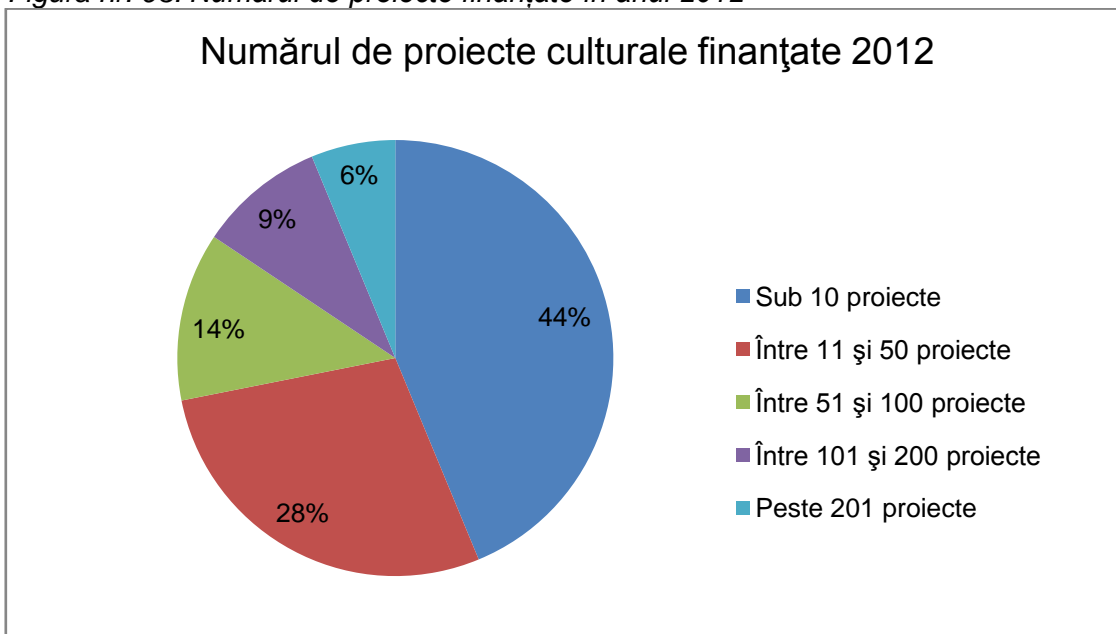

Figura nr. 93. Numărul de proiecte finanțate în anul 2012

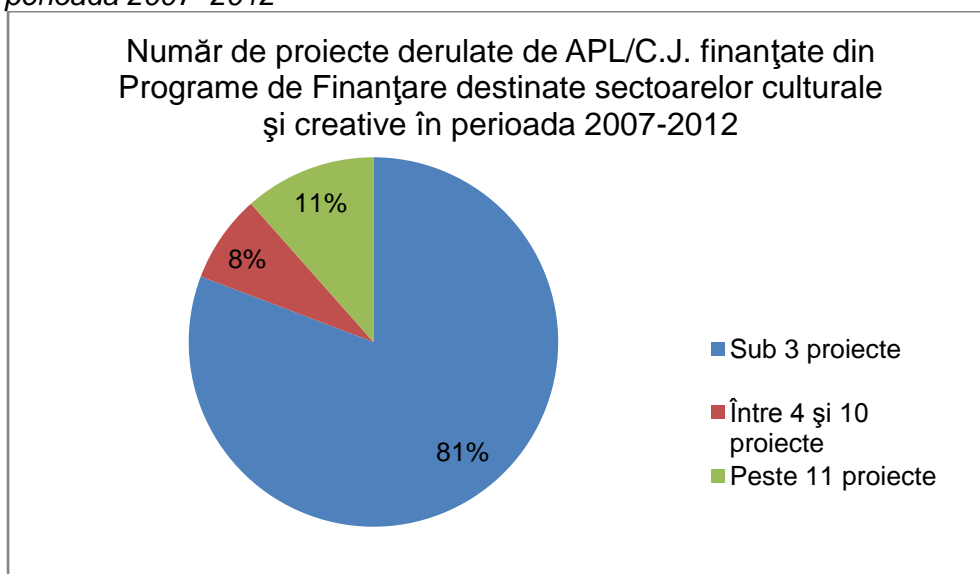

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

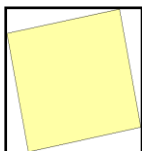
În fine, autoritățile publice locale mai pot avea, în afară de calitatea de finanțatori, și pe aceea de beneficiari ai unor finanțări.

În cadrul chestionarului, respondenții au indicat o slabă participare la această sursă de finanțare, după cum se poate vedea:

Figura nr. 94. Numărul de proiecte finanțate destinate sectoarelor creative și culturale în perioada 2007-2012

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

10.1.3. Finanțările nerambursabile private – sponsorizarea, responsabilitatea socială corporativă

Finanțările private pentru sectoarele culturale și creative se pot clasifica de regulă în două categorii: a finanțărilor nerambursabile și a celor acordate cu vocația de a fi rambursate. În prima categorie intră finanțările acordate sub forma *sponsorizării ori a mecenatului* (în conformitate cu definițiile cuprinse în Legea nr 32/1994 cu modificările și completările ulterioare) sau *granturile* acordate de diverse fundații și programe private, în timp ce în cea de-a doua categorie intră multiplele forme de participare, de investiție și de finanțare acordate în vederea susținerii unor activități ale ICC cu scop și finalitate, cel puțin la nivel de intenție, comercială (e.g. *finanțarea sau co-finanțarea ca investiție* - filme ori alte produse culturale cu potențial de profitabilitate). La acestea se adaugă complexul de intervenții, inclusiv de natura finanțărilor, care este definit drept *responsabilitate socială corporativă* și care începe să-și facă simțită prezența, mai ales prin acțiunea marilor companii multinaționale.

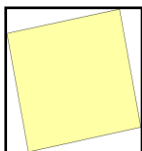
Legiuitorul definește sponsorizarea ca fiind "actul juridic prin care două persoane convin cu privire la transferul dreptului de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare pentru susținerea unor activități fără scop lucrativ desfășurate de către una dintre părți, denumită beneficiarul sponsorizării", iar în contrapartidă sponsorul poate beneficia de promovarea numelui, mărcii sau imaginii sale. Părților le este interzis să efectueze reclamă sau publicitate comercială, anterioară, concomitentă sau ulterioară în favoarea sponsorului sau a beneficiarului ori a altor persoane.

Mecenatul este definit ca reprezentând "un act de liberalitate prin care o persoană fizică sau juridică, numită mecena, transferă, fără obligație de contrapartidă directă sau indirectă, dreptul său de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare către o persoană fizică, ca activitate filantropică cu caracter umanitar, pentru desfășurarea unor activități în domeniile: cultural, artistic, medico-sanitar sau științific - cercetare fundamentală și aplicată".

În România regimul fiscal aplicabil sponsorizării este stabilit în prezent prin efectul Codului Fiscal și, fără a intra în amănunte, vom arăta că facilitățile fiscale acordate sponsorului vizează posibilitatea de deducere din impozitul pe profit a sumelor acordate cu titlu de sponsorizare, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- sunt în limita a 3 la mie din cifra de afaceri;
- nu depășesc mai mult de 20% din impozitul pe profit datorat.

Înlăuntrul aceluiași limite, pentru bunurile acordate în mod gratuit în cadrul acțiunilor de sponsorizare nu se colectează TVA.

De la momentul introducerii în legislația română a unor prevederi cu privire la sponsorizare (și ulterior la mecenat) orizontul de așteptare al societății civile cu privire la volumul și impactul viitoarelor sponsorizări a fost extrem de ridicat pe când în realitate rezultatele au fost profund dezamăgitoare. Drept urmare, modificarea legii sponsorizării în sensul creșterii plafoanelor de deductibilitate și al facilităților oferite sponsorilor considerate condiții esențiale și suficiente pentru creșterea interesului sponsorului pentru acest tip de finanțare a fost, și încă mai este, considerată o necesitate pentru mărirea substanțială a sumelor accesibile sectorului cultural non-profit.

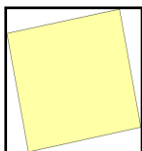
În realitate, mecanismul sponsorizării reprezintă materializarea unui parteneriat public-privat, în care statul renunță, prin mecanismul deductibilităților, de la a primi o parte din taxele și impozitele ce i se datorează și împuternicește plătitorul acestora să dispună cum crede de cuviință de aceste sume, și să le direcționeze. În același timp, calculele ne arată că în efectuarea sponsorizării, suma respectivă vine și din "buzunarul" sponsorului, într-un quantum mai mare sau mai mic în funcție de nivelul deductibilităților din fiecare țară. Așadar, sponsorul trebuie să fie convins de importanța, valoarea activității pe care o sponsorizează, întrucât o parte din suma respectivă o reprezintă contribuția sa directă.

Observatorul Cultural din Budapesta a comparat un număr de sisteme de impunere din Europa pe care le-a analizat în legătură cu datele numerice disponibile în sectorul sponsorizării culturale constatând că:

- Nu a fost descoperită nicio evidență reală a unei corelații stricte între regimul de deductibilități și scutiri fiscale și numărul ori valoarea sponsorizărilor.
- Regimul fiscal de deductibilități și scutiri este de cele mai multe ori cel mai rar motiv pentru sponsorizările făcute de marii sponsori- de regulă companii mari sau multinaționale.
- Cu toate acestea, toți actorii implicați în sponsorizare cer măsuri legale care să dezvolte sponsorizările.

S-a constatat că măsurile de reducere sau scutire de impozite și/sau taxe influențează în mică măsură implicarea financiară a sectorului privat în domeniul culturii. Pentru modificarea acestei stări de lucruri este necesară crearea unui context favorabil sponsorizărilor / intervențiilor private în domeniul culturii, prin promovarea unei atitudini noi, bazată pe conștientizarea importanței dimensiunii participative și pe interesul pentru recunoașterea socială.

Este așadar importantă acordarea unei atenții mai mari factorilor care influențează cel mai mult actul de sponsorizare: **tradițiile în domeniul sponsorizării ale organizației respective dar și la nivelul țării sau comunității, valorile sociale ale**

potențialilor sponsori, așteptările populației cu privire la sponsorizări și ethosul social.

Pe de altă parte, chiar dacă sponsorizările "mici" de 2% din impozitul pe venit datorat de persoanele fizice, reprezintă o modalitate extraordinară de conștientizare și de solidaritate cu organizațiile neguvernamentale precum și de participare democratică la configurarea ofertei și a vieții culturale, impactul și valoarea acestor sume sunt în genere ne semnificative⁷⁸.

Cele de mai sus se constituie într-un argument important pentru susținerea schimbării de paradigmă pe care o aduce conceptul de **responsabilitate socială corporativă (CSR)**, care întărește și pune în prim-plan dimensiunea participativ-socială.

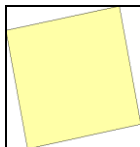
Comisia Europeană definește responsabilitatea socială corporativă drept "*responsabilitatea întreprinderilor pentru impactul lor asupra societății*".

Ca atare, pentru a-și îndeplini responsabilitățile sociale, întreprinderile vor "*trebuie să pună în operă un proces de integrare a drepturilor omului din punct de vedere social, etic și de mediu și grija pentru consumator în însăși operarea afacerilor lor și a strategiilor de bază, în cooperare cu toți stakeholders-ii.*"

Este adevărat că CSR nu vizează, în mod explicit, cultura sau aspectele culturale ale drepturilor omului, dar întreaga abordare ce pornește de la drepturile fundamentale și se direcționează prioritar către sfera socială și etică o apropie foarte mult de sfera culturii, în înțelesul larg al acestei noțiuni, așa cum a fost definită aceasta încă de la începutul prezentei strategii.

În România se fac eforturi în prezent pentru implementarea celor două ghiduri avute în vedere de instituțiile europene și anume *Principiile Directoare ale ONU cu privire la Afaceri și Drepturile Omului* și *Liniile Directoare ale OECD pentru Întreprinderile Multinaționale*. Este așadar un moment propice pentru a atrage atenția companiilor și asupra drepturilor culturale din cadrul drepturilor fundamentale și de a beneficia, astfel, extinderea preocupărilor de CSR înspre sectoarele culturale și creative, așa cum, izolat, se mai întâmplă.

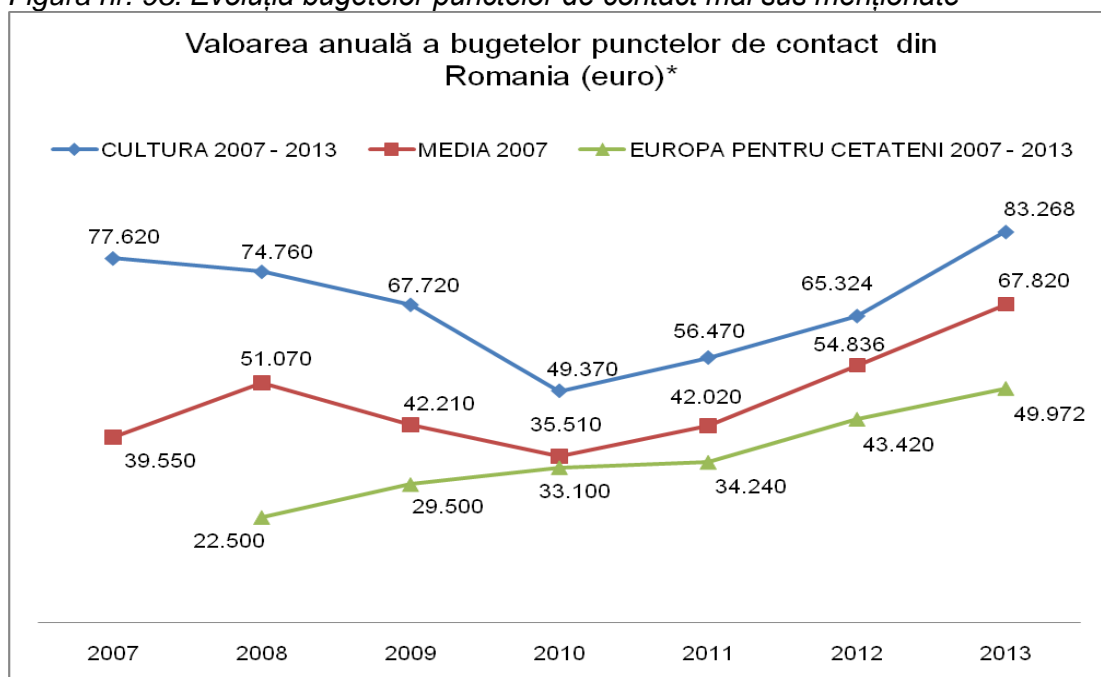
⁷⁸ Analiza de mai sus se bazează pe, și preia din, studiul *Sponsorizarea în cultură. O perspectivă comparativă*, CCCDC 2010.

10.2. Accesarea programelor comunitare de către sectoarele culturale și creative

Cele trei programe comunitare de interes major pentru sectoarele culturale și creative și pentru inițiativele legate de cetățenia europeană activă sunt Cultura (2007-2013), Media 2007 și Europa pentru Cetățeni (2007-2013), ale căror puncte de contact pentru România sunt în cadrul Centrului de Cercetări și Consultanță în Domeniul Culturii. Evoluția bugetelor acestor puncte de contact, alocate de la Comisia Europeană (50%) și Ministerul Culturii (50%), evidențiază o scădere a fondurilor destinate promovării programului Cultura 2007-2013 și o creștere a fondurilor pentru promovarea programelor Media și Europa pentru cetățeni. De asemenea, se poate observa în graficul de mai jos o tendință de descreștere din anul 2007 până în anul 2010 a fondurilor alocate pentru punctele de contact Cultura și Media din România, urmată de o tendință de creștere până în anul 2012. Înainte de a face o prezentare detaliată a fiecărui program în parte, este important de precizat că nu există o corespondență directă între valoarea bugetelor punctelor de contact și participarea organizațiilor din România la programele mai sus menționate. Mai mult, potrivit contractelor cu EACEA, punctele de contact nu au indicatori de performanță legați de numărul de operatori naționali implicați în proiectele selectate.

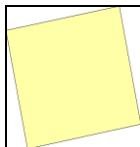
Figura nr. 95. Evoluția bugetelor punctelor de contact mai sus menționate

Sursa datelor: CCCDC

* 50% din valoarea contractului a provenit din bugetul Uniunii Europene și 50% din valoarea contractului a provenit din alocațiile Ministerului Culturii

*Cofinanțarea UE este în fiecare an mai mică, cheltuindu-se în general 80% din bugetul total estimat anual (40% din cei 50% acordați de EACEA, respectiv 40% din cei 50% acordați de Ministerul Culturii)

10.2.1. Programul *Cultura* (2007-2013)

Cu un **buget total de aproximativ 400 de milioane de euro**, Programul *Cultura* (2007-2013) **sprijină cooperarea culturală la nivel european, prin** promovarea mobilității persoanelor care activează în sectorul cultural, încurajarea circulației operelor și produselor artistice și culturale și promovarea dialogului intercultural.

Programul *Cultura* **finanțează cu precădere proiectele culturale** (proiecte de cooperare - componentele 1.1, 1.2.1, 1.3.5 și 3.2; festivaluri - componenta 1.3.6; proiecte de traduceri literare - componenta 1.2.2.) **și organizațiile active la nivel european în domeniul culturii** (granturi operaționale - componenta 2). Acestea constituie componentele gestionate de Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură.

Componenta 1 a Programului *Cultura*, *Sprijinirea proiectelor culturale* cuprinde:

1.1 Proiecte de cooperare multianuale

Proiecte cu puțin 6 operatori culturali din 6 țări participante, cu o durată de 3-5 ani. Grant UE/proiect: 200.000 - 500.000 de euro / an (max. 50% din totalul cheltuielilor eligibile)

1.2.1 Proiecte de cooperare de maximum 2 ani

Proiecte cu cel puțin 3 operatori culturali din 3 țări participante. Grant UE/proiect: 50.000 - 200.000 de euro (max. 50% din totalul cheltuielilor eligibile)

1.2.2 Proiecte de traducere literară

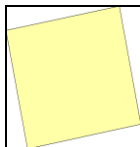
Proiecte de traducere a operelor de ficțiune deja publicate (oricare ar fi genul literar: roman, povestire, nuvelă, teatru, poezie, benzi desenate etc.) dintr-o limbă europeană în altă limbă europeană. Limbile eligibile sînt limbile oficiale ale țărilor participante la Program și limbile moarte (latina și greaca veche).

1.3.5 Proiecte de cooperare cu țări terțe

Vizează schimburi culturale între țările care participă la Program și țările terțe care au încheiat acorduri de asociere sau de cooperare cu UE, sub rezerva existenței prevederilor care vizează domeniul cultural. Presupune implicarea a minimum 3 operatori culturali din 3 țări participante și cooperarea cu cel puțin un operator din țară terță selectată și/sau activități desfășurate în respectiva țară terță. Grant UE/proiect: 50.000 - 200.000 de euro (max. 50% din totalul cheltuielilor eligibile).

1.3.6 Festivaluri culturale europene

Pentru acestea nu este nevoie de coorganizatori / parteneri, ca la proiectele de cooperare. Doar festivalurile care se află cel puțin la a cincea ediție la data depunerii cererii sînt eligibile, cu condiția ca programarea anului precedent și programarea provizorie a anului pentru care se solicită sprijinul trebuie să includă opere/creații din cel puțin 7 țări participante la Programul *Cultura*. Cofinanțarea UE: max. 100.000 de euro (60% din totalul cheltuielilor eligibile).

Componenta 2 a Programului Cultura, *Sprijinirea organizațiilor active la nivel european în cultură* cuprinde:

Categoria "Ambasadori"

Operatorii care, prin influența pe care o exercită la nivel european, pot fi considerați veritabili reprezentanți ai culturii europene. Activitățile acestora trebuie să se desfășoare în cel puțin 7 țări participante la Program. Sînt vizate în mod special orchestrele, corurile, grupurile teatrale și companiile de dans ale căror activități au o dimensiune europeană reală. Grant UE: 75.000 –600.000 de euro (max. 80% din totalul cheltuielilor eligibile).

- ***Categoria "Rețele de advocacy"***

Rețelele delegate de membrii asociații care asigură o suficientă reprezentare a uneia sau mai multor categorii de operatori culturali sau de domenii culturale la nivel european. Rețelele trebuie să aibă cel puțin un an de existență și să aibă membri din cel puțin 15 țări participante la Program sau, dacă rețelele sînt formate din operatori culturali reprezentativi la nivel național (federații naționale), din cel puțin 10 țări participante, cu asigurarea unei reprezentări substanțiale la nivel național. Grant UE: 75.000 – 120.000 de euro (max. 80% din totalul cheltuielilor eligibile).

- ***Categoria "Festival"***

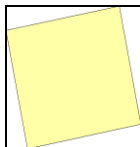
A existat doar pînă în 2010 în cadrul componentei 2, cînd s-a transformat în componenta 1.3.6. *Festivaluri culturale europene*. Schimbarea a survenit în urma deciziei Comisiei Europene de a finanța festivalurile ca proiecte și nu programe de lucru ale unei organizații (a devenit grant de proiect, nu grant operațional).

- ***Categoria "Grupare de analiză a politicilor"***

A existat doar pînă în 2010 în cadrul componentei 2, cînd s-a transformat în componenta 3.2. *Proiecte de cooperare între organizații implicate în analiza politicilor culturale* (a devenit grant de proiect, nu grant operațional).

Componenta 3.2 Programului Cultura, *Proiecte de cooperare între organizații implicate în analiza politicilor culturale*

Prin intermediul său sînt sprijinite proiectele de cooperare între organizații private sau publice care au o experiență directă și practică în analizarea, evaluarea sau determinarea impactului politicilor culturale la nivel local, regional, național și/sau european, în legătură cu unul sau mai multe din cele 3 obiective ale Agendei europene pentru cultură. Proiectele trebuie să implice cel puțin 3 organizații din 3 țări participante la Program și să aibă o durată de 1-2 ani. Valoarea maximă a subvenției: 120.000 de euro / an (maximum 60% din cheltuielile eligibile totale).

Punctul de Contact Cultural (PCC) al României pentru Programul Cultura (2007-2013): obiective și activități principale

Misiunea PCC este să faciliteze accesul operatorilor culturali din România la finanțările Programului Cultura prin: informații actualizate despre oportunitățile existente, sprijin în găsirea de parteneri europeni pentru cooperare, asistență tehnică gratuită în completarea dosarelor și promovarea proiectelor finanțate.

Conform contractului cu Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură, punctele de contact cultural, inclusiv PCC România, au **responsabilități de consultanță și asistență tehnică la cererea operatorilor culturali doar pentru componentele 1** (proiecte culturale: de cooperare multianuală, de cooperare de maximum 2 ani, de cooperare cu țări terțe, de traduceri literare; festivaluri culturale europene), **2** (granturi operaționale pentru **categoriile Ambasadori, Rețele de advocacy**, iar, pînă în 2010, și pentru categoriile *Festivaluri și Grupări de analiză a politicilor*) și **3.2** (proiecte de cooperare între organizații implicate în analiza politicilor culturale).

Obiectivele principale ale PCC, așa cum au fost trasate pentru toate PCC-urile din rețeaua europeană de către Direcția Educație și Cultură a Comisiei Europene și Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură, sînt următoarele:

1. informarea cu privire la Programul Cultura la nivel național;
2. facilitarea participării operatorilor culturali din România la Programul Cultura prin oferirea de consultanță de specialitate și asistență tehnică;
3. informarea operatorilor culturali în legătură cu alte finanțări locale, naționale sau europene pentru cultură.

Succinta prezentare de mai sus a fost considerată necesară pentru a facilita interpretarea datelor cu privire la accesarea de către sectoarele culturale și creative din operatorii culturali din România a acestor linii de finanțare, pe parcursul perioadei de existență a Programului. Datele prezentate au în vedere componentele la care operatorii din România au avut proiecte câștigătoare.

Date statistice privind proiectele cu operatori români finanțate în cadrul Programului Cultura 2007-2013

Analiza datelor de mai jos ne indică o creștere substanțială a numărului de proiecte în anul 2010, anul în care criza economică și-a produs efectele cele mai puternice în România (28 proiecte, cel mai mare număr înregistrat la momentul analizei acestor date parțiale, fără rezultatele anului 2013) dar, în același timp, un nivel destul de ridicat menținut, cu o anume fluctuație, în toată această perioadă.

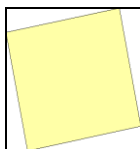
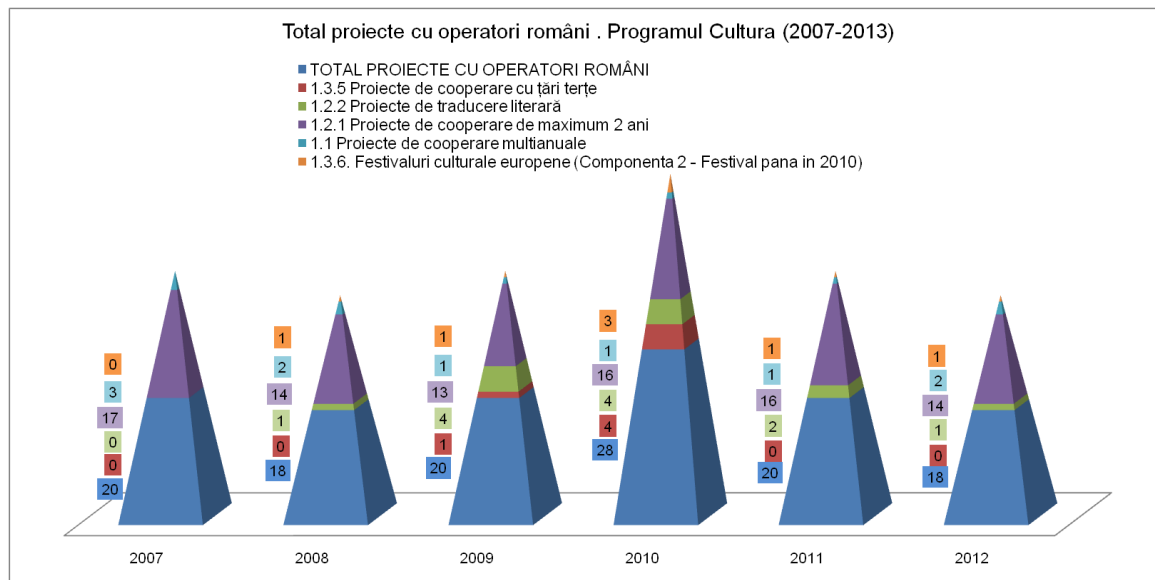

Figura nr. 96. Evoluția numărului de proiecte cu operatori români, programul Cultura (2007-2013)

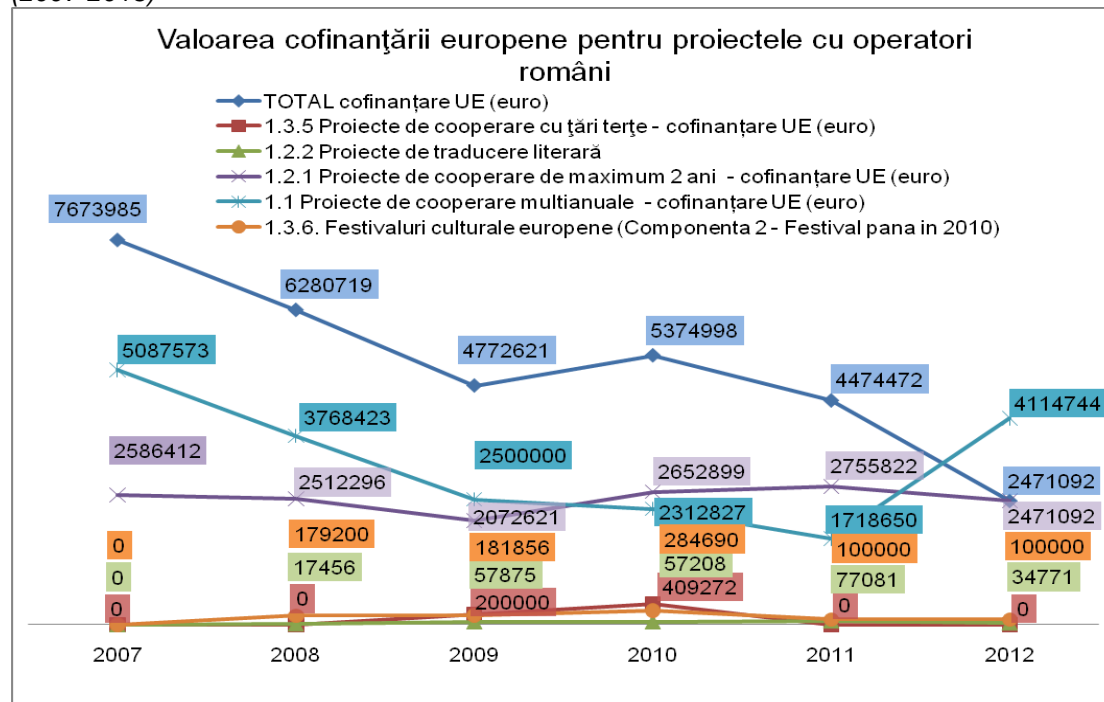

Sursa datelor: CCCDC (notă: datele au în vedere componentele 1.1, 1.2.1, 1.2.2 și 1.3.5)

* Datele sunt parțiale, fără rezultatele anului 2013 (componentele 1.2.2 și 1.3.5)

Graficul de mai jos evidențiază faptul că valoarea proiectelor de cooperare în care au fost implicați operatorii culturali români a scăzut din anul 2007 până în anul 2012.

Figura nr. 97. Valoarea finanțării europene pentru proiectele cu operatori români, programul Cultura (2007-2013)

Sursa datelor: CCCDC (notă: datele au în vedere componentele 1.1, 1.2.1, 1.2.2., 1.3.5; i 1.3.6). *Datele sunt parțiale, fără rezultatele anului 2013.

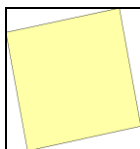
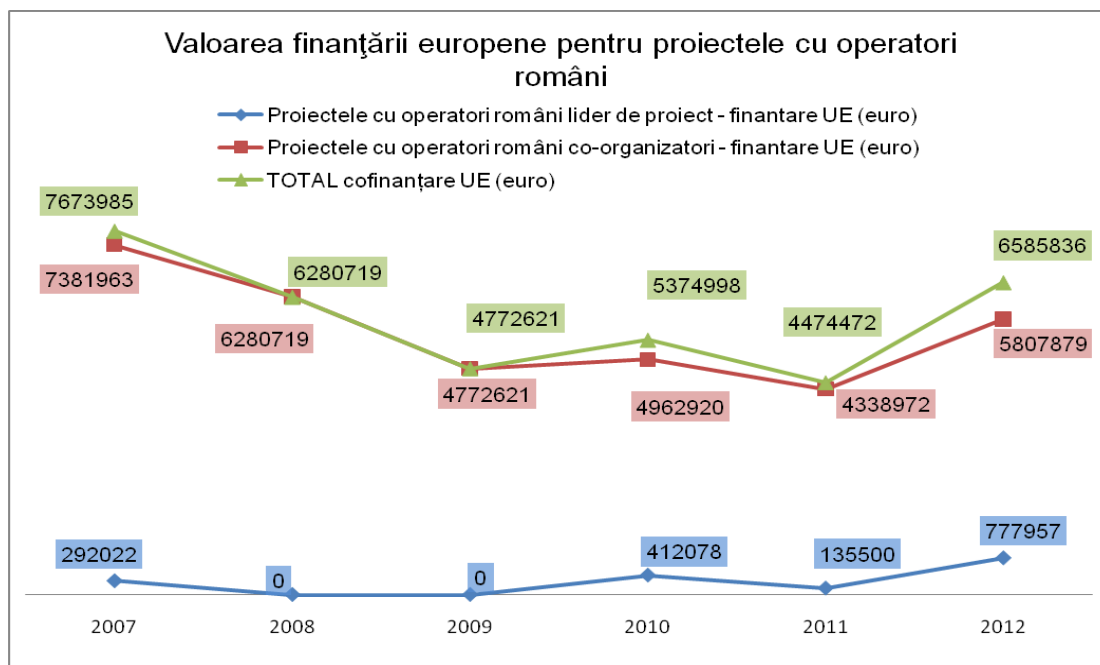

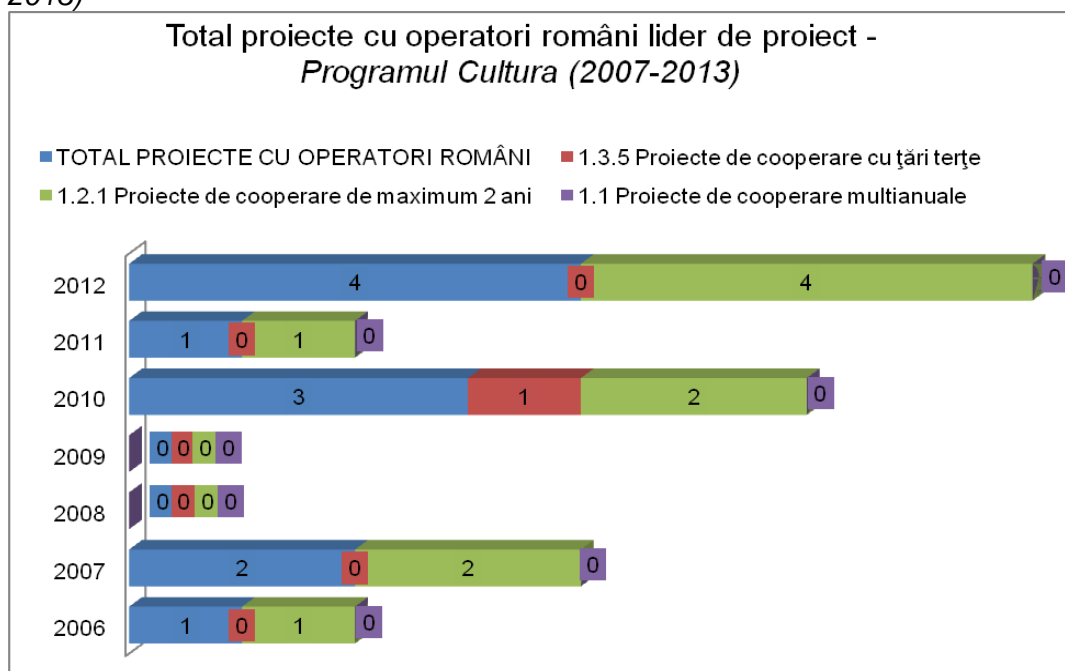
Figura nr. 98. Valoarea finanțării europene pentru proiectele cu operatori români, în funcție de poziția ocupată în proiect (lider de proiect sau co-organizator), programul Cultura (2007-2013)

Sursa datelor: CCCDC (notă: datele au în vedere componentele 1.1, 1.2.1 și 1.3.5)

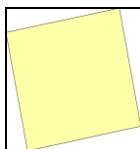
* Datele sunt parțiale, fără rezultatele anului 2013

Figura nr. 99. Total proiecte cu operatori români lider de proiect, programul Cultura (2007-2013)

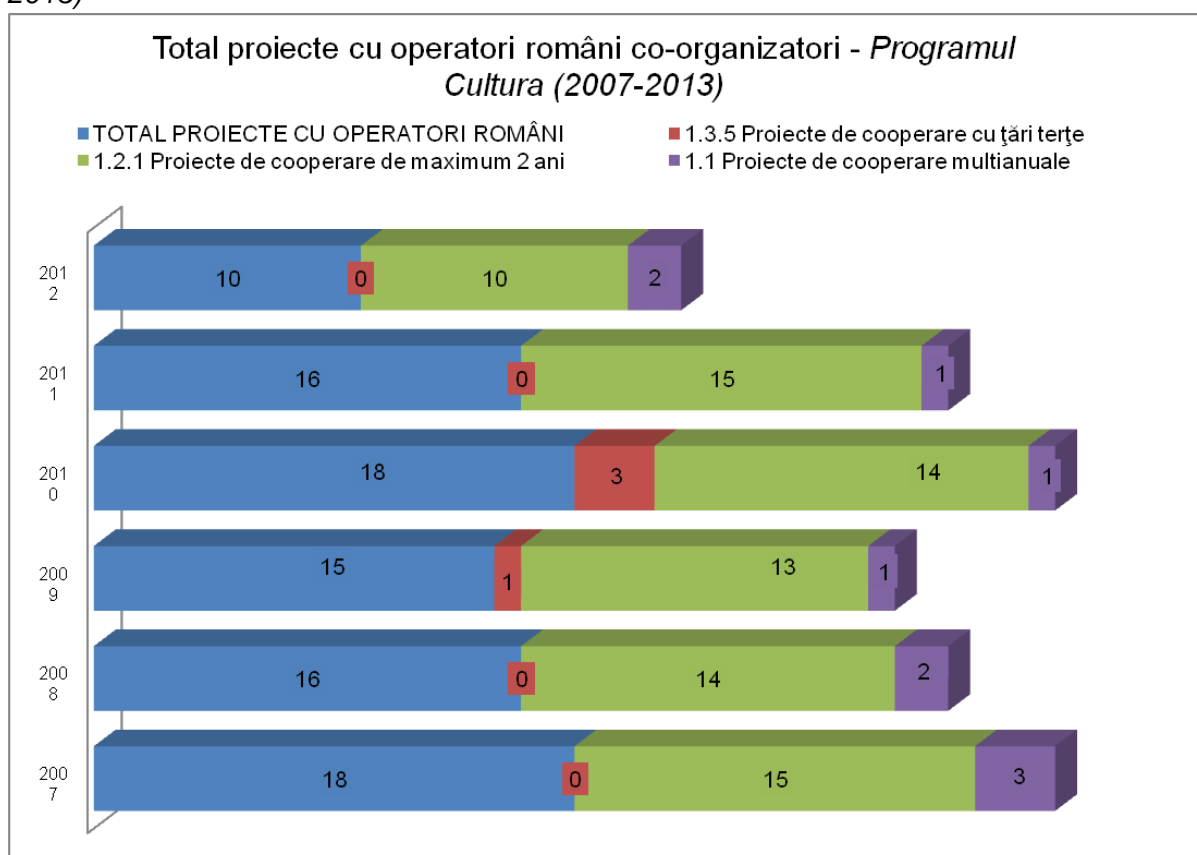
Sursa datelor: CCCDC (notă: datele au în vedere componentele 1.1, 1.2.1 și 1.3.5, unde există lideri și coorganizatori)

* Datele sunt parțiale, fără rezultatele anului 2013 la componenta 1.3.5

Trebuie menționat că proiectele selectate la aceasta componentă la nivel european sunt ele însele puține, fiind vorba despre o cooperare mai complexă, cu țări din afara UE și, uneori, aflate pe alte continente. În plus, fondurile alocate acestei componente prin Programul Cultura sunt semnificativ mai reduse decât în cazul altor componente, fapt ce justifică numărul mic de proiecte selectate la nivel european și, implicit, numărul de operatori români implicați în aceste proiecte.

Figura nr. 100. Total proiecte cu operatori români coorganizatori, programul Cultura (2007-2013)

Sursa datelor: CCCDC (notă: datele au în vedere componentele 1.1, 1.2.1 și 1.3.5, unde există lideri și co-organizatori în Cultura 2007-2013)

* Datele sunt parțiale, fără rezultatele anului 2013 la componenta 1.3.5

Evaluarea capacității operatorilor culturali din România în ceea ce privește accesarea și derularea de proiecte în cadrul Programului Cultura poate fi ilustrată și prin analiza ponderii numerice a acestor proiecte în total proiecte finanțate în cadrul Programului.

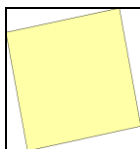
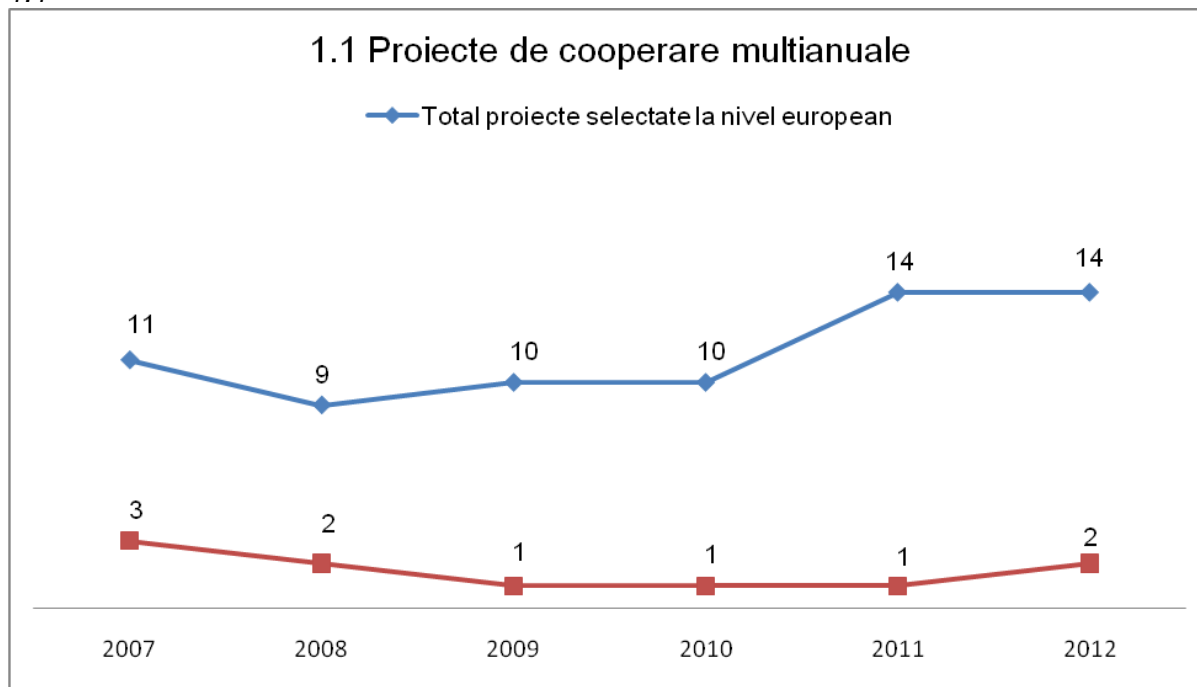

Figura nr. 101. Proiecte selectate în cadrul programului Cultura (2007-2013), componenta 1.1

Sursa datelor: CCCDC

Pe întreaga perioadă 2007-2012, proiectele selectate cu operatori culturali din România au reprezentat 0.15 din totalul proiectelor selectate (frecvență relativă).

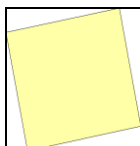
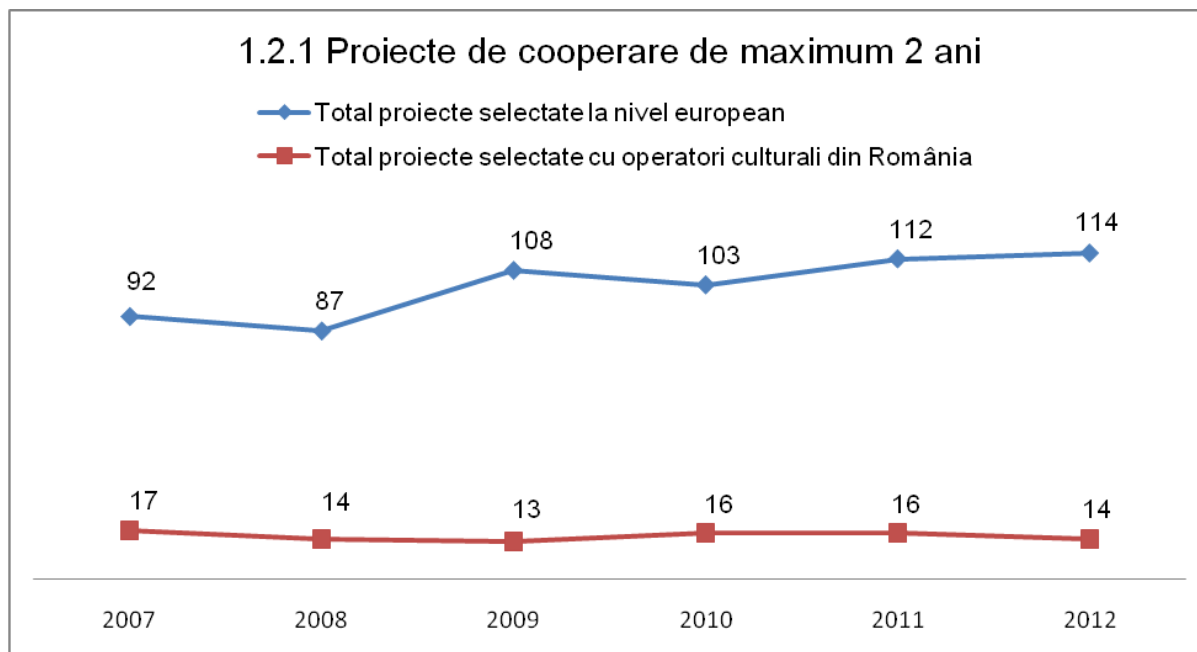

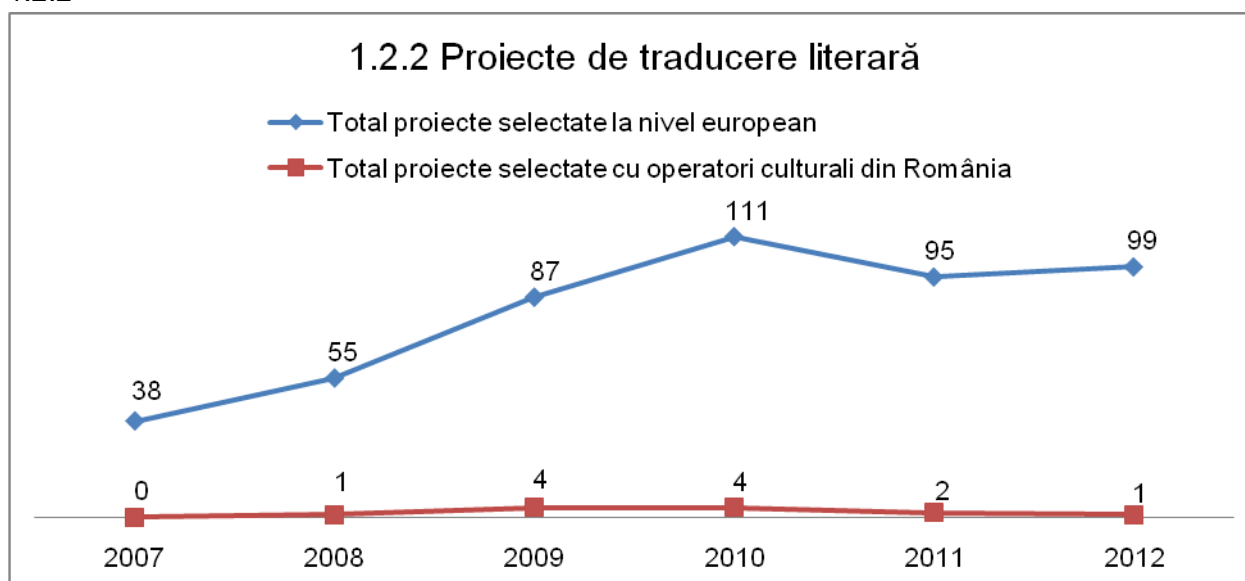
Figura nr. 102. Proiecte selectate în cadrul programului Cultura (2007-2013), componenta 1.2.1

Sursa datelor: CCCDC

Pe întreaga perioadă 2007-2012, proiectele selectate cu operatori culturali din România au reprezentat 14,6% din totalul proiectelor selectate.

Figura nr.103. Proiecte selectate în cadrul programului Cultura (2007-2013), componenta 1.2.2

Sursa datelor: CCCDC

Pe întreaga perioadă 2007-2012, proiectele selectate cu operatori culturali din România au reprezentat 2,47% din totalul proiectelor selectate.

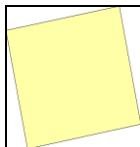
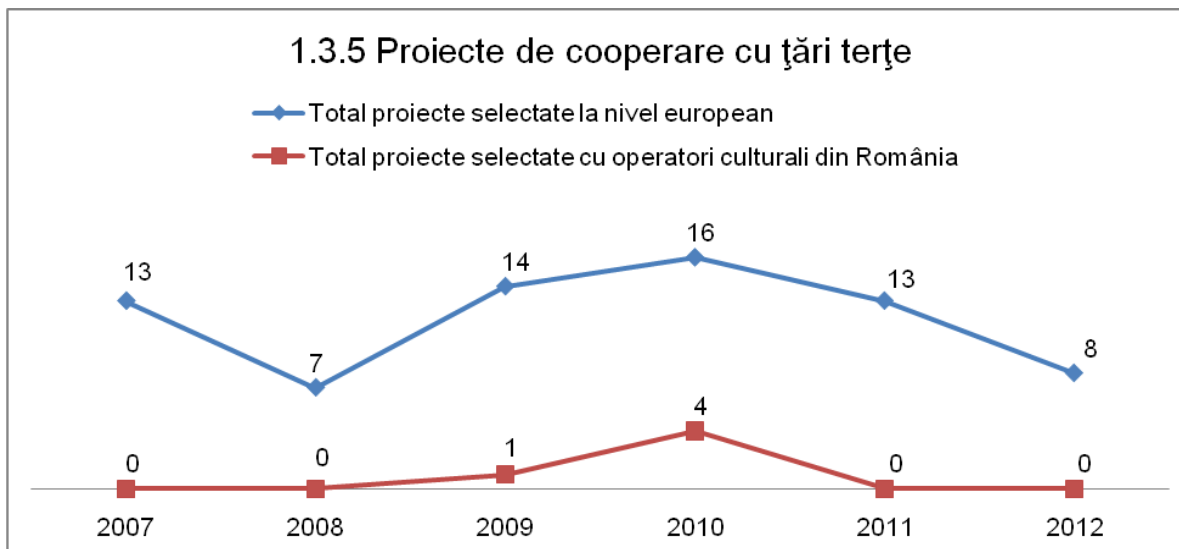

Figura nr. 104. Proiecte selectate în cadrul programului Cultura (2007-2013), componenta 1.3.5

Sursa datelor: CCCDC

Pe întreaga perioadă 2007-2012, proiectele selectate cu operatori culturali din România au reprezentat 0.07 din totalul proiectelor selectate (frecvență relativă).

10.2.2. Programul *Europa pentru cetățeni* (2007-2013)

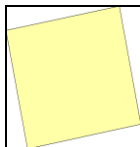
Potrivit Ghidului acestui Program⁷⁹ **Obiectivele sale generale și specifice sunt**

Obiectivele generale:

- să ofere cetățenilor oportunitatea de a interacționa și de a participa la construirea unei Europe cât mai apropiate, democratice și deschise spre lume, unită și îmbogățită prin diversitatea sa culturală, dezvoltând astfel cetățenia Uniunii Europene;
- să dezvolte un sentiment al identității europene, bazat pe istorie, cultură și valori comune;
- să stimuleze un sentiment de apartenență la Uniunea Europeană în rândul cetățenilor acesteia;
- să dezvolte înțelegerea reciprocă și toleranța între cetățenii europeni, respectând și promovând diversitatea culturală și lingvistică și contribuind în același timp la dialogul intercultural.

Obiectivele specifice:

⁷⁹ http://www.europapentru cetateni.eu/files/ghidul%20programului%20Epc%20ian%202013_ro.pdf

- apropierea membrilor comunităților locale de pe întregul teritoriu al Europei pentru a împărtăși și a face schimb de experiență, opinii și valori, pentru a învăța din istorie și a contribui la construirea viitorului;
- promovarea acțiunilor, dezbaterilor și reflecției în legătură cu cetățenia europeană și democrația, valorile comune, istoria și cultura comună, prin cooperare în cadrul organizațiilor societății civile la nivel european;
- aducerea Europei mai aproape de cetățenii săi prin promovarea valorilor și realizărilor europene, păstrând în același timp amintirea trecutului său;
- încurajarea interacțiunii între cetățeni și organizațiile societății civile din toate țările participante, contribuind la dialogul intercultural și aducând în prim plan atât diversitatea, cât și unitatea Europei, o atenție specială fiind acordată activităților menite să dezvolte legături mai strânse între cetățenii din statele membre ale Uniunii Europene de la 30 aprilie 2004 și cei ai statelor membre care au aderat după această dată.

Prioritățile programului sunt configurate atât ca teme permanente cât și ca priorități anuale, prezentate pe larg pe site-ul programului. Acesta este pus în aplicare prin intermediul a patru acțiuni, detaliate prin intermediul a mai multe măsuri, după cum urmează:

- Acțiunea 1: Cetățeni activi pentru Europa (întruniri ale cetățenilor în contextul înfrățirii între orașe, rețele de orașe înfrățite, proiecte cetățenești, măsuri de sprijin)
 - *Măsura 1 – Înfrățirea orașelor*
 - Măsura 1.1 Întruniri ale cetățenilor în contextul înfrățirii între orașe
 - Măsura 1.2 Rețele de orașe înfrățite
 - *Măsura 2 – Proiecte cetățenești și măsuri de sprijin*
 - Măsura 2.1 Proiecte cetățenești
 - Măsura 2.2 Măsuri de sprijin
- Acțiunea 2: Societatea civilă activă în Europa [sprijin pentru proiecte inițiate de organizații ale societății civile (OSC) și sprijin structural pentru grupuri de reflecție și OSC]
 - *Măsura 3 - Sprijin pentru proiecte inițiate de organizații ale societății civile*
- Acțiunea 3: Împreună pentru Europa (evenimente cu vizibilitate ridicată, studii și instrumente de informare și diseminare)
- Acțiunea 4: Memorie europeană activă

În continuare prezentăm date cu privire la participarea operatorilor români la acest Program, pentru fiecare din măsurile prezentate mai sus.

După cum se va putea constata, evoluția numărului total de proiecte depuse de România ca și ponderea acestora în total proiecte câștigate se situează, în genere, pe un trend ascendent pentru unele dintre măsuri și la cote foarte reduse -) pentru alte măsuri.

Acest lucru poate fi constat, astfel, pentru proiectele depuse în cadrul măsurii A1. M1.1., lucru cu atât mai remarcabil cu cât trebuie avută în vedere scăderea semnificativă a numărului total de proiecte selectate, de la 904 în 2007 la 391 în 2012, ceea ce înseamnă o scădere la 43% din valoarea inițială.

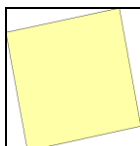
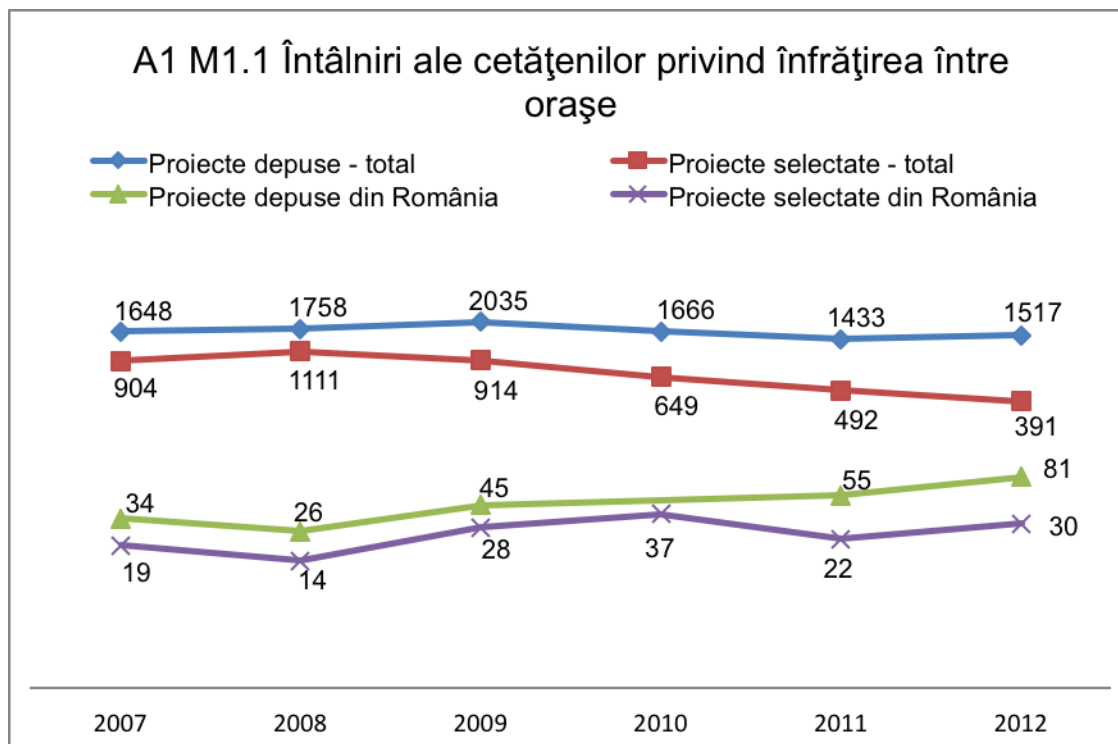

Figura nr. 105. Programul Europa pentru cetățeni, numărul proiectelor depuse și finanțate A1 M1.1.

Sursa datelor: CCCDC

În același timp, valoarea bugetelor proiectelor din România pentru măsura A1.M.1.1. a crescut constant, ajungând în 2012 la o valoare de aproape 10 ori mai mare decât în 2007.

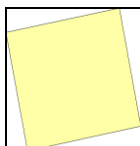
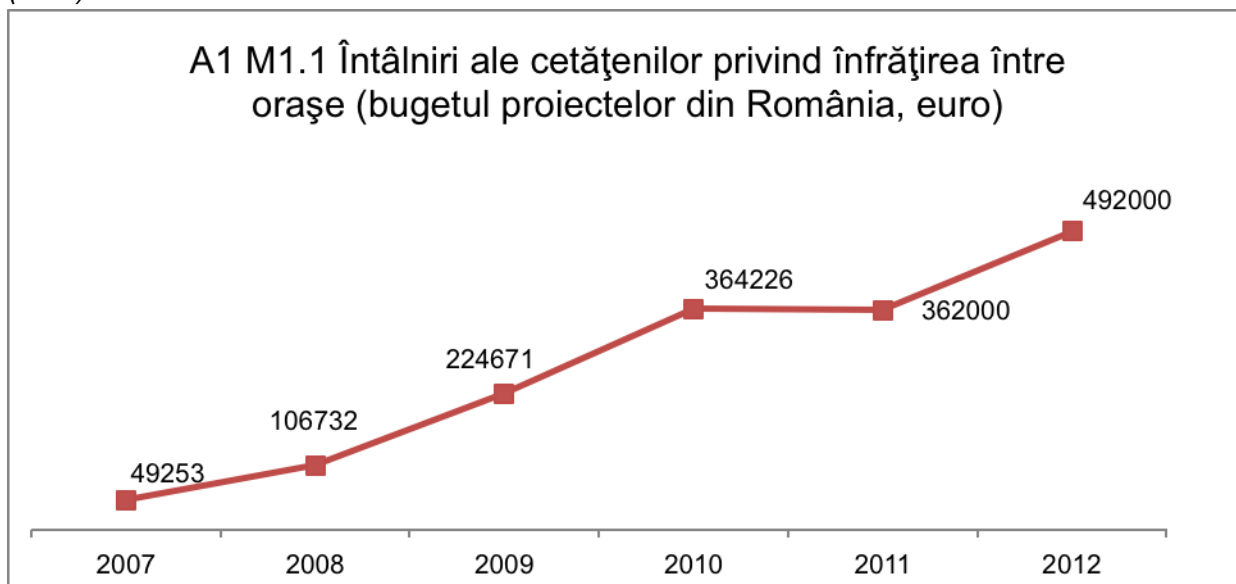
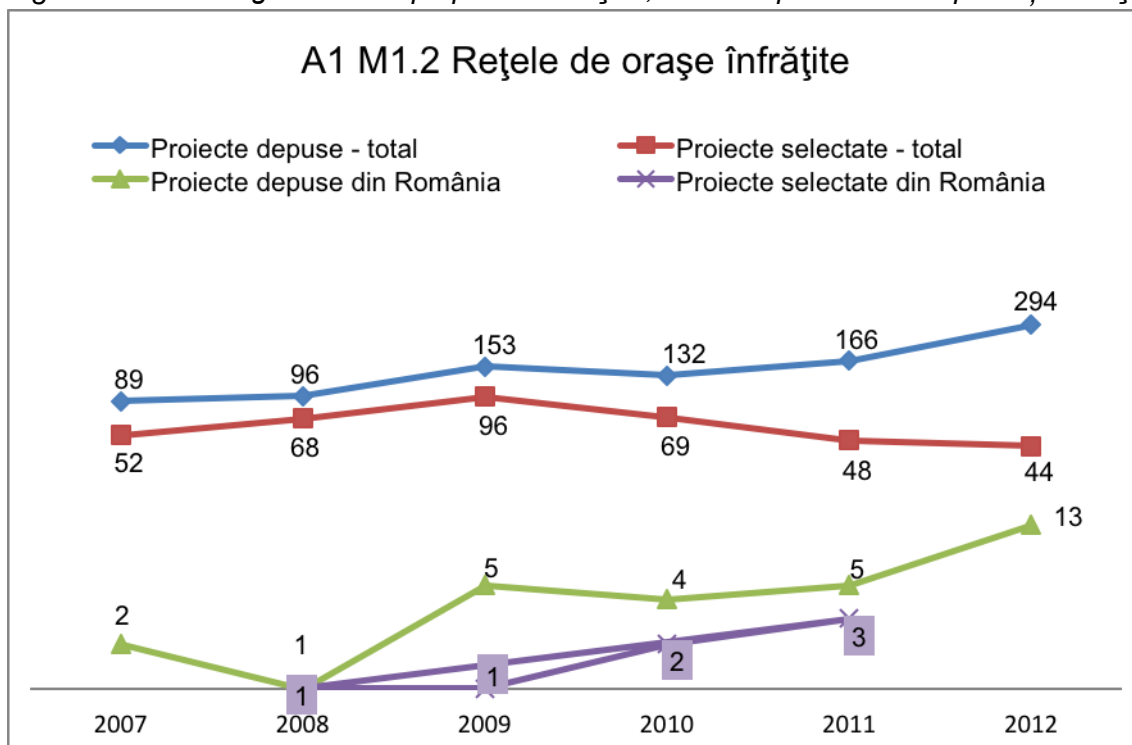

Figura nr. 106. Programul Europa pentru cetățeni, bugetul proiectelor depuse din România (euro)

Sursa datelor: CCCDC

Figura nr. 107. Programul Europa pentru cetățeni, numărul proiectelor depuse și finanțate

Sursa datelor: CCCDC (notă: valoarea 0 nu este marcată pe grafic)

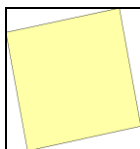
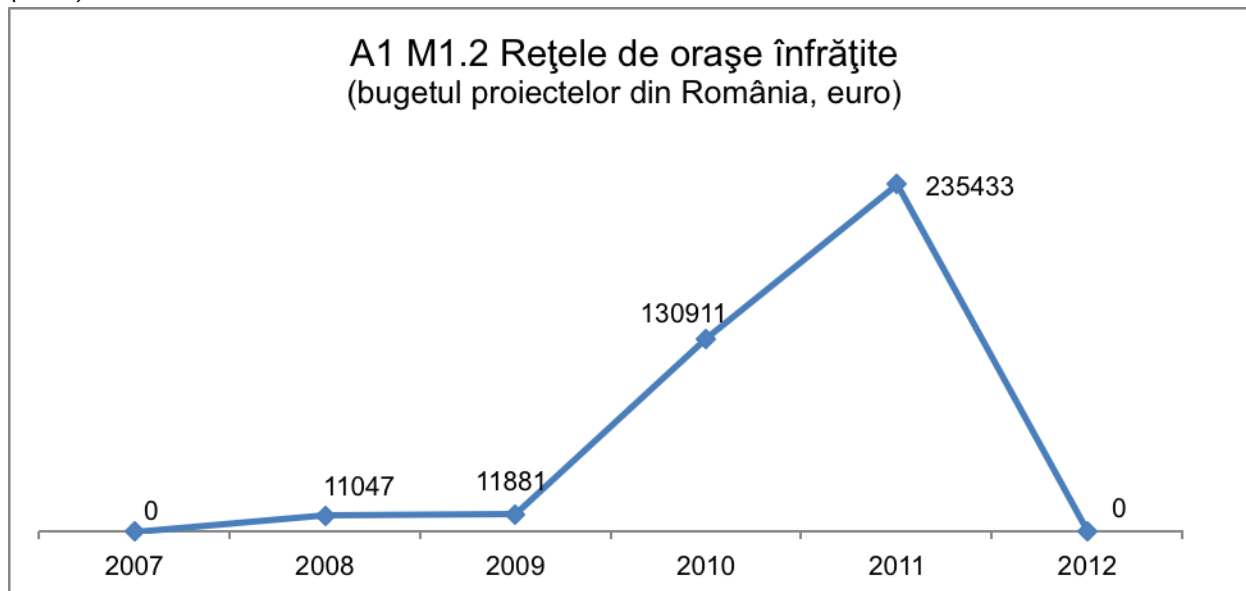
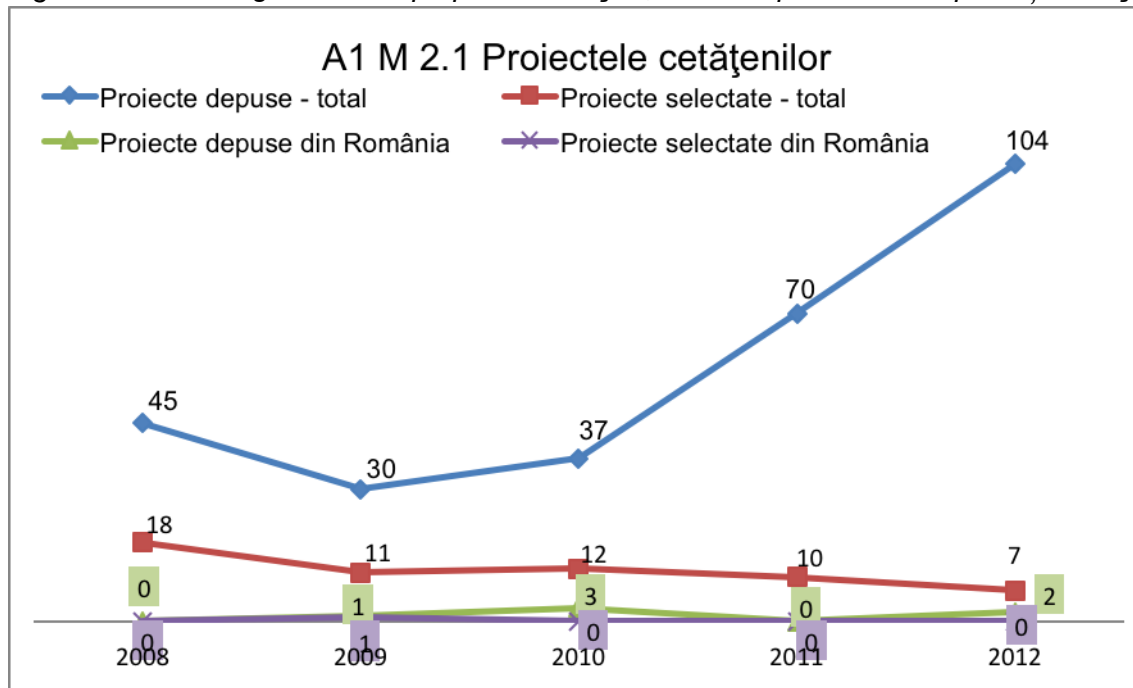

Figura nr. 108. Programul Europa pentru cetățeni, bugetul proiectelor depuse din România (euro)

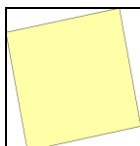
Sursa datelor: CCCDC

Figura nr. 109. Programul Europa pentru cetățeni, numărul proiectelor depuse și finanțate

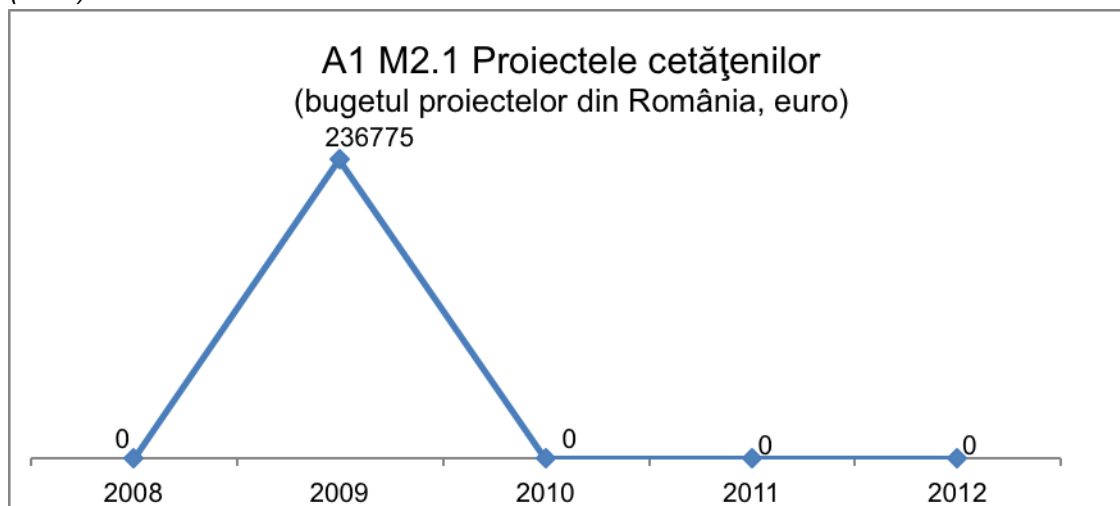
Sursa datelor: CCCDC

În ceea ce privește măsura A1. M.2.1., Proiectele cetățenilor, se constată pe de o parte lipsa generală de interes pentru acest tip de proiecte, exprimată prin numărul

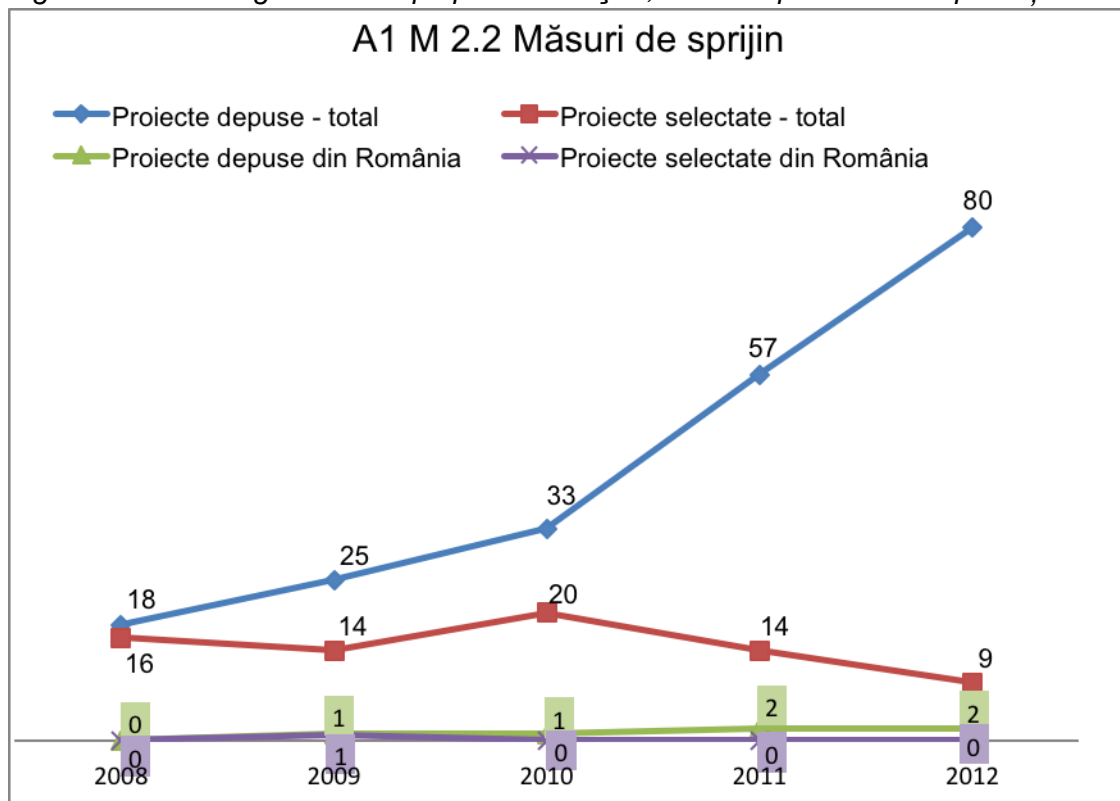
foarte redus de proiecte depuse în raport cu numărul total de candidaturi (1 proiect din 30 în 2009 și 3 proiecte din 37 în 2010), precum și prin faptul că în total doar 1 proiect a fost selectat. Această situație este ilustrată și prin graficul următor, care identifică singurul proiect câștigător, cu o valoare de 236.775 euro.

Figura nr. 110. Programul Europa pentru cetățeni, bugetul proiectelor depuse din România (euro)

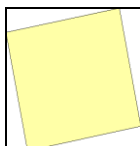

Sursa datelor: CCCDC

Figura nr. 111. Programul Europa pentru cetățeni, numărul proiectelor depuse și finanțate

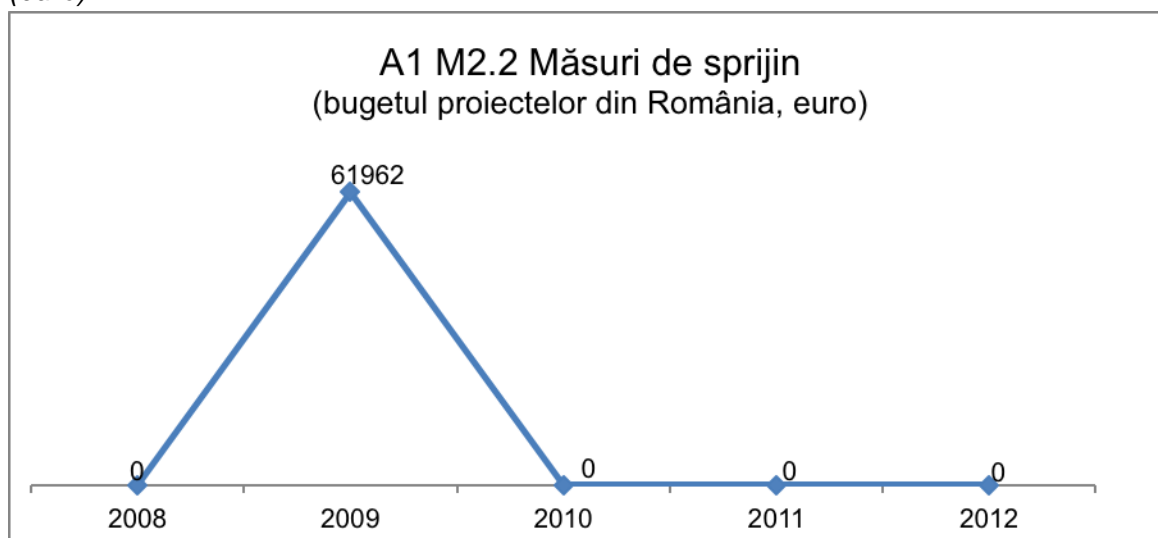

Sursa datelor: CCCDC

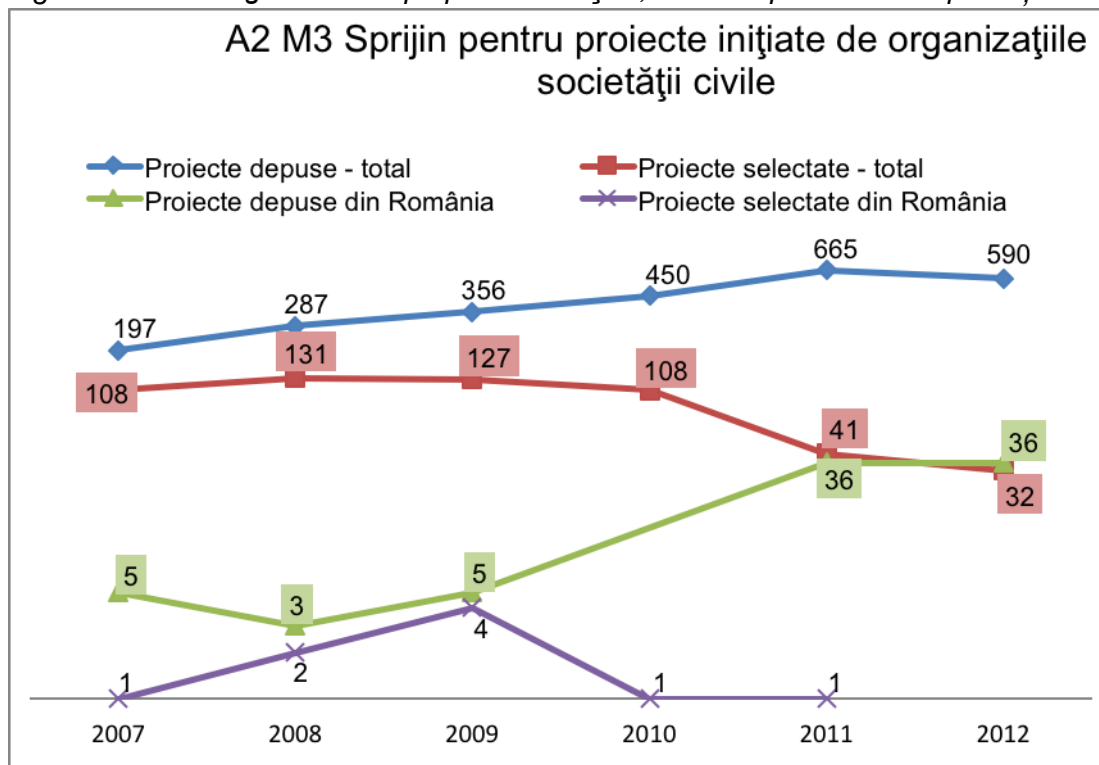
O situație similară –lipsă de interes, număr scăzut de proiecte depuse și un singur proiect selectat se întâlnește și în ceea ce privește Măsura A1.M2.2. – măsuri de sprijin, proiect care, potrivit graficului următor, a avut o valoare de 61.962 euro..

Figura nr.112. Programul Europa pentru cetățeni, bugetul proiectelor depuse din România (euro)

Sursa datelor: CCCDC

Figura nr.113. Programul Europa pentru cetățeni, numărul proiectelor depuse și finanțate

Sursa datelor: CCCDC (notă: valoarea 0 nu este marcată pe grafic)

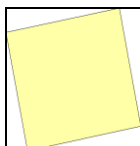
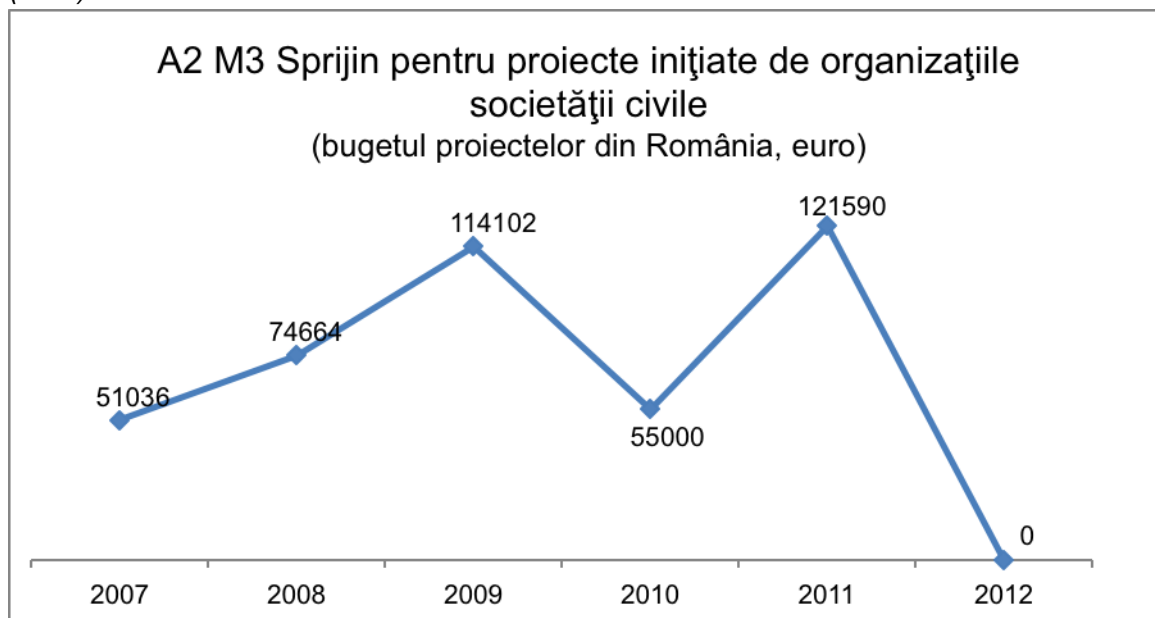
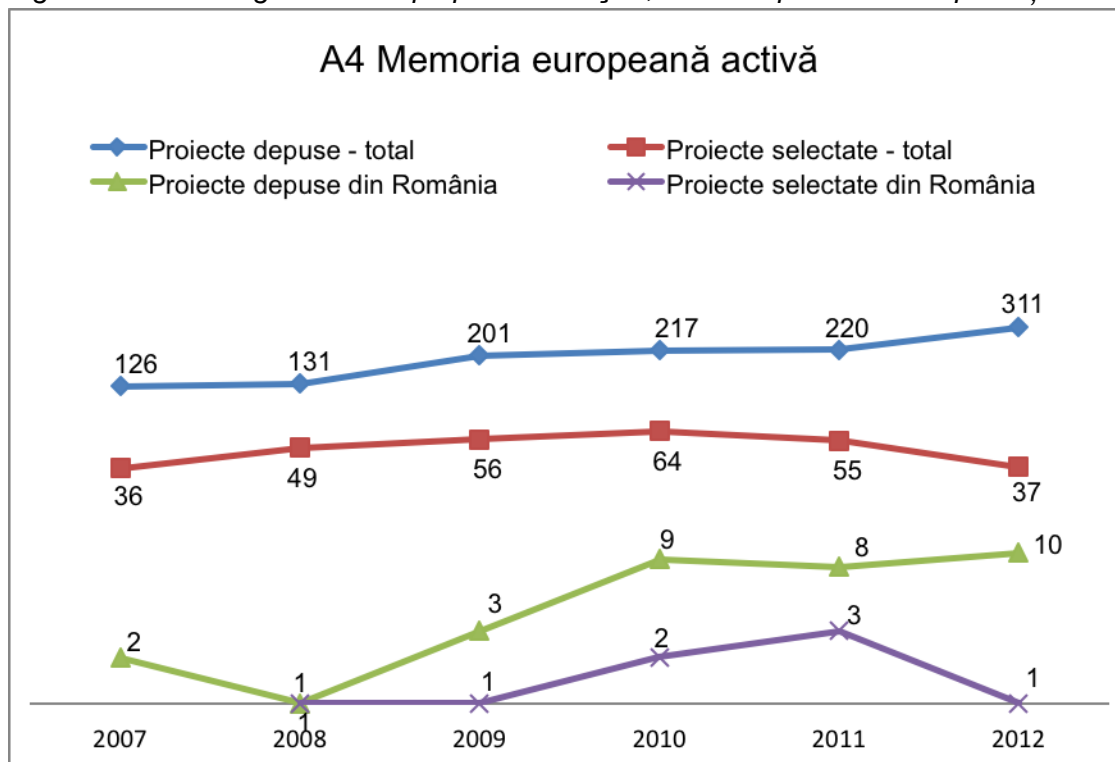

Figura nr. 114. Programul Europa pentru cetățeni, bugetul proiectelor depuse din România (euro)

Sursa datelor: CCCDC

Figura nr. 115. Programul Europa pentru cetățeni, numărul proiectelor depuse și finanțate

Sursa datelor: CCCDC (notă: valoarea 0 nu este marcată pe grafic)

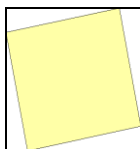
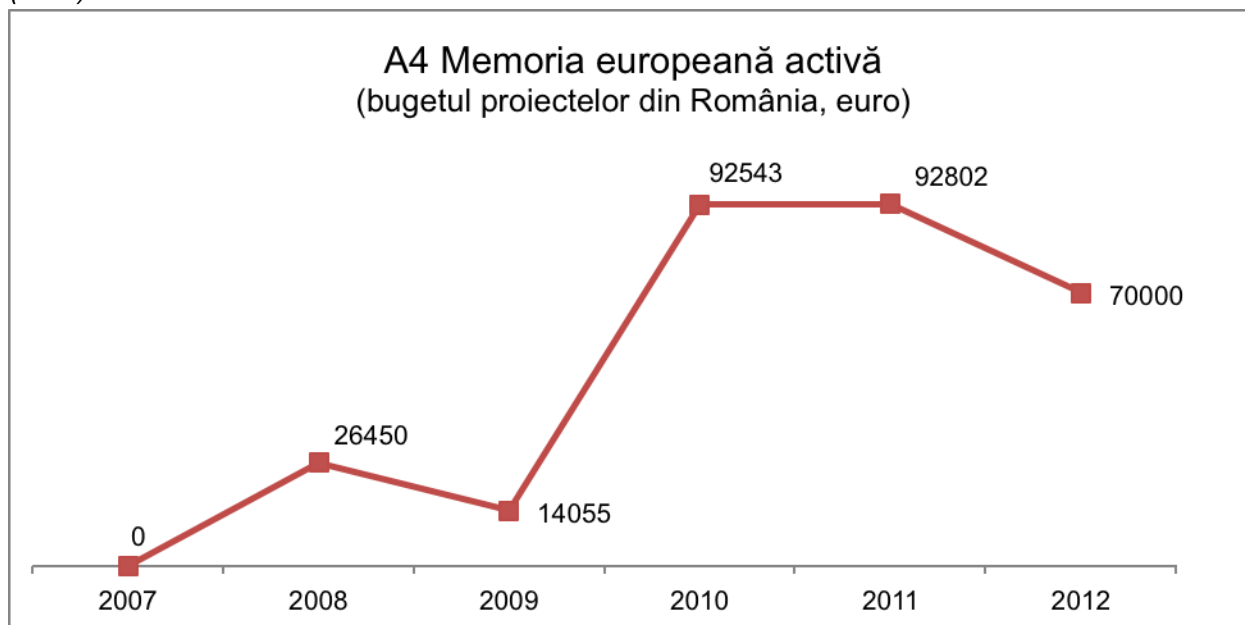
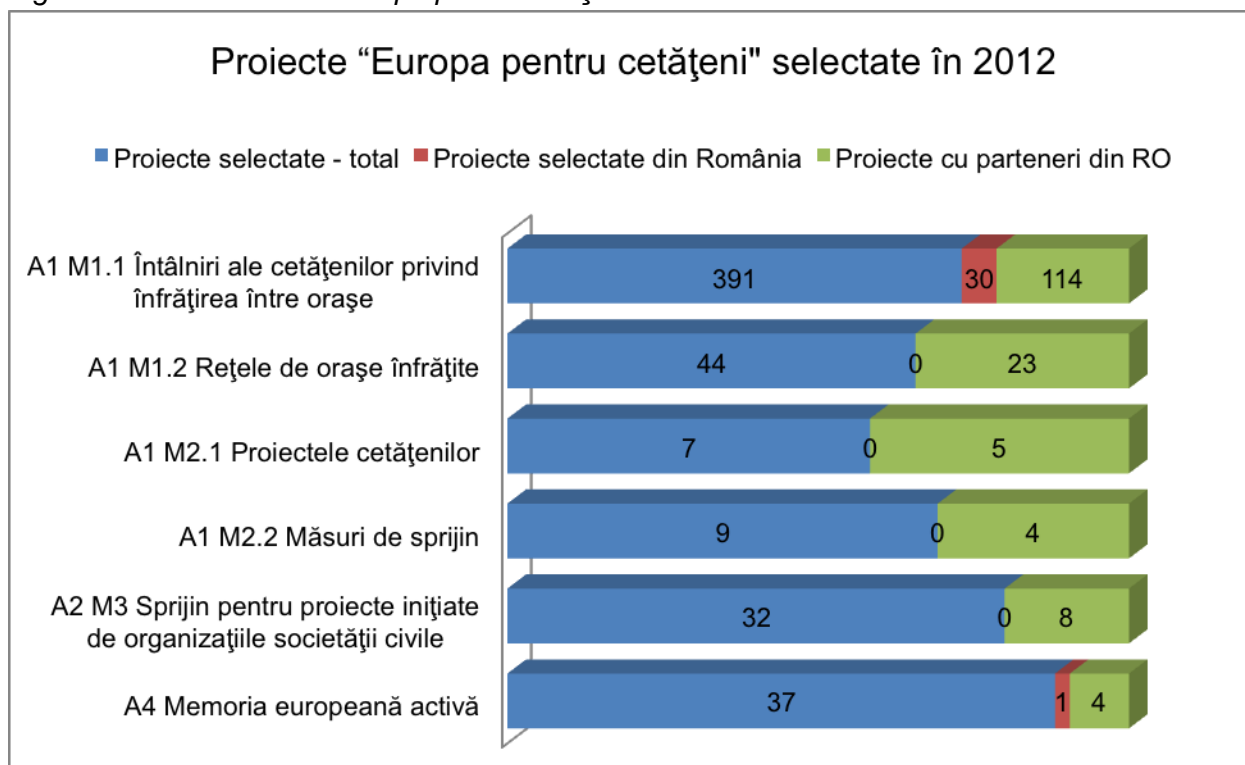

Figura nr. 116. Programul Europa pentru cetățeni, bugetul proiectelor depuse din România (euro)

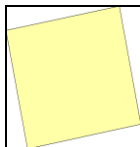

Sursa datelor: CCCDC

Figura nr. 117. Proiecte "Europa pentru cetățeni" selectate în 2012

Sursa datelor: CCCDC

Se constată din datele de mai sus o participare largă a operatorilor culturali la acest Program, materializată printr-un număr semnificativ de proiecte la care România este lider sau partener.

10.2.3. Programul Media

Programul comunitar MEDIA 2007-2013

MEDIA Desk Romania este *biroul național de informare, promovare și consultanță al Programului MEDIA (2007-2013) al Uniunii Europene în România*. Acesta funcționează în cadrul Centrului de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii (CCCDC), instituție aflată în subordinea Ministerului Culturii, și face parte din rețeaua europeană de birouri pentru Programul MEDIA al Uniunii Europene (2007-2013).

MEDIA Desk România facilitează accesul profesioniștilor români din industria audiovizuală la finanțările nerambursabile oferite de Programul MEDIA prin informații actualizate despre oportunitățile europene de finanțare și licitațiile de proiecte active, asistență tehnică gratuită în completarea dosarelor și promovarea proiectelor de succes

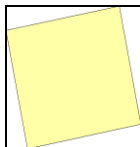
Obiectivele Programului MEDIA sunt:

- dezvoltarea sectorului audiovizual european, pentru a reflecta identitatea și patrimoniul cultural al Europei;
- creșterea circulației operelor audiovizuale europene, în interiorul și în afara Uniunii Europene ;
- întărirea competitivității sectorului audiovizual european.

Pentru atingerea acestor obiective, Programul MEDIA sprijină: dobândirea și perfecționarea aptitudinilor în domeniul audiovizual, dezvoltarea creațiilor audiovizuale europene, distribuirea și promovarea operelor audiovizuale europene și proiecte pilot care să asigure adaptarea acestui program la cerințele pieței.

Măsurile de finanțare prin care Programul MEDIA sprijină realizarea obiectivelor propuse se încadrează în următoarele categorii:

- Formare
- Dezvoltare
- Distribuție
- Promovare
- Noi tehnologii
- Digitalizare

Grupuri țintă: profesioniștii din industria cinematografică (producători, distribuitori, școli de film, organizații active în domeniul audiovizual, etc.)

Câteva date statistice:

- În fiecare an mai mult de 400 de proiecte europene de film beneficiază de sprijinul Programului MEDIA.
- Jumătate din filmele europene difuzate în cinematografe sunt sprijinite de MEDIA.
- În fiecare an 2,5 milioane de cinefili europeni asistă la peste 15.000 de proiecții în mai mult de 100 de festivaluri europene finanțate de MEDIA.
- Două treimi din proiectele sprijinite de MEDIA provin din țări cu capacități de producție reduse.
- MEDIA sprijină distribuția la aproape 90% din lungmetrajele europene în afara țării de origine.
- Fiecare euro din bugetul MEDIA atrage aproximativ 6 euro din investiții private în industria audiovizuală europeană.
- În fiecare an, la nivel european, o cincime din acțiunile de formare specializate sunt organizate cu sprijinul Programului MEDIA.

Analiza datelor privind funcționarea Programului Media în România evidențiază o dinamică pozitivă a numărului de beneficiari, a numărului de proiecte și finanțărilor care au fost accesate în perioada 2007-2012. Deși în anul 2010 a existat o ușoară scădere a numărului de beneficiari (coordonatori și parteneri), acesta a crescut constant de la 11 beneficiari în anul 2007 la 19 în anii 2011 și 2012. O evoluție similară se poate observa și în cazul proiectelor finanțate prin Programul Media care s-au dublat aproape în anii 2011 și 2012, comparativ cu anul 2007. În ceea ce privește valoarea finanțărilor aceasta a fost fluctuantă, cu o dinamică de creștere accentuată (de aproximativ 4 ori mai mare) în anul 2009 comparativ cu anii precedenți, o scădere bruscă în anul 2010, urmată de o revenire la o valoare dublă în anul 2011 și menținerea la o valoare de peste 1 milion de euro și în anul 2012.

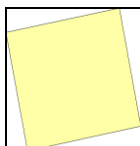
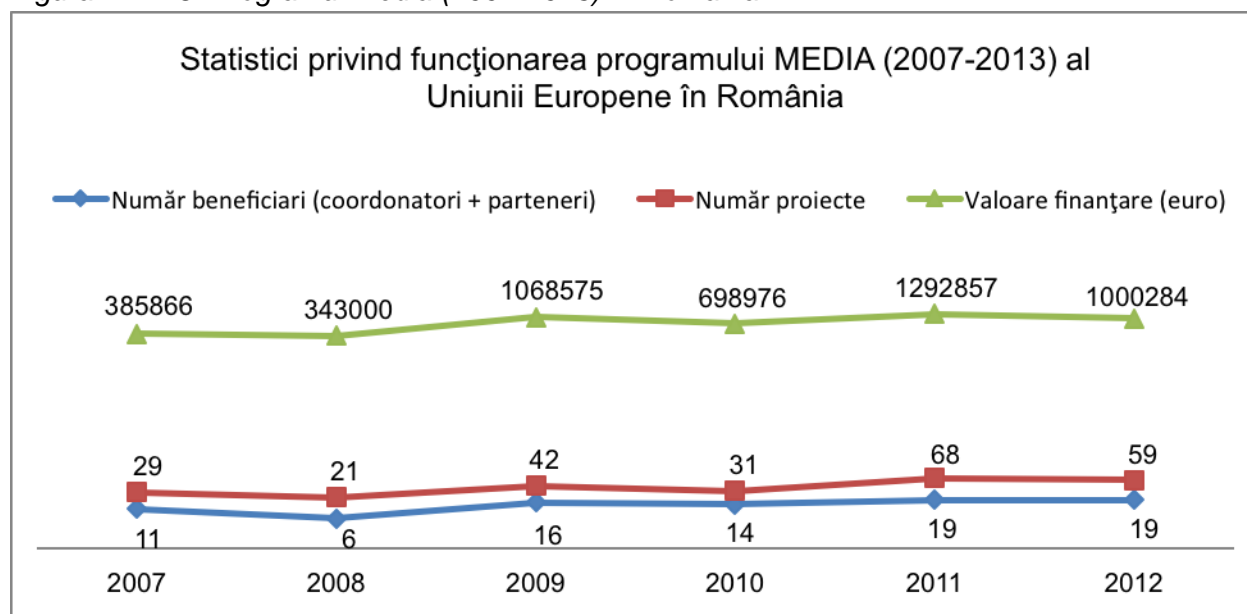

Figura nr. 118. Programul Media (2007-2013) în România

Sursa datelor: CCCDC

Analiza numărului de proiecte finanțate în funcție de domeniu evidențiază o detașare netă a proiectelor pentru distribuție, fie ea selectivă sau automată, urmate de proiecte pentru dezvoltarea producției, formare inițială și festivaluri audiovizuale. Este important de remarcat și numărul foarte scăzut de proiecte pentru digitalizarea cinematografelelor și formarea continuă, în ciuda nevoilor din sectorul cinematografic.

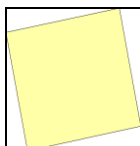
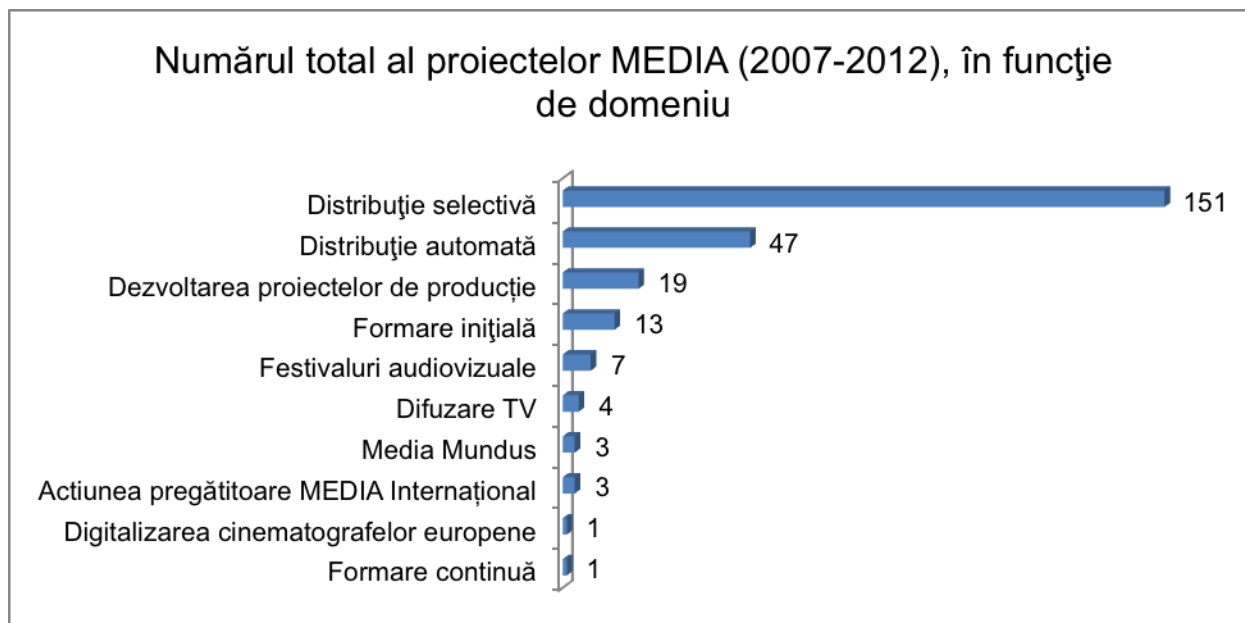

Figura nr. 119. Programul Media în România: numărul total de proiecte, în funcție de domeniu

Sursa datelor: CCCDC

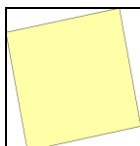
În ceea ce privește dinamica numărului de proiecte finanțate prin programul Media în funcție de domeniu, din tabelul de mai jos se poate observa că în anumiți ani nu a fost finanțat niciun proiect pe anumite anumite domenii, distribuția selectivă și formarea inițială fiind singurele domenii cu proiecte finanțate anual.

Tabel nr. 58. Evoluția numărului de proiecte finanțate din programul Media în perioada 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Festivaluri audiovizuale	0	1	2	1	1	2
Difuzare TV	1	0	1	1	0	1
Distribuție automată	3	0	3	0	20	21
Distribuție selectivă	20	18	28	24	36	25
Dezvoltarea proiectelor de producție	4	0	3	2	6	4
Formare inițială	1	1	3	3	2	3
Acțiunea pregătitoare MEDIA Internațional	0	1	2	0	0	0
Formare continuă	0	0	0	0	1	0
Media Mundus	0	0	0	0	1	2
Digitalizarea cinematografele europene	0	0	0	0	0	1

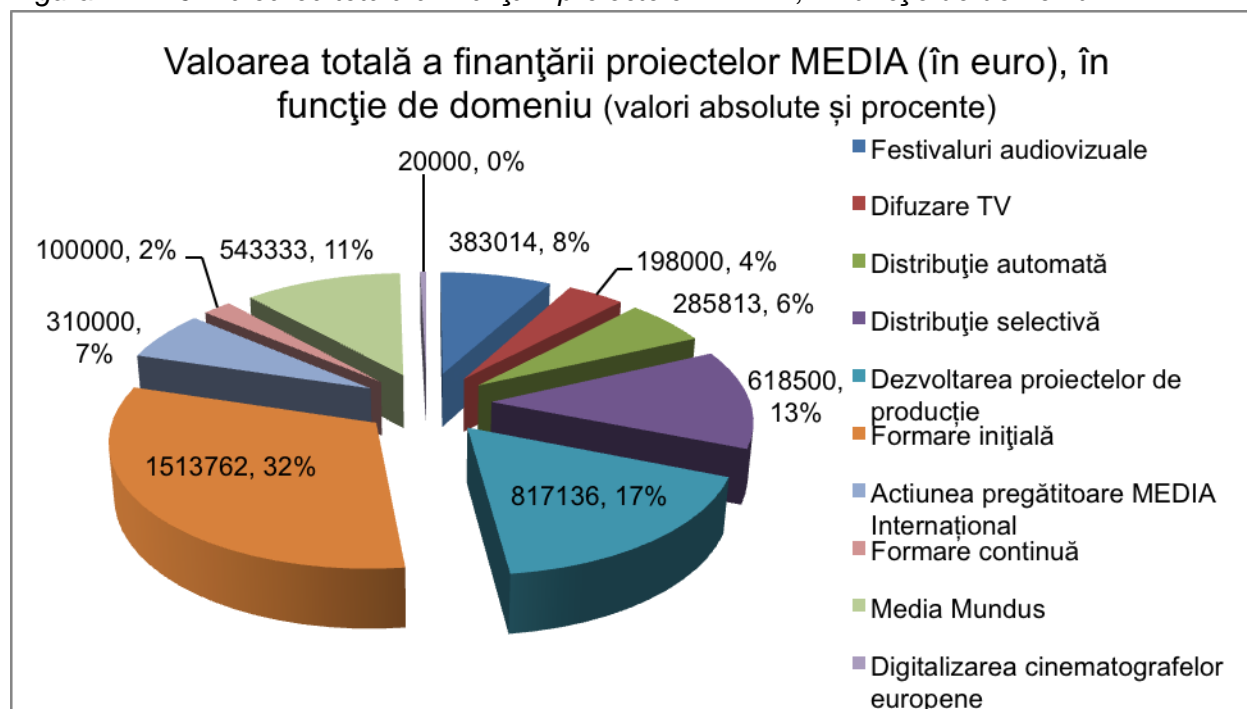
Sursa datelor: CCCDC

Analiza distribuției finanțării proiectelor Media în funcție de domeniu și de dimensiunea bugetului evidențiază o valoare mai mare a finanțărilor pentru proiecte

de formare inițială, dezvoltarea proiectelor de producție și distribuție selectivă, ceea ce reflectă nevoile organizațiilor culturale din domeniu.

Figura nr. 120. Valoarea totală a finanțării proiectelor MEDIA, în funcție de domeniu

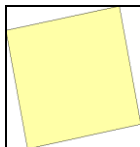
Sursa datelor: CCCDC

În ceea ce privește dinamica valorii bugetelor proiectelor finanțate din programul Media în perioada 2007-2012 în tabelul următor se poate observa o fluctuație accentuată pentru fiecare domeniu, fără nici o excepție nici în cazul domeniilor cu finanțări anuale.

Tabel nr. 59. Evoluția bugetelor proiectelor finanțate din programul Media în perioada 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Festivaluri audiovizuale	0	35000	110000	75000	75000	88014
Difuzare TV	36000	0	80000	57000	0	25000
Distribuție automată	56211	0	61242	0	99121	69239
Distribuție selectivă	77500	98000	118000	95000	134500	95500
Dezvoltarea proiectelor de producție	65000	0	176200	45000	404236	126700
Formare inițială	151155	130000	293133	426976	210000	302498
Actiunea pregătitoare MEDIA Internațional	0	80000	230000	0	0	0
Formare continuă	0	0	0	0	100000	0
Media Mundus	0	0	0	0	270000	273333
Digitalizarea cinematografele europene	0	0	0	0	0	20000

Sursa datelor: CCCDC

Datele de mai sus sugerează o creștere a capacității operatorilor culturali de a accesa și implementa proiecte europene, însă din însumarea punctelor de vedere exprimate de sectoarele culturale și creative se conturează opinia acestora că rezultatele sunt în continuare nesatisfăcătoare, prea puțini operatori fiind capabili managerial și financiar să-și asume asemenea proiecte, potrivit *Analizei capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020*, realizată de CCCDC în anul 2012.

Persistă așadar cu acuitate nevoia de formare profesională în acest domeniu, precum și nevoia de diversificare și de întărire a surselor de finanțare nerambursabile naționale, pentru a susține, de pe o parte, operatorii mici sau start-ups și, pe de altă parte, pentru a permite o articulare a celor două sisteme în scopul asigurării co-finanțării cerute prin însăși construcția programelor comunitare.

10.2.4. Europa creativă

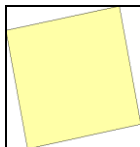
După cum se știe, în perspectiva viitorului exercițiu de programare bugetară, programele comunitare Cultura (2007-2013) și MEDIA 2007 (incl. MEDIA MUNDUS) vor fi incluse în cadrul unui nou program – Europa Creativă. Se consideră că prin reunirea acestora într-un cadru comun se va crea un mecanism financiar absolut nou în scopul facilitării accesului la finanțare. Europa creativă se va baza pe experiența și succesul programelor Cultura (2007-2013) și Media 2007 care au oferit finanțări nerambursabile și sprijin pentru sectorul cultural și al audiovizualului timp de peste 20 de ani.

Obiectivul declarat al Comisiei este acela de a stabili „*noi obiective și priorități refocalizate pentru a se potrivi mai bine cu realitatea sectorului cultural, precum și simplificarea instrumentelor actuale*”.

Bugetul propus pentru Europa creativă, de 1,8 miliarde euro reprezintă o creștere de 34% față de actualul nivel al cheltuielilor

Potrivit prezentării Programului, acesta are în vedere următoarele ținte:

- 300 000 de artiști și profesioniști din domeniul cultural și activitatea lor să primească finanțare pentru a ajunge la noi categorii de public în afara propriilor țări;
- peste 1 000 de filme europene să primească sprijin pentru distribuție, care să le permită să fie vizionate de public în întreaga Europă și în lume;
- cel puțin 2 500 de cinematografe europene să beneficieze de finanțare care să le permită să se asigure că cel puțin 50 % dintre filmele pe care le difuzează sunt europene;
- peste 5 500 de cărți și alte opere literare să beneficieze de sprijin pentru traducere, permițând cititorilor să se bucure de ele în limba lor maternă;

- mii de organizații culturale și profesioniști să beneficieze de formare pentru acumularea de noi competențe și pentru consolidarea capacității lor de a lucra pe plan internațional;
- să se poată ajunge la cel puțin 100 de milioane de persoane prin proiectele finanțate prin program.

Pentru atingerea obiectivelor propuse și a acestor ținte, Programul va avea trei componente:

- Sub-programul Cultura
- Sub-programul Media
- Sub-programul trans-sectorial, cu două componente:
 - o componentă care va crea un nou mecanism de garantare financiară ce va permite micilor operatori să obțină împrumuturi bancare în valoare de până la 1 miliard de euro și
 - o componentă de finanțare concepută pentru realizarea de studii, analize și pentru a asigura o mai bună colectare de date în scopul de a facilita o bază solidă de informații pentru elaborarea de politici.

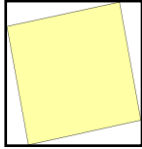
Așa cum am arătat, „Europa creativă” este o propunere privind un program-cadru unic care va reuni, atât în ceea ce privește politicile, cât și resursele, componentele care au fost până acum distincte, deși înrudite, respectiv componenta „cultură” și componenta „media” din activitățile de bază ale Comisiei în domeniul cultural, activități care, prin însăși natura lor, au beneficiat de abordări și de măsuri de sprijin diferite.

Programul-cadru urmărește, așadar, crearea unei arhitecturi inter-sectoriale de politici și de sprijin, propunând un nou și unic/unificat mecanism financiar pentru întregul sector cultural și creativ, ceea ce ar însemna o simplificare ”binevenită” a procedurilor și măsurilor, prin furnizarea unui „ghișeu unic”, pentru a relua termenii Comisiei Europene, pentru toate activitățile culturale ale Comisiei.

Operatorii culturali și-au exprimat unele reticente și uneori observații cu privire la această abordare, mai ales din perspectiva orientării manifeste a întregului program mai degrabă către investiții și mai puțin către menținerea sau dezvoltarea unei strategii de subvenționare, de susținere a activităților culturale, abordare pe care ei o favorizează.

Unul dintre aspectele cele mai importante ale Programului Europa Creativă vizează contextul mai larg al politicii în care se situează acesta, în care, prin adoptarea unei terminologii economice și sociale și unei poziționări mult mai instrumentale și pragmatic-economice a sectorului culturii, acesta este împins spre centrul de interes strategic pentru construcția unei societăți și a unei economii bazate din ce în ce mai mult pe conținuturi și dobândirea de cunoștințe, pe inovare și creativitate.

În acest context, perspectiva propusă apropie cultura și creativitatea, în termeni strategici și operaționali, de strategiile în domenii precum coeziunea și lupta împotriva excluziunilor, inovarea, dezvoltarea durabilă sau agendele digitale etc.

10.3. Absorbția fondurilor structurale (2007-2013) de către sectoarele culturale și creative din România

Prezenta analiză se bazează pe, și preia din, cercetarea *Analiza gradului de absorbție a fondurilor structurale în domeniul culturii*⁸⁰, studiu care se regăsește în Anexe. Datele colectate de Studiu sunt actualizate cu cele furnizate de studiul mai recent *"Culture and the Structural Funds in Romania"*⁸¹ și completate cu informații și date prezentate de un alt studiu, elaborat pentru a identifica *"Nevoile de finanțare a operatorilor culturali în perspectiva 2014-2020"*⁸². Analiza gradului de absorbție a fondurilor structurale în domeniul culturii a fost realizată de CCCDC în perioada mai-august 2011 și datele reflecte situația din mai 2011, în timp ce studiul *"Cultura și Fondurile Structurale în România"* a fost realizat în septembrie 2012 și reflectă situația din luna august 2012.

Trebuie reamintit de la început că Ministerul Culturii a avut un start destul de tardiv în ceea ce privește participarea la negocierile în vederea configurării fondurilor structurale pentru perioada 2007-2013, datorat în bună parte și percepției prevalente în acea perioadă potrivit căreia sectorul culturii nu ar putea contribui la obiectivele de dezvoltare avute în vedere. Pe parcursul negocierilor în 2005-6 s-a reușit în bună măsură modificarea acestei percepții și introducerea de domenii majore de intervenții dedicate culturii sau accesibile sectoarelor culturale și creative într-un număr important de axe prioritare aferente diferitelor Programe, precum:

Programul Operațional Regional

Axa prioritară 1 - Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor - poli urbani de creștere

DMI 1.1. Poli de dezvoltare urbană

Axa prioritară 4 – Sprijinirea mediului de afaceri regional și local

DMI 4.3.: Sprijinirea dezvoltării microîntreprinderilor

Axa prioritară 5 – Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului

DMI 5.1 Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, precum și crearea / modernizarea infrastructurilor conexe (Un obiectiv măsurabil exclusiv pentru sectorul culturii până în 2015 - 50 de cladiri de patrimoniu reabilitate)

POS Creșterea Competitivității Economice

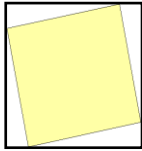
Axa prioritară 1 – Un sistem de producție inovator și eco-eficient

Axa prioritară 2 Cercetare, dezvoltare tehnologică și inovare pentru competitivitate

⁸⁰ CCCDC, 2011.

⁸¹ Corina Șuteu, pentru European Expert Network on Culture, septembrie 2012, denumit în continuare *Studiul EENC*.

⁸² Studiu coordonat de Institutul de Cercetări Europene din cadrul Universității Babeș Bolyai, Cluj-Napoca reprezintă evaluarea finală a unei cercetări realizate de către **AOCR (Asociația Operatorilor Culturali din România)** în cadrul proiectului "Finanțarea culturii în noua perspectivă financiară", februarie 2013.

DMI 2.3 Accesul întreprinderilor la activități de cercetare-dezvoltare și inovare

Axa Prioritară 3 –TIC pentru sectoarele publice și private

POS Dezvoltarea Resurselor Umane

Axa Prioritară 1 Educație și formare pentru susținerea creșterii și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere

DMI 1.2. Calitate în învățământul superior

DMI 1.5. Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării

Axa Prioritară 2 învățarea pe tot parcursul vieții și piața muncii

DMI 2.1. Tranziția de la școală la viața activă

Axa Prioritară 3

DMI 3.1. Promovarea culturii antreprenoriale

Axa Prioritară 3

DMI 3.2. Formare și sprijin pentru întreprinderi și angajați pentru promovarea adaptabilității,

Axa Prioritară 5

DMI 5.1. Dezvoltarea și implementarea măsurilor active de ocupare

DMI 5.2. Promovarea sustenabilității pe termen lung a zonelor rurale în ceea ce privește dezvoltarea resurselor umane și ocuparea forței de muncă.

POS Dezvoltarea Capacității Administrative

Axa prioritară 1 - Îmbunătățiri de structură și proces ale managementului ciclului de politici publice

DMI 3 Îmbunătățirea eficacității organizaționale,

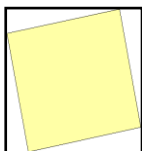
DMI 2 Creșterea responsabilizării administrației publice

Axa prioritară 2 - Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice, cu accentul pus pe procesul de descentralizare

DMI 2 Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor publice, cu accentul pus pe procesul de descentralizare - Îmbunătățirea calității și eficienței furnizării serviciilor.

Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) pentru accesarea Fondului European Agricol pentru Dezvoltare Rurală

Axa III - Îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale și diversificarea economiei rurale

Măsura 3.2.2. Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale.

Pe ansamblu, potrivit datelor oferite de Comisia Europeană și prezentate în studiul EENP, se poate constata o îngustare a ariei de posibile accesări ale fondurilor structurale de către sectoarele culturale și creative.

Tabelul nr. 60. Cultura în Fondurile structurale din România și din UE12

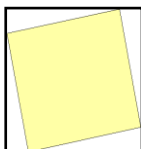
Date generale la nivel național în Euro și %				
	Romania		EU	
	Milioane €	%	Million €	%
Fonduri structurale total	19,213	100.0	344,322	100.0
Sume alocate pentru cultură, din care	200	1.0	5,966	1.7
Protecția și prezervarea patrimoniului	200	(100.0)	2,934	(49.2)
Dezvoltarea infrastructurii culturale	0	-	2,233	(37.4)
Alte asistență pentru servicii culturale	0	-	798	(13.4)

Sursa datelor: studiul EENC

O primă constatare care pornește de la datele prezentate mai sus este că din totalul fondurilor structurale, România a alocat, pe diferite programe axe și măsuri, un procent de doar 1% accesibil pentru sectoarele culturale și creative, în timp ce la nivelul UE12 acest procent este cu 70% mai mare, atingând în medie 1,7% din totalul fondurilor structurale alocate.

Așa cum am menționat mai sus, există o limitare a ariei de posibile accesări ale fondurilor structurale de către sectoarele culturale și creative în raport cu abordarea prevalentă la nivelul UE12. În aceste țări, alături de obiectivul incontestabil al *protejării patrimoniului cultural național* (49,2% din fondurile accesibile pentru cultură) regăsim în proporție sensibil apropiată obiectivul de *dezvoltare a infrastructurii culturale* (37,4% din fondurile accesibile pentru cultură) precum și obiectivul general de *asistență pentru servicii culturale* cu 13,4%.

Această limitare este determinată pe de o parte de viziunea inițială, care a acceptat patrimoniul cultural național – cu precădere cel construit - ca unică resursă susceptibilă de a determina dezvoltare regională sau locală ori creștere economică sau a competitivității și, pe de altă parte modulul de redactare a ghidurilor

solicitantului și a criteriilor de eligibilitate de către fiecare autoritate de management. În acest sens trebuie subliniat faptul că în pofida unor încercări ale ministerului culturii de a deveni partener în procesul de elaborare a acestor documente, tocmai pentru a preîntâmpina apariția unor asemenea disfuncționalități, acest lucru nu s-a realizat.

Asadar, două dintre problemele structurale care vor trebui rezolvate în viitorul cadru de programare financiară pentru 2014-2020 sunt:

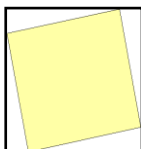
- dezechilibrul structural în cadrul fondurilor destinate a fi accesate de sectorul culturii, prin lărgirea viziunii de la susținerea aproape exclusivă a protejării patrimoniului cultural național către celelalte priorități strategice ale sectoarelor culturale și creative identificate
- dimensiunea totală a fondurilor destinate a fi accesate de sectoarele culturale și creative

Trebuie remarcat în acest context că activitatea de *informare* a operatorilor culturali și a autorităților locale cu privire la posibilitățile de accesare a acestor fonduri s-a derulat pe două planuri: instituțional, prin eforturile ministerului culturii și a sistemului său instituțional în parteneriat cu Agențiile de dezvoltare regională, activitate care însă s-a redus semnificativ în ultimii ani, și la inițiativa unor autorități locale și pe de altă parte, prin eforturile și la inițiativa sectorului privat non-profit. Se poate constata că ținta acestor eforturi de informare și conștientizare nu a fost atinsă decât într-o măsură insuficientă.

Chestionarele întocmite de CCCDC pe această temă (răspunsurile complete se regăsesc în anexă) ilustrează pozițiile operatorilor culturali, pe de o parte, și ale autorităților publice, pe de altă parte.

Tabelul nr. 61. Gradul de cunoaștere și accesare a Fondurilor Structurale

	ADMINISTRATIILE PUBLICE LOCALE	ORGANIZATIILE
1. PROGRAME DE FINANTARE ACCESATE		
Fonduri Structurale Axa Prioritara 4 Programul Regio	5,00%	8,80%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 5 Programul Regio	45,00%	2,90%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 POSCCE	2,50%	5,90%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 1 POSDRU	2,50%	14,70%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 3 POSDRU	0	23,50%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 5 POSDRU	7,50%	17,60%

Fonduri Structurale Axa Prioritara 1 PODCA	17,50%	5,90%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 PODCA	10,00%	2,90%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 3 PODCA	2,50%	2,90%
Fonduri Structurale Masura 3.2.2. FEADR, Planul National de Dezvoltare	7,50%	14,70%
TOTAL	100%	100%
2. PROGRAME DE FINANTARE CUNOSCUTE		
Fondurile Structurale Axa Prioritara 4 Programul Regio	9,40%	9,80%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 5 Programul Regio	12,30%	11,40%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 2 POSCCE	9,00%	7,00%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 1 POSDRU	10,10%	10,80%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 2 POSDRU	9,70%	11,10%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 3 POSDRU	7,90%	11,10%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 5 POSDRU	8,70%	11,10%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 1 PODCA	9,40%	6,50%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 2 PODCA	8,30%	6,00%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 3 PODCA	7,20%	5,70%
Fondurile Structurale Masura 3.2.2. FEADR, Planul National de Dezvoltare Rurala	7,90%	9,50%
TOTAL	100%	100%
3. PROGRAME DE FINANTARE LA CARE AU FOST BENEFICIAR PRINCIPAL		
Fondurile Structurale Axa Prioritara 4 Programul Regio	6,50%	16,70%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 5 Programul Regio	38,70%	0
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 POSCCE	3,20%	0
Fondurile Structurale Axa Prioritara 1 POSDRU	3,20%	8,30%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 POSDRU	3,20%	8,30%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 3 POSDRU	3,20%	33,30%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 5 POSDRU	3,20%	16,70%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 1 PODCA	19,40%	8,30%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 PODCA	12,90%	0
Fonduri Structurale Masura 3.2.2. FEADR, Planul National de Dezvoltare Rurala	6,50%	8,30%
TOTAL	100%	100%
4. PROGRAME DE FINANTARE LA CARE AU FOST PARTNERI		
Fondurile Structurale Axa Prioritara 4 Programul Regio	0	8,90%
Fondurile Structurale Axa Prioritara 5 Programul Regio	37,50%	10,70%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 POSCCE	0	8,90%

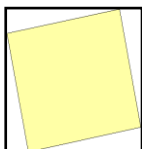
Fondurile Structurale Axa Prioritara 1 POSDRU	0	8,90%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 POSDRU	0	12,50%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 3 POSDRU	0	8,90%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 5 POSDRU	25,00%	10,70%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 1 PODCA	12,50%	7,10%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 2 PODCA	0	7,10%
Fonduri Structurale Axa Prioritara 3 PODCA	0	7,10%
Fonduri Structurale Masura 3.2.2. FEADR, Planul National de Dezvoltare Rurala	25,00%	8,90%
TOTAL	100%	100%

Sursa datelor : Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Rezultatele accesării Fondurilor Structurale de către sectoarele culturale și creative sau de către alții solicitanți (Autorități publice) în beneficiul acestor sectoare sunt foarte modeste, la fel cum este rata generală de absorbție a acestor fonduri în România.

Menționăm că datele prezentate nu sunt exhaustive, neexistând un sistem de raportare care să ia în considerare criteriul care ne interesează – al legăturii cu sectorul cultural și creativ fie din perspectiva solicitantului, fie din perspectiva obiectivelor proiectelor. Astfel ultimele date centralizate (EENC) indică un total de 118 proiecte care au o componentă culturală și care au obiective în următoarele domenii:

- Protejarea patrimoniului cultural național, inclusiv imaterial
 - Restaurarea și reabilitarea mănăstirilor și bisericilor – 23 proiecte
 - Consolidarea, restaurarea și modernizarea muzeelor – 7 proiecte
 - Reabilitarea fortărețelor medievale – 5 proiecte
 - Reabilitarea și conservarea centrelor istorice ale orașelor – 3 proiecte
 - Reabilitarea clădirilor cu valoare culturală – 19 proiecte
 - revitalizarea tradițiilor și a profesiilor rurale – 7 proiecte
- Dezvoltarea resurelor umane
 - Educație și formare – 5 proiecte
 - Artele spectacolului – practică artistică – 2 proiecte
 - Tranziția de la școală la muncă în arte – 1 proiect
 - Formarea profesională a angajaților din industria cărții – 1 proiect
 - Formarea profesională a angajaților din domeniul instrumentelor muzicale – 1 proiect
 - Formarea profesională a angajaților din operă – 1 proiect
 - Formarea profesională a angajaților din operetă – 1 proiect
 - Dezvoltarea resurselor umane în valorificarea și promovarea patrimoniului cultural – 1 proiect
 - Cultura ca măsură de angajare – 1 proiect
- Dezvoltarea industriilor culturale și creative
 - Modernizarea tipăriturilor – 3 proiecte
 - Achiziționarea echipamentului de film – 5 proiecte
 - Participarea la târguri și expoziții – 3 proiecte

- Modă și design – 1 proiect
- Creșterea cercetării competitivității în domeniul artistic – 1 proiect
- Reabilitarea infrastructurii turistice în câteva orașe și stațiuni turistice – 14 proiecte
- Întărirea capacității administrative – 1 proiect
- Utilizarea noilor tehnologii, digitizarea
 - E-arhive – 1 proiect TIC + Internet: muzeu pe internet – 1 proiect
 - TIC + Internet: dezvoltarea infrastructurii TIC și a accesului la internet – 5 proiecte
 - TIC + Internet: artă și tradiție – 1 proiect
 - TIC + Internet: TIC pentru edituri, librării: 3 proiecte
 - TIC + Internet: E-educație: 1 proiect

Repartizarea acestor proiecte în funcție de fondurile structurale accesate și de regiunile de dezvoltare ne arată următoarea situație (cu mențiunea de mai sus referitoare la nivelul de exhaustivitate al informațiilor)

Tabelul nr. 62. Număr de proiecte din domeniul cultural și creativ în cadrul Programului Operațional Regional (decembrie 2010 – iulie 2012)

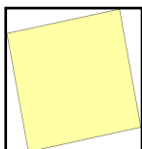
Regiune de dezvoltare	Număr de proiecte
Nord Est	13
Sud Est	13
Sud	14
Sud Vest	7
Nord Vest	10
Centru	6
Vest	5
București Ilfov	8

Sursa EENC.

Tabelul nr. 63. Număr de proiecte din domeniul cultural și creativ în cadrul POS DRU

Regiuni de dezvoltare	Număr de proiecte
Nord Est	3
Sud Est	0
Sud	0
Sud Vest	2
Nord Vest	3
Centru	2
Vest	0
București Ilfov	11

Sursa EENC.

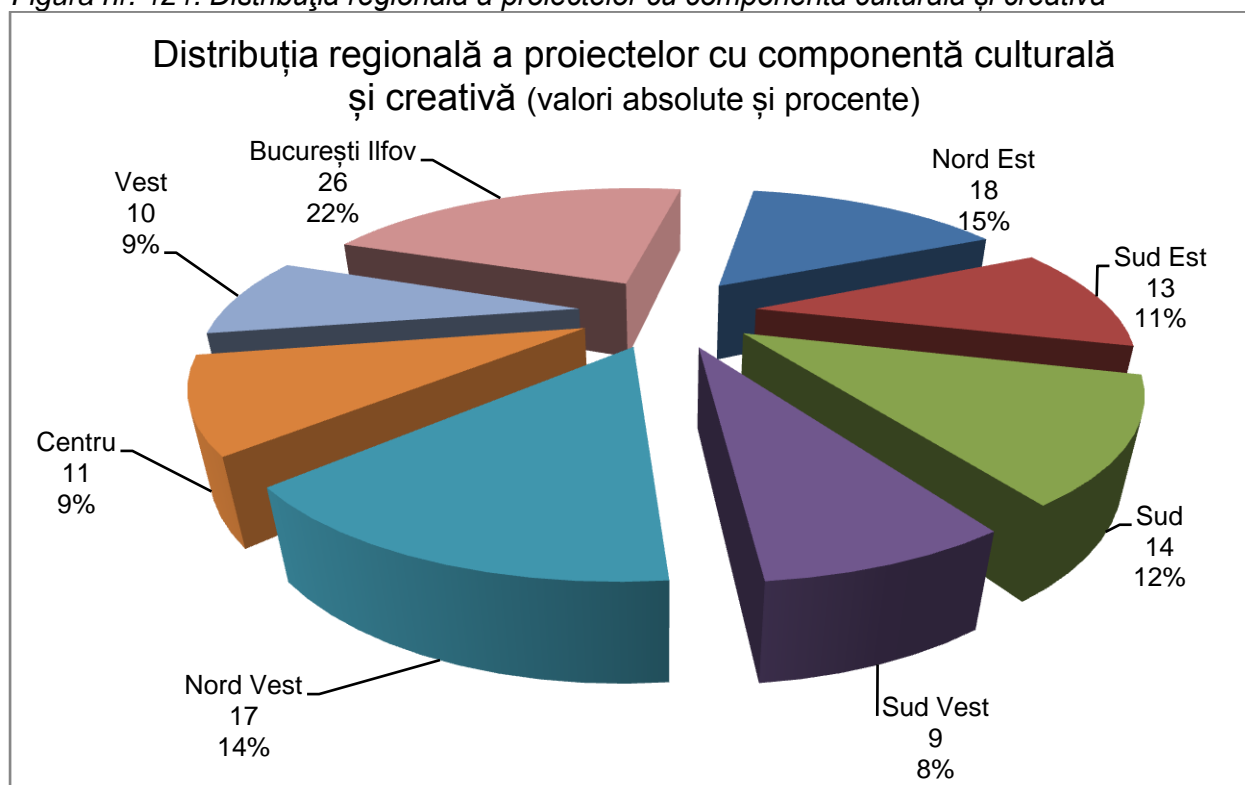
Tabelul nr. 64. Număr de proiecte în domeniul cultural și creativ în cadrul POSCCE

Regiune de dezvoltare	Număr de proiecte
Nord Est	2
Sud Est	0
Sud	0
Sud Vest	0
Nord Vest	4
Centru	3
Vest	5
București Ilfov	7

Sursa: EENC

Pe ansamblu, repartizarea pe regiuni de dezvoltare se prezintă astfel:

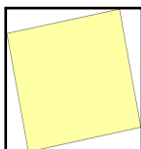
Figura nr. 121. Distribuția regională a proiectelor cu componentă culturală și creativă

Sursa datelor: EENC

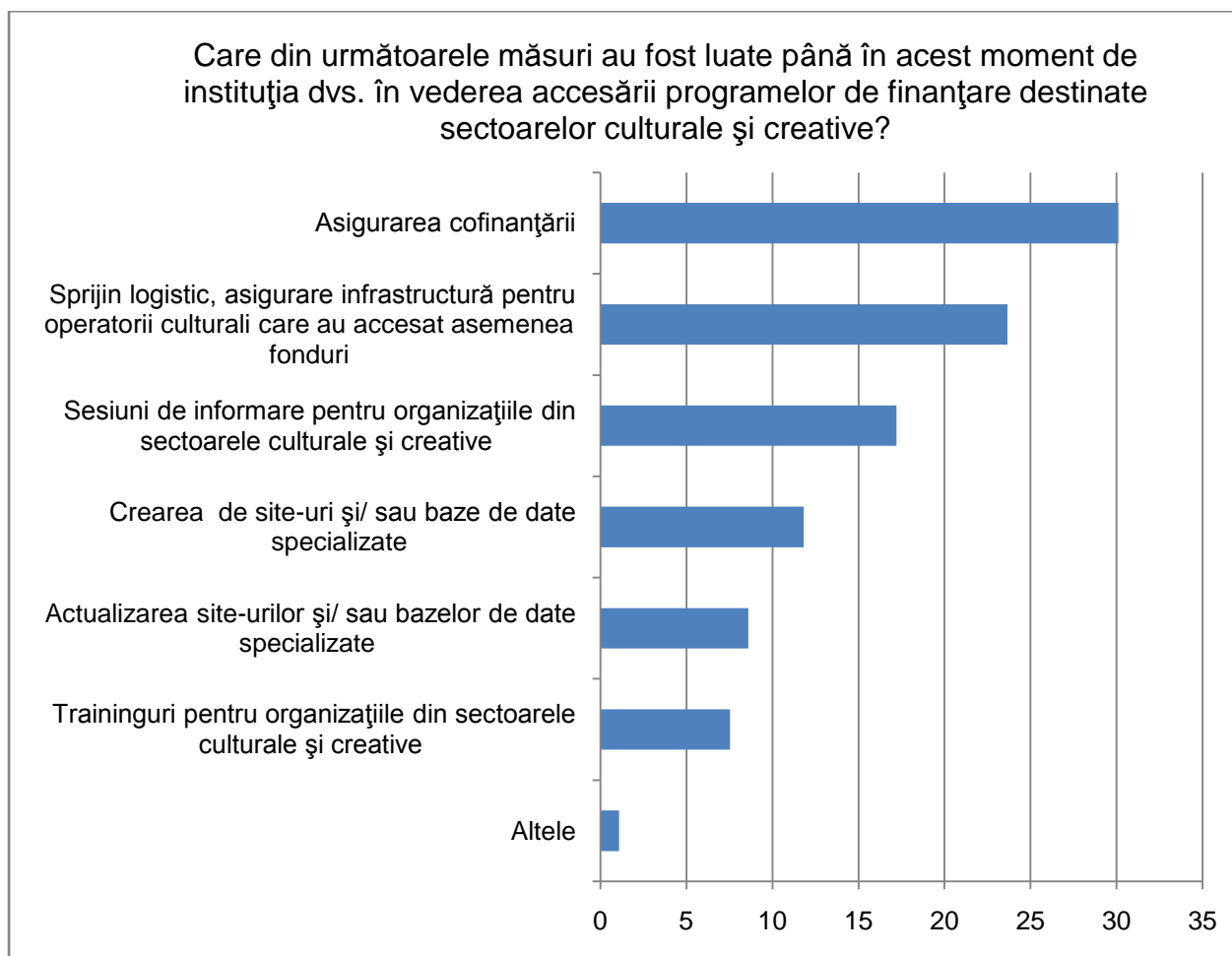
O dimensiune importantă în analiza rezultatelor accesării Fondurilor structurale în beneficiul sectorului cultural și creativ este cea care privește măsurile de susținere întreprinse de autoritățile publice, reținând că una dintre problemele recurente identificate de respondenți a fost aceea a accesului la informații pertinente și actualizate.

Din răspunsurile primite rezultă că pentru a răspunde nevoilor identificate în vederea accesării Fondurilor structurale (ca și a celorlalte categorii de fonduri nerambursabile), autoritățile locale s-au axat cu precădere asupra asigurării

cofinanțării și a acordării de sprijin logistic, precum și pe organizarea de sesiuni de informare sau oferirea de informații și actualizarea lor prin site-urile proprii.

Figura nr. 122. Măsuri luate în vederea accesării programelor de finanțare destinate sectoarelor culturale și creative

Sursa datelor : Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

La răspunsul "Altele" respondenții au precizat următoarele

DISEMINAREA INFORMAȚIILOR DESPRE SURSELE DE FINANȚARE EXISTENTE/ DISPONIBILE

În fine, în ceea ce privește percepția generală cu privire la cele mai bune surse/sisteme de finanțare pentru sectoarele culturale și creative, autoritățile publice locale au optat, în răspunsurile la chestionarul CCCDC, într-o proporție foarte mare, pentru Fondurile Structurale, urmate îndeaproape de Alte Finanțări Publice Naționale și de Programele Comunitare, după cum se poate vedea din graficul de mai jos, punând în mod surprinzător propriile buget pe locul 4.

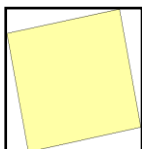
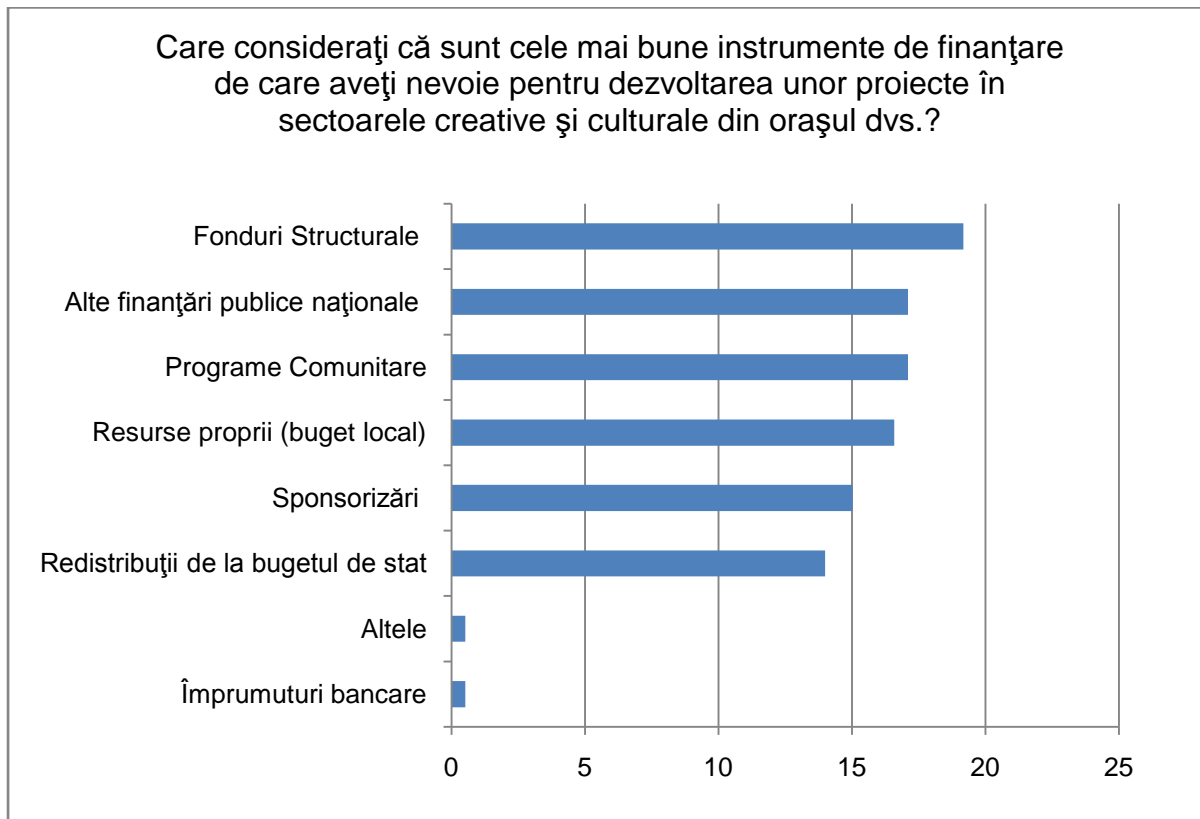

Figura nr. 123. Cele mai bune instrumente de finanțare de care aveți nevoie pentru dezvoltarea unor proiecte în sectoarele creative și culturale, răspunsuri APL-uri

Sursa datelor : Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Pe de altă parte, având în vedere faptul că respondenții au provenit în majoritate din sectorul instituțiilor publice de cultură, răspunsurile lor la aceeași întrebare au fost diferite, punând pe primul loc subvențiile acordate de la buget (de stat sau local).

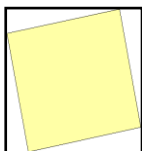
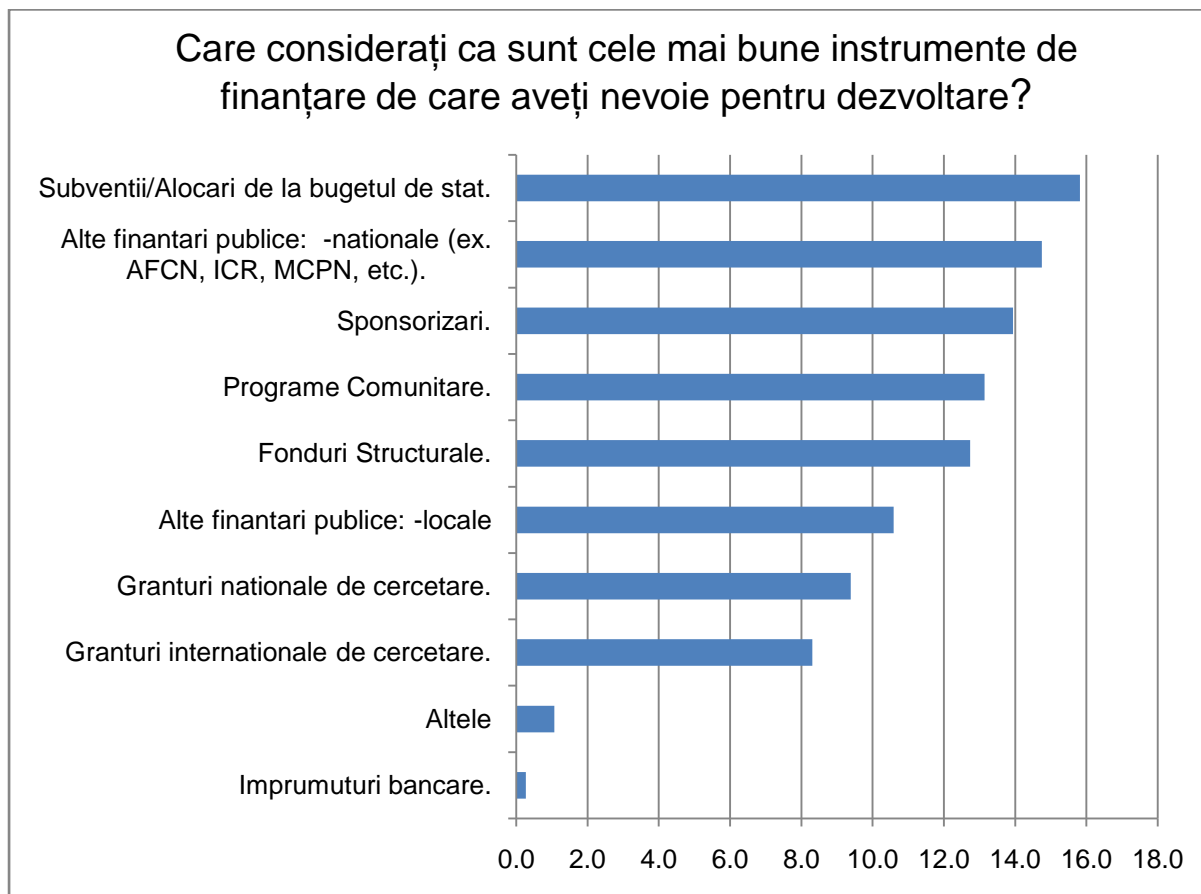

Figura nr. 124. Cele mai bune instrumente de finanțare de care aveți nevoie pentru dezvoltarea unor proiecte în sectoarele creative și culturale, răspunsuri organizații culturale

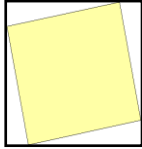

Sursa datelor : Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

O scurtă analiză a problemelor și deficiențelor care au generat slaba absorbție de către sectorul cultural și creativ permite identificarea mai multor categorii de probleme, dintre care unele au în vedere deficiențe interne și dezechilibre ale sectoarelor culturale și creative și altele privesc însăși accesibilitatea programelor de finanțare.

Chestionarele și sondajele cu privire la accesarea Fondurilor structurale indică o anumite reticență din partea multor operatori culturali în ceea ce privește accesarea lor. În acest sens, constatarea generală a studiului EENP arată că în percepția acestora, accesarea acestor fonduri este mult prea dificilă și necesită un efort birocratic excesiv.

Analiza ghidurilor solicitantului și a criteriilor de eligibilitate pentru fiecare din domeniile de mai sus arată posibilități restrânse de accesare a acestor fonduri de către operatorii culturali din România.

Studiul ICE-AORC prezintă la rândul său dificultățile pe care le-au reclamat respondenții, în procesul de pregătire și implementare a proiectelor finanțate din fonduri nerambursabile, după cum urmează:

- Procedurile birocratice 71,81 %
- Asigurarea co-finanțării 57,05 %
- Asigurarea cash-flow-ului 41,61 %
- Lipsa de informații 24,83 %
- Lipsa de parteneri 14,09 %
- Lipsa de resurse umane specializate 37,58 %
- Altele 5,37 %

Același studiu identifică, pe baza propriului chestionar, **domeniile în care respondenții consideră că au nevoie de asistență pentru dezvoltare:**

- Scriere de proiecte 57,94 %
- Implementarea de proiecte 46,83%
- Creșterea capacității organizaționale 70,63%
- Dotări (ex. IT&C) 56,35%
- Formare specifică, training, mobilitate 46,83%
- Marketing și promovare 57,94%
- Altele 3,97%

Analiza răspunsurilor la chestionarul întocmit de CCCDC pentru prezenta strategie indică următoarea repartizare a problemelor percepute de către operatorii culturali în ceea ce privește accesarea fondurilor structurale.

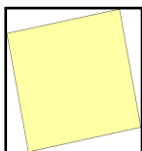
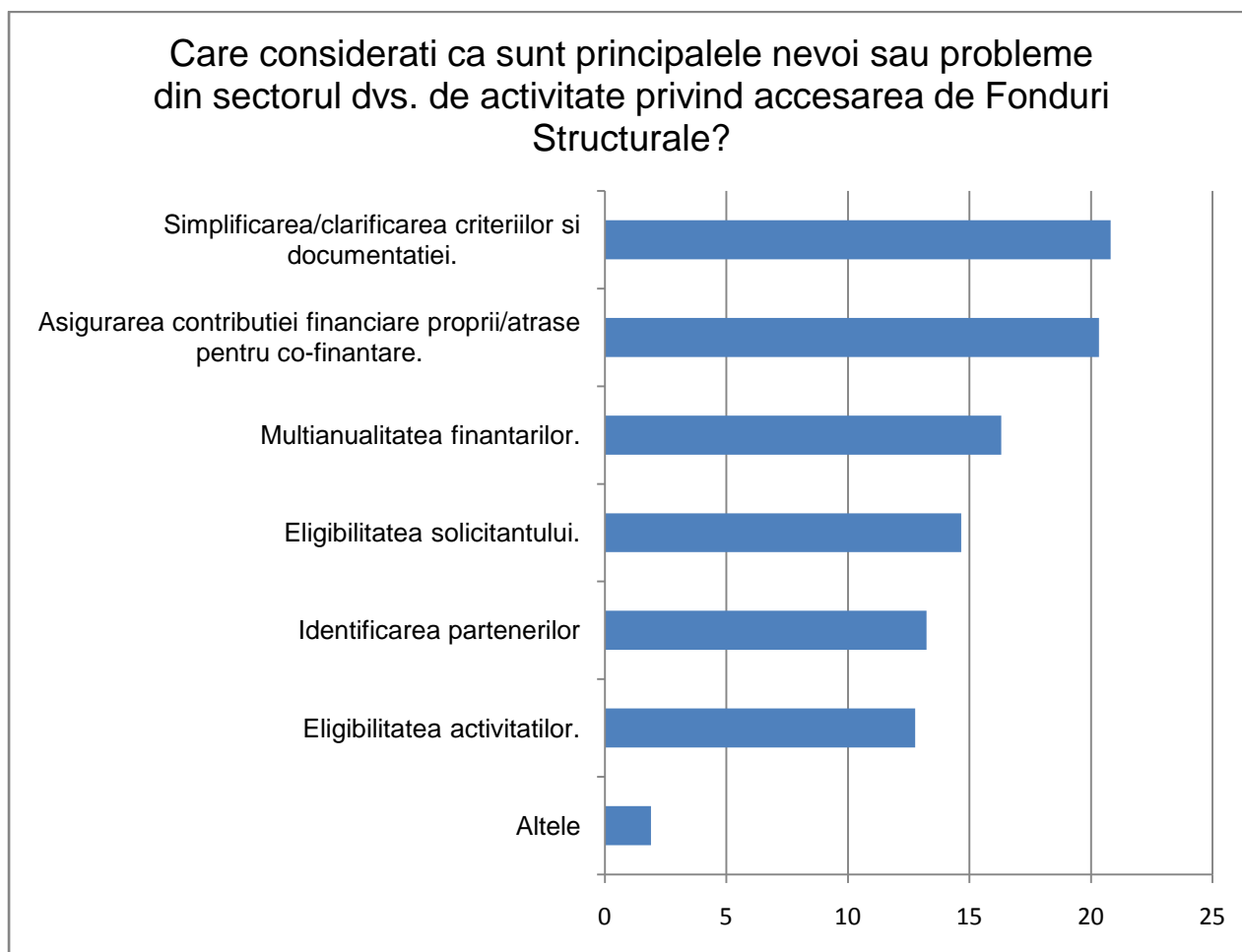

Figura nr. 125. Principalele nevoi sau probleme privind accesarea de fonduri structurale

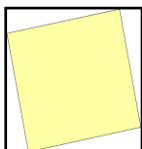

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Pentru răspunsul marcat "altele", respondenții au avut în vedere următoarele:

Problemele prezentate mai sus sunt comune tuturor categoriilor de potențiali solicitanți, chiar dacă în acest studiu respondenții aparțin cu preponderanță sectorului privat non-profit (respondenții din această categorie reprezintă aproape 74% din total). După cum se poate vedea din coroborarea răspunsurilor se constată suprapunerea problemelor și nevoilor a căror rezolvare este considerată prioritară de către respondenții ambelor chestionare.

Analiza realizată în Studiul EENC cu privire la aceeași problematică relevă la rândul său similitudinile dintre răspunsuri și aprecieri în ceea ce privește problemele identificate cu privire la rata redusă de absorbție a Fondurilor. Astfel, numai 17 % dintre respondenții săi au depus proiecte de finanțare și dintre aceștia doar 37% au primit finanțări. În același timp, respondenții identifică probleme legate de lipsa de competențe pentru ceea ce se numește "scriere de proiecte" și probleme de capacitate financiară pentru a asigura co-finanțările cerute. Autoarea constată astfel

una dintre contradicțiile sistemului: pe de o parte, nevoia de întărire a capacității instituționale și pe de altă parte slaba accesare a fondurilor dedicate.

Această situație este caracterizată prin *opacitatea și aspectul labirintin* al solicitărilor de finanțare, la care se adaugă sentimentul exprimat de operatorii culturali, de a fi "uzați" înainte de a putea să folosească în mod real sumele obținute.

Aici problema principală este co-finanțarea și realizarea proiectului până la primirea tranșelor de bani. Noi nu dispunem de asemenea sume de bani.

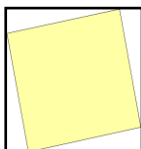
Birocrația, documentația stufoasă și schimbarea permanentă a condițiilor în implementarea proiectelor

Durata de evaluare a proiectelor, lipsa de transparență a AM-urilor

Simplificarea documentațiilor și a criteriilor, care să fie însoțită de mutarea accentului pe obținerea rezultatelor și pe obiective.

De asemenea, așa cum relevă același Studiu, punctul slab în ceea ce ar fi putut fi o dinamică pozitivă în absorbția fondurilor structurale de către sectorul culturii este reprezentat de *"faptul că imediat după 2009, atunci când instrumentele administrative erau gata de a fi implementate și de a acționa în favoarea domeniului culturii, criza economică a lovit România din plin. Această contradicție dintre un toolkit gata de a fi pus în aplicare și un moment de îngheț în dinamica instituționale pozitive a provocat un sens de regresie și a condus la o mișcare în ralenti pentru măsurile adoptate în perioada 2009-2011. Strategiile tocmai se nășteau și planurile de acțiune tocmai se stabileau când bugetele administrațiilor au fost reduse în mod sever."*

În afara acestor probleme, accesarea fondurilor structurale a fost și este în continuare îngreunată și de o percepție statică a sectoarelor culturale și creative în ceea ce privește, de exemplu, apartenența lor la categoria de industrii, sau de IMM. Există suficiente indicii care arată o reticență manifestă a unei părți a industriilor culturale și creative, mai ales a celor care dispun de un capital de imagine care-i situează în "cultura de elită", de a încerca să acceseze fonduri dedicate sectorului economic, al IMM-urilor în special. Această reticență se articulează și pe viziunea destul de îngustă care a determinat elaborarea documentelor de accesare din perspectiva strictă a unor industrii care au cu totul alte caracteristici decât cele culturale și creative.

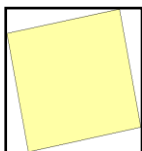
Accesarea fondurilor structurale de către sectoarele culturale și creative a fost îngreunată, pe de o parte de limitarea intrinsecă a programelor sau, în multe situații, de îngustarea posibilităților efective de accesare prin efectul documentațiilor elaborate care nu aveau în vedere și tipologia specifică a ICC, de exemplu și, pe de altă parte, de complexitatea documentațiilor - percepută de sectorul cultural și creativ ca total rebarbativă -.

La acestea se adaugă pe de o parte, problemele legate de asigurarea cofinanțării, a cash-flowurilor, lipsa resurselor umane specializate și a expertizei pentru scrierea și ulterior implementarea unor asemenea proiecte, lipsa de informații și, pe de altă parte, lipsa unor cunoștințe actualizate asupra posibilităților de finanțare existente în cadrul diferitelor Programe Operaționale precum și problemele de percepție atât asupra propriei situații în sectorul cultural și creativ cât și asupra diverselor axe și măsuri de finanțare deschise.

Așadar, se pot identifica probleme structurale ale sectoarelor culturale și creative, de la capacitatea organizațională, formarea și specializarea resurselor umane în acest domeniu, capacitatea redusă de identificare de parteneri și de obținere de co-finanțări, și până la asumarea condiției de actor pe o piață ce trebuie să devină mai competitivă și mai orientată către beneficiile generate la nivelul comunității și al cetățeanului.

În același timp, se constată o corelare între slaba absorbție de către sectoarele culturale și creative a Fondurilor Structurale și arhitectura lor, în sensul în care puținele posibilități de finanțare pentru aceste sectoare sunt răspândite într-un spectru foarte larg de domenii de intervenție, pe de o parte, iar pe de altă parte fiecare dintre acestea își construiește documentațiile de accesare fără a avea în vedere și particularitățile și tipologia specifică a solicitanților aparținând SCC, ceea ce este de natură să blocheze practic eligibilitatea acestora. Una din problemele majore pare să fie legată de dificultatea de a "naviga" prin acest sistem complicat și de a se identifica posibilitățile reale de accesare a Fondurilor Structurale atât din punctul de vedere al eligibilității organizațiilor solicitante cât și a conținutului proiectelor.

Aceste probleme vor trebui avute în vedere și remediate în configurarea noului cadru financiar 2014-2020.

11. România creativă 2020

O investiție inteligentă pentru o dezvoltare inteligentă

11.1. Nevoi și așteptări ale sectoarelor culturale și creative

Există, la nivelul tuturor componentelor sectoarelor culturale și creative, un orizont de așteptare față de viitorul exercițiu de programare financiară 2014-2020, despre care se speră că ar urma să rezolve problemele constatate în actualul cadru financiar și să permită operatorilor culturali să contribuie în mod real (cu eficiență și eficacitate) la atingerea obiectivelor Strategiei Uniunii pentru 2020 și să construiască un mediu propice dezvoltării creativității și utilizării potențialului creativ din România pentru o dezvoltare a SCC și pentru aducerea acestora, a culturii ca resursă și ca beneficiar, în centrul vieții sociale și economice și a politicilor publice.

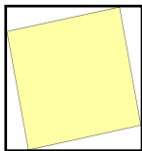
Aceasta pornește, în bună măsură, de la convingerea stakeholders-ilor că **"una dintre cele mai inteligente investiții pentru dezvoltare este cultura"** și că aceasta, ca sector, este în stare să contribuie în mod semnificativ la atingerea tuturor obiectivelor Strategiei 2020, care nu mai trebuiesc reamintite aici.

Se remarcă astfel în primul rând o opțiune și un interes clar exprimate pentru **domeniul patrimoniului cultural național**, existând însă în același timp, la unele grupuri de stakeholders, o percepție unilaterală, care leagă această avuție în mod preponderent de dezvoltarea turismului, punând-o într-o ecuație în care patrimoniul nu mai este decât o resursă utilizabilă iar beneficiar este doar turismul. Sunt ignorate astfel valențele coezive și identitare în beneficiul comunității pe care le promovează și le susține patrimoniul, ca și cele de dezvoltare durabilă, care excede de multe ori sfera locală.

Pe de altă parte se poate constata o percepție destul de îngustă în ceea ce privește patrimoniul imaterial, considerat ca un element poziționat în exclusivitate în zona unei dezvoltări economice mai ales la nivel de subzistență/supraviețuire.

Astfel, întreaga problematică a patrimoniului cultural național se constituie într-un obiectiv sectorial de primă mărime a cărui importanță dar și dificultate necesită o abordare integrată și coerentă.

Una dintre problemele importante identificate este cea cu privire la poziționarea **artistului/creatorului independent**, pe de o parte, și a **industriilor culturale și creative**, pe de altă parte. Așa cum s-a arătat în capitolul dedicat special acestui obiectiv strategic sectorial studiile și cercetările întreprinse poziționează îl poziționează, cu un dinamism remarcabil dar și cu o fragilitate specifică, în primele locuri ale elementelor ce ar trebui avute în vedere în strategiile de creștere inteligentă și durabilă. Resursă insuficient explorată, cu un potențial economic și

social deosebit, sub-sectorul ICC nu își găsește locul alături de celelalte IMM-uri datorită caracteristicilor diferite atât din punctul de vedere al structurii patrimoniului și capitalului social (patrimoniu imaterial, constituit din portofolii de drepturi de proprietate intelectuală), a modurilor de producție și a noilor modele de afaceri pe care el însuși le crează, cât și din perspectiva naturii duale a bunurilor și serviciilor culturale pe care le produce, așa cum au fost descrise acestea în capitolul dedicat lor.

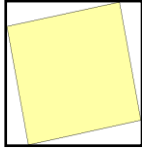
Alături de acest sector, denumit uneori **sectorul cultural independent**, și în legătură cu acesta, se află **sectorul instituțional al culturii**. Importanța sa rezidă nu numai în faptul că el asigură încă în mod preponderent oferta culturală de bază pentru publicul din România ci mai ales în aceea că este vectorul instituțional al satisfacerii drepturilor fundamentale culturale. Din această perspectivă, oferta instituțională, indiferent de domeniu sau de tipul de funcțiuni pe care le îndeplinește ori a categoriilor de activități pe care le realizează, este și rămâne o parte importantă din substanța sectoarelor culturale și creative, **întărirea capacității instituționale** a acestor instituții constituindu-se într-un obiectiv strategic inter-sectorial, care influențează și este influențat de toate sectoarele culturale și creative, în multitudinea dimensiunilor acestora.

În strânsă legătură cu el se prefigurează un alt obiectiv strategic inter-sectorial, și anume **dezvoltarea infrastructurii culturale**, ceea ce va permite atât dezvoltarea și diversificarea ofertei instituționale, reclamată cu necesitate de către stakeholders-i, ci și diversificarea structurilor care ar trebui să găzduiască oferta complementară și atât de importantă a sectorului privat. Este un obiectiv de o deosebită însemnătate având în vedere precaritatea, vetustețea și insuficiența infrastructurii culturale din România (chiar și în orașele mari, dar cu precădere în orașele mici și în zonele rurale)

Printre cele mai interesante și pline de impact proiecte ce au fost finanțate din fonduri structurale se numără cele care vizau sau utilizau, într-o formă sau alta, **sistemul EFP și de intervenție culturală**, ceea ce demonstrează articulările puternice dintre cultură, sistemul educațional și sistemul social. Importanța EFP pentru cultură este însă deosebită și trebuie accentuată mai ales din perspectiva procesului de construire de audiențe, a căror importanță pentru SCC este inutil de reamintit. Aceasta este de altfel și una din rațiunile includerii EFP și a intervenției culturale – care este o componentă a antreprenoriatului social - printre obiectivele strategice inter-sectoriale care contribuie la, și beneficiază de, dezvoltările din celelalte subsectoare care constituie SCC și care în același timp are o rază de penetrare mult mai largă, articulându-se cu obiectivele strategice generale de dezvoltare inteligentă și coezivă.

Prezentul proiect de strategie identifică și un număr minim de patru ținte strategice transversale care, chiar dacă nu sunt specifice doar SCC, sunt de importanță deosebită pentru aceste sectoare din perspectiva articulării și coerenței demersurilor strategice.

Astfel **problematika tinerilor** capătă o dimensiune aparte în sectorul SCC, în care acest grup social este nu numai consumator ci și, din ce în ce mai mult, creator și producător ("*conținuturile generate de utilizatori*") sunt doar un exemplu în acest

sens), un deschizător de drumuri în ceea ce privește noi modele de interacțiune socială și de modele de afaceri și, în același timp, una dintre cele mai vulnerabile categorii, prin efectul șomajului, abandonului școlar, precarității existenței, fracturilor intra-generaționale în materie de cunoaștere și de acces la informație (fractura între "haves" și "have nots" – cei care au și cei care nu au -) etc.

Cele de mai sus se articulează cu alte două ținte strategice: pe de o parte este vorba de **creșterea și diversificarea ofertei și a consumului cultural** și pe de altă parte ne referim la **imperativul digitizării resurselor culturale**.

Dacă oferta și consumul cultural sunt legate de creșterea calității vieții, ca și de aspectele sociale care sunt esențiale în configurarea unei societăți coezive și incluzive, problema aparent tehnică a digitizării are reverberații puternice tocmai în zona consumului cultural și a stării de bine a individului, dar cu precădere la nivelul categoriei socio-profesionale a tinerilor. Aceste aspecte se conjugă, evident, cu cele economice, având în vedere că dezvoltarea TIC este direct proporțională cu dezvoltarea unei oferte de conținuturi care este esențială pentru a determina o creștere a cererii pentru dezvoltarea și furnizarea de servicii de infrastructură.

În fine, cea de-a patra țintă strategică reia, sub o altă formă, problematica expusă mai sus, orientându-se către o modalitate specifică de dezvoltare economică și de structurare a SCC, și anume **exportul și internaționalizarea produselor culturale** din România, țintă care are în același timp valențe culturale și identitare remarcabile.

Configurarea viitorului cadru strategic trebuie să aibă de asemenea în vedere preocupările și obiectivele identificate la nivelul unor categorii de stakeholders, alături de opțiunile asumate la nivelul întregii țări, în contextul Strategiei 2020 și a celorlalte documente programatice.

În acest sens trebuie menționate îndeosebi eforturile întreprinse de grupurile de lucru constituite pentru realizarea unor analize socio-economice în cadrul *Comitetului Consultativ Tematic Turism, Cultura, Patrimoniu Cultural* (CCT TCPC) și ale căror analize, propuneri și informații au fost utilizate și incorporate în prezentul proiect de strategie pentru a configura astfel un tablou mai larg al obiectivelor și domeniilor de interes ale operatorilor culturali în raport cu Fondurile structurale.

Opțiunile și prioritățile sunt similare cu cele exprimate de operatorii culturali ca și de autoritățile publice locale chestionate de CCCDC, ale căror răspunsuri sunt prezentate în continuare:

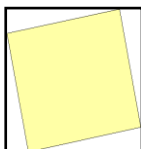
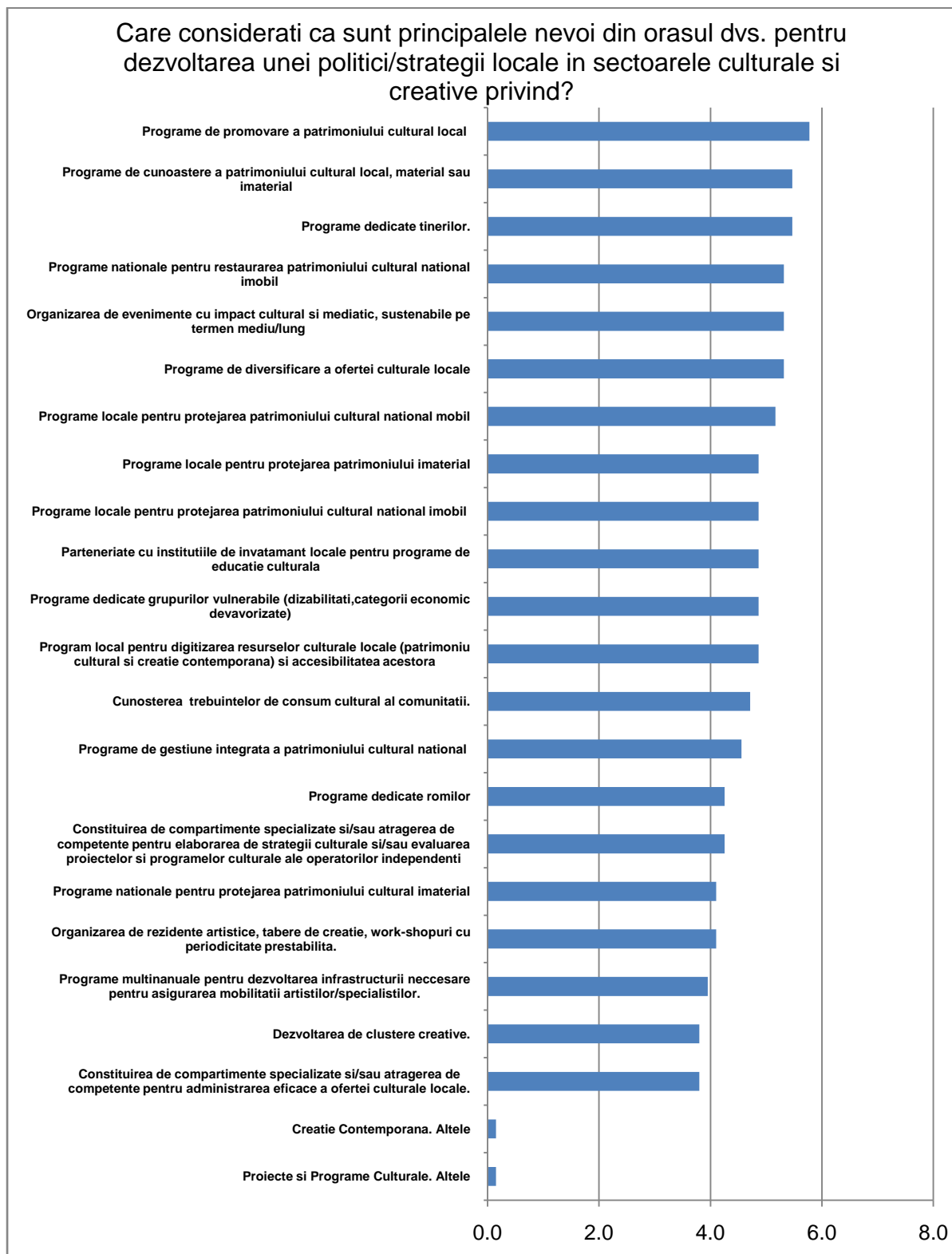

Figura nr.121. Principalele nevoi pentru dezvoltarea unei politici/strategii locale în sectoarele culturale și creative, răspunsuri APL-uri

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

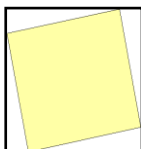
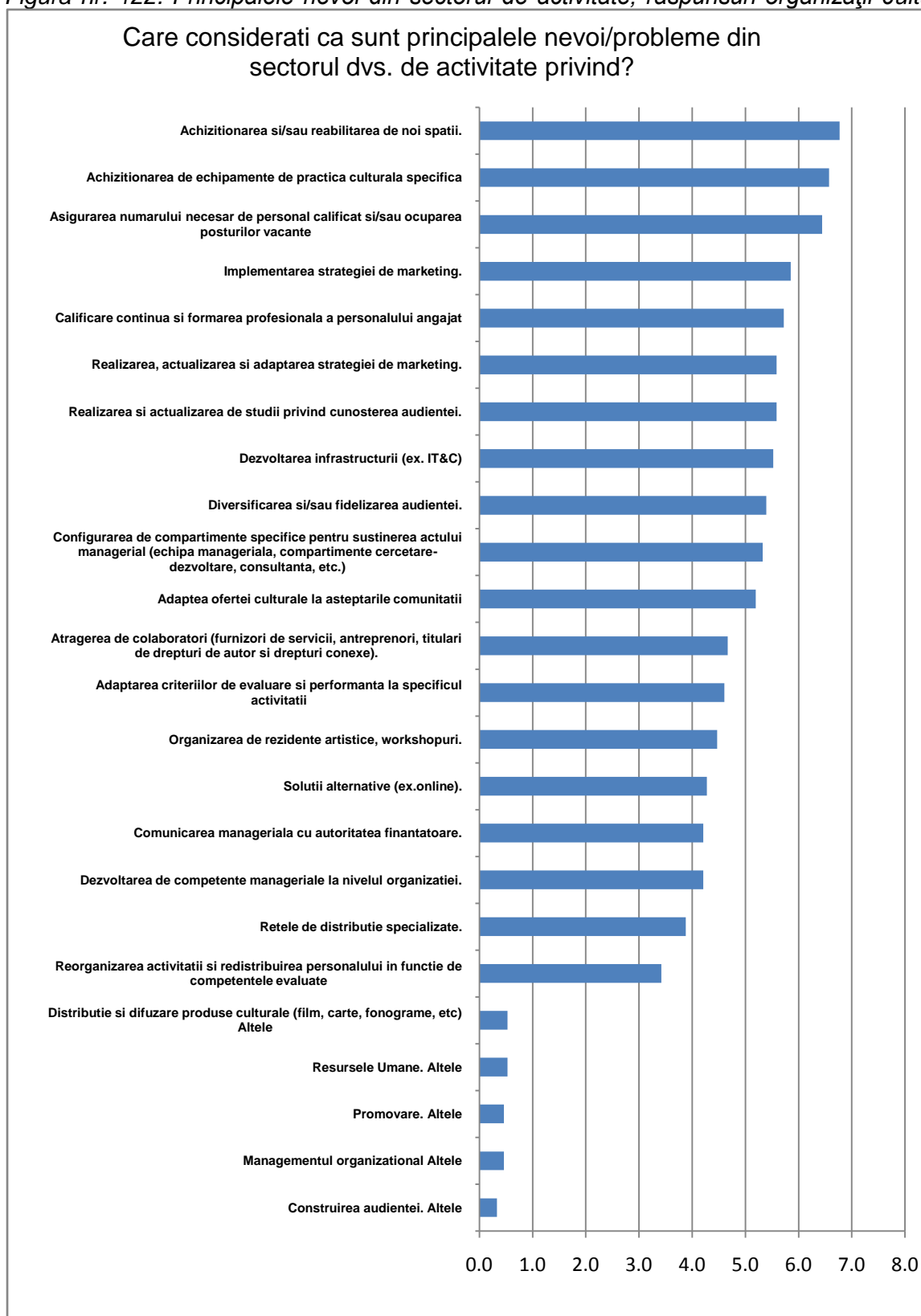
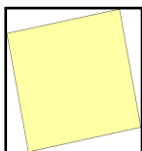

Figura nr. 122. Principalele nevoi din sectorul de activitate, răspunsuri organizații culturale

Sursa datelor: Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020, CCCDC 2012

Este de menționat și studiul ICE-AORC care arată că la întrebarea "*Care considerați că este impactul activității dumneavoastră asupra beneficiarilor activităților pe care le derulați și asupra societății (din punct de vedere social, economic, educațional, comunitar)? Vă rugăm să detaliați*", răspunsurile au indicat pe lângă "interesul respondenților de a **valorifica patrimoniul material și imaterial național**", și "preocuparea generală [...] de a realiza o eficiență a informării publicului asupra evenimentelor culturale și, în același timp, de a forma noi beneficiari ai culturii, prin educație culturală. În acest sens, se dezvoltă un interes real pentru câștigarea unor noi categorii de public în țară și străinătate, precum și promovarea tinerilor artiști în domeniul artelor tradiționale și contemporane /neconvenționale. Publicul țintă a operatorilor culturali se află mai ales în rândul tinerilor, cei care vor putea perpetua, valorifica și dezvolta potențialul cultural național."

Aceste obiective se regăsesc parțial și în **domeniile de interes** pentru operatorii culturali în ceea ce privește accesarea fondurilor cu finanțare nerambursabilă, care potrivit aceluiași studiu ICE-AORC, rezultă că ar fi:

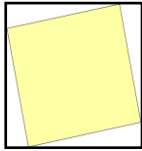
- Investiții 49,17%
- Antreprenariat cultural 45,00%
- Resurse culturale, proprietate intelectuală 64,17%
- Crearea de valoare adăugată 41,67%
- Realizarea de evenimente culturale 95,00%
- Resurse umane: dezvoltarea de abilități specifice 43,33%
- Altele 12,50%

Instrumentele de îndeplinire a opțiunilor strategice sunt, așa cum reiese din obiectivele și direcțiile de acțiune de la fiecare capitol, diferite în funcție de natura problemelor identificate: de la reforma profundă (e.g., dezvoltarea capacității instituționale), la actualizarea cadrului normativ și reformarea cadrului financiar (e.g. susținerea ICC, AFCN, susținerea co-finanțării pentru proiecte la programele structurale și comunitare, politica publică privind digitizarea resurselor culturale) la remodelarea unor programe (e.g. protejarea patrimoniului cultural național și reinsertia sa în viața culturală, economică și socială) sau construirea de noi programe (e.g. EFP și intervenție culturală, dezvoltarea infrastructurii culturale).

Momentul actual ne cere urmărirea a **două direcții distincte dar interdependente** astfel încât să se poată satisface și îndeplini obiectivele strategice ale sectoarelor culturale și creative în acord cu cele ale întregii Uniuni.:

pe de o parte, apare nevoia construirii unui sistem de asigurare a resurselor la nivel național și/sau regional/local și a unor programe de finanțare naționale/reionale/locale pentru îndeplinirea obiectivelor strategice identificate în prezentul document și,

pe de altă parte, este necesară articularea acestor obiective cu prioritățile identificate la nivel european pentru *Cadrul Strategic Comun 2014-2020* și care vor fi stabilite prin acordul de parteneriat dintre România și Comisie.

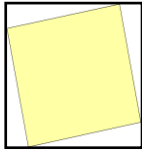

11.2. Obiectivele Tematice ale Cadrului Strategic de Referință

Reluăm mai întâi prezentarea obiectivelor Strategiei Europa 2020 din perspectiva Politicii de coeziune, pentru a constata existența în acest cadru a unor Obiective Tematice de natură să permită finanțarea sectoarelor culturale și creative, chiar dacă nu sunt tratate decât din perspectiva unor domenii și/sau funcțiuni.

Figura nr. 123. Obiectivele tematice ale Politicii de Coeziune (2014-2020) și obiectivele generale Europa 2020

Pentru început, trebuie precizat că **Documentul de lucru al Serviciilor Comisiei** elaborat anul trecut - *Elemente pentru un cadru strategic comun 2012 -2020 – Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European, Fondul de Coeziune, Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală și Fondul European pentru Pescuit*⁸⁰ - identifica câteva domenii în care cultura în mod explicit se considera că poate contribui la atingerea obiectivelor europene.

Acestea sunt prezentate succint în continuare în ordinea obiectivelor tematice care cuprind referiri, directe sau nu, la sectoarele culturale și creative:

”CONSOLIDAREA CERCETĂRII, A DEZVOLTĂRII TEHNOLOGICE ȘI A INOVĂRII

1.1 Obiective-cheie vizate de fondurile care aparțin CSC

Acțiuni-cheie pentru FEDER:

- consolidarea capacităților în statele membre și în regiuni pentru exploatarea economică rapidă a ideilor noi care rezultă din cercetare și inovare (C&I). Această acțiune implică sprijinirea clusterelor, a parteneriatelor de cooperare între actorii din domeniul cercetării, al educației și al inovării, dezvoltarea infrastructurilor de C&I în întreprinderi, promovarea serviciilor de consultanță pentru întreprinderi în domeniul C&I, inclusiv în domeniul serviciilor, **al centrelor creative, al industriilor culturale și creative și al inovării sociale**, al proiectelor-pilot și al activităților demonstrative, precum și crearea unei cereri mai importante de produse inovatoare prin achizițiile publice în domeniul inovării.

3. ÎMBUNĂTĂȚIREA COMPETITIVITĂȚII IMM-URILOR, A SECTORULUI AGRICOL (ÎN CAZUL FEADR) ȘI A SECTORULUI PESCUITULUI ȘI ACVACULTURII (ÎN CAZUL FEPAM)

3.1 Obiective-cheie vizate de fondurile care aparțin CSC

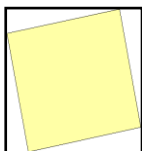
- dezvoltarea IMM-urilor în domeniile emergente legate de provocările europene și regionale, cum ar fi **industriile culturale și creative, noile forme de turism** și serviciile inovatoare care reflectă noile cerințe la nivelul societății sau produsele și serviciile legate de îmbătrânirea demografică, de îngrijire și sănătate, de ecoinovație, de economia cu emisii scăzute de carbon și de eficiența resurselor, inclusiv coordonarea cu domeniul achizițiilor publice, în vederea accelerării pătrunderii pe piață a soluțiilor inovatoare pentru a face față acestor provocări.

6. PROTECȚIA MEDIULUI ȘI PROMOVAREA UTILIZĂRII EFICIENTE A RESURSELOR

6.1 Obiective-cheie vizate de fondurile care aparțin CSC

- investițiile în diversificarea economiilor locale prin protejarea și valorizarea patrimoniului cultural și a siturilor naturale (atât în contexte rurale, cât și urbane);

⁸⁰ SWD(2012) 61 final, partea II.

- sprijinirea dezvoltării durabile integrate în mediul urban, inclusiv prin drenarea urbană durabilă, prin măsuri de dezimpermeabilizare a solurilor, prin reabilitarea siturilor contaminate și prin **reabilitarea infrastructurii culturale**.

8. PROMOVAREA OCUPĂRII FORȚEI DE MUNCĂ ȘI SPRIJINIREA MOBILITĂȚII FORȚEI DE MUNCĂ

8.1 Obiective-cheie vizate de fondurile care aparțin CSC

- facilitarea diversificării din sectorul agricol, **crearea de noi întreprinderi mici și sprijinirea altor forme de creare de locuri de muncă în zonele rurale, în special prin ajutoare pentru înființarea de întreprinderi pentru microîntreprinderi neagricole și întreprinderi mici în zonele rurale și prin investiții în activități neagricole în zonele rurale.**

10. INVESTIȚIILE ÎN EDUCAȚIE, COMPETENȚE ȘI ÎNVĂȚARE PE TOT PARCURSUL VIEȚII

10.1 Obiective-cheie vizate de fondurile care aparțin CSC

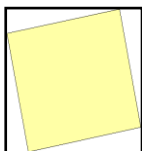
Acțiuni-cheie pentru FSE:

- consolidarea capacităților profesorilor, ale formatorilor, ale directorilor de școli și ale personalului, introducerea unor sisteme de asigurare a calității și de monitorizare, dezvoltarea conținutului educațional, inclusiv a utilizării TIC, **dezvoltarea de competențe creative** și combaterea stereotipurilor de gen în domeniul educației și formării.”

Același Document sus-citat subliniază:

”În sfârșit, fondurile CSC ar trebui să fie coordonate îndeaproape cu inițiativa „**Europa Creativă**”, care sprijină sectoarele culturale și creative europene, în special prin promovarea operațiunilor lor transnaționale și îmbunătățirea soluționării chestiunilor transfrontaliere. **Resursele politicii de coeziune pot fi utilizate pentru a optimiza contribuția culturii ca instrument pentru dezvoltarea locală și regională, regenerarea urbană, dezvoltarea rurală și capacitatea de inserție profesională.** Exemplele unor posibile investiții în cultură ar putea include **investițiile în cercetare, inovare, în competitivitatea IMM-urilor și în spiritul antreprenorial din sectoarele culturale și creative** în cadrul obiectivelor tematice corespunzătoare.”

Trebuie remarcat, la acest document de lucru în primă formă efortul de a crea sinergii între diversele abordări programatice, în special cu viitorul Program pentru cultură și media ”*Europa Creativă*”, prin menționarea sa expresă, dar și între cultură și inovare, competitivitate, dezvoltare durabilă și educație.

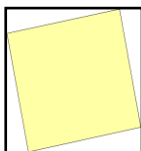
Referințele la cultură cuprinse în diferitele obiective-cheie prezentate mai sus au dispărut însă în varianta actuală a CSC – cu excepția unei referințe în cadrul OT6 cu privire la patrimoniul cultural, ceea ce a determinat sectoarele culturale și creative, alături de autorități naționale, să încerce să identifice abordări care să le permită totuși să beneficieze de susținere în viitorul exercițiu bugetar. Acest demers, susținut pe de o parte de Culture Action Europe prin campania "We are more"⁸¹ și pe de altă parte prin studiul *Utilizarea fondurilor structurale pentru proiecte culturale* al KEA European Affairs⁸², se bazează pe rezultatele obținute în ultimii 10 ani în diverse țări și regiuni ale Europei unde cultura a contribuit la crearea de locuri de muncă, produse, servicii și procese inovative - *creștere inteligentă* -, la apariția de noi idei creative care au generat apariția unei noi economii, cu impact redus asupra mediului - *creștere durabilă* -, la realizarea de schimburi de idei și de cunoaștere, la crearea unui sentiment de apartenență și la reducerea tensiunilor sociale - *creștere incluzivă* -.

Studiul KEA European Affairs susține faptul că accesul sectoarelor culturale și creative la fondurile structurale depinde în mod esențial de

- prioritățile Programelor Operaționale
- Informația disponibilă și accesibilă

⁸¹ *The We are more campaign guide for the negotiations on the Structural Funds 2014-2020.* (2012) la <http://www.crea-re.eu/2012/06/20/culture-action-europe-campaign-toolkit-on-culture-and-structural-funds/>.

⁸² Studiu realizat pentru Parlamentul European, IP/B/CULT/FWC/2010-001/Lot4/C2/SC , PE 474.563 RO, Iulie 2012.

11.3. Stabilirea priorităților Programelor Operaționale

În perspectiva stabilirii priorităților Programelor Operaționale trebuie să se pornească însă de la:

Dezvoltarea unei abordări mai largi privind cultura -Recunoașterea importanței culturii ca sursă de dezvoltare durabilă și a importanței contribuției sale în strategiile și programele de dezvoltare naționale și regionale, la prioritățile UE 2020

Evidențierea culturii în PO la nivel național și regional prin includerea în cadrul PO a unei axe prioritare și/sau a unor acțiuni de investiții-cheie în domeniul culturii – potrivit obiectivelor strategice sectoriale și intersectoriale -

Extinderea definiției inovării - Includerea unei referințe explicite la inovarea non-tehnologică în programele de dezvoltare naționale și regionale

Evidențierea ICC în strategiile de specializare inteligentă, ar trebui să se includă ICC în RIS3 (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation) ținând seama de Ghidul privind strategiile de specializare inteligentă (2012)

Alocarea unui procent din bugetul FS pentru acțiuni de creare de capacități pentru furnizarea de formare specifică și acțiuni de sprijinire pentru sectorul cultural, pentru a facilita accesul la FS.

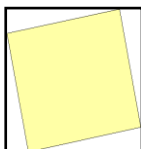
Asigurarea de formare profesională pentru monitorizarea, evaluarea și indicatorii din acțiunile de creare de capacități (patrimoniu, artă și cultură și industrii creative și profesioniștii din acestea).

Instituirea de instrumente financiare inovative pentru sectorul cultural și creativ prin includerea printre acțiunile PO a acestui obiectiv

În prezent, potrivit configurației actuale a CSC, se pot evidenția următoarele posibilități de acces pentru sectoarele culturale și creative, în conformitate cu Obiectivele Tematice (OT) indicate:

O.T.1 Consolidarea cercetării, a dezvoltării tehnologice și a inovării

În cadrul acestui obiectiv tematic, trei acțiuni cheie pot fi sprijinite prin FEDR: inovația și spiritul de întreprindere, consolidarea capacităților de cercetare și inovare tehnologică, consolidarea capacităților de cercetare și inovare tehnologică în vederea transferului de tehnologii. Dintre aceste acțiuni, numai cea de-a treia

cuprinde o abordare ce include și inovarea ce nu aparține exclusiv domeniului științific sau tehnologic.

Astfel, în cadrul acestei acțiuni cheie pot fi susținute inițiative ce au în vedere serviciile. industriile creative și culturale sau inovarea socială.

Consolidarea capacităților de cercetare și inovare tehnologică în vederea transferului de tehnologii se poate realiza, de exemplu, prin:

- sprijinirea și crearea rețelelor și clusterelor creative (rezultate din reconversia vechiilor infrastructuri industriale).
- investiții în artă, cultură și industrii creative ca surse ale cunoașterii.
- sprijinirea industriilor de conținut și valorizarea patrimoniului cultural care sunt elemente esențiale ale inovării în TIC și în sectorului turismului.
- sprijinirea designului care asigură legătura dintre nevoile consumatorului și tehnologii, contribuind la creșterea sustenabilității produselor și serviciilor.
- intervenții artistice care generează noi forme de inovare și cunoaștere.

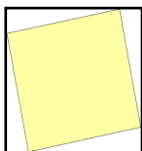
O.T.2 Intensificarea utilizării tehnologiilor informației și comunicațiilor

Al doilea obiectiv tematic este strâns legat de obiectivele agendei Europa Digitală (creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii prin realizarea unei piețe digitale unice și prin exploatarea potențialului de inovare reprezentat de internetul de banda rapidă și ultra-rapidă, precum și a serviciilor și aplicațiilor interoperabile). Acțiunile cheie ce pot fi finanțate prin acest obiectiv tematic au în vedere infrastructurile de comunicații, aplicațiile TIC și eGuvernanța, inovarea bazată pe TIC.

Deși Europa Digitală este orientată în special spre dezvoltarea infrastructurii și a sectorului de software, acordând puțină atenție investițiilor în cultură și creării de conținut, acestea din urmă sunt foarte importante întrucât asigură dezvoltarea, atractivitatea și sustenabilitatea pieței digitale. În plus, obiectivele tematice 1 și 2 sunt cuprinse în *Strategiile de Specializare Inteligentă* care cuprind *Industriile Culturale și Creative*. În cadrul strategiilor de specializare inteligentă vor trebui atinse ținte referitoare la *creșterea sectorului digital* (alfabetizarea digitală, e-incluziunea, aptitudini digitale etc).

Intensificarea utilizării tehnologiilor informației și comunicațiilor se poate realiza, de exemplu, prin:

- finanțarea proiectelor TIC care sprijină crearea de conținut
- finanțarea proiectelor TIC prin care se asigură digitizarea patrimoniului cultural.

O.T.3 Creșterea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri)

În vederea creșterii competitivității întreprinderilor mici și mijlocii, FEDR finanțează acțiuni cheie ce acoperă un spectru foarte larg, incluzând dezvoltarea antreprenoriatului, exploatarea economică a noilor idei, dezvoltarea afacerilor ce utilizează intensiv informațiile disponibile, implementarea unor măsuri de suport (servicii de asistență) sau dezvoltarea de noi modele de afaceri. Prin Cadrul Strategic Comun se recomandă diversificarea instrumentelor de finanțare (capital de pornire).

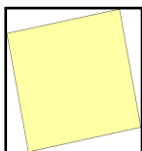
Printre IMM-uri, studiile întreprinse arată că, atât la nivelul Uniunii cât și al României, segmentul cel mai dinamic și cel care are potențial deosebit de dezvoltare este segmentul industriilor culturale și creative. Datorită specificului acestora, ele ar trebui să beneficieze de instrumente și măsuri de finanțare distincte, care să țină seama de caracteristicile lor.

Creșterea competitivității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri) se poate realiza, de exemplu, prin:

- diversificarea instrumentelor financiare destinate afacerilor din sectorul creativ (prin crearea de fonduri de investiții cu capital de risc pentru fazele inițiale de dezvoltare ale IMM-urilor din sectorul creativ).
- încurajarea dezvoltării IMM-urilor în sectorul Industriilor culturale și creative, inclusiv a celor din domeniul patrimoniului, material și imaterial.
- Dezvoltarea infrastructurii și asigurarea de măsuri de suport pentru ICC (dezvoltarea departamentelor de specialitate în cadrul universităților, dezvoltarea infrastructurii de producție/distribuție/promovare a produselor culturale și creative, stimularea dezvoltării clusterelor creative și a incubatoarelor).
- sprijinirea proiectelor bazate pe produse sau servicii în care un rol important îl are designul centrat pe utilizator (care stimulează astfel inovarea).

O.T.6 Protejarea mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor

În cadrul acestui obiectiv tematic, prin FEDR pot fi finanțate proiecte care “protejează, promovează și dezvoltă patrimoniul cultural” prin următoarele acțiuni cheie specificate de Cadrul Strategic Comun: investiții în diversificarea economiilor locale prin protejarea și valorificarea patrimoniului cultural și a peisajelor (atât din mediul rural cât și din mediul urban); sprijinirea dezvoltării urbane integrate și sustenabile (inclusive regenerarea infrastructurii culturale).

Protejarea mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor se poate realiza, de exemplu, prin:

- Sprijinirea proiectelor de protejare (restaurare și punere în valoare în principal) a monumentelor istorice
- Sprijinirea proiectelor integrate de regenerare urbană, refacere a infrastructurii culturale, inovare economică, integrare socială, dezvoltare sustenabilă și creativitate artistică.
- Sprijinirea proiectelor artistice și culturale ce promovează schimbarea atitudinilor cu privire la mediul înconjurător, utilizarea tehnologiilor sustenabile (inclusive digitizarea).
- Sprijinirea ICC cu efecte scăzute asupra mediului (precum proiectele bazate pe sustenabilitate, "green economy" sau reciclarea și reutilizarea materiei prime).

O.T.8. Promovarea ocupării forței de muncă și sprijinirea mobilității lucrătorilor

Sectorul creativ și cultural oferă șase milioane de locuri de muncă în Europa.

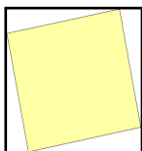
Proiectele sprijinite prin Fonduri Structurale în perioada 2007-2013 au avut rezultate pozitive la nivelul Uniunii în ceea ce privește crearea de locuri de muncă, ICC reprezentând un sector ce generează un număr important de locuri de muncă.

Promovarea ocupării forței de muncă și sprijinirea mobilității lucrătorilor se poate realiza, de exemplu, prin:

- Sprijinirea ICC ca sector generator de noi locuri de muncă în contextul noilor imperative economice (creativitatea și inovare).

O.T.9 Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei

Printre acțiunile cheie ce pot fi incluse în acest obiectiv tematic se numără promovarea incluziunii active a grupurilor defavorizate, combaterea discriminării, creșterea accesului la servicii, promovarea economiei sociale sau investițiile în infrastructura medicală sau socială.

Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei se poate realiza și prin:

- Promovarea activităților și proiectelor interculturale, a intervenției culturale prin care se susține incluziunea socială a grupurilor vulnerabile, inclusiv Roma și prin care se combate discriminarea bazată pe sex, rasă sau etnie, religie, dizabilități sau orientare sexuală.
- Investiții în proiecte de regenerare comunitară centrate pe cultură (ce contribuie la creșterea înțelegerii și toleranței față de culturi diferite).

O.T.10 Efectuarea de investiții în domeniul educației, al formării competențelor și al învățării pe tot parcursul vieții

În Cadrul Strategic Comun dezvoltarea competențelor creative este o acțiune cheie pentru reducerea abandonului școlar timpuriu și promovarea accesului la educație de calitate în primele cicluri de învățământ.

De asemenea, sprijinirea adaptării programelor de învățământ superior la nevoile pieței de muncă prin axarea pe *creativitate* și *dezvoltarea competențelor antreprenoriale*, face parte dintr-o altă acțiune cheie – îmbunătățirea calității, eficienței sistemului de educație terțiar (sau echivalent) – educație culturală și formare profesională.

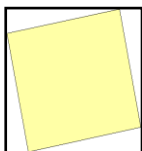
O.T.11 Consolidarea capacității instituționale și a eficienței administrației publice

Deși acțiunile cheie din cadrul acestui obiectiv tematic au în vedere toate categoriile de stakeholders din domeniul serviciilor publice sau al administrației, sectorul cultural nu este explicit menționat în pofida accesului scăzut la Fondurile Structurale (1.7%). Una din cauze este tocmai slaba capacitate instituțională a diferitelor organizații și instituții de cultură.

Printre acțiunile sprijinite în cadrul acestui obiectiv tematic se numără și modernizarea serviciilor publice în domeniul muncii, educației, sănătății sau politicilor sociale. *Cultura poate fi un factor important în procesul de modernizare a serviciilor publice.*

Consolidarea capacității instituționale și a eficienței administrației publice se poate realiza, de exemplu, prin:

- Sprijinirea proiectelor ce folosesc resurse creative și culturale pentru a îmbunătăți conceptul și modul de oferire a serviciilor publice (proiecte ce pun accentul pe noi metode de finanțare, noi modalități de comunicare cu publicul, inovări în diverse servicii publice).

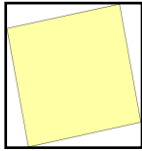
În mod special, în România, prin constituirea **Comitetului Consultativ Tematic - Turism Cultural și Patrimoniu Cultural (CCT-TCPC)** s-a accentuat legătura dintre sectoarele culturii și turismului, considerându-se însă în principal interdependența acestora în ceea ce privește dezvoltarea economică locală. Deși reduționistă, această viziune care a fost deja analizată în prezenta strategie, permite totuși identificarea unei abordări strategice unitare și sinergice, în care cele două sectoare să fie, în același timp, **resursă de dezvoltare dar și beneficiar al dezvoltării**.

Această abordare trebuie translatată și la nivel regional/local astfel încât să se realizeze masa critică necesară pentru schimbare – de abordări și de priorități precum și de instrumente și mijloace de punere în aplicare a celor dintâi -.

Principalele tipuri de măsuri ce ar putea fi avute în vedere în acest context (i.e. cultură-turism) sunt:

- Dezvoltarea și regenerarea urbană prin susținerea programelor de protejare (restaurare și punere în valoare) a monumentelor istorice, inclusiv a centrelor urbane și/sau a zonelor protejate și a patrimoniului industrial
- Dezvoltarea și regenerarea urbană prin susținerea ofertei SCC de oferte culturale accesibile turismului – spectacole, evenimente din domeniul creației contemporane etc. -
- Dezvoltarea rurală prin protejarea (restaurarea și/sau punerea în valoare) a patrimoniului cultural, inclusiv imaterial, din zonele rurale și prin revitalizarea cunoștințelor tradiționale și a elementelor de folclor, inclusiv prin oferta spectaculară tradițională cu un calendar pre-stabilit

După cum se poate constata, instrumentalizarea culturii în beneficiul dezvoltării economice a turismului poate fi o cale – minimalistă – de potențare a resurselor culturale și creative dar ea nu va răspunde așteptărilor stakeholders-ilor.

11.4. Evidențierea culturii în PO la nivel național și regional

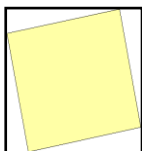
După cum se poate constata, posibilitățile de inserție a sectoarelor culturale și creative în actualul CSC sunt destul de limitate, dar mai ales sunt răspândite pe o varietate mare de OT. Or, tocmai această răspândire, care nu face altceva decât să susțină și să valideze aserțiunea sectorului cu privire la sfera de cuprindere a culturii și la interacțiunile și valoarea adăugată în plan economic și social pe care aceasta le are în raport cu celelalte sectoare și Obiective Tematice, **este, din păcate, de natură să diminueze drastic impactul unor finanțări atât de disipate și lipsite de coerența pe care ar genera-o o viziune integrată și articulată.** Rezultatele unei asemenea abordări sunt vizibile în actualul cadru de programare financiară, în care s-au constatat, *inter alia*:

- numărul total foarte redus de proiecte și de finanțări atrase de SCC
- imposibilitatea accesării unor fonduri fie din cauza formulării limitative a Domeniilor de intervenție sau a Măsurilor, fie a impreciziunilor din acestea
- Imposibilitatea accesării unor fonduri aparent accesibile întrucât la stabilirea criteriilor /condițiilor de eligibilitate nu au fost luate în seamă caracteristicile intrinseci ale ICC în raport cu alte categorii de IMM-uri de exemplu
- Formalismul introducerii unor obiective de natură "culturală" (restaurare, valorizare etc de resurse culturale) care nu pot fi apreciate corect și critic la momentul contractării de către specialiști în cu totul alte domenii
- Impactul redus al acestor proiecte disparate între care nu s-au putut crea sinergii sau care nu au putut determina sinergii cu proiecte și programe din sectoarele complementare
- Reticența manifestă, ba chiar lipsa totală de interes a operatorilor culturali din SCC în a defrișa "labirintul" domeniilor și măsurilor de finanțare pentru a identifica potențiale oportunități de finanțare

Toate acestea se constituie într-un argument puternic în favoarea unei alte abordări, care să permită nu numai articularea obiectivelor și necesităților de dezvoltare ale culturii cu cele ale celorlalte sectoare precum și cu prioritățile identificate la nivelul Uniunii, prezentate mai sus, dar și o abordare coerentă, concentrată și articulată a nevoilor și obiectivelor specifice SCC într-o perspectivă unitară.

Întrucât realizarea unui Program Operațional pentru Cultură / Cultură și Turism / nu este posibilă în actualul Cadru Strategic de Referință, revenim la una dintre măsurile identificate la punctul 11.3. *Stabilirea priorităților Programelor Operaționale*, respectiv la

evidențierea culturii în Programele Operaționale la nivel național și regional prin includerea în cadrul PO a **uneia sau a mai multor axe prioritare și/sau a unor acțiuni de investiții-cheie în domeniul culturii** – potrivit obiectivelor strategice sectoriale și intersectoriale pentru acest domeniu.

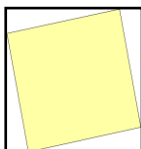

Această propunere se poate materializa prin constituirea unui **Organism Intermediar** care să gestioneze Axa/Axele respective / programele mari incluse ca acțiuni-cheie și are avantajul de a remedia mare parte din deficiențele semnalate de diversele categorii de stakeholders-i în ceea ce privește dispersarea resurselor accesibile SCC în cadrul diferitelor OT.

Argumentele în favoarea definirii uneia sau a mai multe **Axe prioritare** pentru sectorul cultural și creativ și a unor acțiuni-cheie sunt, în principal, următoarele:

- Realizarea unei abordări integrate și de specialitate asupra tuturor componentelor Axei/Axelor, cu efect evident asupra calității rezultatelor (ca outputs și mai ales ca outcomes).
- Elaborarea și aplicarea de criterii unitare pentru care se ia în considerare specificitatea structurală intrinsecă a ICC și al celorlalți operatori culturali.
- Stabilirea unor indicatori corelați și unitar aplicabili de evaluare a eficienței și eficacității acțiunilor cheie, respectiv a finanțărilor.
- Stimularea competitivității intra-sectoriale cu efect direct asupra calității output-urilor în materie de creștere inteligentă și durabilă
- Dezvoltarea expertizei SCC în ansamblu în ceea ce privește gestionarea integrată de asemenea proiecte.
- Creșterea competențelor de concepere/formulare și a celor de implementare de proiecte la nivelul SCC.
- Dezvoltarea emulației și competiției la nivel inter-regional și intra-regional, cu efect major de dezvoltare durabilă.
- Facilitarea dezvoltării de parteneriate trans-județene și trans-regionale.
- Facilitarea transferului de know-how, de bune practici și de modele de succes replicabile, cu efect asupra sustenabilității dezvoltării.
- Maximizarea sinergiilor cu celelalte obiective ale CSC și facilitarea intervențiilor inter-sectoriale, pornind de la definirea și delimitarea SCC.
- Maximizarea sinergiilor și evitarea duplicărilor în raport cu Programele naționale/regionale/locale de dezvoltare a SCC.

În cele de mai sus au fost prezentate acele argumente care, datorită caracterului lor general, se referă la probleme comune tuturor domeniilor sectoarelor culturale și creative. În afara acestora, se pot identifica argumente cu aplicabilitate sectorială sau sub-sectorială, necesare de avut în vedere la configurarea finală a abordării propuse și care au fost enunțate pe parcursul analizelor efectuate atât de Grupurile de lucru din cadrul CCTTCPC – prin analizele socio-economice realizate - cât și prin rezultatele cercetărilor prezentate în prezenta strategie.

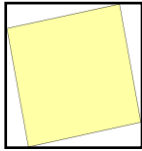

În ceea ce privește **ariile tematice / domeniile de interes / acțiunile-cheie** pentru Axa/Axele Prioritară/e pentru Sectorul Cultural și Creativ, **acestea vor trebui să răspundă acelor obiective strategice specifice sectorului care sunt, în același timp, de natură să susțină o creștere inteligentă, durabilă și incluzivă și să se articuleze cu Obiectivele Tematice ale CSC.**

Acestea vor trebui să cuprindă domeniile de interes precizate mai sus din perspectiva articulării obiectivelor culturale cu cele turistice și să le completeze:

- Dezvoltarea și regenerarea **urbană** prin susținerea programelor de **protejare (restaurare, conservare și punere în valoare) a monumentelor istorice**, inclusiv a centrelor urbane și/sau a zonelor protejate și a patrimoniului industrial, cu accent pe dezvoltarea inovării.
- Dezvoltarea și regenerarea urbană prin **dezvoltarea infrastructurii culturale și prin susținerea ofertei SCC** de bunuri și servicii culturale – spectacole, evenimente din domeniul creației contemporane etc.
- Dezvoltarea rurală prin **protejarea (restaurarea și/sau punerea în valoare) a patrimoniului imaterial** din zonele rurale și prin revitalizarea cunoștințelor tradiționale, a meșteșugurilor și a elementelor de folclor, inclusiv prin oferta spectaculară tradițională.
- Susținerea măsurilor de **intervenție culturală** pentru susținerea regenerării urbane sau rurale și coeziunii sociale.
- Susținerea măsurilor de **formare profesională** pentru antreprenoriat specific și de creare de modele inovative de valorizare a patrimoniului și de diversificare a ofertei și consumului de conținuturi.
- Susținerea **digitizării**, ca parte a obiectivelor de valorizare a resurselor culturale în beneficiul unei creșteri inteligente și durabile.
- Susținerea măsurilor de **educație culturală și artistică** pentru dezvoltarea unui cereri interne (i.e. naționale) și internaționale (export) de consum de bunuri și servicii culturale și pentru dezvoltarea afacerilor din domeniu.
- Susținerea de modele novatoare de afaceri în toate domeniile SCC, cu accent pe susținerea **start-ups, a clusterelor și a incubatoarelor.**

Propunerea prezentată nu exclude sub nici o formă posibilitatea operatorilor din sectoarele culturale și creative de a accesa alte PO, pe diversele axe prioritare care au sau pot avea o componentă de interes pentru ei și pentru SCC.

11.5. Cultura în programe naționale multianuale

Așa cum am menționat, îndeplinirea obiectivelor generale și specifice identificate în prezentul document generează nevoia construirii unui sistem de asigurare a resurselor la nivel național și/sau regional/local și a unor programe de finanțare naționale/regionale/locale, sistem care la nivel central trebuie să se bazeze pe un număr de Programe Naționale multianuale susținute direct din bugetul ministerului culturii sau din alte surse la nivel central și care trebuie să se articuleze cu Programele regionale/județene/locale dezvoltate de fiecare autoritate locală în îndeplinirea obligațiilor constituționale de satisfacere a drepturilor culturale fundamentale. Aceste programe ar trebui să se articuleze, să completeze sau să susțină acțiunile-cheie și/sau Axa/ Axele prioritară/e pentru sectoarele culturale și creative sau, după caz, să suplinească absența unor obiective specifice de interes pentru România dar care nu au putut fi articulate cu CSC și viziunea asupra obiectivelor tematice ale Uniunii pentru perioada 2014-2020.

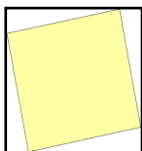
Configurarea Programelor Naționale va trebui să aibă în vedere preluarea bunelor practici dezvoltate prin programele existente sau a celor anterioare dar care au fost întrerupte din varii motive (mai ales bugetare), reformarea/reorganizarea celor mai puțin performante, și, evident, prioritizarea lor.

În același timp, va trebui să se realizeze o analiză în profunzime a valorii adăugate și a beneficiilor aduse stakeholders-ilor și în special publicului prin diversele programe derulate de minister. În acest sens, ar trebui avută în vedere o descentralizare graduală a acelor programe care susțin mai ales oferte cu destinatar principal publicul local, oferte pentru a căror diversitate responsabilitatea principală ar trebui să fie asumată de autoritățile locale.

Pentru viitoarea perioadă de dezvoltare, printre programele ce ar trebui avute în vedere ca urmare a analizei strategice prezentate și sub rezerva evaluărilor indicate mai sus și a resurselor ce vor putea fi mobilizate, se pot menționa următoarele:

Patrimoniul cultural național

- *Programul Național de Restaurare*, prin regândirea și reformarea celui existent, atât ca eficiență cât și ca eficacitate pe baza indicatorilor prezentați în capitolul respectiv al Strategiei.
- *Patrimoniul imaterial*, cu accent pe obiectivele generale și specifice propuse în strategie.
- *Patrimoniul în pericol*, cu încadrarea în criterii și condiționalități prestabilite.
- *Cercetări arheologice*, cu realizarea unui parteneriat de susținere financiară cu autoritățile publice pe teritoriul cărora se efectuează cercetările
- *Digitizarea resurselor culturale*, în parteneriat cu autoritățile locale și cu sectorul privat

Creația contemporană

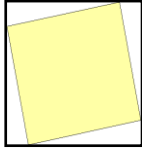
- *Program de susținere a mobilității creatorilor și artiștilor, precum și a specialiștilor din domeniul culturii (cercetători, muzeografi, conservatori etc.) în regim de co-finanțare*
- *Program de co-finanțare a proiectelor care beneficiază de finanțări europene sau din alte surse, la care vor avea acces egal și operatorii din domeniul patrimoniului*
- *Program de co-finanțare în parteneriat cu autoritățile regionale/județene/locale (matching funds) numai a proiectelor culturale altele decât cele minimale ale instituțiilor publice care prin anvergură depășesc / dezechilibrează AFCN*
- *posibilitățile AFCN AFCN*
- *Programul de susținere a Bienalei de Artă/Arhitectură de la Veneția în paralel cu identificarea de surse partenoriale de co-finanțare stabile*
- *Program de co-finanțare a participării operatorilor din SCC la, sau a organizării de, târguri, festivaluri, expoziții internaționale sau naționale cu impact major, în parteneriat cu aceștia sau cu alți finanțatori*
- *Program de co-finanțare a lecturii publice în parteneriat formalizat cu autoritățile locale (achiziția centralizată de carte pentru bibliotecile publice), program considerat ca o măsură de urgență și tranzitorie și care pe termen mediu va fi transferat în sarcina autorităților locale responsabile pentru accesul propriilor cetățeni la cultură*

Diversitatea culturală – *Program de susținere și de promovare a formelor de expresie culturală ale minorităților de pe teritoriul țării, inclusiv măsuri de susținere a accesului la cultură al migranților*

Sistemul instituțional al culturii

- *"De-muzeificarea" ofertei culturale prin susținerea investițiilor în proiecte de "re-inventare" a instituției și a serviciilor culturale oferite publicului (o nouă concepție de expunere și de relaționare cu publicul, reamenajarea spațiilor destinate publicului etc.)*
- *Susținerea descentralizării prin crearea unui mecanism de finanțare participativ, pe bază de criterii legate de prioritățile și obiectivele tematice ale fiecărui finanțator (ministerul culturii și autoritățile județene și/ sau locale)*

Reabilitarea infrastructurii culturale - de la sediile propriu-zise, la spațiile de laboratoare și depozite și la dotarea cu echipamente de practică culturală, inclusiv investiții noi, ca program de investiții în parteneriat sau cu surse de finanțare atrase

Propunerea schematică prezentată a pornit de la prezumția continuării și întăririi rolului și funcțiilor specifice ale AFCN, ca structură de tip "arm's length", respectiv cu o autonomie decizională importantă, ca finanțator specializat la nivel central pentru suținerea programelor și proiectelor culturale și editoriale.

Propunerea prezentată va avea o geografie variabilă, în funcție de rezultatele evaluărilor programelor existente.

Pe de altă parte, trebuie precizat că în urma acestei re-organizări a modului de finanțare de la bugetul ministerului a diverselor solicitări ce se primesc din partea SCC, se va putea realiza o concentrare a activității de ansamblu a ministerului cu accent pe funcțiile de reglementare și de creere a unui cadru administrativ și socio-economic care să faciliteze dezvoltarea liberă a sectoarelor culturale și creative, inclusiv prin reducerea implicării directe a MC în funcția de finanțare de proiecte culturale.

Această abordare este în consonanță cu cele care descriu Statul în raport cu sectorul culturii ca un Facilitator (*enabler*) și mai puțin ca un Furnizor (*provider*) mutând astfel accentul pe dimensiunea partenerială și participativă pe care o capătă relațiile autorității cu sectoarele culturale și creative.

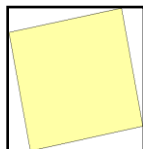
Sursa datelor și aspecte metodologice

- Studiul *Analiza capacității și nevoilor de finanțare din perspectiva Strategiei sectoriale în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020* a fost realizat pe baza datelor rezultate din aplicarea unui chestionar adresat organizațiilor culturale (instituții publice, organizații non-guvernamentale, asociații profesionale, societăți comerciale) și administrațiilor publice locale (primării și consilii județene). Pentru acuratețea datelor întrebările din chestionar au fost adaptate caracteristicilor organizațiilor culturale și administrațiilor publice locale, rezultând un set de întrebări comune tuturor tipurilor de respondenți și un set de întrebări specifice. Chestionarul a fost auto-aplicat, fiind distribuit în perioada decembrie 2012-februarie 2013 unui număr de 5000 de reprezentanți ai organizațiilor culturale și administrațiilor publice locale. Analizele au fost realizate pe baza a 132 de chestionare completate de reprezentanții organizațiilor culturale din toată țara și pe baza a 42 de chestionare completate de reprezentanții administrațiilor publice locale din mediul urban.
- CCCDC, *Barometrul de Consum Cultural ediția 2012*, date referitoare la frecvența practicilor de consum cultural ale populației României. Barometrul de Consum Cultural 2012 este un sondaj reprezentativ la nivel național, cu un volum de 1308 persoane, având o eroare de +/-2.8% la un nivel de încredere de 95%. Eșantionul național este probabilist, trisadial, stratificat la nivel de regiune, județ și mărimea localității și este reprezentativ la nivel național pentru populația cu vârstă de 18 ani și peste 18 din România. Gospodăriile au fost alese, pornind de la puncte de eșantionare selectate aleator pe bază listei secțiilor de vot, utilizându-se metoda random-route și urmându-se un pas statistic de 5. Sondajul a cuprins și un sub-eșantion (*boost*) de 1063 de persoane din București, reprezentativ pentru capitală, cu o eroare de +/-3.1%. la un nivel de încredere de 95%. Datele au fost culese de TNSCSOP în luna august 2012.
- CCCDC, *Barometru de Consum Cultural ediția 2010*, date referitoare la consumul cultural al tinerilor. Cercetarea a fost realizată pe un eșantion reprezentativ la nivel național de 3500 de persoane, cu un sub-eșantion suplimentar de 500 de persoane pentru orașul București. Eroarea maximă de eșantionare înregistrată pentru un interval de încredere de 95% a fost de +/-1,8%. Tipul eșantionului a fost probabilistic, trisadial, cu stratificare și alocare proporțională în primul stadiu. Criterii folosite pentru stratificare: aria culturală (18 arii) și gradul de urbanizare (7categorii). Culegerea datelor a fost realizată de Gallup Romania în decembrie 2010.
- CCCDC, *Barometrul de consum cultural ediția 2008*, date referitoare la infrastructura culturală a României.

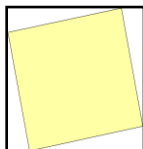
Cercetarea a fost realizată pe un eșantion reprezentativ la nivel național alcătuit din 1432 de persoane. Pentru orașul București s-a dorit realizarea unei supraeșantionări care permite o analiză pertinentă la nivelul sectoarelor capitalei. Astfel, 433 dintre participanți provin din București. Eroarea maximă de eșantionare înregistrată pentru un interval de încredere de 95% este de +/-3% pentru analiza datelor la nivel național și de +/-5% pentru capitală. Datele au fost culese de Totem Communication. Participanții la studiu au fost întrebați dacă în localitatea lor există sau se organizează anumite instituții sau evenimente, putând să aleagă una din cele patru variante de răspuns conforme situației în care se află: Nu, nu am avut niciodată; Am avut înainte de '89, dar nu mai avem; Am avut după '89, dar nu mai este; Da, acum avem, sau să bifeze opțiunea „Nu știu/ Nu răspund”. Respondenților li s-a cerut să precizeze și dacă instituția respectivă le este sau nu necesară, obținându-se astfel informații despre orizontul nevoilor lor.

- CCCDC, *Contribuția industriilor bazate pe copyright la economia națională pentru perioada 2006-2009*, realizat în cadrul proiectului “Promovarea antreprenoriatului în domeniul industriilor creative” cofinanțat de Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Axa prioritară „Creșterea adaptabilității lucrătorilor și a întreprinderilor”, Domeniul major de intervenție 3.3.” Promovarea culturii antreprenoriale”, date referitoare la contribuția IC la PIB și proporția angajaților IC în totalul angajaților. Studiul realizat de CCCDC a folosit metodologia OMPI și a utilizat date din situațiile de sinteză ale societăților comerciale înregistrate la Registrul Comerțului. Metodologia folosită în acest studiu este cea elaborată de OMPI, pe bază căreia IC sunt împărțite în industrii IC-core, industrii IC-parțiale, industrii IC-interdependente și industrii IC-nededicat. Pe baza datelor disponibile s-a realizat analiza unor indicatori macro-economici: producția și valoarea adăugată, forța de muncă și productivitatea muncii, cifra de afaceri și profitabilitatea.
- CCCDC, *Unde și ce exportăm și de unde importăm cultură. O analiză a balanței comerciale a României în domeniul culturii*, date referitoare la exportul și importul bunurilor culturale. Pe baza metodologiei elaborate de UNCTD, produsele culturale sunt împărțite în două categorii: *core* și *support*. În analiză au fost utilizate date clasificate în funcție de Sistemul Armonizat, la nivel de patru cifre. Din păcate, la nivel de patru cifre, produsele culturale și creative nu pot fi întodeauna delimitate de alte produse, în studiu nu au fost analizate acele domenii în care delimitarea nu e clară.
- Universitatea din București, *Atractivitatea profesiilor creative*, realizat în cadrul proiectului “Promovarea antreprenoriatului în domeniul industriilor creative” cofinanțat de Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Axa prioritară „Creșterea adaptabilității lucrătorilor și a întreprinderilor”, Domeniul major de intervenție 3.3.” Promovarea culturii antreprenoriale”, date referitoare la profesiile creative. Cercetarea a fost desfășurată în cadrul Barometrului de Incluziune Socială 2011,

realizat pe un eșantion stratificat, probabilist, reprezentativ la nivelul populației neinstituționalizate de 15 ani și peste din România, cu o eroare maximă tolerată de $\pm 2,49\%$, la un nivel de încredere de 95%. Chestionarului din cadrul acestui sondaj omnibus i-au fost adăugate o serie de întrebări legate de preferințele tinerilor pentru profesii creative și orientările lor antreprenoriale, rezultatele care urmează bazându-se pe analiza unui subeșantion de 400 de tineri cu vârste cuprinse între 15 și 25 de ani.

- *Analiza socio-economică. Grupul Cultura cu impact social și educațional*, versiune 14 decembrie 2012, coordonator Raluca Pop, date referitoare la situația monumentelor istorice.
- AFCN, date despre finanțarea proiectelor culturale și rapoartele de activitate.
- Centrul de Pregătire Profesională în Cultură, date referitoare la formarea profesională a persoanelor ce activează în sectoarele culturale și creative, obținute pe baza unor chestionare online pentru evaluarea și identificarea principalelor domenii de interes ale acestora.
- Centrul Național al Cinematografiei: date referitoare la producția, distribuția și exploatarea filmului – date disponibile pe pagina web a CNC.
- EUROSTAT, date referitoare la:
 - numărul siturilor culturale (înscrise pe Lista Unesco, ce dețin European Heritage Label,
 - exportul produselor culturale
- Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, *România 2010. Sectorul neguvernamental*, date referitoare la sectorul cultural independent.
- Institutul Național al Patrimoniului, date referitoare la:
 - numărul monumentelor istorice, distribuția lor geografică și clasificarea pe categorii,
 - Programul Național de Restaurare,
 - situația patrimoniului cultural național mobil - baza de date online disponibilă pe pagina web cIMeC, prelucrări CCCDC,
 - situația monumentelor istorice – lista monumentelor istorice disponibilă pe pagina web a INP, prelucrări CCCDC,
 - Digitizare.
- Institutul Național de Statistică, date referitoare la:
 - Numărul întreprinderilor active din ICC,
 - Producția de film,
 - Oferta spectacole cinematografice.
- Ministerul Culturii, date privind finanțarea programelor culturale și rapoartele de management pentru instituțiile publice din subordine.
- Observatorul European al Audiovizualului, date referitoare la industria cinematografică.
- UNESCO, date referitoare la elementele de patrimoniu imaterial.

Bibliografie

Documente naționale:

- Guvernul României. 2007. *Cadrul strategic de referință național 2007-2013*.
- Guvernul României. 2011. *Programul Național de Reforme 2011-2013*.
- Ministerul Culturii și Patrimoniului Național. 2012. *Document sinteză privind prioritățile strategice pe termen mediu ale ordonatorilor principali de credite pentru anul 2012 și perspectiva 2013-2015*.
- Ministerul Culturii și Patrimoniului Național. 2011. *Document sinteză privind prioritățile strategice pe termen mediu al ordonatorilor principali de credite pentru anul 2011 și perspectiva 2012-2014*.
- Ministerul Culturii și Patrimoniului Național. 2010. *Document de politici publice sectoriale, strategice și coordonarea politicilor structurale pentru anul 2010 și perspectiva 2011-2013*.
- Hotărârea Guvernului nr.90/2010 privind organizarea și funcționarea ministerului culturii, cu modificările și completările ulterioare.
- Hotărârea Guvernului 1676 din 10/12/2008 privind crearea Programului național pentru digitizarea resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României.
- Politica publică privind digitizarea resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României.
- Planul Național Unic de Dezvoltare 2007-2013.
- Programul de Guvernare 2013-2016.

Documente ale Uniunii Europene:

- Council Of The European Union. 2011. *Council conclusions on cultural and creative competences and their role in building intellectual capital of Europe*.
- Council of the European Union. 2009. *Council Conclusions on Culture as a Catalyst for Creativity and Innovation*.
- Comisia Europeană. 2010. *Carte verde. Eliberarea potențialului industriilor culturale și creative*.
- Comisia Europeană, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene. 2009. *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*.
- Comunicare a Comisiei din 10 mai 2007 către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor intitulată „Comunicare privind o agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare”.

- Comunicare a Comisiei din 19 mai 2010 către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor intitulată „O Agendă digitală pentru Europa” [Nepublicată în Jurnalul Oficial].
- Comunicare a Comisiei din 2011 (786/2) către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor intitulată „*Europa Creativă – un nou program cadru pentru sectoarele culturale și creative pentru 2014-2020*”.
- Comunicare a Comisiei din 26 septembrie 2012 către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor intitulată „Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU”.
- European Commission. 2011. *Commission Staff Working Document. Analysis of the Consultation Launched by the Green Paper on "Unlocking the Potential of Cultural and Creative Industries"*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2011. *Rezoluția Parlamentului European din 12 mai 2011 referitoare la valorificarea potențialului industriilor culturale și creative (2010/2156(INI))*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2010. *Concluziile Consiliului din 10 mai 2010 privind contribuția culturii la dezvoltarea regională și locală (2010/C 135/05)*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2007. *Rezoluție Consiliului din 16 noiembrie 2007 privind o agendă europeană pentru cultură (2007/C 287/01)*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2008. *Versiune consolidată a Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (C 115/49)*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2011. *Concluziile Consiliului privind serviciile de informare referitoare la mobilitate pentru artiști și pentru profesioniști din domeniul culturii (2011/C 175/02)*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2009. *Concluziile Consiliului din 27 noiembrie 2009 privind promovarea unei generații creative: dezvoltarea creativității și a capacității de inovare a copiilor și a tinerilor prin intermediul formelor de expresie culturală și al accesului la cultură (2009/C 301/08)*.
- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2011. *Concluziile Consiliului privind contribuția culturii la punerea în aplicare a Strategiei Europa 2020 (2011/C 175/01)*.

Alte documente europene și internaționale:

- Consiliul Europei. 1950. *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*.
- Consiliul Europei. 1998. *Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale, precum și la diverse declarații adoptate la nivel regional sau internațional*.

- Conseil de l'Europe / Cour européenne des droits de l'homme (Division de la Recherche). 2011. *Les droits culturels dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme*. Strasbourg.
- Groupe de Fribourg. 2007. *Les droits culturels, Déclaration de Fribourg*.
- UNDP. 1990. *Human Development Report*.
- UNESCO. 1982. *Report of World Conference on Cultural Policies*. Mexico City.
- UNESCO. 1998. *Action Plan on Cultural Policies for Development*. The Stockholm Conference.
- UNESCO. 2001. *Universal Declaration on Cultural Diversity*.
- UNESCO. 2005. *Convenția privind protejarea și promovarea diversității de expresii culturale*.
- UNESCO 2011. *Culture for Development Indicator Suite*. Analytical Framework.
- ONU. 1948. *Declarația universală a drepturilor omului*.
- ONU. 1965. *Convenția internațională privind eliminarea oricăror forme de discriminare rasială*.
- ONU. 1966. *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*.
- ONU. 1979. *Convenția privind eliminarea oricăror forme de discriminare împotriva femeilor*.
- ONU. 1986. *Declarația asupra dreptului la dezvoltare*.
- ONU. 1989. *Convenția cu privire la drepturile copilului*.
- ONU. 1990. *Convenției pentru protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora*.
- ONU. 2006. *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități*.
- ONU. 2009. *Comentariu General referitor la nediscriminare în ceea ce privește drepturile economice, sociale și culturale (Comentariul General 20)*. Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale.

Studii și cercetări:

- Bamford, Anne; Wimmer, Michael. 2012. *Audience building and the future of Creative Europe Programme*, EENC.
- BNR. 2006. *Studiu de fezabilitate privind digitizarea, prezervarea digitală și accesibilitatea on-line a resurselor bibliotecilor*, Biblioteca Națională a României, București.
- CCCDC, 2010. *Schița unei politici de stimulare a creativității: propuneri de la creatori, ONG-uri și firme din sectorul cultural*, Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii, București.

- CSES, ERICARTS. 2010. *Study on the Contribution of Culture to Local and Regional Development – Evidence from the Structural Funds*
- Culture Action Europe. 2012. *The we are more campaign guide for the negotiations on the Structural Funds 2014-2020.*
- Cultural statistics, European Union, 2011, Coordinator: Marta Beck-Domžalska: Eurostat, Unit F-4 — Education, Science and Culture Statistics, Eurostat, Statistical Office of the European Union.
- EACEA, EURYDICE. 2009. *Educatia artistic și culturală în școala europeană.*
- ERICarts. 2008. *Mobility Matters. Programmes and Schemes to Support the Mobility of Artists and Cultural Professionals.*
- European Statistical System Network on Culture. 2012. *European Statistical System Network on Culture. Final raport.* ESS-net Culture, Luxembourg.
- HKU .2010. *The entrepreneurial dimension of the cultural and creative industries,* Hogenschool vor de Kunsten Utrecht, Utrecht.
- Iglesias, Maria, Philippe Kern și Valentina Montalto. 2012. *Use of structural funds for Cultural projects.* KEA European Affairs.
- Interarts Foundation. 2008. *Access of Young People to Culture - Final Report,* EACEA.
- KEA European Affairs. 2006. *The economy of culture in Europe.*
- KEA European Affairs. 2009. *The Impact of Culture on Creativity.*
- KEA European Affairs. 2010. *Study on the Entrepreneurial Dimension of the Cultural and Creative Industries.*
- Mercer, Colin; Staines, Judith. 2012. *Mapping CCI exports strategies and internationalization strategies in EU Member states,* EENC.
- Neamu, Dragoș. 2012. *Analiza socio-economică. Grupul Cultura ca factor de dezvoltare economică.*
- Open Method of Coordination-Expert Working Group. 2010. *Expert Working Group on maximising the potential of Cultural and Creative Industries, in particular that of SMEs.*
- Pop, Raluca. 2012. *Analiza socio-economică. Grupul Cultura cu impact social și educațional.*
- Șuteu, Corina. 2012. *Culture and the Structural funds in Romania.* EENC.
- The European Task Force on Culture and Development. 1997. *In from the margins. A contribution to the debate on culture and development in Europe.* Council of Europe.
- UNCTAD. 2008. *Creative Economy Report 2008,* United Nations.

Literatură critică:

- Cinti, T. 2008. 'Cultural clusters and districts: the state of the art' în Cooke, P. și Lazzaretti, L., *Creative cities, cultural clusters and local economic development*, Edward Elgar Publishing House, Cheltenham, UK.
- Duff, A. 1987. *Best practice in business incubator management*, AUSTEP Strategic Partnering Pty Ltd, Booragoon, Western Australia.
- Florida, Richard. 2002. *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*, Basic Books.
- Gauthier, Madeleine, Boily, Claire, Duval, Luce. 1988. « *Les modes de vie et les pratiques culturelles des jeunes : homogénéisation de la culture et individualisation des pratiques ?* » Santé mentale au Québec, vol. 13, n° 1, 1988, p. 57-6. *Loisir et Société / Society and Leisure*, vol. 24.
- Heilbrun, J. 2002. 'Baumol's cost disease' în Towse, R., *A Handbook of Cultural Economics*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.
- Jones, Paul. 2007. *Beyond the Semantic Big Band: Cultural Sociology and an Aesthetic Public Sphere*, Cultural Sociology, 1:73.
- Matei, D. 2009. *Spre Europa.eu : o introducere în bibliotecile digitale*, CIMEC, București.
- Negrin, L. 2012. *Art and gastronomy: An analysis of the significance of new cultural spaces that blur the boundary between art and the food and wine experience*.
- Towse, R. 2010. *A textbook of cultural economics*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Verbeke, Pascal. *Les pratiques culturelles et les loisirs des jeunes. Enquete de la Jeunesse Ouvrière Chrétienne*.